

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ

Journal of MCU Nakhondhat

ISSN: 3027-8597 (Online)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 7 (กรกฎาคม 2568)

Vol.12 No.7 (July 2025)

♦ วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณสุข การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) วารสารเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

♦ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

● บรรณาธิการ

บุญญาตา จงละเอียด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ธีรวัฒน์ ทองบุญชู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● กองบรรณาธิการ

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ครองชัย หัตถา มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

ประเวศ อินทองปาน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

สืบพงษ์ ธรรมชาติ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

สมบูรณ์ บุญโท มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ประเทศไทย

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประเทศไทย

ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ประเทศไทย

ธนิศร ยืนยง มหาวิทยาลัยปทุมธานี ประเทศไทย

ธานี วรภัทร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ประเทศไทย

บุษกร สุขแสน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประเทศไทย

มุกดาวรรณ พลเดช วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ประเทศไทย

อุทัย เอกสะพัง มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

มะลิวัลย์ โยธารักษ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระปลัดสาโรจน์ ธมมสโร วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระสมุห์อนุพงษ์ สุขิโต วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระบุญญฤทธิ์ ภาทจารี วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระเกียรติศักดิ์ ขำเกลี้ยง วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

อนุชิต ปราบพาล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ศักดิ์ดา หารเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ทิพย์วรรณ จันทรา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

อภิรักษ์ คำหารพล นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

☛ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระไกรสร ปิยสีโล	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระศักดิ์นฤณ สกุกวีโร	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระดิสรณ์ สิงห์เพ็ญ	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
สามเณรพงษ์ศิริ สังข์แก้ว	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศุภิสรา ณ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศศิธร สงศิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ญาณกวี คำศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ชาลิสา มาสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธนพล วราภรณ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
วัชรินทร์ คำทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

☛ ฝ่ายกฎหมาย

ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	ประเทศไทย

☛ ออกแบบปก

วินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา	พีเอช ปริ้น & ดีไซน์ ไวนิล สติ๊กเกอร์	ประเทศไทย

☛ จัดรูปเล่ม

ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

☛ โรงพิมพ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 7 ประจำปีพุทธศักราช 2568 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 12 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2572) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่ บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรศ ปีที่ 12 ฉบับที่ 7 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 29 เรื่อง บทความวิชาการ 1 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ **พลวัตผ้าทอมือของไทย** ผ้าเป็นสิ่งจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องนุ่งห่มหรือของใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่สั่งสมมายาวนานในแต่ละท้องถิ่น ลวดลาย เทคนิคการทอ และความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อผ่านผ้า ล้วนเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ข้ามรุ่น แสดงให้เห็นถึงระบบคุณค่า ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละยุคสมัย กระบวนการทอผ้ายังเป็นเวทีของการขัดเกลาทางสังคม ผ่านการฝึกฝน ผึงคุณค่า และส่งเสริมบทบาทของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตและถ่ายทอดองค์ความรู้ดั้งเดิม การทอผ้าจึงมิใช่เพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งหล่อหลอมขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและประสบการณ์ทางสังคม พัฒนาการของผ้าทอมือไทยในเชิงประวัติศาสตร์และพลวัตทางสังคมเกิดจากหลายปัจจัยร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้ามาของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่มีความร่วมสมัย ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับแนวคิดร่วมสมัย เพื่อประยุกต์ลวดลาย เทคนิคการทอ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับตลาดยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าแฟชั่น เครื่องใช้ หรือของที่ระลึก การสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่กำหนดทิศทางความยั่งยืนของผ้าทอมือในอนาคต ผ้าทอมือแสดงถึงรากเหง้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรศ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

๒๕๖๘.๑.๑๓

บุญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการ วารสารมหาจุฬานาครทรรศ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ง)
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี	1
THE MARKETING MIX FACTORS INFLUENCING INDUSTRIAL EMPLOYEES' DECISION-MAKING IN PURCHASING A RESIDENCE IN THE EEC	
อุเทน แก้วกันหาเดชากุล	
การพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมการออกกำลังกายโนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง	12
THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL FITNESS FOR ELDERLY APPLYING 14 POSES OF MANORA DANCE TRAINING PROGRAM ON 9-SQUARE-TABLE	
ณัฐธร ขุนทอง, กิตติมา เทียบพุด, สรรปกรณ์ ศุภการนรเศรษฐ์, ปริญญ์ ปทุมมณี	
การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน	22
A STUDY OF THE CURRENT SITUATION PROBLEMS AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR A READING ASSISTANCE SYSTEM FOR STUDENTS WITH READING DIFFICULTIES IN BORDER PATROL POLICE SCHOOLS	
อรุณรัตน์ เดชสุวรรณ, ชนิดา มิตรานันท์, ศิริพันธ์ ศรีวินยงค์	
การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดี ศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2	32
PARTICIPATORY ACTION RESEARCH FOR DEVELOPMENT OF A CURRICULUM FOR ENHANCING DESIRABLE CHARACTERISTICS OF “DEKDEE SRIVERNCHAI IN A SUFFICIENCY WAY” FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS AT BAN SRIVERNCHAI SCHOOL UNDER NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2	
สัณทิตย์ ขอนบุรี, พัทธนันท์ ชมภูซ, ปุณทริกา น้อยนันท	
รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19	44
HEALTH REHABILITATION MODEL OF MONKS AND PEOPLE PATIENT FROM STROKE OF MONKS HEALTH CENTER HIS HOLINESS THE 19th SUPREME PATRIARCH	
พระมหาวิสูตร วิสุทธิปัญญา (ฟิ่งกุล), พระเจริญพงษ์ วิชัย, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ	

อุดมการณ์รัฐที่ปรากฏในวาทกรรมการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว STATE IDEOLOGY IN THE DISCOURSE OF HOMESCHOOLING MANAGEMENT เป็นปลื้ม เขยชม, วัชรพงศ์ อยู่ในคิด, พิมพ์พรรณ บุญประเสริฐ	57
รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา DEMOCRATIC POLITICAL CULTURE MODEL OF THE PEOPLE IN SONGKHLA PROVINCE มนต์เอก กิจจิคุณ, สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา	69
ปัญหากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง LEGAL ISSUES ON TEMPORARY PROTECTION BEFORE JUDGMENT AND ENFORCEMENT UNDER THE CODE OF CIVIL PROCEDURE ราชพง ภูมิพงศ์, บุญฤทธิ์ วงษ์กาฬสินธุ์	78
รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อความยั่งยืนตามแนวคิด ESG และส่วนประสมการตลาด 7P's THE SUSTAINABLE MANAGEMENT MODEL OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS BASED ON ESG CONCEPT AND 7P'S MARKETING MIX สุพจน์ รัตนพันธ์, ภัทรี ธรรมานนท์, ธนรรตต์ คู่ขวัญ เทียงกมล, เวฬุ ลินวายุภักษ์	91
“เกม” ในฐานะพื้นที่ทางจริยธรรมและการเรียนรู้ชีวิตของเด็กติดเกม “GAMES” AS AN ETHICAL SPACE AND LIFE-LEARNING PLATFORM FOR YOUNG GAMERS ธนฤทธ กองศิลป์, จตุพล ยงศรี	102
ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ THE PRIORITY NEEDS OF SECONDARY SCHOOL ACADEMIC MANAGEMENT DEVELOPMENT BASED ON THE CONCEPT OF CRITICAL THINKING SKILL DEVELOPMENT อรวีร์ รัตนเพียร, เพ็ญวรา ชูประวัตติ, พงษ์สิทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา	114
การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM FOR ENHANCING TEACHER ASSISTANT COMPETENCY IN TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT UNDER NAKHONPHANOM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2 BASED ON THE LEARNING COMMUNITY อิสระ ขอนบุรี, จินดา ลาโพธิ์, สำราญ กำจัดภัย	124
ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน THE PRIORITY NEEDS OF ACADEMIC ADMINISTRATION IN SECONDARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION BASED ON THE CONCEPT OF HAPPY LEARNING FOR STUDENTS สุพิรา ดาวเรือง, อธิภัทร ภูโลภาส, เพ็ญวรา ชูประวัตติ, สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา	137

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ ChatGPT ในการขับเคลื่อนผลประกอบการทางธุรกิจ:กรณีศึกษาประกันภัยการเดินทาง 147

FACTORS INFLUENCING THE USE OF CHATGPT TO DRIVE BUSINESS PERFORMANCE: A CASE STUDY OF TRAVEL INSURANCE

อารยา แสงมหาชัย

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ 160

THE PRIORITY NEEDS FOR DEVELOPING SECONDARY SCHOOL ACADEMIC MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF FREEDOM WITH RESPONSIBILITY

อัจจิมาวรรณ บุรณะสัมฤทธิ์, พงษ์สิทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, เพ็ญวรา ชูประวัติ

ปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การในบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 170

FACTORS OF PSYCHOLOGICAL CAPITAL, WORK MOTIVATION, IMPACTING ORGANIZATIONAL COMMITMENTS IN A MANUFACTURER OF AUTO PARTS IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR

ปวีณา แจ่มประจักษ์, บงกช นักเลี้ยง

การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 180

A DISCOVERY LEARNING APPROACH TO PROMOTE UNDERSTANDING OF MATHEMATICAL CONCEPTS ON GEOMETRIC TRANSFORMATIONS OF GRADE 8 STUDENTS

กัญญาณัฐ จันทร์ขำ, วันดี เกษมสุขพิพัฒน์, ทรงชัย อักษรคิด

การพัฒนาแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร 192

THE DEVELOPMENT OF A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL INTEGRATED WITH PEER COACHING TO PROMOTE FUTURE SKILLS FOR EARLY CHILDHOOD AT NASAN MUNICIPAL KINDERGARTEN SCHOOL

ศรินันท์ สถาพร

การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน 203

THE DEVELOPMENT OF A STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM STRATEGY THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION TO ENHANCE LEARNER QUALITY OF THANG PHOON SUBDISTRICT MUNICIPALITY KINDERGARTEN SCHOOL

วิภารัตน์ ลิโรรส, ฉัตรชัย แก้วดี

กลยุทธ์การตลาดออนไลน์เครื่องดื่มประเภทเบียร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 213

ONLINE MARKETING STRATEGIES OF BEER PRODUCTS AFFECTING PERCEPTIONS OF RAJABHAT UNIVERSITY STUDENTS IN BANGKOK UNDER THE ALCOHOLIC BEVERAGE CONTROL ACT B.E. 2008

จุฑามาศ ศรีรัตน, บำรุง ศรีนวลปาน, ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน, กรกฎ จำเนียร

- แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปฮะมอดบั้งสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม** 222
โดย การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
 THE CUILDLINES OF CONSERVATION AND REVITALIZATION THE POHAMODBANG WAY TO
 ENHANCE THE COMMUNITY ECONOMY BASED ON CULTURAL CAPITAL WITH THE PARTICIPATION
 OF THE MON ETHNIC GROUP IN BAN WANG KA, NONGLU SUBDISTRICT, SANGKHLABURI DISTRICT,
 KANCHANABURI PROVINCE
*มะร่อแซะ เลี้ยวและ, วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์, นพรัตน์ ไชยชนะ, สุภาพงษ์ สุขขาวนา, พจนีย์ สุขขาวนา, วีระ ยุคณธร,
 วิยะดา พลชัย*
- การพัฒนาารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)** 236
เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้าง
ความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน)
 DEVELOPMENT OF A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL INTEGRATED WITH LESSON
 STUDY TO ENHANCE TEACHERS' COMPETENCIES IN PROJECT-BASED LEARNING (PjBL) AND TO
 FOSTER STUDENTS' INNOVATIVENESS AND INNOVATION CREATION TESSABAN 4 (WAT KHLONG
 RIAN) SCHOOL
มนิต นิลโมจน์
- การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในด้านการออม** 248
และสินเชื่อ ของสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง
 DEVELOPMENT OF GUIDELINES TO STRENGTHEN THE OPERATIONS OF COMMUNITY FINANCIAL
 ORGANIZATIONS IN TERMS OF SAVINGS AND CREDIT OF BAN NHONG-ANG COMMUNITY
 FINANCIAL INSTITUTION
วิจิต จรุงสุจริตกุล, พิชรี สุเมโธกุล, กรวรรณ สืบสม
- การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่น** 259
สยามไทยใต้เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช
 PROMOTING TRADITION AND ORDINATION RITUALS TO WORSHIP PHRA BOROMMATHAT CHEDI ON
 THE FOUNDATION OF SOUTHERN SIAMESE LOCOAL BELIEFS TO SUPPORT THE CULTURAL
 ECONOMY NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
*พระครูโสภณพัฒนบัณฑิต (สมปอง นุ่นนุ่น), พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), พระครูโสภณรัตน์บัณฑิต
 (เทพรัตน์ เรืองศรี)*
- รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล** 270
ตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3
 A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF FACTORS INFLUENCING THE EFFECTIVE MANAGEMENT OF
 EARLY CHILDHOOD EDUCATION ACCORDING TO THE LITTLE SCIENTIST PROJECT APPROACH
 UNDER SISAKET PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 3
ประภาณีช เพียรไพฑูรย์, ขจิตา สมเนตร

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล	282
MARKETING MIX FACTORS IN THE DECISION-MAKING PROCESS FOR USING IMPORT AND EXPORT SERVICES IN THE BANGKOK AND METROPOLITAN AREA	
เจนิสรา จันทรวินาน, วัชรระ ยี่สุนเทศ	
พลวัตผ้าทอมือของไทย	292
THE DYNAMICS OF THAI HANDWOVEN TEXTILES	
อุมพร จรูญโรจน์, พรพันธุ์ เขมคุณาคัย	
การศึกษาพัฒนาการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านและบทเรียนจากต่างประเทศ	301
THE STUDY ON THE DEVELOPMENT OF LIQUID DEMOCRACY AND LESSONS FROM ABROAD	
นิติ มณีกาญจน์	
การใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์	312
UTILIZATION OF BATIK SCRAPS WITH QUALITATIVE FUNCTIONAL TRANSFORMATION TECHNIQUES ACCORDING TO THE CREATIVE ECONOMY APPROACH	
รวิภาส วงษ์นาคเพ็ชร, ทรงวุฒิ เอกวุฒิมวงศา, ศิริศยศ กิจมงคลวานิชย์, อีราทัต เลิศซ้ำของกุล	
การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี	327
DEVELOPMENT OF MODERN FARMERS TO RAISE THE LEVEL OF BEING AN AGRICULTURAL BUSINESS ENTREPRENEUR IN THE AREA OF SURAT THANI PROVINCE	
โกศล สุขเกษม, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกล้า, ทิพย์วรรณ จันทรา, พระณัฐพงษ์ จันทโร	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	ฅ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัย
ของพนักงานอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี*
THE MARKETING MIX FACTORS INFLUENCING INDUSTRIAL EMPLOYEES'
DECISION-MAKING IN PURCHASING A RESIDENCE IN THE EEC

อุเทน แก้วกันหาเดชากุล

Uthen Kaewkanhadechakul

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขต ระยอง ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Rayong, Thailand

Corresponding author E-mail: uthen.k@fba.kmutnb.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี และ 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอีอีซี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test Anova และการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วย Scheffe Analysis งานวิจัยนี้กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 36 - 45 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 30,001 - 45,000 บาท ค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับความสำคัญมาก ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ ด้านอายุ ด้านวุฒิการศึกษาและด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน และทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้ Scheffe' Analysis จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ ในภาพรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาในภาพรวมและจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนในภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเลือกซื้อที่อยู่อาศัย, พนักงานอุตสาหกรรม, ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps), เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี)

Abstract

The purposes of the study were 1) To study the marketing mix factors influencing industrial employees' decision-making in purchasing a residence in the EEC area and 2) To compare these factors based on personal characteristics, including gender, age, educational background, and monthly

income. The research population consisted of employees residing within the EEC area, and data were collected from a sample of 400 employees with multi-stage sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.97. The statistical methods used in this study included mean, percentages, standard deviation, t-test, ANOVA, and pairwise comparison analysis using Scheffe's test. The significance level was set at .05. The results revealed that most respondents were female, aged between 36 and 45 years, held a bachelor's degree, and had a monthly income ranging from 30,001 to 45,000 Baht. The marketing mix factors influencing the decision to purchase a residence were rated at a high level overall and across individual aspects. The comparison of these factors based on gender, age, educational background, and monthly income showed statistically significant differences at the level of .05. However, pairwise comparisons using Scheffe's method revealed no statistically significant difference based on age. In contrast, statistically significant differences were found based on educational level and monthly income at the level of .05.

Keywords: Decision-Making in Purchasing a Residence, Industrial Employees, Marketing Mix (7Ps), Eastern Economic Corridor (EEC)

บทนำ

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนระยะยาว ประเทศไทยจึงมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพในทุกภาคส่วนของประเทศ ไปสู่กลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงและอยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งโครงการพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development: EEC) ถูกบรรจุในยุทธศาสตร์ 20 ปี เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกระดับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยเน้นไปที่การพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัด ในพื้นที่ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา โดยมีการพัฒนาพื้นที่ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพหรือด้านสังคม เพื่อยกระดับในการแข่งขันของประเทศ เพื่อยอมรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมขนส่งของภาคตะวันออก มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงการเดินทางคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ โครงการรถไฟความเร็วสูง ซึ่งสามารถวิ่งด้วยความเร็วกว่า 250 กิโลเมตร/ชั่วโมง เพื่อเชื่อมต่อการเดินทางระหว่าง 3 สนามบิน ได้แก่ สนามบินดอนเมือง สนามบินสุวรรณภูมิ และสนามบิน อู่ตะเภา ให้มีความรวดเร็วและสะดวกสบายมากขึ้น โครงการศึกษาการจัดการมลพิษทางอากาศในพื้นที่อุตสาหกรรมมาบตาพุด เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โครงการท่าเรือแหลมฉบังระยะที่ 3 เพื่อเป็นการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าของภูมิภาคอินโดจีนและระดับโลก โครงการท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด ระยะที่ 3 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและความจุในการขนถ่ายก๊าซธรรมชาติและสินค้าเหลวสำหรับกลุ่มอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี เพื่อรักษาความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศ และการพัฒนาโครงสร้างด้านดิจิทัลและนวัตกรรม (อีอีซี, 2567) โดยเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development) หรือ EEC ประกอบไปด้วย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา มีประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน 3,119,798 คน (กรมการปกครอง, 2567)

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่กล่าวมาทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีแรงงานเข้ามาในพื้นที่และได้มีการจ้างงานมากขึ้น เห็นได้จากจำนวนผู้ปฏิบัติงานที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งพบว่า จังหวัดชลบุรีมีจำนวนแรงงานผู้ปฏิบัติงานมากที่สุด โดยในปี 2564 มีจำนวนแรงงานผู้ปฏิบัติงาน 10.59 แสนคน ปี 2565 มีจำนวน 10.73 แสนคน และปี 2566 มีจำนวน 11.38 แสนคน (สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี, 2567) จังหวัดระยอง ปี 2564 มีจำนวนแรงงานผู้มี

งานทำ 5.72 แสนคน ปี 2565 มีจำนวน 6.69 แสนคน และปี 2566 มีจำนวน 6.96 แสนคน (สำนักงานแรงงานจังหวัดระยอง, 2567) ส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา ปี 2564 มีจำนวนแรงงานผู้มีงานทำ 4.60 แสนคน ปี 2565 มีจำนวน 5.03 แสนคน และเพิ่มขึ้นเป็น 5.51 แสนคนในปี 2566 (สำนักงานแรงงานจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2567) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรหรือจำนวนแรงงานในเขตพื้นที่ EEC ซึ่งกระจายตัวในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมบริการ หรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน หรือการย้ายที่อยู่ของแรงงาน ซึ่งส่งผลถึงสถานการณ์ด้านความเป็นอยู่ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของคนทั่วไป เมื่อ EEC มีการพัฒนามากขึ้นแรงงานก็เข้ามามากขึ้น ทำให้เกิดการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ในเขตภาคตะวันออกมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัดในเขตพื้นที่ EEC จากรายงานสถานการณ์ตลาดที่อยู่อาศัยในเขต EEC พบว่า มีพื้นที่อนุญาตก่อสร้างที่อยู่อาศัยจาก ปี 2564 เป็นจำนวน 3.6 ล้านตารางเมตร เพิ่มขึ้นเป็น 4.3 ล้านตารางเมตร ในปี 2566 นอกจากนี้ ยังมีการโอนกรรมสิทธิ์ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2563 มีการโอนกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยเป็นจำนวน 34,009 หน่วย และเพิ่มขึ้นเป็น 36,245 หน่วย ในปี 2566 (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2567)

ปัจจัยเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นของชีวิต และยังเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของชีวิต ฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจของประชาชนอีกด้วย ดังนั้น การเลือกที่อยู่อาศัยของประชากรในเขตพื้นที่ EEC จึงมีหลายประเด็นที่ต้องคำนึงถึง เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงาน การขยายตัวของเมืองและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ การแข่งขันด้านอสังหาริมทรัพย์ที่มีมากขึ้น ส่งผลให้มีการแข่งขันสูงในพื้นที่หลัก (ภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรีและระยอง) ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายเล็ก ซึ่งเป็นนักลงทุนในพื้นที่ นักลงทุนรายใหญ่ก็มีแนวโน้มเข้ามาลงทุนในต่างจังหวัดมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคหันมาให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยด้านความเชื่อถือนของเจ้าของโครงการมากขึ้น (พัชรา กลิ่นชวนชื่น, 2566) ด้วยเหตุนี้พฤติกรรมในการเลือกที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีราคาสูง จึงต้องคำนึงถึงหลายปัจจัยประกอบการตัดสินใจให้เข้ากับพฤติกรรมการดำเนินชีวิต และตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล โดยปัจจุบันที่อยู่อาศัยมีหลากหลายรูปแบบให้เลือกตามความเหมาะสมของแต่ละครัวเรือน (ขวัญชัย จันทนา และคณะ, 2565) เพื่อให้ได้ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมจะต้องใช้เวลาในการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ให้รอบด้านไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว รายได้หรือแม้กระทั่งปัจจัยด้านการตลาด เช่น ราคา หรือตัวบ้าน เนื่องจากเราไม่สามารถซื้อบ้านได้เหมือนสินค้าอื่น ๆ

ด้วยปัจจัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ EEC เกี่ยวกับประเด็นความต้องการส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการตลาดและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อความต้องการเลือกซื้อที่อยู่อาศัย เพื่อจะได้ข้อมูลนำมาประกอบการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัยและเป็นข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการในการสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อให้ตรงความต้องการของผู้ซื้อต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี จำแนกตามสภาพส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและรายได้ต่อเดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) จำนวน 3,119,798 คน (ชลบุรี จำนวน 1,618,066 คน ระยอง จำนวน 771,189 คน ฉะเชิงเทรา จำนวน 730,543 คน) (กรมการปกครอง, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % (Yamane, T., 1967) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน จากนั้นใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ได้แก่ การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยการแบ่งพื้นที่ตามจังหวัดแต่ละจังหวัด 3 จังหวัดในเขตอีอีซี และทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขต EEC ที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปโดยสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรจากผู้ที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมในแต่ละจังหวัด ดังนี้ จังหวัดชลบุรี จำนวน 207 คน จังหวัดระยอง จำนวน 99 คน และจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 94 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ประกอบไปด้วย ด้านเพศ อายุ การศึกษาและรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ประกอบไปด้วย ส่วนผสมทางการตลาด 7 P's (Kotler, P., 1997) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) บุคลากร (People) การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการในการให้บริการ (Service Process) โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และกำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) (Likert, R., 1967)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นทั่วไป ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นกำหนดประเด็นและขอบเขตข้อคำถามให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามฉบับร่าง นำแบบสอบถามฉบับร่างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และดำเนินการคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือจุดประสงค์ (Item Objective Congruence: IOC) ปรากฏผลอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำ และนำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกับประชากร ทำการคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าเท่ากับ 0.97 ซึ่งมีความมากกว่า 0.80 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูงและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ (Cronbach, L. J., 1963)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบสอบถามจะถูกปัดเป็นความลับและจะมีการนำเสนอข้อมูลเป็นภาพรวม ดังนี้ 1) การคำนวณข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปเป็นค่าร้อยละ (Percentage) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 3) การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษาและรายได้ต่อเดือน โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างด้วย t-test สำหรับสถานภาพด้านเพศ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ วุฒิการศึกษาและรายได้ต่อเดือน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม กรณีพบว่า ความแตกต่างเป็นรายกลุ่มจะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายกลุ่มเป็นรายคู่อีกครั้งโดยใช้ Scheffe Analysis โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 อายุระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 65.5 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001 - 45,000 บาท จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความสำคัญ
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.19	0.54	มาก
2. ด้านราคา	4.08	0.73	มาก
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.07	0.74	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.09	0.61	มาก
5. ด้านบุคลากร	3.87	0.71	มาก
6. ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	4.00	0.65	มาก
7. ด้านกระบวนการในการให้บริการ	4.03	0.81	มาก
ภาพรวม	4.05	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ในภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 อยู่ในระดับความสำคัญมาก สำหรับการพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับความสำคัญมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ด้านการส่งเสริมการตลาด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ด้านราคา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ด้านกระบวนการในการให้บริการค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และด้านบุคลากร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี รายด้าน ผู้วิจัยขอนำเสนอเฉพาะด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ส่วนรายข้อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4 อันดับ ได้แก่ อยู่ในทำเลที่ท่านต้องการ ใกล้ที่ทำงาน ใกล้ตลาดหรือห้างสรรพสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 โครงสร้างมีความแข็งแรง ใช้วัสดุมีคุณภาพและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 การเดินทางไปโครงการมีความสะดวกสบาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และใช้วัสดุมีคุณภาพและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ตามลำดับ โดยปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ในด้านผลิตภัณฑ์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความสำคัญ
ด้านผลิตภัณฑ์	4.19	0.54	มาก
1. การออกแบบตัวบ้านมีความสวยงาม รูปทรงทันสมัย	4.01	0.79	มาก
2. ใช้วัสดุมีคุณภาพและเหมาะสม	4.22	0.63	มาก

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ในด้านผลิตภัณฑ์ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความสำคัญ
3. โครงสร้างมีความแข็งแรง ทนทาน	4.30	0.82	มาก
4. มีห้องหรือพื้นที่ว่างสำหรับใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย	4.04	0.82	มาก
5. การเดินทางไปโครงการมีความสะดวกสบาย	4.27	0.74	มาก
6. อยู่ในทำเลที่ท่านต้องการ ใกล้ที่ทำงาน ใกล้ตลาดหรือห้างสรรพสินค้า	4.46	0.66	มาก
7. การตกแต่งภูมิทัศน์ภายในโครงการมีความสวยงาม	4.03	0.74	มาก

3. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี

ตารางที่ 3 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	t-Value	p-Value	แปลผล
1. ด้านผลิตภัณฑ์	1.94	0.00*	แตกต่าง
2. ด้านราคา	- 1.84	0.81	ไม่แตกต่าง
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	- 3.90	0.46	ไม่แตกต่าง
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	- 0.12	0.05*	แตกต่าง
5. ด้านบุคลากร	- 3.43	0.01*	แตกต่าง
6. ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	- 1.95	0.00*	แตกต่าง
7. ด้านกระบวนการในการให้บริการ	- 5.06	0.01*	แตกต่าง
ภาพรวม	- 2.71	0.01*	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมากกว่าเพศชาย เมื่อได้เปรียบเทียบกับปัจจัยรายด้าน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการในการให้บริการ

ตารางที่ 4 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	f-Value	p-Value	แปลผล
1. ด้านผลิตภัณฑ์	1.84	0.14	ไม่แตกต่าง
2. ด้านราคา	5.46	0.00*	แตกต่าง
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	3.86	0.01*	แตกต่าง
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	1.65	0.18	ไม่แตกต่าง
5. ด้านบุคลากร	3.24	0.02*	แตกต่าง

ตารางที่ 4 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	f-Value	p-Value	แปลผล
6. ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	6.11	0.01*	แตกต่าง
7. ด้านกระบวนการในการให้บริการ	8.56	0.00*	แตกต่าง
ภาพรวม	3.10	0.03*	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) ไม่พบรายคู่ใดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษา

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	f-Value	p-Value	แปลผล
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.89	0.01*	แตกต่าง
2. ด้านราคา	14.54	0.09	ไม่แตกต่าง
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	8.47	0.01*	แตกต่าง
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	13.21	0.01*	แตกต่าง
5. ด้านบุคลากร	23.67	0.01*	แตกต่าง
6. ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	21.76	0.00*	แตกต่าง
7. ด้านกระบวนการในการให้บริการ	22.85	0.01*	แตกต่าง
ภาพรวม	19.77	0.02*	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษา พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยปรากฏผลดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษา เป็นรายคู่

วุฒิการศึกษา	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		3.77	4.08	4.37
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.77	-	- 0.31*	- 0.60*
ปริญญาตรี	4.08		-	- 0.29*
สูงกว่าปริญญาตรี	4.37			-

จากตารางที่ 6 พบว่า ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาเป็นรายคู่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่ วุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีให้ความสำคัญน้อยกว่าวุฒิการศึกษาปริญญาตรี วุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีให้ความสำคัญน้อยกว่าวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และวุฒิการศึกษาปริญญาตรีให้ความสำคัญน้อยกว่าวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

ตารางที่ 7 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	f-Value	p-Value	แปลผล
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.90	0.00*	แตกต่าง
2. ด้านราคา	23.17	0.06	ไม่แตกต่าง
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	20.65	0.15	ไม่แตกต่าง
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.96	0.01*	แตกต่าง
5. ด้านบุคลากร	16.35	0.01*	แตกต่าง
6. ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	19.11	0.00*	แตกต่าง
7. ด้านกระบวนการในการให้บริการ	19.55	0.01*	แตกต่าง
ภาพรวม	19.50	0.00*	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยปรากฏดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือน เป็นรายคู่

รายได้ต่อเดือน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	น้อยกว่า 15,000 บาท	15,000 - 30,000 บาท	30,001 - 45,000 บาท	มากกว่า 45,000 บาท
		4.07	3.74	4.13	4.35
น้อยกว่า 15,000 บาท	4.07	-	0.33*	- 0.06	- 0.28*
15,000 - 30,000 บาท	3.74		-	- 0.39*	- 0.61*
30,001 - 45,000 บาท	4.13			-	- 0.22
มากกว่า 45,000 บาท	4.35				-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 8 พบว่า ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซีในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนเป็นรายคู่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 คู่ ได้แก่ ผู้มีรายได้

น้อยกว่า 15,000 บาทให้ความสำคัญมากกว่าผู้มีรายได้ 15,000 - 30,000 บาท ผู้มีรายได้น้อยกว่า 15,000 บาทให้ความสำคัญน้อยกว่าผู้มีรายได้มากกว่า 45,000 บาท ผู้มีรายได้ 15,000 - 30,000 บาทให้ความสำคัญน้อยกว่าผู้มีรายได้ 30,001 - 45,000 บาท และผู้มีรายได้ 15,000 - 30,000 บาทให้ความสำคัญน้อยกว่ารายได้มากกว่า 45,000 บาท

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับความสำคัญมาก สำหรับการพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับความสำคัญมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรเทพ ปักครีก และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านของกลุ่มผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อบ้านของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน (อมรเทพ ปักครีก และคณะ, 2564)

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี ด้านผลิตภัณฑ์ในรายชื่อที่อยู่ในทำเลที่ท่านต้องการใกล้ที่ทำงาน ใกล้ตลาดหรือห้างสรรพสินค้า การเดินทางไปโครงการมีความสะดวกสบาย อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าการมีที่อยู่อาศัยใกล้ที่ทำงาน การเดินทางไปหรือกลับจากที่อยู่อาศัยมีความสำคัญต่อการเลือกซื้อที่อยู่อาศัย สอดคล้องกับการศึกษาของ Gomaa, M. M. ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทำเลที่อยู่อาศัยของครัวเรือน โดยใช้การวิเคราะห์ลอจิสติกพหุนาม (Multinomial Logit Analysis) ผลการศึกษาสำคัญชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการเลือกที่อยู่อาศัย ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน โดยเฉพาะกลุ่มรายได้สูง พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ คือ การเข้าถึงสถานศึกษา และความใกล้ชิดกับสถานที่ทำงานและยอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น หากต้องเดินทางไปยังที่อื่น ๆ (Gomaa, M. M., 2022) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการเปรียบเทียบในส่วนของการรายได้ต่อเนื่อง ที่พบว่า ยิ่งมีรายได้สูงก็จะให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของ Rajabi, H. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่อง ระบบขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ และปัจจัยทางสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาการเลือกที่อยู่อาศัยในเมืองกาซวิน ประเทศอิหร่าน พบว่า ความใกล้ชิดกับสถานที่ทำงานมีความสำคัญในระดับค่อนข้างต่ำต่อการตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัย ซึ่งผลขัดแย้งที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลจากขนาดเมืองที่ค่อนข้างเล็กและสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองกาซวิน (Rajabi, H. et al., 2024)

ผลการเปรียบเทียบผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของพนักงานภาคอุตสาหกรรมในเขตอีอีซี พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ ด้านอายุ ด้านวุฒิการศึกษาและด้านรายได้ต่อเนื่องที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญชัย จันทนา และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัย โดยทำการวิจัยเน้นการสำรวจที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่า เพศ อายุ รายได้ ของผู้กำลังจะซื้อและซื้อที่อยู่อาศัยมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังมีเรื่องคุณลักษณะของทำเลที่ตั้ง และด้านการใช้ชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจ ได้แก่ การชอบที่อยู่อาศัยใกล้ที่ทำงาน (ขวัญชัย จันทนา และคณะ, 2565) ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยโดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยข้างต้นเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัตนา ศรีจันทร์กิจ และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การตัดสินใจซื้อทรัพย์สินรอการขายประเภทที่อยู่อาศัยของผู้บริโภค Gen Y ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า รายได้ของผู้บริโภค Gen Y ในจังหวัดพิษณุโลก ที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจซื้อทรัพย์สินรอการขายแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยการเลือกทำเลที่ตั้งอสังหาริมทรัพย์ และปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อทรัพย์สินรอการขายอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (สุรตนา ศรีจันทร์กิจ และคณะ, 2566) แสดงให้เห็นว่า รายได้ ทำเลที่ตั้งและปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดล้วนมีผลต่อการซื้อที่อยู่อาศัยทั้งสิ้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lesia, M. P. et al. ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทำเลที่อยู่อาศัยในแอฟริกาใต้ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เกี่ยวกับการเลือกทำเลที่อยู่อาศัยในประเทศแอฟริกาใต้ โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า อายุและเพศ ล้วนมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการเลือกที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังพบว่า การเลือกที่อยู่อาศัยขึ้นอยู่กับปัจจัยทางประชากรศาสตร์ของครัวเรือน เช่น ขนาดครัวเรือน วัฏจักรชีวิต และรายได้ (Lesia, M. P. et al., 2024) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saini, P. & Pandit, D. ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทำเลที่อยู่อาศัยในบริบทของประเทศอินเดีย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการเลือกที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ได้แก่ ระยะเวลาในการเดินทางไปทำงาน รายได้ต่อเดือน ความใกล้ชิดกับที่ทำงาน (Saini, P. & Pandit, D., 2024)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลจากการวิจัย พบว่า สิ่งที่มีผลกับการซื้อที่อยู่อาศัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด 7 P's นั้นมีความสำคัญทุกด้าน และพบว่า ด้านที่มีผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ จากผลการวิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเลือกซื้อ ซึ่งมีข้อที่สำคัญได้แก่ อยู่ในทำเลที่ทันต้องการ ใกล้ที่ทำงาน ใกล้ตลาดหรือห้างสรรพสินค้า โครงสร้างมีความแข็งแรง วัสดุมีคุณภาพและเหมาะสม การเดินทางไปโครงการมีความสะดวกสบาย ประกอบกับการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ได้สะดวก ที่ตั้งของที่อยู่อาศัยอยู่ในทำเลที่ทำงาน ใกล้ตลาดหรือห้างสรรพสินค้า หรืออยู่ในทำเลที่ผู้ซื้อต้องการ ซึ่งจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าผู้บริโภคยินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมจากการเดินทางไปยังที่อื่น ๆ หากได้อยู่ในพื้นที่ที่ต้องการจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งผู้ประกอบการหรือเจ้าของโครงการต้องคำนึงถึง นอกจากนี้ ผู้ประกอบการด้านอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของโครงการที่อยู่อาศัย ควรคำนึงถึงการพัฒนากลยุทธ์ส่วนผสมทางการตลาด เพื่อพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยให้อยู่ในทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งงาน การเดินทางสะดวก ราคาที่เหมาะสม และนำผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าด้านการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการเลือกซื้อที่อยู่อาศัย มาปรับใช้กับการเลือกทำเลที่ตั้งโครงการให้เหมาะสมและสอดคล้องผลการวิจัย สำหรับผู้ที่ต้องการซื้อที่อยู่อาศัยในเขตออีฮิ ควรคำนึงหลาย ๆ ด้านเนื่องจากมีผู้เข้ามาลงทุนด้านที่อยู่อาศัยมีจำนวนมาก ควรเลือกที่อยู่อาศัยให้ดีเพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของตนเอง ซึ่งผลจากงานวิจัยมีปัจจัยที่ควรคำนึงถึงหลายด้านไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาด ได้แก่ สถานที่ตั้งของโครงการ ความแข็งแรงของที่อยู่อาศัย การใช้วัสดุที่เหมาะสม แม้กระทั่งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อย่างเช่น เพื่อนบ้าน หรือการรักษาความปลอดภัยในโครงการที่อยู่อาศัย หรือราคาที่เหมาะสมกับฐานะของครอบครัวหรือเหมาะ หรือปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้ของครอบครัว เป็นต้น ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรมีการศึกษาเปรียบเทียบถึงปัจจัยด้านประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนเมือง ซึ่งอาจจะมีการใช้ชีวิตที่ต่างกัน และควรศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงและความคาดหวังในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจจะผลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อการเลือกที่อยู่อาศัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2567). ประกาศสถิติจำนวนประชากรประจำปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 7 มีนาคม 2567 จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>
- ขวัญชัย จันทนา และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัย. วารสารวิชาการ มทสว. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 7(1), 24-37.

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- พัชรา กลิ่นชวนชื่น. (2566). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2566 - 2568: ธุรกิจที่อยู่อาศัย (6 จังหวัดหลักภูมิภาค). เรียกใช้เมื่อ 21 มิถุนายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/rLgCB>
- ศูนย์ข้อมูลลอจิสติกส์ฮาร์โมนี. (2567). สถานการณ์ตลาดลอจิสติกส์ฮาร์โมนี EEC. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2567 จาก <https://www.reic.or.th/Product/Transfer>
- สำนักงานแรงงานจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2567). สถานการณ์แรงงานจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://chachoengsao.mol.go.th/news_group/labour_situation/page/2
- สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี. (2567). สถานการณ์แรงงานจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://chonburi.mol.go.th/news_group/labour_situation/page/2
- สำนักงานแรงงานจังหวัดระยอง. (2567). สถานการณ์แรงงานจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://rayong.mol.go.th/news_group/labour_situation
- สุรตนา ศรีจันทร์กิจ และคณะ. (2566). การตัดสินใจซื้อทรัพย์สินรอการขายประเภทที่อยู่อาศัยของผู้บริโภค Gen Y ในจังหวัดพิษณุโลก. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 10(2), 73-88.
- อมรเทพ ปักครีก และคณะ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านของกลุ่มผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5(1), 65-78.
- อียีซี. (2567). ความเป็นมาของอียีซี. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก <https://www.eeco.or.th/th/government-initiative>
- Cronbach, L. J. (1963). Educational psychology. (2nd ed.). New York: Harcourt.
- Gomaa, M. M. (2022). Investigating the socioeconomic factors influencing households' residential location choice using multinomial logit analysis. International Journal of Architectural Engineering and Urban Research, 5(1), 92-115.
- Kotler, P. (1997). Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control. (9th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall.
- Lesia, M. P. et al. (2024). Factors influencing residential location choice in South Africa: Exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA). Journal of Housing and the Built Environment, 39(1), 133-160.
- Likert, R. (1967). The human organization: Its management and value. New York: McGraw-Hill.
- Rajabi, H. et al. (2024). Residential location choice: An investigation of transportation, public facilities, and social factors. Computational Urban Science, 4(2), 1-17.
- Saini, P. & Pandit, D. (2024). Factors influencing residential location choice: Learnings from the Indian context. Open House International, 49(3), 514-530.
- Yamane, T. (1967). Elementary Sampling Theory. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.

การพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมการออกกำลังกายโนราห์ แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง*

THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL FITNESS FOR ELDERLY APPLYING 14 POSES OF MANORA DANCE TRAINING PROGRAM ON 9-SQUARE-TABLE

ณัฐธร ขุนทอง*, กิตติมา เทียบพุด, สรรปกรณ ศุภการนเรศวร, ปริญญ์ ปทุมมณี

Nattorn Khunthong*, Kittima Teabput, Sanpakorn Supakornasert, Parinya Pathumanee

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: nattatorm_kun@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมการออกกำลังกายรำโนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง และศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุ ตำบลสามตำบล อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 60 คน จากการเลือกแบบเจาะจง โดยอาสาสมัคร ในปี พ.ศ. 2567 เป็นเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 - 69 ปี ที่ผ่านการคัดกรองสุขภาพและโรคประจำตัว เช่น หัวใจ ระบบประสาท เบาหวาน ความดัน มวลกระดูก เป็นต้น โดยเกณฑ์การคัดเข้าและมีผลการทดสอบสมรรถภาพทางกาย รายการดัชนีมวลกาย มีความสมส่วน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน ได้ลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยกำหนดให้ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มควบคุม ทำกิจกรรมประจำวันตามปกติ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มทดลอง เข้าร่วมโปรแกรมฝึกรำโนราห์บนตารางเก้าช่อง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (T-test Dependent) t ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง หลังการฝึกโปรแกรมการฝึกรำโนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่าบนตารางเก้าช่อง ดีกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง หลังการฝึกโปรแกรมการฝึกฯ ดีกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, มโนราห์แบบประยุกต์, ตารางเก้าช่อง, สมรรถภาพทางกาย

Abstract

This research aimed to study and compare the differences in physical fitness among the elderly before and after participating in a 14-posture adapted Menorah dance exercise program performed on a nine-square grid. It also aimed to compare the physical fitness between the experimental and control groups before and after the training. The sample consisted of 60 older

women aged between 60 and 69 years from the Elderly Club in Sam Tambon Subdistrict, Chulabhorn District, Nakhon Si Thammarat Province. They were selected using purposive sampling and voluntarily participated in the study in 2024. All participants had undergone health screenings for chronic conditions such as heart disease, neurological disorders, diabetes, hypertension, and bone density issues. Inclusion criteria required participants to have a normal body mass index (BMI) and pass a physical fitness assessment. The participants were divided into 30 individuals in the experimental group and 30 in the control group. All participants provided informed consent to join the study. The control group (Group 1) maintained their usual daily activities for eight weeks, while the experimental group (Group 2) participated in the adapted 14-posture Manorah dance program on the nine-square grid for eight weeks. Data were analyzed using mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and dependent t-tests at the 0.05 level of statistical significance. The results revealed that the physical fitness of the elderly in the experimental group after the training program was significantly higher than before the program at the 0.01 significance level. Furthermore, the post-training physical fitness of the experimental group was significantly higher than that of the control group at the 0.01 level of significance.

Keywords: Older Adults, Modified Manohra Dance, Nine-Square Grid, Physical Fitness

บทนำ

ปัจจุบันประชากรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นอันเนื่องมาจากมนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านการแพทย์ ทำให้ชีวิตของมนุษย์ ยืนยาวขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลขององค์การอนามัยโลก World Health Organization (WHO) มีการคาดการณ์ว่าจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 3 ต่อปี และจะเพิ่มขึ้นถึง 2 พันล้านคน ในปี พ.ศ. 2593 ทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) ขณะที่ตัวเลขของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 66.5 ล้านคน เฉพาะผู้สูงอายุมีมากถึง 14.03 ล้านคน หรือคิดเป็น 20.00% การเพิ่มประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วนี้ นอกจากจะมีผลกระทบต่อ ด้านเศรษฐกิจ และสังคมแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยอีกด้วย การสร้างเสริมสุขภาพตนเองให้มีสุขภาพดี จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ และยังสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพให้แก่ประเทศได้ ฉะนั้น การเสริมสร้างสุขภาพโดยเฉพาะการออกกำลังกาย ของผู้สูงอายุ ก็ต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดสาเหตุและความเสี่ยงต่อการมีโรคภัยไข้เจ็บ ลดอุบัติเหตุที่ไม่สามารถคาดคิดไว้ล่วงหน้าได้เป็นอย่างมาก และยังช่วยให้ผู้สูงอายุนั้นสามารถทำงาน และดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อกล่าวถึงในด้านของสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลง ไปในทางเสื่อมถอย ซึ่งแตกต่างกันออกไปแต่ละบุคคล โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อ กระดูกและข้อ กล้ามเนื้อมีขนาดเล็กลง และความแข็งแรงน้อยลง กำลังการทำงานของกล้ามเนื้อลดลง การเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ ไม่คล่องตัว ส่งผลต่อกิจวัตรประจำวัน การเดินและการทรงตัว ผู้สูงอายุมีปัญหาหกล้มบ่อยและบางครั้งมีปัญหากล้ามเนื้อเกร็งตัว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาแทรกซ้อนตามมา (เยาวดี มณีทรัพย์, 2563) ภาวะเสื่อมของสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมักจะประสบกับปัญหาด้านสุขภาพเนื่องจากการ เสื่อมถอยของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย ส่งผลให้สมรรถภาพทางกายลดลง เช่น การทรงตัว ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความ คล่องแคล่วว่องไว เป็นต้น ซึ่งปัญหาสุขภาพเหล่านี้มักนำไปสู่ ความเสี่ยงต่อการหกล้มและได้รับบาดเจ็บตามมา โดยเฉพาะ ในเพศหญิง ซึ่งมีอัตราการหกล้มสูง

กว่าเพศชายถึง 1.5 เท่า (ศศิวิมล วรรณพงษ์ และคณะ, 2563) ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านร่างกาย และจิตใจ ในทางด้านร่างกายนั้น อวัยวะต่าง ๆ การทำหน้าที่ระบบของร่างกายจะเริ่มมีการเสื่อมสภาพลงตามธรรมชาติที่เป็นไปตามการ ใช้งานและอายุที่เพิ่มมากขึ้น ในส่วนของด้านจิตใจถึงแม้ร่างกายที่มีความเสื่อมลง แต่จิตใจ ก็ไม่ได้เสื่อมลงตามร่างกาย อาจจะมีเพียงอารมณ์ที่มีการแปรปรวน เบื่อง่าย ซ้ำกังวล ซึ้น้อยใจ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงไปของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจนี้ วิธีที่จะช่วยป้องกันหรือเสริมสร้าง คือ การมีกิจกรรมทางกายหรือการออกกำลังกายที่เหมาะสม จะส่งผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ (วีระวัฒน์ แซ่จิว, 2559)

การออกกำลังกายเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ภาวะเสื่อมของร่างกายเป็นไปได้อย่างช้า การออกกำลังกาย ทำให้ระบบในร่างกายเกิดความสมดุล สมรรถภาพทางกายมีการพัฒนา สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลสมรรถภาพการทำงานดีขึ้น ช่วยรักษาและป้องกันโรคบางอย่างและทำให้อายุยืนยาวขึ้น การออกกำลังกายจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุ มีสมรรถภาพทางกายที่ดี ร่างกายก็จะมีคุณสมบัติ แข็งแรงเป็นผลให้จิตใจสบาย หากจิตใจกับร่างกาย มีความสัมพันธ์กันไปในทางที่ดีก็ส่งผลให้สภาวะสุขภาพ ดีขึ้นไปด้วย (บุญประจักษ์ จันทรวิน และคณะ, 2562) กีฬาและกิจกรรมการออกกำลังกายหลายประเภทที่จะสามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุให้เลือกตามความเหมาะสมตามความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ เช่น การทำกายบริหาร การเดินจงกรม การฝึกโยคะ การฝึกไท้เก๊ก การฝึกชี่กง การออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่อง ซึ่งเป็นการออกกำลังกายที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน เป็นการออกกำลังกายที่มีการพัฒนาสมรรถภาพการเรียนรู้ไปพร้อมกับการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย ยุพิน หมื่นทิพย์ และคณะ กล่าวว่า การออกกำลังกายโดยตารางเก้าช่องเป็นการออกกำลังกายโดยก้าวเท้าบนช่องตารางแนวนอนและแนวดิ่ง 3 X 3 ช่องรวมเป็นเก้าช่อง ตามแบบแผนที่กำหนดในทิศทางต่าง ๆ ซึ่งมีประโยชน์ต่อร่างกาย ช่วยฝึกสมาธิ ฝึกทักษะการคิดอย่างมีระบบและสร้างแผนที่การทำงานให้สมอง (Brain Mapping) สามารถผสมผสานกับดนตรีเพื่อออกกำลังกายแบบแอโรบิก รำเชิง รำฟ้อน และลีลาศ เหมาะเป็นการ ออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ช่วยทำให้สมรรถภาพทางกายโดยรวมเพิ่มขึ้น (ยุพิน หมื่นทิพย์ และคณะ, 2562) การออกกำลังกายตารางเก้าช่อง ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ วุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคม สติปัญญา ช่วยกระตุ้นการสั่งการของระบบประสาทและกล้ามเนื้อให้มีทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และการคิดอย่างมีเหตุผล และการออกกำลังกายแบบใหม่ของคนทางภาคใต้ คือ การรำโนราห์ เป็นต้น (จิราพร สืบสุนทร, 2562) การรำโนราห์เป็นวิธีการออกกำลังกายอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจในกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา เป็นอย่างดีในปัจจุบัน เป็นการผสมมโนราห์ ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทางภาคใต้ ประกอบกับเพลงที่ใช้ในการออกกำลังกาย การออกกำลังกายด้วยวิธีการรำโนราห์ นอกจากทำให้สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงยังเป็นการช่วยกันอนุรักษ์และเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรม อีกด้วย ทั้งนี้ ถือว่าเป็นความพอเพียงรูปแบบใหม่ที่จะทำให้เยาวชนหันมาสนใจการออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพ การรำโนราห์เป็นการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับคนทุกเพศทุกวัย ทำให้ผู้เล่นมีสุขภาพแข็งแรง มีประโยชน์ต่อระบบการไหลเวียนโลหิตและระบบหายใจเพราะช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนให้กับร่างกาย ขณะเคลื่อนไหว และช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อและความแข็งแรงของกระดูกข้อต่อต่าง ๆ ช่วยสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้ดีขึ้น และจังหวัดนครศรีธรรมราชใช้ประกอบการออกกำลังกายแบบการรำโนราห์จะส่งผลให้การทำงานของต่อมไร้ท่อเกิดความสมดุล มีผลต่อการปรับฮอร์โมนในกลุ่มผู้สูงอายุให้เป็นปกติ ช่วยลดอาการซึมเศร้า ในกลุ่มผู้สูงอายุได้อีกด้วย (ณัฐธร ขุนทอง, 2559) เมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุประสิทธิภาพของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย ก็จะทำงานลดลง โดยเฉพาะระบบหัวใจ และหายใจ การออกกำลังกายจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ “โนราบิก” เป็นการออกกำลังกายที่ประยุกต์ทำรำโนราห์ ซึ่งเป็นศิลปะ พื้นบ้านของภาคใต้ให้เป็นแอโรบิก และดัดแปลงท่า ให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ เน้นการ ขยับร่างกาย ใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เอ็น ข้อต่อที่ไม่ต้องใช้แรงกระแทก มีความต่อเนื่องของการใช้ท่ารำ ออกกำลังกาย ส่งผลดีต่อระบบการหายใจ และการไหลเวียนโลหิต (บุญประจักษ์ จันทรวิน และคณะ, 2562)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ โดยใช้โปรแกรมการรាំมนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า มาบูรณาการกับการออกกำลังกายบนตารางเก้าช่อง เพื่อเป็นกิจกรรมการออกกำลังกายทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้สูงอายุ อีกทั้งเป็นแนวทางในการค้นคว้าและปรับปรุงโปรแกรมกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกายและสุขภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมการออกกำลังกายการรាំมนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมการออกกำลังกายการรាំมนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมุ่งศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกาย จากพฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมการฝึกมนราห์บนตารางเก้าช่องที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลสามตำบล ที่ตำบลสามตำบล อำเภोजุฬารักษ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 300 คน ในปี พ.ศ. 2567 เป็นเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 - 69 ปี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลสามตำบล ที่ตำบลสามตำบล อำเภोजุฬารักษ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 60 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการอาสาสมัคร ในปี พ.ศ. 2567 เป็นเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 - 69 ปี ที่ผ่านการคัดกรองสุขภาพและโรคประจำตัว เช่น หัวใจ ระบบประสาท เบาหวาน ความดัน มวลกระดูก เป็นต้น โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามตำบล อำเภोजุฬารักษ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เกณฑ์การคัดเข้าและมีผลการทดสอบสมรรถภาพทางกาย รายการดัชนีมวลกาย (Body Mass Index: BMI) มีความสมส่วนโดยมีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ (21.11 - 26.68) โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน มีขั้นตอนในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตามหลัก (Random Assignment) ตามลำดับคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุโดยวิธีจับคู่เป็นรายบุคคล (Individual Matching) (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล, 2555) โดยกลุ่มควบคุมทำการทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุก่อนการทดลอง และปฏิบัติกิจกรรมตามชมรมผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลสามตำบล เป็นเวลา 8 สัปดาห์ และทดสอบสมรรถภาพทางกายหลังการทดลองพร้อมกับกลุ่มทดลอง และกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ได้ลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และรับทราบข้อตกลงทุกประการ

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้โปรแกรมการคำนวณ โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของโคเฮน (Cohen, J., 1998) โดยกำหนดค่าอำนาจการทดสอบ (Power of the Test = .80) ขนาดผลกระทบต่อประชากร (Power Population Effect Size) ที่ .80 ค่าความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = .05$) เป็นการทดสอบแบบ 2 ทาง ได้กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 26 คน เนื่องจากต้องมีการคัดกรองกลุ่มตัวอย่างที่เสี่ยงต่อการล้ม และไม่มีปัญหาสุขภาพที่เสี่ยงต่อการออกกำลังกาย หรือมีสมรรถภาพทางกายเป็นไปตามเกณฑ์ จึงมีข้อจำกัด

เรื่องของจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อย แต่เพื่อป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง ขณะเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มละ 30 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ทั้งหมด 60 คน โดยกำหนดให้ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มควบคุม ที่ทำกิจกรรมประจำวันตามปกติ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มทดลอง สามารถเข้าร่วมโปรแกรมฝึกกล้ามเนื้อบริหารร่างกายได้ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน คือ จันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 16.00 น. - 17.00 น.

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม (Random Assignment) ทำโดยการสุ่ม แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามช่วงอายุ เพศ และผลคะแนนทดสอบสมรรถภาพทางกาย รายการดัชนีมวลกาย (Body Mass Index: BMI) มีความสมส่วน โดยมีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ (21.11 - 26.68) เป็นเกณฑ์ในการสุ่ม เพื่อกระจาย จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ให้มีช่วงคะแนนเท่า ๆ กัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนาศรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมการออกกำลังกายแบบบูรณาการแบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง ประกอบด้วย

1. โปรแกรมการออกกำลังกายการฝึกกล้ามเนื้อบริหารร่างกายแบบประยุกต์ 14 ท่าบนตารางเก้าช่องท่าบริหารร่างกาย 14 ท่า เป็นท่ารำของเป็นท่ารำของดาบตำรวจสถิต ถาวรสุข ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลท้ายสำเภา อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดโครงการออกกำลังกายเชิงอนุรักษ์ทางภาคใต้ ผู้วิจัยมีความสนใจ และเห็นถึงประโยชน์ของท่าบริหารร่างกายทั้ง 14 ท่า นำมาบูรณาการประยุกต์โปรแกรมบริหารร่างกายทั้ง 14 ท่า ลงบนตารางเก้าช่องเพื่อพัฒนาศรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ (ณัฐธร ขุนทอง, 2559) ผลการฝึกกล้ามเนื้อบริหารร่างกายแบบประยุกต์ 14 ท่า ที่มีต่อความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยหวังว่าการบริหารร่างกายแบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่องจะมีประโยชน์และเป็นทางเลือกใหม่ในการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุต่อไป ท่าบริหารร่างกายแบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง 1) ท่าครุ 2) ท่าจีบหน้า 3) ท่าจีบข้าง 4) ท่าผัดหน้า 5) ท่าเขาควย 6) ท่าจีบพกและขึ้นนอน 7) ท่าสามย่าน 8) ท่าเพลงโชน 9) ท่าคอนเหิน 10) ท่าถีบพนัก 11) ท่าปฐมพรหมสี่หน้า 12) ท่าขนาด 13) ท่าออร์ม และ 14) ท่าสมาธิ

2. แบบทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ (แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพ ทางกาย ของประชาชน อายุ 60 - 69 ปี) (กรมพลศึกษา, 2562) รายการทดสอบสมรรถภาพทางกาย สำหรับประชาชน อายุ 60 - 69 ปี โดยมีรายการทดสอบการชั่งน้ำหนัก (Weight) การวัดส่วนสูง (Height) ตะแมือด้านหลัง (Back Scratch Test) ยืน - นั่ง บนเก้าอี้ 30 วินาที (Chair Stand 30 Seconds) เดินเร็วอ้อมหลัก (Agility Course) และยืนยกเข่า 2 นาที (2 Minutes Step Up and Down)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ก่อนเริ่มโปรแกรมการฝึกกล้ามเนื้อบริหารร่างกายแบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง โดยแบบทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับผู้สูงอายุ (ผู้วิจัย, ผู้ร่วมวิจัย 3 คน, พยาบาลวิชาชีพ 1 คน, เจ้าหน้าที่ชมรมผู้สูงอายุ 2 คน) พร้อมกันทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มควบคุมปฏิบัติตามกิจกรรมตามชมรมผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลสามตำบล เช่น การเล่นอังกะลุง, บาสโลบ, สีสาด ฯลฯ เป็นเวลา 8 สัปดาห์

กลุ่มทดลองทำการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกกล้ามเนื้อบริหารร่างกายแบบประยุกต์ 14 ท่าบนตารางเก้าช่อง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้นำการฝึกออกกำลังกายด้วยตัวเอง พร้อมกันทั้ง 30 คน (ผู้วิจัย, ผู้ร่วมวิจัย 3 คน, พยาบาลวิชาชีพ 1 คน, เจ้าหน้าที่ชมรมผู้สูงอายุ 2 คน) ทั้ง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่ วันจันทร์, วันพุธ และวันศุกร์ เวลาการฝึก: 16.00 - 17.00 น. ระยะเวลา 60 นาที โดยสัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 2 มีกิจกรรม ดังนี้ ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 10 นาที/เดินบนตารางเก้าช่องเพื่ออบอุ่นร่างกาย 5 นาที (ท่าที่ 1 - ท่าที่ 2)/กิจกรรมการรำ

มนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่องใช้เวลาฝึก 30 นาที (ท่าที่ 1 - ท่าที่ 4)/ผ่อนคลายโดยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 15 นาที สัปดาห์ที่ 3 - สัปดาห์ที่ 4 มีกิจกรรม ดังนี้ ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 10 นาที/เดินบนตารางเก้าช่อง เพื่ออบอุ่นร่างกาย 5 นาที (ท่าที่ 3 - ท่าที่ 4)/กิจกรรมการรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่องใช้เวลาฝึก 30 นาที (ท่าที่ 1 - ท่าที่ 8)/ผ่อนคลายโดยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 15 นาที สัปดาห์ที่ 5 - สัปดาห์ที่ 6 มีกิจกรรม ดังนี้ ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 10 นาที/เดินบนตารางเก้าช่องเพื่ออบอุ่นร่างกาย 5 นาที (ท่าที่ 5 - ท่าที่ 6)/กิจกรรมการรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง ใช้เวลาฝึก 30 นาที (ท่าที่ 1 - ท่าที่ 11)/ผ่อนคลายโดยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 15 นาที สัปดาห์ที่ 7 - สัปดาห์ที่ 8 มีกิจกรรม ดังนี้ ยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 10 นาที/เดินบนตารางเก้าช่อง เพื่ออบอุ่นร่างกาย 5 นาที (ท่าที่ 7 - ท่าที่ 9)/กิจกรรมการรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่องใช้เวลาฝึก 30 นาที (ท่าที่ 1 - ท่าที่ 14)/ผ่อนคลายโดยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 15 นาที

ทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 ด้วยโปรแกรมการฝึกรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง โดยแบบทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับผู้สูงอายุ (ผู้วิจัย, ผู้ร่วมวิจัย 3 คน, พยาบาลวิชาชีพ 1 คน, เจ้าหน้าที่ชมรมผู้สูงอายุ 2 คน) พร้อมทั้งทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

นำผลสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ (t-test: dependent/independent sample test) นำผลที่ได้มาสรุปและอภิปรายผล

หมายเหตุ การเพิ่มจำนวนท่าการรำแต่ละสัปดาห์ อาจเพิ่มได้ตลอดตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความปลอดภัย รวมไปถึงสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุสามารถพักได้ตลอดกิจกรรมหากรู้สึกไม่สบายตัว) กลุ่มควบคุมไม่สามารถเรียนรู้ หรือออกกำลังกายโดยโปรแกรมการฝึกรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่องได้จนกว่าจะเสร็จสิ้นการวิจัย หลังจากเสร็จสิ้นการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำวีซีดีการออกกำลังกายการฝึกรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่อง และให้กลุ่มทดลองเป็นครูสอน รวมถึงผู้นำในการออกกำลังกายการฝึกรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่องต่อไปการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมการฝึกรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ได้ลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และรับทราบข้อตกลงทุกประการ

หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสมรรถภาพทางกาย ก่อนการฝึกและหลังการฝึกรำนิราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า ของผู้สูงอายุ

เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ของสมรรถภาพทางกาย ก่อนการฝึก หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 โดยใช้สถิติ ที (t-test: dependent/independent sample test) ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานวิจัย มีดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรด้านสรีรวิทยาทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึก 8 สัปดาห์

	กลุ่มทดลอง (n = 30)				กลุ่มควบคุม (n = 30)				t	Sig.
	ก่อนฝึก		หลังฝึก 8 สัปดาห์		ก่อนฝึก		หลังฝึก 8 สัปดาห์			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	ชีพจรขณะพัก									
	73.17	4.534	70.13	4.273	72.60	3.125	76.03	3.113	- 6.113	.000**

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรด้านสรีรวิทยาทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ (ต่อ)

ตัวแปรด้านสรีรวิทยาข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง (n = 30)				กลุ่มควบคุม (n = 30)				t	Sig.
	ก่อนฝึก		หลังฝึก 8 สัปดาห์		ก่อนฝึก		หลังฝึก 8 สัปดาห์			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	ความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัว (มิลลิเมตรปรอท)									
	133.27	2.651	130.30	2.2003	133.07	2.463	139.50	1.996	-17.823	.000**
	ความดันโลหิตขณะหัวใจคลายตัว (มิลลิเมตรปรอท)									
	73.67	2.218	73.17	1.1510	73.47	2.080	76.57	2.046	- 7.323	.000**
	น้ำหนัก (กิโลกรัม)									
	55.33	5.868	54.97	5.493	54.37	5.732	54.87	6.235	.066	.948
	ส่วนสูง (เซนติเมตร)									
152.77 ^a	4.158	152.77 ^a	4.158	153.37 ^a	4.972	153.37 ^a	4.972	- .507	.614	
ดัชนีมวลกาย (กิโลกรัม/เมตร ²)										
23.6583	1.76985	23.5060	1.63045	23.0560	1.37164	23.2593	1.56989	.597	.553	

* หมายถึง $P < .05$, ** หมายถึง $P < .01$

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ซีพจรขณะพัก ความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัว และความดันโลหิตขณะหัวใจคลายตัวของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง ค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มก่อนและหลังการฝึกกลุ่มทดลอง 8 สัปดาห์ พบว่า กลุ่มควบคุมมี ซีพจรขณะพัก ความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัวและความดันโลหิตขณะหัวใจคลายตัวเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่กลุ่มทดลอง พบว่า ซีพจรขณะพัก ความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัวและความดันโลหิตขณะหัวใจคลายตัวลดลงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลอง มีอัตราการเต้นของหัวใจขณะพัก ความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัวและความดันโลหิตขณะหัวใจคลายตัวลดลงดีกว่ากลุ่มควบคุมหลังการฝึก 8 สัปดาห์ ส่วนน้ำหนักตัว ส่วนสูง ดัชนีมวลกาย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึก 8 สัปดาห์

เปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุก่อนและหลัง	กลุ่มทดลอง (n = 30)				t	Sig.
	ก่อนฝึก		หลังฝึก 8 สัปดาห์			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
แตะมือด้านหลัง มือขวาอยู่บน	21.60	3.440	19.00	3.006	12.249	.000**
แตะมือด้านหลัง มือซ้ายอยู่บน	23.50	3.350	20.60	2.943	9.897	.000**
ยืน - นั่ง บนเก้าอี้ 30 วินาที	19.93	1.946	24.13	2.488	- 16.437	.000**
เดินเร็วอ้อมหลัก	20.26	2.136	17.11	2.249	15.027	.000**
ยกขาขึ้นลง 2 นาที	88.83	5.153	100.50	9.276	- 13.190	.000**

*หมายถึง $P < .05$, ** หมายถึง $P < .01$

จากตารางที่ 2 พบว่า แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ ประกอบด้วย ความอ่อนตัวของเอ็น ข้อต่อ และกล้ามเนื้อรอบหัวไหล่เพิ่มขึ้น จากการทดสอบแตะมือด้านหลัง มือขวาอยู่บน และแตะมือด้านหลังมือซ้าย อยู่บนความแข็งแรง

และความอดทนของกล้ามเนื้อขาเพิ่มขึ้นจากการทดสอบยืน - นั่ง บนเก้าอี้ 30 วินาที ความแคล่วคล่องว่องไว และความสามารถ ในการทรงตัวแบบเคลื่อนที่ดีขึ้น จากการทดสอบเดินเร็วอ้อมหลัก และความอดทน ของระบบหัวใจ และไหลเวียนเลือดดีขึ้น จากการทดสอบยกขาขึ้นลง 2 นาที แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความแตกต่างของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการฝึก 8 สัปดาห์

เปรียบเทียบความแตกต่าง ของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง (n = 30)		กลุ่มควบคุม (n = 30)		t	Sig.
	หลังฝึก 8 สัปดาห์		หลังฝึก 8 สัปดาห์			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
แตะมือด้านหลัง มือขวาวางอยู่บน	19.00	3.006	25.00	2.936	- 7.821	.000**
แตะมือด้านหลัง มือซ้ายวางอยู่บน	20.60	2.943	22.17	3.465	- 1.888	.064
ยืน - นั่งบนเก้าอี้ 30 วินาที	24.13	2.488	18.73	1.911	9.429	.000**
เดินเร็วอ้อมหลัก	17.1107	2.24908	21.4223	2.11966	- 7.641	.000**
ยกขาขึ้นลง 2 นาที	100.50	9.276	86.20	3.899	7.784	.000**

จากตารางที่ 3 พบว่า แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความแตกต่างของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการฝึก 8 สัปดาห์ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง มีความความอ่อนตัวของเอ็น ข้อต่อ และกล้ามเนื้อรอบหัวไหล่เพิ่มขึ้นและดีกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบแตะมือด้านหลัง มือขวาวางอยู่บนแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ และมีความความอ่อนตัวของเอ็น ข้อต่อ และกล้ามเนื้อรอบหัวไหล่เพิ่มขึ้นและดีกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบแตะมือด้านหลังมือซ้ายวางอยู่บนแต่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ ความแข็งแรง และความอดทนของกล้ามเนื้อขาของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นและดีกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบยืน - นั่ง บนเก้าอี้ 30 วินาที อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ ความแคล่วคล่องว่องไว และความสามารถ ในการทรงตัวแบบเคลื่อนที่ของกลุ่มทดลองดีขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบเดินเร็วอ้อมหลักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ และความอดทน ของระบบหัวใจ และไหลเวียนเลือดของกลุ่มทดลองดีขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบยกขาขึ้นลง 2 นาที อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์

อภิปรายผล

1. ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความแตกต่างของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ ประกอบด้วย ความอ่อนตัวของเอ็น ข้อต่อ และกล้ามเนื้อรอบหัวไหล่เพิ่มขึ้น จากการทดสอบแตะมือด้านหลัง มือขวาวางอยู่บน และแตะมือด้านหลังมือซ้ายวางอยู่บน ความแข็งแรง และความอดทนของกล้ามเนื้อขาเพิ่มขึ้นจากการทดสอบยืน - นั่ง บนเก้าอี้ 30 วินาที ความแคล่วคล่องว่องไว และความสามารถในการทรงตัวแบบเคลื่อนที่ดีขึ้น จากการทดสอบเดินเร็วอ้อมหลัก และความอดทน ของระบบหัวใจ และไหลเวียนเลือดดีขึ้น จากการทดสอบยกขาขึ้นลง 2 นาที อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญประจักษ์ จันทรวิน และคณะ ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง “โนราบิก” การประยุกต์ศิลปะแดนใต้ เพื่อสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุ (บุญประจักษ์ จันทรวิน และคณะ, 2562) โนราบิกเป็นการออกกำลังกายที่ประยุกต์มาจาก ท่ารำโนราห์ โดยการนำท่าหลักของโนราห์มาประยุกต์ เป็นท่าออกกำลังกาย ประโยชน์จากการออกกำลังกาย พบว่า โนราบิกจะสร้าง

ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การยืดเหยียด ของกล้ามเนื้อ การทรงตัวของร่างกายและความอ่อนตัว ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรมมีสมรรถภาพทางกายดีขึ้น ทั้งในด้านความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความสามารถในการทรงตัวดีขึ้น และทำให้ร่างกายดีขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความแตกต่างของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการฝึก 8 สัปดาห์ ประกอบด้วย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม พบว่าผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง มีความความอ่อนตัวของเอ็น ข้อต่อ และกล้ามเนื้อรอบหัวไหล่เพิ่มขึ้นและดีกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบแตะมือด้านหลัง มือขวาอยู่บนแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ และมีความความอ่อนตัวของเอ็น ข้อต่อ และกล้ามเนื้อรอบหัวไหล่เพิ่มขึ้นและดีกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบแตะมือด้านหลังมือซ้ายอยู่บนแต่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีข้อบกพร่องทุกคน ความแข็งแรง และความอดทนของกล้ามเนื้อขาของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นและดีกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบยืน - นั่ง บนเก้าอี้ 30 วินาทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ ความแคล่วคล่องว่องไว และความสามารถ ในการทรงตัวแบบเคลื่อนที่ของกลุ่มทดลองดีขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบเดินเร็วอ้อมหลักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ และความอดทนของระบบหัวใจ และไหลเวียนเลือดของกลุ่มทดลองดีขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม จากการทดสอบยกขาขึ้นลง 2 นาทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังการฝึก 8 สัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิน ประยูรเกียรติ และก้องสยาม ลับไพร ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาวิธีการออกกำลังกายตามแนวคิดภูมิปัญญาไทยเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุ (คณิน ประยูรเกียรติ และก้องสยาม ลับไพร, 2563) พบว่า ภายหลังจากการทดลอง กลุ่มทดลองมีความสามารถในการทรงตัวดีขึ้นก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถในการทรงตัวดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา การพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมการออกกำลังกายโนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่าบนตารางเก้าช่อง ปรากฏว่า สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง หลัง 8 สัปดาห์ มีสมรรถภาพทางกายดีขึ้นก่อนฝึก และผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความแตกต่างของสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีสมรรถภาพทางกายดีกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ควรส่งเสริมให้นำโปรแกรมการออกกำลังกายโนราห์แบบประยุกต์บนตารางเก้าช่อง ไปเผยแพร่ให้ชมรมผู้สูงอายุในระดับอำเภอ จังหวัด ภูมิภาค และระดับชาติต่อไป 2) ก่อนการจัดกิจกรรมควรศึกษาโปรแกรมการออกกำลังกายโนราห์แบบประยุกต์บนตารางเก้าช่อง โดยละเอียด ควรมีสถานที่ออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและมีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรนำโปรแกรมการรำโนราห์แบบประยุกต์ 14 ท่า บนตารางเก้าช่องสำหรับผู้สูงอายุ มาศึกษาการพัฒนาระบบต่าง ๆ ของร่างกายสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ระบบทางเดินอาหาร ระบบขับถ่าย ระบบประสาท ระบบหายใจ ฯลฯ และโปรแกรมการฝึกรำโนราห์ โดยเพิ่มระดับความเร็วของดนตรีในการรำให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างวัยอื่น เช่น วัยเด็ก วัยรุ่น หรือวัยทำงาน เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาคใต้ และเป็นการออกกำลังกายทางเลือกใหม่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา สำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมพลศึกษา. (2562). แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของประชาชน อายุ 60 - 69 ปี. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา ลาตพร้าว.
- คณิน ประยูรเกียรติ และก้องสยาม ลับไพร. (2563). การพัฒนาวิธีการออกกำลังกายตามแนวคิดภูมิปัญญาไทย เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 12(3), 95-109.
- ณัฐธ ขุนทอง. (2559). ผลการฝึกท่าบริหารแบบประยุกต์ 14 ท่า ที่มีต่อความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุ. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 13, 8 - 9 พฤษภาคม 2559. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- บุญประจักษ์ จันทรวิน และคณะ. (2562). “โนราบิก” การประยุกต์ศิลปะแดนใต้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุ. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 17(1), 159-173.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. (2555). การออกแบบการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยุพิน หมั่นทิพย์ และคณะ. (2562). การรับรู้ภาวะสุขภาพและความพึงพอใจต่อการออกกำลังกายด้วยรำไทย บนตารางเก้าช่องในผู้สูงอายุ. สงขลา: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เยาวดี มณีทรัพย์. (2563). ผลออกกำลังกายโดยตาราง 9 ช่อง ต่อการทรงตัวและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ในผู้สูงอายุ. วารสารโรงพยาบาลชลบุรี, 45(3), 176-181.
- วิราพร สืบสุนทร. (2562). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมสมรรถนะของต้นต่อพฤติกรรมป้องกันการหกล้มและสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารโรงพยาบาลชลบุรี, 44(2), 119-128.
- วีระวัฒน์ แซ่จิว. (2559). กิจกรรมทางกายและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายในจังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศศิวิมล วรรณพงษ์ และคณะ. (2563). ผลของการออกกำลังกายด้วยตารางเก้าช่องต่อการทรงตัวของผู้สูงอายุ ที่มีความเสี่ยงต่อการหกล้ม. ศรีนครินทร์เวชสาร, 36(3), 310-316.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- Cohen, J. (1998). Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือ
ด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน*
A STUDY OF THE CURRENT SITUATION PROBLEMS AND DEVELOPMENT
GUIDELINES FOR A READING ASSISTANCE SYSTEM FOR STUDENTS WITH READING
DIFFICULTIES IN BORDER PATROL POLICE SCHOOLS

อรุณรัตน์ เดชสุวรรณ*, ชนิตา มิตรานันท์, ศิริพันธ์ ศรีวันยงค์

Arunrat Detsuwan*, Chanida Mitranun, Siriparn Sriwanyong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: orio1188@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือทางการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนภาษาไทย ครูการศึกษาพิเศษ และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน รวมทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง และมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประเด็นคำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน มีนักเรียนจำนวนมากยังขาดทักษะการอ่านขั้นพื้นฐาน เช่น การแจกลูก การสะกดคำ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังไม่มีแนวทางหรือระบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะด้านการอ่านของนักเรียนที่มีปัญหาโดยตรง และขาดเครื่องมือในการวินิจฉัยความสามารถทางการอ่านที่มีประสิทธิภาพและใช้ได้จริงภายในโรงเรียน 2) สภาพปัญหา พบว่า ครูยังขาดความรู้เฉพาะด้านการสอนนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่าน ไม่สามารถออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีภาระงานจำนวนมากที่ไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เฉพาะด้านการอ่านอย่างต่อเนื่อง และ 3) แนวทางการพัฒนา ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้มีการพัฒนาระบบการช่วยเหลือทางการอ่านที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยแบ่งระดับการช่วยเหลือตามความรุนแรงของปัญหา เช่น Tier 1 - 3 ตามแนวคิด Response to Intervention (RTI) ซึ่ง Tier 1 คือ การสอนในห้องเรียนรวมทั่วไป Tier 2 คือ การสอนเสริมเป็นกลุ่มย่อย และ Tier 3 คือ การช่วยเหลือแบบรายบุคคล ทั้งนี้ ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวินิจฉัยและเครื่องมือการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

คำสำคัญ: ระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน, การอ่าน, นักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน

Abstract

This research aimed to study the current conditions, problems, obstacles, and development guidelines for a reading support system in Border Patrol Police Schools. Qualitative data were

collected through focus group discussions with eight experts, including school administrators, Thai language teachers, special education teachers, and curriculum and instruction specialists. Participants were selected using purposive sampling and met specific criteria. The research instruments consisted of guided questions for the focus group discussions, and data were analyzed using content analysis. The findings revealed the following: 1) Current Conditions: Many students lacked fundamental reading skills such as phonemic decoding and word recognition. Most teachers did not have a clear instructional framework or system that addressed the specific reading needs of students with reading difficulties. In addition, diagnostic tools for assessing reading abilities were lacking within the schools. 2) Problems: Teachers lacked specialized knowledge in teaching students with reading difficulties. They design activities that accommodated individual differences appropriately and were overwhelmed by workloads, making it and 3) Development Guidelines: Participants recommended a structured reading support system based on the severity of students' difficulties, following the Response to Intervention (RTI) model. Tier 1 involves instruction in general classrooms, Tier 2 provides small-group supplemental teaching, and Tier 3 focuses on individualized support. It was also suggested that diagnostic and instructional tools be developed to align with the context and specific needs of Border Patrol Police Schools.

Keywords: Reading Support System, Reading Difficulties, Students with Reading Problems

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีพให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามกลไกของโลก ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ และเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตผู้เรียนสามารถให้พัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ หรือสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง แนวทางการจัดการเรียนการสอนใหม่จึงมุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติที่สอดคล้องกับชีวิตหรือสถานการณ์จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) กอปรกับแนวคิดในการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของ สังคม (All for Education) อีกทั้งยึดหลักตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สอดคล้องกับ พรทิพย์ ชาตะรัตน์ ที่ศึกษาเรื่อง การอ่าน: เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ พบว่า การพัฒนาและก้าวตามโลกให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ มีส่วนเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตมากขึ้นการบริโภคสื่อที่มีหลายวิธีการ อาทิ การฟัง การดู และการอ่าน ซึ่งวิธีการเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้ทักษะและความพร้อมของการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการอ่าน เนื่องจากเป็นทักษะที่จำเป็นต้องใช้อยู่ทุกวันและกับทุกสังคม การอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ บุคคลที่มีทักษะทางด้านการอ่านหรือมีความสามารถในการอ่านย่อมมีโอกาสดี ๆ ในชีวิตหลาย ๆ ด้านมากกว่าบุคคลที่ขาดทักษะในด้านการอ่าน (พรทิพย์ ชาตะรัตน์, 2556) ดังนั้น การอ่านจึงเป็นทักษะพื้นฐานของคนไทยที่สำคัญและจำเป็นสำหรับคนไทยในทุกๆระดับ เพราะสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คือ การอ่านออก อ่านได้ และอ่านเป็น การอ่านจึงเป็นเป้าหมายของมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561, ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580), แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2575, แผนแม่บทส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านสู่สังคม

แห่งการเรียนรู้ของไทย พ.ศ. 2560 - 2564 และมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดเป็นสมรรถนะสำคัญของนักเรียน ที่จำเป็นจะต้องพัฒนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป และการอ่านเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญ of นักเรียนในระดับประถมศึกษา ที่กำหนดให้เป็นผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนไทย ให้ได้เกิดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ตนเองรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้พื้นฐาน การรู้จักตนเอง ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพที่ หลากหลาย และทั้งความรู้ ความสามารถ และทักษะเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งสถานศึกษาทุกแห่งทุกระดับและทุกสังกัด จะต้องให้ความสำคัญและพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามเป้าหมาย (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้, 2562) สอดคล้องกับ ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ จากการศึกษาเรื่อง การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน พบว่า ในปัจจุบัน นักเรียนไทยในระดับประถมศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ยังมีความยากลำบากในการอ่านภาษาไทย ซึ่งมีทั้งที่อ่านไม่คล่อง ในระดับที่รุนแรง ระดับอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ จึงส่งผลกระทบ ไปถึงการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ เป็นอย่างมากเพราะ นักเรียนอ่านไม่ออกก็จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาอื่น ๆ ตกต่ำตามไปด้วย (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2555) และจากการศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ของจุฑาภักดิ์ มีฉลาด และคณะ เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาการสอนที่เกิดจากตัวครูผู้สอน ครูผู้สอน ยังขาดเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน หรือเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจนักเรียน ครูผู้สอนบางท่านอาจ ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการจำเป็นพิเศษที่นักเรียนต้องการความช่วยเหลือ ส่วนปัญหาจากตัวนักเรียน จากการสนทนากลุ่ม พบว่า นักเรียนที่มีปัญหาในโรงเรียน จัดเป็น กลุ่มที่มีปัญหาด้าน การอ่านระดับอ่านไม่ออก และกลุ่มที่มีปัญหาระดับอ่านไม่คล่อง (จุฑาภักดิ์ มีฉลาด และคณะ, 2564) สอดคล้องกับ เกศรินทร์ ศรีธนะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านการเขียนของนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนเรียนรวมตามกระบวนการอาร์ทีไอ (Response to Instruction: RT) พบว่า เด็กที่มีปัญหาด้านการอ่านเขียนในระดับประถมต้นมักไม่ถูกค้นพบในระยะเริ่มต้น ส่งผลให้เมื่อเข้าสู่ชั้นเรียน สูงขึ้น ปัญหานั้นจะยิ่งสะสมและกระทบต่อวิชาอื่น เช่น คณิต วิทยาศาสตร์ และแม้แต่ความมั่นใจในตนเอง เริ่มต้น ด้วยหลักคิดว่า หากเด็กได้รับการคัดกรองตั้งแต่นั้น ๆ และช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ เด็กจะมีโอกาสพัฒนาได้ เท่าเทียมกับเพื่อน (เกศรินทร์ ศรีธนะ, 2559)

ดังนั้น อ่านเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญ of นักเรียนในระดับประถมศึกษาที่กำหนดให้เป็นผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ของการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนไทยให้ได้เกิดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง เพื่อให้ตนเองรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้พื้นฐาน การรู้จักตนเอง ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ของไทย ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ และทักษะเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งสถานศึกษาทุกแห่งทุกระดับและทุกสังกัด จะต้อง ให้ความสำคัญและพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามเป้าหมาย (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้, 2562) การศึกษาเรื่อง การอ่านภาษาไทย พบว่า ในปัจจุบันนักเรียนไทยในระดับประถมศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ยังมีความยาก ลำบากในการอ่านภาษาไทย ซึ่งมีทั้งที่อ่านไม่คล่อง ในระดับที่รุนแรง ระดับอ่านไม่ออก จึงส่งผลกระทบ ไปถึง การเรียนรู้วิชาอื่น ๆ เพราะนักเรียนอ่านไม่ออกก็จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาอื่น ๆ ตกต่ำตามไปด้วย สอดคล้องกับการศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ของจุฑาภักดิ์ มีฉลาด และคณะ ที่ได้ ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนชั้นประถม ศึกษาศึกษาปีที่ 2 พบว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาการสอนที่เกิดจากตัวครูผู้สอน ครูผู้สอนยังขาดเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน หรือเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจนักเรียน ขาดความรู้ และความต้องการจำเป็นพิเศษที่นักเรียนต้องการความช่วยเหลือ (จุฑาภักดิ์ มีฉลาด และคณะ, 2564)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา ด้านระบบการศึกษา ที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น นักเรียนมีคะแนนผลการทดสอบ O-NET แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป เพิ่มขึ้น ดังนั้น การวิเคราะห์ จุดบกพร่องที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ การประเมินเชิงวินิจฉัย (Diagnostic Assessment) เป็นการรวบรวมข้อมูล เพื่อตัดสิน จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรค มีเป้าหมายเพื่อการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนานักเรียนและวิธีการ จัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนในด้านการศึกษา ข้อบกพร่องที่ทำให้นักเรียนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายทาง การเรียนรู้ได้โดยพยายามชี้ถึง ดังนั้น การวินิจฉัยผลการเรียนรู้ว่า นักเรียนบรรลุมาตรฐานหรือไม่จึงเป็นสิ่ง ที่ สหศ. ให้ความสำคัญ เพื่อให้ นักเรียนประสบความสำเร็จในการ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ อีกมุมหนึ่ง สหศ. มีความมุ่งหวังในการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวน ชายแดน (ตชด.) ที่มีการจัดการเรียนการสอนถึงระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีหลากหลาย มากกว่าโรงเรียนที่อยู่ในเมือง ทั้งด้านกายภาพ สังคมและโอกาส อาทิ พื้นที่ ตั้ง ภูมิภาค กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ความพร้อมของผู้ปกครอง อีกทั้งมีความท้าทายในการพัฒนาการจัด กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน ตชด. ที่ครูของโรงเรียน ตชด. ส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาครุศาสตร์หรือ ศึกษาสาสตร์โดยตรง (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2563) และสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา สำหรับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร พบว่า ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า มีปัญหาขาดแคลน บุคลากรครู ครูย้ายบ่อย ๆ ครูไม่ครบตามสาระ ครูสอนไม่ตรงตามวิชาเอก ภาระงานของครูมาก ขาดขวัญและ กำลังใจ และด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการ งบประมาณน้อย และขาดแคลน บุคลากร ครู ครอบคลุมทุกฝ่ายงาน เนื่องด้วยโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ระบบสาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐาน ยังไม่พร้อม ควรระดมทุนเร่งพัฒนาโครงสร้างการ บริหาร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) นอกจากนี้ โรงเรียน ในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ร.ร.ตชด.) หรือพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีความยากลำบากในการจัดการศึกษา จากบทสรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาด้านคุณภาพ การศึกษา ของนักเรียนโรงเรียนตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2550 - 2559 ยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ เนื่องจากมีปัญหาเชิงคุณภาพที่ต้องเร่งแก้ไขโดยรวม 8 เป้าหมายหลัก คือ 1) ด้าน เสริมสร้างสุขภาพของเด็กตั้งแต่ในครรภ์มารดา 2) การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา 3) การเสริมสร้างศักยภาพของ เด็กและเยาวชนทางวิชาการ และทางจริยธรรม 4) การเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการงานอาชีพ 5) การปลูกฝังจิตสำนึกและพัฒนา ศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) การเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและ เยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น และของชาติไทย 7) ขยายการพัฒนาจาก โรงเรียนสู่ชุมชน และ พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์บริการความรู้ และ ปัจจุบันมีครูตำรวจตระเวนชายแดนที่มีวุฒิปัตรีครูเพียง ร้อยละ 20 - 30 เท่านั้น การเพิ่มพูนความรู้และทักษะ ทางการสอนให้แก่ครูตำรวจตระเวนชายแดนทั้งการศึกษาระยะยาวเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษา และการฝึกอบรม ระยะสั้นด้านเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง การได้รับ การพัฒนาสมรรถนะในทุก ๆ ด้าน มีสิ่งที่คาดหวัง คือ จะทำให้ครูปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดขวัญและ กำลังใจให้กับครูตำรวจตระเวนชายแดน แล้วผลที่ได้จะถูกส่งต่อไปยังนักเรียนส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ และมีคุณภาพ ที่สำคัญช่วยลดความเหลื่อมล้ำในมิติครูและโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างแท้จริง และ 8) การพัฒนาสถานศึกษา ให้เป็นศูนย์บริการความรู้ โรงเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ควรได้รับการ พัฒนาให้เป็น ศูนย์บริการความรู้สำหรับนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทั้งในด้านวิชาการ วิชาชีพ วัฒนธรรม และทักษะชีวิต เพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (กรุงเทพมหานคร, 2563)

จากการศึกษาเอกสารข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาด้านการอ่าน นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน ครูผู้สอนและผู้ปกครองหากสามารถค้นพบแต่เนิ่น ๆ การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนมีความล้มเหลวทางการเรียนรู้ในระดับชั้นที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้วยรูปแบบกรณีศึกษา โดยดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ สถานศึกษาที่ต้องการการศึกษา สภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย) จำนวน 2 คน อาจารย์การศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน อาจารย์หลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน ผู้บริการสถานศึกษา (ผู้อำนวยการสถานศึกษา) จำนวน 1 คน ผู้บริการสถานศึกษา (รองผู้อำนวยการสถานศึกษา) จำนวน 1 คน และ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 8 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น ชุดประเด็นคำถามสำหรับใช้ การศึกษา สภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาการศึกษา สภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยข้อคำถามปลายเปิดที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

โดยประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา และ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง และความเหมาะสมด้วยการหาค่า ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งได้ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ขึ้นไป และปรับปรุงตามคำแนะนำของ ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ใช้ประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม โดยการนัดหมาย และส่งประเด็นคำถาม สำหรับการสนทนากลุ่มล่วงหน้าให้เป็นรายบุคคล จากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่มตามวัน เวลา และสถานที่ คือ วันอังคารที่ 18 กุมภาพันธ์ 2568 เวลา 09.00 - 16.00 น. โดยมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โครงการวิจัยในครั้งนี้ ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการ จริยธรรม การวิจัยในมนุษย์ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เอกสาร รับรองเลขที่ SWUEC672018 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการวิจัย และการเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ เป็นไปตามความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวจากการวิจัยนี้ได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อการศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดชุดที่เหมือนกันในแต่ละประเด็นคำถามและสรุปเป็นภาพรวมในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้และการช่วยเหลือด้านการอ่าน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 โดยมีการบูรณาการกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านยังขาดระบบที่เป็นรูปธรรม ข้อมูลจากครูและผู้บริหารสะท้อนว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาส่วนหนึ่งยังขาดทักษะการอ่านขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การแจกลูก สะกดคำ อ่านคำคล้อง และเขียนตามคำ ซึ่งส่งผลให้เข้าใจเนื้อหาวิชาอื่นได้ช้า และไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ การช่วยเหลือที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันมักเกิดจากความพยายามเฉพาะตัวของครู เช่น การสอนเสริมรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย โดยไม่มีแนวทางกลางหรือระบบติดตามผลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ โรงเรียนยังขาดเครื่องมือวินิจฉัยความสามารถด้านการอ่านที่มีประสิทธิภาพ สื่อการสอนที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนยังไม่เพียงพอ ครูหลายคนยังขาดความมั่นใจและความรู้เฉพาะในการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างกระจัดกระจายและไม่ต่อเนื่อง

2. สภาพปัญหาในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน

การดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านยังประสบอุปสรรคหลายด้าน โดยเฉพาะใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ ครูขาดความรู้เฉพาะทาง ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กที่มีปัญหาการอ่าน เช่น การเลือกสื่อ เทคนิคการฝึกอ่าน การสังเกตพฤติกรรม การอ่าน เครื่องมือคัดกรองที่มีอยู่ไม่ครอบคลุม โดยแบบประเมิน SDQ ที่ใช้ประจำโรงเรียนเน้นด้านพฤติกรรมและอารมณ์ แต่ไม่สามารถเจาะลึกด้านความสามารถการอ่านได้อย่างแท้จริง ภาระงานของครูสูง ส่งผลให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมช่วยเหลือรายบุคคลหรือติดตามนักเรียนอย่างใกล้ชิด ขาดบุคลากรเฉพาะด้าน เช่น ครูการศึกษาพิเศษ ทีมสหวิชาชีพ นักวิจัยร่วม หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านในพื้นที่ ทรัพยากรจำกัด ทั้งด้านงบประมาณ สื่อ เครื่องมือวัด และเวลาในการพัฒนาระบบ ทำให้ขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพในการช่วยเหลือ ผลจากปัญหาเหล่านี้ทำให้การช่วยเหลือด้านการอ่านยังอยู่ในลักษณะ “เฉพาะหน้า” มากกว่า “เชิงระบบ” และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนกลุ่มเปราะบางได้อย่างทั่วถึง

3. แนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน

เพื่อยกระดับคุณภาพการช่วยเหลือด้านการอ่านในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ควรมีการออกแบบระบบที่มีโครงสร้างชัดเจนและเป็นระบบ โดยใช้แนวคิด Response to Intervention (RTI) เป็นกรอบการดำเนินงาน แบ่งระดับการช่วยเหลือออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ Tier 1 การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติที่ส่งเสริมทักษะการอ่านพื้นฐานอย่างทั่วถึง Tier 2 การช่วยเหลือแบบกลุ่มย่อยสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาในระดับปานกลาง Tier 3 การช่วยเหลือแบบรายบุคคลที่มีความเข้มข้น เช่น การใช้แผน IEP หรือการสอนแบบตัวต่อตัว และควรมีการพัฒนาเครื่องมือวินิจฉัยที่สามารถแยกแยะระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนอย่างแม่นยำ เช่น แบบทดสอบเฉพาะด้าน แบบสังเกตพฤติกรรม การอ่าน รวมถึงสื่อฝึกอ่านที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เช่น ชุดฝึกอ่านแบบบันไดทักษะ หรือสื่อภาพ สี เสียงที่กระตุ้นความสนใจ นอกจากนี้ ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครู

เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเทคนิคการช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาการอ่าน พร้อมจัดระบบนิเทศ ติดตามผล และสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ในขณะเดียวกัน ต้องได้รับการสนับสนุนจากต้นสังกัด ทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากร เพื่อให้ระบบการช่วยเหลือสามารถขับเคลื่อนได้จริง มีความยั่งยืน และสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในด้านสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบฯ พบว่า การแก้ไขปัญหาด้านการอ่านในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนากระบวนการช่วยเหลือด้านการอ่าน และการสนับสนุนอย่างเป็นระบบและเป็นมาตรฐาน รวมทั้งการเสริมสร้างความรู้และทักษะให้แก่ครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถสนับสนุนเด็กกลุ่มเปราะบางได้อย่างเต็มศักยภาพ การดำเนินการเชิงกลยุทธ์ในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการร่วมกันจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลและส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่เด็กอย่างเท่าเทียมต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พบประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ซึ่งสามารถอภิปรายได้ ดังนี้ ประการแรก สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้และระบบช่วยเหลือด้านการอ่าน พบว่า ยังไม่มีระบบการช่วยเหลือด้านการอ่านที่เป็นรูปธรรมในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน แม้จะมีความพยายามของครูในการสอนเสริมรายบุคคล แต่ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ครูยังขาดความรู้เฉพาะทาง เครื่องมือวินิจฉัยไม่ครอบคลุม และสื่อการสอนยังไม่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทัก มีนลาด และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง พัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า การสอนจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อครูเข้าใจลักษณะเฉพาะของนักเรียน มีเครื่องมือวินิจฉัยที่แม่นยำ และสามารถออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้ (จุฑาทัก มีนลาด และคณะ, 2564) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Fuchs, D. & Fuchs, L. S. ที่เสนอว่า ระบบ Response to Intervention (RTI) ระบบการช่วยเหลือผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่องและออกแบบการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างตามระดับความต้องการ (Tiered Instruction) เพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างตรงเป้าหมาย (Fuchs, D. & Fuchs, L. S., 2006) ประการที่สอง ปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนในกลุ่มโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน คือ การขาดความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะและความต้องการพิเศษของนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน ส่งผลให้ครูไม่สามารถจัดการเรียนรู้หรือออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุฑาทัก มีนลาด และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนระดับประถมต้น และพบว่า การพัฒนาระบบช่วยเหลือจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ต่อเมื่อครูมีความเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียน และระบบการคัดกรองสามารถแยกแยะปัญหาเฉพาะด้านได้อย่างแม่นยำ ประการที่สอง การคัดกรองและประเมินนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านในปัจจุบันยังไม่เป็นระบบ และขาดความชัดเจน แม้ว่าโรงเรียนจะมีการใช้แบบประเมิน SDQ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและอารมณ์ของนักเรียน แต่เครื่องมือนี้ไม่ได้ออกแบบมาเฉพาะสำหรับการวินิจฉัยด้านการอ่าน ทำให้ขาดข้อมูลเชิงลึกในการวางแผนช่วยเหลือผู้เรียน (จุฑาทัก มีนลาด และคณะ, 2564) นอกจากนี้ ปัจจัยบริบทของโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลยังเป็นอุปสรรค เช่น ความยากจน ภาษาแม่ที่ไม่ใช่ภาษาไทย การขาดแคลนครู หรือภาระงานครูที่มากเกินไป ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน และการเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาทักษะด้านการอ่านของผู้เรียน แนวโน้มเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ National Center for Education Statistics (NCES) ที่ระบุว่า ปัจจัยทาง

เศรษฐกิจ สภาพครอบครัว และข้อจำกัดทางภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการด้านการรู้หนังสือของผู้เรียนในกลุ่มเปราะบาง (National Center for Education Statistics, 2022) สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้วิจัยที่ชี้ว่าโรงเรียนยังไม่มีเครื่องมือที่ใช้คัดกรองความสามารถด้านการอ่านได้อย่างตรงจุดและครอบคลุม นำไปสู่การช่วยเหลือที่ขาดทิศทางและไม่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า การขาดทักษะด้านการอ่านมีผลกระทบโดยตรงต่อความเข้าใจเนื้อหาในวิชาต่าง ๆ และส่งผลต่อความมั่นใจในตนเองของนักเรียน นักเรียนที่อ่านไม่คล่องมักเข้าใจช้ากว่าเพื่อน ขาดแรงจูงใจ และไม่กล้ามีส่วนร่วมในชั้นเรียน ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติและการพัฒนาการเรียนรู้อย่างยาว ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาภักดิ์ มีฉลาด และคณะ ที่ระบุว่า การพัฒนาทักษะการอ่านอย่างต่อเนื่องมีความสัมพันธ์กับความภาคภูมิใจในตนเองและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ (จุฑาภักดิ์ มีฉลาด และคณะ, 2564) ประการสุดท้าย แนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน พบว่า แนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่านสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาการอ่านในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ควรดำเนินการในลักษณะที่มีโครงสร้าง เป็นระบบ และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ทางไกล โดยใช้แนวคิด Response to Intervention (RTI) เป็นกรอบหลักในการออกแบบระบบสนับสนุนแบบมีลำดับขั้น ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติว่าเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาทางวิชาการ (Fuchs, D. & Fuchs, L. S., 2006) โดยโครงสร้างของ RTI แบ่งการช่วยเหลือออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ Tier 1 ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้อยู่ในชั้นเรียนปกติที่มีคุณภาพสูงและเหมาะสมกับผู้เรียนทุกคน Tier 2 เป็นการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นกลุ่มย่อยเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนที่ยังไม่บรรลุผลใน Tier 1 และ Tier 3 เป็นการช่วยเหลือแบบรายบุคคลอย่างเข้มข้นสำหรับผู้เรียนที่ยังมีปัญหาแม้จะได้รับการช่วยเหลือในระดับ Tier 2 แล้ว แนวทางนี้ทำให้การสนับสนุนมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมตามระดับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน

ดังนั้น ปัญหาการอ่านของนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ไม่ใช่เพียงปัญหาเฉพาะตัวผู้เรียน แต่ยังเกี่ยวข้องกับระบบการเรียนรู้ที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นพิเศษได้อย่างแท้จริง การแก้ไขจึงต้องอาศัยความร่วมมือในทุกกระดับ ทั้งครู โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่านที่มีโครงสร้าง มีทิศทาง และสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาการอ่าน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นการพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาการอ่านอย่างเป็นระบบ และสามารถคัดกรองปัญหาของผู้เรียนได้อย่างละเอียด โดยสามารถส่งเสริมนักเรียนกลับเข้าสู่ห้องเรียนในชั้นเรียนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยข้อดีที่เห็นได้ชัด คือ ด้านการสอนที่มีประสิทธิภาพของครู เพื่อการพัฒนานักเรียน ด้านการอ่านอย่างตรงจุด และสามารถแก้ปัญหานักเรียนได้อย่างครอบคลุมโดยไม่ตีตรานักเรียน ทำให้นักเรียนไม่หลุดออกจากระบบการแก้ไข ปัญหาการอ่าน ดังภาพที่ 1

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ภาพที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่าน สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า ควรมีการจัดประชุมเพื่อการชี้แจงในการพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่านสำหรับครู ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา เปิดโอกาสให้มีการซักถามในแต่ละประเด็น เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งนี้ การพัฒนาการอ่านภาษาไทยของนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านการอ่าน เนื้อหาต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตรขั้นพื้นฐาน สอนจากง่ายไปหายาก ตรงตามวัยและตรงตามศักยภาพของผู้เรียน และมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน แต่สิ่งที่ควรคำนึงคือพัฒนาให้ตรงตามศักยภาพของผู้เรียน โดยในเชิงนโยบายควรส่งเสริมให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนพัฒนาระบบการช่วยเหลือด้านการอ่านอย่างเป็นระบบ โดยยึดแนวคิด Response to Intervention (RTI) เป็นโครงสร้างหลัก พร้อมสนับสนุนด้านงบประมาณ เครื่องมือวินิจฉัย และบุคลากรเฉพาะทางอย่างเพียงพอ ในเชิงการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรจัดระบบการช่วยเหลือ ประเมิน และติดตามนักเรียนที่มีปัญหาการอ่านให้เป็นระบบต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างแผนการช่วยเหลือที่สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ในเชิงการพัฒนาครู ควรพัฒนาศักยภาพครูผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน การออกแบบกิจกรรมตามระดับ RTI และการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีปัญหาการอ่าน และในเชิงวิชาการและการวิจัยควรพัฒนาเครื่องมือ สื่อ ในการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล และศึกษาประสิทธิภาพของการใช้ RTI ในบริบทโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในระดับที่ลึกขึ้น เพื่อนำไปสู่การปรับใช้ในวงกว้าง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- _____. (2559). รายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ด้อยโอกาสในพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). อัสมรรณะครูตำรวจตระเวนชายแดน. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/880614>
- เกศรินทร์ ศรีชนะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านการเขียนของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนเรียนรวมตามกระบวนการอาร์ทีไอ (Response to Instruction: RT). ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุฑาภักดิ์ มีฉลาด และคณะ. (2564). พัฒนาระบบการตอบสนองต่อการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาการอ่าน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(3), 1283-1294.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2555). การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and Reading Promotion). กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาการ.
- พรทิพย์ ขาตะรัตน์. (2556). “การอ่าน: เครื่องมือในการแสวงหาความรู้”. วารสารวิชาการ, 5(1), 59-61.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2563). ค่าสถิติพื้นฐานผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2563. เรียกใช้เมื่อ 4 มกราคม 2568 จาก <https://www.niets.or.th/th/content/view/11821>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้. (2562). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562). กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Fuchs, D. & Fuchs, L. S. (2006). Introduction to response to intervention: What, why, and how valid is it? *Reading Research Quarterly*, 41(1), 93-99. <https://doi.org/10.1598/RRQ.41.1.4>
- National Center for Education Statistics. (2022). The condition of education 2022: Reading performance. U.S. Department of Education. Retrieved July 3, 2025, from <https://nces.ed.gov/use-work/resource-library/report/compendium/condition-education-2022>

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีวินชัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2*
PARTICIPATORY ACTION RESEARCH FOR DEVELOPMENT OF
A CURRICULUM FOR ENHANCING DESIRABLE CHARACTERISTICS OF
“DEKDEE SRIWERNCHAI IN A SUFFICIENCY WAY” FOR ELEMENTARY SCHOOL
STUDENTS AT BAN SRIWERNCHAI SCHOOL UNDER NAKHON PHANOM PRIMARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2

สัณทิตย์ ขอนบุรี*, พัทธนันท์ ชมภูณช, ปุณทริกา น้อยนนท์

Santhit Chonburee*, Phattanan Chomphunuch, Puntarika Noinon

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: rsamornrit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียนบ้านศรีวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม 2) พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” และ 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหาร ครูโรงเรียนบ้านศรีวินชัย จำนวน 9 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 38 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น นักเรียนขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คณะครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการจัดทำหลักสูตรเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า 3.1) นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 3.2) ผลการประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบ CIPP ด้านบริบท โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ด้านกระบวนการ หลักสูตรมีความเหมาะสม ด้านผลผลิต นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สูงขึ้น และ 3.3) ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์, วิถีพอเพียง, นักเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) Study the conditions, problems, and needs of stakeholders and teachers at Ban Sriwenchai School regarding the development of a curriculum, 2) Develop a curriculum for enhancing desirable characteristics of “Dekdee Sriwernchai in A Sufficiency Way.”, and 3) Study the results of the implementation of the developed curriculum. Using a participatory action research process with 6 steps. The target group consists 9 administrators, teachers from Ban Sriwenchai School, and 38 stakeholders. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation, while Qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that: 1) The school lacks a curriculum related to the sufficiency economy or local wisdom philosophy. Students were found to lack desirable characteristics. Both teachers and stakeholders expressed a strong need to develop a supplementary curriculum that instills such values in students. 2) The curriculum for enhancing desirable characteristics consisted of eight components and was rated at the highest level of appropriateness. and 3) The trial implementation of the curriculum showed that: 3.1) Students demonstrated desirable characteristics at a level exceeding the 70% benchmark. 3.2) The evaluation results of the curriculum using the CIPP model: Context, schools, and communities need curricula to enhance desirable characteristics. Input is appropriate for students. Process, the curriculum was appropriate. Products, Students’ desirable characteristics under the theme significantly improved. and 3.3) Administrators, Teachers, stakeholders, and students expressed the highest satisfaction with the curriculum.

Keywords: Participatory Action Research, Curriculum for Enhancing Desirable Characteristics, A Sufficiency Way, Elementary School Students

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์สำคัญความว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายในการสร้างความยั่งยืนให้แก่ประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน มุ่งเน้นการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้าได้จำเป็นต้องปรับแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาเยาวชนไทยให้สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางวิถีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ปัจจุบันเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุคทุนนิยม และเทคโนโลยี สภาพสังคม และวิถีชีวิตประชาชนก็เปลี่ยนไปจากเดิม พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมสู่ภาวะเสื่อมถอยจากหลายสาเหตุหลายประการที่เป็นปัจจัยให้เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานการณ์ที่น่าวิตก เด็กและเยาวชนไทยถูกหล่อหลอมให้ยึดติดกับบริโภคนิยม มีพฤติกรรมการกินการอยู่ฟุ้งเฟ้อ มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ใช้ชีวิตแสดงถึงความทันสมัยด้วยการใช้สินค้ายี่ห้อราคาแพงมีระดับ แต่งตัวตามแฟชั่นเลิศจุฑา เดินเที่ยวตามห้าง นอนดึก ตื่นสาย ขาดเรียน หนีโรงเรียน ขอบก้อเรื่องยกพวกตีกัน ตั้งแก๊งมอเตอร์ไซด์แข่งกันกันอย่างเอาเป็นเอาตายบนท้องถนนในยามค่ำคืน เป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้คน (ผดุง จิตเจื้อจุน, 2562) ซึ่งพิศาล เครือลิต ได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านี้ โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการมุ่งพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน (พิศาล เครือลิต, 2565)

จากการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย พบว่า คนในชุมชนบ้านศรีเวินชัยยึดถือประเพณีที่สำคัญและสืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ ด้านช่าง ฯลฯ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์เด่นของหมู่บ้าน คือ ผ้าฝ้ายมัดหมี่ และผ้าขาวม้า ชาวบ้านมีความรัก สามัคคี ร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านให้น่าอยู่จนเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยในปี 2563 บ้านศรีเวินชัยได้รับรางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็งตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง (หมู่บ้าน อยู่เย็น) จังหวัดนครพนม ประจำปี 2563 และสำหรับโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยมีสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ดังนี้ ด้านจุดแข็ง โรงเรียนกำหนดนโยบาย โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้ได้รับความร่วมมือด้วยดี และนักเรียนมีความรู้เหมาะสมกับวัยทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ด้านจุดอ่อน มีดังนี้ 1) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจชัดเจน แต่นำไปปฏิบัติยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร และไม่มีหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 2) นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้มีผลต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม ด้านโอกาส ประชาชนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นส่งผลให้นักเรียนมีแบบอย่างที่ดี ด้านอุปสรรค มีดังนี้ 1) วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้การช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมลดน้อยลง 2) ชุมชนมีรายได้น้อย มีผลกระทบต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษา จากข้อมูลดังกล่าวของโรงเรียนและชุมชนบ้านศรีเวินชัย พบสภาพปัญหา คือ โรงเรียนไม่มีหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และนักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนและชุมชนต้องการ ส่วนชุมชนเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่ต้องการให้คนรุ่นหลังสืบทอดและรักษาเอาไว้ ด้วยการให้ลูกหลานได้เรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นรากเหง้าของตนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้รู้จักอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรมอันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนและครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย รวมถึงให้นักเรียนสืบทอด และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชนบ้านศรีเวินชัยให้คงอยู่ตราบชั่วลูกชั่วหลาน โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และปรับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของนักการศึกษา ดังนี้ 1) สำราญ กำจัดภัย และคณะ 2) ชัชวาลย์ ทัดศิริช 3) ไพโรจน์ ชลารักษ์ และ 4) ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ ทำให้ได้ขั้นตอนดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) เพิ่มพูนความรู้ของผู้วิจัย โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมและแนวคิด หลักการ กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ผู้บริหาร และคณะครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย 3) สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียน และพบปะกับครูทุกคนในโรงเรียนเพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย พร้อมกับสอบถามความต้องการเข้าร่วมการวิจัย ประสานความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และ 4) การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ร่วมวิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และบทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมวิจัย รวมทั้งแนะนำแนวคิด หลักการ ความสำคัญ และขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผู้มีส่วนร่วม คือ ทีมผู้วิจัย ประกอบด้วย ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นบุคลากรในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความเข้มแข็งและดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่ควรสืบทอดและรักษาเอาไว้ รวมทีมผู้วิจัย มีจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประเด็นคำถามสำหรับใช้สอบถามความต้องการเข้าร่วมการวิจัย รายละเอียดโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่ต้องการสำรวจ ประกอบด้วย สภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) นำประเด็นที่ต้องการสำรวจเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 3) ผู้วิจัยสรุปผลการสำรวจ

ผู้มีส่วนร่วม 1) ทีมผู้วิจัย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 38 คน ประกอบด้วย นักเรียนที่เป็นหัวหน้าห้อง จำนวน 6 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 10 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลักในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประเด็นที่ต้องการสำรวจเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและความต้องการด้านหลักสูตรและด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน บันทึกการประชุม

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุป สภาพ ปัญหาและความต้องการด้านหลักสูตรและด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนและโรงเรียนต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผนการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ร่วมกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) ร่วมกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และ 3) การจัดทำแผนพัฒนา

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผู้มีส่วนร่วม 1) ทีมผู้วิจัย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 38 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมชุดเดียวกันกับขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ร่างพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ร่างองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม และร่างแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ องค์ประกอบของหลักสูตร และแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมฯ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยดำเนินการ ดังนี้ 1.1) ทีมผู้วิจัยร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 1.2) จัดทำร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” 1.3) ตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ด้านการบริหารการศึกษาระดับสถานศึกษา 1 คน และด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 1 คน 1.4) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ 1.5) จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พร้อมทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ 2) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปจัดกิจกรรมตามคู่มือประกอบการนำหลักสูตรฯ ไปใช้

ผู้มีส่วนร่วม 1) ทีมผู้วิจัย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 38 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมชุดเดียวกันกับขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร และแบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร สร้างแบบประเมินลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนนตามระดับความเหมาะสม 5, 4, 3, 2 และ 1 ซึ่งหมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 2 คน และด้านหลักสูตรและการสอน 3 คน และทำการคัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (สำราญ กำจัดภัย, 2562) ซึ่งจากผลการวิเคราะห์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมาย ดังนี้ มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล โดยดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดทำแผนติดตามและประเมินผล การพัฒนาหลักสูตรเสริม 2) ใช้เครื่องมือติดตามและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร และ 3) ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการวางแผนปรับปรุง

ผู้มีส่วนร่วม 1) ทีมผู้วิจัย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 36 คน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 8 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ราชัญท้องถิ่น จำนวน 10 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สร้างแบบประเมินลักษณะเป็นการประเมินพฤติกรรมแล้วให้คะแนนตามระดับการปฏิบัติ 3, 2, 1 และ 0 ซึ่งหมายถึง ปฏิบัติดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน ตามลำดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 2) แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ จำนวน 2 ฉบับ (สำหรับครูผู้สอน, สำหรับราชัญท้องถิ่น) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ตรวจสอบความเหมาะสม

ของข้อคำถามและความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 3) แบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับนักเรียน สร้างแบบประเมินลักษณะเป็นมาตรฐาน ค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนนตามระดับความเหมาะสม 5, 4, 3, 2 และ 1 ซึ่งหมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” จำนวน 3 ฉบับ (สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน, ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย, นักเรียน) สร้างเป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนนตามระดับความพึงพอใจ 5, 4, 3, 2 และ 1 ซึ่งหมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในการหาคุณภาพของเครื่องมือใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และทำการคัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (สำราญ กำจัดภัย, 2562)

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) 2) ประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP โดยการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านผลผลิต ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนด้านกระบวนการ ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และ 3) วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้ 1) การถอดบทเรียน 2) การถอดตัวของผู้วิจัย

ผู้มีส่วนร่วม 1) ทีมผู้วิจัย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 36 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมชุดเดียวกันกับขั้นตอนที่ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการถอดบทเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้เห็นเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริม ผลที่เกิดขึ้น กระบวนการสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ และการต่อยอดหลักสูตร

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียน พบว่า ด้านสภาพ โรงเรียนจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างชัดเจน และบ้านศรีวินชัยเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งและดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่ควรสืบทอดและรักษาเอาไว้ ด้านปัญหา โรงเรียนบ้านศรีวินชัยจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนค่อนข้างน้อย นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้มีผลต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holder) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย ด้านความต้องการ คณะครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และการปลูกฝังคุณธรรมให้

นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” พบว่า มื่อองค์ประกอบที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล และผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.22)

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่พัฒนาขึ้น ปรากฏผล ดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม (วัดด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์) จำแนกเป็นรายบุคคล

นักเรียนคนที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังเรียน (คะแนนเต็ม 3)	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	เทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
1	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์
2	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์
3	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์
4	2.78	92.67	สูงกว่าเกณฑ์
5	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์
6	2.78	92.67	สูงกว่าเกณฑ์
7	2.78	92.67	สูงกว่าเกณฑ์
8	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 100

3.2 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP ซึ่งดำเนินการประเมินหลักสูตรด้านบริบทและด้านปัจจัยนำเข้าด้วยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ ด้านกระบวนการด้วยการสัมภาษณ์และการประเมินด้วยแบบประเมิน และด้านผลผลิต ด้วยวิธีการถอดบทเรียน พบว่า

3.2.1 ด้านบริบท (C) สรุปได้ว่า โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนมี 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

3.2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (I) สรุปได้ว่า คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอน วัสดุอุปกรณ์ และเวลาเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน

3.2.3 ด้านกระบวนการ (P) จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน และปราชญ์ท้องถิ่น สรุปได้ว่า มีความเหมาะสม และจากความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.41)

3.2.4 ด้านผลผลิต (P) สรุปได้ว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สูงขึ้น ได้มีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการประพฤติปฏิบัติตนดีขึ้น และมีความภาคภูมิใจใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความพึงพอใจอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.47) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.68) และนักเรียน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.39)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียน พบว่า บ้านศรีวินชัยเป็น หมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ที่ต้องการให้คนรุ่นหลังสืบทอดและรักษาเอาไว้ ส่วนโรงเรียนไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนักเรียนขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คณะครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความต้องการจัดทำหลักสูตรเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะเห็นได้ว่าสภาพของ ชุมชนและโรงเรียนมีความเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน เนื่องจากมีแหล่งเรียนรู้ที่ดีและมีบุคคลต้นแบบ ที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น และชุมชนก็มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นรากเหง้าของตนเอง และเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่โรงเรียนและชุมชนต้องการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่จะใช้พัฒนา นักเรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 27 ระบุว่า ให้สถานศึกษาขึ้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตาม วัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึง ประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2542)

2. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีองค์ประกอบของ หลักสูตร 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) สื่อและ แหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล สอดคล้องกับ คุณาพร วรณศิลป์ ที่ได้สรุปองค์ประกอบของ หลักสูตร ประกอบด้วย สิ่งสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล ซึ่งแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้ไม่อาจกำหนดขึ้นได้ โดยอิสระ จะต้องกำหนดให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานทุกขั้นตอนสอดคล้องและ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง (คุณาพร วรณศิลป์, 2560) และสงัด อุทรานันท์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตรที่นอกเหนือจากองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ หรือประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลแล้ว ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม ดังนี้ 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร 2) แนวทางการจัดการเรียนการสอน และ 3) แนวทางการใช้สื่อ

การเรียนการสอน (สังกัด อุทรานันท์, 2532) ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลัดสะหมี พอนไซ ที่หลักสูตรมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) กรอบความฉลาดทางดิจิทัลที่ต้องการพัฒนา 5) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การวัดและประเมินผล (ลัดสะหมี พอนไซ, 2565) กล่าวได้ว่าหลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์จะแสดงให้เห็นถึงคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริม พบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ Krathwohl, D. R. et al. ที่ได้พัฒนาแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัย โดยผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย (Krathwohl, D. R. et al., 1973) ซึ่งมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ประสบการณ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 5 ประการ ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนให้เกิดความสนใจ ขั้นที่ 2 ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือและช่วยเหลือกันและเกิดการตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 5 ประการ ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 5 ประการ ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (organization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 5 ประการ อย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิจิตรพรรณ ลาภา ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้หลักสูตรเสริม มีคะแนนจากการทำแบบวัดจิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีนักเรียนที่ได้คะแนนจากการทำแบบวัดหลังเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 95.24 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 75 ของนักเรียนทั้งหมด (วิจิตรพรรณ ลาภา, 2557) 2) ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP พบว่า ด้านบริบท (C) สรุปได้ว่า โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนมี 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ด้านปัจจัยนำเข้า (I) สรุปได้ว่า คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอน ปราชญ์ทองถิ่น และเวลาเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ด้านกระบวนการ (P) สรุปได้ว่า มีความเหมาะสม และจากความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิต (P) สรุปได้ว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สูงขึ้น ได้มีการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยการประพฤติปฏิบัติตนดีขึ้น และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง สอดคล้องกับ บุญเลี้ยง ทุมทอง ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินโดยใช้รูปแบบ CIPP ทำให้ทราบสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีอะไรบ้าง สภาพการณ์ที่คาดหวังกับสภาพที่แท้จริงในสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นอย่างไร มีความต้องการหรือปัญหาอะไรบ้างที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองหรือแก้ไข ได้ข้อมูลมาช่วยตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรหรือสรรพกำลังต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างไร จะขอความช่วยเหลือด้านทรัพยากรและสรรพกำลังจากแหล่งภายนอกหรือไม่ จะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใดดี ได้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจด้านการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ และตรวจสอบว่าผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น

เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้มากทีเดียว การประเมินผลผลิตนี้จะให้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจว่า จะเก็บรักษาไว้ เลิกใช้หรือปรับปรุงแก้ไขใหม่ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554) และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า หลักสูตรเกิดขึ้นจากความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของทุกฝ่าย ประกอบด้วย ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงทำให้ได้หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของทั้งโรงเรียนและชุมชน และในหลักสูตรประกอบด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ นอกจากนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นการจัดกิจกรรมตามแนวคิด การพัฒนาจิตพิสัยของ Krathwohl, D. R. et al. ที่มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นรับรู้ ขั้นตอบสนอง ขั้นเห็นคุณค่า ขั้นจัดระบบ และขั้นเกิดกิจนิสัย (Krathwohl, D. R. et al., 1973) ซึ่งเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ได้รับ การยอมรับว่าเป็นขั้นตอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้จริง นอกจากนี้ หลังการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ผู้เรียนยังมีส่วนในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของตนเอง และของเพื่อน ร่วมกับคุณครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมด้วย จึงทำให้เกิดความพึงพอใจต่อหลักสูตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภักดี เอื้อราษฎร์ ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตาม แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูและผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ภักดี เอื้อราษฎร์, 2555) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พันทิwa กุมภีโร ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมด้วยหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด (พันทิwa กุมภีโร, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทัสริน โตนุช ที่พบว่า นักเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรเสริม อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ทัสริน โตนุช, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้สรุปได้ว่า 1) ชุมชนบ้านศรีวินชัยดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมประเพณี อันดีงาม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่ต้องการให้คนรุ่นหลังสืบทอดและรักษาเอาไว้ ส่วนโรงเรียนไม่มีหลักสูตร เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น นักเรียนขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คณะครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการจัดทำหลักสูตรเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นมี 8 องค์ประกอบและมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้ หลักสูตรเสริม พบว่า 3.1) ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 3.2) ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP พบว่า ด้านบริบท (C) โรงเรียน และชุมชนมีความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับ นักเรียนมี 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยัน หมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ด้านปัจจัยนำเข้า (I) คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอน ปรากฏ ท้องถิ่น และเวลาเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ด้านกระบวนการ (P) มีความเหมาะสม และจากความคิดเห็น ของผู้เรียนที่มีต่อคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิต (P) นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สูงขึ้น

ได้มีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการประพฤติปฏิบัติตนดีขึ้น และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และ 3.3) ผู้บริหารและครูผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) ความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรเกิดจากผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญและให้การส่งเสริม สนับสนุน คณะครูในโรงเรียนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ใจ ยอมสละเวลาร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” จึงเป็นการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง 2) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ชื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรมอยู่ในระดับดีขึ้นไป โดยมีคุณลักษณะที่นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมให้เห็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะ ที่ 2 มีวินัย และคุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ ส่วนพฤติกรรมที่แสดงให้น้อยที่สุด คือ ชื่อสัตย์ จึงควรให้ความสำคัญและเป็นจุดเน้นที่จะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะนี้ให้มากขึ้น และ 3) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมของแต่ละกิจกรรม สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม รวมทั้งสามารถปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางอย่างได้ตามเห็นสมควร แต่ต้องไม่ขัดต่อหลักการของหลักสูตร หรือขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ระบุไว้ในพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป ได้แก่ 1) การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบกับนักเรียนกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้เท่านั้น ไม่ได้เป็นการศึกษาผลระยะยาว ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในระยะยาวเพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการและพฤติกรรมระดับคงทนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวัน 2) กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เป็นวงจรในการวางแผนทางและปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนา ดังนั้น จึงควรมีการนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติ การแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และด้านทักษะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และทักษะที่ตรงกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการเลือกความรู้และทักษะที่จะใช้พัฒนานักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- คุณาพร วรรณศิลป์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูด้วยรูปแบบผสมผสานเรื่อง การทำวิจัยในชั้นเรียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทสริน โตนุช. (2561). การพัฒนาหลักสูตรเสริม เรื่อง วิทยาศาสตร์สุขภาพกับความงามและการชะลอวัยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). การพัฒนาหลักสูตร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผดุง จิตเจื้อจุน. (2562). สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทยนำวิกฤตในอนาคตยิ่งน่าเป็นห่วง. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2566 จาก http://www.matichon.co.th/columnists/news_1313057
- พันทิวา กุมภีโร. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบอิงบริบทโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- พิศาล เครือลิต. (2565). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน ดุษฎีการศึกษาดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภักดี เอื้อราษฎร์. (2555). การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน: การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีโรงเรียนผดุงนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ลัดสะหมี พอนไซ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษามหาวิทยาลัยสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน ดุษฎีพนธ์ปรัชญาดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิจิตรพรรณ ลาภะ. (2557). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน ดุษฎีครุศาสตรดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษาและการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนหลักสูตร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 2561 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำราญ กำจัดภัย. (2562). สถิติเพื่อการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน (ฉบับปรับปรุง). สกลนคร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Krathwohl, D. R. et al. (1973). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals Handbook II: Affective Domain. London: Longman.

รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19*

HEALTH REHABILITATION MODEL OF MONKS AND PEOPLE PATIENT FROM STROKE OF MONKS HEALTH CENTER HIS HOLINESS THE 19th SUPREME PATRIARCH

พระมหาวิสูตร วิสุทธิปณฺโณ (พึงกุล)*, พระเจริญพงษ์ วิชัย, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ

Phramaha Visoot Visutthipaṇṇo (Phungkul)*, Phra Jaroenphong Wichai, Phramaha Suphawat Thanawuttho

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhist College of Sri Dvaravati, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: visoot11@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19 2) เพื่อสร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลการนำรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองไปใช้ เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสังเกต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ร่วมปฏิบัติการ รวม 38 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ เป็นรูปแบบที่ดีมีความเหมาะสมในการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยกายภาพบำบัด นักการแพทย์แผนไทย ใช้เครื่องมือแพทย์ที่ทันสมัย เป็นรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพแบบใหม่โดยบูรณาการความรู้ด้านกายภาพบำบัด การแพทย์แผนไทย และสุขภาพะวิถีพุทธ มีวิธีการ ดังนี้ 1) การไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ 2) ทำกายภาพบำบัดด้วยเครื่องมือแพทย์ 3) ใช้การแพทย์แผนไทย และ 4) การให้ผู้ป่วยเจริญสติขณะใช้เตียงกายภาพ “รอกดึงสลั” โดยผู้ป่วยจะได้รับการฟื้นฟูสุขภาพทั้ง 4 รายการในวันเดียวกัน ผลการทดลองใช้กับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง พบว่า ผู้ป่วยมีพัฒนาการทางสุขภาพดีขึ้นทั้งทางกายและใจ มีความหวังในการกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ องค์ความรู้ใหม่ คือ การฟื้นฟูสุขภาพ 3 ด้าน 1) ด้านผู้ป่วย มุ่งเน้น “การเจริญสติ” เพื่อฟื้นฟูสุขภาพทั้งกายและใจด้วยการฝึกสติในการทำกายภาพบำบัด 2) ด้านผู้ให้บริการ มุ่งเน้น “การวางแผนฟื้นฟูสุขภาพ” และ 3) ด้านภาคีเครือข่าย มุ่งเน้น “ร่วมด้วยช่วยกันดูแล” โดยมีพระคิลาณุปัฏฐาก และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เข้าไปติดตามและเยี่ยมผู้ป่วย

คำสำคัญ: รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพ, ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง, การฟื้นฟูสุขภาพแบบบูรณาการ, พระสงฆ์, ประชาชน

Abstract

The objectives of this research were: 1) To evaluate the stroke rehabilitation model for patients at the Sangha Health Center under the Patronage of the 19th Supreme Patriarch of Thailand; 2) To develop a rehabilitation model for stroke patients; and 3) To analyze the results of

implementing the developed rehabilitation model. This study employed a Participatory Action Research (PAR) approach. The research instruments included in-depth interviews, focus group discussions, and observational records. A total of 38 key informants and participants were involved. Data were analyzed using content analysis. The research findings revealed that the stroke rehabilitation model at the Sangha Health Center was appropriate and effective. The model integrates modern physical therapy, traditional Thai medicine, and Buddhist-based health practices. The rehabilitation process consists of four components: 1) Paying homage to the Buddha, chanting, and meditation, 2) Physical therapy using modern medical equipment, 3) Traditional Thai medicine, and 4) Mindfulness practice while using the "alternating pulley" physiotherapy bed. All four rehabilitation activities are provided to the patients on the same day. The implementation results showed that stroke patients experienced improvements in both physical and mental health and developed hope for returning to everyday life. The new body of knowledge emphasizes a three-dimensional rehabilitation approach: 1) For patients, focusing on "mindfulness practice" to promote both physical and mental recovery through mindful physiotherapy; 2) For service providers, emphasizing "rehabilitation planning"; and 3) For community networks, focusing on "collaborative care" with the involvement of temple caregivers (Phra Khilanupattthaka) and village health volunteers (VHV) who follow up and provide home visits to the patients.

Keywords: Health Rehabilitation Model, Stroke Patients, Integrated Health Rehabilitation, Monks, Community Members

บทนำ

ในปัจจุบันโรคหลอดเลือดสมองเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของโลกและประเทศไทย โรคหลอดเลือดสมองหรือที่เรียกกันว่า อัมพฤกษ์ อัมพาต หรือทางการแพทย์ เรียกว่า Stroke เป็นโรคที่มีความรุนแรงสูงถึงขั้นเสียชีวิตและแม้ไม่เสียชีวิตแต่ทำให้เกิดความพิการระยะยาวที่ต้องอาศัยการดูแลช่วยเหลือจากผู้อื่นตลอดชีวิต ได้สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคม โรคหลอดเลือดสมอง คือ ภาวะที่เกิดจากหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงสมองตีบ ตันหรือแตก ทำให้ขัดขวางการนำออกซิเจนและสารอาหารไปเลี้ยงเซลล์สมอง ส่งผลให้เนื้อสมองถูกทำลาย สูญเสียการทำงานที่จนเกิดอาการของอัมพฤกษ์ อัมพาต หรือร้ายแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ อาการสมองขาดเลือดจะเกิดแบบเฉียบพลัน มีอาการชาที่ใบหน้า ปากเบี้ยว พูดไม่ชัด แขนหรือขาอ่อนแรงข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้าง เคลื่อนไหวไม่ได้หรือเคลื่อนไหวลำบาก เดินเซ ปวดศีรษะมาก ตามัวมองเห็นไม่ชัด โดยอาการเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด ชงชัย กิริติหัตถยากร อธิบดีกรมควบคุมโรค กล่าวว่า โรคหลอดเลือดสมองเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักของการเสียชีวิตและความพิการที่สำคัญทั่วโลกและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วโลก พบว่า 1 ใน 4 ของประชากรที่มีอายุกว่า 25 ปีขึ้นไปเป็นโรคหลอดเลือดสมอง และร้อยละ 90 ของโรคหลอดเลือดสมองสามารถป้องกันได้ สำหรับสถานการณ์โรคหลอดเลือดสมองในประเทศไทยข้อมูลจากรายงานสถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขในปี 2566 ประเทศไทยพบผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองมากถึง 349,126 ราย เสียชีวิต 36,214 ราย เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่มีอายุน้อยกว่า 70 ปี (ชงชัย กิริติหัตถยากร, 2566) ข้อมูลจากสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า โรคหลอดเลือดสมองเป็นสาเหตุสำคัญของการเสียชีวิตเป็นอันดับ 2 รองจากโรคมะเร็งและเนื้องอก (อนรรฆพร ลายวิเศษ, 2566) และเป็นสาเหตุสำคัญของความพิการเป็นอันดับ 3 รองจากความพิการเนื่องจากความชรา (อันดับ 1) และความพิการเนื่องจากอุบัติเหตุ (อันดับ 2) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ด้วยเหตุนี้

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขจึงให้ความสำคัญกับการรณรงค์และการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสัญญาณเตือนโรคหลอดเลือดสมองให้กับประชาชนตามหลักการ (Balance Eye Face Arm Speech and Time) พร้อมทั้งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันการเกิดโรค และภัยอันตรายที่เกิดจากโรคหลอดเลือดสมอง ความผิดปกติของโรคหลอดเลือดสมองสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ตามสาเหตุของโรค ได้แก่ โรคหลอดเลือดสมองชนิดสมองขาดเลือด (Ischemic Stroke) โรคหลอดเลือดสมองชนิดเลือดออกในสมอง (Hemorrhagic Stroke) และโรคหลอดเลือดสมองชนิดสมองขาดเลือดชั่วคราว (Transient Ischemic Attack-TIA) อุบัติการณ์ของโรคหลอดเลือดสมอง ในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่งผลให้มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น ข้อมูลจากรายงานสถิติการศึกษาของ สมศักดิ์ เทียมเท่า ที่ได้ศึกษาฐานข้อมูลของสำนักงานหลักประกันสุขภาพที่ได้มีการปรับปรุงล่าสุดในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ผลการศึกษาพบว่า อุบัติการณ์ของผู้ป่วยหลอดเลือดสมองในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 - 2563 และมีอุบัติการณ์คงที่ในปี พ.ศ. 2564 (สมศักดิ์ เทียมเท่า, 2566)

สถาบันสงฆ์ เป็นสถาบันสำคัญในสังคม นอกจากจะทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว ยังช่วยแบ่งเบาภาระต่าง ๆ ในสังคม และทำหน้าที่เป็นครูผู้นำทางด้านจิตใจ พัฒนาจิตใจขึ้นให้สังคมดำรงอยู่ในศีลธรรมและคุณธรรม รวมถึงดูแลสุขภาพกายใจของตนเอง สังคม และชุมชน เพื่อให้สามารถดูแลสุขภาพกายใจของผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์จึงต้องเริ่มต้นจากการดูแลสุขภาพกายและจิตใจของตนเองก่อน และต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ตนสอน เพื่อสามารถถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้อย่างชัดเจน (พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2527) ในอดีตใช้คำว่า “อนามัย” กันเป็นหลัก การที่เปลี่ยนมาใช้คำว่า “สุขภาพ” แทนในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากคำว่า “อนามัย” ตามรากศัพท์หมายถึง “ความไม่มีโรค” ซึ่งมีความหมายจำกัด ในขณะที่คำว่า “สุขภาพ” มีความหมายกว้างและครอบคลุมกว่า เพราะเน้นถึงความสุขในแง่บวก แตกต่างจากอนามัยที่เน้นเพียงการปราศจากความทุกข์ซึ่งมีนัยเชิงลบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19 ที่ตั้งอยู่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังดง ตำบลวังดง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี (ปัจจุบันถ่ายโอนไปอยู่ในกำกับขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี) เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย และกายภาพบำบัด แก่ผู้ป่วยโรคระบบกล้ามเนื้อ ที่เป็นผลมาจากโรคหลอดเลือดสมอง การบาดเจ็บทางสมอง (Traumatic Brain injury) และการบาดเจ็บไขสันหลัง (Spinal Cord injury) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 จวบจนถึงปัจจุบัน โดยมีจำนวนผู้ป่วยที่เข้ามารับบริการเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป โดยผู้ที่มารับบริการเป็นกลุ่มผู้ป่วยทั้งระบบผู้ป่วยในและระบบผู้ป่วยนอก ซึ่งผู้ป่วยที่เข้ามารับบริการส่วนใหญ่จะมาเพื่อฟื้นฟูการทำงานของกล้ามเนื้อ และการบำบัดรักษาอาการต่าง ๆ ที่เกิดจากโรคดังกล่าว ด้วยการรักษาแบบผสมผสานการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย โดยทีมสุขภาพ ที่ประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล นักกายภาพบำบัด นักการแพทย์แผนไทย และหมอนวดแผนไทย ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง แต่ยังไม่สามารถดูแลผู้ป่วยได้ทั่วถึงเท่าทันกับจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี จากสถิติอัตราการตายของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองของโรงพยาบาลในจังหวัดกาญจนบุรี (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี เขตสุขภาพที่ 5, 2568) แสดงให้เห็นว่า อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในปี 2567 ของโรงพยาบาลในจังหวัดกาญจนบุรี มีอัตราอยู่ระหว่างร้อยละ 3.44 ถึง 11.24 ซึ่งมีค่าต่ำลงจากปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงการดูแลฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น แต่ยังไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุขที่กำหนดไว้ที่ต่ำกว่าร้อยละ 7

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการพัฒนารูปแบบการการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่อยู่ในเขตพื้นที่ให้บริการได้อย่างครอบคลุม รวมถึงมีการดำเนินงานด้านการให้ความรู้แก่พระสงฆ์ และ

ประชาชนทั่วไปเพื่อให้ตระหนักถึงอันตรายที่เกิดจากโรคหลอดเลือดสมอง ควบคู่กับการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคและสุขภาพที่ดี เพื่อป้องกันไม่ให้อายุด้วยโรคหลอดเลือดสมอง เป็นการช่วยลดอุบัติการณ์ของโรค ซึ่งจะลดภาระงานของบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาและการบำบัดฟื้นฟูของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพของพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19
2. เพื่อสร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยการบูรณาการความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาพะวิถีพุทธ ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19
3. เพื่อวิเคราะห์ผลการนำรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยการบูรณาการความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาพะวิถีพุทธไปใช้ในศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จริง โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ 3) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ 4) แบบสรุปผลการศึกษา ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. ระยะเตรียมการ (Pre-Research)

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ ข้อมูลติดต่อของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่เข้ารับการฟื้นฟูสุขภาพ ณ ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19 รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการออกแบบกิจกรรมเพื่อใช้ในการวิจัย

2. ระยะวางแผน (Planning)

เป็นการวิเคราะห์ปัญหา ออกแบบกิจกรรม ด้านการเจริญสติฟื้นฟูสมอง ด้านการสร้างแผนฟื้นฟูสุขภาพ ด้านการร่วมด้วยช่วยกันดูแลโดยการสร้างภาคีเครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในวัด ชุมชน และสร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพโดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาพะวิถีพุทธ จากนั้นให้นำรูปแบบไปขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ปัญหาแต่ละด้าน และกำหนดกระบวนการและกิจกรรมที่ใช้แก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนงาน ดำเนินงานร่วมกันตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด

2.2 ออกแบบกิจกรรมเพื่อศึกษารูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยมุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองโดยการบูรณาการองค์ความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาพะวิถีพุทธ

2.3 สร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยการบูรณาการองค์ความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาวะวิถีพุทธ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องวิพากษ์รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ที่สร้างขึ้น

2.4 ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยการบูรณาการองค์ความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาวะวิถีพุทธ แล้วนำไปใช้ในการให้บริการด้านการบำบัดฟื้นฟู ณ ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 19

3. ระเบียบปฏิบัติการ (Action)

ผู้วิจัยนำกิจกรรมที่ออกแบบไว้ไปดำเนินการในพื้นที่จริง พร้อมเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพ นักกายภาพบำบัด นักการแพทย์แผนไทย พระสงฆ์ในจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มผู้บริหารจากหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ แพทย์จากโรงพยาบาล การสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย พยาบาลวิชาชีพ นักกายภาพบำบัด นักการแพทย์แผนไทย พระสงฆ์ และการสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

4. ระวังสังเกตผล (Observation)

เป็นการติดตามผลลัพธ์จากการใช้รูปแบบฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อพิจารณาว่าเกิดผลเชิงบวกต่อพระสงฆ์และประชาชนผู้ป่วยมากน้อยเพียงใด โดยใช้แบบสังเกตเก็บข้อมูลจากการให้บริการของกลุ่มผู้ให้บริการ และกลุ่มผู้รับบริการ คือ ผู้ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ขณะเข้ารับการรักษาทุกขั้นตอน

5. ระวังสะท้อนผล (Reflection)

เป็นการสะท้อนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการ และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพดังกล่าว โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดมาวิเคราะห์และตีความ (Analysis and Interpretation of Data) เพื่อสร้างข้อสรุป

6. พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยคือศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19 ตั้งอยู่ภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านวังดง ตำบลวังดง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งให้บริการฟื้นฟูสุขภาพแก่พระสงฆ์และประชาชนผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยใช้ทั้งกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และวิถีพุทธ

7. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

7.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ในวัด แพทย์ และผู้บริหารจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่รับผิดชอบด้านสุขภาพ จำนวน 15 คน

7.2 กลุ่มผู้ให้บริการ ได้แก่ พยาบาล, นักกายภาพบำบัด, แพทย์แผนไทย, พระสงฆ์ และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในศูนย์ฯ

7.3 กลุ่มผู้รับบริการ ได้แก่ ผู้ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง และญาติผู้ป่วย จำนวน 15 คน

8. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบสนทนากลุ่ม 3) แบบบันทึกการสังเกต และ 4) แบบสรุปผลการศึกษา โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงก่อนใช้จริง

9. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์แบบมีและไม่มีโครงสร้าง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ 4) การสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมจริงและบันทึกพฤติกรรม และความคิดเห็นต่าง ๆ

10. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือหลากหลายจะถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตีความร่วมกับบริบท เพื่อสังเคราะห์ออกเป็นข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพ

11. การพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจริยธรรมในการวิจัย โดย 1) อธิบายวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน 2) ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล 3) คำนึงถึงข้อมูลเป็นความลับ และ 4) ไม่เปิดเผยชื่อผู้เข้าร่วม ซึ่งการวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ตามหนังสือรับรองเลขที่ อว 8085.2/ว3

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยที่ดำเนินการอยู่นั้น เป็นรูปแบบดีและเหมาะสมแก่ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในระยะที่ต้องการฟื้นฟูสุขภาพหลังจากออกจากโรงพยาบาลแล้ว ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ จะรับช่วงจากการส่งต่อมาจากโรงพยาบาลเดิมของผู้ป่วย หรือจากการที่ญาติผู้ดูแลมาติดต่อขอมาทำกายภาพเอง โดยทางศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ มีระบบการรับผู้ป่วย การประเมินอาการของโรคที่เป็นอยู่ วัดความดันโลหิต โดยมีนักกายภาพบำบัดที่จบมาโดยตรงและมีประสบการณ์ในการทำงานด้านกายภาพบำบัดมาแล้ว อีกทั้งยังมีเครื่องมือแพทย์และกายอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วยได้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีนักการแพทย์แผนไทยและผู้ช่วยนักการแพทย์แผนไทยที่ให้บริการด้านแพทย์แผนไทย คือ การนวด และการประคบสมุนไพร เพื่อช่วยในการคลายกล้ามเนื้อและช่วยให้ผู้ป่วยได้ผ่อนคลายอีกด้วย

2. การสร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ โดยบูรณาการความรู้ด้านกายภาพบำบัด การแพทย์แผนไทย และสุขภาวะวิถีพุทธร่วมกัน พบว่า การสร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพแบบบูรณาการความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาวะวิถีพุทธร่วมกันนั้น เป็นวิธีการที่ดีและเหมาะสมผู้ป่วยที่ต้องการฟื้นฟูสุขภาพให้กลับมาโดยเร็ว เพราะการให้บริการกายภาพบำบัด และแพทย์แผนไทยเป็นกระบวนการการรักษาที่เน้นการฟื้นฟูและส่งเสริมสภาพร่างกายของผู้ป่วย ให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตประจำวันได้ บางกรณีที่ทำกรรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยไม่ได้ แต่สามารถรับการรักษาด้านกายภาพบำบัดได้ นอกจากนั้นยังมีการนำแนวทางสุขภาวะวิถีพุทธมาใช้ร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสุขภาวะร่างกาย สุขภาวะจิตใจ สุขภาวะปัญญาและสุขภาวะสังคม โดยการบูรณาการควรเป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัว แต่เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเฉพาะบุคคล และมุ่งเน้นให้การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้ผู้ป่วยและญาติ ประกอบด้วยกิจกรรมการฟื้นฟูแบบบูรณาการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการยื่นบัตรประชาชนพร้อมใบนัดคิวต่อเจ้าหน้าที่ที่จุดลงทะเบียน นักกายภาพบำบัดจะตรวจประเมินผู้ป่วย โดยการซักถามประวัติและอาการของโรคที่เป็น หากมีข้อสงสัยจะขอดูใบตรวจรักษาจากโรงพยาบาลที่ผู้ป่วยไปรักษาตัว แล้วจะสอบถามไปยังแพทย์เจ้าของไข้ หรือจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่คอยให้คำปรึกษากับทางศูนย์สุขภาพพระสงฆ์อยู่เป็นประจำ จากนั้นจึงทำการประเมินอาการของผู้ป่วย โดยการตรวจประเมินผู้ป่วยนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ต้องทำเป็นอันดับแรกของการรับผู้ป่วย ซึ่งโดยหลักของการประเมินของกระทรวงสาธารณสุขนั้นจะมีการตรวจประเมิน 2 แบบ คือ 1) การประเมินทางคลินิก 2) การประเมินทางสังคมและสภาพแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 2 ด้านสุขภาวะวิถีพุทธ เริ่มตั้งแต่การให้ผู้ป่วยได้ไหว้พระสวดมนต์ และนั่งสมาธิทุกครั้งก่อนเข้ารับบริการ เป็นการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจในการมารับบริการ โดยทางศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ได้จัดพานดอกไม้ม ฐูป เทียน ไฉ้สำหรับการไหว้พระสวดมนต์ ที่หน้าพระประธานภายในอาคาร เพื่อให้ผู้ป่วยได้ทำจิตใจให้สงบ

การทํากายภาพบำบัด ด้วยเครื่องแพทย์ที่ทันสมัย และกายอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงเตียงกายภาพ “รอกดิ่งสลับ” ด้วยการให้ผู้ป่วยกำหนดสติในขณะดิ่งรอกเพื่อยกขาได้ถูกต้อง เช่น ต้องการยกขาขวา ต้องดิ่งรอกด้วยมือซ้าย ต้องการยกขาซ้าย ต้องดิ่งรอกด้วยมือขวา เป็นวิธีการฟื้นฟูสุขภาพด้านการกระตุ้นสมองให้สั่งการได้ถูกต้อง หากทำบ่อย ๆ สมองส่วนที่สูญเสียไปจะกลับฟื้นมาได้โดยเร็ว

ขั้นตอนที่ 3 ด้านกายภาพบำบัด มีการให้บริการด้านกายภาพบำบัดทั้งผู้ป่วยที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) และผู้มารับบริการที่ต้องการทํากายภาพบำบัดร่างกายที่เคลื่อนไหวไม่สะดวก มีวิธีการและอุปกรณ์ที่ให้บริการ ดังนี้ การประคบแผ่นร้อน - เย็น การบำบัดโดยการกระตุ้นด้วยไฟฟ้า การบำบัดด้วยเครื่องอัลตราซาวด์ การบำบัดด้วยเครื่องคลื่นกระแทก การบำบัดด้วยเครื่องกระตุ้นระบบประสาท การบำบัดด้วยเครื่องดิ่งคอ หลัง การฝึกยืน การฝึกเดิน การใช้อุปกรณ์ฝึกกล้ามเนื้อแขน การใช้อุปกรณ์ฝึกกล้ามเนื้อขา

ขั้นตอนที่ 4 ด้านการแพทย์แผนไทย เป็นกระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัย บำบัด รักษา หรือป้องกันโรค รวมถึงการส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพ มีการให้บริการด้านการแพทย์แผนไทยแก่ผู้ป่วยที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง และผู้มารับบริการเนื่องจากร่างกายเคลื่อนไหวไม่สะดวก ที่ต้องการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูด้วยแพทย์แผนไทย เช่น การนวด หรือการประคบด้วยสมุนไพร โดยที่ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ มีการให้บริการ 2 อย่าง คือ การนวดแผนไทย และการประคบด้วยสมุนไพร

ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อภาคีเครือข่าย มุ่งเน้นการร่วมด้วยช่วยกันดูแล กลุ่มภาคีเครือข่ายนี้ จะเป็นกลุ่มที่รับช่วงการดูแลผู้ป่วยต่อเนื่องที่วัดหรือที่บ้าน หลังจากเสร็จจากการทํากายภาพบำบัดที่ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ไปแล้ว โดยมุ่งเน้นการร่วมด้วยช่วยกันดูแล โดยคน 2 กลุ่ม คือ 1) อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด หรือพระคิลานุปฐาก (อสว.) 2) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

3. ผลการนำรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพแบบบูรณาการมาใช้กับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองนั้น พบว่า การใช้ความรู้ด้านกายภาพบำบัด ของนักกายภาพบำบัด บวกกับเครื่องมือแพทย์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย และการแพทย์แผนไทย ด้วยการนวด หรือประคบสมุนไพร และการใช้สุขภาพะวีถีพุทธ ร่วมกัน จากผลการประเมินของแพทย์ และการสังเกตโดยผู้วิจัย พบว่า ผู้ป่วยมีพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจดีขึ้นกว่าเดิม และบวกกับการใช้เตียงกายภาพ “รอกดิ่งสลับ” ทำให้ผู้ป่วยมีพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อได้มากขึ้น และสามารถกำหนดสติได้ว่า ถ้าต้องการให้ขาขวาจะยก ต้องดิ่งรอกด้วยแขนซ้าย ถ้าต้องการให้ขาซ้ายจะยก ต้องดิ่งรอกด้วยแขนขวา ทำให้สมองเกิดการเรียนรู้และสั่งการได้ถูกต้อง ทำให้ผู้ป่วยเกิดการฟื้นฟูสุขภาพทั้งร่างกายและสมองไปพร้อม ๆ กันเป็นอย่างดี

อภิปรายผล

การประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมฟื้นฟูสุขภาพของพระสงฆ์ และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 19 ได้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมและได้มีประสิทธิภาพดี เป็นการผสมผสานความร่วมมือของสหวิชาชีพ เพื่อช่วยให้การบำบัดฟื้นฟูมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยมีการกำหนดรูปแบบการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง บุคลากรมีทักษะความรู้และความสามารถดี แต่ควรมีการแสวงหาความรู้ และความชัดเจนในการนำมาปฏิบัติกับผู้ป่วยแต่ละราย โดยควรมีการกำหนดเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วยในแต่ละช่วงเวลาของแผนการฟื้นฟู และควรมีการชี้แจงให้ผู้ป่วยและญาติทราบถึงแผนการฟื้นฟู และผลที่ได้จากการฟื้นฟูที่แต่ละลำดับขั้น เพื่อเป็นกรอบในการให้บริการ และเป็นเกณฑ์การประเมินผล การให้บริการการบำบัดฟื้นฟูแก่ผู้ป่วยเป็นรายบุคคล ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการให้บริการด้านฟื้นฟูสุขภาพนั้น ต้องประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญทั้ง 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้าน

บริหารจัดการ และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพ ปัจจัยที่สนับสนุนให้รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องประกอบด้วย 1) ต้องมีการประเมินและวางแผนเตรียมความพร้อมผู้ป่วยและผู้ดูแลก่อนและหลังจำหน่ายออกจากศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ ด้วยความร่วมมือระหว่างทีมสหวิชาชีพ 2) ต้องมีการส่งต่อข้อมูลและประสานงานระหว่างศูนย์สุขภาพพระสงฆ์และเครือข่ายสุขภาพเพื่อสร้างความร่วมมือในการดูแลและฟื้นฟูสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ตามกระบวนการส่งต่อผู้ป่วย 3) ต้องมีการเสริมพลังในการดูแลผู้ป่วยโดยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และชี้ให้เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง เพื่อให้เข้าใจและยอมรับภาวะเจ็บป่วย ลดความวิตกกังวล และเกิดแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพ และ 4) ต้องมีการติดตามและประเมินทักษะวิธีการดูแลผู้ป่วยเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือตามความต้องการอย่างเหมาะสม และทำให้เกิดความยั่งยืนในแนวทางการดูแลและฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยที่วัดหรือที่บ้าน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการให้บริการหรือรับบริการ ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ ส่งผลให้บุคลากรมีภาระงานมากขึ้น อีกทั้งปัจจัยด้านงบประมาณในการจัดซื้อและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ทางการแพทย์เพื่อช่วยในการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วย รวมถึงงบประมาณในการบริหารจัดการ ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากศูนย์สุขภาพพระสงฆ์แห่งนี้สร้างและบริหารจัดการด้วยงบบริจาคทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อวยพร จงสกุล ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการดูแลผู้ป่วยหลอดเลือดสมองเพื่อฟื้นฟูความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน: OIMCCE Model” ผลการวิจัยพบว่า เดิมมีปัญหาทั้งด้านบุคลากร ความล่าช้าในการให้ยาลดไขมันเลือด ขาดแนวปฏิบัติร่วม และระบบส่งต่อที่ไม่ชัดเจน จึงได้พัฒนา OIMCCE model ซึ่งประกอบด้วย 1) การตั้งเป้าหมายร่วม 2) ทีมสหวิชาชีพ 3) การบริหารจัดการ 4) การปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก 5) การพัฒนาศักยภาพของผู้ดูแลและระบบการจำหน่ายผู้ป่วยแบบไร้รอยต่อ และ 6) การติดตามและประเมินผลทั้งในโรงพยาบาลและที่บ้าน ผลการทดสอบประสิทธิภาพ พบว่า 1) ผู้ป่วยมีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ผู้ดูแลมีความสามารถในการดูแลผู้ป่วยดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ 3) ผู้ป่วยและผู้ดูแลพึงพอใจในระดับมาก (เฉลี่ย 3.95, S.D. = 0.28) 4) ทีมสหวิชาชีพพึงพอใจต่อรูปแบบ 100% และ 5) ไม่พบภาวะแทรกซ้อนในระหว่างการรักษาและหลังจำหน่าย แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้มีประสิทธิภาพ ใช้ได้จริง และสามารถนำไปเป็นแนวทางการบริหารจัดการการดูแลผู้ป่วยหลอดเลือดสมองได้อย่างมีคุณภาพ (อวยพร จงสกุล, 2566)

2. การสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์พบว่า มีการสร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยด้วยวิธีบูรณาการความรู้ทางกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และการนำหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาตามสุขภาวะวิถีพุทธมาใช้ร่วมกันในการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ เพราะการให้บริการกายภาพบำบัดและแพทย์แผนไทย เป็นกระบวนการการรักษาที่เน้นการฟื้นฟูและส่งเสริมสภาพร่างกายของผู้ป่วย ให้มีความสามารถกลับมาใช้ชีวิตประจำวันได้ บางกรณีทำการฟื้นฟูด้วยการแพทย์แผนไทยไม่ได้ แต่สามารถรับการฟื้นฟูด้านกายภาพบำบัดได้ เป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัวที่ถูกพัฒนาขึ้นเฉพาะบุคคล และมุ่งเน้นให้การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้ผู้ป่วยและญาติ มีความรู้เกี่ยวกับอาการป่วยและการบำบัดฟื้นฟูที่ละลำดับขั้น ผูกการสังเกตอาการแทรกซ้อนด้วยตัวเองได้ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อเกิดภาวะแทรกซ้อนก่อนนำส่งโรงพยาบาล มีการวางแผนการฝึกกายภาพบำบัดอย่างง่ายด้วยตัวเองสามารถทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น ยังมีการนำแนวทางสุขภาวะวิถีพุทธมาใช้ร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสุขภาวะร่างกาย สุขภาวะจิตใจ สุขภาวะปัญญา และสุขภาวะสังคมควบคู่กันไปด้วย มีการสร้างขั้นตอนการปฏิบัติสำหรับผู้ป่วยที่มารับบริการฟื้นฟูสุขภาพของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ขึ้นมา โดยมีขั้นตอน ดังนี้ การรับผู้ป่วย การประเมินสุขภาพผู้ป่วย เช่น การประเมินทางคลินิก และประเมินกิจวัตรประจำวัน (Activities of Daily Living: ADL) ตามแบบของกระทรวงสาธารณสุข การให้ผู้ป่วยได้ไหวพระ สวดมนต์ และนั่งสมาธิ ก่อนเข้ารับบริการ การให้ผู้ป่วยได้รับการฟื้นฟูสุขภาพด้วยรูปแบบ

บูรณาการทั้งกายภาพบำบัด และแพทย์แผนไทยร่วมกัน การให้ผู้ป่วยได้ใช้กายอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะเตียงกายภาพ “รอกดิงสลับ” จะเป็นการให้ผู้ป่วยได้กำหนดสติในการดึงรอกสลับ เพื่อให้ผู้ป่วยได้มีการกระตุ้นสมองให้มีการรับรู้และสั่งการได้ถูกต้อง การให้คำแนะนำเรื่องการฟื้นฟูสุขภาพ มอบเอกสารคู่มือการดูแลผู้ป่วย และมอบใบประเมินกิจวัตรประจำวัน เพื่อให้ผู้ป่วยและญาตินำไปบันทึกแล้วนำกลับมาส่งในวันที่มารับบริการครั้งต่อไป การให้ผู้ป่วยได้กราบลาพระรัตนตรัยอีกครั้ง ก่อนกลับบ้าน มีการพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke) ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ ประกอบไปด้วยบุคคล 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้ป่วย มุ่งเน้น “เจริญสติฟื้นฟูสมอง” เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางจิต ให้มีจิตใจเข้มแข็ง และยังเป็นการทำกายภาพบำบัดพร้อมกับการเจริญสติเพื่อเป็นการกระตุ้นสมองให้มีการสั่งการที่ถูกต้อง เป็นสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาให้พระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองผู้ป่วยและญาติ เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาการของโรคนี้ สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจในระหว่างการบำบัดฟื้นฟู และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมเพื่อช่วยส่งเสริมประสิทธิผลของการฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยวิธีการ ดังนี้ การปฏิบัติตามหลักทางพระพุทธศาสนา เช่น การไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ การสำรวจความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้ป่วย การเตรียมสภาพจิตใจ MBSR (Mindfulness-Based Stress Reduction) ด้วยการฝึกจิตเพื่อทำให้มีสมาธิกับปัจจุบัน การสร้างนวัตกรรมฟื้นฟูสุขภาพ ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ จะมีเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่พร้อมจะช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างเพียงพอ แต่ยังมีข้อจำกัดอยู่มากพอสมควร เนื่องจากผู้ป่วยและญาติไม่สามารถมาใช้บริการได้อย่างต่อเนื่อง ทางศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ จึงได้ประดิษฐ์เตียงกายภาพขึ้นมาให้ผู้ป่วยได้ทดลองใช้ โดยเตียงนี้เป็นนวัตกรรมด้านกายอุปกรณ์ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ โดยใช้ชื่อเรียกว่าเตียงกายภาพ “รอกดิงสลับ” เตียงกายภาพนี้เป็นการให้ผู้ป่วยได้ฝึกสติเพื่อฟื้นฟูสมองไปด้วย เนื่องจากเป็นรอกดิงสลับ เช่น เมื่อผู้ป่วยจะให้ขาขวา ยกจะต้องดึงด้วยแขนซ้าย และถ้าต้องการให้ขาซ้ายยก จะต้องดึงด้วยแขนขวา ถ้าผู้ป่วยกำหนดสติไปเรื่อย ๆ จะทำให้สมองรับรู้ได้เร็วว่าต้องสั่งร่างกายให้ทำอะไร และเตียงนี้ญาติสามารถนำไปดัดแปลงกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ประดิษฐ์เป็นเตียงเอนกประสงค์จะมีประโยชน์มากมายให้แก่ผู้ป่วย นอกจากเพื่อใช้ออกกำลังกายด้วยตนเอง ที่วัดหรือที่บ้านได้โดยไม่ต้องมาที่ศูนย์แล้ว ยังเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางมารับบริการอีกด้วย ซึ่งผลจากการนำนวัตกรรมเตียงกายภาพ “รอกดิงสลับ” มาใช้ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยมีการพัฒนาการในการใช้กล้ามเนื้อแขนขาได้มากขึ้น และสามารถกำหนดสติได้ว่า ถ้าดึงรอกด้วยแขนซ้าย ขาขวาจะยก ดึงรอกด้วยแขนขวา ขาซ้ายจะยก ทำให้สมองที่ถูกกระทบจากโรคหลอดเลือดสมอง ได้เกิดการเรียนรู้และสั่งการได้ถูกต้อง จะทำให้ผู้ป่วยเกิดการฟื้นฟูทั้งร่างกายและสมองได้เป็นอย่างดี
- 2) กลุ่มผู้ให้การ มุ่งเน้น “การสร้างแผนฟื้นฟูสุขภาพ” โดยทีมสหวิชาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาวะทางกาย และสุขภาวะทางปัญญาให้แก่ผู้ป่วย กล่าวคือ บทบาทในการสร้างเสริมสุขภาวะทางกาย ได้แก่ การบำบัดฟื้นฟูให้ผู้ป่วยมีร่างกายที่แข็งแรง สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพของกล้ามเนื้อ และทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองได้ หรืออาจจะพัฒนาไปถึงการทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้ตนเองไปพร้อมกับการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพ ถ้าเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา ให้พระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองผู้ป่วยและญาติเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาการของโรคนี้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจในระหว่างการบำบัดฟื้นฟู และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมเพื่อช่วยส่งเสริมประสิทธิผลของการฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยวิธีการ ดังนี้ ทีมสหวิชาชีพ วางแผนการฟื้นฟูสุขภาพเป็นรายบุคคล ผู้ป่วยและญาติได้รับความรู้และปฏิบัติตนเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ ผู้ป่วยให้ความร่วมมือในแผนการฟื้นฟูสุขภาพ ผู้ป่วยได้สามารถฟื้นฟูสุขภาพตามแผนการที่ได้กำหนดไว้ การฟื้นฟูสุขภาพแบบบูรณาการด้วยกายภาพบำบัดและแพทย์แผนไทยมอบเอกสารคู่มือ และสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ป่วยและญาตินำไปใช้เพื่อการฟื้นฟูสุขภาพที่วัดหรือที่บ้าน และ
- 3) กลุ่มภาคีเครือข่าย มุ่งเน้น “การร่วมด้วยช่วยกันดูแล” โดยคน จำนวน 3 กลุ่ม คือ พระคิลานุปัฏฐาก (อสม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และญาติผู้ดูแล ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้าน

การส่งเสริมสุขภาพทางสังคมให้แก่ผู้ป่วย กล่าวคือเมื่อผู้ป่วยต้องกลับไปพักรักษาตัวที่วัดหรือบ้าน ต้องมีการติดตามดูแลและประเมินผลผู้ป่วยส่งกลับมายังศูนย์สุขภาพพระสงฆ์เป็นระยะ จึงได้ใช้ภาคีเครือข่ายนี้ คือ ถ้าเป็นพระอาพาธ ก็จะทำให้พระคิลาณุปัฏฐาก เป็นผู้ติดตามดูแล ถ้าเป็นคฤหัสถ์ ก็ให้ อสม. เป็นผู้ติดตามดูแล นอกจากนี้ การจำหน่ายผู้ป่วยออกจากที่พักสุขภาพเจ้าหน้าที่ต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ป่วยและญาติ ตามหลักการ D-METHOD อีกด้วย และการสร้างภาคีเครือข่ายของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ที่มุ่งเน้นไปที่เครือข่าย 2 กลุ่ม คือ พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสม.) ที่เรียกว่า พระคิลาณุปัฏฐาก และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) นั้น เพราะว่าทั้ง 2 กลุ่มนี้ถือว่ามีความสำคัญในระบบส่งต่อ คือ เมื่อผู้ป่วยกลับไปฟื้นฟูสุขภาพที่วัดหรือที่บ้าน จะทำหน้าที่ในด้านการช่วยดูแล หรือแม้กระทั่งการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ป่วย เพื่อส่งให้ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ได้เก็บไว้ในฐานข้อมูลผู้ป่วย นอกจากนี้ ภาคีเครือข่ายยังมีบทบาทสำคัญในด้านการเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยและญาติ เพราะเมื่อเครือข่ายภาคีมาเยี่ยมเยียนเป็นเสมือนการยืนยันให้ผู้ป่วยรู้ว่า ตนเองยังเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของวัดหรือของชุมชน ถือเป็นการส่งเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยและญาติอย่างยิ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศील เทพบุตร ได้พัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่บ้าน ซึ่งพบว่า 1) ผู้ดูแลและอสม. ขาดความรู้และทักษะในการดูแล และหน่วยบริการสุขภาพไม่มีแนวทางที่ชัดเจน 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเริ่มตั้งแต่แรกรับในโรงพยาบาลและดูแลต่อเนื่องที่บ้าน โดยให้ความรู้เรื่องการรับประทานอาหาร ยา และการออกกำลังกาย 3) ใช้วิธีการสอนสาธิต สาธิตย้อนกลับ ติดตามทางโทรศัพท์ และเปิดโอกาสให้ซักถามเพื่อสร้างความมั่นใจ และ 4) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนความรู้และความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถดูแลตนเองได้ดีขึ้น ลดการพึ่งพาผู้อื่น (ศีล เทพบุตร, 2563)

3. จากการศึกษาพบว่า การบูรณาการองค์ความรู้ด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาพวิถีพุทธ มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณของผู้ป่วยอย่างครอบคลุม โดยเฉพาะการพัฒนาความสามารถในการดำเนินกิจวัตรประจำวัน (ADL) ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน พร้อมกับการเสริมสร้างแรงจูงใจภายในและความพึงพอใจต่อกระบวนการฟื้นฟู นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับระบบการให้บริการสุขภาพแบบองค์รวมที่เน้นการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการฟื้นฟู การสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนในการติดตามและเยี่ยมเยียนผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง และการนำนวัตกรรมเพียงกายภาพ “รอกดึงสลั” มาใช้ในการกระตุ้นสมองและเสริมสร้างกล้ามเนื้ออ่อนแรงอย่างได้ผล ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าแนวทางการดูแลและฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่ผสมผสานศาสตร์สมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของผู้ป่วยและชุมชน และมีศักยภาพในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรณัฐ วงศ์เจริญ และคณะ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลต่อเนื่องที่บ้านของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการดูแลต่อเนื่องที่บ้านของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองประกอบด้วยแนวทางการรับผู้ป่วย วิธีการเยี่ยมบ้าน ทีมสหสาขาวิชาชีพ และการดูแลรักษาต่อเนื่อง ผู้ป่วยได้รับการเยี่ยมบ้านเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.74 ในปี 2559 เป็นร้อยละ 91.67 ในปี 2560 และการเปรียบเทียบระยะเวลาการฟื้นฟูกับคะแนน ADL พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยความแตกต่างของคะแนนสูงสุดเท่ากับ 33.33 รองลงมา คือ ระหว่างเดือนที่ 1 กับเดือนที่ 3 มีความแตกต่างของคะแนนเท่ากับ 14.07 ผลการวิจัยแนะนำว่า ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองควรได้รับการฟื้นฟูโดยเร็วในช่วง 3 เดือนแรก เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ช่วยเพิ่มโอกาสฟื้นตัว ลดภาวะแทรกซ้อน และลดความพิการได้มากที่สุด (ธีรณัฐ วงศ์เจริญ และคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพขึ้นมาใหม่โดยบูรณาการความรู้ด้านกายภาพบำบัด การแพทย์แผนไทย และสุขภาวะวิถีพุทธร่วมกัน เมื่อได้สร้างขึ้นและทดลองใช้จนได้องค์ความรู้ที่นำไปใช้ประกอบไปด้วยคน 3 กลุ่ม เกิดเป็น MRC MODEL (Mindfulness, Rehabilitation plan, Collaboration) สามารถสรุปเป็นแผนภาพและคำอธิบาย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการฟื้นฟูสุขภาพสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบพุทธบูรณาการ

โมเดล MRC (Mindfulness, Rehabilitation plan, Collaboration) เป็นแนวทางการฟื้นฟูสุขภาพที่ผสมผสานปัญญาทางจิตวิญญาณ การแพทย์สมัยใหม่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมุ่งเน้นการดูแลผู้ป่วยอย่างครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งสามารถสรุปโมเดล MRC ได้ดังนี้ 1) M: Mindfulness (การเจริญสติฟื้นฟูสมอง) นำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ผ่านการไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ และการกำหนดสติระหว่างใช้อุปกรณ์กายภาพบำบัด ช่วยฝึกสมองสั่งการได้ถูกต้อง ลดความเครียด และเพิ่มสมาธิกับปัจจุบัน 2) R: Rehabilitation Plan (การสร้างแผนฟื้นฟูสุขภาพ) ทีมสหวิชาชีพวางแผนรักษาเฉพาะบุคคลแบบบูรณาการ ผสมผสานกายภาพบำบัดด้วยเครื่องมือทันสมัยและการแพทย์แผนไทยด้วยการนวดประคบ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุด และ 3) C: Collaboration (การร่วมด้วยช่วยกันดูแล) ขยายการดูแลสู่ชุมชนผ่านการวางแผนจำหน่ายตาม D-METHOD และสร้างเครือข่ายพระคิลาณุปัฏฐาก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้ดูแลสุขภาพชุมชน เพื่อดูแลต่อเนื่องหลังออกจากโรงพยาบาล โมเดล MRC จึงเป็นการบูรณาการระหว่างหลักพุทธศาสนา วิทยาศาสตร์การแพทย์ และการผสมพลังชุมชน ที่ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการรักษาโรค แต่ยังสร้างสุขภาวะที่ยั่งยืนและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยอย่างองค์รวม โดยการทำงานร่วมกันของคน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ป่วย มุ่งเน้น “เจริญสติฟื้นฟูสมอง”

ด้วยวิธีทางพระพุทธศาสนา คือ การให้ผู้ป่วยได้มีการไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิก่อนเข้ารับบริการฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อให้ร่างกายและจิตสงบมากขึ้นจะเป็นการช่วยให้ผู้ป่วยได้มีพลังใจที่เข้มแข็งขึ้นอีกด้วย และนอกจากนี้ ยังมี การให้ผู้ป่วยได้กำหนดเจริญสติในขณะที่ใช้เตียงกายภาพ “รอกดิงสลับ” ซึ่งเตียงนี้สร้างขึ้นมาเพื่อให้ผู้ป่วยได้กำหนด สติในการดิงแขน ยกขา ให้ถูกต้อง ที่ทำให้มีการดิงแบบสลับเนื่องจากต้องการให้ผู้ป่วยได้ใช้สติในการกำหนดรู้ เช่น จะยกขาขวาจะต้องดิงแขนซ้าย จะยกขาซ้าย ต้องดิงแขนขวา เมื่อทำบ่อย ๆ สมองจะจำได้เร็ว เพราะทำอย่างนี้ จะเป็นการกระตุ้นสมองผู้ป่วยให้สร้างร่างกายได้ถูกต้องนั่นเอง และเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางสติปัญญา ให้มีจิตใจ เข้มแข็ง กล้าเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาให้กับผู้ป่วย ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับอาการของโรคนี้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจในระหว่างการบำบัดฟื้นฟู 2) กลุ่มผู้ให้บริการ มุ่งเน้น “การสร้างแผนฟื้นฟูสุขภาพ” ทีมสหวิชาชีพ นักกายภาพบำบัด และ นักการแพทย์แผนไทย จะร่วมกัน วางแผนการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยในแต่ละราย ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาวะทางกาย และสุขภาวะทาง ปัญญาให้แก่ผู้ป่วย การบำบัดฟื้นฟูให้ผู้ป่วยมีร่างกายที่แข็งแรง สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพของกล้ามเนื้อ และ ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองได้ กล้าเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา ให้พระสงฆ์ และประชาชนที่ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง รวมถึงญาติผู้ดูแล เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาการของโรคนี้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจในระหว่างการบำบัดฟื้นฟู และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมเพื่อช่วย ส่งเสริมประสิทธิผลของการฟื้นฟู อีกทั้งยังสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ป่วยในการรับโปรแกรมการฟื้นฟูสุขภาพ แบบบูรณาการ ด้านกายภาพบำบัด ด้วยเครื่องมือแพทย์ที่ทันสมัย และกายอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยนักกายภาพบำบัด และ ด้านการแพทย์แผนไทย โดยนักการแพทย์แผนไทย และ 3) กลุ่มภาคีเครือข่าย มุ่งเน้น “การร่วมด้วยช่วยกันดูแล” โดยกลุ่มนี้จะรับช่วงต่อเมื่อผู้ป่วยกลับวัดหรือบ้าน โดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ จะมีการเตรียมความพร้อม ให้กับผู้ป่วยและญาติ คือ การวางแผนดูแลผู้ป่วยเมื่อกลับวัดหรือบ้านส่งต่อกับกับกลุ่มภาคีเครือข่าย คือ ถ้าเป็น พระสงฆ์อาพาธ จะใช้อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ที่เรียกว่า “พระคิลานุปัฏฐาก” และถ้าเป็น ประชาชนทั่วไป ก็จะใช้กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้การดูแลติดตามผลการฟื้นฟู ขณะที่ผู้ป่วยกลับไปฟื้นฟูสุขภาพที่วัดหรือที่บ้าน ภาคีเครือข่าย 2 กลุ่มนี้ จะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สุขภาวะทางสังคมให้แก่ผู้ป่วย และช่วยเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยและญาติโดยที่จะได้รับความรู้สึกว่ามีคนเอาใจใส่ดูแล เมื่อผู้ป่วยต้องกลับไปพักรักษาตัวที่วัดหรือที่บ้าน แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลส่งให้ศูนย์สุขภาพพระสงฆ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ศึกษารูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองของศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ 19 ใน 3 วัดพุทธประสงค์หลัก ได้แก่ การประเมินรูปแบบปัจจุบัน พบว่า มีความเหมาะสมและ ประสิทธิภาพสูงแต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ได้การสร้างรูปแบบใหม่โดยบูรณาการกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย และสุขภาวะวิถีพุทธ พร้อมพัฒนานวัตกรรม “เตียงกายภาพรอกดิงสลับ” และระบบดูแลต่อเนื่อง โดยทีมสหวิชาชีพ และการนำรูปแบบไปใช้ซึ่งผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยมีพัฒนาการด้านร่างกายดีขึ้น (คะแนน ADL เพิ่มขึ้น) และมีความพึงพอใจสูง ข้อเสนอแนะจากการวิจัยประกอบด้วย การเพิ่มปัจจัยสนับสนุนด้านบุคลากร และงบประมาณ การขยายรูปแบบบูรณาการไปใช้ครบวงจร การศึกษาในกลุ่มผู้ป่วยที่หลากหลายมากขึ้น และการทดลองใช้ในสถานพยาบาลอื่นเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพและปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ณิรันดร์ วงศ์เจริญ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการดูแลต่อเนื่องที่บ้านของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 6(4), 43-50.
- ธงชัย กิริติหัตถยากร. (2566). กรมควบคุมโรคตรวจค้นวันหลอดเลือดสมอง ปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2566 จาก <https://hfocus.org/content/2023/10/28741>
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ศีล เทพบุตร. (2563). การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่บ้าน. วารสารวิชาการแพทย์และสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 3, 17(3), 25-26.
- สมศักดิ์ เทียมเก่า. (2566). อุบัติการณ์โรคหลอดเลือดสมองประเทศไทย. วารสารประสาทวิทยาแห่งประเทศไทย, 2(39), 22-23.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). การสำรวจความพิการ พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี เขตสุขภาพที่ 5. (2568). อัตราตายของผู้ป่วยใน โรคหลอดเลือดสมอง 2568. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/rUi1h>
- อนรรฆพร ลายวิเศษ. (2566). 7 กลุ่มโรคร้ายที่คนไทยเสียชีวิตมากที่สุด. เรียกใช้เมื่อ 27 กันยายน 2566 จาก <https://urbancreature.co/diseases-cause-of-death-thailand/?shem=sswnst>
- อวยพร จงสกุล. (2566). รูปแบบการจัดการการดูแลผู้ป่วยหลอดเลือดสมองเพื่อฟื้นฟูความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันโรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา: OIMCCE Model. วารสารแพทย์ เขต 4 - 5, 39(3), 23-30.

อุดมการณ์รัฐที่ปรากฏในวาทกรรมการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว* STATE IDEOLOGY IN THE DISCOURSE OF HOMESCHOOLING MANAGEMENT

เป็นปลื้ม เชยชม^{1*}, ้วยวุฒิ อยู่โนศล¹, พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ²

Penpluem Cheychom^{1*}, Waiyawut Yoonisil¹, Pimpaporn Boonprasert²

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹The Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pluempenpluem@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ของรัฐที่ปรากฏในวาทกรรมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว โดยมุ่งเผยให้เห็นโครงสร้างเชิงอำนาจและความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างรัฐกับครอบครัว เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ตามแนวทางของแฟร์คลาฟ โดยวิเคราะห์จากเอกสารราชการ กฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้อง จำนวน 18 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมการจัดการศึกษาโดยครอบครัวถูกครอบงำโดยอุดมการณ์รัฐนิยม ซึ่งรัฐได้สถาปนาตนเองในฐานะผู้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการนิยาม กำกับ และควบคุมมาตรฐานการศึกษา ส่งผลให้สถานะของบ้านเรียนเป็นเพียงทางเลือกภายใต้การอนุญาตจากรัฐ การวิเคราะห์ใน 3 ระดับ พบว่า 1) ในระดับตัวบท ภาษาในกฎหมายและนโยบาย เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรแกนกลางฯ ทำหน้าที่เปลี่ยนสิทธิของครอบครัวให้กลายเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามและบังคับให้การเรียนรู้ที่หลากหลายอยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานเดียวของรัฐ 2) ในระดับวิถีปฏิบัติวาทกรรม พบว่ารัฐผูกขาดกระบวนการผลิตและเผยแพร่วาทกรรมแบบบนลงล่างอย่างสิ้นเชิง กีดกันเสียงของครอบครัว และก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ ผ่านระบบราชการที่ซับซ้อน 3) ในระดับสังคมและวัฒนธรรม วาทกรรมนี้ถูกค้ำจุนโดยความเชื่อในอำนาจรัฐที่ฝังรากลึก วัฒนธรรมราชการและโครงสร้างสังคมเชิงลำดับชั้น โดยสรุป การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยจึงเป็นอภิสภาพภายใต้การควบคุมซึ่งสะท้อนโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนจึงไม่ได้เป็นเพียงการแก้ไขนโยบาย แต่ต้องรื้อสร้างโครงสร้างเชิงอุดมการณ์ที่ครอบงำสังคม เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เท่าเทียมและเคารพในความหลากหลายทางการศึกษาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: อุดมการณ์รัฐ, วาทกรรมการศึกษา, การจัดการศึกษาโดยครอบครัว, การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์

Abstract

This research aims to analyze the state ideology embedded in the discourse of basic education management by families (homeschooling). It focuses on revealing the power structures and unequal relationships between the state and families. As a qualitative study, it employs Fairclough's Critical Discourse Analysis to examine 18 related official documents, laws, and policies. The findings reveal that the discourse on homeschooling is dominated by a "statist ideology,"

wherein the state establishes itself as the sole authority in defining, regulating, and controlling educational standards. These positions view homeschooling as merely a "permitted alternative" from the state. The three-level analysis indicates that: 1) At the textual level, the language in laws and policies, such as the National Education Act B.E. 2542 (1999) and the Core Curriculum, transforms family "rights" into "duties" and forces diverse learning approaches to conform to a single state standard. 2) At the level of discourse practice, the state monopolizes the top-down production and distribution of discourse, marginalizes family voices, and creates "symbolic violence" through a complex bureaucracy. 3) At the socio-cultural level, this discourse is sustained by deep-rooted beliefs in state authority, a bureaucratic culture, and a hierarchical social structure. In conclusion, homeschooling in the Thai context is a form of "freedom under control," reflecting an undemocratic power structure. Sustainable change requires more than policy amendments; it necessitates the deconstruction of the dominant ideological structure in society to foster equitable power relations and a genuine respect for educational diversity.

Keywords: State Ideology, Educational Discourse, Homeschooling Management, Critical Discourse Analysis

บทนำ

การศึกษาโดยครอบครัว หรือโฮมสคูล (Homeschool) หรือบ้านเรียนนั้นเป็นแนวทางการศึกษาที่มีรากฐานมายาวนานในสังคมไทยควบคู่ไปกับการศึกษาในวัด วัง และการสืบทอดวิชาชีพในแต่ละตระกูลก่อนที่การศึกษาในระบบโรงเรียนจะถูกสถาปนาขึ้นเป็นกระแสหลักในสมัยรัชกาลที่ 5 (วนิดา สิทธิธรรณฤทธิ์, 2527) อย่างไรก็ตาม การกลับมาของโฮมสคูลภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปลี่ยนความหมายและสถานะการศึกษาโดยครอบครัว จากเดิมที่เป็นไปตามอัธยาศัยและวิถีของแต่ละบ้าน กลายมาเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกรูปแบบหนึ่งที่รัฐให้การรับรอง แต่ในขณะเดียวกันก็เข้ามากำกับควบคุมอย่างเป็นระบบ ครอบครัวที่ประสงค์จะจัดการศึกษาให้บุตรหลานตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย จำเป็นต้องยื่นขออนุญาตต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และต้องจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว, 2547) สภาวะดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญและเป็นปมขัดแย้งหลัก แนวทางการศึกษาที่เน้นในอิสรภาพและความเชื่อมั่นในศักยภาพของครอบครัว ต้องตกอยู่ภายใต้กระบวนทัศน์และกลไกของรัฐที่เป็นผู้คุมอำนาจการศึกษากระแสหลักที่ครอบครัวยุคใหม่จำนวนมากพยายามก้าวออกมา

ความตึงเครียดระหว่างอุดมการณ์ของครอบครัวและอำนาจของรัฐได้ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นในปัจจุบัน แม้จำนวนครอบครัวที่เลือกจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากจำนวนนักเรียน 1,104 คน ใน พ.ศ. 2561 สู่จำนวน 2,976 คน ใน พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นข้อมูลจากบัญชีจัดสรรงบประมาณการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) แต่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและหน่วยงานรัฐกลับเต็มไปด้วยความไม่ไว้วางใจ จากข้อมูลที่ปรากฏผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มผู้ทำโฮมสคูล สะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวจำนวนมากมองว่าระบบโรงเรียนนั้นล้าหลัง ไม่สามารถตอบสนองต่อโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการจนละเลยการพัฒนาทักษะชีวิต จินตนาการ และศักยภาพตามธรรมชาติของเด็ก (ปณิตฐาริณ ศรีจันทร์, 2564) ในทางตรงกันข้าม เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งทำงานภายใต้มุมมองของการศึกษาในระบบเป็นหลัก กลับแสดงความกังวลและไม่เชื่อมั่นต่อคุณภาพของโฮมสคูล โดยมักตั้งคำถามถึงวุฒิภาวะและความสามารถ

ของผู้ปกครองที่ไม่จบครู และแสดงความหวังไว้ว่าเด็กจะไม่ได้ความรู้ หากการจัดการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามกรอบที่รัฐวางไว้อย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาวีร์ แก้วนัย ที่สรุปว่า เสรีภาพของพ่อแม่ในการจัดการศึกษาเป็นเพียงมายาภาพ เพราะท้ายที่สุด พวกเขาก็ถูกระงับจากอำนาจรัฐและถูกบีบให้ต้องปรับตัวเข้าสู่กระบวนการวัดผลและแบ่งระดับชั้นเช่นเดียวกับโรงเรียน เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากรัฐ (กัญญาวีร์ แก้วนัย, 2559)

โดยธรรมชาติของการศึกษาโดยครอบครัวนั้น มีรากฐานมาจากแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของผู้เรียน การเรียนรู้ผ่านชีวิตจริง และการยอมรับในความหลากหลายของพัฒนาการและศักยภาพของเด็กแต่ละคน (Rothermel, P., 2012); (Holt, J., 1981) ครอบครัวที่เลือกจัดการศึกษามักมีแรงจูงใจจากความไม่พึงพอใจต่อระบบโรงเรียนของรัฐ เช่น มองว่าหลักสูตรไม่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะตัวของบุตรหลาน ระบบเน้นวิชาการมากเกินไปจนละเลยพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม หรือโรงเรียนไม่ปลอดภัยและไม่เหมาะสมกับค่านิยมของครอบครัว (Ray, B. D., 2016) ลักษณะเฉพาะนี้ขัดแย้งโดยตรงกับแนวทางของรัฐ ที่เน้นระบบมาตรฐานเดียว การวัดผลที่เป็นรูปธรรม และความรู้ที่ผ่านการรับรองโดยผู้มีอำนาจ ซึ่งสะท้อนผ่านหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการรับรองจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ความขัดแย้งนี้มีลักษณะเป็นโครงสร้าง ไม่ใช่ปัญหาปัจเจก โดยรัฐ โดยเฉพาะเขตพื้นที่การศึกษา อยู่ในสถานะผู้ถืออำนาจตามกฎหมายในการอนุญาต ติดตาม และรับรองคุณภาพการศึกษา ปรากฏการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นสนามความขัดแย้งที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ระดับปัจเจกบุคคล แต่เป็นการปะทะกันของวาทกรรมสองชุดที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ได้แก่ วาทกรรมหลัก (Dominant Discourse) ว่าด้วยการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่ถูกผลิตและสร้างความชอบธรรมโดยสถาบันของรัฐ ซึ่งยึดมั่นในมาตรฐาน การวัดผลที่เป็นรูปธรรม และบุคลากรที่ผ่านการรับรอง และวาทกรรมรอง (Subordinate Discourse) ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ที่ให้คุณค่ากับความหลากหลาย ความเป็นองค์รวม และการเรียนรู้ที่อิสระ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ ทำให้รัฐโดยเฉพาะเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในสถานะผู้ถืออำนาจตามกฎหมายในการอนุญาต ติดตาม และรับรองคุณภาพการศึกษา (กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว, 2547) ขณะที่ครอบครัวอยู่ในสถานะผู้ร้องขอและผู้ถูกประเมิน ส่งผลให้เกิดพฤติกรรม การตอบสนองที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่การต่อต้าน โดยใช้ข้อกฎหมายและเหตุผลเข้าทำทนาย ไปจนถึงการสยบยอม เพื่อให้กระบวนการอนุมัติผ่านพ้นไปได้โดยง่าย (จากการสังเกตการณ์ในพื้นที่วิจัย) ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะเป็นสมรภูมิมากกว่าจะเป็นการร่วมมือกันทางการศึกษา แต่ยังคงการศึกษาวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์อย่างเป็นระบบว่า วาทกรรมหลักของรัฐได้ใช้อุดมการณ์และกลไกทางภาษาอย่างไรในการธำรงรักษาอำนาจและลดทอนความชอบธรรมของวาทกรรมทางเลือก

เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและเผยให้เห็นกลไกเชิงอำนาจที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความขัดแย้งนี้ การวิจัยจึงจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือที่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และอุดมการณ์ได้อย่างเฉียบคม นั่นคือ การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis - CDA) ซึ่งเป็นแนวทางที่มองว่าภาษาไม่ได้เป็นกลาง แต่เป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางความหมายและเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและสถาปนาความจริงทางสังคมชุดหนึ่งให้กลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม (Fairclough, N., 1995) การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งใช้แนวทางวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในการวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย เพื่อเผยให้เห็นอุดมการณ์ของรัฐที่แฝงฝังและทำงานอยู่ในวาทกรรมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ การสร้างองค์ความรู้ที่ช่วยให้สังคมเข้าใจปรากฏการณ์โฮมสคูลในมิติที่ลึกซึ้งกว่าเดิม โดยก้าวข้ามการตัดสินว่าฝ่ายใดถูกหรือผิด แต่ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างเชิงอำนาจที่ทำงานอยู่ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้กำหนดนโยบาย ในการทบทวนและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการศึกษาโดยครอบครัวให้มีความเสมอภาคและสร้างสรรค์ และสำหรับครอบครัวโฮมสคูลเองก็จะมีใจในตำแหน่งแห่งที่ของตนเองและสามารถสร้างบทสนทนาที่เท่าเทียมกับรัฐได้มากขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความไม่เท่าเทียม อุดมการณ์ และโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการศึกษาและผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาที่ปรากฏในวาทกรรมการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ตามแนวทางของ Fairclough จากเอกสารราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ เนื่องจากรัฐเป็นผู้มีอำนาจและใช้อำนาจผ่านสถาบันออกมาในรูปเอกสารที่มีการจัดเก็บเอกสารทางการศึกษาไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาที่มีระบบระเบียบแบบแผนจนถึง พ.ศ. 2566 แต่การวิจัยครั้งนี้จะคัดเลือกเฉพาะตัวบทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการศึกษาและผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาที่ปรากฏในวาทกรรมการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดขอบเขตของงานวิจัยดังต่อไปนี้

ขอบเขตทางด้านหน่วยของการวิเคราะห์ในงานวิจัย

ตัวบทที่มาจากเอกสารผู้วิจัยคัดเลือกจากเอกสารราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ดังนี้ 1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 3) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 4) หลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ 5) แนวทางการดำเนินงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวของสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา 6) แนวทางการดำเนินงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. 2562 7) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559 8) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 - 2559 ฉบับปรับปรุง 9) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 10) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544 11) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 12) ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 13) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 14) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 15) นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2562 - 2567 16) นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2561 - 2567 17) กฎกระทรวงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 18) เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตทางด้านเวลาหรือการจัดแบ่งช่วงเวลาในงานวิจัยและการกำหนดและแบ่งช่วงเวลาของการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

การวิจัยครั้งนี้จะคัดเลือกเฉพาะตัวบทที่สื่อความและมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการศึกษาและผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาที่ปรากฏในวาทกรรมการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายที่เริ่มต้นครั้งแรกของ “การจัดการศึกษาโดยครอบครัว” ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน

วิธีในการวิเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ตัวบท (Text) เพื่อนำมาวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์จากตัวบทที่มาจากเอกสาร โดยวิเคราะห์วาทกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของ Fairclough ได้แก่

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ตัวบทของเอกสารราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ผู้วิจัยจะไม่นับความถี่จะใช้ได้ในระดับคำ ซึ่งเป็นการปรากฏใช้รูปภาษา เพราะความถี่นั้นบอกได้เพียงว่า อุดมการณ์ใด

สื่อผ่านตัวบทมากน้อยต่างกัน ในขณะที่รูปภาษาบางรูปถึงแม้จะปรากฏในตัวบทไม่มากนัก แต่อาจปรากฏในตำแหน่งที่สำคัญ ฉะนั้นผู้วิจัยจะใช้วิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นหลัก

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของตัวบท โดยเน้นตัวบทที่มีเงื่อนไขของความสัมพันธ์เชิงอำนาจกำกับอยู่รวมถึงความรู้ อุดมการณ์รัฐผ่านหลักสูตร และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ขั้นที่ 3 พิจารณาวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างมิติทั้งสาม โดยขั้นนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาตามแนวคิดของ Fairclough ที่เห็นว่า สังคมและวัฒนธรรมนั้นมีผลอย่างยิ่งต่อการสื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ ในวาทกรรม ขณะเดียวกันอุดมการณ์ต่าง ๆ ในวาทกรรมยังส่งผลต่อสังคมด้วยเช่นกัน

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ภาพรวมของวาทกรรมเชิงวิพากษ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ตามกรอบการวิพากษ์ของ Fairclough ที่เน้นว่า การวิเคราะห์ระเบียบวาทกรรมนั้นเป็นการวิเคราะห์สหบท (Intertextual analysis) เน้นการกระทำควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ตัวบท สนใจที่รอยต่อของตัวบทและวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และสุดท้ายปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-Cultural Practice) เน้นไปที่การทำความเข้าใจการวิเคราะห์สถานการณ์ที่ส่งผลต่อตัวบท รวมไปถึงการสื่อสารถ่ายทอดตัวบทนั้น ๆ การวิเคราะห์ทั้ง 3 ประเด็น จะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของวิภาษระหว่างตัวบทและสังคม ซึ่งเป็นหัวใจการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ นำมาสู่การเรียบเรียงในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ และสรุปอภิปรายผลการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้สำรวจปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและย้อนแย้งในระบบการศึกษาไทย ซึ่งเป็นการที่รัฐเปิดพื้นที่ทางกฎหมายให้ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่บุตรหลานได้ด้วยตนเอง หรือที่รู้จักกันในนาม “บ้านเรียน” (Homeschool) ทว่าในขณะเดียวกันกลับดำเนินนโยบายในทางปฏิบัติที่เต็มไปด้วยกลไกการควบคุมกำกับ และจำกัดเสรีภาพของครอบครัวอย่างเข้มงวด ความย้อนแย้งนี้ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของอุดมการณ์บางอย่างที่ฝังลึกอยู่ในโครงสร้างรัฐ การวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์อุดมการณ์รัฐที่แฝงมาในวาทกรรมที่ปรากฏในเอกสารราชการ 18 ฉบับที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กรอบการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Fairclough เพื่อทำความเข้าใจพลวัตเชิงอำนาจที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับตัวบท (Text) ระดับวิถีปฏิบัติวาทกรรม (Discourse Practice) ระดับวิถีปฏิบัติทางสังคม (Socio-Cultural Practice)

การวิจัยได้บูรณาการแนวคิดเชิงวิพากษ์จากนักคิดคนสำคัญเข้ามาในบทวิเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดเรื่องอำนาจ/ความรู้ และระบอบความจริงของ Foucault, M. ซึ่งช่วยเผยให้เห็นว่าวาทกรรมของรัฐทำหน้าที่สร้างความจริงเกี่ยวกับการศึกษาที่ดีได้อย่างไร แนวคิดความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์และทุนทางวัฒนธรรม (Foucault, M., 1991a) ภาษาของ Bourdieu, P. ที่อธิบายว่าภาษาและระบบราชการสร้างความเหลื่อมล้ำและกีดกันผู้ที่ไม่มีทุนที่เหมาะสมได้อย่างไร (Bourdieu, P., 1991) แนวคิดการสถาปนาอำนาจนำของ Gramsci, A. ที่ช่วยให้เข้าใจว่าสังคมยอมรับการควบคุมของรัฐโดยสมัครใจได้อย่างไร (Gramsci, A., 1971) และแนวคิดการศึกษาแบบฝักใฝ่การของ Freire, P. เป็นกรอบในการวิพากษ์ระบบการศึกษาที่เน้นการถ่ายทอดความรู้จากบนลงล่างและปิดกั้นการคิดเชิงวิพากษ์ (Freire, P., 1970)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยรวมพบว่า วาทกรรมทางการศึกษาโดยครอบครัวที่เกิดขึ้นภายใต้อำนาจของรัฐทำหน้าที่ผลิตซ้ำและธำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์รัฐนิยม โดยมองว่ารัฐ คือ ศูนย์กลางและผู้ผูกขาดความชอบธรรมในการนิยามคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษา การศึกษาโดยครอบครัวจึงไม่ใช่สิทธิที่เท่าเทียม แต่เป็นเพียง ทางเลือกภายใต้การอนุญาต ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนี้

การวิเคราะห์ระดับตัวบท (Textual Analysis): การต่อสู้เชิงความหมายในภาษาราชการ

ในระดับนี้ การวิเคราะห์จะเจาะลึกลงไปในถ้อยคำ โครงสร้างประโยค และการเลือกใช้ศัพท์ในเอกสารราชการแต่ละชิ้น เพื่อเผยให้เห็นว่าภาษามีใช้เครื่องมือสื่อสารที่เป็นกลาง แต่คือ สนามรบที่อำนาจและอุดมการณ์ทำงานอย่างเงียบๆ ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอตัวบทจากเอกสารทั้ง 18 ฉบับ โดยจัดตามแก่นสาระของเอกสาร ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542: วาทกรรมสิทธิที่ผูกพันธนาคารด้วย หน้าที่ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บทที่สะท้อนการทำงานของวาทกรรมสองหน้าที่ที่ขัดแย้งกันอย่างชัดเจนด้านหนึ่ง กฎหมายใช้ภาษาที่ดูเหมือนจะส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาค แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับสอดแทรกกลไกควบคุมไว้ได้อย่างแนบเนียนดังตัวบทที่ว่า

“การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด”

ในระดับผิวเผิน วาทกรรมนี้ดูเหมือนจะเชิดชูอุดมการณ์ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งเป็นแนวคิดก้าวหน้า แต่เมื่อวิเคราะห์การใช้คำว่าต้องยึดหลักว่า กลับทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางอำนาจ ซึ่งคือ ตัวอย่างที่ชัดเจนของการทำงานของอำนาจสมัยใหม่ ที่ไม่ได้ใช้วิธีการปฏิเสธหรือกดปราบโดยตรง แต่ใช้วิธีดัดกลืน แนวคิดที่เป็นที่นิยมแล้วบังคับให้แนวคิดนั้นต้องอยู่ในกรอบมาตรฐานเดียวที่รัฐเป็นผู้ควบคุม ดังนั้น แม้จะพูดถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ความสำคัญนั้นต้องเป็นไปตามนิยามและกรอบของรัฐเท่านั้น ปรัชญาการเรียนรู้แบบอื่น เช่น การศึกษาที่เน้นจิตวิญญาณ หรือการเรียนรู้แบบอิสระที่ครอบครัวยึดถือ จึงถูกวาทกรรมนี้ผลักให้กลายเป็น “สิ่งเปี้ยวเบน” หรือ “นอกมาตรฐาน” โดยปริยาย

วาทกรรมที่ต่อยอดโครงสร้างอำนาจนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ “การศึกษาภาคบังคับ หมายความว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้ปกครองต้องจัดให้แก่บุตรหลานของตน” การเลือกใช้คำว่า “ต้องจัดให้” มีนัยสำคัญอย่างยิ่ง เป็นการเปลี่ยนสถานะของครอบครัวจากผู้ทรงสิทธิ ในการจัดการศึกษาให้กลายเป็นผู้มี “หน้าที่” ต้องปฏิบัติตามคำสั่งทางกฎหมายของรัฐ สะท้อนถึงการทำงานของวาทกรรมที่จัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ โดยรัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายและครอบครองเป็นเพียงเครื่องมือ ในการทำให้นโยบายนั้นบรรลุผล เมื่อประกอบกับการที่ครอบครัวต้องผ่านกระบวนการขออนุญาตและกำกับติดตามจากรัฐ จึงเป็นการยืนยันว่าเสรีภาพที่ได้รับเป็นเพียงเสรีภาพภายใต้เงื่อนไข ที่รัฐยังคงอำนาจควบคุมไว้อย่างสมบูรณ์

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับ พ.ศ. 2544 และพ.ศ. 2551 รวมถึงฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560): วาทกรรม “มาตรฐานเดียว” ที่ครอบงำความหลากหลาย หลักสูตรแกนกลางทั้งสองฉบับ แม้จะกล่าวอ้างถึงความยืดหยุ่น แต่ในทางวาทกรรมกลับเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังที่สุดในการสถาปนา “มาตรฐานเดียว” ให้ครอบงำการศึกษาทั้งระบบ ดังตัวบทที่ว่า

“หลักสูตรนี้เป็นกรอบและแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ”

สะท้อนให้เห็นว่า การใช้คำว่า “กรอบ” และ “ทั่วประเทศ” ทำหน้าที่เชิงอุดมการณ์ในการปิดกั้นพื้นที่ของความหลากหลายทางการศึกษา กรอบ ในที่นี้ไม่ใช่แค่แนวทาง แต่หมายถึง ขอบเขตที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ และการบังคับใช้ทั่วประเทศ คือ การปฏิเสธความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และบริบทของท้องถิ่น ซึ่งการกำหนดหลักสูตร คือ การต่อสู้ทางอุดมการณ์เพื่อสถาปนา “ความรู้ที่เป็นทางการ” (Official Knowledge) ของรัฐให้มีความชอบธรรมสูงสุด และผลักไส “ความรู้ที่ถูกกีดกัน” (Excluded Knowledge) เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิต ให้ออกไปจากระบบ

นอกจากนี้ยังมีตัวบทที่ว่า

“หลักสูตรนี้กำหนดผลการเรียนรู้ไว้เป็นรายช่วงชั้น เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน”

ซึ่งทำให้เห็นว่า วาทกรรมผลการเรียนรู้ เมื่อถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าและใช้เป็นเครื่องมือวัดผล ได้กลายเป็นกลไกควบคุมที่เปลี่ยนผู้เรียนให้กลายเป็นวัตถุที่ต้องถูกพัฒนาให้ตรงตามเกณฑ์ สะท้อนภาพตัวอย่างที่สมบูรณ์ของการศึกษาแบบเผด็จการซึ่งมองว่า ความรู้คือสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วโดยผู้มีอำนาจ (รัฐ) และมีหน้าที่ฝาก หรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนที่เปรียบเสมือนภาชนะว่างเปล่า ระบบนี้ปิดกั้นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จริง และไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างความรู้หรือตั้งเป้าหมายของตนเอง ครอบครัวที่จัดการศึกษาเองจึงถูกบีบให้ต้องเล่นตามเกมของรัฐ คือ ต้องแปลงการเรียนรู้ที่อาจจะลึกซึ้งและเป็นองค์รวม ให้กลายเป็นผลการเรียนรู้ที่วัดได้ตามตัวชี้วัดของรัฐ

3. เอกสารแนวทางและนโยบาย: วาทกรรมแห่ง “การอนุญาต” และ “การควบคุม” ที่ซับซ้อน เอกสารที่ดูเหมือนจะอำนวยความสะดวกให้ครอบครัวที่ทำบ้านเรียน กลับเต็มไปด้วยภาษาที่ตอกย้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ดังตัวบทที่ว่า

“การปรับใช้หลักสูตรแกนกลางให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยไม่ลดทอนมาตรฐานการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์”

สะท้อนให้เห็นวาทกรรมที่ว่า “ไม่ลดทอนมาตรฐาน” คือ ตัวอย่างของการ “ประนีประนอมแบบมีเงื่อนไข” ที่รัฐแสดงท่าทีเหมือนยอมรับความหลากหลาย แต่ตั้งเงื่อนไขว่าผลลัพธ์สุดท้ายต้องกลับมาสอดคล้องกับมาตรฐานเดิม นั่นคือ กระบวนการที่ทำให้เป็นปกติ ซึ่งได้ใช้อำนาจของบรรทัดฐานในการควบคุมและจัดระเบียบ “ผู้เบี่ยงเบน” (การศึกษาทางเลือก) ให้กลับเข้ามาอยู่ในกรอบที่รัฐยอมรับได้ ดังตัวบทที่เด่นชัดในเอกสารนี้ คือ

“ผู้ปกครองต้องยื่นแผนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว...ให้ได้รับการพิจารณาและอนุมัติจากคณะกรรมการ”

ซึ่งเมื่อพิจารณาคำว่า “ต้องยื่น” และ “อนุมัติ” นั่นคือ หัวใจของวาทกรรมที่เปลี่ยนสิทธิขั้นพื้นฐานให้กลายเป็นสิ่งที่ต้อง “ร้องขอ” จากรัฐ กระบวนการนี้ลดสถานะของครอบครัวจาก “ผู้ทรงสิทธิ” ให้เหลือเพียง “ผู้ขออนุญาต” ที่ต้องรอกการตัดสินใจจากกลไกของรัฐ สิ่งนี้ คือ การผลิตซ้ำความชอบธรรมของรัฐผ่านสิ่ง ที่เรียกว่า “ระบอบความจริง” ซึ่งรัฐไม่เพียงบริหารจัดการศึกษา แต่ยังผูกขาดอำนาจในการตัดสินว่า “อะไรคือแผนการศึกษาที่ดี” และ “ใครมีคุณสมบัติเหมาะสม”

นอกจากนี้ตัวบทที่ว่า

“สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาของครอบครัวอย่างต่อเนื่องทุกปี”

เป็นสิ่งสะท้อนวาทกรรมของ “การสอดส่องดูแล” ที่สะท้อนความไม่ไว้วางใจที่รัฐมีต่อประชาชน กระบวนการนี้เปรียบได้กับ “หอคอยในเรือนจำ” (Panopticon) ที่ผู้ถูกควบคุม (ครอบครัว) จะเริ่มปรับพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ควบคุม (รัฐ) อยู่ตลอดเวลา เพราะไม่รู้ว่าจะถูกตรวจสอบเมื่อใด ส่งผลให้บ้านเรียนซึ่งควรจะเป็นพื้นที่แห่งเสรีภาพ กลักลับกลายเป็นพื้นที่แห่งการควบคุมตนเองเพื่อให้รอดพ้นจากการประเมิน

4. แผนการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ: วาทกรรมทุนมนุษย์และความมั่นคง ที่รับใช้รัฐ แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติฉบับต่าง ๆ ได้ขยายกรอบอุดมการณ์ของรัฐให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมองการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของรัฐ ดังตัวบทที่ว่า

“การพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นพลเมืองไทยที่สมบูรณ์ พร้อมแข่งขันในศตวรรษที่ 21”

สะท้อนให้เห็นว่า วาทกรรมทุนมนุษย์เป็นการลดทอนคุณค่าของมนุษย์อย่างถึงที่สุดโดยมองคนเป็นเพียงทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่ต้องถูกบริหารจัดการและเพิ่มมูลค่าเพื่อรับใช้ระบบทุนนิยม การศึกษาจึงถูกเบี่ยงเบนเป้าหมายจากการพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างรอบด้านไปสู่การผลิตแรงงานที่มีทักษะตามความต้องการของตลาด การเรียนรู้ที่ไม่สามารถวัดผลเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้จึงถูกมองว่าไร้ความหมาย รวมถึงตัวบทที่ว่า

“ทุกภาคส่วนต้องบูรณาการภารกิจให้เป็นเอกภาพ ภายใต้กลไกการขับเคลื่อนของรัฐ”

โดยคำว่า “เอกภาพ” และ “ภายใต้กลไกของรัฐ” คือ วาทกรรมการรวมศูนย์ ที่ปิดกั้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกจำกัดให้เป็นเพียงการเข้าร่วมอย่างมีเงื่อนไข เพื่อปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐกำหนดไว้แล้ว นี่คือ ภาพสะท้อนของการกระจายอำนาจแบบลวงที่แม้จะดูเหมือนเปิดพื้นที่ แต่ในทางปฏิบัติกลับดึงอำนาจทั้งหมดกลับสู่ศูนย์กลาง

5. กฎกระทรวงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว: ในระดับตัวบท สังเกตได้ว่าการใช้ภาษาทางการและถ้อยคำเฉพาะทางกฎหมาย เช่น “แผนการจัดการศึกษา” สะท้อนกรอบโครงสร้างที่ต้องมีการกำหนดล่วงหน้า มิใช่การศึกษาอย่างอิสระโดยครอบครัว หรือตัวบท “สำนักงานร่วมกันกำหนด” แสดงให้เห็นว่าครอบครัวไม่ได้มีอิสระเต็มที่ แต่ต้องดำเนินการร่วมกับหน่วยงานของรัฐ “ให้สำนักงานแนะนำ”, “หาก...ไม่ดำเนินการให้สำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ เพื่อพิจารณาให้...เลิกจัดการศึกษา” เป็นถ้อยคำที่มีลักษณะกึ่งบังคับ โดยมีมาตรการควบคุมและบทลงโทษ แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างประโยคมีลักษณะเป็นคำสั่ง กำหนดกระบวนการและบทบาทที่ชัดเจน ซึ่งตอกย้ำสถานะของรัฐในฐานะผู้ควบคุม และสถานะของครอบครัวในฐานะผู้ปฏิบัติตาม

ตัวบทนี้มิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเชิงสถาบันในการผลิตซ้ำแนวคิดเรื่อง “การศึกษาในความควบคุมของรัฐ” แม้จะเป็นการศึกษาโดยครอบครัวซึ่งตามหลักการแล้วควรสะท้อนเสรีภาพในการเลือกแนวทางการเรียนรู้ แต่ข้อความนี้เผยให้เห็นว่าท้ายที่สุด ครอบครัวต้องดำเนินการภายใต้กรอบที่รัฐและสำนักงานที่เกี่ยวข้องกำหนด ในระดับโครงสร้างทางสังคม ข้อความนี้สะท้อนอุดมการณ์ของรัฐที่เน้น “ความมั่นคงทางการศึกษา” และการรักษามาตรฐานในภาพรวม การศึกษาโดยครอบครัวจึงถูกมองว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องถูก “ควบคุม” และ “ตรวจสอบ” มากกว่าจะถูกยอมรับในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

การวิเคราะห์ระดับวิถีปฏิบัติวาทกรรม (Discourse Practice): กลไกการผลิตและเผยแพร่อำนาจระดับนี้ เป็นการวิเคราะห์กระบวนการทางสังคมที่วาทกรรมถูกผลิต เผยแพร่ และบริโภค ซึ่งเผยให้เห็นโครงสร้างอำนาจที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังตัวบท

1. กระบวนการผลิตวาทกรรม (Text Production): การผูกขาดเสียงโดยรัฐ ผู้ผลิตวาทกรรมในเอกสารราชการทั้งหมด คือ รัฐและตัวแทนของรัฐ กระบวนการผลิตนี้จึงมีลักษณะเป็นแบบขั้วเดียว ที่เสียงของประชาชนโดยเฉพาะครอบครัวที่ทำบ้านเรียน ถูกกีดกันออกไปอย่างสิ้นเชิง ภาษาที่ใช้ถูกออกแบบมาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้อำนาจรัฐ โดยใช้ภาษาที่เป็นทางการ มีลักษณะเป็นคำสั่ง และแฝงด้วยอุดมการณ์ เช่น คำว่า “คุณลักษณะอันพึงประสงค์” “มาตรฐานกลาง” ซึ่งถูกกำหนดนิยามโดยรัฐฝ่ายเดียว

2. กระบวนการเผยแพร่วาทกรรม (Text Distribution): การไหลของอำนาจจากบนลงล่าง วาทกรรมในเอกสารราชการทั้งหมดของรัฐถูกเผยแพร่ผ่านช่องทางที่เป็นทางการแบบบนลงล่างอย่างเป็นระบบ จากกระทรวงศึกษาธิการสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และไปถึงครอบครัว ในกระบวนการนี้เขตพื้นที่การศึกษาทำหน้าที่เสมือนด่านกรองอุดมการณ์ที่ตีความนโยบายและส่งต่อในรูปแบบของการอบรม คู่มือ หรือการนิเทศ ทำให้ครอบครัวตกอยู่ในสถานะ “ผู้รับสาร” ที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีความต่อรอง

3. กระบวนการบริโภควาทกรรม (Text Consumption): การยอมจำนนในสนามอำนาจที่ไม่เท่าเทียม การบริโภควาทกรรมในระบบนี้เกิดขึ้นอย่างไม่เท่าเทียม เจ้าหน้าที่รัฐมีสถานะเป็นผู้ตีความอย่างเป็นทางการ ขณะที่ครอบครัว คือ ผู้บริโภคที่ต้องเชื่อฟัง ซึ่งเป็นการบริโภคภายใต้การควบคุม ครอบครัวที่ขาดทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางภาษาประสบปัญหาอย่างมากในการทำ ความเข้าใจภาษาราชการ หรือการจัดทำเอกสารตามแบบแผนที่รัฐกำหนด สิ่งนี้ก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ที่ระบบกระทำต่อประชาชน ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองด้อยค่าหรือไม่มีความรู้ และต้องยอมปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดในระบบ

การวิเคราะห์ระดับวิถีปฏิบัติทางสังคม (Socio-cultural Practice): อุดมการณ์ที่ฝังรากจนกลายเป็นความจริง ระดับสุดท้ายของการวิเคราะห์ คือ การตรวจสอบว่าวาทกรรมของรัฐถูกค้าจนและหล่อเลี้ยงโดยความเชื่อ ค่านิยม และโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกในสังคมไทยได้อย่างไร

1. อุดมการณ์รัฐนิยม และการสถาปนาอำนาจนำ (Hegemony)

สังคมไทยดำเนินอยู่ภายใต้อุดมการณ์รัฐนิยม ที่เชื่อว่ารัฐ คือ ผู้มีอำนาจและความชอบธรรมสูงสุดในการจัดการสังคม โดยเฉพาะด้านการศึกษา ความเชื่อนี้ไม่ได้มาจากการบังคับแต่เป็นผลจากกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่รัฐเป็นผู้สร้างระบบการศึกษาสมัยใหม่ ความคิดที่ว่ารัฐรู้ดีที่สุด ซึ่งเป็นภาวะที่ชนชั้นปกครองสามารถทำให้แนวคิดของตนกลายเป็นสามัญสำนึกของคนทั้งสังคมได้สำเร็จ ประชาชนจึงยอมรับการควบคุมจากรัฐโดยสมัครใจ เพราะเชื่อว่า คือ ความปกติ และความจำเป็น เพื่อรักษาคุณภาพและความปลอดภัยทางการศึกษา

2. ความเป็นทางการของระบบราชการ (Formality) และความรู้อย่างชอบธรรม

ความเป็นทางการในระบบราชการไทยทำหน้าที่เป็นอำนาจเชิงพิธีกรรมที่ควบคุมผู้คนผ่านภาษาทางวิชาการที่ซับซ้อนและแบบฟอร์มที่ตายตัว ความรู้ที่จะได้รับการยอมรับว่าชอบธรรม ต้องเป็นความรู้ที่สามารถแปลความให้อยู่ในภาษาราชการได้

3. ค่านิยม มาตรฐานเดียว (Standardization) และการศึกษาแบบฝากธนาคาร (Banking Education)

วาทกรรมเรื่องมาตรฐานกลาง คือ ภาพสะท้อนที่ชัดเจนของการศึกษาแบบฝากธนาคาร ระบบนี้ปฏิเสธความหลากหลายและบังคับให้ทุกการเรียนรู้ต้องถูกวัดผลด้วยเกณฑ์เดียวกัน ซึ่งเป็นการปิดกั้นโอกาสในการเกิด “การสร้างจิตสำนึกเพื่อการปลดปล่อย” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะวิพากษ์โลกและเปลี่ยนแปลงความเป็นจริงของตนเอง การที่ครอบครัวยังจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนอง “ตัวชี้วัด” ของรัฐ คือ การทำลายหัวใจของการศึกษาที่ควรจะไปสู่การปลดปล่อยทางปัญญา

4. วัฒนธรรมเชิงลำดับชั้น (Hierarchy) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่สมมาตร

วัฒนธรรมอาวุโสนิยมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่สมมาตรในสังคมไทย ทำให้ครอบครัวยังอยู่ในสถานะ ยอมจำนนโดยไม่ต่อต้าน พวกเขาไม่กล้าโต้แย้งหรือแสดงความเห็นต่างต่อเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะโครงสร้างทางวัฒนธรรมได้สอนให้ความเงียบและการเชื่อฟัง คือ การแสดงความเคารพ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับครอบครัวจึงไม่ใช่หุ้นส่วนที่เท่าเทียม แต่เป็นความสัมพันธ์แบบผู้ควบคุม-ผู้ถูกควบคุมที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรม

อภิปรายผล

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในบริบทของไทยเป็นสนามแห่งการต่อสู้เชิงวาทกรรมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการปะทะกันระหว่างวาทกรรมหลักของรัฐที่เน้นการควบคุมผ่านอุดมการณ์รัฐนิยมและมาตรฐานนิยมกับวาทกรรมการศึกษาทางเลือกของภาคประชาชนที่เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ และความหลากหลายในการเรียนรู้

1. อำนาจรัฐเชิงวาทกรรม การควบคุมภายใต้ภาษาแห่งการส่งเสริม

ข้อค้นพบหลักชี้ว่า แม้เอกสารนโยบายจะใช้ภาษาที่ดูเหมือนเปิดกว้างและส่งเสริม เช่น การให้สิทธิ การสนับสนุน แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นการสถาปนาอำนาจควบคุมผ่านกลไกราชการที่ซับซ้อน ปรากฏการณ์นี้ คือ สิ่ง Fairclough, N. เรียกว่า เทคโนโลยีเชิงวาทกรรมของอำนาจ ซึ่งภาษาที่ดูเป็นกลางของระบบราชการถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้การควบคุม ครอบครัวถูกจัดวางในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ในฐานะ “ผู้ขออนุญาต” และ “ผู้ถูกประเมิน” (Fairclough, N., 1989) ซึ่งต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานของรัฐ กลไกดังกล่าวสะท้อนแนวคิด “การปกครองผ่านความรู้” (Governmentality) ของ Foucault, M. ที่รัฐควบคุมประชาชนผ่านการสร้างระบบเอกสาร การตรวจสอบ และการทำให้ประชาชนต้องควบคุมตนเอง (Self-regulation) เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานรัฐ (Foucault, M., 1991b) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ball, S. J. ที่ชี้ว่านโยบาย

การศึกษาสมัยใหม่สร้าง “ผู้ประกอบการแห่งตนเอง” (Entrepreneurial Self) ที่ต้องบริหารจัดการตนเองให้ได้ ตามดัชนีชี้วัดของรัฐ (Ball, S. J., 2003) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ กัญญาวิร์ แก้วนัย ที่ว่าอิสรภาพของโฮมสคูลในไทยเป็นเพียง “มายาภาพ” เพราะสุดท้ายยังคงถูกพันธนาการด้วยกระบวนการทัศน์ของรัฐ (กัญญาวิร์ แก้วนัย, 2559)

2. อุดมการณ์มาตรฐานนิยม การผลิตซ้ำความรู้ที่เป็นทางการและความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์

วาทกรรมของรัฐถูกรอบงำด้วยอุดมการณ์มาตรฐานนิยมที่เชิดชูมาตรฐานกลาง และตัวชี้วัด ซึ่งเป็นการสถาปนาความรู้ที่เป็นทางการตามแนวคิดของ Apple, M. W. ความรู้ชุดนี้สะท้อนวัฒนธรรมและผลประโยชน์ของรัฐและชนชั้นนำ ขณะเดียวกันก็ด้อยค่าและกีดกันความรู้รูปแบบอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิต การที่ระบบกำหนดให้ครอบครัวต้องเทียบเคียงคุณภาพกับมาตรฐานกลาง เป็นการบังคับให้ความรู้ที่มีชีวิตชีวาต้องถูกแปลเป็นภาษาของระบบราชการ ทำให้คุณค่าและความหมายดั้งเดิมสูญหายไป (Apple, M. W., 2004) กระบวนการนี้ก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ตามแนวคิดของ Bourdieu, P. ซึ่งระบบใช้อำนาจทางวัฒนธรรมกดทับผู้ที่ขาดทุน ตามแบบที่รัฐยอมรับ (Bourdieu, P., 1991) ดังเช่นทัศนคติที่ตั้งคำถามต่อความสามารถของผู้ปกครองที่มีคุณวุฒิไม่สูงนัก ข้องกังวลนี้ยังสะท้อนสิ่งที่ Biesta, G. J. J. วิพากษ์ในยุคแห่งการวัดผล (Age of Measurement) ว่าระบบการศึกษากำลังหลงลืมเป้าหมายที่สำคัญ เช่น ความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ และหันไปให้ความสำคัญเฉพาะสิ่งที่สามารถวัดผลเป็นตัวเลขได้เท่านั้น (Biesta, G. J. J., 2010)

3. วาทกรรมการต่อต้าน การทวงคืนอำนาจและการสร้างความหมายใหม่แห่งการเรียนรู้

ท่ามกลางวาทกรรมหลักที่ทรงพลัง ผลวิจัยยังพบการก่อตัวของวาทกรรมการต่อต้านจากครอบครัวและผู้เรียนที่ปฏิเสธนิยามการศึกษาของรัฐ เสียงสะท้อนของพวกเขาที่ต้องการเลือกสิ่งที่เรียนและวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การแสดงออกถึงการตระหนักรู้เชิงวิพากษ์ ซึ่ง Freire, P. ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการปลดปล่อยตนเองจากการกดขี่ พวกเขากำลังปฏิเสธการศึกษาแบบฝากธนาคาร (Banking Education) และสร้างนิยามใหม่ของการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การลุกขึ้นมาจัดการศึกษาด้วยตนเองจึงไม่ใช่แค่การหาทางเลือก แต่เป็นการปฏิบัติการทางการเมืองที่ทำทลายอำนาจผูกขาดของรัฐในการนิยามความรู้ (Freire, P., 1970) ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการเรียนรู้แบบอิสระที่บุกเบิกโดย Holt, J. ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดจากความสงสัยใฝ่รู้ตามธรรมชาติ ไม่ใช่จากหลักสูตรที่กำหนดไว้ล่วงหน้า การรวมตัวของเครือข่ายโฮมสคูลจึงเป็นการสร้างพื้นที่ทางวาทกรรมใหม่ที่ยืนยันว่าคุณภาพ ไม่ได้จำกัดอยู่แค่คะแนนสอบ และความสำเร็จไม่ได้มีเพียงมิติทางเศรษฐกิจ (Holt, J., 1964) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของโชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง และคณะ ที่กล่าวว่า การสร้างความรู้จากการเรียนรู้โดยการค้นพบ โดยที่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ประมวลข้อมูลข่าวสารจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสำรวจสิ่งแวดล้อมด้วยตัวผู้เรียน (โชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง และคณะ, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

วาทกรรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวในประเทศไทยถูกรอบงำโดย อุดมการณ์รัฐนิยมอย่างถึงราก รัฐยังคงผูกขาดอำนาจในการนิยาม กำกับ และควบคุมความรู้และคุณภาพทางการศึกษาอย่างเบ็ดเสร็จ ผ่านภาษาและกลไกที่ซับซ้อน แม้นโยบายจะดูเหมือนเปิดกว้าง แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นการผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ในระดับตัวบท ภาษาที่ใช้ในกฎหมายและนโยบายทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการบังคับและจำกัดเสรีภาพของครอบครัวให้อยู่ภายใต้กรอบของรัฐอย่างแนบเนียน ในระดับวิถีปฏิบัติ รัฐผูกขาดกระบวนการผลิตและเผยแพร่วาทกรรมแบบบนลงล่าง ก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ ต่อครอบครัวที่ขาดทุนทางวัฒนธรรมและภาษา ในระดับสังคมและวัฒนธรรม วาทกรรมเหล่านี้ถูกค้ำจุน โดยอุดมการณ์รัฐนิยมที่กลายเป็นอำนาจนำ ความเชื่อในมาตรฐานเดียวปฏิเสธความหลากหลาย และวัฒนธรรมเชิงลำดับชั้นที่ทำให้เกิด

การควบคุมโดยไม่ตั้งคำถาม การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงมีลักษณะเป็นอิสระภายใต้การควบคุมที่ ซึ่งสิทธิถูกแปลงให้เป็นการอนุญาต และเสรีภาพถูกพันธนาการด้วยเงื่อนไขระบบราชการ การศึกษาทางเลือกที่ควรจะทำหายกลับถูกทำให้เชื่องและดุดกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบอบอำนาจเดิม นี่คือการงานของอำนาจในยุคสมัยใหม่ที่ควบคุมผ่านภาษาและวาทกรรม เพื่อหล่อหลอมจิตสำนึกของผู้คนให้ยอมรับอำนาจนั้นโดยดุษฎี การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้จากการปรับนโยบายเพียงผิวเผิน แต่ต้องเริ่มจากการวิพากษ์และรื้อสร้างโครงสร้างอำนาจและอุดมการณ์ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย ข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) ภาครัฐควรทบทวนกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยเฉพาะมาตรการที่ลดทอนสถานะครอบครัวให้เหลือเพียงผู้ขออนุญาตหรือผู้ถูกประเมิน เพื่อคืนสิทธิในการจัดการศึกษาให้แก่ครอบครัวในฐานะผู้มีอำนาจร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง 1.2) ควรยกเลิกหรือปรับลดมาตรฐานเดียวที่กำหนดให้ทุกการศึกษาต้องสอดคล้องกับกรอบของรัฐ เปิดโอกาสให้มีการยอมรับความหลากหลายทางการศึกษา อาทิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิต และการออกแบบหลักสูตรเฉพาะตามบริบทของครอบครัวหรือชุมชน 1.3) รัฐควรส่งเสริมพื้นที่สนทนาและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับครอบครัวผู้จัดการศึกษา โดยลดทอนลักษณะการควบคุมแบบบนลงล่าง และสร้างกลไกการทำงานร่วมกันในลักษณะหุ้นส่วนทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและลดความตึงเครียดทางอำนาจ 1.4) รัฐควรมีการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรทางการศึกษาควมมุ่งเน้นการสร้างทัศนคติที่เปิดกว้างต่อทางเลือกทางการศึกษา ลดอคติที่มองว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้อยคุณภาพ และเพิ่มความเข้าใจในหลักการของการเรียนรู้ที่หลากหลายและยืดหยุ่น และ 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป 2.1) ควรศึกษาวาทกรรมและอุดมการณ์ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการศึกษาทางเลือก เพื่อทำความเข้าใจกรอบคิด ทัศนคติ และอิทธิพลของโครงสร้างสังคมที่ส่งผลต่อวิธีการปฏิบัติงานและปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว 2.2) ควรขยายกรอบการวิจัยไปสู่การเปรียบเทียบนโยบายและวาทกรรมของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในบริบทระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่มีการยอมรับและส่งเสริมความหลากหลายทางการศึกษาอย่างแท้จริง เพื่อนำข้อค้นพบมาเป็นแนวทางปรับปรุงระบบของไทย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยครอบครัว” (Developing Guidelines for Promoting Homeschool Management) สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว. (2547). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 21 ตอนพิเศษ 73 ก หน้า 12-16 (8 พฤศจิกายน 2547).
- กัญญาวิรุ แก้วนุ้ย. (2559). การสร้างตัวตนคนเป็นพ่อแม่ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวด้วยปฏิบัติการคอนเฟสชั่น. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง และคณะ. (2561). กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนนักคิดสร้างสรรค์. วารสารพัฒนศาสตร์, 2(2), 178-216.
- ปิ่นตฤณกร ศรีจันทร์. (2564). เรื่องเล่าบนเส้นทางการเรียนรู้ของครอบครัวโฮมสคูล. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการการเรียนรู้และนวัตกรรมการศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วนิดา สิทธิธณฤทธิ์. (2527). พัฒนาการทางการศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). หนังสือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่ ศธ 04006/ว3230 ลงวันที่ 8 สิงหาคม 2567 เรื่อง จัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กิจกรรมการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานงบเงินอุดหนุน ภาคเรียนที่ 1/2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Apple, M. W. (2004). *Ideology and Curriculum*. (3rd ed.). New York: Routledge Falmer.
- Ball, S. J. (2003). The teacher's soul and the terrors of performativity. *Journal of Education Policy*, 18(2), 215-228.
- Biesta, G. J. J. (2010). *Good education in an age of measurement: Ethics, politics, democracy*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London, England: Longman.
- _____. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Foucault, M. (1991a). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. London: Penguin.
- _____. (1991b). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon, & P. Miller (Eds.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* (pp. 87-104). Chicago: University of Chicago Press.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Herder and Herder.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. New York: International Publishers.
- Holt, J. (1964). *How Children Fail*. London: Pitman.
- _____. (1981). *Teach Your Own: A Hopeful Path for Education*. New York: Delacorte Press.
- Ray, B. D. (2016). "Research Facts on Homeschooling". Retrieved July 3, 2024, from <https://www.nheri.org/ResearchFacts.pdf>
- Rothermel, P. (2012). *Home Education: The Reality Behind the Rhetoric*. Manchester: Manchester University Press.

รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา*

DEMOCRATIC POLITICAL CULTURE MODEL OF THE PEOPLE IN SONGKHLA PROVINCE

มนต์เอก กิจธิคุณ*, สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา

Monaek Kittikun*, Sitthipong Sitthiphatarapabha

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokara Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: kittikun.monaek@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค วิเคราะห์องค์ประกอบและสร้างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวบรวมข้อมูลจากนักวิชาการ ข้าราชการ ผู้จัดการเลือกตั้ง นักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองระดับท้องถิ่น ทหาร ตำรวจ นักธุรกิจ สื่อมวลชน และประชาชน ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 27 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในจังหวัดสงขลา พบว่า จังหวัดสงขลาที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่หลากหลายมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ที่ทำให้กลุ่มคนสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น มีอุปสรรคที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดประสิทธิภาพ จนทำให้ประชาธิปไตย ทุณนิยมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง 2) องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบ ประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา ได้แก่ การให้ความเคารพและในสิทธิและเสรีภาพบุคคลอื่น การให้ ความเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น การมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย และองค์ประกอบอื่น เช่น ทุณนิยม ผู้นำที่มีบทบาททางการเมือง และเทคโนโลยีการสื่อสารทางการเมือง และ 3) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา ผ่านองค์ความรู้ที่เรียกว่า PCPM Model ได้แก่ P (Participation in Politics) คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง, C (Confidence in the Democratic System) คือ ความเชื่อมั่นต่อ ระบบประชาธิปไตย, P (Promoting Education and Political Literacy) คือ การส่งเสริมการศึกษาและการรู้เท่าทัน การเมือง และ M (Media and Communication) คือ บทบาทของสื่อและการสื่อสาร

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง, ระบอบประชาธิปไตย, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

This research article is a qualitative study to analyzing the general conditions regarding problems and obstacles, examining the components, and develop a model of democratic political culture among the people of Songkhla Province. Data were collected from academics, government

officials, election managers, national and local politicians, military personnel, police officers, businesspeople, media professionals, and members of the public. In-depth interviews were conducted with 27 persons, and Focus group discussions were conducted with 10. The research instruments used were interview guides, and the data were analyzed using descriptive analysis. The findings revealed that: 1) The general conditions concerning problems and obstacles related to the democratic political culture of the people in Songkhla Province revealed that Songkhla has a diverse political culture. Technological advancements have enabled groups of people to access information and exchange political opinions more easily and rapidly. There are also obstacles arising from the ineffective enforcement of laws by relevant agencies, which has allowed capitalist democracy to drive changes in the political culture. 2) The components of the democratic political culture among the people of Songkhla Province include respect for the rights and freedoms of others, respect for differing opinions, and participation in democratic processes. Additional components include capitalism, politically active leadership, and political communication technologies. and 3) The model of democratic political culture among the people of Songkhla Province is conceptualized through the PCPM Model, which consists of the following key components: P = Participation in Politics, C = Confidence in the Democratic System, P = Promoting Education and Political Literacy, and M = Media and Communication.

Keywords: Political, Culture Democracy, Political Participation

บทนำ

ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองผ่านการเลือกตั้งผู้แทน บางมุมมองอาจมีการกล่าวว่า ประเทศไทยมีลักษณะ “คณาธิปไตย” คือ ระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งปกครองโดยคณะบุคคลจำนวนน้อยของสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มทหาร และกลุ่มปฎิวัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายและทิศทางของประเทศ แม้ว่าจะมีการเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติอาจมีข้อจำกัดจากโครงสร้างและระบบที่มอบอำนาจให้กับกลุ่มเฉพาะมากกว่าประชาชนทั่วไป อันเนื่องมาจากโครงสร้างประชาธิปไตยไม่เข้มแข็ง และลักษณะสำคัญทางการเมืองไทย 3 ประการที่ขาดหายไปจากระบบ คือ 1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 2) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) การเมืองภาคประชาชนที่เข้มแข็ง อธิบายความคิดความเข้าใจ และแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังเป็นปัญหาอยู่มากในสังคม (อุไรวรรณ ธนสถิต, 2552)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดทางภาคใต้ตอนล่างที่มีประชากรมากถึง จำนวน 1,422,816 คน (สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร, 2568) ประชาชนในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีความรู้ ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี และมีการรวมกลุ่มเพื่อกิจการสาธารณะสูง ให้ความสนใจทางด้านการเมืองค่อนข้างสูง ตัวอย่างเช่น กรณีชาวอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ต่อต้านโครงการท่อก๊าซไทย - มาเลเซีย (ประชาไทออนไลน์, 2549) ทำให้เกิดการปะทะถึงขนาดใช้กำลังกับประชาชนที่ต่อต้านการประปาภิการที่ไม่ชอบธรรมของภาครัฐ (วิชัย กาญจนสุวรรณ, 2546) หรือการขึ้นเวทีคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ปราศรัยหน้าศาลากลางจังหวัดสงขลาและร่วมเคลื่อนมวลชนขับไล่รัฐบาลเผด็จการรัฐสภาในกรุงเทพฯ และสงขลา - หาดใหญ่ (ผู้จัดการออนไลน์, 2556) นอกจากนี้

พบว่า ประชาชนยังให้ความสนใจในการเมืองเข้าใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น กรณีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2566 พบว่า มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสูงถึง 81.8 เปอร์เซ็นต์ (กรุงเทพมหานคร, 2566) ดังนั้น ในภาพรวมของจังหวัดสงขลา จึงพบว่า ประชาชนในจังหวัดสงขลาที่มีความตื่นตัวทางการเมือง ทั้งการเมืองภาคประชาชนและการเมืองเรื่องการเมืองการเลือกตั้งค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ เห็นได้ว่าอำนาจทางการเมืองนั้นถือว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดสงขลา ทำให้ประชาชนมีวิถีชีวิตที่มีความเป็นอยู่อย่างไร จะมีความสมบูรณ์หรือความยากจน ล้าหลัง ก็ขึ้นอยู่กับระบอบการเมือง

ดังนั้น การเมืองจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนทุกคนต้องอยู่ภายใต้ระบอบการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตย และต้องดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การพัฒนาการเมืองไทย มีข้อถกเถียงกันมาตลอดระหว่างระบบ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญกับพลเมือง อันหมายถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ท่ามกลางบริบทสังคมโลกทุนนิยมไร้พรมแดน ซึ่งเป็นข้อมูลองค์รวมของการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น พบว่า ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนภาคใต้ มีความแตกต่างที่เด่นชัดในเรื่องเลือกตั้งที่มีความกล้าได้กล้าเสีย ชอบและศรัทธาใครแล้วไม่เปลี่ยนแปลง ยกเว้นไปทำเรื่องเสื่อมเสียก็จะไม่เลือกกลับมาอีกเลย การได้สิทธิพิเศษ ถือเป็นเรื่องอำนาจบารมี ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการทำตามกฎหมายมากกว่าจิตสำนึก และยุทธศาสตร์พัฒนาการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะต้องมียุทธศาสตร์หรือโครงการที่เป็นการเมือง แนวใหม่ สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตย ให้เป็นการเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง มีศูนย์ข้อมูลข่าวสาร บ้านเมือง มีเวทีแลกเปลี่ยน จัดตั้งกลุ่มติดตามการดำเนินงานโครงการของรัฐในทุกระดับ และกิจกรรมสร้างจิตสำนึก สาธารณะแก่ชุมชน (วิศาล ศรีมหาโร, 2556) กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยกำลังเคลื่อนจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แน่นอนว่าในช่วงระยะของการเปลี่ยนผ่านของวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมเผชิญกับการต่อต้านของกลุ่มวัฒนธรรมทางการเมืองเดิม แต่ถึงอย่างไรก็ตามต้องเดินไปข้างหน้าอยู่ดี ภาวะของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเราจึงอยู่ในระหว่างการยืดหยุ่นดุจดุจดกระชากกันและกัน ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองเก่ากับวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่นั้นเอง

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่ศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และองค์ประกอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา และนำมาสังเคราะห์สร้างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลาเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงแก้ไขในการสร้างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลาสู่การสร้างทักษะใหม่ในการดำเนินชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อสร้างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยที่ใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลได้ชัดเจนเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ ผู้จัดการเลือกตั้ง นักการเมืองระดับชาตินักการเมืองระดับท้องถิ่น ทหาร ตำรวจ นักธุรกิจ สื่อมวลชน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา แบ่งออกเป็น การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 27 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-end Questions) โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

3. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เพื่อกำหนดกรอบของแบบสอบถามและคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้น ดำเนินการออกแบบเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

3.2 การตรวจสอบเครื่องมือ นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา จากนั้นดำเนินการยืมหนังสือเพื่อขอจริยธรรมในมนุษย์ และนำเครื่องมือวิจัยที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เสนออาจารย์ที่ปรึกษาฯ อนุมัติเพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 27 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเกี่ยวข้องกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ ผู้จัดการเลือกตั้ง นักการเมืองระดับชาตินักการเมืองระดับท้องถิ่น ทหาร ตำรวจ นักธุรกิจ สื่อมวลชน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองมักใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชน การวิจัยทางประวัติศาสตร์ และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ พบว่า ประเทศต่าง ๆ มีแนวโน้มของวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ตามพาราไดม์ (Paradigm) PCPM Model ดังนี้ การมีส่วนร่วมในทางการเมือง (Participation in Politic) ความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย (Confidence in the democratic system) การส่งเสริมการศึกษาและการรู้เท่าทันทางการเมือง (Promoting education and political literacy) สื่อและการสื่อสาร (Media and Communication)

1. แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมไทยมีรากฐานมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการอบรมกล่อมเกลากิจการการเมืองทั้งในระดับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน และสื่อมวลชน ส่งผลให้บุคคลในสังคมมีแนวทางปฏิบัติที่สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางสังคมโดยรวม การเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ไม่อาจแยกออกจาก การดำรงอยู่ในสังคมได้ ประกอบด้วย หลายมิติ ได้แก่ ความเชื่อ ทัศนคติ ขนบธรรมเนียม และแบบแผนพฤติกรรม ที่หล่อหลอมให้บุคคลมีมุมมองต่อระบบการเมืองอย่างมีแบบแผน ทั้งนี้กระบวนการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง อาศัยการเรียนรู้และการรับรู้ทางการเมือง ผ่านการมีส่วนร่วม การรับข้อมูล และการพัฒนาความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อบทบาทของตนเองในฐานะพลเมือง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นประเภทต่าง ๆ ตามแนวคิดของอัลมอนต์และเวอร์บา ได้แก่ วัฒนธรรมแบบค้ำแคบ แบบไพร่ฟ้า และแบบมีส่วนร่วม โดยแต่ละประเภทสะท้อนระดับของการมีส่วนร่วม และความตระหนักรู้ทางการเมืองของประชาชนที่แตกต่างกันวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสำคัญในฐานะกลไก ที่เสริมสร้างความชอบธรรมของรัฐ ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางการเมือง และช่วยขับเคลื่อนสังคมไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง สำหรับวิถีชีวิตทางการเมืองของคนไทยในภาพรวมยังมีลักษณะผสมผสานระหว่าง ค่านิยมดั้งเดิมกับแนวคิดสมัยใหม่ โดยปรากฏลักษณะของอำนาจนิยม ระบบเจ้านาย - ลูกน้อง การยึดมั่นในตัวบุคคล การเฉื่อยชาทางการเมือง ตลอดจนการแสดงออกผ่านสื่อในยุคใหม่ ซึ่งสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในมิติต่าง ๆ ในส่วนของภาคใต้ พบว่า มีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่โดดเด่น โดยเฉพาะการยึดมั่นในผู้นำที่มีคุณธรรม การแสดงออกทางการเมืองในชีวิตประจำวัน และความต้องการต่อระบบการเมืองที่ยุติธรรม และโปร่งใส ความเชื่อมโยงกับศาสนาและวัฒนธรรมยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในภูมิภาคนี้ กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ การรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนทัศนคติทางการเมือง การยึดถือผู้นำที่มีความสามารถและตอบสนองต่อชุมชน ความผูกพันกับระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาเมือง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา และการตื่นตัวทางการเมืองที่เด่นชัด ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงพลังทางสังคมที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นและการปกครองในระดับชาติ กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นองค์ประกอบที่มีพลานุภาพในการกำหนดทิศทางของการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ความเข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของประชาชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบนโยบายและพัฒนาระบบการเมืองให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมไทย

2. องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมือง

การวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา พบว่า มีหลายองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติตนในระบบประชาธิปไตย ดังนี้ มีหลายองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติตนระบอบประชาธิปไตย 1) ความเคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพบุคคลอื่น ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมายเคร่งครัด, การไปใช้สิทธิเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างอิสระ 2) การให้ความเคารพผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับความแตกต่างโดยไม่แตกแยก แสดงความคิดเห็นโดยไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพผู้อื่น และ 3) การมีส่วนร่วมในสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมค้ำึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

3. สร้างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

การศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และองค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่ม ของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1) ประชาชนสงขลาให้ความสนใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเวทีชุมชน

และสื่อออนไลน์ 2) มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย 3) การผสมผสานกับศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีบทบาทในการกำหนดค่านิยมทางการเมือง รักษาความสามัคคีในชุมชนผ่านกิจกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น 4) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแสดงออก ให้เป็นเวทีสำคัญสำหรับการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ทั้งในการสนับสนุนหรือวิพากษ์นโยบาย ทำให้เกิดการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมและการเมืองในวงกว้าง และ 5) ความเคารพต่อกฎหมายและการปฏิบัติตามกระบวนการทางการเมือง แม้จะมีความเห็นที่แตกต่างกัน ใช้วิถีทางที่เหมาะสมในกระบวนการทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ทั้งยังเป็นตัวอย่างที่ดีของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

พบว่า ประชาชนในจังหวัดสงขลา วัฒนธรรมทางการเมืองมีความหลากหลาย การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นวิถีชีวิตของคนสงขลา ซึ่งสามารถมองเห็นได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการเลือกตั้งมีผู้มาใช้สิทธิเป็นจำนวนมาก และการเผยแพร่ความคิดเห็นทางการเมืองในชุมชนอย่างกว้างขวาง ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองในสงขลา 1) ความขัดแย้งทางการเมือง เนื่องจากความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย 2) ประชาชนเผชิญปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นกลางและครบถ้วน ส่งผลให้การตัดสินใจทางการเมืองของคนสงขลาเกิดความเบี่ยงเบน 3) การมีส่วนร่วมที่ไม่สม่ำเสมอ เกิดจากความไม่สนใจหรือความรู้สึกว่าการเมืองไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน และ 4) การรับรู้ของประชาชนต่อการเมืองที่ผิดพลาดหรือไม่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับการเมืองและพรรคการเมือง ซึ่งอาจเกิดจากการกระจายข่าวลวง การสร้างภาพลักษณ์ของนักการเมือง บิดเบือนข้อเท็จจริง ในจังหวัดสงขลา มีวัฒนธรรมทางการเมืองมีความหลากหลายและซับซ้อน ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลและผลงานวิจัยสอดคล้องกับปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง) ที่ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการกล่อมเกลากองการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมือง พบว่า การกล่อมเกลากองการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อการเมืองซึ่งนำไปสู่การสร้างบุคลิกภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม การกล่อมเกลากองการเมืองเป็นกระบวนการทางสังคมทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ โดยมีตัวแทนของสังคมที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกล่า อาทิ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานศึกษา ศาสนา เป็นต้น เพื่อให้บุคคลทราบถึงคุณธรรม อุดมคติบรรทัดฐานและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้อยู่ในสังคม ส่วนวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยาที่สังคมต้องการปลูกฝังให้เป็นอุดมการณ์ของสมาชิกในสังคมตามบริบทของแต่ละสังคมการเมือง (พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), 2562)

2. องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติตนในระบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย 1) ความเคารพกติกา ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมาย การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายทำให้ระบบสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นระบบระเบียบและมีความยุติธรรม การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นวิธีที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเลือกผู้แทนที่พวกเขาเชื่อ ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตย และ 2) ความเคารพผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับความแตกต่างทุกคนมี

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการดำเนินชีวิตตามความเชื่อและค่านิยมของตนเองโดยสันติวิธีโดยไม่ใช้ความรุนแรง ทำให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดที่สร้างสรรค์ เป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรวรรณ ปุริมาทร ที่ได้วิจัยเรื่อง พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น พบว่า การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่นประกอบด้วย กระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2) การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล 3) การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย 4) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง 5) การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเอง 6) การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ 7) การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และ 8) การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ (ไพรวรรณ ปุริมาทร, 2564)

3. สร้างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

พบว่า วัฒนธรรมประชาธิปไตย คือ ทศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก และจิตใจ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อ กระบวนการและระบบการเมือง ให้ความหมายและเป็นระเบียบ วัฒนธรรมนี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยทันที แต่ต้องมีการพัฒนา อบรมและบ่มเพาะประชาชน ประชาชนควรมีจิตใจที่ปรารถนาและมีจิตสำนึก ต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย วัฒนธรรมประชาธิปไตยควรสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน เพื่อให้เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริลักษณ์ จันโสภา ที่ได้วิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ กลุ่มหรือแผนของทศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกหรือจิตใจซึ่งจะมีผลทำให้กระบวนการทางการเมืองมีระเบียบและมีความหมายหรือเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ต่อกระบวนการหรือระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงเกิดขึ้นได้ทันทีแต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรม หรือบ่มเพาะประชาชนใน ระบอบประชาธิปไตยจน วัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศนั้น ๆ ประชาชน ต้องมีจิตใจปรารถนาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีจิตสำนึกหรือวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยวัฒนธรรมทางการเมืองที่กฎหมายกำหนด (ศิริลักษณ์ จันโสภา, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา เรียกว่า PCPM Model ดังนี้ 1) P (Participation in Politics) หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อมีบทบาทและอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ 2) C (Confidence in the Democratic System) หมายถึง ความเชื่อมั่นต่อระบบประชาธิปไตย ได้แก่ การที่ประชาชนมีความไว้วางใจและเชื่อว่าระบบประชาธิปไตยสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ 3) P (Promoting Education and Political Literacy) หมายถึง การส่งเสริมการศึกษาและการรู้เท่าทันการเมือง ได้แก่ การให้ความรู้และทักษะแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจระบบการเมือง บทบาทของตนในสังคม สิทธิและหน้าที่ของประชาชน และการประเมินข้อมูลข่าวสารอย่างมีวิจารณญาณ และ 4) M (Media and Communication) หมายถึง บทบาทของสื่อและการสื่อสาร ได้แก่ การที่สื่อมวลชนและการสื่อสารมีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร กัดดันรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ และยังมีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง สามารถเขียนใน ดังรูปโมเดล

ภาพที่ 1 PCPM Model รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดสงขลาสะท้อนถึงความหลากหลายและเอกลักษณ์ของชุมชนประชาชนในพื้นที่ โดยประชาชนจังหวัดสงขลา มีความตื่นตัวทางการเมืองและมีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างสูง องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย หลายปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ความเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นผ่านการปฏิบัติตามกฎหมายและการยอมรับความเสมอภาคในสังคม ความเคารพความคิดเห็นที่หลากหลายโดยใช้สันติวิธีในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเมืองด้วยความรับผิดชอบและเคารพสิทธิผู้อื่น รวมถึงปัจจัยเสริมอย่างบทบาทของทุนในการสนับสนุนการเลือกตั้งผู้นำทางการเมือง และการใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนการเมืองในยุคปัจจุบัน โดยภาพรวม วัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัดสงขลาสะท้อนถึงความร่วมมือระหว่างประชาชนและกลไกต่าง ๆ ที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและมั่นคง จึงได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง ผ่านการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง ส่งเสริมการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ 2) พัฒนาความเชื่อมั่นต่อระบอบประชาธิปไตย ด้วยการสนับสนุนให้มีการเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง และให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นกลางเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 3) ส่งเสริมการศึกษาและการรู้เท่าทันการเมือง ส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนและชุมชนที่เน้นการให้ความรู้ มีการพัฒนาทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย จัดอบรมและสัมมนาหลักสูตรระยะสั้นด้านการเมืองและการตัดสินใจทางการเมืองสำหรับประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วถึง และ 4) บทบาทของสื่อและการสื่อสาร ด้วยการจัดให้มีการส่งเสริมการสื่อสารที่ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง สนับสนุนสื่อที่เป็นกลางและมีความรับผิดชอบ มีจรรยาบรรณ และจริยธรรมสื่อมวลชน

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2566). อัปเดตผลการเลือกตั้ง 2566 สงขลา. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1068362>
- ประชาไทออนไลน์. (2549). รายงานข่าวการเมืองกลุ่มค้านท่อก๊าซดิ่งพันธมิตรต้านท่าเรือน้ำลึกจะนำ. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://prachatai.com/journal/2006/06/8798>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2556). รายงานทันเหตุการณ์ กปปส.สงขลา เปิดเวทีรวมพลคนสงขลาขับไล่รัฐบาล. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://shorturl.asia/qg6su>
- พระศिलाศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง). (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างการกล่อมเกลารากเหง้าทางการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมือง. วารสารปัญญาปณิธาน, 4(1), 33-49.
- ไพโรวรรณ บุรีมาตร. (2564). พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น. วารสาร มจร พุทธิปัญญาปริทรรศน์, 6(1), 120-130.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ฉบับออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- วิชัย กาญจนสุวรรณ. (2546). “โครงการก่อสร้างอุโมงค์ลอดทะเลสาบ: บทเรียนการแก้ปัญหาความขัดแย้งของชาวสงขลาโดยสันติวิธี”, ใน เอกสารประกอบการสัมมนา. สงขลา: เครือข่ายศึกษาการจัดการความขัดแย้งแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- วิศาล ศรีมหาวโร. (2556). สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ศิริลักษณ์ จันโสภา. (2566). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร. วิทยาเขตอีสาน, 4(2), 98-102.
- สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. (2568). จำนวนประชากรพื้นที่จังหวัดสงขลา เดือนกุมภาพันธ์ 2568. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://shorturl.asia/a6jQd>
- อุไรวรรณ ธนสถิต. (2552). “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย”. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 7(3), 1-34.

ปัญหากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองชั่วคราวก่อน
พิพากษาและการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*
LEGAL ISSUES ON TEMPORARY PROTECTION BEFORE JUDGMENT AND
ENFORCEMENT UNDER THE CODE OF CIVIL PROCEDURE

ราชพง ภูมิพงศ์, บุญฤทธิ์ วงษ์กาฬสินธุ์*

Rachapong Poomipong, Boonyalit Wongkarasin*

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

College of Politics and Governance, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: boonyalit.wo@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวในกรณีการยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยศึกษากรณีการใช้ดุลพินิจของศาลในการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวและคำขอในเหตุฉุกเฉินที่ส่งผลกระทบต่อโจทก์ผู้ยื่นคำร้องขอในคดี และเพื่อศึกษาผลกระทบจากการที่ศาลยกคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวกรณีที่โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉิน เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้โจทก์ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติของกฎหมายและเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดียังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินแก่โจทก์อย่างเพียงพอ ดังนี้ 1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนการคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินดังกล่าวให้อำนาจดุลพินิจแก่ศาลมากเกินไปในการพิจารณาคำขอในเหตุฉุกเฉินอันส่งผลให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองชั่วคราวในทันทีเมื่อโจทก์ร้องขอ 2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่คุ้มครองสิทธิของโจทก์อย่างเพียงพอเมื่อศาลมีคำสั่งยกคำขอในเหตุฉุกเฉิน ซึ่งกฎหมายห้ามมิให้โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินอีกครั้งในระหว่างพิจารณาคดีของศาลแม้ต่อมาภายหลังจะมีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายเกิดขึ้นก็ตาม และ 3) โจทก์ไม่สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการได้ เป็นเหตุให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองชั่วคราวในทันทีในระหว่างพิจารณาคดีของศาล เมื่อมีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายเกิดขึ้น จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องดังกล่าว

คำสำคัญ: คุ้มครองชั่วคราว, วิธีพิจารณาความแพ่ง, บังคับคดี

Abstract

This research aims to study the legal problems in temporary protection in the case of emergency requests under the Civil Procedure Code. The study is about the court's discretion in issuing temporary protection requests and emergency requests that affect the plaintiff who filed the request in the case and to study the impact of the court dismissing the request for temporary protection in the case of the plaintiff filing the request in the emergency in order to determine

*Received July 1, 2025; Revised July 15, 2025; Accepted July 19, 2025

the guidelines for amending the law so that the plaintiff can benefit from the provisions of the law and to be consistent with the intention of the law. The research results show that the Civil Procedure Code, in the part of temporary protection before judgment and enforcement, still does not have sufficient legal measures to provide temporary protection in the emergency for the plaintiff, as follows: 1) The Civil Procedure Code, in the part about temporary protection in the emergency, gives the court too much discretion in considering the emergency request, which results in the plaintiff not receiving immediate temporary protection when the plaintiff requests it. 2) The Civil Procedure Code does not adequately protect the plaintiff's rights when the court issues an order dismissing the emergency request. The law prohibits a plaintiff from filing another emergency request during the court's proceedings, even after a legal emergency emergency. and 3) A plaintiff cannot file an emergency injunction request outside of office hours, which means that the plaintiff will not receive immediate temporary protection during the court's proceedings when a legal emergency has occurred. Therefore, the law should be amended in this regard.

Keywords: Temporary Protection, Civil Procedure, Enforcement

บทนำ

การขอคุ้มครองชั่วคราวนั้นถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 โดยมีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองชั่วคราว ดังนี้ 1) ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนไว้ก่อนพิพากษา รวมทั้งจำนวนเงินหรือทรัพย์สินของบุคคลภายนอกซึ่งถึงกำหนดชำระแก่จำเลย 2) ให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำการซ้ำหรือกระทำต่อไปซึ่งการละเมิดหรือการผิดสัญญาหรือการกระทำที่ถูกฟ้องร้อง หรือมีคำสั่งอื่นใดในอันที่จะบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายที่โจทก์อาจได้รับต่อไปเนื่องจากการกระทำของจำเลย หรือมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยโอน ขาย ยักยอก หรือจำหน่ายซึ่งทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลย หรือมีคำสั่งให้หยุดหรือป้องกันการเคลื่อนไปเปล่าหรือการบอบสลายซึ่งทรัพย์สินดังกล่าว ทั้งนี้ จนกว่าคดีจะถึงที่สุดหรือศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น 3) ให้ศาลมีคำสั่งให้นายทะเบียน พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลอื่นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายระงับการจดทะเบียน การแก้ไขเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน หรือการเพิกถอนการจดทะเบียนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลยหรือที่เกี่ยวกับการกระทำที่ถูกฟ้องร้องไว้ชั่วคราวจนกว่าคดีจะถึงที่สุดหรือศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น และ 4) ให้จับกุมและกักขังจำเลยไว้ชั่วคราว ซึ่งการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและการยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินนั้นเป็นเรื่องที่กฎหมายให้อำนาจโจทก์ขอให้ศาลคุ้มครองทรัพย์สินและสิทธิหน้าที่ของตนที่มีต่อจำเลยในคดี ซึ่งสามารถยื่นต่อศาลได้ตลอดเวลาจนกว่าคดีจะถึงที่สุด โดยในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและมีคำขอในเหตุฉุกเฉินของโจทก์นั้นนับตั้งแต่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีหรือชี้ขาดอุทธรณ์ไปจนถึงเวลาที่ศาลชั้นต้นได้ส่งสำนวนความที่อุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี คำร้องขอคุ้มครองชั่วคราว ตามมาตรา 254 นั้นให้โจทก์ยื่นต่อศาลชั้นต้น โดยให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจที่จะส่งอนุญาตหรือยกคำขอดังกล่าวได้ แต่หากศาลชั้นต้นได้ส่งสำนวนคดีไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วนั้น ก็ให้ศาลดังกล่าวมีอำนาจสั่งในเรื่องคำร้องคุ้มครองชั่วคราวด้วยตนเอง ซึ่งการที่โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการคุ้มครองสิทธิหรือเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ตนมีต่อจำเลยในระหว่างพิจารณาคดีของศาลเป็นการชั่วคราวนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายที่โจทก์อาจไม่สามารถแก้ไขหรือเยียวยาได้ในภายหลังเมื่อโจทก์ชนะคดี ซึ่งหากให้โจทก์รอจนกว่าศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งสุดท้ายในคดีก็จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อโจทก์ได้ หากในระหว่างพิจารณาคดีของศาลจำเลยได้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการกระทบ

สิทธิของโจทก์ หรือจำเลยได้ทำการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินของตนออกไปให้แก่บุคคลภายนอก ซึ่งการขอคุ้มครองชั่วคราวในคดีแพ่งจะขอได้เฉพาะคดีแพ่งสามัญเท่านั้น ส่วนในคดี민สารโจทก์ไม่สามารถขอได้ ตามมาตรา 254 โดยโจทก์ต้องไปใช้วิธีการยื่นคำร้องขอคุ้มครองประโยชน์ ตามมาตรา 264 แทน ในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวนั้นกฎหมายกำหนดให้โจทก์สามารถยื่นคำขอได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบกรณีธรรมดา ตามมาตรา 254 และรูปแบบกรณีฉุกเฉินซึ่งเป็นการยื่นคำร้อง ตามมาตรา 254 พร้อมกับยื่นคำขอ ตามมาตรา 266 ซึ่งเป็นคำขอในเหตุฉุกเฉิน ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินเมื่อโจทก์ยื่นคำขอ ตามมาตรา 254 โจทก์จะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้าก็ได้

โดยหลักในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวนั้น คำขอคุ้มครองชั่วคราวที่โจทก์ยื่นต่อศาลต้องอยู่ในประเด็นตามคำฟ้องหรือประเด็นแห่งคดี หากศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาทไว้แล้วคำขอคุ้มครองชั่วคราวก็ต้องอยู่ในประเด็นข้อพิพาทนั้น ส่วนจะอยู่ในคำขอท้ายฟ้องของโจทก์หรือไม่ก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาในชั้นรองลงมา เพราะคำขอคุ้มครองชั่วคราวบางกรณีก็ไม่จำเป็นต้องอยู่ในคำขอท้ายฟ้องก็ได้ แต่ก็ยังต้องอยู่ในขอบเขตประเด็นแห่งคดี (สหรัฐ กิติ ศุภการ, 2568) และคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษานั้นจะบังคับให้กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกไม่ได้ (ประเสริฐ เสียงสุทิวศ์, 2567) ทั้งการจะยื่นคำขอคุ้มครองชั่วคราวได้ศาลจะต้องรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้วเสียก่อนเท่านั้น (เมธา จันทร์ชื่น, 2567) ในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวนั้นนอกจากโจทก์สามารถยื่นในระหว่างพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นได้แล้วนั้น โจทก์ยังยื่นในระหว่างอุทธรณ์ หรือฎีกาก็ได้โดยถูกบัญญัติไว้ในตามมาตรา 254 วรรคท้าย และจะยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินไปพร้อมกับคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวได้เช่นเดียวกัน ซึ่งในการที่โจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนศาลมีคำพิพากษา ตามมาตรา 254 ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น หากศาลชั้นต้นยังมิได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ได้กำหนดให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้มีอำนาจไต่สวนคำร้องและสั่งคำขอ ตามมาตรา 254 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 266 ได้ (ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์, 2562) ซึ่งการยื่นคำขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนั้นจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล 2 ฉบับมาพร้อมกัน คือ คำร้องตามมาตรา 254 ฉบับหนึ่งและคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินตามมาตรา 266 อีกฉบับหนึ่ง โดยอ้างเหตุฉุกเฉินซึ่งโจทก์ต้องกล่าวมาในคำร้องนั้นด้วยซึ่งต้องมิลักษณะเป็นการเร่งด่วนที่จะต้องทำการไต่สวนโดยไม่ชักช้า มิฉะนั้นโจทก์จะได้รับความเสียหายหรือเสียหายยิ่งขึ้นหรือทำให้การบังคับตามคำพิพากษาที่โจทก์ได้ชนะคดีจำเลยเป็นอันไร้ผล เช่น โจทก์ฟ้องขอให้เปิดทางจำเป็นซึ่งจำเลยปิดกั้นทำให้โจทก์ไม่สามารถเข้าออกที่ดินของตนได้ (ไพโรจน์ วาสุภาพ, 2561) หรือกรณีที่โจทก์ขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยชั่วคราวไม่ให้นำนิติที่ประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นไปใช้เพื่อเบิกเงินและห้ามจำเลยจ่ายเงินค่าจ้างทนายความและค่าใช้จ่ายในคดีความต่าง ๆ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7023/2561 (คมสัน อันโตน, 2563) หรือกรณีคดีผู้บริโภคเช่นเดียวกันหากมีความจำเป็นโจทก์ก็สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำการหรือดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวมได้ เช่น การขอสั่งห้ามจำเลยจำหน่ายรถยนต์ที่ผลิตไม่ปลอดภัยเพราะมีการบกพร่องในการออกแบบ (เอื้อน ขุนแก้ว, 2562) ซึ่งการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนั้น การพิจารณาคำขอในเหตุฉุกเฉินศาลจะต้องพิจารณาคำขอเป็นการด่วน โดยการไต่สวนคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินทันทีในวันที่โจทก์ยื่นคำขอนั้น ซึ่งในการไต่สวนคำร้องของศาลอาจจะทำโดยสอบถามผู้ขอ หรือให้ผู้ขอ นำพยานหลักฐานมาสืบสนับสนุนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างตามที่ศาลเห็นสมควรโดยไม่จำเป็นต้องสอบถามฝ่ายจำเลยก่อนก็ได้ (สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่, 2567) ถ้าศาลเป็นที่พอใจจากคำแถลงของโจทก์ หรือจากพยานหลักฐานที่โจทก์ได้นำมาสืบต่อศาล หรือศาลได้เรียกพยานหลักฐานมาสืบเองว่าคดีมีเหตุฉุกเฉินและคำขอนั้นมีเหตุสมควรอันแท้จริงตามที่โจทก์ร้องขอก็ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือออกหมายตามที่โจทก์ขอ แต่ถ้าศาลยกคำขอคำสั่งของศาลดังกล่าวนั้นย่อมเป็นที่สุดดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 วรรคหนึ่ง (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2565) โดยในประเทศฝรั่งเศสกฎหมาย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 132 นั้น ได้กำหนดให้คู่ความฝ่ายใดที่ต้องการอ้างอิงพยานหลักฐานในการนำเข้าสู่สืบในคดีจะต้องเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบพยานเอกสารของฝ่ายนั้นเสียก่อน (วรรณชัย บุญบำรุง และธนภฤต วรรณชชากุล, 2567) โดยในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวก่อนการพิพากษานั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสก็มีกฎหมายให้อำนาจศาลใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวแบบฉุกเฉินได้เช่นเดียวกันกับกฎหมายของประเทศไทย ซึ่งปรากฏในกระบวนการวิธีพิจารณาดีปครองของศาลปกครองฝรั่งเศส ซึ่งเกี่ยวกับการมีคำสั่งบรรเทาทุกข์ชั่วคราว โดยมีที่มาจาก มาตรา L.521 - 1 แห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางปกครองที่กำหนดให้มีมาตรการฉุกเฉินหรือการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว ซึ่งเรียกว่า มาตรการก่อนการพิพากษาห้ามการกระทำไว้ก่อน ซึ่งการบังคับในทันทีทำให้อยู่ในภาวะฉุกเฉิน แต่มีเหตุให้เชื่อได้ว่ากฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองนั้นน่าจะชอบด้วยกฎหมาย มาตรการดังกล่าวนี้จึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในรัฐบัญญัติหมายเลข 2000 - 597 ลงวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 2000 ในมาตรา 1521 - 1 แห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางปกครองที่กำหนดให้กระบวนการกำหนดมาตรการฉุกเฉินของศาลกระทำได้ง่ายขึ้น โดยมีเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการห้ามการกระทำไว้ก่อน (เนตรชนก ชัยสงคราม, 2566) ในส่วนของประเทศอังกฤษ ก็ได้มีกฎหมายกำหนดให้มีการคุ้มครองชั่วคราวไว้เช่นกัน ซึ่งเป็นมาตรการให้อำนาจศาลออกคำสั่งฝ่ายเดียวในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน ซึ่งต้องการขอให้ศาลสั่งระงับการกระทำบางอย่างโดยด่วนไว้ก่อน เมื่อผู้ได้รับความเสียหายได้ยื่นคำร้องต่อศาลแม้อย่างไม่ได้ฟ้องคดีต่อศาลก็ตามแต่ผู้ร้องนั้นต้องสาบานตนต่อศาลว่าจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลภายใน 7 วัน หรือ 15 วัน โดยมีหลักเกณฑ์ว่า ในคำร้องนั้นต้องแสดงรายละเอียดของสิทธิผู้ร้องและเหตุที่จะฟ้องผู้กระทำผิดเป็นจำเลยต่อศาล และต้องมีการกระทำการหรือกำลังกระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ยื่นคำร้องไม่ว่าสิทธิหน้าที่หรือทรัพย์สินก็ตาม โดยผู้ร้องต้องอ้างเหตุว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากการกระทำของบุคคลอื่น และผู้ร้องสามารถติดต่อศาลได้ตลอดเวลาแม้นอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการและศาลสามารถออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ทันทีเมื่อยื่นคำร้อง ซึ่งมาตรการนี้ใช้ได้ผลดีในประเทศอังกฤษ (เจษฎา เพชรแอน, 2555)

ในการพิจารณาคดีของศาลในเรื่องคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นั้น เมื่อโจทก์มีคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินศาลมักจะไม่ทำการไต่สวนคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินของโจทก์ ในวันที่ยื่นคำขอในทันทีเป็นเหตุให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองชั่วคราวในทันทีหากศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องคำขอในวันที่ยื่นคำร้องนั้น เป็นเหตุให้จำเลยสามารถทำการย้ายถ่ายเททรัพย์สินของตนไปยังบุคคลอื่นหรือกระทำการกระทบสิทธิของโจทก์ได้ ซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ดังเช่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาผู้วิจัยซึ่งประกอบอาชีพทนายความมาแล้ว 13 ปี ได้เคยยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและมีคำขอในเหตุฉุกเฉินในคดีแพ่งหลายคดี แต่ศาลกลับไม่เคยอนุญาตตามคำร้องขอดังกล่าวของโจทก์แต่อย่างใด ซึ่งศาลมักใช้ดุลพินิจโดยอ้างว่าไม่มีเหตุฉุกเฉิน โดยที่ศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องและไม่ให้โจทก์นำพยานเข้าสู่สืบเพื่อให้เห็นว่าคดีมีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อประกอบดุลพินิจในการพิจารณาคำร้องดังกล่าวของศาล เช่น ในคำพิพากษาของศาลชั้นต้นคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ 1337/2560 ซึ่งคดีนี้ผู้วิจัยเป็นทนายความโจทก์ในการฟ้องเรียกบ้านพร้อมที่ดินคืนจากจำเลยซึ่งเป็นตัวแทนของโจทก์ ในระหว่างพิจารณาดีปครองของศาลโจทก์ทราบว่าจะนำบ้านและที่ดินพิพาทไปโอนขายให้แก่บุคคลอื่น และโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและมีคำขอในเหตุฉุกเฉินแต่ศาลชั้นต้นก็ได้ทำการยกคำร้องของโจทก์โดยอ้างว่าไม่มีเหตุฉุกเฉิน ทั้งที่ศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องให้สิ้นกระแสความแต่อย่างใด และตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ WE 31/2567 ซึ่งคดีนี้ผู้วิจัยเป็นทนายโจทก์ในการฟ้องบังคับให้จำเลยโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่โจทก์ตามสัญญาจะซื้อขาย และขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินและตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ 417/2567 ซึ่งผู้วิจัยเป็นทนายโจทก์ในการฟ้อง

เรียกห้องชุดคืนจากจำเลยซึ่งมีชื่อถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดแทนโจทก์ซึ่งเป็นตัวการ และได้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและมีคำขอในเหตุฉุกเฉิน แต่ศาลกลับยกคำร้องโดยอ้างว่าไม่มีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมาย โดยที่ศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องและให้โจทก์นำพยานเข้าสืบแต่อย่างใดเพื่อประกอบเหตุแห่งการยกคำร้องนั้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาของศาลฎีกาที่เคยวินิจฉัยในเรื่องคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและมีคำขอในเหตุฉุกเฉินที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยว่าคำร้องดังกล่าวไม่มีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายทั้งที่ศาลยังไม่ได้ทำการไต่สวนคำร้องและให้โจทก์นำพยานเข้าสืบก่อนออกคำสั่ง ดังนี้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4554/2536 โจทก์ยื่นคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาในเหตุฉุกเฉิน แต่ศาลชั้นต้นมิได้นัดไต่สวนคำร้องทั้งสองในวันดังกล่าว จนเวลาล่วงเลยมาเป็นระยะเวลา 8 วัน ศาลชั้นต้นจึงได้ทำการไต่สวนคำร้อง กรณีเช่นนี้ถือว่าศาลชั้นต้นทำการไต่สวนคำร้องอย่างวิธีธรรมดาไม่ใช่อย่างวิธีฉุกเฉิน โดยในการพิจารณาคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในคำขอแบบฉุกเฉินนั้น เมื่อศาลไม่รับคำร้องขอในเหตุฉุกเฉินหรือยกคำร้อง คำสั่งยกคำร้องของศาลย่อมเป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 วรรคหนึ่ง โจทก์จะยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์หรือจะยื่นคำร้องในเหตุฉุกเฉินอีกครั้งไม่ได้แม้ในเวลาต่อมาจะมีเหตุอันเป็นพฤติการณ์ให้โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายได้ก็ตาม ทำให้จำเลยสามารถย้ายถ่ายเททรัพย์สินของตนหรือทรัพย์สินพิพาทแห่งคดีได้โดยง่ายหรือทำการกระทบสิทธิของโจทก์อยู่ตลอดเวลา เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหายซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการตรากฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉินนั้น หรือในกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2728/2526 ที่โจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวตามมาตรา 254 พร้อมกับยื่นคำร้องขอในเหตุฉุกเฉินตามมาตรา 266 มาด้วยนั้น มาตรา 268 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจวินิจฉัยว่าเป็นกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินหรือไม่ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคำร้องไม่เข้าเหตุฉุกเฉินศาลก็จะมีคำสั่งว่าเหตุที่โจทก์อ้างในคำร้องไม่เข้าลักษณะฉุกเฉินและศาลยกคำร้องและศาลจะสั่งในคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวตามมาตรา 254 ที่ยื่นมาพร้อมกันนั้นว่าศาลสั่งยกคำร้องขอฉุกเฉินของโจทก์แล้ว คำร้องนี้จึงตกไปในตัว คำสั่งของศาลเช่นนี้ให้เป็นที่สุดตามมาตรา 267 วรรคหนึ่ง ซึ่งโจทก์ไม่สามารถยื่นคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้อีกครั้งและไม้อาจจะยื่นอุทธรณ์และฎีกาต่อไปได้ (เมธา จันทรชื่น, 2567)

การที่ศาลใช้ดุลพินิจในการยกคำร้องกรณีที่โจทก์ยื่นคำขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินโดยไม่ทำการไต่สวนคำร้องและสืบพยานเสียก่อนหรือการที่ศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องในเหตุฉุกเฉินในทันทีที่โจทก์ได้ยื่นคำขอ และการที่กฎหมายไม่อนุญาตให้โจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีฉุกเฉินอีกครั้งเมื่อมีการยกคำร้องนั้น และอีกทั้งกฎหมายดังกล่าวก็ไม่ให้สิทธิโจทก์ยื่นคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการ จึงส่งผลกระทบให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนและไม่ได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินที่โจทก์มีต่อจำเลยในระหว่างพิจารณาคดีของศาลได้อย่างเพียงพอ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้โจทก์ได้รับการคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวในกรณีการยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กรณีการใช้ดุลพินิจของศาลในการออกคำสั่งคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและคำขอในเหตุฉุกเฉินที่ส่งผลกระทบต่อโจทก์ผู้ยื่นคำร้องขอในคดี
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการที่ศาลยกคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราว กรณีที่โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินซึ่งมีผลให้คำสั่งของศาลดังกล่าวเป็นที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
3. เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการออกคำสั่งคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีคำขอในเหตุฉุกเฉิน เพื่อให้โจทก์ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวอันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเอกสาร โดยมีแนวทางการวิจัย 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1. การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีคำขอแบบฉุกเฉิน และการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวกรณีที่มีข้อในเหตุฉุกเฉิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นในการศึกษาปัญหาดังกล่าวในประเทศไทย หลังจากรวบรวมเอกสารแล้วผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เอกสารนั้น ซึ่งพิจารณาความหมายและการตีความของกฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อจำกัดในทางกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เมื่อได้วิจัยเอกสารทางกฎหมายแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปข้อค้นพบและนำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากคำสั่งของศาลในเรื่องคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน รวมถึงแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบันที่การโอนย้ายทรัพย์สินนั้นสามารถทำได้โดยง่าย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต่อไป

2. การวิจัยเอกสารเชิงวิเคราะห์ (Analytical Method) โดยศึกษาวิเคราะห์จากคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีแพ่งที่ผู้วิจัยได้เป็นทนายความในคดีที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและมีคำขอในเหตุฉุกเฉิน และจากคำพิพากษาของศาลฎีกาที่พิพากษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถึงแนวทางการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมต่อการคุ้มครองชั่วคราวในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน

ผลการวิจัย

1. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวในกรณีการยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กรณีการใช้ดุลพินิจของศาลในการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินที่ส่งผลกระทบต่อโจทก์ผู้ยื่นคำร้องขอในคดี

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน มาตรา 254 มาตรา 266 มาตรา 267 และมาตรา 268 นั้น ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์ผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีที่มีคำขอในเหตุฉุกเฉินอย่างเพียงพอ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวให้อำนาจดุลพินิจแก่ศาลมากเกินไปในการพิจารณาคำขอในเหตุฉุกเฉินว่ามีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากศาลเห็นว่าคำร้องขอดังกล่าวของโจทก์มีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายก็ให้ศาลทำการไต่สวนคำร้องในทันที แต่หากศาลเห็นว่าคำร้องคุ้มครองชั่วคราวและคำขอในเหตุฉุกเฉินดังกล่าวไม่มีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายก็ให้ศาลนัดไต่สวนคำร้องดังกล่าวในภายหลังหรือให้ศาลทำการสั่งยกคำร้องเสียก็ได้ ทั้งที่โจทก์ยังไม่ได้นำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบต่อศาลเพื่อแสดงให้ศาลได้เห็นโดยประจักษ์ชัดแจ้งว่าคดีของโจทก์ในส่วนคำร้องขอดังกล่าวมีเหตุตามกฎหมายหรือไม่เพียงใด เมื่อศาลยังไม่ได้สั่งให้ไต่สวนคำร้องในกรณีคำขอในเหตุฉุกเฉินของโจทก์ทันทีหรือสั่งยกคำร้องขอในเหตุฉุกเฉินโดยที่ยังไม่ทำการไต่สวนคำร้องดังกล่าวของโจทก์ในทันที ทำให้จำเลยสามารถทำการโอนย้ายถ่ายเททรัพย์สินของตนได้ในระหว่างพิจารณาคดีของศาลได้โดยง่ายซึ่งในปัจจุบันนี้การโอนย้ายทรัพย์สินสามารถทำได้ง่ายกว่าในอดีต หรือทำให้จำเลยสามารถทำการกระทบบสิทธิของโจทก์ได้ต่อเนื่องตลอดเวลาในระหว่างพิจารณาคดีของศาล จึงส่งผลกระทบต่อสิทธิของโจทก์ และกระทบสิทธิของโจทก์ในการบังคับคดีที่ตนมีต่อจำเลยซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องทรัพย์สินหรือสิทธิหน้าที่ของโจทก์ตามกฎหมายในระหว่างพิจารณาคดีของศาลและภายหลังเมื่อโจทก์ชนะคดี ซึ่งในระหว่างพิจารณาคดีของศาลหากศาลไม่ได้มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินตามที่โจทก์ขอในทันทีในคดีที่เกี่ยวกับการที่โจทก์ขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไปซึ่งการละเมิดหรือการผิดสัญญาโจทก์ก็จะได้รับความเดือดร้อนเสียหายไปตลอดระยะเวลาในระหว่างพิจารณาคดีของศาล เพราะเหตุของการกระทำของจำเลยจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา

ในขั้นที่สุดหรือคดีจะถึงที่สุด ซึ่งการดำเนินคดีในชั้นศาลในประเทศไทยมักจะใช้ระยะเวลาในการดำเนินคดีและการบังคับคดีที่ต้องใช้ระยะเวลานานมากพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา หากโจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินโจทก์ย่อมจะได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก เช่น โจทก์ฟ้องและมีคำขอท้ายฟ้องให้มีจำเลยชดเชยค่าใช้จ่ายทางภาระจำยอมของโจทก์ ไม่ว่าจะเป็นการไต่สวนพยานเข้าออกที่ดินของโจทก์หรือการวางแนวเสาไฟฟ้าหรือวางท่อน้ำประปา ทำท่อระบายน้ำ หรือทำสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายภาระจำยอมนั้น ซึ่งการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้โจทก์ไม่สามารถใช้ทางภาระจำยอมดังกล่าวได้ การที่โจทก์ขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีฉุกเฉินเพื่อป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวของจำเลย โดยการที่โจทก์ขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยหยุดการกระทำดังกล่าวหรือยินยอมให้โจทก์ใช้ทางภาระจำยอมในระหว่างพิจารณาคดีของศาลจนกว่าคดีจะถึงที่สุด หากศาลไม่สั่งไต่สวนคำร้องในทันทีที่โจทก์ยื่นคำขอหรือศาลได้ทำการยกคำร้องโดยไม่ทำการไต่สวนคำร้องให้สิ้นกระแสความหรือไม่สั่งคุ้มครองชั่วคราวในทันทีย่อมส่งผลกระทบต่อโจทก์ได้รับความเสียหายที่ไม่สามารถใช้ทางภาระจำยอมเข้าออกที่ดินของตนได้ในระหว่างพิจารณาคดีของศาลหรือภายหลังจากที่ตนชนะคดีแล้วนั้น หรือในกรณีการที่โจทก์ว่าจ้างให้จำเลยก่อสร้างโรงแรมให้แก่ตนแล้วจำเลยกลับก่อสร้างผิดแบบแปลนที่ตกลงกันไว้ โจทก์จึงฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญาโดยการก่อสร้างให้ถูกต้องตรงตามแบบแปลน และมีคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน โดยขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยหยุดการก่อสร้างที่กระทำผิดแบบแปลน หรือกรณีโจทก์กับจำเลยมีข้อตกลงเรื่องทรัพย์สินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์รวม ซึ่งเป็นสวนยางพาราโดยจำเลยทำสัญญาตกลงให้โจทก์เก็บผลผลิตแต่เพียงฝ่ายเดียวตลอดระยะเวลา 2 ปี แต่โจทก์เพิ่งเก็บผลผลิตจากสวนยางพาราได้เพียง 1 ปี จำเลยกลับเข้ามาเก็บผลผลิตจากสวนยางพาราเสียเองอันเป็นการกระทำผิดสัญญาเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย หรือโจทก์ฟ้องขอให้จำเลยหยุดปล่อยสิ่งปลูกสร้างในที่ดินของโจทก์หรือห้ามโรงงานอุตสาหกรรมของจำเลยมิให้ส่งเสียงรบกวนหรือควมกลิ่นไม่พึงประสงค์ ซึ่งกระทบต่อความเป็นอยู่ของโจทก์การที่โจทก์ขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีฉุกเฉินโดยขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยหยุดการกระทำละเมิดดังกล่าวต่อโจทก์หรือกระทำผิดสัญญาต่อโจทก์ หรือหยุดกระทำการหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในระหว่างพิจารณาคดีของศาล หากศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องในทันทีหรือยกคำร้องของโจทก์โดยที่ศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องหรือไม่สั่งคุ้มครองชั่วคราวในทันทีย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินหรือสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายของโจทก์ที่มีต่อจำเลยเป็นอย่างมากและยากต่อการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ในภายหลัง หากปล่อยให้จำเลยทำการย้ายถ่ายทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องในคดีหรือทรัพย์สินของจำเลย หรือหากปล่อยให้จำเลยกระทำการกระทบสิทธิของโจทก์ต่อไป ซึ่งในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศาลไทยแทบจะไม่สั่งไต่สวนคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินเลย ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลชั้นต้นคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ 1337/2560 คดีหมายเลขแดงที่ พ 369/2561 และตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ 31/2567 คดีหมายเลขแดงที่ 157/2567 และตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ 417/2567 คดีหมายเลขแดงที่ พ 1043/2567 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1509/2514 หรือในกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2728/2526 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4554/2536 เป็นต้น ซึ่งทำให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองชั่วคราวในทรัพย์สินที่พิพาทและสิทธิหน้าที่ตามฟ้องในทันทีอันกระทบสิทธิแก่โจทก์ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษที่ศาลมีคำสั่งพิจารณาคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในทันทีที่มีการยื่นคำร้องต่อศาล โดยศาลจะพิจารณาตรวจสอบพยานหลักฐานและสอบถามผู้ร้องก่อนเสมอในการพิจารณาก่อนออกคำสั่ง ซึ่งศาลไทยมิได้มีการสอบถามผู้ร้องก่อนออกคำสั่ง ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งไม่ไต่สวนคำร้องเพราะไม่มีเหตุฉุกเฉินหรือคำสั่งยกคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในกรณีฉุกเฉิน ซึ่งทำให้ศาลไม่ได้รับฟังคำเบิกความของพยานบุคคลประกอบพยานเอกสารก่อนออกคำสั่งดังกล่าว ทำให้โจทก์ไม่ได้รับการพิสูจน์สิทธิทางกฎหมายที่ตนมีอย่างเต็มที่และไม่ได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินและสิทธิหน้าที่ของตน

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน มาตรา 254 ประกอบมาตรา 266 มาตรา 267 และมาตรา 268 นั้น ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์ผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีคำขอในเหตุฉุกเฉินอย่างเพียงพอ โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้อำนาจดุลพินิจแก่ศาลมากเกินไปในการพิจารณาคำขอในเหตุฉุกเฉินจนส่งผลกระทบต่อสิทธิของโจทก์ทั้งที่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้ในเรื่องดังกล่าว

ผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 ประกอบ มาตรา 266 มาตรา 267 และมาตรา 268 นั้นยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์อย่างเพียงพอและเป็นธรรม เนื่องจากศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องคุ้มครองชั่วคราวกรณีฉุกเฉินของโจทก์ในทันทีที่มีการยื่นคำขอ อันส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและสิทธิหน้าที่ของโจทก์ผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีคำขอในเหตุฉุกเฉินเป็นอย่างยิ่งเมื่อโจทก์ไม่ไต่สวนคำร้องในทันทีหรือกรณีที่ศาลยกคำร้องโดยไม่ทำการไต่สวนคำร้องก่อน ซึ่งหากกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้ศาลต้องทำการไต่สวนคำร้องในเหตุฉุกเฉินในทันทีเมื่อโจทก์ยื่นคำร้องขอก็จะสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินโจทก์ได้อย่างเป็นธรรม

2. ผลกระทบจากการที่ศาลยกคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราว กรณีที่โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้คำสั่งของศาลเป็นที่สุดอันส่งผลกระทบต่อสิทธิของโจทก์

ในการพิจารณาคำขอในเหตุฉุกเฉินของศาลตาม มาตรา 267 วรรคหนึ่ง นั้น โดยที่กฎหมายกำหนดให้ศาลพิจารณาคำขอของโจทก์เป็นการด่วน ถ้าเป็นที่พอใจจากคำแถลงของโจทก์หรือจากพยานหลักฐานที่โจทก์ได้นำสืบต่อศาล หรือที่ศาลได้เรียกมาสืบเองว่าคดีนั้นเป็นคดีมีเหตุฉุกเฉินและคำขอนั้นมีเหตุผลสมควรอันแท้จริงว่ามีเหตุให้คุ้มครองชั่วคราวแบบฉุกเฉินตามกฎหมาย ก็ให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวหรือออกหมายของศาลเพื่อมีคำสั่งถึงจำเลยและบุคคลที่เกี่ยวข้องตามที่โจทก์ร้องขอภายในขอบเขตและเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นจำเป็นทันที กล่าวคือเมื่อโจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวและยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินตามมาตรา 266 แล้ว และศาลเห็นว่ากรณีตามคำร้องของโจทก์เข้าเหตุฉุกเฉินตามกฎหมาย ศาลก็ต้องทำการพิจารณาคำขอในเหตุฉุกเฉินของโจทก์นั้นเป็นการด่วนในทันที ซึ่งในการพิจารณาคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 นั้น เมื่อศาลได้ทำการพิจารณาคำขอเป็นการด่วนแล้ว ถ้าหากศาลได้มีคำสั่งให้ยกคำขอของโจทก์ คำสั่งเช่นว่านี้ของศาลก็เป็นที่สุด โดยโจทก์จะไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ หรือฎีกาต่อศาลฎีกาได้ แม้คำสั่งของศาลนั้นจะชอบด้วยเหตุผลของกฎหมายหรือไม่ก็ตาม และอีกทั้งโจทก์ก็ไม่สามารถที่จะยื่นคำร้องขอในเหตุฉุกเฉินใหม่อีกครั้งในระหว่างพิจารณาคดีของศาลได้อีกต่อไป ถึงแม้ในเวลาต่อมาภายหลังจะมีพฤติการณ์ตามกฎหมายอันเป็นเหตุให้โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้อีกครั้งก็ตาม อันเป็นการกระทบสิทธิและทรัพย์สินในทางคดีของโจทก์เป็นอย่างมากโดยในการพิจารณาคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนั้น ซึ่งเมื่อศาลได้ทำการพิจารณาคำขอเป็นการด่วนแล้วถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอ คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุดนั้น มีตัวอย่างแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 407/2519 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 นั้น เมื่อศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอหรือยกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินแล้ว ไม่ว่าคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ก็ตาม คำสั่งเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7140/2547 การที่โจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา โดยที่โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินพร้อมกับคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาอีกฉบับหนึ่งมาด้วยและศาลชั้นต้นสั่งยกคำขอ

ในเหตุฉุกเฉินนั้น ทำให้คำร้องคุ้มครองชั่วคราวฉบับที่ยื่นมาพร้อมกันนั้นตกไปด้วย ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 วรรคสาม กำหนดไว้ว่า การที่ศาลทำการยกคำขอในเหตุฉุกเฉินย่อมไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะยื่นคำขอตามมาตรา 254 นั้นใหม่ โดยโจทก์มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาฉบับใหม่ได้อีกครั้งโดยไม่ถือว่าเป็นการร้องซ้ำหรือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำตามกฎหมายแต่อย่างใด แต่กฎหมายดังกล่าวได้ห้ามมิให้โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉิน ตามมาตรา 266 อีกครั้ง เนื่องจากคำสั่งยกคำขอในเหตุฉุกเฉินของศาลกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าย่อมเป็นที่สุดตามมาตรา 267 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2728/2526 กรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวโดยขอให้อายัดเงินเดือนของจำเลยไปยังบริษัท ชนกะภัย จำกัด ซึ่งเป็นนายจ้างของจำเลย และโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอให้ไต่สวนในกรณีฉุกเฉินด้วยนั้น เป็นการขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 (1) ประกอบมาตรา 266 เมื่อศาลชั้นต้นทำการไต่สวนในกรณีฉุกเฉินแล้วมีคำสั่งให้ยกคำร้อง คำสั่งเช่นว่านี้ของศาลย่อมเป็นที่สุดตามมาตรา 267 วรรคหนึ่ง โจทก์ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้ และไม่อาจยื่นคำร้องขอในเหตุฉุกเฉินอีกครั้งได้

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 267 ที่กำหนดให้คำสั่งยกคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวของศาลกรณีคำขอในเหตุฉุกเฉินให้เป็นที่สุดท้าย ซึ่งกฎหมายดังกล่าวห้ามมิให้โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินใหม่อีกครั้งแม้ต่อมาในภายหลังจะมีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายเกิดขึ้นก็ตาม ทำให้จำเลยสามารถยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือทรัพย์สินของตนได้โดยง่าย หรือทำให้จำเลยกระทำการกระทบสิทธิอันเป็นข้อพิพาทตามฟ้องของโจทก์ซึ่งเป็นเรื่องของกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอยู่ตลอดเวลาในระหว่างพิจารณาคดีของศาลต่อโจทก์ได้โดยง่าย จึงทำให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองชั่วคราวในทันทีในระหว่างพิจารณาคดีของศาลเมื่อมีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายเกิดขึ้น อันกระทบสิทธิในการบังคับคดีของโจทก์และกระทบต่อสิทธิของโจทก์ซึ่งมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เมื่อโจทก์ชนะคดี

โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 ที่กำหนดให้คำสั่งยกคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวของศาลกรณีที่โจทก์ยื่นคำขอในเหตุฉุกเฉินนั้นให้เป็นที่สุดท้าย โดยที่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจแก่โจทก์มีสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว และไม่ให้สิทธิแก่โจทก์ในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้อีกครั้งในระหว่างพิจารณาคดีของศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา แม้จะมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นตามกฎหมายก็ตาม จึงเป็นการกระทบสิทธิของโจทก์ในอันที่จะได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินและสิทธิหน้าที่ที่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

ผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 นั้น ที่กำหนดให้คำสั่งของศาลดังกล่าวเป็นที่สุดท้าย ทำให้โจทก์ไม่สามารถยื่นคำขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้อีกครั้งในระหว่างพิจารณาคดีของศาล จึงเป็นการจำกัดสิทธิของโจทก์และไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์อย่างเพียงพอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและสิทธิหน้าที่ของโจทก์เป็นอย่างยิ่ง

3. มาตรการทางกฎหมายในการออกคำสั่งคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในกรณีคำขอในเหตุฉุกเฉินเพื่อให้โจทก์ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวอันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต ทำให้การโอนย้ายทรัพย์สินสามารถทำได้โดยง่าย โดยเฉพาะเงิน หรือทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ หรือแม้แต่สังหาริมทรัพย์ก็ตาม ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนของวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ตามมาตรา 254 มาตรา 266 และมาตรา 267 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอันกฎหมายดังกล่าวยังไม่สามารถสร้างหลักประกันให้กับโจทก์ได้อย่างเพียงพอ เนื่องจาก

กฎหมายดังกล่าวไม่ให้สิทธิแก่โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้ และศาลไทยก็ไม่พิจารณาคดีในส่วนของคำร้องคุ้มครองชั่วคราวนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการเช่นกัน แม้โจทก์จะมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นตามกฎหมายก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของประเทศอังกฤษที่กำหนดให้ผู้ร้องหรือโจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวกรณีฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้และศาลก็สามารถพิจารณาคำร้องดังกล่าวนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้เช่นกัน อันเป็นการสร้างหลักประกันให้แกโจทก์ในการคุ้มครองสิทธิหน้าที่และทรัพย์สินของโจทก์จากการกระทำของจำเลยได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ทำให้จำเลยไม่สามารถกระทำการกระทบสิทธิของโจทก์หรือทำการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินที่พิพาทในคดีหรือทรัพย์สินของจำเลยไปยังบุคคลภายนอกได้

ผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 มาตรา 266 และมาตรา 267 นั้น ที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้และไม่ได้กำหนดให้ศาลพิจารณาคำร้องดังกล่าวนอกเวลาราชการได้ซึ่งไม่สอดคล้องกับสถานะสังคมไทยในปัจจุบันดังเช่นประเทศอังกฤษ ทำให้โจทก์ไม่สามารถยื่นคำขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการได้ จึงเป็นการจำกัดสิทธิของโจทก์และไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์อย่างเพียงพอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและสิทธิหน้าที่ของโจทก์เป็นอย่างยิ่ง

อภิปรายผล

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน มาตรา 254 ประกอบมาตรา 266 มาตรา 267 และมาตรา 268 นั้น และจากการที่ผู้วิจัยได้เคยปฏิบัติหน้าที่เป็นทนายความโจทก์ในคดีของศาลมาตลอดระยะเวลา 13 ปี และเคยยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินให้แก่โจทก์มาหลายคดี เช่น ในคดีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ 1337/2560 คดีหมายเลขแดงที่ พ 369/2561 และในคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ WE 31/2567 คดีหมายเลขแดงที่ 157/2567 และในคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ พ 417/2567 คดีหมายเลขแดงที่ พ 1043/2567 เป็นต้น ซึ่งโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน แต่ศาลได้ทำการยกคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวกรณีคำขอในเหตุฉุกเฉินในทันที และบางคดีศาลก็ไม่ทำการไต่สวนคำร้องในทันที โดยที่ศาลยังมิได้ทำการไต่สวนคำร้องในวันที่ยื่นคำร้องดังกล่าว และให้โจทก์นำพยานเข้าสืบว่ามีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายหรือไม่ แต่ศาลกลับกำหนดนัดเพื่อไต่สวนคำร้องแบบวิธีธรรมดาในอีก 1 เดือน ถัดมา และตามคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 1509/2514 หรือในกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2728/2526 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4554/2536 ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นที่ศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องในเหตุฉุกเฉินในทันที จะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจดุลพินิจของศาลมากเกินไปโดยไม่มีบทบังคับให้ศาลทำการไต่สวนคำร้องในเหตุฉุกเฉินในทันที และการที่กฎหมายยังจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินอีกครั้งของโจทก์ ในกรณีที่ศาลยกคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินที่โจทก์เคยยื่นต่อศาลนั้น แม้ในเวลาต่อมาในระหว่างพิจารณาคดีของศาลจะมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นตามกฎหมายก็ตาม กฎหมายกับบัญญัติจำกัดสิทธิไม่ให้โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้อีกครั้งทำให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินในการดำเนินคดีของตนได้ อีกทั้งกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนั้นยังไม่สอดคล้องกับสถานะสังคมในปัจจุบันที่ทรัพย์สินต่าง ๆ สามารถโอนย้ายถ่ายเทได้โดยง่ายทุกช่วงเวลา โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดให้โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้และไม่ได้กำหนดให้ศาลสามารถพิจารณาคำร้องขอคุ้มครอง

ชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้ ดังเช่น กฎหมายของประเทศอังกฤษ (เจษฎา เพชรแอน, 2555) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวของผู้วิจัยยังสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวในคดีผู้บริโภค ที่ผู้เขียนได้มีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ เจ้าพนักงานคดี นิติกรและทนายความ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้นำเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 วิธีการคุ้มครองชั่วคราวมาใช้บังคับด้วย ว่าเห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดให้ผู้เสียหายหรือโจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องคดี และสามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้หรือไม่ เพื่อเป็นการคุ้มครองชั่วคราวในคดีผู้บริโภคแก่ผู้เสียหายหรือโจทก์ได้อย่างทันท่วงที ดังเช่น กฎหมายของประเทศอังกฤษที่กำหนดให้ผู้เสียหายหรือโจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินก่อนฟ้องคดี และภายหลังจากฟ้องคดีแล้วได้ในช่วงนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการ ซึ่งได้ผลดีมากในการคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินในคดีของโจทก์ในประเทศอังกฤษ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ตอบบทสัมภาษณ์ของผู้เขียนเห็นด้วยกับการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว โดยผู้เขียนได้มีการเสนอให้แก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 56 วรรคแรก ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 254 โดยกำหนดให้ก่อนยื่นฟ้องคดีผู้เสียหายหรือโจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาหรือขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ผู้ที่จะเป็นโจทก์อาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขอให้ใช้วิธีการชั่วคราวดังกล่าวก่อนฟ้องได้ เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถร้องขอคุ้มครองชั่วคราวได้โดยไม่ถูกจำกัดมูลค่าของความเสียหาย และผู้เขียนยังเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เสียหายหรือเป็นโจทก์อย่างทันท่วงที โดยออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำงานในวันหยุดราชการและนอกเวลาราชการของศาลอีกด้วย (เจษฎา เพชรแอน, 2555) จะเห็นได้ว่า การคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดีของโจทก์นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งและเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมากในปัจจุบัน ซึ่งกฎหมายในประเทศไทยได้กำหนดให้อำนาจศาลเท่านั้นที่มีอำนาจในการสั่งคุ้มครองชั่วคราว แต่ในการดำเนินคดีในชั้นอนุญาโตตุลาการกลับไม่มีกฎหมายให้มีการคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างดำเนินคดีในชั้นอนุญาโตตุลาการได้ จนมีแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินในระหว่างพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีของคู่พิพาทในคดีอีกด้วย ซึ่งถูกเขียนไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง มาตรการคุ้มครองชั่วคราวในการอนุญาโตตุลาการ (ยศสจี้ คงบริรักษ์, 2565)

จากแนวคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ผู้วิจัยเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากผลของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนของวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษา คำขอในเหตุฉุกเฉิน มาตรา 254 ประกอบมาตรา 266 มาตรา 267 และมาตรา 268 และจากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาและจากปัญหาทางกฎหมายที่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ดังกล่าวได้วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้วข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าวไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์ได้อย่างเพียงพอและไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันดังเช่นกฎหมายในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ ซึ่งไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้เช่นนั้น จึงส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและกระทบต่อสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายของโจทก์ที่กฎหมายได้รับรองและคุ้มครองให้ โดยทำให้โจทก์ไม่ได้รับการคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดีของศาลในกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงทีและกระทบสิทธิในการบังคับคดีของโจทก์เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีตามฟ้องของตน เพราะเมื่อหากจำเลยได้ทำการย้ายถ่ายทรัพย์สินของตนไปแล้วนั้น หรือจำเลยได้กระทำการกระทบสิทธิต่อโจทก์ไปแล้วนั้นย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์และยากที่จะแก้ไขเยียวยาต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ แม้อต่อมาภายหลังเมื่อโจทก์ชนะคดีการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของจำเลยย่อมไร้ผล และไม่อาจที่จะบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยได้ เช่น

การที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินคืนจากจำเลยซึ่งจำเลยเป็นเจ้าของบัญชีธนาคารแอ็กคอลเซ็นเตอร์ที่ได้หลอกลวงเงินโจทก์ไป เมื่อโจทก์ขอคุ้มครองชั่วคราวและมีคำขอในเหตุฉุกเฉินให้อายัดเงินในบัญชีธนาคารของจำเลยและบัญชีธนาคารปลายทาง หากศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องและสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินในทันที ก็จะทำให้โจทก์ยากที่จะติดตามเอาเงินของโจทก์คืนจากจำเลยและจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับจำเลยได้ หรือกรณีที่โจทก์ฟ้องขอให้เปิดทางจำเลยซึ่งจำเลยปิดกั้นทำให้โจทก์เข้าออกที่ดินของตนไม่ได้ เมื่อโจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวโดยมีคำขอในเหตุฉุกเฉินให้จำเลยเปิดทางจำเลยให้โจทก์เข้าออกที่ดินของตนในระหว่างพิจารณาคดีของศาลหากศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องในทันที หรือทำการยกคำร้องอันทำให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด ย่อมทำให้โจทก์ไม่สามารถเข้าออกที่ดินของตนได้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาให้ตนชนะคดีและได้มีการบังคับคดีตามกฎหมาย ย่อมทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย หรือในกรณีที่โจทก์ฟ้องห้ามจำเลยต่อเสาะเช่าก่อสร้างอาคารทำให้บ้านเรือนของโจทก์สิ้นสะเทือนแตกร้าง เมื่อโจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวโดยมีคำขอในเหตุฉุกเฉินโดยขอให้จำเลยหยุดกระทำการดังกล่าว หากศาลไม่ทำการไต่สวนคำร้องในทันที หรือทำการยกคำร้องอันทำให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด ย่อมทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายโดยไม่สามารถอาศัยอยู่ในบ้านเรือนของตนได้ในระหว่างพิจารณาคดีของศาล หรือโจทก์ฟ้องขอให้จำเลยโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของจำเลยให้แก่โจทก์และจำเลยกลับกำลังทำการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทให้แก่ผู้อื่นที่สำนักงานที่ดินในระหว่างพิจารณาคดีของศาล เมื่อโจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวโดยมีคำขอในเหตุฉุกเฉิน หากศาลยกคำร้องคำสั่งของศาลดังกล่าวย่อมเป็นที่สุด และเมื่อจำเลยได้ทำการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่ผู้อื่นไปแล้วเสร็จ เมื่อโจทก์ชนะคดีโจทก์ก็ไม่สามารถบังคับคดีในที่ดินดังกล่าวของจำเลยได้ เป็นต้น (ไพโรจน์ วาสยุภาพ, 2561)

ดังนั้น การที่กฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ที่กำหนดให้อำนาจดุลพินิจของศาลมากเกินไปจนกระทบสิทธิของโจทก์ และการที่กฎหมายจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินแก่โจทก์ภายหลังจากที่ศาลได้ยกคำร้องของโจทก์จึงเป็นการจำกัดสิทธิของโจทก์ในการคุ้มครองชั่วคราว และการที่กฎหมายไม่อนุญาตให้โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้ และไม่ได้กำหนดให้ศาลสามารถพิจารณาคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้ดังเช่นกฎหมายในประเทศอังกฤษ กฎหมายดังกล่าวจึงไม่สามารถสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินในคดีแก่โจทก์ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปว่า วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน มาตรา 254 ประกอบ มาตรา 266 มาตรา 267 และมาตรา 268 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ไม่สามารถสร้างหลักประกันในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์ในเรื่องทรัพย์สินที่โจทก์มีต่อจำเลย และในเรื่องสิทธิหน้าที่ของโจทก์ตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองและคุ้มครองให้ได้อย่างเพียงพอ เมื่อโจทก์มีความประสงค์จะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดีในกรณีที่เหตุฉุกเฉินทำให้จำเลยสามารถย้ายถ่ายทรัพย์สินหรือกระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิของโจทก์ได้โดยง่าย ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อสร้างมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์อย่างเพียงพอและเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นเช่นนั้น ดังนี้ 1) ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ในส่วนของมาตรา 267 โดยกำหนดให้ศาลต้องทำการไต่สวนคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในกรณีที่โจทก์มีคำขอในเหตุฉุกเฉินทันทีเมื่อโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อ

สร้างหลักประกันทางกฎหมายให้แก่โจทก์อย่างเพียงพอและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้ดังกล่าว 2) ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ในหมวดที่ 2 คำขอในเหตุฉุกเฉิน ในส่วนของมาตรา 267 โดยกำหนดว่าเมื่อศาลมีคำสั่งให้ยกคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในกรณีที่มีคำขอในเหตุฉุกเฉินแล้วนั้น คำสั่งเช่นนั้นไม่เป็นที่สุด โดยโจทก์สามารถยื่นคำร้องคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้อีกครั้งในระหว่างพิจารณาคดีของศาลเมื่อมีเหตุฉุกเฉินเช่นนั้นเกิดขึ้นในภายหลังในระหว่างพิจารณาคดีของศาล และ 3) ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 มาตรา 266 และมาตรา 267 โดยกำหนดให้โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้และกำหนดให้ศาลสามารถพิจารณาคำร้องดังกล่าวนอกเวลาราชการหรือในวันหยุดราชการได้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะสังคมไทยในปัจจุบันดังเช่นประเทศอังกฤษ อันเป็นการเพิ่มมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวแก่โจทก์ได้อย่างเพียงพอ

เอกสารอ้างอิง

- คมสัน อันโตน. (2563). ถาม - ตอบ ฉบับสมบูรณ์: กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- เจษฎา เพชรแอน. (2555). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองชั่วคราวในคดีผู้บริโภค. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- เนตรชนก ชัยสงคราม. (2566). ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราวในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม: ศึกษาแนวคำวินิจฉัยจากคดีปกครอง. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ประเสริฐ เสียงสุทิวังศ์. (2567). คู่มือการศึกษา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อภิโชติ.
- ปิตักุล จีระมงคลพาณิชย์. (2562). กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ภาค 1 - 2 - 3). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- ไพโรจน์ วาสยุภาพ. (2561). คำอธิบาย กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.
- เมธา จันทรชื่น. (2567). แม่เหล็ก วิ.แพ่ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา ของธรรมสภา.
- ยศจจิ คงบริรักษ์. (2565). มาตรการคุ้มครองชั่วคราวในการอนุญาโตตุลาการ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณชัย บุญบำรุง และธนกฤต วรรณชชากุล. (2567). หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2565). วิ.แพ่งพิสดาร เล่ม 3 ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2565. กรุงเทพมหานคร: หจก.แสงจันทร์การพิมพ์.
- สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2567). คู่มือการปฏิบัติงานคดีผู้บริโภค. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สหรัฐ กิติ ศุภการ. (2568). หลักและคำพิพากษา: กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).
- เอื้อน ขุนแก้ว. (2562). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.

รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อความยั่งยืน ตามแนวคิด ESG และส่วนประสมการตลาด 7P's*

THE SUSTAINABLE MANAGEMENT MODEL OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS BASED ON ESG CONCEPT AND 7P'S MARKETING MIX

สุพจน์ รัตนพันธุ์¹, ภัทรี ทรราชานนท์^{2*}, ธนรรตต์ คู่ขวัญ เทียงกมล², เวฬุ ลินวายุภักซ์²Supot Rattanapun¹, Pataree Hansanontha^{2*}, Tanarat Khoowaranyoo Thiengkamol², Velu Sinvayupak²¹วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย¹International College, Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, Thailand²นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²Independent Scholar, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: hpataree@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดความยั่งยืน (ESG) และ ส่วนประสมการตลาด (7P's) คือ 1) ศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2) ยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างได้จาก 5 อันดับแรก ของ 2 เว็บไซต์ คือ Webometrics Ranking of World Universities และ UniRank University Ranking คือ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยศรีปทุม และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย วิจัยเป็นแบบผสมผสานแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 วิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือเป็นแบบฟอร์มการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 ข้อ เป็นผู้บริหารระดับสูง 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน รวม 10 คน และระยะที่ 2 วิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือใช้แบบตรวจสอบ 30 รายการ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน การหาคุณภาพเครื่องมือใช้วิธีหาจากความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อให้ ข้อคำถามแต่ละข้อและทั้งฉบับมีค่าเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 การทดลองใช้ได้ผลความน่าเชื่อถือ 0.852 - 0.933 และความน่าเชื่อถือโดยรวม คือ 0.925 ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสถิติเชิงบรรยาย เป็นความถี่ และร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลในระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ส่วนประสมการตลาด (7P's) คือ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการจัดจำหน่าย บุคคล กระบวนการและกายภาพและการนำเสนอ และ หลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ESG) คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และ ธรรมภิบาล นำมาใช้ร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการให้มั่นคงในระยะยาว 2) ผลในระยะที่ 2 ยืนยันว่ารายการตรวจสอบสะท้อนการบริหารจัดการ ที่ยั่งยืนได้ครบถ้วน ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คนเห็นด้วย 7 คน และร้อยละ 100 พบว่า สถาบันเอกชนบางแห่งที่นำ 2 ทฤษฎี มาใช้เต็มรูปแบบสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาได้จริงและเห็นอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน, สถาบันอุดมศึกษาเอกชน, แนวคิด ESG, ส่วนประสมการตลาด

Abstract

This research aims to study the concepts of sustainability (ESG) and the marketing mix (7P's). The objectives are: 1) To study the management model of private higher education institutions.

2) To validate the management model of private higher education institutions. The sample group was selected from the top five ranked universities, as determined by two ranking websites: Webometrics Ranking of World Universities and UniRank University Ranking. The selected institutions include Assumption University, Rangsit University, Bangkok University, Sripatum University, and the University of the Thai Chamber of Commerce. A mixed-methods research design was employed and divided into two phases. Phase 1 was qualitative research using an in-depth interview form with 10 questions. The participants included 5 senior executives and 5 experts, totaling 10 informants. Phase 2 was quantitative research using a checklist containing 30 items. The sample group consisted of 7 experts. The instrument quality was examined for content validity by 5 experts, resulting in an Index of Item-Objective Congruence (IOC) of 1.00. Reliability testing showed a coefficient range of 0.852–0.933, with an overall reliability of 0.925. Data analysis included content analysis and descriptive statistics, are frequency and percentage. The findings from 1) Phase 1 revealed that the marketing mix (7P's): Product, Price, Place, Promotion, People, Process, and Physical Evidence-combined with the principles of sustainable development (ESG): Environment, Social, and Governance, can be applied to enhance the efficiency and long-term stability of private higher education institutions. 2) Phase 2 confirmed that the checklist accurately reflected the elements of sustainable management, with a full frequency score of 7 and 100 percent agreement. Some private universities that fully applied both theories (7P's and ESG) demonstrated tangible and practical results in sustainable management development.

Keywords: Sustainability Management Model, Private Higher Education Institutions, ESG Concepts, Marketing Mix

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย โดยมีพันธกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาการและวิชาชีพเพื่อผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2518); (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นหลากหลายทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศโดยไม่ได้ระบบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และต้องพึ่งพาตนเองในการหารายได้และบริหารจัดการ ส่งผลให้เกิดปัญหาการแข่งขันรุนแรงยิ่งขึ้น ประกอบกับปัญหาประชากรวัยเรียนลดลง โรคระบาดโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและความต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาลดลงเพราะไม่เห็นความสำคัญในการเรียนในระดับอุดมศึกษา จึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและความยั่งยืนในอนาคตการที่เศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน สังคมผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น และอัตราการเกิดที่ลดลง ล้วนส่งผลกระทบต่อจำนวนนักศึกษาและการดำเนินงาน นอกจากนี้ สถาบันยังต้องฟื้นฟูภาพลักษณ์ สร้างความน่าเชื่อถือ พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน และผลิตงานวิจัยในระดับสากล ยิ่งตอกย้ำความจำเป็นในการปรับตัว โดยทั้งหมดนี้ต้องดำเนินไปภายใต้นโยบายของรัฐอย่างเคร่งครัดควบคู่กับการดูแลตนเองเพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนในระยะยาว (ศิริพงศ์ รักใหม่ และคณะ, 2562); (เย็น ภูววรรณ, 2562); (จำเนียร จวงตระกูล, 2562)

การนำทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (7P's) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคคล กระบวนการและกายภาพ ซึ่งเป็นหลักการทางการตลาดที่ได้รับการยอมรับทั่วโลกและเป็นแนวคิดสำคัญสำหรับนักการตลาดหรือผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องทำงานด้านการวางกลยุทธ์การตลาด Digital Marketing หรือการทำ Social Media Marketing ที่จำเป็นที่จะต้องศึกษาและเรียนรู้ในการดึงดูดลูกค้า และปัจจัยการให้บริการเพื่อบรรลุความพึงพอใจของลูกค้า หลักการนี้มีบทบาทสำคัญและเป็นแรงผลักดันส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการองค์กรให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดประโยชน์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยสามารถเพิ่มรายได้มากขึ้นเพื่อที่จะนำมาพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การนำ หลักการ 7P's มาบูรณาการอย่างเต็มรูปแบบกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ESG) ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยในมิติด้านสิ่งแวดล้อมนำมาพิจารณาในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจ มิติสังคมจะพิจารณาการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ความเป็นอยู่ของสังคมทั้งภายในและนอกองค์กรและ มิติหลักธรรมาภิบาลจะพิจารณาด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดีเพื่อให้มีแนวทางบริหารความเสี่ยงที่ชัดเจน ต่อต้านการทุจริตและคอร์รัปชัน สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถพัฒนาบุคลากรให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลาในหลาย ๆ มิติ อันจะเป็นการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรในการรองรับการเปลี่ยนแปลงสังคมที่รวดเร็วเพื่อตอบสนองต่อการเจริญเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืน

งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวคิดใหม่ในการผสมผสานทฤษฎีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน (นงนภัส คู่ขวัญ เที่ยงมกล, 2553); (สรพลสิทธิ์ แก้วเฮ้า, 2563); (Doppelt, B., 2017) ทั้งนี้มีงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น Alenezi, M. & Alanazi, F. K. ได้เสนอกรอบแนวทาง 6 องค์ประกอบ และ 8 กลยุทธ์ เพื่อส่งเสริม ESG ในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา (Alenezi, M. & Alanazi, F. K., 2024) และจากงานวิจัยของ กันตรัตน์ สุจิตวนิช และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช ที่ศึกษา 7P's ในการเลือกโรงเรียนสองภาษา (กันตรัตน์ สุจิตวนิช และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช, 2564) รวมถึงงานของ อาทิตย์ พวงนาค; ชัยวัฒน์ ชัตติวงศ์ และพุฒิธร จิรายุส ที่ศึกษาปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ และศึกษาเรื่องปัจจัยด้านการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ (อาทิตย์ พวงนาค, 2560); (ชัยวัฒน์ ชัตติวงศ์ และพุฒิธร จิรายุส, 2561) และงานวิจัยของกานต์ธิดา เนตรวิภาดา ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนในเชิงเปรียบเทียบตามลักษณะประชากรศาสตร์ (กานต์ธิดา เนตรวิภาดา, 2561) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ น้ำทิพย์ เนียมหอม ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่ออาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีวิบูลย์บริหารธุรกิจ รามอินทรา (น้ำทิพย์ เนียมหอม, 2560) เป็นต้น มาเป็นแนวคิดในการบูรณาการในงานวิจัยครั้งนี้ด้วย การนำทฤษฎี 7P's และ ESG มาใช้ในงานวิจัยนี้ มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในทุกด้าน ทั้งการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ วิสัยทัศน์ นโยบาย แผนงาน การจัดองค์กร การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล เพื่อสร้างคุณภาพและมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ในโลกยุคดิจิทัลที่มีการแข่งขันสูง สถาบันเอกชนต้องปรับตัวโดยเน้นการตลาดที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงาน พร้อมทั้งพัฒนาอาจารย์และบุคลากรให้มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมใหม่ (สมศักดิ์ มิตะธา, 2562); (Saini, P. et al., 2022) เพื่อดึงดูดนักศึกษาทั้งในและต่างประเทศ สร้างรายได้ และมีส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการที่ผสมผสานแนวคิดการตลาดและความยั่งยืนนี้ จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในระยะยาว (ศรุดา ชัยสุวรรณ และคณะ, 2563); (ประยูร ตระการ, 2565)

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทยต้องเผชิญกับความท้าทายหลากหลาย ทั้งด้านประชากรวัยเรียนลดลง สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีที่กระทบต่อพฤติกรรมผู้เรียน จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด และยั่งยืน งานวิจัยนี้เสนอการบูรณาการแนวคิดการตลาด 7P's ร่วมกับหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน (ESG) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างครบวงจร ครอบคลุมตั้งแต่วิสัยทัศน์ นโยบาย จนถึงการประเมินผล ช่วยเสริมสร้างคุณภาพการศึกษา พัฒนานวัตกรรม และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สถาบันสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีส่วนขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว โดยสามารถนำแนวคิดการตลาดสีเขียวมาเสริมในกระบวนการทางการตลาดเพื่อให้บรรลุตามหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน (Houfen, W., 2006); (Emekci, S., 2019); (Igbomora, E., 2024)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อความยั่งยืนตามแนวคิด ESG และส่วนประสมการตลาด 7P's
2. เพื่อยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อความยั่งยืนตามแนวคิด ESG และส่วนประสมการตลาด 7P's

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กระบวนการวิจัย ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) (Creswell, J. W., 2014) เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods research) หมายถึง การวิจัยที่เป็นการนำเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณและเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ มาผสมผสานกันในการทำวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้สามารถเข้าใจและตอบคำถามการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น ความสำคัญการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเหมาะสำหรับใช้ออกแบบสืบค้นหาคำตอบของโจทย์การวิจัยที่มีสาระซับซ้อน สามารถตอบสนองความต้องการใช้สารสนเทศของนักวิจัยนักพัฒนาและนักบริหาร ทั้งข้อสรุปในภาพรวมอย่างกว้างด้วยตัวเลข (สารสนเทศเชิงปริมาณ) และรายละเอียดในภาพเฉพาะบางแง่มุมอย่างลุ่มลึกด้วยถ้อยคำ (สารสนเทศเชิงคุณภาพ) และช่วยเอื้ออำนวยให้ผู้ใช้ผลการวิจัยรับรู้และเข้าใจปัญหาได้อย่างถ่องแท้ (กว้างและลึก) และให้แนวทางปฏิบัติสำหรับตัดสินใจวางแผนแก้ไขปัญหและพัฒนาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง รวมทั้งจุดแข็ง หรือข้อดีอื่น ๆ โดยระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างมาใช้เก็บข้อมูล และระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบบสอบถามเป็นรายการตรวจสอบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยมีแนวคิดมหาวิทยาลัยเอกชนนั้นต้องมีการตั้งอยู่นานกว่ากึ่งศตวรรษ และได้จากการจัดลำดับ 5 อันดับแรกจาก 2 เว็บไซต์ คือ The Webometrics Ranking of World Universities และ UniRank University Ranking คือ 1) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ 2) มหาวิทยาลัยรังสิต 3) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ 4) มหาวิทยาลัยศรีปทุม และ 5) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 2 กลุ่ม คือ 1) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ 2) มหาวิทยาลัยรังสิต 3) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ 4) มหาวิทยาลัยศรีปทุม และ 5) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน คือ ผู้บริหารระดับสูง จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ทั้งจากภายในและภายนอกจาก 5 สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

โดยทุกคนมีคุณสมบัติคือจบปริญญาโทขึ้นไปและมีประสบการณ์ในการบริหาร 3 ปีขึ้นไป เพราะคนเหล่านี้มีหน้าที่ในการจัดการหรือบริหารและให้นโยบายในการดำเนินงานภายในสถาบัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ระยะที่ 1 ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-Interview Form) แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องและประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการศึกษาสภาพที่เกี่ยวกับแนวคิดความยั่งยืน (ESG) และ ส่วนประสมการตลาด (7P's) จำนวน 10 ข้อ

ระยะที่ 2 เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบรายการตรวจสอบ (Check Lists) เพื่อพิจารณายืนยันร่างรูปแบบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามแนวคิดความยั่งยืน (ESG) และส่วนประสมการตลาด (7P's) จำนวน 30 รายการ

การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยหาจากความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อให้ข้อคำถามแต่ละข้อและทั้งฉบับมีค่าเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ถือว่าใช้ได้ ไม่ต้องปรับปรุง แต่ถ้าข้อใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ต้องทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูล (พรณี สิกิจวัฒนะ, 2558) ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เครื่องมือการวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-Interview Form) จำนวน 10 ข้อ มีค่าทั้งรายข้อและทั้งฉบับมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 (Cronbach, J., 1951) เครื่องมือการวิจัยระยะที่ 2 แบบ รายการตรวจสอบ (Check Lists) จำนวน 30 รายการ มีค่าทั้งรายข้อและทั้งฉบับมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 (Cronbach, J., 1951) มีการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะกับกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้จริง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.953 การตรวจ Reliability จะทำให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือและสามารถนำไปอ้างอิงได้ ค่าความเชื่อมั่นช่วยให้มั่นใจได้ว่าแบบสอบถามของผู้วิจัยให้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกันเมื่อนำไปใช้ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างเดิมหรือเมื่อผู้ประเมินคนอื่นนำไปใช้ (พรณี สิกิจวัฒนะ, 2558)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content Analysis) เพื่อจัดทำสรุปผลการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยอย่างยั่งยืน (นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล, 2554)

2. การวิเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบเป็นความถี่และร้อยละ (Hair, J. et al., 2010)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน คือ ผู้บริหารระดับสูงจำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละตัวแปรของส่วนประสมการตลาด (7P's) และหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ESG) ดังนี้

1. **ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)** สถาบันมุ่งพัฒนาหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ทันสมัย และตรงกับความต้องการของตลาด โดยเน้นความหลากหลายของเนื้อหาและภาษา เปิดโอกาสเรียนข้ามคณะ และใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. **ด้านราคา (Price)** สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกำหนดราคาที่เหมาะสมระหว่างต้นทุนการดำเนินงานกับความสามารถในการจ่ายของนักศึกษา โดยเน้นความคุ้มค่าในด้านคุณภาพหลักสูตร สภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้สถาบันสามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การประชาสัมพันธ์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องครอบคลุมทุกช่องทาง ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เช่น Open House, social media, Chatbot และการใช้ Influencer เพื่อสร้างภาพลักษณ์และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกเรียนได้มั่นใจยิ่งขึ้น

4. ด้านการส่งเสริมการจัดจำหน่าย (Promotion) มหาวิทยาลัยมีมาตรการส่งเสริมการขายและสนับสนุนนักศึกษาอย่างรอบด้าน เช่น การให้ทุนวิจัย ทุนการศึกษา และกองทุน กยศ. พร้อมใช้สื่อดิจิทัลเป็นกลยุทธ์หลักในการประชาสัมพันธ์ เพื่อประหยัดทรัพยากรและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ด้านบุคคล (People) มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยใช้ CVA และ KPI เพื่อประเมินและพัฒนาศักยภาพอาจารย์ คัดเลือกผู้มีความเชี่ยวชาญตรงสาขา ทำงานเต็มเวลา และส่งเสริมความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเพิ่มประสิทธิภาพในระยะยาว

6. ด้านกระบวนการ (Process) มหาวิทยาลัยพัฒนากระบวนการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น One Stop Service, Q&A บนเว็บไซต์ และ Chatbot แบบ Real Time เพื่ออำนวยความสะดวกอย่างรวดเร็วและแม่นยำ พร้อมเน้นความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงประสิทธิภาพ ต้นทุน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล

7. ด้านกายภาพและการนำเสนอ (Physical Evidence, Environment and Presentation) มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น Learning Space และ Co-Learning Space ตลอด 24 ชั่วโมง พร้อม Wi-Fi และห้องประชุมเพียงพอ อีกทั้งมีการนำหลักการ ESG มาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และบริหารงานเชิงรุกเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

8. การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเน้นการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวและสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม ทันสมัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และคำนึงถึงผลกระทบเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

9. การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนด้านสังคม (Social) มหาวิทยาลัยส่งเสริมความเท่าเทียมและเคารพสิทธิมนุษยชน เปิดโอกาสให้ทุกศาสนาและเพศเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรเพื่อเสริมความผูกพันและขวัญกำลังใจ รวมถึงมีกิจกรรมวิจัยและบริการวิชาการช่วยชุมชนและเกษตรกรเพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิต

10. การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในด้านธรรมาภิบาล (Governance) มหาวิทยาลัยเน้นการบริหารงานที่โปร่งใส ยุติธรรม ตรวจสอบได้ และเท่าเทียม เปิดโอกาสให้แสดงอัตลักษณ์ ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี พร้อมมีระบบตรวจสอบเพื่อรักษามาตรฐานอย่างเข้มงวด

สรุปได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งพัฒนาหลักสูตรยืดหยุ่น ทันสมัย และตอบโจทย์ตลาดแรงงาน พร้อมเปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนข้ามคณะและใช้เทคโนโลยี ราคากำหนดสมดุระหว่างต้นทุนและความสามารถจ่าย โดยเน้นคุณภาพและความคุ้มค่า ช่องทางประชาสัมพันธ์หลากหลายทั้งออนไลน์-ออฟไลน์ ส่งเสริมการขายด้วยทุนและโปรโมชั่น ด้านบุคลากรเน้นพัฒนาศักยภาพและสร้างบรรยากาศทำงานดี กระบวนการบริหารใช้เทคโนโลยี โปร่งใส ส่วนกายภาพครบครันและเน้น ESG พร้อมบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล

ผลการวิจัยในระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นว่า ข้อรายการตรวจสอบสามารถยืนยันการบริหารจัดการได้ว่า ส่วนประสมการตลาด (7P's) ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการจัดจำหน่าย บุคคล กระบวนการและกายภาพและการนำเสนอ โดยนำมาผสมผสานกับหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ESG) ประกอบด้วย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและด้านธรรมาภิบาล เพื่อบรรลุการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนได้จากความถี่จำนวนเต็ม 7 ซึ่งเป็นจำนวนของผู้ทรงคุณวุฒิ และคิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน

ตัวแปร	ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ร้อยละ
1. ผลิตภัณฑ์ (Product)	1. พัฒนาหลักสูตรหรือโปรแกรมที่ยั่งยืน	7	-	100.00
	2. ผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ	7	-	100.00
	3. การปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนที่ทันสมัย	7	-	100.00
2. ราคา (Price)	1. การจัดการค่าลงทะเบียนที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ	7	-	100.00
	2. กำหนดราคาค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและนานาชาติ	7	-	100.00
	3. ค่าลงทะเบียนและรายได้ของมหาวิทยาลัย ควรมีรายได้เพียงพอต่อการบริหารจัดการ	7	-	100.00
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	1. ช่องทางที่สื่อสารให้บุคลากรภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยให้ได้รับข้อมูลของมหาวิทยาลัย	7	-	100.00
	2. สื่อสารกับสังคมอย่างสร้างสรรค์อย่างเท่าเทียมในการเข้าถึงช่องทางการจัดจำหน่ายของสถาบัน	7	-	100.00
	3. ช่องทางการจัดจำหน่ายที่คำนึงถึงการประหยัดและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	7	-	100.00
4. การส่งเสริมการจัดจำหน่าย (Promotion)	1. มีเครื่องมือการสื่อสารให้สังคมหรือนักศึกษาให้ได้รับรู้ถึงผลิตภัณฑ์ใหม่	7	-	100.00
	2. ส่งเสริมให้สังคมหรือนักศึกษาในการรับรู้ภาพลักษณ์ที่ดีของมหาวิทยาลัย	7	-	100.00
	3. ส่งเสริมหรือสร้างการยอมรับกับสังคมจากผลงานต่าง ๆ ที่ให้บริการ	7	-	100.00
5. บุคคล (People)	1. ประเมินผลการดำเนินงานของอาจารย์และบุคลากรที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักธรรมาภิบาล	7	-	100.00
	2. การจัดการบุคคลโดยมีการเปิดโอกาสให้บุคคลทุกระดับมีการสะท้อนผลงาน	7	-	100.00
	3. ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายตระหนักถึงการใช้พลังงานอย่างประหยัดและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	7	-	100.00
6. ด้านกระบวนการ (Process)	1. พัฒนาระบบสารสนเทศในการบริหารที่มีประสิทธิภาพ	7	-	100.00
	2. ขั้นตอนการให้บริการรวดเร็ว สะดวกและสร้างความพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการ	7	-	100.00
	3. ระบบบริหารต้องส่งเสริมธรรมาภิบาล ในการดำเนินงาน	7	-	100.00
7. ด้านกายภาพและการนำเสนอ (Physical Evidence/Environment and Presentation)	1. การจัดการด้านกายภาพของอาคาร สถานที่ การใช้สอยทุกส่วนอย่างเหมาะสม	7	-	100.00
	2. จัดให้มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีภายในมหาวิทยาลัย	7	-	100.00
	3. การจัดส่วนเสริมความสะดวกสบาย ทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียนด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย	7	-	100.00
	4. การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกสถาบัน เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของทุกคน	7	-	100.00

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน (ต่อ)

ตัวแปร	ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ร้อยละ
8. ด้านมิติสิ่งแวดล้อม (Environment)	1. นโยบายและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้บริการ	7	-	100.00
	2. ส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะมีประสิทธิภาพ	7	-	100.00
	3. การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกสถาบัน เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของทุกคน	7	-	100.00
9. ด้านมิติสังคม (Social)	1. สำรวจความต้องการของชุมชนและการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม	7	-	100.00
	2. กิจกรรมวิชาการและการวิจัยร่วมกับชุมชนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม	7	-	100.00
	3. ระบบประกันคุณภาพและการสื่อสารกับสังคมที่สร้างความเชื่อมั่นสถาบัน	7	-	100.00
10. ด้านมิติธรรมาภิบาล (Governance)	1. การประเมินผลงานด้วยตัวชี้วัด (KPI) ที่มีความยุติธรรมและโปร่งใส	7	-	100.00
	2. มีมาตรการส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารจัดการ	7	-	100.00
	3. ระบบการกำกับดูแลและตรวจสอบของคณะกรรมการมหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพ	7	-	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 คน เห็นด้วยกับตัวแปรทั้ง 10 ข้อ คือ 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) 2) ราคา (Price) 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) 4) การส่งเสริมการจัดจำหน่าย (Promotion) 5) บุคคล (People) 6) กระบวนการ (Process) 7) กายภาพและการนำเสนอ (Physical Evidence/Environment and Presentation) 8) ด้านมิติสิ่งแวดล้อม (Environment) 9) ด้านมิติสังคม (Social) และ 10) ด้านมิติธรรมาภิบาล (Governance) คิดเป็นร้อยละ 100

สรุปได้ว่า การพัฒนาสถาบันในทุกมิติ ทั้งผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริม บุคลากร กระบวนการ กายภาพ สิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล มีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืน โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานอย่างเหมาะสม โปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ พร้อมส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างความสุขและโอกาสที่เท่าเทียมในชุมชน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการบริหารจัดการที่ดีเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นในระยะยาวของสถาบันอย่างครบวงจรและยั่งยืน

อภิปรายผล

โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อความยั่งยืนตามแนวคิด ESG และส่วนประสมการตลาด 7P's ระยะที่ 1 พบว่า ทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (7P's) มีบทบาทสำคัญในการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยด้านผลิตภัณฑ์ ที่ชี้ว่าความสามารถของผู้บริหารการตลาดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายส่งผลต่อประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านราคา พบว่า ความคาดหวังต่อราคา ความคาดหวังหลัก คือ ด้านอัตราค่าธรรมเนียม ค่าหน่วยกิต และราคามีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผลการวิจัยพบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาของผู้ปกครองโดยด้านการส่งเสริมการตลาด เป็นส่วนเสริมที่ช่วยสร้างการรับรู้

และดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย ด้านบุคคล พบว่า การจัดโครงสร้างเส้นทางอาชีพภายในองค์กรเป็นการรักษาความมั่นคงในอาชีพของพนักงานภายในสถาบัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านกระบวนการ พบว่าความคิดเห็นของผู้ใช้บริการในกระบวนการบริการมีผลต่อการตัดสินใจของผู้รับบริการ ด้านกายภาพและการนำเสนอ พบว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ ยังพบว่า การบูรณาการหลักการพัฒนายั่งยืน (ESG) ทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม มิติสังคม และมิติธรรมาภิบาลพบว่ามีความสำคัญเป็นหลักการบนพื้นฐาน สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของมหาวิทยาลัยได้อย่างเป็นรูปธรรมรวมถึงงานวิจัยของ Alenezi, M. & Alanazi, F. K. ที่ระบุว่า การมุ่งเน้นที่การบูรณาการ ESG สามารถผสมเข้ากับหลักสูตรและการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในสถาบันต่าง ๆ ได้ และการรวมค่านิยมเหล่านี้เข้าไว้ในโปรแกรมการศึกษา เน้นย้ำถึงความสำคัญของความยั่งยืนในระบบการศึกษาเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในทุกมิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Alenezi, M. & Alanazi, F. K., 2024)

2. ผลการยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อความยั่งยืนตามแนวคิด ESG และส่วนประสมการตลาด ผลการวิจัยในระยะที่ 2 โดยการตรวจสอบรายการของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน พบว่าทุกคนเห็นพ้องต้องกันในองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน ของทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (7P's) และ 3 มิติของหลักการพัฒนายั่งยืน (ESG) โดยเห็นได้ว่ารายการตรวจสอบทั้ง 30 รายการที่ครอบคลุมทั้งทฤษฎี 7P's และหลักการ ESG นั้นมีค่าความถี่จำนวนเต็ม 7 และได้รับการยอมรับเต็ม 100% ซึ่งแสดงถึงความถูกต้องและเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการนี้ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักศึกษา และยังนักวิจัย เช่น อูราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ และณดา ทับทิมจรรยา ที่ระบุว่ากลยุทธ์การตลาดช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน (อูราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ และณดา ทับทิมจรรยา, 2558) และงานวิจัยและยังนักวิจัยระดับนานาชาติ เช่น Alenezi, M. & Alanazi, F. K. ที่พบว่า ความสำคัญของการบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) เข้ากับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่จะทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามวัตถุประสงค์และสร้างความยั่งยืนในระดับสถาบัน (Alenezi, M. & Alanazi, F. K., 2024)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปและข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ 1) รูปแบบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (7P's) เมื่อบูรณาการกับหลักการพัฒนายั่งยืน (ESG) สามารถนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงและมีความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2) ผลการยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน เห็นพ้องต้องกันกับทั้ง 30 รายการ ที่ครอบคลุมทั้งทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (7P's) และหลักการพัฒนายั่งยืน (ESG) ว่าสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนได้จริง สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย มหาวิทยาลัยเอกชนบางแห่งได้นำทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (7P's) ผสมผสานกับหลักการพัฒนายั่งยืน (ESG) มาใช้ในการบริหารจัดการ และเป็นข้อพิสูจน์เชิงประจักษ์ได้ว่า การบูรณาการทั้งสองแนวคิดนี้ช่วยให้สถาบันสามารถวางแผนและดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความอยู่รอดและการเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรนำกรอบแนวคิดทั้ง 7P's และ ESG ไปประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสมเพื่อให้เห็นถึงสิ่งที่ควรวางแผนและดำเนินการเพื่อให้สถาบันอยู่รอดและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). กฎกระทรวง: มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 7 เมษายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/Y02nX>
- กันตรัตน์ สุจิตวนิช และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนสองภาษาเอกชน A ของผู้ปกครองสำหรับบุตรหลานในจังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 17(2), 1-16.
- กานต์ธิดา เนตรวิภาดา. (2561). การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในเชิงเปรียบเทียบตามลักษณะประชากรศาสตร์. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2562). โลกป่วน คนเปลี่ยน งานแปลก วิธีการทำงานแบบใหม่: ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จะปรับตัวอย่างไรให้อยู่รอด. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 6(3), 331-345.
- ชัยวัฒน์ ชัดติวงศ์ และพุฒิธร จิรายุส. (2561). ปัจจัยด้านการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(3), 382-396.
- นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล. (2553). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2554). การวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำทิพย์ เนียมหอม. (2560). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่ออาชีวศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีวิบูลย์บริหารธุรกิจ รามอินทรา. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเกริก.
- ประยูร ตระการ. (2565). วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ. วารสารบรรณการศึกษาศาสตร์และมนุษยสังคมศาสตร์, 3(1), 23-40.
- พรณี ลีกิจวัฒน์. (2558). วิธีการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ยีน ภู่วรรณ. (2562). เทคโนโลยีที่สร้างความพลิกผัน (Disruptive Technology). เรียกใช้เมื่อ 7 เมษายน 2568 จาก <https://www.thailibrary.in.th/2019/03/01/disruptive-tech-2/>
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2518). หลักการอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศรุดา ชัยสุวรรณ และคณะ. (2563). ความอยู่รอดปลอดภัยในภาวะชะลอตัวของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย. วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 15(2), 686-702.
- ศิริพงศ์ รักใหม่ และคณะ. (2562). แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน : ทางเลือกแห่งอนาคต. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 13(1), 250-269.
- สมศักดิ์ มิตะธา. (2562). การอุดมศึกษาในยุคของความเปลี่ยนแปลง. ใน โครงการสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ครั้งที่ 34 (6 - 7 มิถุนายน พ.ศ. 2562). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สรรพสิทธิ์ แก้วเฮ้า. (2563). การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- อาทิตย์ พวงนาค. (2560). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ. โฮสเทลในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและภัตตาคาร. วิทยาลัยดุสิตธานี.

- อุราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ และณดา ทับทิมจรรยา. (2558). พัฒนากลยุทธ์การตลาดของสถาบันการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับธุรกิจด้วยวิธีการเทียบรอยคุณภาพ. *WMS Journal of Management Walailak University*, 4(2), 31-40.
- Alenezi, M. & Alanazi, F. K. (2024). Integrating environmental, social, and governance values Into the higher education curriculum. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 13(5), 3493-3503.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approache*. (4th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Cronbach, J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Doppelt, B. (2017). *Leading Change toward Sustainability: A Change-Management Guide for Business, Government and Civil Society*. London: Routledge.
- Emekci, S. (2019). "Green consumption behaviors of consumers within the scope of TPB.". *Simge, Journal of Consumer Marketing*, 36(3), 410-417.
- Hair, J. et al. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (10th ed). New Jersey: Prentice Hall.
- Houfen, W. (2006). *Green Marketing*. Beijing: Higher Education Press.
- Igbomora, E. (2024). The effect of green packaging on consumers' buying behavior. *Journal of Economics and Social Research*, 24(1), 111-123.
- Saini, P. et al. (2022). Students' Perception about 7P's of Higher Education Marketing Mix in Private Universities in Uttarakhand. *Business Studies Journal*, 14(5), 1-13.

“เกม” ในฐานะพื้นที่ทางจริยธรรมและการเรียนรู้ชีวิตของเด็กติดเกม*

“GAMES” AS AN ETHICAL SPACE AND LIFE-LEARNING PLATFORM FOR YOUNG GAMERS

ธนฤทธ กองศิลป์^{1*}, จตุพล ยงสร²

Thanalit Kongsilp^{1*}, Chatupol Yongsorn²

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹The Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: thanalit.kongsilp@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความหมายเด็กติดเกม ผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อสะท้อนกระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตนที่สามารถก้าวข้ามการตีตราจากสังคมและสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจริยธรรมแห่งตน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้กระบวนการทัศน์แนววิพากษ์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่เคยถูกสังคมตีตราว่าเป็นเด็กติดเกมและสามารถก้าวข้ามความหมายดังกล่าวได้สำเร็จ ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความหมายเด็กติดเกม ผ่านสถาบันครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งเชื่อมโยงการเล่นเกมที่เข้ากับความล้มเหลวทางการเรียนและศีลธรรม การตีตรานี้ผลักดันให้พวกเขาหลีกเลี่ยงโลกของเกมเพื่อแสวงหาการยอมรับและคุณค่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อเผชิญกับจุดเปลี่ยนที่สำคัญ เกิดจากความรู้สึกล้มเหลวที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง โดยได้ใช้เทคโนโลยีแห่งตนในการเปลี่ยนแปลงชีวิต โดยเปลี่ยนความหมายของเกมให้เป็นห้องทดลองชีวิต เพื่อฝึกฝนทักษะทางเทคนิคและสังคม ก่อนจะตัดสินใจลุกขึ้นมาเป็นผู้กำหนดเส้นทางชีวิตของตนเองอย่างมีสติ ผลสะท้อนกระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตนที่สามารถก้าวข้ามการตีตราจากสังคม ผลลัพธ์สุดท้าย คือ การก่อรูปของจริยธรรมแห่งตน ไม่ใช่การยอมรับศีลธรรมของสังคม แต่เป็นการสร้างหลักการของตนเองขึ้นมาใหม่ คือ จริยธรรมแห่งความสมดุลที่ก้าวข้ามมุมมองว่าเกมดีหรือเลวโดยสิ้นเชิง เรื่องเล่าของเด็กติดเกมหาใช่เรื่องราวของความล้มเหลว แต่เป็นเรื่องราวการต่อสู้เพื่อสร้างตัวตนและจริยธรรมจากประสบการณ์ที่ถูกกดทับจากสถาบันครอบครัว โรงเรียน และทางการแพทย์ ผ่านการใช้เทคโนโลยีแห่งตนในการสอดส่อง ตรวจสอบ ประเมิน และตัดสินใจจากบรรทัดฐานทางสังคม

คำสำคัญ: เด็กติดเกม, จริยธรรมแห่งตน, การตีตราทางสังคม, เรื่องเล่าเชิงวิพากษ์, การสร้างตัวตน

Abstract

This article aims to examine the social construction of the label “game-addicted child” and its consequences, in order to reflect on the process by which such children develop ethics of the self that enable them to overcome social stigmatization. The study also aims to explore the transformative development of ethical selfhood shaped by their lived experiences. Employing a

*Received July 3, 2025; Revised July 18, 2025; Accepted July 22, 2025

qualitative research approach grounded in a critical paradigm, this research utilizes critical narrative inquiry to collect data from individuals who were once stigmatized as game-addicted children and who have successfully overcome such social constructions. The findings reveal three key dimensions: The label “*game-addicted child*” is constructed through institutional frameworks—particularly family and school—which associate gaming with academic failure and moral deficiency. This stigmatization often pushes children to seek refuge in the gaming world as a space for validation and meaning. Upon encountering critical turning points—often tied to experiences of shame or exclusion—participants began to exercise technologies of the self. They reframed gaming as a “life laboratory” for developing technical and social skills, eventually reclaiming agency over their own life trajectories. The culmination of this transformation is the emergence of ethical selfhood—not by conforming to social morality, but through the formulation of personal principles. These include an ethic of balance that transcends binary judgments of gaming as good or bad, and an ethic of integration that creatively harnesses past experiences for present growth. Ultimately, the findings highlight that what is often labeled as “game addiction” is not merely a pathological condition but a lived site of resistance and ethical self-formation. Rather than being passive recipients of disciplinary power, these children actively engage in practices that reframe their identities and values. Their experiences demonstrate how the self can emerge ethically even under the pervasive gaze and judgment of institutional power.

Keywords: Young Gamers, Ethics of the Self, Social Stigma, Critical Narrative, Identity Formation

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนผ่านจากโครงสร้างดั้งเดิมของสังคมเกษตรกรรมที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติเป็นหลัก ไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเต็มรูปแบบ ซึ่งมีลักษณะการแข่งขันสูง การดำเนินชีวิตของผู้คนจึงถูกกำหนดด้วยแรงจูงใจทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมเป็นหลัก (Kalil, A. et al., 2010) ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและโอกาสในชีวิตอย่างรุนแรง (Piketty, T., 2014); (โอม ฉัตรนนท์, 2020) ภายใต้โครงสร้างนี้ เด็กและเยาวชนถูกมองในฐานะทรัพยากรที่รัฐต้องลงทุนเพื่อพัฒนาเป็นแรงงานในอนาคต (ศุภมณฑา สุภานันท์, 2550) แนวคิดนี้นำไปสู่การกำหนดบทบาทของโรงเรียนให้เป็นสถาบันหลักในการขัดเกลาทางสังคม แทนที่ครอบครัวและศาสนาในอดีต (ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์, 2565) ระบบการศึกษาจึงกลายเป็นกลไกในการหล่อหลอมเยาวชนให้สอดคล้องกับค่านิยมความสำเร็จในระบบทุนนิยม โดยมีการใช้กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เกมถูกมองว่าเป็นกิจกรรมยามว่าง แต่ในโลกยุคดิจิทัล เกมได้กลายเป็นมากกว่าเครื่องมือแห่งความบันเทิง หลายงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าเกมสามารถส่งเสริมทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ (สุพัทธ แสนแจ่มใส, 2560) เกมยังมีบทบาทในการสร้างเส้นทางอาชีพใหม่ เช่น นักกีฬา E-sport, Game Developer, Streamer และ Game Caster ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (กาญจนาถ อุดมสุข และจารุณี แก้วมา, 2562) ภาคการศึกษาเองก็เริ่มนำเกมมาใช้ในการรูปแบบของ “Game-based Learning” เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียนยุคใหม่ที่เติบโตมากับเทคโนโลยี

อย่างไรก็ตาม การเล่นเกมโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนได้กลับถูกตีตราว่าเป็นพฤติกรรมเสพติดที่ไร้คุณค่า สื่อมวลชน สถาบันครอบครัว และโรงเรียนมักร่วมกันผลิตวาทกรรม “เด็กติดเกม” ซึ่งมีลักษณะของการสอดส่อง ตรวจสอบ และประเมินพฤติกรรมบนบรรทัดฐานทางสังคม (ขวัญจิต เพ็งแป้น, 2560) การตีตราดังกล่าวไม่เพียงแต่สร้างความรู้สึกลดในตัวเอง แต่ยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูก รวมถึงปัญหาในโรงเรียน เช่น ผลการเรียนตกต่ำ ขาดเรียนบ่อย หรือถูกลงโทษทางวินัย (ฐานิตา บุญวรรณ, 2563) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความตึงเครียดระหว่างค่านิยมทางสังคมกับความเป็นจริงของวิถีชีวิตเด็กยุคใหม่ ซึ่งกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่อาจมองข้ามได้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง “เกม” ในฐานะพื้นที่ทางจริยธรรมและการเรียนรู้ชีวิตของเด็กติดเกม เพื่อศึกษากระบวนการการก่อตัวของจริยธรรมแห่งตนของเด็กติดเกม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจว่า พวกเขาสร้างตัวตนและข้ามพ้นความหมายเชิงลบที่สังคมมอบให้ไปสู่การมีจริยธรรมแห่งตนได้อย่างไร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายของคำว่า “เด็กติดเกม” และผลกระทบของความหมายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกเรียกว่าเด็กติดเกมได้รับ
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตนของผู้ที่ถูกตีตราว่าเป็นเด็กติดเกม ที่ทำให้สามารถก้าวข้ามการถูกให้ความหมายและการตีตราจากสังคมได้
3. เพื่อให้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจริยธรรมแห่งตนของเด็กติดเกม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้กระบวนทัศน์แนววิพากษ์ วิเคราะห์ข้อมูลอิงหลักแนวคิด “จริยธรรมแห่งตน” (Ethics of the Self) และ “เทคโนโลยีแห่งอำนาจ” (Technologies of Power) ของ Michel Foucault เป็นแนวคิดหลัก โดยใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจกลไกของอำนาจที่กระทำต่อชีวิตของเด็กที่ถูกจัดประเภทว่า “ติดเกม” ควบคู่กับการศึกษาวิธีการที่เด็กเหล่านี้สร้างความหมายใหม่ต่อตัวเอง และพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมขึ้นมาภายใต้บริบทของการควบคุมทางสังคม ทั้งนี้ งานวิจัยได้อาศัยทฤษฎีเสริมอื่น ๆ อาทิ ทฤษฎีการตีตรา (Labeling Theory) แนวคิดเรื่องเวลาว่าง (Leisure Theory) และความเข้าใจว่าด้วยธรรมชาติของเด็กและการเล่น เพื่อสนับสนุนการอภิปรายเชิงลึกและช่วยให้เห็นถึงพลวัตทางสังคมที่ซับซ้อนซึ่งอยู่เบื้องหลังการเกิดขึ้นของภาพจำ “เด็กติดเกม” และการต่อรองกับอำนาจผ่านการสร้างจริยธรรมแห่งตนของเด็กเหล่านี้อย่างมีนัยสำคัญ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) กลุ่มนักจิตวิทยา/นักพฤติกรรมศาสตร์/ผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้ทราบถึงระดับของการเล่นเกมที่ถึงระดับที่เรียกว่า “เด็กติดเกม” 2) กลุ่มเป้าหมายวัยทำงานที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ซึ่งเคยมีประสบการณ์ตรงในฐานะ “เด็กติดเกม” มาก่อน จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เคยมีประสบการณ์ถูกสังคมตีตราว่าเป็น “เด็กติดเกม” และสามารถก้าวข้ามความหมายดังกล่าวได้สำเร็จจำนวน 8 ราย การสัมภาษณ์เน้นการเปิดพื้นที่ให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าเรื่องราวชีวิต ประสบการณ์ ความรู้สึก และการเปลี่ยนผ่านในกระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตน ประกอบกับการใช้เอกสารทางวิชาการ บทความ หนังสือ รายงานการวิจัย และงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น งานของ Foucault เกี่ยวกับจริยธรรมแห่งตน แนวคิดเรื่องการตีตราทางสังคม และเอกสารจากแหล่งทางการศึกษาและสื่อมวลชนเกี่ยวกับวาทกรรม “เด็กติดเกม” เพื่อให้ได้ข้อมูล

ที่ลึกซึ้งและเข้าถึงแก่นแท้ของปรากฏการณ์ บนพื้นฐานของความเสมอภาคกับผู้เข้าร่วมวิจัย โดยมองว่าทั้งสองฝ่ายมีความรู้และสถานะที่เท่าเทียมกันในการศึกษาเรื่องนี้ ดังนั้น กระบวนการเก็บข้อมูลจะหลีกเลี่ยงการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ แต่จะเน้นการสนทนาเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Conversation) ที่เปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารสองทาง ซึ่งจะช่วยสร้างความไว้วางใจและทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างเปิดเผย รวมถึงสะท้อนจุดยืนของตัวผู้วิจัยเองด้วยการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลจะเริ่มจากการแนะนำผ่าน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก (Gate Keeper) จากนั้น จะใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ หลังจากนั้น กระบวนการจะปรับไปสู่การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งแรก ๆ มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในการเลือกผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาข้อมูลในมิติที่ลึกซึ้งหรือแตกต่างออกไป กระบวนการนี้จะดำเนินไปจนกว่าข้อมูลจะถึง จุดอิ่มตัว (Data Saturation) ซึ่งในงานวิจัยนี้อยู่ที่ 8 คน โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลด้วย ยังมีการใช้เทคนิคการสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ผ่านการแนะนำจากเครือข่ายวิชาชีพ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความพร้อมในการแบ่งปันประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ การดำเนินการเก็บข้อมูลจากมนุษย์ผู้ให้ข้อมูล ได้มีการจัดทำหนังสือขออนุญาตดำเนินการวิจัยและหนังสือชี้แจงเพื่อขอความยินยอม (Informed Consent) แก่ผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันถึงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย สิทธิในการถอนตัว และการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนได้รับการอนุมัติ จริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามแนวทางของ Helsinki Declaration และมาตรฐานจริยธรรมสากล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ร่วมกับการรวบรวมเรื่องเล่าเชิงวิพากษ์ (Critical Narrative) เพื่อเข้าถึงประสบการณ์ส่วนตัวและการรับรู้ของกลุ่มคนที่เคยถูกสังคมมองว่าเป็น “เด็กติดเกม” โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลวัยทำงานที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ซึ่งเคยมีประสบการณ์ตรงในฐานะ “เด็กติดเกม” มาก่อน จำนวนทั้งสิ้น 8 คน หรือจนกว่าข้อมูลจะถึงภาวะอิ่มตัว (Data Saturation)

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) ได้ทำการสำรวจและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ตรงตามเกณฑ์ 2) ติดต่อผู้เข้าร่วมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยโดยชัดแจ้ง และเป็นลายลักษณ์อักษร 3) อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพของผู้เข้าร่วมอย่างโปร่งใส 4) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล โดยจัดในสถานที่ที่ผู้เข้าร่วมรู้สึกสะดวกและปลอดภัย หรือผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Zoom หรือ Google Meet หากมีข้อจำกัดด้านสถานที่ 5) ใช้คำถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมเล่าเรื่องราวด้วยภาษาของตนเองอย่างอิสระ พร้อมทั้งตั้งคำถามเพิ่มเติมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการขยายความลึกซึ้งและเปิดเผยความขัดแย้งเชิงประสบการณ์ 6) บันทึกเสียงการสัมภาษณ์อย่างครบถ้วน ด้วยอุปกรณ์ที่มีคุณภาพ พร้อมการจดบันทึกภาคสนามประกอบ 7) ดำเนินการถอดความ (Transcription) โดยคงไว้ซึ่งบริบท ความหมาย และอารมณ์ของเรื่องเล่าตามที่ปรากฏ 8) นำข้อมูลที่ถอดความแล้วส่งกลับให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Member Check) 9) ปรับแก้ข้อมูลตามข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป กระบวนการทั้งหมดนี้ยึดหลักคุณธรรมทางวิจัยและจริยธรรมในการปฏิบัติต่อผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การวิจัยสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของประสบการณ์ และสะท้อนเสียงของผู้เคยถูกทำให้เป็นชายขอบอย่างซื่อสัตย์และเท่าทันอำนาจเชิงโครงสร้างที่กระทำต่อพวกเขา และได้สร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ตามกรอบของ Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. ดังนี้ 1) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Credibility): สร้างความไว้วางใจผ่านผู้แนะนำและสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง, ใช้เทคนิคการถามซ้ำเพื่อยืนยันข้อมูล และใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) 2) ความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability): เลือกผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายและทำการบรรยายพรรณนาบริบทอย่างละเอียด (Thick Description) 3) ความสามารถในการ

การพึ่งพา (Dependability): มีกระบวนการอภิปรายและตรวจสอบการตีความข้อมูลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา (Peer Debriefing) และบันทึกกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ 4) ความสามารถในการยืนยัน (Confirmability): ยืนยันผลการศึกษามาจากข้อมูลที่ปรากฏจริง (Lincoln, Y. S. & Guba, E. G., 1985) ใช้การเก็บข้อมูลจากหลายวิธี (สัมภาษณ์, สังเกต, บันทึกภาคสนาม) และจากหลายแหล่ง (ผู้มีประสบการณ์, ผู้เชี่ยวชาญ) เพื่อลดอคติของผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์การประกอบสร้างทางสังคมของวาทกรรม “เด็กติดเกม” นั้น ผู้วิจัยสังเคราะห์ความหมายของเด็กติดเกมว่า มิได้เป็นสภาวะตามธรรมชาติ หากแต่เป็นผลผลิตของการประกอบสร้างทางสังคม (social construction) ที่ก่อตัวขึ้นผ่านการทำงานของวาทกรรม (discourse) และเทคโนโลยีแห่งอำนาจ (technologies of power) ที่ปฏิบัติการผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น ครอบครัว, สถานศึกษา, สื่อมวลชน, และสถาบันทางการแพทย์ วาทกรรมเหล่านี้สถาปนาภาพลักษณ์ของ “เด็กดี” หรือ “เด็กในอุดมคติ” (ผู้มีผลการเรียนดีและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์) ขึ้นเป็นบรรทัดฐาน (norm) และใช้กลไกการสอดส่อง (surveillance) และอำนาจเชิงวินัย (disciplinary power) เพื่อกำกับควบคุมเยาวชนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ความหมายของเด็กติดเกมจึงถูกประกอบสร้างขึ้นในฐานะคู่ตรงข้ามเชิงทวิลักษณ์ (binary opposition) ของเด็กดี และถูกผลักดันให้กลายเป็นสภาวะที่เปี่ยงเบนและเป็นอื่น การวิเคราะห์ในมิตินี้จึงมุ่งเผยให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ/ความรู้ (power/knowledge relations) ที่ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ ถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการนิยามการติดเกมให้เป็นพยาธิสภาพ (pathology) และวิเคราะห์เทคนิคเชิงวินัยที่สถาบันต่าง ๆ ใช้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของเยาวชน การทำความเข้าใจผลกระทบที่เกิดจากการควบคุมนี้ โดยเฉพาะในกรณีที่เยาวชนขัดขึ้น จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ในมิติถัดไป 2) การวิเคราะห์กระบวนการก่อรูปจริยธรรมแห่งตนของเยาวชน เป็นการวิเคราะห์ที่จะมุ่งเน้นไปที่เจตจำนง (agency) ของเยาวชน ผู้ถูกตีตราว่าเป็นเด็กติดเกม พวกเขาไม่ได้เป็นเพียงผู้รับอำนาจอย่างเฉื่อยชา แต่กลับดำเนินกระบวนการต่อรองและสร้างสรรค์จริยธรรมแห่งตน (ethics of the self) ขึ้นมาใหม่ เพื่อก้าวข้ามความหมายเชิงลบที่สังคมมอบให้ กระบวนการนี้เริ่มต้น ณ จุดเปลี่ยน (turning point) ที่เยาวชนตัดสินใจจะนิยามตัวตนใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุสภาวะที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ควบคู่ไปกับการเล่นเกมได้อย่างมีความหมายตามวิถีของตนเอง การวิเคราะห์จะให้ความสำคัญกับขั้นตอน ดังนี้ 1) การแสวงหาหรือสร้างพื้นที่ (context) ที่เอื้อให้พวกเขาสามารถนิยามตัวตนและวิถีปฏิบัติใหม่ได้ 2) การเลือกใช้เทคโนโลยีแห่งตน (technologies of the self) หรือวิถีปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น การจัดสรรเวลา, การสร้างสมดุล, การเลือกเนื้อหาเกม, และการสื่อสารกับคนรอบข้าง เพื่อสร้างตนเองให้เป็นคนในแบบใหม่ 3) การลงมือปฏิบัติในชีวิตจริงเพื่อก้าวข้ามการถูกครอบงำจากวาทกรรมเชิงลบ และพิสูจน์ถึงวิถีชีวิตที่ตนเลือก 4) การบรรลุเป้าหมายเชิงอัตลักษณ์ (identity goal) ในการเป็นตัวตนในแบบที่ตนปรารถนา ซึ่งเป็นสภาวะที่พวกเขาเป็นอิสระจากอำนาจของป้ายเด็กติดเกมและสามารถใช้ชีวิตอย่างมีจริยธรรมในแบบของตนเองได้สำเร็จ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์เรื่องเล่าเชิงวิพากษ์ (Critical Narrative) ของกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ ถูกนิยามว่าเป็น “เด็กติดเกม” โดยใช้กรอบแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) และทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายของคำว่า “เด็กติดเกม” และผลกระทบของความหมายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกเรียกว่าเด็กติดเกมได้รับ อีกทั้งเพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตนของผู้ที่ถูกตีตราว่าเป็นเด็กติดเกม ที่ทำให้สามารถก้าวข้ามการถูกให้ความหมายและการตีตราจากสังคมได้ และสุดท้ายเพื่อให้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจริยธรรมแห่งตนของเด็กติดเกม

ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายของคำว่า “เด็กติดเกม” และผลกระทบของความหมายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกเรียกว่าเด็กติดเกมได้รับ ชุดความรู้ที่ให้ความหมายแก่คำว่า “เด็กติดเกม” นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่ถูกประกอบสร้างและผลิตซ้ำผ่านสถาบันทางสังคมที่มีอำนาจใกล้ชิดตัวเด็กที่สุดอย่าง ครอบครัว และโรงเรียน สถาบันเหล่านี้ได้ใช้เทคโนโลยีแห่งอำนาจในการกำกับดูแลและตีตราพฤติกรรมการเล่นเกมที่กลายเป็นสัญลักษณ์ของความล้มเหลวและพฤติกรรมเบี่ยงเบน สรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

1. กระบวนการสร้างความหมายของ “เด็กติดเกม” ผ่านสถาบันอำนาจ ครอบครัว พื้นที่แรกของการให้ความหมายเชิงลบ ครอบครัวมักเป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงการเล่นเกมที่เข้ากับปัญหาด้านการเรียนและพฤติกรรมโดยตรง โดยมองว่า “เกม” คือ สาเหตุหลักที่ทำให้ผลการเรียนตกต่ำ การลงโทษหรือการควบคุมจึงมุ่งเป้าไปที่การจำกัดหรือกำจัดเกมออกจากชีวิตของเด็ก แทนที่จะมองหาปัจจัยอื่น ๆ ที่ซับซ้อนกว่านั้น ดังที่ คุณตาล ได้สะท้อนประสบการณ์ของตนเองและพี่ชายว่า การกระทำของผู้ปกครองได้สร้างเงื่อนไขที่ผูกโยงความสำเร็จทางการเรียนไว้กับสิทธิในการเล่นอย่างชัดเจน

“หากคนใดคนหนึ่งมีปัญหาด้านการเรียนเช่น เรียนแล้วคะแนนไม่ดี คะแนนตก สิ่งที่ไม่มอง ก็คือ แม่จะไม่โทษว่าทำไมเด็กไม่อ่านหนังสือแต่แม่จะมองว่าไอ้เครื่องนี้ สิ่งนี้ (เครื่องเล่นเกม) มันคือ สิ่งที่ทำให้ลูกเราเรียนหนังสือไม่ดี เขาก็จะเอาเครื่องไปเก็บเขาจะไม่ให้เล่น”

คำพูดนี้แสดงให้เห็นว่า “เครื่องเล่นเกม” ได้กลายเป็นจำเลยในสายตาผู้ปกครอง และเป็นรูปธรรมของปัญหาทั้งหมด การกระทำเช่นนี้ไม่เพียงแต่จำกัดการเล่น แต่ยังปลูกฝังความหมายว่า เกม คือ สิ่งเลวร้าย ที่ทำลายอนาคตทางการศึกษาโรงเรียน: สถาบันที่ตอกย้ำและทำให้การตีตราเป็นทางการ เมื่อเข้าสู่ระบบโรงเรียน วาทกรรมเด็กติดเกม จะถูกตอกย้ำและทำให้เป็นทางการมากขึ้น โรงเรียนในฐานะสถาบันที่มีหน้าที่สร้างระเบียบวินัย จะมองการเล่นของเด็กผ่านเลนส์ของ “ความปกติ” และ “ความไม่ปกติ” พฤติกรรมเช่น การไม่ส่งการบ้าน, การหลับในห้องเรียน, หรือการหนีเรียน จะถูกแปลความอย่างรวดเร็วว่าเป็นผลมาจากการติดเกม และถูกยกระดับให้เป็น “ความล้มเหลวเชิงศีลธรรม” สิ่งนี้ทำให้ตัวตนของเด็กถูกลดทอนลงเหลือเพียงป้ายตรา “เด็กติดเกม” โดยที่บริบททางอารมณ์หรือปัญหาอื่น ๆ ในชีวิตของเด็กมักจะถูกละเลย ดังที่ชีวิตของ อาจารย์ไกรไธสง สะท้อนให้เห็นว่า

“ถูกแปลความโดยครู โรงเรียน และสังคมรอบข้างว่าเป็น “ความล้มเหลวเชิงศีลธรรม” แทนที่จะเข้าใจว่าเป็น ภาวะการต่อรองของเด็กกับระบบที่ไม่ยอมรับเขา”

2. ผลกระทบของการตีตรา “เด็กติดเกม” ต่อตัวตนและชีวิต การผลักไสสู่โลกของเกมเพื่อแสวงหาการยอมรับ เมื่อถูกปฏิเสธและรู้สึกไร้ค่าจากโลกแห่งความเป็นจริง (บ้านและโรงเรียน) พวกเขาจึงหลีกเลี่ยงเข้าไปในโลกของเกม ซึ่งเป็นพื้นที่เดียวที่พวกเขาสามารถสร้างคุณค่าและได้รับการยอมรับในแบบที่แตกต่างออกไป ในโลกของเกม สถานะทางสังคมไม่ได้วัดจากเกรดเฉลี่ย แต่วัดจากความสามารถ, ระดับ (Level), หรือไอเทมที่ครอบครอง ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีตัวตนและมีความสำคัญขึ้นมาอีกครั้ง ดังที่คุณไกรไธสงได้อธิบายความรู้สึกนี้ว่า

“มีคนให้ความสำคัญกับเรา อย่างสมมติว่าเรามี level ที่เยอะกว่า หรือว่าเรามีของที่แบบคนอื่นไม่มี มันทำให้เรารู้สึกว่าเรามีความสำคัญมากขึ้น”

โลกของเกมจึงกลายเป็นพื้นที่ชดเชย ที่พวกเขาใช้พื้นที่รู้สึกดีศรีและหล่อเลี้ยงตัวตนที่ไม่เป็นที่ต้องการในโลกแห่งความจริง แม้เกมจะเป็นพื้นที่ปลอดภัย แต่ผลกระทบจากการถูกตีตราในโลกจริงยังคงตามมาหลอกหลอน จุดที่เจ็บปวดที่สุด คือ การตระหนักรู้ว่าตนเองได้ถูกทิ้งไว้ข้างหลังเพื่อนในรุ่นเดียวกัน เส้นทางชีวิตที่แตกต่างได้สร้างบาดแผลทางใจที่เกิดจากการเปรียบเทียบและความรู้สึกอับอาย ซึ่งกลายเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้พวกเขาต้องหันกลับมาทบทวนชีวิตตัวเองอีกครั้ง ความรู้สึกนี้ถูกสรุปไว้อย่างทรงพลังในคำพูดของ อาจารย์ไกรไธสง ในช่วงเวลาที่เขาคัดสินใจจะเปลี่ยนแปลงตัวเอง

“อายเพื่อนวะ เพื่อนจบไปหมดแล้ว ผมยังใส่ชุดนักเรียนอยู่เลย”

ประโยชน์ที่สะท้อนผลกระทบขั้นสุดของวาทกรรมเด็กติดเกม ที่ไม่ได้ทำลายแค่ผลการเรียน แต่ยังกัดกร่อนความสัมพันธ์ทางสังคมและสร้างความรู้สึกแปลกแยกออกจากเส้นทางชีวิตที่ปกติ จนนำไปสู่จุดเปลี่ยนที่พวกเขาต้องลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อทวงคืนชีวิตของตนเองกลับคืนมา

ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตนของผู้ที่ถูกตีตราว่าเป็นเด็กติดเกม ที่ทำให้สามารถก้าวข้ามการถูกให้ความหมายและการตีตราจากสังคมได้ ซึ่งกระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตน (Ethics of the Self) เพื่อก้าวข้ามการตีตรา เมื่อเผชิญกับการถูกตีตราและผลเสียจากสังคมกระแสหลัก กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ยอมจำนนต่อความหมายเชิงลบที่ได้รับแต่กลับเข้าสู่กระบวนการที่ฟูโกต์ เรียกว่า เทคโนโลยีแห่งตน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ปัจเจกบุคคลหันกลับมาทำงานกับความคิด, ร่างกาย, และจิตวิญญาณของตนเอง เพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าใหม่ให้ชีวิต กระบวนการนี้ไม่ใช่การยอมทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม แต่คือ การสร้างจริยธรรม หรือหลักในการดำเนินชีวิตชุดใหม่ขึ้นมาด้วยตนเองจากประสบการณ์ที่เคยล้มเหลว สรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1. “เทคโนโลยีแห่งตน” ในทางปฏิบัติ: การเปลี่ยนเกมให้เป็นพื้นที่สร้างคุณค่า ขั้นตอนแรกของการสร้างจริยธรรมแห่งตน คือ การแปรเปลี่ยนความหมายของ “เกม” จากพื้นที่หลบหนีให้กลายเป็น “ห้องทดลองชีวิต” (Life Laboratory) ที่พวกเขาสามารถฝึกฝนทักษะและสร้างทุนในแบบที่ระบบการศึกษาไม่เคยมอบให้หรือมองเห็นคุณค่า การค้นพบทุนทางทักษะ พวกเขาเริ่มตระหนักว่าเวลาที่ใช้ไปกับเกมไม่ได้สูญเปล่า แต่กลับสร้างทักษะที่จับต้องได้จริง เช่น การซ่อมคอมพิวเตอร์, การลงระบบปฏิบัติการ Windows, หรือการตั้งค่าระบบเครือข่าย LAN. ทักษะเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือเอาตัวรอดและสร้างรายได้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พวกเขามองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองทำ แม้ว่าสังคมจะมองว่าไร้สาระก็ตาม อาจารย์โกโด่ง ได้เล่าถึงช่วงเวลาที่เขาตระหนักถึงคุณค่าของทักษะที่ได้จากเกมว่า

“ผมเริ่มมองเห็นว่า อ้าว ไอ้สิ่งที่เขาวัวเราว่า ‘ติดเกม’ เนี่ย จริง ๆ แล้วมันคือ สิ่งที่ผมใช้เอาตัวรอดได้”

คำพูดนี้ คือ หัวใจของการแปรความหมายอดีต มันคือการเปลี่ยนป้ายตราที่สังคมแปะไว้ให้ จากสัญลักษณ์ของความล้มเหลวให้กลายเป็นเครื่องยืนยันความสามารถและเป็นรากฐานของความภาคภูมิใจในตนเอง รวมทั้งการฝึกฝนทักษะทางสังคมและอารมณ์ นอกเหนือจากทักษะเชิงเทคนิค เกมยังเป็นสนามฝึกฝนทักษะทางสังคมที่สำคัญ เช่น ภาวะผู้นำ การวางแผนกลยุทธ์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ผ่านการเผชิญหน้ากับความพ่ายแพ้และเรียนรู้ที่จะลุกขึ้นสู้ใหม่

2. จุดเปลี่ยนสู่การเป็นผู้กระทำการ: การสร้างวินัยและความรับผิดชอบจากภายใน การมีทักษะเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุด คือ การที่พวกเขาเปลี่ยนสถานะจากผู้ถูกกระทำ โดยวาทกรรมของสังคมมาเป็นผู้กระทำการ (Agency) ในชีวิตของตนเองอย่างมีสติ การเปลี่ยนแปลงนี้มักเกิดจากจุดสะเทือนใจภายในที่ทำให้พวกเขาตัดสินใจลุกขึ้นมาควบคุมชีวิตและรับผิดชอบต่ออนาคตของตนเอง พวกเขาเลือกที่จะกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือเส้นทางอาชีพ ไม่ใช่เพราะถูกบังคับ แต่เพราะเกิดจากความต้องการภายในที่อยากจะพิสูจน์คุณค่าของตนเองให้ตนเองเห็น อยากทำให้ครอบครัวภูมิใจ หรือเพราะความอับอายที่เห็นเพื่อนก้าวไปข้างหน้า การตัดสินใจนี้คือการแสดงเจตจำนงอิสระและเป็นแกนหลักของการสร้างจริยธรรมแห่งตน ดังที่ อาจารย์โกโด่ง ยืนยันอย่างหนักแน่นว่า

“ไม่มีใครบังคับผมหรอก ผมเลือกเองว่าอยากเรียนให้จบ อยากมีงาน อยากให้แม่ภูมิใจ”

คำพูดนี้สะท้อนถึงการก่อตัวของจริยธรรมที่ไม่ได้อิงกับคำสั่งจากภายนอกอีกต่อไป แต่มาจากความรับผิดชอบและความปรารถนาที่เกิดขึ้นจากภายในตัวเอง เขาไม่ได้เพียงต้องการ “เรียนให้จบ” ตามที่ระบบคาดหวัง แต่เขา “เลือก” ที่จะทำมันเพื่อเป้าหมายที่มีความหมายต่อชีวิตของเขาเอง นี่คือการกระทำที่เปี่ยมไปด้วยศักดิ์ศรีและเป็นเครื่องยืนยันถึงการก้าวข้ามการตีตราได้อย่างสมบูรณ์

3. เครื่องมือสู่การเปลี่ยนแปลง: แรงผลักดันจากภายนอกสู่การกำกับตนเองการก้าวข้ามจากสถานะ “เด็กติดเกม” ไปสู่การเป็นผู้กำกับชีวิตตนเองมิได้เกิดขึ้นโดยลำพัง หากแต่เป็นผลจากการเผชิญหน้าและเข้าถึงเครื่องมือบางอย่างที่มีนัยต่อการเปลี่ยนแปลง เครื่องมือเหล่านี้อาจอยู่ในรูปของบุคคลที่มองเห็นคุณค่าในตัวเด็ก เช่น ครู เพื่อน หรือผู้ใหญ่ที่ยื่นโอกาสโดยไม่ตีตรา รวมถึงกิจกรรมหรือพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถอย่างปลอดภัยสำหรับบางคน เกมเองกลับกลายเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสะท้อนคิด (reflection) เช่น การรับรู้วาทะจากเกมสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ทั้งด้านการวางแผน ความอดทน และการแก้ปัญหา ขณะที่บางคนเปลี่ยนมุมมองจากผู้เล่นเป็นผู้ผลิต เช่น นักแคสเกมหรือผู้สร้างคอนเทนต์ ซึ่งกระตุ้นการบริหารตนและพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ องค์ประกอบเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการประกอบสร้าง “จริยธรรมแห่งตน” ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเลือก การตระหนักรู้ และการรับผิดชอบต่อตนเอง มากกว่าการยึดติดกับค่านิยมที่สถาบันได้กำหนด

การสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจริยธรรมแห่งตนของเด็กติดเกม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า จริยธรรมแห่งตน (Ethics of the Self) ที่กลุ่มตัวอย่างได้พัฒนาขึ้นนั้น ไม่ใช่ศีลธรรมตามกรอบมาตรฐานที่สังคมพยายามบังคับใช้ แต่เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ซับซ้อนและเป็นส่วนตัว ซึ่งงอกงามขึ้นมาจากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะจากการเรียนรู้ที่จะสร้างสมดุล บูรณาการอดีตเข้ากับปัจจุบัน และใช้บทเรียนจากความผิดพลาดเพื่อเติบโตอย่างมีคุณภาพ สรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

1. จริยธรรมแห่งความสมดุล: การก้าวข้ามมุมมองแบบขาว-ดำ สิ่งที่เด่นชัดที่สุดในการพัฒนาจริยธรรมของพวกเขา คือ การก้าวข้ามมุมมองแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ที่มองว่าเกมเป็นสิ่งดี เลว โดยสิ้นเชิง พวกเขาเรียนรู้ว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่เกม แต่อยู่ที่ การหมกมุ่น จนขาดความพอดี พวกเขาจึงสร้างหลักการแห่งความสมดุลขึ้นมาใช้กับชีวิตของตนเอง ซึ่งหลักการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เรื่องเกม แต่ยังครอบคลุมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ในชีวิตด้วย แสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะในการไตร่ตรองและการกำกับตนเอง คุณกาย ได้สรุปหลักจริยธรรมนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า

“ความรับผิดชอบของตัวเองบวกกับการจัดสรรเวลามันก็ต้องเป็นการแบ่งเวลา อะไรที่ว่าเราจะเล่นหรือว่าเราจะทำอย่างอื่นก็ต้องแบ่งเวลามัน ก็น่าจะเหมือนกับพวกแบบเตะบอล มากไปก็ไม่ได้ เล่นเกมมากไปก็ไม่ได้ หมกมุ่นอะไรสักอย่างมากไปก็ไม่ได้”

คำพูดนี้สะท้อนให้เห็นถึงแก่นแท้ของจริยธรรมที่พวกเขาสร้างขึ้น ซึ่งตั้งอยู่บนความรับผิดชอบและการจัดสรรเวลา พวกเขาไม่ได้มองว่าเกมเป็นศัตรูที่ต้องกำจัด แต่เป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งที่ต้องจัดการให้อยู่ในจุดที่สมดุลกับภาระหน้าที่อื่น ๆ ในชีวิต ซึ่งเป็นทักษะการบริหารจัดการชีวิตที่พวกเขาเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. จริยธรรมแห่งการบูรณาการ: การหลอมรวมอดีตเข้ากับปัจจุบันอย่างมีสติ อีกหนึ่งมิติที่สำคัญของการพัฒนาจริยธรรม คือ พวกเขาไม่ได้ปฏิเสธหรือตัดขาดจากอดีตของการเป็นเด็กติดเกม แต่เลือกที่จะบูรณาการตัวตนนั้นเข้ากับชีวิตในปัจจุบันอย่างมีสติและสร้างสรรค์ พวกเขายอมรับว่าเกมเป็นส่วนหนึ่งที่หล่อหลอมให้พวกเขาเป็นคนอย่างทุกวันนี้ และยังคงเล่นเกมอยู่ แต่ในบทบาทและมุมมองที่เปลี่ยนไป จากผู้เล่นที่ไร้ทิศทาง สู่ผู้เล่นที่รู้จักควบคุมและนำประสบการณ์มาใช้ให้เกิดประโยชน์

อาจารย์โกโต้ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการบูรณาการจริยธรรมนี้เข้ากับบทบาทใหม่ในฐานะครู เขาไม่ได้เลิกเล่นเกม แต่ได้เปลี่ยนมันให้กลายเป็นเครื่องมือในการสอนและสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน โดยมีเงื่อนไขของความรับผิดชอบกำกับอยู่เสมอ

“ผมเล่นเกมเหมือนเดิมแหละ แต่ไม่ได้เล่นแบบเดิมแล้วนะ ” “อยากเล่นเล่นเลย ใช้คอมในห้องคอมนี่แหละเล่นกะเด็กเลย แต่ต้องทำงานส่งให้เสร็จก่อนนะ เล่นไปเล่นมาสอนแม่ซ่อม สอนลงโปรแกรม แล้วก็สอนให้มันรู้จักควบคุมตนเอง”

คำพูดนี้แสดงให้เห็นถึงจริยธรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์ เขาเข้าใจธรรมชาติของเด็กที่อยากเล่นเกม จึงไม่ได้สั่งห้าม แต่ใช้มันเป็นจุดเชื่อมต่อเพื่อสอนทักษะที่ไกลกว่านั้น ไม่ว่าจะเป็นทักษะเชิงเทคนิค (“สอนซ่อมสอนลงโปรแกรม”) หรือที่สำคัญที่สุด คือ การสอน “จริยธรรมแห่งตน” ให้กับเด็กต่อไป นั่นคือ การรู้จักควบคุมตนเอง (“สอนให้มันรู้จักควบคุมตนเอง”) นี่คือการเปลี่ยนบทเรียนจากชีวิตของตนเองให้กลายเป็นปัญหาที่ส่งต่อได้ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาทางจริยธรรมในระดับสูงสุด คือ การใช้ประสบการณ์ของตนเพื่อชี้แนะและสร้างโอกาสให้แก่ผู้อื่น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายของคำว่า “เด็กติดเกม” และผลกระทบของความหมายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกเรียกว่าเด็กติดเกมได้รับ คำว่า “เด็กติดเกม” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่ถูกประกอบสร้างและผลิตซ้ำผ่านสถาบัน ครอบครัว และโรงเรียน สถาบันเหล่านี้ได้ใช้เทคโนโลยีแห่งอำนาจในการกำกับดูแลและตีตราพฤติกรรมการเล่นเกมที่กลายเป็นสัญลักษณ์ของความล้มเหลวและพฤติกรรมเบี่ยงเบน การตีตราทางสังคมและอำนาจของวาทกรรม: จากฟูโกต์สู่ทฤษฎีการตีตรา ผลการวิจัยในประเด็นแรกที่ชี้ว่าวาทกรรม “เด็กติดเกม” ถูกสร้างผ่านสถาบันครอบครัวและโรงเรียนนั้น เป็นผลพวงมาจากการที่สังคมหรือกลุ่มผู้มีอำนาจ (ในที่นี้ คือ พ่อแม่และครู) สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาแล้วนำไปแปะป้ายให้กับบุคคลอื่น การเล่นเกมจึงไม่ใช่พฤติกรรมที่เลวร้ายโดยเนื้อแท้ แต่มันกลายเป็นเช่นนั้นเมื่อผู้มีอำนาจให้นิยามและปฏิบัติต่อเด็กในฐานะ ผู้เบี่ยงเบน คำพูดของคุณตาลที่เล่าว่าแม่โทษเครื่องเล่นเกมทันทีที่ผลการเรียนตก คือ ตัวอย่างที่ชัดเจนของการแปะป้ายโดยไม่พิจารณาบริบทอื่น ขณะที่คำพูดของอาจารย์ไต้งที่ว่า การกระทำของเขาถูกแปลว่าเป็น ความล้มเหลวเชิงศีลธรรม ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดของ Becker ที่เสนอว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่ได้มีอยู่จริงในตัวมันเอง แต่เป็นผลพวงมาจากการที่สังคมหรือกลุ่มผู้มีอำนาจ และการตีตรามักนำไปสู่การสร้างสถานภาพเด่น กล่าวคือ ตัวตนทั้งหมดของเด็กจะถูกลดทอนลงเหลือเพียงป้ายตรา “เด็กติดเกม” เพียงอย่างเดียว บดบังคุณสมบัติหรือศักยภาพด้านอื่น ๆ จนหมดสิ้น สิ่งนี้บังคับให้พวกเขาต้องเข้าไปหาการยอมรับในโลกของเกมที่คุณกายอธิบาย ซึ่งเป็นภาวะที่เรียกว่าการเบี่ยงเบนลำดับทุติยภูมิ ที่บุคคลเริ่มยอมรับและแสดงบทบาทตามป้ายตราที่สังคมยึดเหนี่ยวให้ (Becker, H. S., 1963)

ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตนของผู้ที่ถูกตีตราว่าเป็นเด็กติดเกม ที่ทำให้สามารถก้าวข้ามการถูกให้ความหมายและการตีตราจากสังคมได้ ซึ่งกระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตน (Ethics of the Self) เพื่อก้าวข้ามการตีตรา เมื่อเผชิญกับการถูกตีตราและผลก่อกวนจากสังคมกระแสหลัก กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ยอมจำนนต่อความหมายเชิงลบที่ได้รับ แต่กลับเข้าสู่กระบวนการที่ฟูโกต์ เรียกว่า เทคโนโลยีแห่งตน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ปัจเจกบุคคลหันกลับมาทำงานกับความคิด ร่างกาย และจิตวิญญาณของตนเอง เพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าใหม่ให้ชีวิต กระบวนการนี้ไม่ใช่การยอมทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม แต่คือ การสร้างจริยธรรม หรือหลักในการดำเนินชีวิตชุดใหม่ขึ้นมาด้วยตนเองจากประสบการณ์ที่เคยล้มเหลว เกมในฐานะ “พื้นที่แห่งการเรียนรู้” และการสร้างตัวตนเชิงบวก ในขณะที่สถาบันกระแสหลักมองว่าเกม คือ พื้นที่แห่งความเสื่อมเสีย ผลการวิจัยในประเด็นที่สองแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์การใช้เกมเพื่อเป็นพื้นที่แห่งความหลากหลายในการแสดงออก โดยนักวิชาการด้านการศึกษาอย่าง Gee เสนอว่าวิดีโอเกม คือ “พื้นที่แห่งการเรียนรู้” ที่ทรงพลัง Gee ระบุว่าเกมที่ดีจะส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านหลักการต่าง ๆ เช่น การให้ผู้เล่นได้สร้างตัวตนเสมือนที่พวกเขาสามารถทดลองเป็นในสิ่งที่อยากเป็นและฝึกฝนทักษะได้อย่างปลอดภัย ซึ่งตรงกับการที่กลุ่มตัวอย่างใช้เกมเพื่อสร้างตัวตนใหม่ในฐานะคนเล่นเกมเก่ง เพื่อชดเชยความล้มเหลวในโลกจริง คำพูดของอาจารย์ไต้งที่ว่า “ไอ้สิ่งที่เขาตำราเราว่า ติดเกมเนี่ยจริง ๆ แล้วมัน คือ สิ่งที่ผมใช้เอาตัวรอดได้” คือ เครื่องยืนยันแนวคิดของ Gee ที่ว่าเกมไม่ได้สอนแค่เนื้อหา แต่สอนทักษะการเรียนรู้วิธีเรียนรู้และทักษะการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน นอกจากนี้ พื้นที่ร้านเกมและชุมชนออนไลน์

ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่สัมพันธ์ภาพที่ผู้คนมารวมตัวกันด้วยความสนใจร่วมกัน (Gee, J. P., 2003) ในพื้นที่นี้ ความรู้ไม่ได้ถูกส่งผ่านจากบนลงล่างแบบโรงเรียน แต่เกิดจากการแลกเปลี่ยนและลงมือทำร่วมกัน (Praxis) ดังที่ Taylor, T. L. ได้ศึกษาวัฒนธรรมเกมออนไลน์และชี้ว่าพื้นที่เหล่านี้ คือ แหล่งบ่มเพาะ “ทุนทางสังคม (Social Capital)” และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่สำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคใหม่ (Taylor, T. L., 2006)

การสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจริยธรรมแห่งตนของเด็กติดเกม สะท้อนให้เห็นว่า จริยธรรมแห่งตน (Ethics of the Self) ที่กลุ่มตัวอย่างได้พัฒนาขึ้นนั้น ไม่ใช่ศีลธรรมตามกรอบมาตรฐานที่สังคมพยายามบังคับใช้ แต่เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ซับซ้อนและเป็นส่วนตัว ซึ่งงอกงามขึ้นมาจากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะจากการเรียนรู้ที่จะสร้างสมดุล, บูรณาการอดีตเข้ากับปัจจุบัน, และใช้บทเรียนจากความผิดพลาดเพื่อเติบโตอย่างมีคุณภาพ การประกอบสร้าง “จริยธรรมแห่งตน” ผ่านเรื่องเล่าและพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยในประเด็นสุดท้ายที่ว่าด้วยการพัฒนาจริยธรรมแห่งตนนั้น โดยใช้แนวคิดของฟูโกต์ (Foucault, M., 1988) ที่เสนอว่า จริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แต่เป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลประกอบสร้าง ขึ้นผ่านการปฏิบัติกับตนเอง อีกทั้งแนวคิดของนักจิตวิทยา McAdams สามารถนำมาใช้อธิบายแนวคิด “ตัวตนเชิงเรื่องเล่า” ที่เสนอว่า มนุษย์เราสร้างความหมายให้ชีวิตผ่านการเรียบเรียงเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตให้เชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย การที่กลุ่มตัวอย่างก้าวข้ามการติตราได้นั้น เกิดจากการที่พวกเขาสามารถประพันธ์เรื่องเล่าชีวิตของตนเองขึ้นมาใหม่ได้สำเร็จ จุดเปลี่ยนที่สำคัญเช่นคำพูดของอาจารย์โกโด้ที่ว่า “อายเพื่อนนะ” คือ จุดหักเหในเรื่องเล่า ที่บังคับให้เขาต้องหาความหมายใหม่ให้กับบทที่ผ่านมา เขาไม่ได้ลบเรื่องราว “การติดเกม” ทิ้งไป แต่ได้เรียบเรียงมันใหม่ให้กลายเป็นบทแห่งการเรียนรู้ เป็นรากฐานของความสำเร็จในปัจจุบัน การตัดสินใจที่ว่า “ไม่มีใครบังคับผมหรอก ผมเลือกเอง” คือ ช่วงเวลาที่เขาเปลี่ยนจากตัวละครที่ถูกกำหนดโดยโชคชะตา มาเป็น “ผู้ประพันธ์” เรื่องราวชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง จริยธรรมแห่งความสมดุลที่คุณยกกล่าวถึง และจริยธรรมแห่งการบูรณาการที่อาจารย์โกโด้นำมาใช้ในการสอน คือ ผลลัพธ์สุดท้ายของเรื่องเล่าที่ถูกเขียนขึ้นใหม่อย่างสมบูรณ์ พวกเขาไม่ได้กลับไปเป็น “คนดี” ตามนิยามของสังคม แต่ได้สร้างตัวตนใหม่ที่มีจริยธรรมในแบบของตนเอง ซึ่งเป็นตัวตนที่เข้าใจความซับซ้อนของชีวิต มีความยืดหยุ่น และสามารถใช้บาดแผลในอดีตเพื่อสร้างพลังบวกให้แก่ตนเองและผู้อื่นได้ (McAdams, D. P., 2001)

สรุป ผลการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ท้าทายวาทกรรมเชิงลบเกี่ยวกับ “เด็กติดเกม” ในสังคมไทย แต่ยังแสดงให้เห็นถึงพลังของมนุษย์ในการต่อรองกับอำนาจ การสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของตนเอง และการประกอบสร้างจริยธรรมขึ้นจากเศษซากของความล้มเหลว ซึ่งเป็นกระบวนการสากลที่สะท้อนผ่านทฤษฎีการติตรา การเรียนรู้ผ่านเกม และตัวตนเชิงเรื่องเล่าได้อย่างลึกซึ้ง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายของคำว่า “เด็กติดเกม” และผลกระทบของความหมายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกเรียกว่าเด็กติดเกมได้รับ คำว่า “เด็กติดเกม” นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่ถูกประกอบสร้างและผลิตซ้ำผ่านสถาบันทางสังคมที่มีอำนาจใกล้ชิดตัวเด็กที่สุดอย่าง ครอบครัว และโรงเรียน สรุปเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) กระบวนการสร้างความหมายของ “เด็กติดเกม” ผ่านสถาบันอำนาจ ครอบครัว 2) ผลกระทบของการติตรา “เด็กติดเกม” ต่อตัวตนและชีวิต การปลุกไสสุโลกของเกมเพื่อแสวงหาการยอมรับ ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตนของผู้ที่ถูกติตราว่าเป็นเด็กติดเกม ที่ทำให้สามารถก้าวข้ามการถูกให้ความหมายและการติตราจากสังคมได้ ซึ่งกระบวนการสร้างจริยธรรมแห่งตน (Ethics of the Self) เพื่อก้าวข้ามการติตรา เมื่อเผชิญกับการถูกติตราและปลุกไสจากสังคมกระแสหลัก กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ยอมจำนนต่อความหมายเชิงลบที่ได้รับ สรุปเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) “เทคโนโลยีแห่งตน” ในทางปฏิบัติ: การเปลี่ยนเกมให้เป็นพื้นที่สร้างคุณค่า ขั้นตอนแรกของการสร้างจริยธรรมแห่งตน คือ การแปรเปลี่ยนความหมายของ “เกม” จากพื้นที่

หลบหนีให้กลายเป็น “ห้องทดลองชีวิต” (Life Laboratory) ที่พวกเขาสามารถฝึกฝนทักษะและสร้างทุนในแบบที่ระบบการศึกษาไม่เคยมอบให้หรือมองเห็นถึงคุณค่า 2) จุดเปลี่ยนสู่การเป็นผู้กระทำการ: การสร้างวินัยและความรับผิดชอบจากภายใน การมีทักษะเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุด คือ การที่พวกเขาเปลี่ยนสถานะจากผู้ถูกกระทำ โดยวาทกรรมของสังคม มาเป็นผู้กระทำการ (Agency) ในชีวิตของตนเองอย่างมีสติ การสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจริยธรรมแห่งตนของเด็กติดเกม ที่กลุ่มตัวอย่างได้พัฒนาขึ้นนั้น ไม่ใช่ศีลธรรมตามกรอบมาตรฐานที่สังคมพยายามบังคับใช้ แต่เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ซับซ้อนและเป็นส่วนตัว ซึ่งงอกงามขึ้นมาจากประสบการณ์ตรง สรุปเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) จริยธรรมแห่งความสมดุล: การก้าวข้ามมุมมองแบบขาว-ดำ สิ่งที่เด่นชัดที่สุดในการพัฒนาจริยธรรมของพวกเขา คือ การก้าวข้ามมุมมองแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ที่มองว่าเกมเป็นสิ่งดี เลว โดยสิ้นเชิง 2) จริยธรรมแห่งการบูรณาการ: การหลอมรวมอดีตเข้ากับปัจจุบันอย่างมีสติ จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ผู้ปกครองและครอบครัว ควรเปลี่ยนการควบคุมเป็นการพูดคุยโดยสร้างพื้นที่ปลอดภัย เพื่อทำความเข้าใจโลกของเด็กและความชอบในการเล่นเกมน มองหาศักยภาพแทนการตีตรา เพิ่มการชื่นชมและสนับสนุนทักษะที่เด็กได้เรียนรู้จากเกม เช่น การแก้ปัญหา หรือความสามารถทางเทคนิค และสร้างกติการ่วมกัน ใช้การกำหนดเวลาและความรับผิดชอบร่วมกับเด็ก เพื่อสอนให้เกิดการกำกับตนเอง 2) ครูและสถาบันการศึกษา ควรมองนักเรียนแบบองค์รวม โดยทำความเข้าใจบริบทชีวิตของเด็กนอกเหนือจากผลการเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือได้ตรงจุด ยอมรับทักษะทางเลือกด้วยการเปิดใจและบูรณาการทักษะที่ได้จากเกมเข้ากับการเรียนรู้ในห้องเรียน และใช้เกมเป็นเครื่องมือสอน โดยประยุกต์ใช้เกมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและสอนทักษะชีวิตควบคู่ไปกับวิชาการ 3) เชนนโยบายและการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อให้ผลการวิจัยมีคุณค่าเชิงประยุกต์ จึงเสนอให้มีการ พัฒนาเครื่องมือหรือแบบร่างแนวคิด (prototype/model) สำหรับการนำไปใช้จริงในสถานศึกษา ชุมชน หรือพื้นที่ที่ทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชน โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้ เข้าใจเด็กในมิติที่ลึกกว่าอาการ “ติดเกม” การรับรู้เด็กว่าเป็น “ผู้มีปัญหา” จากการเล่นเกม ควรถูกแปรเปลี่ยนเป็นการ “เข้าใจบริบท” และ “ประสบการณ์” ของเด็กในฐานะปัจเจกบุคคล การออกแบบเครื่องมือจึงควรตั้งอยู่บนฐานของ มุมมองแบบวิพากษ์ (critical perspective) ที่ไม่รีบตัดสิน แต่เปิดพื้นที่ให้เด็กได้สะท้อนและทำความเข้าใจตนเองอย่างมีความหมาย อีกทั้งสนับสนุนให้ “เกม” เป็นเครื่องมือแห่งการพัฒนา ไม่ใช่สิ่งต้องห้าม แทนที่จะมองเกมในฐานะภัยคุกคาม ควรเปลี่ยนกรอบการรับรู้ใหม่ว่า “เกม คือ พื้นที่เรียนรู้ทางสังคม” ที่เปิดโอกาสให้เด็กฝึกคิด ฝึกแก้ปัญหา พัฒนาอารมณ์ และทักษะดิจิทัลที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมของยุคปัจจุบัน การพัฒนาเครื่องมือจึงควรบรรจุ กิจกรรมที่ใช้เกมเป็นสื่อกลาง และมีเป้าหมายในการเชื่อมโยงเกมกับการพัฒนาการเรียนรู้และจริยธรรม เช่น การใช้เกมเพื่อฝึกคิดเชิงระบบ (systematic thinking) การทำโครงการเกมสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง (game-based project) การให้เด็กออกแบบเกมที่สะท้อนปัญหาทางสังคมหรือคุณค่าที่ตนยึดถือ และสุดท้ายใช้กระบวนการ “จริยธรรมแห่งตน” ผ่านบริบทของเกมเป็นแนวทางสร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ เพื่อสร้างเครื่องมือที่มุ่งเน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ โดยออกแบบให้เด็กสามารถสำรวจตนเองผ่านประสบการณ์ในเกม เช่น การตั้งคำถามกับการกระทำของตนในเกม การสะท้อนคุณค่าที่แสดงออก การเปรียบเทียบกับชีวิตจริง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะช่วยจุดประกายให้เกิดกระบวนการคิดไตร่ตรอง และพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองอย่างมีจริยธรรม นอกจากนี้ ควรสร้างพื้นที่ให้ ผู้ใหญ่ทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” ไม่ใช่ผู้ควบคุม ผ่านการฟังอย่างลึกซึ้ง การตั้งคำถามที่ดี และการชี้แนะที่ไม่ตัดสิน เพื่อให้เด็กได้เติบโตบนเส้นทางที่เขาเลือกอย่างรู้เท่าทันตนเอง ข้อเสนอข้างต้นจึงมุ่งเปลี่ยน “พื้นที่ปัญหา” ให้กลายเป็น “พื้นที่พัฒนา” ผ่านเครื่องมือที่เข้าใจชีวิตของเด็กอย่างลึกซึ้ง มีการใช้เกมอย่างมีเป้าหมาย และส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนา “จริยธรรมแห่งตน” บนเส้นทางที่ตนเลือก

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการสร้างและพัฒนาจริยธรรมแห่งตนของเด็กติดเกม”

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนาถ อุดมสุข และจารุวดี แก้วมา. (2562). เปิดมุมมองกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ E-sport ประเทศไทย Electronic E-sport's Thailand: Opinion & Movement from social and Public Policy. วารสารงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 6(2), 1-14.
- ขวัญจิต เพ็งแป้น. (2560). การป้องกันปัญหาภาวะสุขภาพของเด็กติดเกมออนไลน์. วารสารราชธานีนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 1(1), 16-32.
- ฐานิดา บุญวรรณ. (2563). หมุนนาฬิกาสู่เวลาทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.
- ภิญญพันธ์ พจนะลาวัลย์. (2565). เครื่องแบบ ทรงผม หน้าเสาสอง ไม่เรียว. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ศุภมณฑา สุภานันท์. (2550). พื้นที่ เวลา อัตลักษณ์และการสร้างความหมายทางสังคม. วารสารนิเทศศาสตร์, 29(3), 186-204.
- สุพัทธ แสนแจ่มใส. (2560). พฤติกรรมการเล่นเกมคอมพิวเตอร์: ผ่านมุมมองทางจิตสังคม. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 25(3), 200-207.
- โอม ฉัตรนนท์. (2020). อีสานในอาเซียน: ความเหลื่อมล้ำกับการพัฒนาภูมิภาค. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 9(2), 81-104.
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.
- Foucault, M. (1988). Technologies of the self. In L. H. Martin et al. (Eds.), *Technologies of the self: A seminar with Michel Foucault* (pp. 16-49). Amherst, Massachusetts: University of Massachusetts Press.
- Gee, J. P. (2003). *What video games have to teach us about learning and literacy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kalil, A. et al. (2010). Job insecurity and change over time in health among older men and women. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 65B(1), 81-90.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, California: Sage.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the twenty-first century*. (A. Goldhammer, Trans.). Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Taylor, T. L. (2006). *Play between worlds: Exploring online game culture*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์*

THE PRIORITY NEEDS OF SECONDARY SCHOOL ACADEMIC MANAGEMENT DEVELOPMENT BASED ON THE CONCEPT OF CRITICAL THINKING SKILL DEVELOPMENT

อรวีร์ รัตนเพียร*, เพ็ญวรา ชูประวัตติ, พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุรยา
Orrawee Rattanapian*, Penvara Xupravati, Pruet Siribanpitak, Suebsakul Narintarangkul Na Ayudhaya
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: orratta@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 345 โรงเรียน ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และครู รวม 3 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ (PNI_{Modified} = 0.072) มีค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร (PNI_{Modified} = 0.067) การจัดการเรียนการสอน (PNI_{Modified} = 0.066) และการวัดและประเมินผล (PNI_{Modified} = 0.062) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ด้านที่ต้องพัฒนาด้านแรก คือ การสะท้อนตนเอง (PNI_{Modified} = 0.073) รองลงมา คือ การอนุมานและสังเคราะห์ (PNI_{Modified} = 0.072) การคิดเชิงประเมิน (PNI_{Modified} = 0.066) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด คือ การนิยามและตีความ (PNI_{Modified} = 0.064) ผลการวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นครั้งนี้ สามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ผ่านการออกแบบนโยบายที่ส่งเสริมการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทการศึกษายุคใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงาน, การบริหารวิชาการ, ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

Abstract

The objective of this research is to study the priority needs of the academic management in secondary schools based on the concept of critical thinking skill development. This is a mixed-

method research using a multiphase approach including both quantitative and qualitative research. The sample consisted of 345 secondary schools under the Office of the Basic Education Commission, selected through multi-stage random sampling. Data were collected from 3 members of the school which included school principals, school administrators, and teachers. Data were collected using a five-point Likert scale questionnaire and analyzed using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}). The results of the study revealed that the highest priority was in the development of teaching materials and learning resources (PNI_{Modified} = 0.072), followed by curriculum development (PNI_{Modified} = 0.067), instructional management (PNI_{Modified} = 0.066), and assessment and evaluation (PNI_{Modified} = 0.062), respectively. Regarding the needs for critical thinking skill development, the highest priority was self-reflection (PNI_{Modified} = 0.073), followed by inference and synthesis (PNI_{Modified} = 0.072), and evaluation (PNI_{Modified} = 0.066). The lowest need was found in defining and interpretation (PNI_{Modified} = 0.064). The analysis of the needs assessment results can serve as policy-oriented information for guiding the development of academic administration by school administrators to enhance overall effectiveness. In particular, it emphasizes the promotion and support of learning management that focuses on the development of critical thinking skills. This can be achieved through policy design that encourages the use of diverse, modern learning media and resources that align with the context of contemporary education, which prioritizes learner-centered approaches.

Keywords: Needs Assessment for Management Development, Academic Management, Critical Thinking Skills

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ควบคู่ไปกับการเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Fourth Industrial Revolution) ซึ่งเป็นยุคที่เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI), อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT), หุ่นยนต์, การพิมพ์สามมิติ (3D Printing), และนาโนเทคโนโลยี มีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตมนุษย์ ทั้งในมิติของการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน และการประกอบธุรกิจ (World Economic Forum, 2023); (OECD, 2022) การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ลักษณะของตลาดแรงงานทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะความต้องการแรงงานที่มีความสามารถทางเทคโนโลยีควบคู่กับทักษะเชิงสังคมและทักษะทางปัญญาที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (complex cognitive and social-emotional skills) ส่งผลให้ความสามารถด้าน "Soft Skills" อาทิ การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการปรับตัว กลายเป็นสมรรถนะหลักที่นายจ้างให้ความสำคัญมากกว่า "Hard Skills" ดังเดิม เช่น การปฏิบัติงานเฉพาะทางที่สามารถถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติ (UNESCO, 2021); (World Bank, 2024) ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาในทุกระดับจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการศึกษา โดยเน้นการพัฒนา Soft Skills ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมโลกยุคใหม่ โดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลภายใต้ข้อมูลที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking Skills) หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล การประเมินข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน การตั้งคำถาม การวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน การเปิดกว้างทางความคิด และการตัดสินใจบนฐานของข้อมูลที่น่าเชื่อถือ (Facione, P. A., 2020) เป็นอีกหนึ่งทักษะที่สำคัญของตลาดแรงงานโลก

ในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ที่ถูกขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยี ซึ่งเป็นกระบวนการคิดและการประเมินข้อมูลสารสนเทศ เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปที่ชัดเจน ผู้เรียนจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเป้าหมาย รอบด้าน และมีเหตุผลรองรับที่ชัดเจน รวมทั้งต้องเปิดกว้างในการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อมูลที่เป็นแนวคิดของตนเอง ทักษะเหล่านี้ จึงถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ มีวิจารณญาณ และสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลในสังคมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โดยเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษา เพื่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศและของโลกในศตวรรษที่ 21 (UNESCO, 2021); (OECD, 2022) อีกทั้งยังเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของผู้เรียนสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Centuries Learning) ที่มีนัยยะสำคัญเชื่อมโยงกับทักษะอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูล การตีความและ ประเมินหลักฐาน แต่อย่างไรก็ดี แม้จะมีความพยายามในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัล (Digital Age) แต่ยังคงพบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาจำนวนไม่น้อยยังขาดทักษะสำคัญ ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านการคิดเชิงวิพากษ์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้อย่าง มีประสิทธิภาพ (McLoughlin, C. & Lee, M. J., 2008) และจากผลสำรวจความต้องการแรงงานของนายจ้างและ องค์กรเกิดใหม่ในปี 2014 ขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ทำการประเมินผล นักเรียนร่วมกับนานาชาติ หรือ PISA พบว่า นายจ้างขององค์กรในศตวรรษที่ 21 คาดหวังให้พนักงานมีทักษะ ความคิดสร้างสรรค์และทักษะด้านการคิดวิเคราะห์มากที่สุด ดังนั้นภาคส่วนการศึกษาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญ กับการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ให้กับเยาวชนเพื่อให้ตอบรับกับความต้องการของตลาดแรงงานโลก และ ขับเคลื่อนให้เยาวชนเป็นพลเมืองของประเทศและของโลก

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับล่าสุด (พ.ศ. 2566 - 2580) ได้วางเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในกรอบแนวคิด “คุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21” (Learner Aspirations for the 21st Century) โดยกำหนดให้สถานศึกษา ทุกระดับมุ่งเสริมสร้างทักษะพื้นฐาน 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetic) ควบคู่กับทักษะสำคัญ 8Cs ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 2) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) 3) ความเข้าใจใน วัฒนธรรมที่หลากหลาย (Cross-Cultural Understanding) 4) การทำงานร่วมกันและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) 5) การรู้เท่าทันสารสนเทศและสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) 6) ทักษะด้านดิจิทัล (Computing and ICT Literacy) 7) ทักษะอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Career and Learning Skills) และ 8) คุณธรรม จริยธรรม และความมีเมตตา (Compassion) (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2566) นอกจากนี้ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานครยังระบุเพิ่มเติมว่า ผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ควรได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรม โดยเน้นการคิดวิเคราะห์ เชิงระบบ การบูรณาการองค์ความรู้ไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตจริง และการมีความตระหนักในบทบาทพลเมืองที่มี ความรับผิดชอบต่อสังคม (กรุงเทพมหานคร, 2565)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะ ที่จำเป็นในการเรียนรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการ การแก้ปัญหา การปรับตัว ได้อย่างรวดเร็ว จึงมีความสำคัญ อีกทั้งการจัดการศึกษาของประเทศไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาเยาวชน ให้มีความสามารถและทักษะที่สอดคล้องกับสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 อันเป็นผลจากการปฏิวัติด้านดิจิทัล (Digital Revolution) และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) พร้อมทั้งจะขับเคลื่อนและยกระดับ การพัฒนาประเทศต่อไป เมื่อพิจารณาในระดับสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยของ นักเรียนที่กำลังเข้าสู่พัฒนาการด้านการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะการพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีเหตุผล การคิดเป็นระบบ และการใช้เหตุผลแบบนามธรรม ซึ่งตรงกับช่วงวัยที่อยู่ในระยะ “formal operational stage”

ตามแนวคิดของ Piaget และการพัฒนาการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดของ Vygotsky ที่เน้นบทบาทของ “เขตพัฒนาการใกล้เคียง” (Zone of Proximal Development: ZPD) ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ในบริบทของโรงเรียน (Santrock, J. W., 2021); (Berk, L. E. & Meyers, A. B., 2020) อย่างไรก็ตาม แม้แนวนโยบายการศึกษาของไทยจะกำหนดให้ “ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ” และ “การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์” เป็นเป้าหมายหลักของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) แต่จากการประเมินในระดับภาคสนามกลับพบว่า ยังมีข้อจำกัดในการบริหารงานวิชาการที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะดังกล่าว ทั้งในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และระบบการวัดผลที่ยังเน้นเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ (World Economic Forum, 2023) ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยอิงแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการออกแบบระบบบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้พร้อมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในระดับประเทศและระดับโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณนำข้อมูลที่ได้นำมาคำนวณหาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากร คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งหมด 2,359 โรงเรียน (ข้อมูลปีการศึกษา 2565) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น (confident interval) ที่ 95%

กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 345 โรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และครู รวมโรงเรียนละ 3 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 345 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 1,035 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยอิงจากกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามฉบับนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่า IOC อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ถึงดีมาก (ค่าดัชนีอยู่ที่ 0.6 - 1.0) แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ ได้มีการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค (Cronbach's Alpha Coefficient) เพื่อประเมินความสอดคล้องภายในของแต่ละหมวดคำถามผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์คมีค่าเท่ากับ 0.975 กล่าวคือเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่เหมาะสมมาก สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณได้อย่างน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพ

โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวทางการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 345 โรงเรียน ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 880 คน คิดเป็นร้อยละ 85 โดยในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นอยู่ภายใต้การให้คำปรึกษาแนวทางในการเก็บข้อมูลจากอาจารย์ที่ปรึกษาและแบบสอบถามทุกฉบับที่รับกลับคืนนั้น ผ่านการตรวจสอบแล้วว่า ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามครบถ้วนทุกประเด็นคำถามอย่างสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (M) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) โดยจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวทางการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยเรียงค่าดัชนีจากมากไปหาน้อย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวทางการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวทางการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยใช้การวิเคราะห์ Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) แสดงดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวทางการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ในภาพรวม จำแนกตามด้านการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวทางการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI _{Modified}	ลำดับ
1. การพัฒนาหลักสูตร	4.33	0.58	มาก	4.62	0.48	มากที่สุด	0.067	2
1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา	4.35	0.58	มาก	4.62	0.48	มากที่สุด	0.063	1
1.2 กำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้	4.41	0.60	มาก	4.62	0.46	มากที่สุด	0.047	2
2. การจัดการเรียนการสอน	4.33	0.62	มาก	4.62	0.46	มากที่สุด	0.066	3
2.1 จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนด	4.33	0.62	มาก	4.62	0.46	มากที่สุด	0.066	1
3.การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้	4.31	0.63	มาก	4.62	0.46	มากที่สุด	0.072	1
3.1 พัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน	4.33	0.64	มาก	4.63	0.44	มากที่สุด	0.069	2
3.2 จัดแหล่งเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียน	4.21	0.65	มาก	4.61	0.45	มากที่สุด	0.096	1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ในภาพรวม จำแนกตามด้านของการบริหารวิชาการ (ต่อ)

การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI _{Modified}	ลำดับ
4. การวัดและประเมินผล	4.33	0.61	มาก	4.60	0.46	มากที่สุด	0.062	4
4.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผลผู้เรียน	4.34	0.63	มาก	4.63	0.45	มากที่สุด	0.065	1
4.2 กำหนดเครื่องมือการวัดและประเมินผลผู้เรียน	4.32	0.62	มาก	4.58	0.49	มากที่สุด	0.059	2
รวมเฉลี่ย	4.33	0.58	มาก	4.62	0.42	มากที่สุด	0.067	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ภาพรวมการบริหารวิชาการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.325$, S.D. = 0.582) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.334$, S.D. = 0.610) รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.331$, S.D. = 0.616) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.328$, S.D. = 0.574) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.310$, S.D. = 0.628)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการจากการวิเคราะห์การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.615$, S.D. = 0.421) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.619$, S.D. = 0.437) รองลงมา คือ การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.619$, S.D. = 0.435) รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.617$, S.D. = 0.456) ส่วนด้านที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.604$, S.D. = 0.458)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ในภาพรวม มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI_{Modified} = 0.067 คิดเป็นร้อยละ 6.70 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าลำดับความต้องจำเป็นพัฒนาลำดับแรก คือ การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ (PNI_{Modified} = 0.072) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร (PNI_{Modified} = 0.067) รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน (PNI_{Modified} = 0.066) และการวัดและประเมินผล (PNI_{Modified} = 0.062) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ในภาพรวม จำแนกตามการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI _{Modified}	ลำดับ
1. การนิยามและตีความ	4.35	0.67	มาก	4.63	0.49	มากที่สุด	0.064	5
2. การวิเคราะห์และสำรวจตรวจสอบ	4.32	0.67	มาก	4.61	0.51	มากที่สุด	0.065	4
3. การคิดเชิงประเมิน	4.31	0.68	มาก	4.59	0.54	มากที่สุด	0.066	3

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ในภาพรวม จำแนกตามการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (ต่อ)

การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI _{Modified}	ลำดับ
4. การอนุমানและสังเคราะห์	4.31	0.67	มาก	4.61	0.51	มากที่สุด	0.072	2
5. การอธิบาย	4.33	0.67	มาก	4.60	0.52	มากที่สุด	0.063	6
6. การสะท้อนตนเอง	4.33	0.70	มาก	4.64	0.51	มากที่สุด	0.073	1
รวมเฉลี่ย	4.33	0.62	มาก	4.62	0.45	มากที่สุด	0.067	

จากตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยภาพรวม พบว่า การบริหารวิชาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.325$, S.D. = 0.618) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การนิยามและตีความ ($\bar{X} = 4.354$, S.D. = 0.665) รองลงมา คือ การอธิบาย ($\bar{X} = 4.331$, S.D. = 0.670) รองลงมา คือ การสะท้อนตนเอง ($\bar{X} = 4.325$, S.D. = 0.696) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การอนุমানและสังเคราะห์ ($\bar{X} = 4.306$, S.D. = 0.666)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการในภาพรวมการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.615$, S.D. = 0.454) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การสะท้อนตนเอง ($\bar{X} = 4.637$, S.D. = 0.509) รองลงมา คือ การนิยามและตีความ ($\bar{X} = 4.633$, S.D. = 0.493) การอนุমানและสังเคราะห์ ($\bar{X} = 4.614$, S.D. = 0.511) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การคิดเชิงประเมิน ($\bar{X} = 4.593$, S.D. = 0.542)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ในภาพรวมมีค่าดัชนีความต้องการ PNI_{Modified} = 0.067 คิดเป็นร้อยละ 6.70 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่จำเป็นพัฒนาลำดับแรก คือ การสะท้อนตนเอง (PNI_{Modified} = 0.073) รองลงมา คือ การอนุমানและสังเคราะห์ (PNI_{Modified} = 0.072) การคิดเชิงประเมิน (PNI_{Modified} = 0.066) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด คือ การนิยามและตีความ (PNI_{Modified} = 0.064)

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านการบริหารวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การวัดและประเมินผล รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการศึกษาที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการเรียนรู้ และยังคงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างสอดคล้องต่อทักษะที่ต้องการในการวัดและประเมินผล โดยการประเมินผลทักษะทางพฤติกรรมที่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการวัดผลที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับทักษะนั้น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวัดและประเมินผลในการเปิดใจกว้างซึ่งเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการมีจินตนาการ หรือความคิดสร้างสรรค์ (Richard, D. R. et al., 2015)

ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อรายได้ของผู้สำเร็จการศึกษาในการประกอบอาชีพ (ศศิธร เทียนงาม, 2557) การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะดังกล่าวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารวิชาการโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรยังคงถือเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับการบริหารวิชาการ ทั้งนี้ อาจเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและความต้องการของชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุวัฒน์ อัมมะปาละ ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในกลุ่มโรงเรียนวังชลสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 พบว่า ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ต้นสังกัดควรจัดอบรมหลักสูตรที่มีแนวทางและการเข้าใจร่วมกัน สอดคล้องกับมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อนุวัฒน์ อัมมะปาละ, 2561)

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับ สรรฐณัฐ ปัญญาเสกฐิ์ ที่กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนมีความต้องการจำเป็นในการออกแบบสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีแนวคิดการคิดเชิงคำนวณ ซึ่งพบว่า ในปัจจุบันผู้บริหารยังขาดการส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูผู้สอนจัดทำออกแบบ และจัดหาสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีแนวคิดเชิงคำนวณการที่ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้เนื่องจากแนวคิดเชิงคำนวณเป็นเรื่องใหม่สำหรับการศึกษาในประเทศไทย (สรรฐณัฐ ปัญญาเสกฐิ์ , 2565) ซึ่งแนวคิดเชิงคำนวณถูกบรรจุในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) หมายความว่า ถูกเริ่มใช้กับโรงเรียนนำร่องครั้งแรกในปีการศึกษา 2561 นับจนถึงปัจจุบันซึ่งสิ้นสุดปีการศึกษา 2564 ครบเวลา 3 ปี ของทุกช่วงชั้น อีกทั้งบางโรงเรียนยังไม่สามารถพัฒนาสื่อ นวัตกรรมได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Threekunprapa, A. & Yasri, P. พบว่า สื่อการเรียนรู้ ชุดอุปกรณ์การเรียนการสอน สื่อมัลติมีเดีย รวมไปถึงนวัตกรรม การศึกษาต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ยังไม่มีคุณสมบัติเท่าที่ควรจะเป็น ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสทางการศึกษา และยังพบว่า อัตรากำลังผู้ที่ดูแลระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังมีไม่เพียงพอ ในสถานศึกษา (Threekunprapa, A. & Yasri, P., 2021)

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 345 โรงเรียน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐานร่วมกับดัชนี PNI Modified ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดอยู่ที่ด้านการพัฒนาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ รองลงมาคือการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ขณะที่ในมิติของทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ทักษะที่ควรเร่งพัฒนามากที่สุด ได้แก่ การสะท้อนตนเอง และการอนุมาน-สังเคราะห์ ซึ่งงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการในระดับโรงเรียนควรมีทิศทางที่บูรณาการแนวคิดเรื่องการคิดเชิงวิพากษ์เข้ากับหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ และระบบการประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในสามระดับหลัก ได้แก่ หน่วยงานต้นสังกัดควรประสานงานกับองค์กรส่งเสริมการสอนเพื่อพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจนและยืดหยุ่นในบริบทโรงเรียนต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนและสนับสนุน

การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมเสริมสร้างศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดขั้นสูง และครูผู้สอนควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านสถานการณ์จริง การเรียนรู้ผ่านโครงการ และกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถาม วิเคราะห์ และสะท้อนตนเอง โดยมีสื่อการเรียนรู้หลากหลายและเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ แก้ปัญหาเป็น และมีทักษะชีวิตที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อออกแบบแนวทางการบริหารวิชาการที่ขับเคลื่อนทักษะการคิดเชิงวิพากษ์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสร้างนวัตกรรมเชิงบริหารที่ตอบสนองต่อบริบทโรงเรียนไทย รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นการสะท้อนกระบวนการคิด มากกว่าการประเมินผลลัพธ์เชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว เพื่อให้การประเมินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร.
- ศศิธร เห็นงาม. (2557). ปัจจัยด้านทักษะของแรงงานที่ส่งผลต่อรายได้ของแรงงานในสถานประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, 1(2), 52-62.
- สรยุทธ ัญญะเสฏฐ. (2565). ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิด การส่งเสริมการคิดเชิงคำนวณ. วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา, 4(1), 26-50.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อนุวัฒน์ ัมมะปาละ. (2561). แนวทางการบริหารงานวิชาการในกลุ่มโรงเรียนวังชลสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 19(1), 67-81.
- Berk, L. E. & Meyers, A. B. (2020). Infants and children: Prenatal through middle childhood. (8th ed.). Boston: Pearson Education.
- Facione, P. A. (2020). Critical thinking: What it is and why it counts. Retrieved September 24, 2020, from <https://insightassessment.com/>
- McLoughlin, C. & Lee, M. J. (2008). Future learning landscapes: Transforming pedagogy through social software. Innovate: Journal of Online Education, 4(1), 1-11.
- OECD. (2022). Skills for a digital world: 2022 insights report. Organisation for Economic Co-operation and Development. Retrieved March 3, 2023, from <https://www.oecd.org>
- Richard, D. R. et al. (2015). A Rosetta Stone for noncognitive skills: Understanding, assessing, and enhancing noncognitive skills in primary and secondary education. Retrieved March 10, 2023, from https://asiasociety.org/files/A_Rosetta_Stone_for_Noncognitive_Skills.pdf
- Santrock, J. W. (2021). Adolescence. (17th ed.). New York: McGraw-Hill Education.
- Threekunprapa, A. & Yasri, P. (2021). The role of augmented reality-based unplugged computer programming approach in the effectiveness of computational thinking. International Journal of Mobile Learning and Organisation, 15(3), 233-250.
- UNESCO. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. Retrieved April 20, 2024, from <https://meddialogue.eu/e-library/unescdoc-unesco-digital-library/>

- World Bank. (2024). World development report 2024: Learning to compete in a fast-changing world. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.worldbank.org/ext/en/home>
- World Economic Forum. (2023). Future of jobs report 2023. Retrieved April 20, 2023, from https://weforum.wd3.myworkdayjobs.com/Forum_Careers

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ*

DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM FOR ENHANCING TEACHER
ASSISTANT COMPETENCY IN TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT UNDER
NAKHONPHANOM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2 BASED ON
THE LEARNING COMMUNITY

อิสระ ขอนบุรี*, จินดา ลาโพธิ์, สัมราญ กำนัดภัย

Isara Chonburi*, Jinda Lapho, Sumran Gumjudpai

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: chonburikheag@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วยด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ คือ การวิจัยและพัฒนา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตรเป็นครูผู้ช่วย จำนวน 17 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{modified}) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูผู้ช่วยมีความต้องการจำเป็นมากที่สุดในด้านการจัดการเรียนการสอน 2) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ รวม 12 สมรรถนะ 49 ตัวบ่งชี้ 3) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระหรือประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเอกสารประกอบ และหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = .04) 4) ผลการทดลองใช้ พบว่า 1) ครูผู้ช่วยที่ใช้หลักสูตรมีสมรรถนะด้านความรู้ในการจัดการเรียนการสอน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ครูผู้ช่วยมีทักษะการปฏิบัติงาน สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ครูผู้ช่วยมีสมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ครูผู้ช่วยมีความพึงพอใจต่อหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.26)

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย, แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

The purposes of this research were to develop and investigate the effects of an Enrichment Curriculum to Enhance the competencies of assistant teachers working under the Office of the Primary Educational Service Area 2, Nakhon Phanom, based on the concept of professional learning communities. This research employed Research and Development (R&D). The research process was organized into four steps. The population and sample group consisted of 17 assistant teachers selected through purposive sampling. The statistics for data analysis were modified priority needs index (PNImodified), percentage, mean, standard deviation, t-test and content analysis. The research findings were as follows: 1) Assistant teachers demonstrated the highest needs in the area of instructional management. 2) Instructional management competency consisted of three components: knowledge, skills, and personal attributes, totaling 12 competencies and 49 indicators. 3) The developed curriculum comprised six components: principles, objectives, content or learning experiences, learning activities, assessment and evaluation, and supplementary materials. The curriculum was rated as highly appropriate ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = .04). 4) The results of using the course found that assistant teachers' knowledge competence in teaching management based on the professional learning communities concept, surpassing the 80 percent threshold at a statistical level of .01, practical skills significantly higher than the set benchmark of 70 percent with a at statistical level of .01, assistant instructors' personal characteristic competency was higher than after using curriculum at a statistical level of .01 and Assistant teachers expressed the highest level of satisfaction with the curriculum ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.26).

Keywords: Curriculum Development, Assistant Teacher Competency Enhancement Curriculum, Professional Learning Community Concept

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญต่อการศึกษามีคุณภาพเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทย โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 54 กล่าวว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่วัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและจัดการศึกษาให้สอดคล้องตามบริบทของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ “การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน” เมื่อหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ จึงจำเป็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องตระหนักถึงบทบาทและการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสมดุลสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่า สมรรถนะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรหรือองค์กร และมีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงาน หรือหน่วยงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษา จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู เพราะครูเป็นตัวแปรสำคัญของคุณภาพการศึกษาที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วย ที่มุ่งสู่การเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม

เพื่อพัฒนาให้ครูผู้ช่วยมีความรู้ ความประพฤติ และคุณลักษณะเหมาะสมในหน้าที่ความรับผิดชอบตามมาตรฐานตำแหน่งที่กำหนด และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเป็นครูที่ดี และเพื่อให้การเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มเป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนด ส่งผลให้ครูผู้ช่วยมีคุณลักษณะ และสมรรถนะในการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2561)

ดังนั้น ครูผู้ช่วยซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นครูและถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ควรได้รับการเสริมสร้าง สนับสนุนให้ครูมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถตรงตามมาตรฐานตำแหน่ง การพัฒนาครูผู้ช่วยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับการดำเนินงาน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยรวม แต่ในกระบวนการปฏิบัติที่ผ่านมาหน่วยงานที่รับผิดชอบมีเพียงการบรรจุและแต่งตั้ง แต่ยังขาดกระบวนการพัฒนาที่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่มีการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานให้กับครูผู้ช่วยที่หลากหลาย และยังขาดการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ ให้กับครูผู้ช่วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) ยังสอดคล้องกับ ธิษณา พิลาล้ำ ที่ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของครู พบว่า ด้านสมรรถนะหลักปัญหาที่พบ คือ ครูขาดการกำหนด แผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้มีน้อย ขาดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ได้ขาดการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้านสมรรถนะประจำสายงาน ปัญหาที่พบ คือ ครูขาดทักษะในการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูขาดทักษะการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี รวมถึงการวัดและประเมินผลไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของผู้เรียน สภาพปัญหาการพัฒนาครูที่ผ่านมา พบว่า ในแต่ละรอบปี (ธิษณา พิลาล้ำ, 2560) จะเห็นได้ว่าครูได้รับการพัฒนาค่อนข้างมาก แต่ยังขาดการติดตามและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ครูยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งวิธีการพัฒนาครู ยังใช้รูปแบบเดิม เน้นการพัฒนาความรู้แต่ยังขาดการพัฒนาทักษะ ทำให้ครูขาดทักษะในการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ มีการใช้สื่อและนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนของยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) และจากการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูผู้ช่วย ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ครูผู้ช่วย มีความต้องการจำเป็นที่ต้องการพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด โดยมีค่าดัชนีความสำคัญของ ความต้องการจำเป็น (PNI) เท่ากับ 0.30 ซึ่งถือว่าเป็นสมรรถนะสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาครูผู้ช่วย เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้ช่วยมีการพัฒนาสมรรถนะ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ อันจะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่คาดหวัง สภาพที่มีอยู่จริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

4. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

4.1 เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านความรู้ ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร และเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

4.2 เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านทักษะการปฏิบัติงานหลังการทดลองใช้หลักสูตร และเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

4.3 เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะครูผู้ช่วยครูผู้ช่วย ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ระหว่างก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร

5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูผู้ช่วย ที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยจำแนกตามกระบวนการวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพที่มีอยู่จริง สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูผู้ช่วย โดยมีขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพที่มีอยู่จริง สภาพที่คาดหวัง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูผู้ช่วย 2) สร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ “สภาพที่คาดหวัง” หรือ “สภาพที่มีอยู่จริง” ในการพัฒนาสมรรถนะครูผู้ช่วย 3) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้ช่วยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และ 4) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพที่คาดหวัง สภาพที่มีอยู่จริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูผู้ช่วย โดยคัดเลือก “สมรรถนะ” ที่มีค่า PNI_{modified} มากที่สุดสำหรับนำไปเป็นเป้าหมายในการพัฒนาต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในระยนี้ ได้แก่ ครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำนวน 189 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ช่วย จำนวน 140 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ จำนวน 127 คน แต่ในงานวิจัยครั้งนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ “สภาพที่คาดหวัง” หรือ “สภาพที่มีอยู่จริง” เกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน โดยใช้กรอบหลักเกณฑ์การประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วย ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) สร้างแบบสอบถามโดยใช้ “ตัวบ่งชี้” ทั้งหมดของแต่ละองค์ประกอบ ที่ผ่านการประเมินดัชนีความสอดคล้องและประเมินความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ดังนั้น จึงถือได้ว่ารายการข้อคำถามทั้งหมดของแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity)

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ “สภาพที่คาดหวัง” และ “สภาพที่มีอยู่จริง” โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมาย และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2562)

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีขั้นตอนย่อย ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักเกณฑ์การประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วย ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอน และองค์ประกอบของสมรรถนะ เพื่อนำมาจัดทำร่างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน
- 2) ประเมินความเหมาะสมของร่างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูผู้ช่วย ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มงานปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษา รวม 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ครูพี่เลี้ยง 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน ลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) สร้างแบบประเมินโดยใช้รายการคำถามที่เป็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 9 คน ตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ “ความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมาย

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยดำเนินการ ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 2) ยกร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร
- 3) ตรวจสอบคุณภาพร่างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน
- 4) สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล ได้แก่ แบบทดสอบสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านความรู้ แบบประเมินสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านทักษะการปฏิบัติงาน แบบวัดสมรรถนะครูผู้ช่วยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการรับการพัฒนาด้วยหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร และคู่มือการใช้หลักสูตร สร้างแบบประเมินลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนนตามระดับความเหมาะสม 5, 4, 3, 2 และ 1 ซึ่งหมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยดำเนินการ ดังนี้

- 1) กำหนดแบบแผนการทดลองใช้หลักสูตร โดยใช้แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design)
- 2) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูผู้ช่วย ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายแพ่งลำโพง จำนวน 17 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
- 3) ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่าง
- 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติงาน เป็นการประเมินชิ้นงาน ประกอบด้วย การออกแบบ

หน่วยการเรียนรู้ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และสมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครูผู้ช่วย ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายแพ่งลำโพง จำนวน 17 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบทดสอบสมรรถนะครูผู้ช่วยด้านความรู้ โดยสร้างแบบทดสอบปรนัย จำนวน 40 ข้อ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งทุกข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับครูผู้ช่วยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน คัดเลือกข้อสอบ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งข้อสอบที่คัดเลือกไว้มีค่าความยาก (P) ระหว่าง 0.31 - 0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) เท่ากับ 0.22 - 0.70 และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Reliability) โดยใช้สูตร KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.917 2) แบบประเมินสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านทักษะการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นแบบประเมินที่ให้คะแนนแบบ Rubrics ประเมินผ่านภาระงานหรือชิ้นงาน จำนวน 3 ชิ้น ได้แก่ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยใช้ระดับพร้อมทั้งเขียนคำอธิบายคุณภาพแต่ละระดับ จากนั้นนำ Rubrics ทั้งหมดที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งทุกข้อคำถามในแต่ละฉบับมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 3) แบบวัดสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากกระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งทุกข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) เปรียบเทียบสมรรถนะด้านความรู้ในการจัดการเรียนรู้ ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบ Dependent Sample t-test 2) วิเคราะห์ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติงาน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบ One Sample t-test เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 3) เปรียบเทียบคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบ Dependent Sample t-test 4) วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการรับการพัฒนากับหลักสูตร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพที่คาดหวัง สภาพที่มีอยู่จริงและความต้องการจำเป็น (Need assessment) ในการพัฒนาครูผู้ช่วย ประกอบด้วย การประเมิน 2 ด้าน คือ 1) ด้านการปฏิบัติตน 2) ด้านการปฏิบัติงาน ซึ่งพบว่า ครูผู้ช่วยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีความต้องการจำเป็นที่ต้องการพัฒนามากที่สุดในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยมีดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.30 (เป็นไปตามเกณฑ์ 0.30 ตามที่ตั้งไว้) ดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของการพัฒนาตนเองในตำแหน่งครูผู้ช่วย ด้านการปฏิบัติตนและด้านการปฏิบัติงาน โดยภาพรวม

ที่	รายการประเมิน	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพที่คาดหวัง (I)			PNI
		N = 148			N = 148			
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	
ด้านการปฏิบัติตน								
1	วินัยและการรักษาวินัย	4.73	.34	มากที่สุด	4.86	.28	มากที่สุด	0.027
2	คุณธรรม จริยธรรม	4.63	.44	มากที่สุด	4.83	.33	มากที่สุด	0.050
3	จรรยาบรรณวิชาชีพ	4.73	.34	มากที่สุด	4.87	.27	มากที่สุด	0.030
4	การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.55	.48	มากที่สุด	4.82	.34	มากที่สุด	0.059
5	จิตวิญญาณความเป็นครู	4.76	.37	มากที่สุด	4.91	.25	มากที่สุด	0.032
6	จิตสำนึกความรับผิดชอบในวิชาชีพครู	4.71	.40	มากที่สุด	4.87	.29	มากที่สุด	0.034
ด้านการปฏิบัติงาน								
1	การจัดการเรียนการสอน	3.73	.38	มาก	4.85	.31	มากที่สุด	0.300
2	การบริหารจัดการชั้นเรียน	4.07	.48	มาก	4.87	.31	มากที่สุด	0.197
3	การพัฒนาตนเอง	4.42	.48	มาก	4.88	.30	มากที่สุด	0.104
4	การทำงานเป็นทีม	4.45	.46	มาก	4.88	.31	มากที่สุด	0.097
5	งานกิจกรรมตามภารกิจบริหารงานของสถานศึกษา	4.51	.57	มากที่สุด	4.82	.42	มากที่สุด	0.069
6	การใช้ภาษาและเทคโนโลยี	4.59	.52	มากที่สุด	4.85	.41	มากที่สุด	0.057

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินและการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเอง ของครูผู้ช่วย ทั้งด้านการปฏิบัติตนและด้านการปฏิบัติงาน ในภาพรวม ครูผู้ช่วยมีความต้องการจำเป็นทุกด้าน โดยมีค่า PNI_{modified} ระหว่าง 0.027 - 0.300 และองค์ประกอบที่ครูผู้ช่วยมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ลำดับที่ 1 ด้านการจัดการเรียนการสอน (PNI_{modified} = 0.300) ลำดับที่ 2 ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน (PNI_{modified} = 0.197) และลำดับที่ 3 การพัฒนาตนเอง (PNI_{modified} = 0.104)

2. ผลการศึกษาค้นคว้าประกอบสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า มีสมรรถนะ 3 ด้าน 12 องค์ประกอบ และ 49 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสมรรถนะทั้ง 3 สมรรถนะ มีดังนี้ สมรรถนะด้านความรู้ 1) มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์หลักสูตรและการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) มีความรู้ ความเข้าใจการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มี 3 ตัวบ่งชี้ 3) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 4 ตัวบ่งชี้ 4) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกและใช้สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน มี 2 ตัวบ่งชี้ 5) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย มี 4 ตัวบ่งชี้ สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติงาน องค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ 20 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 3 ตัวบ่งชี้ 2) การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน มี 5 ตัวบ่งชี้ 3) การใช้และพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มี 6 ตัวบ่งชี้ 4) การเลือกและสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มี 2 ตัวบ่งชี้ 5) การวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียน มี 4 ตัวบ่งชี้ สมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มี 2 องค์ประกอบ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความมุ่งมั่นและศรัทธา

ในวิชาชีพ มี 5 ตัวบ่งชี้ และ 2) การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง มี 6 ตัวบ่งชี้ และผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ 9 คน ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน

(n = 9)

องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
สมรรถนะด้านความรู้			
องค์ประกอบที่ 1 มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์หลักสูตรและการออกแบบหน่วยการเรียนรู้	4.87	.22	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 2 มีความรู้ ความเข้าใจ การออกแบบการจัดการเรียนรู้	4.70	.51	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.83	.25	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 4 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกและใช้สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน	4.83	.35	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 5 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	4.94	.11	มากที่สุด
สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติ			
องค์ประกอบที่ 6 สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.93	.15	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 7 สามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	4.93	.14	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 8 สามารถใช้และพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.93	.12	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 9 สามารถเลือกและสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้	5.00	.00	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 10 สามารถวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียน	4.92	.18	มากที่สุด
สมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล			
องค์ประกอบที่ 11 ความมุ่งมั่นและศรัทธาในวิชาชีพ	4.93	.20	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 12 การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง	4.96	.11	มากที่สุด
รวมเฉลี่ยทั้ง 3 สมรรถนะ	4.90	.11	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ 9 คน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.11) และทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.70 - 5.00

3. ผลการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระหรือประสบการณ์ของหลักสูตร 4) กิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร 5) การวัดและประเมินผลหลักสูตร และ 6) เอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า หลักสูตรในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = .04) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักการของหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร การวัดและประเมินผลของหลักสูตร ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = .00) กิจกรรมของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = .11) เอกสารประกอบหลักสูตร ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = .15) และเนื้อหาของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = .22)

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ปรากฏผลดังตารางที่ 3 - 6

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะครูผู้ช่วยด้านความรู้ในการจัดการเรียนการสอน ก่อนและหลัง การพัฒนา

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	(t-test)	Sig (1-tailed)
ก่อน	17	30	17.18	1.22	17.385**	.000
หลัง	17	30	27.12	2.63		

จากตารางที่ 3 พบว่า ก่อนการทดลองใช้หลักสูตร ครูผู้ช่วยมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ในการจัดการเรียนการสอนเท่ากับร้อยละ 17.18 หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเป็นร้อยละ 27.12 เมื่อทำการทดสอบค่าเฉลี่ยดังกล่าวด้วยสถิติทดสอบที่แบบสองกลุ่มไม่อิสระกัน (t-test แบบ Dependent Sampling) พบว่า ค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะครูผู้ช่วยด้านความรู้ในการจัดการเรียนการสอน กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 80

สมรรถนะ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม	(t-test)	Sig (1-tailed)
ความรู้ในการจัดการเรียนการสอน	17	30	27.12	2.63	24	10.547**	.000

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูผู้ช่วยที่ได้รับการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านทักษะการจัดการเรียนการสอน กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70

สมรรถนะ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม	(t-test)	Sig (1-tailed)
ทักษะการจัดการเรียนการสอน	17	133	122.34	3.89	93	31.077**	.000

จากตารางที่ 5 พบว่า ครูผู้ช่วยที่ได้รับการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีทักษะการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะครูผู้ช่วยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลก่อนและหลังการใช้หลักสูตร

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	(t-test)	Sig
ก่อน	17	4.19	.17	11.062**	.000
หลัง	17	4.86	.17		

จากตารางที่ 6 พบว่า ก่อนการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะ ครูผู้ช่วยด้านการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ครูผู้ช่วยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.17) หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.86, S.D. = 0.17) และสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูผู้ช่วยต่อการรับการพัฒนาด้วยหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.26) ปรากฏผลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูผู้ช่วยต่อการรับการพัฒนาด้วยหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยภาพรวม

รายการ	n = 17		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านเนื้อหาของหลักสูตร	4.66	.31	มากที่สุด
ด้านวิทยากรการฝึกอบรม	4.60	.38	มากที่สุด
ด้านการจัดกิจกรรมของหลักสูตร	4.71	.27	มากที่สุด
ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.53	.36	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.56	.30	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.60	.26	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 พบว่า ครูผู้ช่วยที่ได้รับการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูผู้ช่วยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพที่มีอยู่จริง สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็น พบว่า ครูผู้ช่วยมีความต้องการจำเป็นที่ต้องการพัฒนามากที่สุดในด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มในตำแหน่งครูผู้ช่วย ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ให้น้ำหนักคะแนนการประเมินด้านการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นหน้าที่หลักของครูผู้สอน (ก.ค.ศ. 2561) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนกฤต อึ้งน้อย ที่ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะของครูใหม่ในศตวรรษ ที่ 21 พบว่า มีความต้องการในการพัฒนาในด้านสมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดการเรียนรู้ และการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (ธนกฤต อึ้งน้อย, 2563) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาหลายท่าน ยังศึกษา และพบว่า สมรรถนะที่สำคัญของครูผู้ช่วยที่มีความจำเป็น และเป็นสมรรถนะที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เยาวลักษณ์ มูลสระคู; ภัทราพร ประภาศรี; โชติกา กุณสิทธิ์ ที่กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า สมรรถนะของครูทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ เป็นสมรรถนะที่จำเป็นที่จะส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้เกิดคุณภาพและมีความเหมาะสม (เยาวลักษณ์ มูลสระคู, 2558); (ภัทราพร ประภาศรี, 2562); (โชติกา กุณสิทธิ์, 2563)

2. ผลการศึกษารายการประกอบสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำแนกตามสมรรถนะ ประกอบด้วยสมรรถนะด้านความรู้ มี 5 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้

สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติงาน มี 5 องค์ประกอบ 20 ตัวบ่งชี้ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มี 2 องค์ประกอบ 11 ตัวบ่งชี้ ซึ่งใช้กรอบหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ในตำแหน่งครูผู้ช่วย ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงาน ก.ค.ศ. 2561) และผ่านการยกย่องโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีทั้งคุณวุฒิ ความรู้ ประสบการณ์ และปฏิบัติงาน เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูผู้ช่วย จึงทำให้ได้องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของนักการศึกษาหลายท่าน อาทิ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ ที่กล่าวถึงบทบาทของครู ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งต้องดำเนินการตั้งแต่บทบาทในการเตรียมการสอน บทบาทในการสอน ซึ่งเป็นภารกิจหลัก บทบาทด้านเทคโนโลยี เพื่อให้ครูรู้เท่าทันและเลือกนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน และ บทบาทในด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งทุกบทบาทของครูผู้สอน ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียน การสอน (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ, 2560) และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ โชติกา กุณสิทธิ์ ที่ได้ศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการประสพการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิด การใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย ซึ่งพบว่า องค์ประกอบของสมรรถนะประกอบด้วยสมรรถนะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานปฏิบัติ (Knowledge) ด้านทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (Skills) และด้านคุณลักษณะ เฉพาะบุคคลที่เอื้อหรือจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (Personal Attributes) (โชติกา กุณสิทธิ์, 2563)

3. หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านการจัดการเรียนการสอน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี

6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหาสาระหรือประสบการณ์ 4) กิจกรรม การเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) เอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรทั้งในภาพรวมและรายองค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรจากการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับ สมาน เอกพิมพ์ กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมายหรือวัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาสาระและประสบการณ์ และเวลา แนวทางการจัดการเรียนการสอน แนวทาง เทคนิควิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการตัดสิน การจบหลักสูตร วัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนหรือแหล่งเรียนรู้ (สมาน เอกพิมพ์, 2560) และสอดคล้อง กับการศึกษาของคณาพร วรรณศิลป์ กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วยจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล (คณาพร วรรณศิลป์, 2560)

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น พบว่า ครูผู้ช่วยมี 1) สมรรถนะด้านความรู้ในการจัดการเรียน การสอน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และมีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ที่ร้อยละ 80 2) สมรรถนะครูผู้ช่วยด้านทักษะการปฏิบัติงาน หลังการใช้หลักสูตร พบว่า ครูผู้ช่วยมีทักษะ การจัดการเรียนการสอนหลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 3) สมรรถนะครูผู้ช่วย ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลหลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ เพราะหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาของครูผู้ช่วย และผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมโดยประยุกต์ใช้ แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน เสริมสร้างความรู้ความสามารถ เป็นการพัฒนาและ เสริมสร้างความรู้ให้กับครูผู้ช่วยด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ การนำสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน เป็นขั้นตอนที่ครูผู้ช่วย นำความรู้ไปปฏิบัติการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยมีทีมเป็นผู้นิเทศร่วมสังเกตการสอน และ นำข้อมูลการจัดการเรียนการสอนของสมาชิกในกลุ่มมาวิเคราะห์ผลและให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ครูผู้ช่วยเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐชา แก้วเนตร ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาครู โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

พบว่า ผลการนำระบบพัฒนาครู โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ณัฐชา แก้วเนตร, 2561)

5. ครูผู้ช่วยที่เข้ารับการทดลองใช้หลักสูตร มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.26) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มุ่งส่งเสริมให้ครูผู้ช่วยมีสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอน จึงได้หลอมรวมแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีจุดแข็งในด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มครูผู้ช่วย ที่ร่วมกันในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน ร่วมกันออกแบบหน่วยการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดของแต่ละเนื้อหาที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน ร่วมกันสะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนในฐานะครูร่วมเรียนรู้ (buddy teacher: BT) และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครูผู้สอน (model teacher: MT) สอดคล้องกับงานวิจัยของนิลรัตน์ โคตะ ที่ศึกษาความพึงพอใจของครูกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมครูผู้สอนระดับประถมศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่าครูกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้กิจกรรมการอบรมยังเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มีการจัดลำดับขั้นตอนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์และวิธีปฏิบัติที่ดีจากกลุ่ม (นิลรัตน์ โคตะ, 2558)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ครูผู้ช่วยมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุดในด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก 3 ด้าน 12 องค์ประกอบ และ 49 ตัวบ่งชี้ โดยจำแนกได้ ดังนี้ 1) สมรรถนะด้านความรู้ มี 5 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ 2) สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติงาน มี 5 องค์ประกอบ 20 ตัวบ่งชี้ และ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มี 2 องค์ประกอบ 11 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) ใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาครูตามกระบวนการและหลักการของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเป็นการเปิดกว้างให้ครูได้มีปฏิสัมพันธ์กันและแลกเปลี่ยนเทคนิคประสบการณ์ระหว่างครู 2) ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานโดยการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการสอนและเทคนิคการสอนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนของครูในรูปแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 1) การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างครูผู้ช่วยในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายแพ่งลำโพง ผู้สนใจอาจนำไปศึกษากับครูผู้ช่วยทั้งหมดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2) จากผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูผู้ช่วย พบว่า สมรรถนะที่ครูผู้ช่วยต้องการพัฒนาอีกด้าน คือ การบริหารจัดการชั้นเรียน ซึ่งมีความต้องการจำเป็นในภาพรวมมีค่า $PNI_{modified} 0.197$ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญที่ครูควรให้ความสำคัญและเป็นสมรรถนะที่ส่งผลโดยตรงกับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นควรมีการพัฒนานวัตกรรมหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ของครู

เอกสารอ้างอิง

- คุณาพร วรรณศิลป์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูด้วยรูปแบบผสมผสาน เรื่อง การทำวิจัยในชั้นเรียน. ใน *ประชุมวิชาการศึกษาศาสตร์ดุสิต* สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- โชติกา กุณสิทธิ์. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. ใน *ประชุมวิชาการดุสิต* สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฐชา แก้วเนตร. (2561). การพัฒนาระบบพัฒนาครูโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้แห่งวิชาชีพ ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน *ประชุมวิชาการศึกษาศาสตร์ดุสิต* สาขาวิชา การบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนกฤต อึ้งน้อย. (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูใหม่ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้. ใน *ประชุมวิชาการศึกษาศาสตร์ดุสิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธิษณา พิลาล้า. (2560). สภาพและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- นิลรัตน์ โคตะ. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูผู้สอนระดับประถมศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัด การเรียนรู้ด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. ใน *ประชุมวิชาการดุสิต* สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2560). *ครุศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทราพร ประภาศรี. (2562). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินผลตามสภาพจริง สำหรับสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*, 8(31), 211-222.
- เยาวลักษณ์ มุลสระคู. (2558). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2567 จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- สมาน เอกพิมพ์. (2560). การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่ปฏิบัติการออกแบบและพัฒนา. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *แนวทางการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยการศึกษา ทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2561). *หลักเกณฑ์และวิธีการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน*
THE PRIORITY NEEDS OF ACADEMIC ADMINISTRATION IN SECONDARY SCHOOLS
UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION BASED ON
THE CONCEPT OF HAPPY LEARNING FOR STUDENTS

สุพีรา ดาวเรือง*, อธิภัทร คุโลภาส, เพ็ญวรา ชูประวัตติ, สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา
Supeera Daoruang*, Dhirapat kulophas, Penvara Xupravati, Suebsakul Narintarangkul Na Ayudhaya

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jajjed@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมพหุระยะ ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 342 โรงเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากประชากรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวิชาการ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การวัดและประเมินผล รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร การจัดทำสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ส่วนด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การเห็นคุณค่าของชีวิต รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเรียนและเลือกเรียนอย่างอิสระ การมีอารมณ์เชิงบวก การมีเป้าหมายในการเรียนรู้ การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และการนำความรู้ไปใช้ ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความสุขของผู้เรียน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแนวคิดจากการวัดผลเพื่อการจัดอันดับ ไปสู่การวัดผลเพื่อพัฒนาศักยภาพรายบุคคล สร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนและพัฒนาสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้เพียงพอเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความสุขในการเรียนรู้ของผู้เรียน

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, การบริหารวิชาการ, การเรียนรู้อย่างมีความสุข

Abstract

This study aimed to analyze the essential needs for the development of academic administration in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission based on

the concept of students' happy learning. A multiphase mixed methods research design was employed, incorporating both quantitative and qualitative approaches. The sample consisted of 342 secondary schools under the Office of the Basic Education Commission, determined using Yamane's formula with a confidence level of 95%. The data collection instrument was a 5-point Likert scale questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Modified Priority Needs Index (PNI Modified). The research findings revealed that, in terms of academic administration, the area with the highest essential need was assessment and evaluation, followed by curriculum development, learning environments and resources, and instructional management, respectively. Regarding the concept of students' happy learning, the highest essential need was "life appreciation," followed by autonomous participation in learning, positive emotions, learning goal orientation, interpersonal relationships, and knowledge application. These findings indicate that schools should prioritize the development of assessment tools that promote students' well-being, particularly by shifting from ranking-based assessments to those that foster individual potential, motivation, and meaningful learning. Additionally, school administrators should provide adequate support for learning materials and resources to create learning environments that enhance students' happiness in the learning process.

Keywords: Priority Needs, Academic Administration, Happy Learning

บทนำ

การเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษา และเป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกสถานศึกษาต้องให้ผู้เรียนมีการศึกษาไปพร้อมกับการมีความสุข เพราะผลลัพธ์ทางการศึกษา คือ ผู้เรียน ดังนั้น ความสุขของผู้เรียนจึงควรเป็นเป้าประสงค์หลักของโรงเรียน และการศึกษาที่ดีควรพัฒนาความสุขของบุคคล เพราะความสุขนั้นจะนำมาสู่การเรียนรู้ที่มีความคงทน ความสุข ความพึงพอใจในชีวิต การรับรู้คุณภาพชีวิต และความอยู่ดีมีสุข เป็นระดับที่บุคคลประเมินคุณภาพหรือความพึงพอใจ เกี่ยวกับชีวิตของตนเองในภาพรวมหรือในบริบทเฉพาะการมีความสุขส่งผลในเชิงบวกต่อสุขภาพกายและใจของคนสำหรับในกลุ่มเด็กและเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีความสุขมากกว่ามีผลการเรียนดีกว่า มีพฤติกรรมในห้องเรียนที่ดีกว่า มีปัญหาเชิงพฤติกรรมน้อยกว่า และมีความสัมพันธ์กับครูและเพื่อนที่ดีกว่านักเรียนที่มีความสุขน้อยกว่า (Huebner, E. S. R., 2006)

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพของสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น จากแนวโน้มดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทหลักฉบับปัจจุบันในการขับเคลื่อนประเทศสู่ “สังคมแห่งโอกาสและความหวัง” โดยเน้นการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 บนฐานของความเสมอภาค เท่าเทียม และมีความสุขในชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” แนวโน้มการดำเนินงานในอนาคตด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง มีความสุข ผู้เรียนได้รับการพัฒนาครอบคลุมใน 4 ด้าน คือ Head Heart Hand และ Health เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาทักษะและพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย สามารถแสวงหาองค์ความรู้ได้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ในยุคปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ส่งผลต่อระบบการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาทักษะทั้งด้านวิชาการและคุณภาพชีวิตอย่างสมดุล ทั้งนี้ แนวทางการจัดการศึกษาต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายและนโยบายของรัฐ เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับคุณธรรม ความสุข และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ตลอดจนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และคุณธรรมจริยธรรม จากผลการวิจัยในช่วงหลังเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ พบว่า การบริหารวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากคุณภาพของการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับการบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ระบุว่า งานวิชาการเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครอบคลุมทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงการพัฒนาครูและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกระดับทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างไรก็ตาม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) จากข้อมูลเชิงสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งยังมีความแตกต่างด้านคุณภาพทางวิชาการ ส่งผลให้ผู้เรียนในบางพื้นที่ขาดความสุขในการเรียนรู้ และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือขาดแรงจูงใจในการเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง “ความต้องการจำเป็น” (Needs) ที่ UNESCO อธิบายว่า เป็นช่องว่างระหว่างสภาพจริงกับสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการวางแผนพัฒนาอย่างมีเป้าหมาย การศึกษาครั้งนี้จึงตั้งอยู่บนหลักแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข (Happy Learning) ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดทางจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) (UNESCO, 2021) และหลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การบริหารวิชาการที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในปัจจุบัน แนวคิดด้านคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เปลี่ยนจากการมุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว ไปสู่การพิจารณาความสุข และพัฒนาการรอบด้านของผู้เรียนด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ สังคม หรือ คุณลักษณะเชิงบวกที่หล่อหลอมผู้เรียนให้เติบโตอย่างสมดุล ครอบคลุมถึงความสุขในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการเติบโตอย่างสมดุลของผู้เรียน จึงทำให้การบริหารวิชาการในสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนต้องการการส่งเสริมทั้งด้านความรู้ ทักษะชีวิต และแรงจูงใจอย่างต่อเนื่องจากบริบทดังกล่าว งานวิจัยเรื่อง “ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน” จึงเกิดขึ้นเพื่อศึกษาความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาการบริหารวิชาการให้เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนในบริบทจริงของสถานศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิดงานวิจัย จากการทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน

ประชากร คือ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2,343 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 342 โรงเรียน ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น (confident interval) 95 %

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และตัวแทนนักเรียนในโรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 6 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 2,052 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน โดยการสร้างเครื่องมือเริ่มจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นประเด็นคำถามที่ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารวิชาการและด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน จากนั้นผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามฉบับร่าง และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษา เพื่อประเมินความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ในการเก็บข้อมูลจริง หลังจากปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง จำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อประเมินความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความมั่นคงและเหมาะสมต่อการนำไปใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิเคราะห์ พบว่า เครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณได้อย่างน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพที่ปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน กระบวนการสร้างเครื่องมือเริ่มจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวิชาการและการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นประเด็นคำถามในแบบสอบถาม จากนั้นจัดทำร่างฉบับแรก และนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและการวิจัย ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา เพื่อหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่า แบบสอบถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 ซึ่งอยู่ในระดับที่เหมาะสมและสามารถใช้ได้ หลังจากปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้นำ

เครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง จำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการคำนวณได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความมั่นคงทางสถิติ สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 342 โรงเรียน โดยมีโรงเรียนส่งแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 297 โรงเรียน คิดเป็นอัตราตอบกลับร้อยละ 87 ทั้งนี้ เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ดำเนินการในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนผ่านจากการเรียนการสอนแบบปกติสู่การเรียนออนไลน์กะทันหัน ทำให้ครูและนักเรียนต้องปรับตัวในระยะเวลาอันจำกัด และอาจขาดความพร้อมในหลายด้าน เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยี การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์การเรียนรู้ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percent) และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการคำนวณหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Modified Priority Need Index : PNI_{Modified}) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียน (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพที่ปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียน และผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียนมีผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพที่ปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียนในภาพรวม จำแนกตามการบริหารวิชาการ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียนในภาพรวม จำแนกตามการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI _{Modified}	ลำดับ
1. การพัฒนาหลักสูตร	3.088	0.579	ปานกลาง	4.490	0.529	มากที่สุด	0.454	2
1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา	3.090	0.578	ปานกลาง	4.481	0.535	มากที่สุด	0.450	2
1.2 การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้	3.087	0.617	ปานกลาง	4.499	0.557	มากที่สุด	0.457	1
2. การจัดการเรียนการสอน	3.057	0.629	ปานกลาง	4.431	0.618	มากที่สุด	0.449	4
1.1 การจัดทำแผนการเรียนรู้	3.098	0.612	ปานกลาง	4.489	0.563	มากที่สุด	0.449	2
1.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้	3.054	0.642	ปานกลาง	4.438	0.612	มากที่สุด	0.453	1
1.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	3.061	0.649	ปานกลาง	4.423	0.650	มากที่สุด	0.445	3

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียนในภาพรวม จำแนกตามการบริหารวิชาการ (ต่อ)

การบริหารวิชาการโรงเรียน มัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
3. การวัดและประเมินผล	3.013	0.649	ปานกลาง	4.458	0.587	มากที่สุด	0.479	1
1.1 การกำหนดแนวปฏิบัติในการวัด ประเมินผล	3.001	0.632	ปานกลาง	4.451	0.576	มากที่สุด	0.483	1
1.2 การพัฒนาเครื่องมือวัดประเมินผล	3.010	0.689	ปานกลาง	4.457	0.606	มากที่สุด	0.481	2
1.3 การวัดประเมินผลผู้เรียน	2.978	0.692	ปานกลาง	4.392	0.654	มากที่สุด	0.475	3
4. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและ แหล่งเรียนรู้	3.059	0.642	ปานกลาง	4.442	0.613	มากที่สุด	0.452	3
1.1 การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้	3.063	0.659	ปานกลาง	4.443	0.620	มากที่สุด	0.451	2
1.2 การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้	3.056	0.651	ปานกลาง	4.441	0.622	มากที่สุด	0.453	1
รวมเฉลี่ย	3.092	0.560	ปานกลาง	4.502	0.519	มากที่สุด	0.456	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข พบว่า ภาพรวมการบริหารวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.092$, S.D. = 0.560) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.088$, S.D. = 0.579) รองลงมา คือ การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.059$, S.D. = 0.642) รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.057$, S.D. = 0.629) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 3.013$, S.D. = 0.649)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวมการบริหารวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.502$, S.D. = 0.519) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.490$, S.D. = 0.529) รองลงมา คือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.458$, S.D. = 0.587) รองลงมา คือ การจัดสภาพแวดล้อมสื่อและแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.442$, S.D. = 0.613) ส่วนด้านที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.431$, S.D. = 0.618)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียนในภาพรวม มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI Modified = 0.456 คิดเป็นร้อยละ 45.60 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าลำดับความต้องจำเป็นพัฒาลำดับแรก คือ การวัดและประเมินผล (PNI Modified = 0.479) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร (PNI Modified = 0.454) รองลงมา คือ การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ (PNI Modified = 0.452) และการจัดการเรียนการสอน (PNI Modified = 0.449) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียนในภาพรวม จำแนกตามการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของผู้เรียน มีผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียนในภาพรวม จำแนกตามการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน

การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
1. การเห็นคุณค่าของชีวิต	3.053	0.592	ปานกลาง	4.485	0.534	มากที่สุด	0.469	1
2. การมีเป้าหมายในการเรียนรู้	3.098	0.564	ปานกลาง	4.501	0.524	มากที่สุด	0.453	4
3. การมีอารมณ์เชิงบวก	3.070	0.593	ปานกลาง	4.486	0.537	มากที่สุด	0.461	3
4. การมีความรู้ความเข้าใจและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้	3.128	0.568	ปานกลาง	4.520	0.525	มากที่สุด	0.445	6
5. การมีส่วนร่วมในการเรียนและเลือกเรียนอย่างอิสระ	3.057	0.598	ปานกลาง	4.487	0.537	มากที่สุด	0.468	2
6. การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล	3.103	0.587	ปานกลาง	4.501	0.543	มากที่สุด	0.450	5
รวมเฉลี่ย	3.085	0.563	ปานกลาง	4.497	0.523	มากที่สุด	0.458	

จากตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน โดยภาพรวม พบว่า การบริหารวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.085$, S.D. = 0.563) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การมีความรู้ความเข้าใจและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ ($\bar{X} = 3.128$, S.D. = 0.568) รองลงมา คือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ($\bar{X} = 3.103$, S.D. = 0.587) รองลงมา คือ การมีเป้าหมายในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.098$, S.D. = 0.564) รองลงมา คือ การมีอารมณ์เชิงบวก ($\bar{X} = 3.070$, S.D. = 0.593) การมีส่วนร่วมในการเรียนและเลือกเรียนอย่างอิสระ ($\bar{X} = 3.057$, S.D. = 0.598) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การเห็นคุณค่าของชีวิต ($\bar{X} = 3.053$, S.D. = 0.592)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวมการบริหารวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.497$, S.D. = 0.523) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การมีความรู้ความเข้าใจและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ ($\bar{X} = 4.520$, S.D. = 0.525) รองลงมา คือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ($\bar{X} = 4.501$, S.D. = 0.543) และการมีเป้าหมายในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.501$, S.D. = 0.524) การมีส่วนร่วมในการเรียนและเลือกเรียนอย่างอิสระ ($\bar{X} = 4.487$, S.D. = 0.537) และการมีอารมณ์เชิงบวก ($\bar{X} = 4.486$, S.D. = 0.537) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การเห็นคุณค่าของชีวิต ($\bar{X} = 4.485$, S.D. = 0.534)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน ในภาพรวมมีค่าดัชนีความต้องการ PNI Modified = 0.458 คิดเป็นร้อยละ 45.80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่จำเป็นพัฒนาด้านแรก คือ การเห็นคุณค่าของชีวิต (PNI Modified = 0.469) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเรียนและเลือกเรียนอย่างอิสระ (PNI Modified = 0.468) การมีอารมณ์เชิงบวก (PNI Modified = 0.461) การมีเป้าหมายในการเรียนรู้ (PNI Modified = 0.453) และการมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล (PNI Modified = 0.450) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด คือ การมีความรู้ความเข้าใจและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ (PNI Modified = 0.445)

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 1 และ 2 พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ทั้งในระดับภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (ราว 0.445 - 0.479) ซึ่งแสดงถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารวิชาการตามแนวคิด “การเรียนรู้อย่างมีความสุข” ของผู้เรียน เหตุผลสนับสนุนว่า “ช่วงเวลาการเก็บข้อมูลในช่วงโควิด-19” ส่งผลต่อค่า PNI Modified ดังกล่าวให้สูงขึ้น การระบาดของโควิดทำให้โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เช่น เรียนออนไลน์แบบเร่งด่วน ขาดความพร้อมด้านเทคโนโลยี บุคลากร และแหล่งเรียนรู้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ “สภาพปัจจุบัน” ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับ สื่อ, แหล่งเรียนรู้, การประเมินผล, และ อารมณ์ของผู้เรียน ส่งผลให้ช่องว่างระหว่าง “สภาพปัจจุบัน” และ “สภาพที่พึงประสงค์” กว้างขึ้น ซึ่งนำไปสู่ค่า PNI Modified สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน ผู้วิจัยขออภิปรายผลโดยจำแนกตามลำดับความต้องการจำเป็นของรายด้านของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านย่อยของขอบข่ายด้านการบริหารวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตร รองลงมา คือ การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เทพสุตา เมฆวิสัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการตามแนวคิดสมรรถนะหลักของนักเรียนโรงเรียนสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการตามแนวคิดสมรรถนะหลักของนักเรียนโรงเรียนโรงเรียนสร้างสรรค์อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังที่มีต่อการปรับปรุงและพัฒนาบริหารวิชาการให้ดียิ่งขึ้น จึงถือเป็นโอกาสอันดีที่จะขับเคลื่อนการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (เทพสุตา เมฆวิสัย, 2563) ทั้งนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรยังคงถือเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับการบริหารวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศรี เณรจาที และวัชร ชูชาติ ที่ระบุว่า การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา อันเป็นการนำสู่กระบวนการปฏิบัติจริง โรงเรียนจึงต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อเป็นหลักสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ (สมศรี เณรจาที และวัชร ชูชาติ, 2560) ซึ่งเช่นเดียวกับงานวิจัยของ Liangcheepchop, C. เรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดคนไทย 4.0 ที่พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในการบริหารวิชาการอยู่ในระดับมากและด้านการพัฒนาหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (Liangcheepchop, C., 2018)

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการเห็นคุณค่าของชีวิต สอดคล้องกับ ปกรณ์ ประจัญบาน และ ลภัสรดา จูเมฆา ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนจะประสบความสำเร็จเมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้และของตนเองว่าเรียนแล้วได้อะไร เรียนไปเพื่ออะไร ผู้เรียนจะเห็นว่าบทเรียนมีคุณค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่เรียนนั้นเป็นประโยชน์ และมีความหมายต่อตนเองแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่มีสมรรถนะเป็นฐานมีความสำคัญ โรงเรียนมัธยมศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาการบริหาร

วิชาการให้สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมให้เกิดขึ้นในผู้เรียน (ปกรณ ประจัญบาน และลภัสรดา จูเมฆา, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา แปนพุดเย็น ว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ท่าที หรือการแสดงออกของนักเรียนที่แสดงความรู้สึกที่ดี รู้สึกสนุก รักในการเรียนไม่เกิดความเครียดหรือเบื่อหน่ายต่อการเรียน มีความพึงพอใจ ตั้งใจกระตือรือร้นในการเรียน และมีกำลังใจในการแสวงหาความรู้ มีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้ ตลอดจนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการมีความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาสาระที่ได้เรียน นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ (ปัทมา แปนพุดเย็น, 2557)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสิ่งที่เป็นอย่างกับสิ่งที่ควรเป็นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับเปลี่ยนแนวทางการประเมินผลจากรูปแบบเดิมที่เน้นผลสัมฤทธิ์เชิงปริมาณไปสู่การประเมินที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเฉพาะบุคคล และส่งเสริมแรงจูงใจภายในของผู้เรียน ทั้งยังควรเป็นกระบวนการที่สร้างคุณค่าและความหมายในตัวการเรียนรู้เอง ในด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุขของผู้เรียนพบว่า ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ “การเห็นคุณค่าของชีวิต” ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ในยุคใหม่ เนื่องจากผู้เรียนที่สามารถตระหนักถึงคุณค่าและเป้าหมายของตนเองได้ จะมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากภายในตนเองมากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนควรวางแผนพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขในทุกมิติอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการพัฒนา นโยบายและเครื่องมือการวัดผลที่สามารถสะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ในระดับลึก ไม่จำกัดเฉพาะผลการสอบหรือผลสัมฤทธิ์เชิงปริมาณเท่านั้น แต่ควรรวมถึงปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ความสุข และแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาและจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและดิจิทัลให้เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข เช่น การจัดห้องเรียนที่สร้างแรงบันดาลใจ การจัดระบบแพลตฟอร์มการเรียนรู้ร่วมกัน การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต หรือการออกแบบแหล่งเรียนรู้ที่เปิดกว้างและหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สอดคล้องกับความสนใจ เกิดพลังภายในในการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต ควรมุ่งศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าของชีวิตของผู้เรียน อาทิ บริบทครอบครัว รูปแบบการเรียนการสอน สื่อ หรือบทบาทของครูในฐานะผู้นำทางการเรียนรู้ ทั้งนี้ ยังควรพัฒนากลยุทธ์การบริหารวิชาการที่มีลักษณะเชิงบูรณาการ โดยอาจใช้โมเดลเชิงระบบหรือกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้แนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงและเกิดผลอย่างยั่งยืนในระดับสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- เทพสุดา เมฆวิสัย. (2563). การบริหารวิชาการตามแนวคิดสมรรถนะหลักของนักเรียนโรงเรียนสร้างสรรค์. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปกรณ ประจัญบาน และลภัสรดา จูเมฆา. (2561). การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนิสิตครูในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20(4), 118-128.
- ปัทมา แปนพุดเย็น. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกำแพงเพชร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

- สมศรี เณรจาที และวัชร ชูชาติ. (2560). การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- _____. (2566). รายงานแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาไทย พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Huebner, E. S. R. (2006). An introduction to the special issue on positive psychology and school psychology. *School Psychology Quarterly*, 21(2), 129-133.
- Liangcheepchop, C. (2018). Academic administration strategies of primary schools based on the Thai 4.0 concept. in Master's thesis. Burapha University.
- UNESCO. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. Paris: UNESCO Publishing.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ ChatGPT ในการขับเคลื่อนผลประกอบการทางธุรกิจ: กรณีศึกษาประกันภัยการเดินทาง*

FACTORS INFLUENCING THE USE OF CHATGPT TO DRIVE BUSINESS PERFORMANCE: A CASE STUDY OF TRAVEL INSURANCE

อารยา แสงมหาชัย

Araya Saengmahachai

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Rajabhat Bansomdejchaopraya University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: iamarayas@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อการใช้งาน ChatGPT ในอุตสาหกรรมประกันภัยการเดินทาง ทั้งกลุ่มตัวแทนขายและผู้ซื้อประกันภัย พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมการใช้งาน และศึกษาผลกระทบของพฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT ต่อการรับรู้ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ใช้แต่ละบุคคล โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการเผยแพร่นวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory) ของ Everett Roger เป็นกรอบแนวคิดหลัก งานวิจัยพิจารณาลักษณะของนวัตกรรม 4 ด้าน ได้แก่ ความสอดคล้อง (Compatibility), ความซับซ้อน (Complexity), ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) และการสังเกตเห็นผลได้ชัดเจน (Observability) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของแต่ละปัจจัยต่อทัศนคติ พฤติกรรมการใช้งาน และการรับรู้ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ใช้งานในแต่ละกลุ่ม ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง กลุ่มตัวแทนขายและผู้ซื้อประกันภัยรวมทั้งหมด 589 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ด้วยการถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้ พบว่า ลักษณะของนวัตกรรมในด้านความสอดคล้อง (Compatibility), ความซับซ้อน (Complexity), ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) และความสามารถในการสังเกตผล (Observability) มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติเชิงบวกต่อ ChatGPT ในบริบทของธุรกิจประกันภัยการเดินทาง, ทัศนคติที่ดีต่อ ChatGPT ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการใช้งานที่เหมาะสมและต่อเนื่อง, พฤติกรรมการใช้งานดังกล่าวยังมีผลต่อการรับรู้ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ใช้ในบริบทประกันภัยการเดินทาง และยังพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของการรับรู้และพฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT ระหว่างกลุ่มตัวแทนขายและผู้ซื้อประกันภัยการเดินทาง ผลการวิจัยนี้ จึงเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี AI อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมประกันภัยการเดินทาง

คำสำคัญ: ChatGPT, ประกันภัยการเดินทาง, ประสิทธิภาพในการทำงาน

Abstract

This research aims to investigate the factors influencing attitudes toward using of ChatGPT in the travel insurance industry, focusing on insurance agents and policyholders. It further explores

*Received June 28, 2025; Revised July 20, 2025; Accepted July 24, 2025

the relationship between attitudes and usage behavior, and examines the impact of ChatGPT usage behavior on individual users' perceived work performance. The conceptual framework is grounded in Everett Rogers' Diffusion of Innovation Theory, which identifies four key characteristics of innovation: compatibility, complexity, trialability, and observability. These dimensions analyze their influence on users' attitudes, usage behaviors, and perceived work performance within each group. Data were collected via an online questionnaire from 589 participants, comprising insurance agents and buyers. The data were analyzed using multiple regression analysis. The findings are consistent with the research objectives. Specifically, the innovation characteristics compatibility, complexity, trialability, and observability were found to significantly influence positive attitudes toward ChatGPT in the context of the travel insurance business. Positive attitudes, in turn, led to appropriate and sustained usage behaviors, which subsequently affected users' perceptions of their work performance. The study also revealed significant differences between insurance agents and policyholders regarding their perceptions and usage behaviors of ChatGPT. These findings provide valuable insights for developing and promoting of adequate and appropriate applications of AI technologies within the travel insurance industry.

Keywords: ChatGPT, Travel Insurance, Task Performance

บทนำ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการนำ ChatGPT มาใช้งานในอุตสาหกรรมประกันภัยการเดินทาง โดย ChatGPT ถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์แบบสร้างสรรค์ (Generative AI) ที่ได้รับความนิยมและเปิดให้ประชาชนทั่วไปใช้งานอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่ง ChatGPT ได้รับการพัฒนาโดยบริษัท OpenAI และเปิดตัวครั้งแรกในปี 2022 เป็นแพลตฟอร์มที่ใช้ระบบอัลกอริธึม AI ในการสร้างเนื้อหาอย่างเป็นธรรมชาติและสื่อสารในลักษณะของการสนทนา (OpenAI, 2022) การนำ ChatGPT มาใช้ในภาคธุรกิจได้แพร่หลายไปทั่วโลก โดยมีการนำมาใช้งานทั้งในส่วนของการบริการลูกค้า การตลาด งานด้านกฎหมาย การเงิน และการดำเนินงานภายในองค์กร ระบุว่าองค์กรบางแห่งสามารถประหยัดเวลาการทำงานได้มากถึง 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์จากการใช้ ChatGPT (Kaput, M., 2024) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการสำรวจของ Microsoft ในปี 2024 ซึ่งพบว่า 75% ขององค์กรมีการนำ AI มาใช้งาน เทียบกับ 55% ในปี 2023 (Taylor, A., 2024) สถิติเหล่านี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าองค์กรต่าง ๆ เริ่มมีการยอมรับและนำ Generative AI มาใช้ในระดับที่กว้างขวาง

ประเด็นปัญหาของการวิจัยนี้ คือ อะไรคือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคลากรในการนำ ChatGPT มาใช้งาน โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการเผยแพร่นวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory) ของ Rogers, E. เป็นกรอบแนวคิดหลัก ซึ่งจะพิจารณาลักษณะของนวัตกรรม 4 ด้าน ได้แก่ ความสอดคล้อง (compatibility), ความซับซ้อน (Complexity), ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) และการสังเกตเห็นผลได้ชัดเจน (Observability) (Rogers, E., 2003) ทั้งนี้ อ้างอิงจากการศึกษาในประเทศอินเดีย พบว่า นักศึกษาด้านธุรกิจมีทัศนคติเชิงบวกต่อการนำ ChatGPT ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลักษณะของนวัตกรรม เช่น ความสอดคล้อง ความซับซ้อน ความสามารถในการทดลองใช้ และความสามารถในการสังเกตผลลัพธ์ได้ (Abdalla, A. et al., 2024) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยอื่น ๆ พบว่า พฤติกรรมการใช้งานสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัย เช่น ความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ และความรู้สึกแปลกแยก (Polyportis, A., 2024)

การใช้ ChatGPT เป็นการช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการปรับตัวตามความต้องการของตลาดและลูกค้าได้ โดยสามารถตอบสนองต่อคำถามและความต้องการของลูกค้าอย่างรวดเร็ว ทำให้ลูกค้ารู้สึกถูกพุดคุยด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและมีการตอบกลับทันทีทำให้เพิ่มความเชื่อมั่นในการสื่อสารกับธุรกิจออนไลน์มากขึ้น (Srimueang, A., 2024) จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นได้ว่า ChatGPT มีความสามารถหลากหลายและมี ประโยชน์อย่างมาก ในแวดวงการทำงานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และส่งเสริมความคิด สร้างสรรค์ผ่านการประยุกต์ในด้านต่าง ๆ การใช้งาน ChatGPT ในการทำงานปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Treesorn, M., 2025)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของลักษณะนวัตกรรม ได้แก่ ความสอดคล้อง (Compatibility), ความซับซ้อน (Complexity), ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) และความสามารถในการสังเกตผล (Observability) ต่อทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยการเดินทางในการใช้งาน ChatGPT
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการใช้งาน ChatGPT กับพฤติกรรมการใช้งานของผู้ใช้งานในบริบทของธุรกิจประกันภัยการเดินทาง
3. เพื่อประเมินผลกระทบของพฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT ต่อการรับรู้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ใช้งานในบริบทของอุตสาหกรรมธุรกิจประกันภัยการเดินทาง
4. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการรับรู้และพฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT ระหว่างกลุ่มตัวแทนขายประกันภัยและผู้ซื้อประกันภัยการเดินทาง

วิธีดำเนินการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษานี้ตั้งสมมติฐานว่า การนำ ChatGPT มาใช้งานในอุตสาหกรรมประกันภัยการเดินทางมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพทางธุรกิจ โดยเฉพาะในด้านประสิทธิภาพของการตลาดดิจิทัล การมีส่วนร่วมของลูกค้า และประสิทธิภาพในการดำเนินงานภายในองค์กรในประเทศไทย จากแนวคิดดังกล่าวสามารถกำหนดสมมติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

- H1: ความสอดคล้องมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้ ChatGPT
- H2: ความซับซ้อนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้ ChatGPT
- H3: ความสามารถในการทดลองใช้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้ ChatGPT
- H4: การสังเกตเห็นผลได้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อการใช้ ChatGPT
- H5: ทัศนคติต่อการใช้ ChatGPT มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งาน
- H6: พฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

การตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย ตรวจสอบว่าพฤติกรรมการใช้งานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานหรือไม่ ซึ่งกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ $p < 0.05$ และใช้ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Beta Coefficient) เพื่อประเมินความแรงของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

กระบวนการวิจัย

1. การทบทวนวรรณกรรม - ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยี การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และการใช้ AI ในภาคธุรกิจ เช่น การยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance), การแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory), การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลในองค์กร, การใช้ AI และ Generative AI (เช่น ChatGPT) ในบริบทของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมประกันภัย วรรณกรรมเหล่านี้จะเป็นฐานในการกำหนดสมมติฐานการวิจัย และโครงสร้างของแบบจำลองการวิเคราะห์เชิงพหุคูณ (Multiple Regression Model)

2. การพัฒนาเครื่องมือวิจัย - ออกแบบแบบสอบถามตามตัวแปรสำคัญ เช่น ความเข้ากันได้ (Compatibility), ความง่ายในการใช้งาน (Complexity), การทดลองใช้ (Trialability), การสังเกตเห็นผล (Observability), ทักษะคิด และพฤติกรรมการใช้งาน, การรับรู้ประสิทธิภาพ (Perceived Performance) หลังจากนั้น ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability Test) ด้วยค่า Cronbach's Alpha กับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง ($n = 30$) หากมีการปรับเปลี่ยนคำถามหรือเครื่องมือภายหลัง การทดลองใช้เบื้องต้น จะดำเนินการตรวจสอบคุณภาพใหม่ก่อนใช้จริง

3. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง - ประชากร (Population) ตัวแทนชายประกันภัย และผู้บริโภคที่เคยใช้หรือมีแนวโน้มจะใช้บริการประกันภัยการเดินทางในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยแบ่งเป็นตัวแทนชายประกันภัยอย่างน้อย 150 ราย และผู้ซื้อประกันภัยการเดินทางอย่างน้อย 150 ราย ใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์โมเดลพหุคูณ (Nusair, K. & Hua, N., 2010)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ดำเนินการในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2568 ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัย เช่น การแจ้งวัตถุประสงค์ และการเก็บข้อมูลแบบไม่ระบุตัวตน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล - ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมานโดยใช้โปรแกรม SPSS โดยมี ขั้นตอนการวิเคราะห์

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

5.3 ตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้นทางสถิติ เช่น ความเป็นอิสระของตัวแปร, ความสัมพันธ์เชิงเส้น

5.4 เกณฑ์การแปลผลใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$

5.5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ - สรุปผลการวิจัยและนำเสนอข้อเสนอเชิงกลยุทธ์สำหรับภาคธุรกิจประกันภัยการเดินทาง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรเป้าหมายของการศึกษานี้คือ ตัวแทนชายประกันภัยการเดินทางที่มีใบอนุญาตในประเทศไทย โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำไว้ที่ 150 คน โดยทั่วไปแนะนำให้ใช้อัตราส่วนตัวอย่างต่อรายการสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ เพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างโดยพิจารณาจากจำนวนรายการในการศึกษา จะต้องเป็นผู้ตอบแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 150 คน (Memon, M. A. et al., 2020) ผ่านการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์

1. คุณสมบัติผู้เข้าร่วม

1.1 เป็นตัวแทนชายประกันภัยการเดินทาง

1.2 เคยมีประสบการณ์ในการใช้ ChatGPT ไม่ว่าจะในระดับใด

1.3 มีความยินดีให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดที่นำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้ คือ จำนวน 386 คน สำหรับผู้ขายประกันการเดินทาง และ จำนวน 203 คน สำหรับผู้ซื้อประกันการเดินทาง ซึ่งเป็นจำนวนที่ผ่านการคำนวณกำลังทางสถิติ (Power Analysis) โดยใช้โปรแกรม G*Power เพื่อให้มั่นใจว่ามีความอำนาจในการทดสอบทางสถิติที่เพียงพอ

การเก็บข้อมูลดำเนินการในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2568 โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ผู้เข้าร่วมแต่ละคนใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาทีในการตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบไม่ระบุตัวตน และได้รับแจ้งว่าการเข้าร่วมเป็นไปโดยสมัครใจและสามารถยุติการตอบได้ทุกเมื่อโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจมักใช้เครื่องมือที่มีมาตรฐาน เช่น แบบสอบถาม เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลประเภทเดียวกันจากผู้ตอบแบบสอบถามทุกรายได้อย่างสม่ำเสมอ (Clark, T. et al., 2021) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้มีการพัฒนาแบบสอบถามโดยใช้แนวทางการดัดแปลงจากแบบสอบถามที่เคยใช้ในงานวิจัยก่อนหน้านี้ให้เหมาะสมกับบริบทของงานวิจัยนี้ วิธีการนี้ช่วยให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือและความตรงเชิงเนื้อหาในระดับเบื้องต้น แม้ว่าจะยังต้องมีการทดสอบเพิ่มเติมในบริบทจริงของการวิจัย (Peeters, C. M. et al., 2023)

การนำองค์ความรู้จากงานวิจัยอื่นมาใช้อ้างอิงร่วมด้วย และมีการเพิ่มเติมมาตรวัดประสิทธิภาพการทำงาน (Koopmans, L. et al., 2013) คำถามในแบบสอบถามทั้งหมดใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง) โดยมาตรวัดแบบลิเคิร์ตได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมในการประเมินความคิดเห็นและทัศนคติ (Nemoto, T. & Beglar, D., 2014)

งานวิจัยนี้ได้เลือกใช้ตัวแปรที่สะท้อนลักษณะของนวัตกรรมตามกรอบแนวคิด Diffusion of Innovation Theory รวมถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและผลลัพธ์ของการใช้งาน ChatGPT ในบริบทของธุรกิจประกันภัยการเดินทาง โดยตัวแปรที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 7 ด้านหลัก ได้แก่ ความสอดคล้อง ความซับซ้อน ความสามารถในการทดลองใช้ การสังเกตเห็นได้ ทัศนคติต่อการใช้ พฤติกรรมการใช้งาน และประสิทธิภาพในการทำงาน ในแต่ละตัวแปร ได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติ พร้อมทั้งสร้างข้อคำถามในแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวัดผลจากกลุ่มตัวอย่างรายละเอียดของแต่ละตัวแปรมีดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้อง (Compatibility) หมายถึง ความสามารถของ ChatGPT ในการปรับให้เข้ากับความต้องการและบริบทของผู้ใช้ ตัวอย่างคำถาม เช่น “การใช้ ChatGPT สามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับงานของฉันได้”, “ChatGPT สามารถนำมาใช้งานกับวิธีการทำงานปัจจุบันของฉันได้” เป็นต้น

2. ความซับซ้อน (Complexity) หมายถึง ความง่ายหรือยากในการเรียนรู้และใช้งาน ChatGPT ตัวอย่างคำถาม เช่น “อินเทอร์เฟซของ ChatGPT ดูเข้าใจง่าย”, “การใช้ ChatGPT ไม่จำเป็นต้องมีทักษะทางเทคนิค” เป็นต้น

3. ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) หมายถึง ความสามารถในการลองใช้งาน ChatGPT ก่อนตัดสินใจใช้จริง ตัวอย่างคำถาม เช่น “ฉันได้ลองใช้ ChatGPT ก่อนคนอื่น ๆ”, “ฉันเคยลองใช้ ChatGPT ก่อนตัดสินใจว่าจะใช้กับงานของฉันหรือไม่” เป็นต้น

4. การสังเกตเห็นได้ (Observability) หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นผลลัพธ์หรือประโยชน์จากการใช้ ChatGPT ตัวอย่างคำถาม เช่น “ฉันสามารถเห็นผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ ChatGPT ได้ชัดเจน”, “คนอื่นสามารถสังเกตเห็นว่าฉันใช้ ChatGPT ในการทำงานอยู่” เป็นต้น

5. ทัศนคติต่อการใช้ ChatGPT หมายถึง ความรู้สึกหรือมุมมองของผู้ใช้ที่มีต่อการใช้ ChatGPT ตัวอย่างคำถาม เช่น “การใช้ ChatGPT เป็นการตัดสินใจที่ดี”, “การใช้ ChatGPT เป็นการกระทำที่ชาญฉลาด” เป็นต้น

6. พฤติกรรมการใช้งาน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมจริงของผู้ใช้ในการใช้ ChatGPT ตัวอย่างคำถาม เช่น “ฉันใช้ ChatGPT ในการทำงานอยู่เป็นประจำ”, “ฉันใช้ ChatGPT เพื่อพัฒนาทักษะของฉัน” เป็นต้น

7. ประสิทธิภาพในการทำงาน (เชิงประโยชน์การใช้งาน) หมายถึง ความสามารถของ ChatGPT ในการเพิ่มประสิทธิภาพหรือผลลัพธ์ในการทำงาน ตัวอย่างคำถาม เช่น “ChatGPT ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของฉัน”, “เพราะ ChatGPT ฉันสามารถทำงานให้เสร็จเร็วขึ้นได้” เป็นต้น

การประเมินความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และดำเนินการคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือจุดประสงค์ (Item Objective Congruence: IOC) ปรากฏผลอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำ และนำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะ

คล้ายกับประชากร ทำการคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าเท่ากับ 0.97 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.80 แสดงว่าแบบสอบถามที่มีความน่าเชื่อถือสูงก่อนใช้งานและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในลำดับถัดไป (Cronbach, L. J., 1963)

โดยสรุปแล้วแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยพัฒนาจากเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการรับรองความเชื่อถือจากงานวิจัยเดิม Peeters, C. M. et al. และปรับให้เหมาะสมกับบริบทของงานวิจัยฉบับนี้ โดยประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้ 1) ข้อมูลประชากรทั่วไป เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน 2) ตัวแปรหลักตามทฤษฎีการเผยแพร่นวัตกรรม ได้แก่ 2.1) ความสอดคล้อง (Compatibility) 2.2) ความซับซ้อน (Complexity) 2.3) ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) 2.4) การสังเกตเห็นผลได้ (Observability) 3) ทศนคติต่อการใช้ ChatGPT 4) พฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT และ 5) ประสิทธิภาพในการทำงาน (Peeters, C. M. et al., 2023)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นและเชิงพหุคูณ โดยใช้โปรแกรม SPSS

1. วิเคราะห์ผลกระทบของตัวแปรลักษณะนวัตกรรมทั้ง 4 (ความสอดคล้อง ความซับซ้อน ความสามารถในการทดลองใช้ และการสังเกตเห็นผลได้) ที่มีต่อทัศนคติต่อการใช้ ChatGPT

2. วิเคราะห์ว่าทัศนคติมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้งานหรือไม่

3. ตรวจสอบว่าพฤติกรรมการใช้งานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานหรือไม่

กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ $p < 0.05$ และใช้ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Beta Coefficient) เพื่อประเมินความแรงของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มตัวแทนขายและกลุ่มผู้ซื้อประกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มได้ โดยได้มีการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์กันของตัวแปร (Multicollinearity) ด้วยค่าดัชนี VIF ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (น้อยกว่า 5.0) แสดงว่าไม่มีปัญหา multicollinearity ในโมเดลการวิเคราะห์ (Khamnungkuran, P., 2025)

ผลการวิจัย

เพื่อให้เห็นภาพรวมของการศึกษาค้นคว้า งานวิจัยได้มุ่งเน้นวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและการนำ ChatGPT มาใช้งานในบริบทของอุตสาหกรรมประกันภัยการเดินทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มตัวแทนขายและผู้ซื้อประกันภัย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้ ChatGPT อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและพฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT ในบริบทของอุตสาหกรรมประกันภัยการเดินทาง โดยเน้นการวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดด้านนวัตกรรมและพฤติกรรมผู้ใช้งาน พบข้อสรุปสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลกระทบของลักษณะนวัตกรรมต่อทัศนคติในการใช้งาน ChatGPT

1.1 ปัจจัย ความสอดคล้อง (compatibility) และ ความสามารถในการสังเกตผล (observability) มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติของผู้ใช้งาน

1.2 ความซับซ้อน (complexity) มีผลกระทบเชิงลบต่อทัศนคติ ซึ่งหมายความว่า หาก ChatGPT ใช้งานยาก จะทำให้ผู้ใช้งานมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเครื่องมือนี้

1.3 ความสามารถในการทดลองใช้ (trialability) ช่วยส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อ ChatGPT โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้ที่มีโอกาสได้ทดลองใช้ก่อนการใช้งานจริง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมการใช้งาน

2.1 พบว่า ทัศนคติที่ดีต่อการใช้งาน ChatGPT มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมการใช้งานจริง

2.2 ผู้ที่รู้สึกว่าการใช้งาน ChatGPT มีประโยชน์ เหมาะสมกับงาน และใช้งานได้ง่าย จะมีแนวโน้มใช้งานบ่อยครั้งและต่อเนื่อง

3. ผลกระทบของพฤติกรรมการใช้งานต่อการรับรู้ประสิทธิภาพในการทำงาน

3.1 พฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการรับรู้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3.2 ผู้ใช้งานที่ใช้ ChatGPT อย่างสม่ำเสมอ มักรู้สึกว่าตนเองสามารถทำงานได้เร็วขึ้น มีความถูกต้องมากขึ้น และมีประสิทธิภาพโดยรวมที่ดีขึ้น

4. ความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวแทนชายและผู้ซื้อประกันภัย

4.1 พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้าน การรับรู้คุณค่าของ ChatGPT และพฤติกรรมการใช้งาน

4.1.1 ตัวแทนชายประกันภัย มีระดับการใช้งานสูงกว่า และให้ความสำคัญกับการใช้งานเชิงวิเคราะห์และการตอบคำถามลูกค้า

4.1.2 ผู้ซื้อประกันภัย มีระดับการรับรู้ประโยชน์เชิงข้อมูล เช่น การเข้าใจเงื่อนไขประกันและเปรียบเทียบแผนความคุ้มครอง

4.2 สองกลุ่มต่างก็เห็นว่า ChatGPT เป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการตัดสินใจ

ค่าสถิติเชิงพรรณนา

ตารางที่ 1 ผลสถิติเชิงพรรณนา (ผู้ขายประกัน)

คำอธิบาย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การตีความค่าเฉลี่ย
1. การใช้ ChatGPT สามารถนำมาปรับใช้กับทุกแง่มุมในงานของฉัน	3.54	1.08112	เห็นด้วย
2. ChatGPT สามารถนำมาใช้กับงานปัจจุบันของฉันได้	3.55	1.08993	เห็นด้วย
3. ฉันต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างมากในการนำ ChatGPT มาใช้	3.55	1.09005	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง	3.55	1.03568	เห็นด้วย
4. อินเทอร์เฟซของ ChatGPT ดูเข้าใจง่าย	3.48	.92903	เห็นด้วย
5. การใช้ ChatGPT ไม่จำเป็นต้องมีทักษะทางเทคนิค	3.50	.97301	เห็นด้วย
6. การใช้ ChatGPT ไม่จำเป็นต้องใช้ความพยายามในแง่ของจิตใจ	3.51	.97296	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยความซับซ้อน	3.50	.91081	เห็นด้วย
7. ฉันเรียนรู้เกี่ยวกับ ChatGPT ก่อนคนอื่น ๆ	3.50	.95957	เห็นด้วย
8. ฉันเป็นหนึ่งในคนแรก ๆ ที่ลองใช้ ChatGPT ในที่ทำงานของฉัน	3.50	1.04010	เห็นด้วย
9. ฉันต้องการลองใช้ ChatGPT ก่อนที่จะมีการนำมาใช้จริงในที่ทำงานของฉัน	3.55	.98212	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยการทดลองใช้ได้	3.52	.91691	เห็นด้วย
10. ฉันหวังว่าหากเพื่อนร่วมงานเห็นฉันใช้ ChatGPT พวกเขาจะสนใจนำมาใช้เช่นกัน	3.63	1.02187	เห็นด้วย
11. คนที่ทำงานของฉันส่วนใหญ่ใช้ ChatGPT	3.55	1.01861	เห็นด้วย
12. ถ้าฉันใช้ ChatGPT คนอื่นจะรับรู้ว่าคุณกำลังใช้มันอยู่	3.55	.99278	เห็นด้วย

ตารางที่ 1 ผลสถิติเชิงพรรณนา (ผู้ขายประกัน) (ต่อ)

คำอธิบาย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การตีความค่าเฉลี่ย
ค่าเฉลี่ยการสังเกตเห็นผลได้	3.58	.96841	เห็นด้วย
13. การใช้ ChatGPT เป็นการตัดสินใจที่ดี	3.54	.99054	เห็นด้วย
14. การใช้ ChatGPT เป็นการตัดสินใจที่ฉลาด	3.58	1.02672	เห็นด้วย
15. ฉันมีมุมมองที่ดีต่อการใช้ ChatGPT ในการทำงาน	3.55	1.06620	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อ ChatGPT	3.56	.97336	เห็นด้วย
16. ฉันใช้ ChatGPT ในฐานะตัวแทนประกันการเดินทาง	3.58	1.08574	เห็นด้วย
17. ฉันใช้ ChatGPT เพื่อดำเนินงานของฉัน	3.59	1.10410	เห็นด้วย
18. ฉันใช้ ChatGPT เพื่อให้สามารถทำงานของฉันได้สำเร็จ	3.58	1.09564	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้งาน	3.58	1.042	เห็นด้วย
19. ChatGPT ช่วยให้นึกค้นวิธีแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับปัญหาใหม่ ๆ	3.58	.99892	เห็นด้วย
20. ฉันสามารถทำตามหน้าที่ความรับผิดชอบของฉันได้โดยใช้ ChatGPT	3.61	1.00351	เห็นด้วย
21. เพราะ ChatGPT ฉันสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้	3.60	.99943	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (ธุรกิจประกันการเดินทาง)	3.60	.96520	เห็นด้วย

จากตารางที่ 1 ผลลัพธ์ทางสถิติเชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่า ตัวแทนขายประกันการเดินทางมีการรับรู้ที่อยู่ในระดับ “เห็นด้วย” ในทุกมิติของแบบสอบถาม โดยคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรอยู่ระหว่าง 3.50 - 3.60 ซึ่งแสดงถึงการตอบรับในระดับดี

ตารางที่ 2 ผลสถิติเชิงพรรณนา (ผู้ซื้อประกัน)

คำอธิบาย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การตีความค่าเฉลี่ย
1. การใช้ ChatGPT สามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกแง่มุมในการซื้อประกันของฉัน	4.21	.602	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ChatGPT สามารถนำมาปรับใช้กับการซื้อประกันในปัจจุบันของฉันได้	4.31	.569	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. ฉันต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างมากในการนำ ChatGPT มาใช้	3.49	1.140	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง	4.00	.549	เห็นด้วย
4. อินเทอร์เฟซของ ChatGPT ดูเข้าใจง่าย	4.26	.618	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
5. การใช้ ChatGPT ไม่จำเป็นต้องมีทักษะทางเทคนิค	4.23	.622	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
6. การใช้ ChatGPT ไม่จำเป็นต้องใช้ความพยายามในแง่ของจิตใจ	4.24	.679	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ยความซับซ้อน	4.24	.577	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
7. ฉันเรียนรู้เกี่ยวกับ ChatGPT ก่อนคนอื่น ๆ	4.01	.909	เห็นด้วย
8. ฉันเป็นหนึ่งในคนแรก ๆ ที่ลองใช้ ChatGPT เพื่อซื้อประกันในที่ทำงานของฉัน	3.93	.898	เห็นด้วย
9. ฉันต้องการลองใช้ ChatGPT กับการซื้อประกันก่อนที่จะมีการนำมาใช้จริงในที่ทำงานของฉัน	4.14	.711	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยการทดลองใช้ได้	4.03	.714	เห็นด้วย
10. ฉันหวังว่าหากเพื่อนร่วมงานเห็นฉันใช้ ChatGPT เพื่อช่วยซื้อประกัน พวกเขาจะสนใจนำมาใช้เช่นกัน	4.13	.740	เห็นด้วย
11. คนที่ทำงานของฉันส่วนใหญ่ใช้ ChatGPT เพื่อช่วยซื้อประกัน	4.08	.754	เห็นด้วย
12. ถ้าฉันใช้ ChatGPT คนอื่นจะรับรู้ว่ามีฉันกำลังใช้มันอยู่	3.85	.979	เห็นด้วย

ตารางที่ 2 ผลสถิติเชิงพรรณนา (ผู้ซื้อประกัน) (ต่อ)

คำอธิบาย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การตีความค่าเฉลี่ย
ค่าเฉลี่ยการสังเกตเห็นผลได้	4.02	.700	เห็นด้วย
13. การใช้ ChatGPT เป็นการตัดสินใจที่ดี	4.27	.589	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
14. การใช้ ChatGPT เป็นการตัดสินใจที่ฉลาด	4.30	.575	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
15. ฉันมีมุมมองที่ดีต่อการใช้ ChatGPT ในการซื้อประกัน	4.26	.592	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อ ChatGPT	4.28	.544	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
16. ฉันใช้ ChatGPT ในฐานะผู้ซื้อประกันการเดินทาง	3.46	1.224	เห็นด้วย
17. ฉันใช้ ChatGPT เพื่อซื้อของของฉัน	4.32	.579	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
18. ฉันใช้ ChatGPT เพื่อให้การซื้อประกันของฉันสำเร็จ	4.30	.575	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้งาน	4.02	.595	เห็นด้วย
19. ChatGPT ช่วยให้นึกค้นวิธีแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับการซื้อประกันการเดินทาง	4.27	.622	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
20. ฉันสามารถทำตามความต้องการของฉันได้โดยใช้ ChatGPT	4.25	.630	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
21. เพราะ ChatGPT ฉันสามารถซื้อประกันให้บรรลุเป้าหมายได้	4.23	.638	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (ธุรกิจประกันการเดินทาง)	4.25	.595	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 2 ผลลัพธ์ทางสถิติเชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่า ผู้ซื้อประกันการเดินทางมีทัศนคติและประสบการณ์เชิงบวกต่อการใช้ ChatGPT โดยเฉพาะด้านความซับซ้อน (Complexity) ซึ่งผู้ใช้รู้สึกว่า ChatGPT ใช้งานง่ายที่สุด โดยคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรอยู่ระหว่าง 4.00 - 4.28 ซึ่งแสดงถึงการตอบรับในระดับดีเยี่ยม

การวิเคราะห์ถดถอย

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอย (ผู้ขายประกัน)

โมเดล	ตัวแปรพยากรณ์	ตัวแปรตาม	β	R ²	F	นัยสำคัญ
1	Compatibility, Complexity, Trialability, Observability	ทัศนคติ	0.128 / 0.120 / 0.208 / 0.557	0.908	945.209	✓
2	ทัศนคติ	พฤติกรรมการใช้งาน	1.004	0.878	2752.199	✓
3	พฤติกรรมการใช้งาน	ประสิทธิภาพในการทำงาน	0.847	0.839	1996.831	✓

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่าในกลุ่มผู้ขายประกันการเดินทาง ปัจจัยด้านความสอดคล้อง (Compatibility) ความซับซ้อน (Complexity) ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) และการสังเกตเห็นผลได้ (Observability) มีผลต่อทัศนคติต่อ ChatGPT อย่างมีนัยสำคัญในเชิงบวก ทัศนคติมีผลต่อพฤติกรรมการใช้งาน และพฤติกรรมมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ

ผลลัพธ์ยังแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสองอย่าง คือ การสังเกตเห็นได้ (Observability) และการทดลองใช้ได้ (Trialability) มีผลเชิงบวกมากที่สุดต่อทัศนคติของตัวแทนประกันการเดินทางที่มีต่อการใช้ ChatGPT ซึ่งหมายความว่าเมื่อเจ้าหน้าที่สามารถทดลองใช้เครื่องมือนี้และเห็นประโยชน์อย่างชัดเจน พวกเขาจะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้งานมากขึ้น ความเข้ากันได้ (Compatibility) ก็มีผลเชิงบวกเช่นกัน แต่ไม่มากเท่าสองปัจจัยแรก ส่วนความซับซ้อน (Complexity) ก็ยังมีผลต่อทัศนคติอยู่ แต่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดในทั้งสี่ปัจจัยนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอย (ผู้ซื้อประกันการเดินทาง)

โมเดล	ตัวแปรพยากรณ์	ตัวแปรตาม	β	R^2	F	นัยสำคัญ
1	Complexity, Observability	ทัศนคติต่อ ChatGPT	0.554 / 0.194	0.562	63.385	✓
2	ทัศนคติต่อ ChatGPT	พฤติกรรมการใช้งาน	0.630	0.332	100.032	✓
3	พฤติกรรมการใช้งาน	ประสิทธิภาพการทำงาน	0.566	0.321	94.981	✓

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่าในกลุ่มผู้ซื้อประกันการเดินทาง ปัจจัยด้านความซับซ้อน (Complexity) และ การสังเกตเห็นได้ (Observability) มีผลเชิงบวกมากที่สุดต่อทัศนคติของผู้ซื้อประกันต่อการ ใช้ ChatGPT ซึ่งหมายความว่าเมื่อผู้ซื้อประกันไม่รู้สึว่าการใช้งานเครื่องมือนี้ซับซ้อนและเห็นประโยชน์อย่างชัดเจน พวกเขาก็มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้งานมากขึ้น ทัศนคติมีผลต่อพฤติกรรม และพฤติกรรมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ

โดยรวมแล้ว สมมติฐานทั้งหกข้อของการศึกษานี้ทั้งในฝั่งของผู้ซื้อและผู้ขายประกันการเดินทาง ได้รับการสนับสนุนทั้งหมด ซึ่งตอกย้ำถึงความสำคัญของทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory) ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า วิธีที่ผู้คนมองเห็นคุณลักษณะของ ChatGPT สามารถมีอิทธิพลต่อความรู้สึกที่มีต่อการใช้งาน ความถนัดในการใช้งาน และประสิทธิภาพในการช่วยเหลืองานของพวกเขาได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

1. แนวคิดจากทฤษฎีการเผยแพร่วัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory) ของ Rogers, E. เป็นกรอบแนวคิดหลัก ซึ่งจะพิจารณาลักษณะของนวัตกรรม 4 ด้าน ได้แก่ ความสอดคล้อง (compatibility), ความซับซ้อน (Complexity), ความสามารถในการทดลองใช้ (Trialability) และการสังเกตเห็นผลได้ชัดเจน (Observability) (Rogers, E., 2003) ถูกนำมาใช้เป็นกรอบหลักในการศึกษารั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Abdalla, A. et al. ที่พบว่า ลักษณะของนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับ ChatGPT ในกลุ่มนักศึกษาสาขาธุรกิจ โดยเฉพาะในด้านความสอดคล้องและการสังเกตเห็นผล (Abdalla, A. et al., 2024) งานวิจัยนี้จึงช่วยขยายความเข้าใจในประเด็นที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการยอมรับเทคโนโลยีในเชิงเทคนิค แต่ยังรวมถึงเงื่อนไขและเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการนำ ChatGPT มาใช้งานจริงในบริบทของธุรกิจประกันภัยการเดินทาง

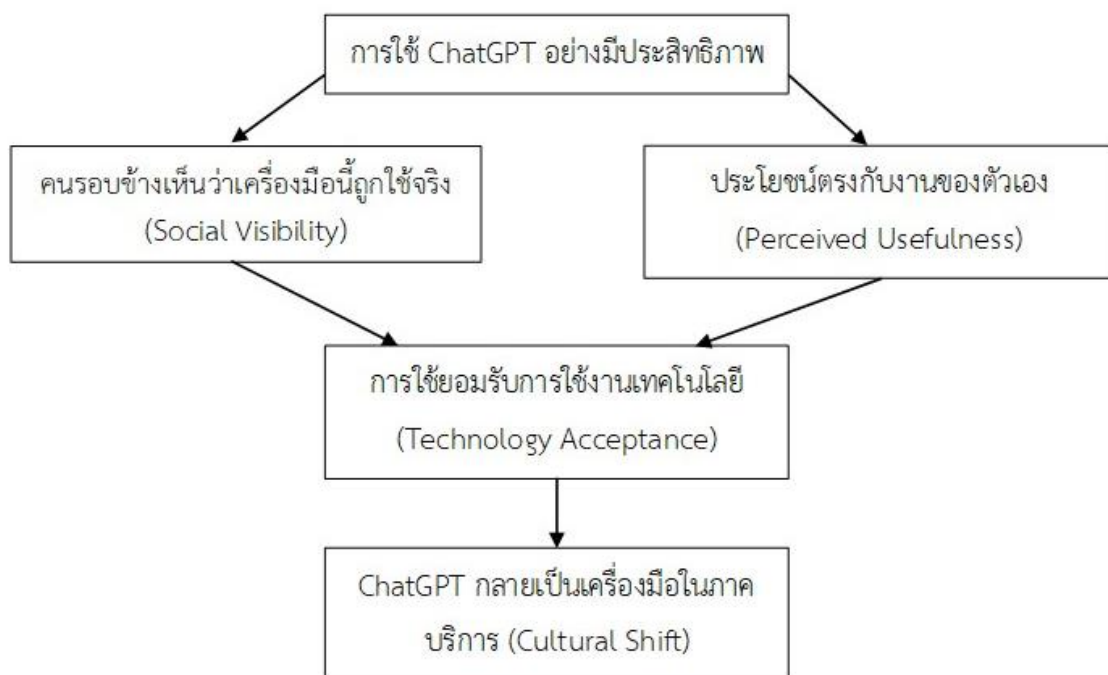
2. ผลการศึกษาในกลุ่มตัวแทนขายและผู้ซื้อประกันภัยการเดินทาง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้งาน ChatGPT โดยค่าเฉลี่ยของทัศนคติในหลายด้านอยู่ในระดับระหว่าง 4 ถึง 5 บนมาตราวัดไลเคิร์ต โดยปัจจัยด้านนวัตกรรมที่มีอิทธิพลสูง ได้แก่ การสังเกตเห็นผล (Observability) และความสอดคล้อง (Compatibility) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ibrahim, G. & Benchekroun, B. ที่ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติของผู้ใช้และบุคลิกภาพเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้งานและประสิทธิภาพการทำงานของบุคคล (Ibrahim, G. & Benchekroun, B., 2024)

3. การสังเกตเห็นผล (Observability) หมายถึง ความสามารถของผู้ใช้ในการรับรู้ผลลัพธ์จากการใช้งาน ChatGPT ทั้งจากประสบการณ์ตรงหรือจากการสังเกตผู้อื่น เช่น เพื่อนร่วมงานหรือผู้บริหารที่ใช้งาน ChatGPT ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการยอมรับและการปรับใช้ในองค์กร ในขณะที่ความสอดคล้อง (Compatibility) สะท้อนถึงความเหมาะสมของ ChatGPT กับบริบทการทำงานดั้งเดิมของผู้ใช้ เช่น การร่างเอกสารกรมธรรม์ การตอบคำถามลูกค้า หรือการจัดการคำถามที่เกิดขึ้น ซึ่งช่วยลดภาระงานและเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานมีเวลาในการปรับปรุงคุณภาพงานด้านอื่นได้มากขึ้น นอกจากนี้ ความซับซ้อน (Complexity) ไม่ได้แสดงบทบาทเป็นอุปสรรคต่อการใช้งานในกลุ่มตัวอย่าง อันเนื่องมาจากลักษณะของเครื่องมือที่ใช้งานได้ง่ายและความคุ้นเคยของผู้ใช้ในกลุ่มวิชาชีพ

4. ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการใช้งาน ChatGPT มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการรับรู้ถึงประสิทธิภาพในการทำงานในบริบทของธุรกิจประกันภัยการเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Acikgoz, F. et al. ที่ชี้ให้เห็นว่า การใช้ ChatGPT ไม่ได้เป็นเพียงการติดตามเทคโนโลยีใหม่ แต่ส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สามารถวัดผลได้จริง (Acikgoz, F. et al., 2023) รวมถึงงานของ Pang, Q. et al. ที่เน้นถึงผลลัพธ์เชิงประสิทธิภาพจากการใช้งานเครื่องมือ AI ในระดับองค์กร (Pang, Q. et al., 2024) นอกจากนี้ยังพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในพฤติกรรมการใช้งานระหว่างกลุ่มตัวแทนขายและผู้ซื้อประกันภัย โดยตัวแทนขายมักใช้ ChatGPT เพื่อสนับสนุนการสื่อสารกับลูกค้าและการปิดการขาย ขณะที่ผู้ซื้อใช้เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลกรมธรรม์และขอคำแนะนำเฉพาะบุคคล

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาที่มีความหมายที่กว้างกว่าการใช้ ChatGPT แคในวงจำกัด โดยชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้เทคโนโลยี AI ถูกนำมาใช้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเรื่องเทคนิคหรือคุณสมบัติของเครื่องมือเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่คนรอบข้างเห็นว่าเครื่องมือนี้ถูกใช้จริง (Social Visibility) และผู้ใช้รู้สึกว่าการใช้เครื่องมือนี้มีประโยชน์ตรงกับงานของตนเอง (Perceived Usefulness) ด้วย ตัวอย่างเช่น ถ้าเพื่อนร่วมงานหรือหัวหน้างานใช้ ChatGPT แล้วเห็นผลดี ผู้ใช้ก็จะรู้สึกอยากลองใช้ตาม และถ้า ChatGPT ช่วยให้งานของเขาง่ายขึ้นจริง ๆ ก็จะทำให้ใช้งานต่อเนื่อง การนำ ChatGPT มาใช้ไม่ได้เกิดขึ้นแบบโดดเดี่ยว แต่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของผู้ใช้ วัฒนธรรมในที่ทำงาน และความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของแต่ละคนด้วย ถ้าผู้ใช้มีเป้าหมายชัดเจน เช่น ต้องการช่วยงานขายให้เร็วขึ้น หรือที่ทำงานสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และผู้ใช้เองก็มีความรู้ด้านดิจิทัลดี ก็จะช่วยทำให้การใช้งาน ChatGPT ประสบความสำเร็จมากขึ้น การที่ตัวแทนขายประกันการเดินทางและผู้ซื้อประกันการเดินทาง ตอบรับ ChatGPT ในทางบวก อาจสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ทำให้ AI กลายเป็นสิ่งที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคบริการ นั่นหมายความว่า ตอนนี้ AI ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่หรือไกลตัวอีกต่อไป แต่กำลังกลายเป็นเครื่องมือที่คนในวงการบริการยอมรับและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ ChatGPT อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทองค์กร

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการนำ ChatGPT มาใช้ในอุตสาหกรรมประกันภัยการเดินทาง แต่มีข้อจำกัดด้านการสุ่มตัวอย่างที่อาจไม่สะท้อนภาพรวมผู้ใช้งานจริงครบถ้วน และมุ่งเน้นเพียงปัจจัยนวัตกรรม 4 ด้าน โดยละเลยความไว้วางใจ ความเสี่ยงที่รับรู้ และความพร้อมขององค์กร อีกทั้งการวิจัยแบบตัดขวางไม่สามารถติดตามพฤติกรรมการใช้งานตามเวลา รวมถึงขาดข้อมูลเชิงคุณภาพที่ช่วยอธิบายบริบทการใช้งานจริง ผลการศึกษาชี้ว่าการวางแผนให้สอดคล้องกับลักษณะงานของพนักงาน (Compatibility) เปิดโอกาสทดลองใช้ (Trialability) และลดความซับซ้อนในการใช้งาน (Perceived Complexity) จะส่งเสริมพฤติกรรมการใช้งานที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในภาคบริการที่ต้องการความรวดเร็วและแม่นยำ รวมถึงใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจผลกระทบของ AI ต่อระบบประกันภัยได้อย่างรอบด้าน ในงานวิจัยต่อเนื่องการใช้เทคโนโลยี Chat GPT สำหรับการวิเคราะห์ทางตลาด การวิจัยมีการนำเสนอกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่เน้นการเพิ่มความหลากหลายและส่งเสริมความร่วมมือกับสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพิ่มเพิ่มยอดขายประกันการเดินทาง โดยใช้เทคโนโลยี Chat GPT เพื่อการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน และสามารถเปรียบเทียบบริบทในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการนี้ธุรกิจประกันภัยและผู้บริโภคควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ซึ่งมีพันธกิจส่งเสริมและสนับสนุนให้ธุรกิจประกันภัยมีบทบาทสร้างเสริมความแข็งแกร่งให้ระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศ และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- Abdalla, A. et al. (2024). Exploring ChatGPT adoption among business and management students through the lens of diffusion of Innovation Theory. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 7, 100257. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100257>
- Acikgoz, F. et al. (2023). Curiosity on cutting-edge technology via Theory of Planned Behavior and Diffusion of Innovation Theory. *International Journal of Information Management Data Insights*, 3(1), 100152. <https://doi.org/10.1016/j.jjime.2022.100152>
- Clark, T. et al. (2021). *Bryman's social research methods*. (6th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Cronbach, L. J. (1963). Course improvement through evaluation. *Teachers College Record*, 64(8), 672-683.
- Ibrahimi, G. & Benchekroun, B. (2024). The adoption of ChatGPT among higher education students: measuring the adoption and personal characteristics. *International Journal of Learning and Change*, 16(6), 652-677.
- Kaput, M. (2024). Enterprise adoption of ChatGPT: How it's actually going. Retrieved May 30, 2025, from <https://www.marketingaiinstitute.com/blog/enterprise-adoption-chatgpt-ai>
- Khamnungkuran, P. (2025). A Comparison of Customer Satisfaction between Buying Life Insurance Through Agents and Online System of Siam Commercial Bank in Bangkok. *Business Administration and Economics Review*, 21(1), 55-80.
- Koopmans, L. et al. (2013). Measuring individual work performance: Identifying and selecting indicators. *Work: A Journal of Prevention, Assessment & Rehabilitation*, 45(3), 229-238.
- Memon, M. A. et al. (2020). Sample size for survey research: Review and recommendations.

- Journal of applied structural equation modeling, 4(2). <https://shorturl.asia/khao9>
- Nemoto, T. & Beglar, D. (2014). Developing Likert scale questionnaires. In N. Sonda & A. Krause (Eds.), JALT2013 Conference Proceedings (pp. 1 - 8). Tokyo: JALT.
- Nusair, K. & Hua, N. (2010). Comparative assessment of structural equation modeling and multiple regression research methodologies: E-commerce context. *Tourism management*, 31(3), 314-324.
- OpenAI. (2022). Introducing ChatGPT. Retrieved May 30, 2025, from <https://openai.com/index/chatgpt/>
- Pang, Q. et al. (2024). When the winds of change blow: an empirical investigation of ChatGPT's usage behaviour. *Technology Analysis & Strategic Management*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/09537325.2024.2394783>
- Peeters, C. M. et al. (2023). Validity and reliability of the adapted Dutch version of the Brace Questionnaire (BrQ). *Acta Orthopaedica*, 94, 460. <https://doi.org/10.2340/17453674.2023.18492>
- Polyportis, A. (2024). A longitudinal study on artificial intelligence adoption: understanding the drivers of ChatGPT usage behavior change in higher education. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 6, 1324398. DOI: <https://doi.org/10.3389/frai.2023.1324398>
- Rogers, E. (2003). *Diffusion of innovations*. (5th ed.). New York: The Free Press.
- Srimueang, A. (2024). Impact of using Chat AI to create marketing content for online business entrepreneurs. *Innovation Technology Management Communication (ITMC)*, 1(1), 29-37.
- Taylor, A. (2024). IDC's 2024 AI opportunity study: Top five AI trends to watch. Retrieved May 30, 2025, from <https://blogs.microsoft.com/blog/2024/11/12/idcs-2024-ai-opportunity-study-top-five-ai-trends-to-watch/>
- Treesorn, M. (2025). Factors of Artificial Intelligence Technology Acceptance Affecting Employees' Readiness to Adopt it in Warehouse Management in Pathum Thani Province. *Journal of Social Science for Local Development Rajabhat Maha Sarakham University*, 9(2), 64-76.

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ*

THE PRIORITY NEEDS FOR DEVELOPING SECONDARY SCHOOL ACADEMIC MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF FREEDOM WITH RESPONSIBILITY

อัจฉิมาวรรณ บุณณะสัมฤทธิ์*, พฤทธิ ศิริบริวรรณพิทักษ์, เพ็ญวรา ชูประวัติ

Achimawan Puranasamriddhi*, Pruet Siribanpitak, Penvara Xupravati

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: achimawan.p@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ โรงเรียนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 62 สำนักงานเขตทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 342 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการคำนวณค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบมากที่สุด คือ การวัดและประเมินผล (PNI Modified = 0.122) รองลงมา คือ การพัฒนาสื่อการสอน (PNI Modified = 0.114) การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร (PNI Modified = 0.106) การพัฒนาหลักสูตร (PNI Modified = 0.096) และการจัดการเรียนการสอน (PNI Modified = 0.066) ตามลำดับ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาด้านเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ พบว่า มีความต้องการจำเป็นสูงสุดในด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการพูดคุยนับกับความรับผิดชอบต่อในการรับฟัง (PNI Modified = 0.108) รองลงมา คือ เสรีภาพในการกราบไหว้บูชาควบคู่กับความรับผิดชอบต่อในการยอมรับ (PNI Modified = 0.107) และเสรีภาพจากความกลัวหรือปลอดจากความกลัวควบคู่กับความรับผิดชอบต่อในการกระทำ (PNI Modified = 0.095) ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ เสรีภาพในความต้องการควบคู่กับความรับผิดชอบต่อในการช่วยเหลือผู้อื่น (PNI Modified = 0.092) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของมุมมองในการพัฒนาต่อไป

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการ, การบริหารวิชาการ, เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ

Abstract

This research aims to analyze the needs for academic administration in secondary schools based on the concept of freedom with responsibility. A mixed-methods research design was employed, combining both quantitative and qualitative approaches. The sample consisted of 342 secondary

schools under 62 Secondary Educational Service Area Offices nationwide. The primary research instrument used to collect data was a structured questionnaire utilizing a five-point Likert scale. Data analysis was conducted using descriptive statistics, including frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and calculation of the Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) to determine the gap between the current and desired states. The results of the study revealed that the area with the highest priority needs in academic management based on the concept of freedom with responsibility was measurement and evaluation ($PNI_{\text{Modified}} = 0.122$). This was followed by instructional media development ($PNI_{\text{Modified}} = 0.114$), co-curricular activity implementation ($PNI_{\text{Modified}} = 0.106$), curriculum development ($PNI_{\text{Modified}} = 0.096$), and instructional management ($PNI_{\text{Modified}} = 0.066$), respectively. These results suggest areas where schools need targeted improvement aligned with the concept of responsible freedom. Furthermore, when considering the dimension of freedom with responsibility, the highest priority was freedom of expression, speech with responsibility to listen ($PNI_{\text{Modified}} = 0.108$), followed by freedom of worship with responsibility to accept ($PNI_{\text{Modified}} = 0.107$), freedom from fear with responsibility to act ($PNI_{\text{Modified}} = 0.095$), and the lowest need was found in the area of freedom from want with responsibility to serve ($PNI_{\text{Modified}} = 0.092$). These findings reflect the diverse perspectives and needs regarding the development of academic administration in secondary schools, emphasizing the importance of integrating the principle of freedom with responsibility into educational leadership and policy frameworks.

Keywords: The Priority Needs of Secondary School Academic Management, Academic Management, Freedom with Responsibility

บทนำ

ในปัจจุบัน ระบบการศึกษาไทยเผชิญกับความท้าทายจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี โดยเฉพาะประเด็นสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นที่สนใจของสังคมอย่างกว้างขวาง กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (TDRI) เป็นประธานคณะกรรมการการพิจารณาข้อร้องเรียนของนักเรียน นักศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) คณะทำงานด้านการละเมิดการกระทำ ความรุนแรงและความปลอดภัยในสถานศึกษา 2) คณะทำงานด้านกฎระเบียบที่ล้าหลังของ สถานศึกษาที่กระทบต่อนักเรียน 3) คณะทำงานด้านการแสดงออกทางการเมืองในสถานศึกษา 4) คณะกรรมการพิจารณาข้อร้องเรียนของนักเรียน นักศึกษา (ชุดใหญ่) เพื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องแบบและทรงผมนักเรียน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2563); (สยามรัฐออนไลน์, 2563) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินงานหลักเพื่อรับมือกับปัญหาการละเมิดสิทธิ ความรุนแรงในโรงเรียน การบังคับใช้กฎระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับบริบทสังคม และการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้เรียน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ประเด็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสิทธิเสรีภาพของนักเรียนได้กลายเป็นหัวข้อสำคัญในสังคมไทย ซึ่งจำเป็นต้องมีการพิจารณาและพัฒนาภายใต้แนวคิด “เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ” เพื่อรักษาสมดุลระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลและผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความทันสมัยเหมาะสมกับยุคสมัยขณะเดียวกันยังสามารถดำรงไว้ซึ่งการใช้สิทธิเสรีภาพของตนภายใต้หลักสุจริตและไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือสุขภาพของประชาชน ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิ

มนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 (กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551) ในยุคที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากผลของเทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม ระบบการศึกษาไทยต้องเผชิญกับความท้าทายหลากหลายประการ โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตย มีจิตสำนึกในสิทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่น ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประเทศมีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน คือ คุณภาพของพลเมือง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการแสวงหาอัตลักษณ์ ทักษะคิด และอุดมการณ์ของตน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) จากผลการสำรวจโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปี 2565 พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 38.2 มีพฤติกรรมที่เข้าข่าย "เสี่ยงต่อการละเมิดกฎระเบียบและการไม่เคารพสิทธิผู้อื่น" และร้อยละ 29.5 แสดงออกทางสังคมในลักษณะที่ขาดความรับผิดชอบ เช่น การใช้วาจาหยาบคายผ่านโซเชียลมีเดีย การไม่ยอมรับความคิดเห็นต่าง และการต่อต้านครูโดยปราศจากเหตุผลเชิงวิชาการ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการแนวคิดเสรีภาพกับความรับผิดชอบ เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน นอกจากนี้ รายงานจาก สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ยังชี้ให้เห็นว่ามีข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธินักเรียนมากกว่า 4,200 เรื่องทั่วประเทศ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับทรงผม เครื่องแบบ การแสดงออกทางการเมือง และสิทธิในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ซึ่งนำไปสู่การตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ 4 กลุ่ม เพื่อพิจารณาและรับฟังเสียงของผู้เรียนในเชิงนโยบาย นอกจากนี้ การสำรวจของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ยังพบว่า ร้อยละ 47.3 ของครูในระดับมัธยมศึกษา ไม่มั่นใจว่าการเรียนรู้ที่จัดอยู่ในโรงเรียนสามารถบ่มเพาะ “จิตสำนึกพลเมือง” ให้ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และร้อยละ 53.1 ของผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าควรมีการพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการให้เชื่อมโยงกับการสร้างคุณลักษณะพลเมืองโดยตรง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

ขณะเดียวกัน ข้อมูลจากรายงานของ UNESCO ชี้ว่า การศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องมีลักษณะเป็น สัญญาทางสังคมใหม่ (New Social Contract for Education) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การเคารพความหลากหลาย และการพัฒนาทักษะประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (UNESCO, 2022) ซึ่งถือเป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียนและผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะ “การบริหารวิชาการ” ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและทิศทางของโรงเรียน และองค์กรองค์กรการยูนิเซฟ ประเทศไทย ได้กล่าวถึงบริบทโรงเรียนประเทศไทย สำหรับคุณครู และผู้บริหารโรงเรียน สอนนักเรียนเรื่องสิทธิมนุษยชน ด้วยวิธีการด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อนำไปสู่สิทธิมนุษยชนในโรงเรียน 1) การตระหนักถึงสิทธิของนักเรียนในโรงเรียน ดำเนินการเพื่อประโยชน์สูงสุดของนักเรียน และให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของนักเรียนเป็นความรับผิดชอบหลักของเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ แทนที่จะบูรณาการเรื่องสิทธิเด็กเข้ากับกิจกรรมเพียงบางกิจกรรมในห้องเรียนแล้ว ควรมีแนวทางเรื่องสิทธิเด็กที่ปรับใช้กับทุกอย่างในโรงเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการสนับสนุน มีส่วนร่วม และได้เชื่อมั่นว่าพวกเขาได้รับการรับฟัง 2) จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงสิทธิทั้งหมดของตน ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมทั้งการเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย โดยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม และเหมาะสมกับกลุ่มอายุของนักเรียน 3) ปฏิบัติต่อนักเรียนในฐานะที่เป็นพลเมือง ซึ่งมีบทบาทและสิทธิตั้งแต่บัดนี้ ไม่ใช่เพียงแค่นักเรียนพลเมืองในอนาคต 4) เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน ด้วยการแสดงความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น 5) สร้างพื้นที่ปลอดภัยให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในโรงเรียน ตลอดจนมีกลไกสำหรับสะท้อนความคิดเห็นเหล่านั้นของนักเรียนให้ผู้ใหญ่ได้รับทราบ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้แนะนำให้ทุกโรงเรียนส่งเสริมเรื่องเสรีภาพการแสดงออก 6) ไม่จำกัดหรือทำโทษนักเรียนในการแสดงความคิดเห็น แต่ให้นำความเห็นต่างมาเป็นตัวอย่างในการสอนนักเรียน ผ่านการสร้างวินัยเชิงบวก 7) โรงเรียนมีหน้าที่เข้ามาดูแลเมื่อพบว่านักเรียนใช้ประทุษร้าย ช่มแครงรังแก ว่ากล่าวให้ร้ายกันทำให้เกิดความอับอาย หรือล่วงละเมิด ทั้งนี้มาตรการดำเนินการจะขึ้นอยู่กับ

กับโรงเรียน และหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยไม่ใช้วิธีการลงโทษทางร่างกายต่อนักเรียน ซึ่งเป็นการผิดกฎหมายประเทศไทยโดยเด็ดขาด รวมถึงการไม่ใช้วิธีข่มขู่นักเรียน 8) ความรุนแรงทุกรูปแบบในโรงเรียน เป็นเรื่องที่ถูกกล่าวโทษ โดยมีมาตรการรับมือและป้องกันการใช้ความรุนแรงอย่างทันทีในทุกกรณี ต้องมีการใช้นโยบายคุ้มครองเด็กอย่างยุติธรรม ซึ่งรวมถึงการร้องเรียนโดยช่องทางที่ไม่เก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ มีการส่งต่อนักเรียนให้เข้าถึงบริการให้คำปรึกษา บริการคุ้มครองเด็กและบริการอื่น ๆ รวมทั้งมีระบบรองรับในการเยียวยาผู้ได้รับความรุนแรง และดำเนินการอย่างเหมาะสมต่อผู้ก่อเหตุและต้นทางที่ (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564)

ในอดีตที่ผ่านมา “มือบคนรุ่นใหม่” หรือ “มือบปลดแอก” ฯลฯ มักมีถ้อยคำที่หยาบคาย หยามเหยียด และเหยียบย่ำต่อผู้ที่กล่าวหาตักเตือน ซึ่งไม่สะท้อนตัวตนว่า สารที่สื่อและส่งออกมานั้น มีสาระและตรรกะที่ดีและก้าวหน้าพอที่จะเรียกว่าเป็นคนรุ่นใหม่ หรืออาจจะปลดแอกความเลวร้ายไปสู่สิ่งใหม่หรือสิ่งที่ดีกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตามทุกถ้อยคำและบุคลิกลักษณะได้บ่งบอกถึงวุฒิภาวะทั้งทางความคิด ความรู้ค่านิยม ที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นคนในสังคมประชาธิปไตย ไม่ใช้การแสดงออกที่บอกความขัดแย้งอย่างอารยะที่พึงกระทำ (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2563) ครูและผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนในโรงเรียน โดยเฉพาะการจัดอบรมหรือกิจกรรมที่บูรณาการประเด็นสิทธิเสรีภาพเข้ากับบริบทของนักเรียน ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงขอบเขตของการใช้สิทธิอย่างมีความรับผิดชอบ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2565)

จากปัญหาและสภาพปัจจุบันดังกล่าว จึงเกิดความจำเป็นเร่งด่วนในการ วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ด้านการบริหารวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่สอดคล้องกับแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สามารถบ่มเพาะคุณลักษณะพลเมืองที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย และมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว จากความสำคัญและสถานการณ์ความเสี่ยงด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษามีความเสี่ยงด้านพฤติกรรมที่ปรากฏเด่นชัด และเป็นกลุ่มคนที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสร้างความพร้อมให้สามารถพึ่งพาตนเอง มีทักษะที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเป็นการสำคัญในการพัฒนาประเทศเข้าสู่ความเป็นสากลของโลกในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่ก้าวไปสู่การดำเนินชีวิต และการพัฒนาประเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์เพื่อหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ

ประชากร คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย โรงเรียนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 62 สำนักงานเขต ทั่วประเทศ จำนวน 2,357 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 342 โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง Yamane, T. ที่ระดับความเชื่อมั่น (confident interval) ร้อยละ 95 (Yamane, T., 1973)

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือครูผู้สอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมโรงเรียนละ 3 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 342 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 1,026 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยอิงจากกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามฉบับนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่าข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่า IOC อยู่ในระดับที่ 0.5 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณได้อย่างน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 342 โรงเรียน ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 831 คิดเป็นร้อยละ 81 โดยในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นอยู่ภายใต้การให้คำปรึกษาแนวทางในการเก็บข้อมูลจากอาจารย์ที่ปรึกษาและแบบสอบถามทุกฉบับที่รับกลับคืนนั้นผ่านการตรวจสอบแล้วว่า ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามครบถ้วนทุกประเด็นคำถามอย่างสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (M) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) โดยจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ โดยเรียงค่าดัชนีจากมากไปหาน้อย

ผลการวิจัย

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ โดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) แสดงดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ ในภาพรวม จำแนกตามการบริหารวิชาการ

การบริหารวิชาการโรงเรียน มัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพ อย่างมีความรับผิดชอบ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
1. การพัฒนาหลักสูตร	4.175	0.681	มาก	4.577	0.540	มากที่สุด	0.096	4
1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สถานศึกษา	4.168	0.699	มาก	4.541	0.441	มากที่สุด	0.089	1
1.2 การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้	4.182	0.707	มาก	4.551	0.588	มากที่สุด	0.088	2
2. การจัดการเรียนการสอน	4.260	0.624	มาก	4.541	0.516	มากที่สุด	0.066	5
1.1 การจัดทำแผนการเรียนรู้	4.383	0.580	มาก	4.378	0.580	มากที่สุด	0.000	3

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ ในภาพรวม จำแนกตามการบริหารวิชาการ (ต่อ)

การบริหารวิชาการโรงเรียน มัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพ อย่างมีความรับผิดชอบ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI _{Modified}	ลำดับ
1.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้	4.175	0.701	มาก	4.586	0.574	มากที่สุด	0.098	1
1.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.220	0.698	มาก	4.541	0.516	มากที่สุด	0.076	2
3.พัฒนาสื่อการสอน	4.102	0.715	มาก	4.569	0.585	มากที่สุด	0.114	2
1.1 พัฒนาสื่อที่ช่วยในการสร้าง ประสบการณ์ทางการศึกษา	4.068	0.753	มาก	4.510	0.624	มากที่สุด	0.109	1
1.2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้	4.107	0.730	มาก	4.535	0.623	มากที่สุด	0.104	2
1.3 พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เร้าต่อ ความสนใจผู้เรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้	4.131	0.725	มาก	4.553	0.618	มากที่สุด	0.102	3
4. กิจกรรมเสริมหลักสูตร	4.172	0.687	มาก	4.616	0.563	มากที่สุด	0.106	3
1.1 พัฒนากิจกรรมที่มีกระบวนการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านร่างกาย	4.163	0.708	มาก	4.576	0.596	มากที่สุด	0.099	1
1.2 พัฒนากิจกรรมที่มีกระบวนการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านจิตใจ	4.179	0.693	มาก	4.571	0.652	มากที่สุด	0.094	2
5. การวัดและประเมินผล	4.093	0.742	มาก	4.591	0.592	มากที่สุด	0.122	1
1.1 การกำหนดแนวปฏิบัติในการวัด ประเมินผล	4.103	0.749	มาก	4.540	0.659	มากที่สุด	0.107	2
1.2 การพัฒนาเครื่องมือวัดประเมินผล	4.082	0.770	มาก	4.538	0.662	มากที่สุด	0.112	1
1.3 การวัดประเมินผลผู้เรียน	4.093	0.761	มาก	4.517	0.679	มากที่สุด	0.104	3
รวมเฉลี่ย	4.117	0.722	มาก	4.577	0.526	มากที่สุด	0.475	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ พบว่า ภาพรวมการบริหารวิชาการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.117$, S.D. = 0.722) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.260$, S.D. = 0.624) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.175$, S.D. = 0.681) รองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.057$, S.D. = 0.629) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.093$, S.D. = 0.742)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการจากการวิเคราะห์การบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.577$, S.D. = 0.526) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ($\bar{X} = 4.616$, S.D. = 0.563) รองลงมา คือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.591$, S.D. = 0.592) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.577$, S.D. = 0.540) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.541$, S.D. = 0.516)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ ในภาพรวม มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI_{Modified} = 0.475 คิดเป็นร้อยละ 47.50 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาด้านแรก คือ การวัดและประเมินผล

($PNI_{Modified} = 0.122$) รองลงมา คือ พัฒนาสื่อการสอน ($PNI_{Modified} = 0.114$) รองลงมา คือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ($PNI_{Modified} = 0.106$) การพัฒนาหลักสูตร ($PNI_{Modified} = 0.096$) และการจัดการเรียนการสอน ($PNI_{Modified} = 0.066$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบในภาพรวม จำแนกตามเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ

การบริหารวิชาการโรงเรียน มัธยมศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$PNI_{Modified}$	ลำดับ
1. เสรีภาพในการแสดงออกและการ พูดกับความรับผิดชอบในการรับฟัง	4.160	0.774	มาก	4.611	0.611	มากที่สุด	0.108	1
2. เสรีภาพในการกราบไหว้บูชากับ ความรับผิดชอบในการยอมรับ	4.128	0.788	มาก	4.568	0.635	มากที่สุด	0.107	2
3. เสรีภาพในความต้องการกับความ รับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้อื่น	4.200	0.759	มาก	4.587	0.630	มากที่สุด	0.092	4
4. เสรีภาพจากความกลัวหรือปลอด ความกลัว และมีความรับผิดชอบใน การกระทำ	4.146	0.778	มาก	4.539	0.660	มากที่สุด	0.095	3
รวมเฉลี่ย	4.158	0.719	มาก	4.576	0.585	มากที่สุด	0.101	

จากตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบโดยภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารวิชาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.158$, S.D. = 0.719) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ เสรีภาพในความต้องการกับความรับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้อื่น ($\bar{X} = 4.200$, S.D. = 0.759) รองลงมา คือ เสรีภาพในการแสดงออกและการพูดกับความรับผิดชอบในการรับฟัง ($\bar{X} = 4.160$, S.D. = 0.774) รองลงมา คือ เสรีภาพจากความกลัวหรือปลอดความกลัว และมีความรับผิดชอบในการกระทำ ($\bar{X} = 4.146$, S.D. = 0.778) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เสรีภาพในการกราบไหว้บูชากับความรับผิดชอบในการยอมรับ ($\bar{X} = 4.128$, S.D. = 0.788)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ในภาพรวมการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.576$, S.D. = 0.585) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ เสรีภาพในการแสดงออกและการพูดกับความรับผิดชอบในการรับฟัง ($\bar{X} = 4.611$, S.D. = 0.611) รองลงมา คือ เสรีภาพในความต้องการกับความรับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้อื่น ($\bar{X} = 4.587$, S.D. = 0.630) เสรีภาพในการกราบไหว้บูชากับความรับผิดชอบในการยอมรับ ($\bar{X} = 4.568$, S.D. = 0.635) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เสรีภาพจากความกลัวหรือปลอดความกลัว และมีความรับผิดชอบในการกระทำ ($\bar{X} = 4.539$, S.D. = 0.660)

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ ในภาพรวมมีค่าดัชนีความต้องการ $PNI_{Modified} = 0.101$ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นพัฒนาลำดับแรก คือ เสรีภาพในการแสดงออกและการพูดกับความรับผิดชอบในการรับฟัง ($PNI_{Modified} = 0.108$) รองลงมา คือ เสรีภาพในการกราบไหว้บูชากับความรับผิดชอบในการยอมรับ

(PNI_{Modified} = 0.107) เสรีภาพจากความกลัวหรือปลอดความกลัว และที่มีความรับผิดชอบในการกระทำ (PNI_{Modified} = 0.095) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด คือ เสรีภาพในความต้องการกับความรับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้อื่น (PNI_{Modified} = 0.092)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขออภิปรายผลโดยจำแนกตามลำดับความต้องการจำเป็นของรายด้านของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านของการบริหารวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร พัฒนาสื่อการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การวัดและประเมินผล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีความปรารถนาที่จะจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการหลอมรวมอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติที่จะสร้างให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับสัทัญญา แซ่มซ้อย ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระความรู้ที่กำหนดไว้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ (สัทัญญา แซ่มซ้อย, 2565) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ควรเน้นการใช้เทคโนโลยีให้เกิดทักษะด้านการคิดเวลาให้ความเป็นมนุษย์ เพื่อให้ผู้เรียนนำเวลาไปใช้อย่างสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์กับมนุษย์ สอดคล้องกับ Woo, J. & Magazine, M. อธิบายไว้ว่า มนุษย์จะมีเวลามากขึ้นในการไปปฏิบัติกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (Woo, J. & Magazine, M., 2020) แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการที่จะพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาภายในจังหวัดชัยนาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสารินทร์ เอี่ยมครอง พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท ได้แก่ การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนิเทศการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยี และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา (สารินทร์ เอี่ยมครอง, 2561) ประกอบกับในปัจจุบันโรงเรียนทุกแห่งพยายามเพิ่มคุณภาพการบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาสามารถแข่งขันกับโรงเรียนอื่น ๆ และแข่งขันกับตนเองให้บรรลุตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนต้องปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นให้กับผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น (พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2561)

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ จำแนกตามเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การวัดและประเมินผล พัฒนาสื่อการสอน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารต้องการขับเคลื่อนพัฒนาการจัดการเรียนรู้และครูต้องการการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และจัดสภาพบรรยากาศ สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการหลอมรวม โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้โดยตรง สอดคล้องกับ Mitchell, J. & Guile, D. อธิบายไว้ว่า เสริมสร้างโอกาสในกิจกรรมโครงงานและปัญหาให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับปัญหาประดิษฐ์ เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และเริ่มทำงานภายใต้กระบวนการของปัญหาประดิษฐ์ได้ (Mitchell, J. & Guile, D., 2021)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบมีลำดับความสำคัญแตกต่างกัน โดยด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การวัดและประเมินผล รองลงมา คือ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า ด้านของเสรีภาพที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ เสรีภาพในการแสดงออกและการพูดควบคู่กับความรับผิดชอบต่อในการรับฟัง รองลงมา คือ เสรีภาพในการกราบไหว้บูชาควบคู่กับความรับผิดชอบต่อในการยอมรับ และเสรีภาพจากความกลัวควบคู่กับความรับผิดชอบต่อในการกระทำ ผลการศึกษานี้สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาองค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผล ตลอดจนการส่งเสริมแนวคิดเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบในทุกมิติของการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น จึงเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสื่อที่เหมาะสมต่อการสร้างประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ขณะเดียวกันควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการวัดและประเมินผล โดยใช้แนวทางการประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) เช่น การประเมินจากผลงาน (Portfolio) การประเมินแบบโครงงาน (Project-based assessment) และการประเมินการปฏิบัติจริง (Performance assessment) อันจะสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษารูปแบบการวัดและประเมินผลที่เน้นเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบต่อ และศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมที่ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและการเปิดใจรับฟัง เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีเครื่องมือในการบริหารจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองอย่างยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2565). รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 กระทรวงยุติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/bRhUc>
- กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2551). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (2563). วุฒิกวาทะทางการเมืองปฏิรูปสังคม-ประชาธิปไตย. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2566 จาก <http://www.fpps.or.th/index.php>
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). ทักษะ 7C ของครู 4.0. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2563). ประเทศไทยในอนาคต Future Thailand: มติที่ 3 การศึกษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2567 จาก <https://url.in.th/ajUjb>
- สยามรัฐออนไลน์. (2563). เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ ร่วมกับ Idol Exchange เปิดตัว HOUSE OF FRAME & WALL OF IDOL. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2567 จาก <https://siamrath.co.th/n/202774>
- สารินทร์ เอี่ยมครอง. (2561). แนวทางการบริหารวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานสถานภาพการศึกษาไทย ปี 2564. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2564 จาก <https://shorturl.asia/GYI6j>

- _____. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2567 จาก <https://url.in.th/pbaoS>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมและทัศนคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2567). สถิติข้อมูลทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2567/1. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2567 จาก https://www.bopp.go.th/?page_id=878
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2564). รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2565). การบริหารวิชาการที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคพลิกผัน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. (2564). สิทธิในโรงเรียนสำหรับนักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียน. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/UM2ok>
- Mitchell, J. & Guile, D. (2021). Fusion Skills and Industry 5.0: Conceptions and Challenges. In Insights Into Global Engineering Education After the Birth of Industry 5.0. Retrieved August 14, 2022, from <https://shorturl.asia/sOVbQ>
- UNESCO. (2022). Reimagining our futures together: A new social contract for education. Retrieved June 10, 2024, from <https://shorturl.asia/au7kE>
- Woo, J. & Magazine, M. (2020). Human-centered activity and creativity in educational enhancement programs. *Journal of Educational Innovation*, 15(2), 45-59.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed). New York: Harper and Row Publications.

ปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร
ในบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก*

FACTORS OF PSYCHOLOGICAL CAPITAL, WORK MOTIVATION, IMPACTING
ORGANIZATIONAL COMMITMENTS IN A MANUFACTURER OF AUTO PARTS
IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR

ปวีณา แจ่มประจักษ์*, บงกช นักเสียง

Paweena Changprachak*, Bongkoch Naksiang

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: paweenay@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ในบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร 2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลด้านทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร และ 4) ศึกษาปัจจัยทุนทางจิตวิทยาและแรงจูงใจในการทำงานที่สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 200 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร อยู่ในระดับมาก 2) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและระยะเวลาการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีทุนทางจิตวิทยา และความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน 3) ทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทในระดับสูง 4) ปัจจัยทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงาน สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทได้ ร้อยละ 41.70

คำสำคัญ: ทุนทางจิตวิทยา, แรงจูงใจในการทำงาน, ความผูกพันต่อองค์กร

Abstract

This research titled “Factors of Psychological Capital, Work Motivation, Impacting Organizational Commitments in a Manufacturer of Auto Parts in Eastern Economic Corridor” aimed to: 1) Study

psychological capital, work motivation, and organizational commitment; 2) Compare personal factors in relation to psychological capital, work motivation, and organizational commitment; 3) Examine the relationships among psychological capital, work motivation, and organizational commitment; and 4) Investigate psychological capital and work motivation as factors that jointly predict organizational commitment among employees of an engine parts manufacturing company located in the Eastern Economic Corridor. This study employed quantitative study methodology which involved 200 employees selected through simple random sampling. A five-point Likert scale questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.96 was used as the research instrument. Data were analyzed using statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) The samples had high levels of psychological capital, work motivation, and organizational commitment; 2) The samples with different ages and different lengths of service had significantly different levels of psychological capital and organizational commitment; 3) Psychological capital and work motivation were highly correlated with organizational commitment; and 4) Psychological capital and work motivation together accounted for 41.70% of the variance in employees' organizational commitment.

Keywords: Psychological Capital, Work Motivation, Organizational Commitment

บทนำ

ความผูกพันต่อองค์กรมีความสำคัญต่อการดำเนินงานและการปฏิบัติงานของบุคลากรหรือพนักงานในหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างมากเพราะเป็นการบ่งชี้ถึงความผูกพันต่อองค์กรและการพร้อมอุทิศตนเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของหน่วยงานดังที่ APA dictionary of psychology ได้ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กรว่า คือ การอุทิศตนเพื่อองค์กร อันหมายรวมถึงการดูแลและใส่ใจขององค์กรนั้น ๆ ไปด้วย (VandenBos, G. R., 2007) โดยในการทำงานและบริบทของสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูงนั้นจำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วยทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถและมีความทุ่มเทต่อองค์กร ด้วยเหตุนี้ความผูกพันต่อองค์กร จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร (บงกช ตั้งจิระศิลป์, 2564) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการลงทุนขนาดใหญ่ของประเทศไทย โดยข้อมูลจากกรมจัดหางานระบุว่าในเดือนเมษายน พ.ศ. 2568 พบว่า มีความต้องการแรงงานถึง 3,500 อัตรา ในตลาดแรงงานในภาคตะวันออก (ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออก, 2568) สอดคล้องกับสถานการณ์การจ้างงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่มีรายงานว่าในไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2568 มีบุคคลทำงานในเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 2.53 ล้านคน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2568) โดยข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงจำนวนแรงงานมหาศาลที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งการส่งเสริมให้แรงงานเหล่านี้มีความผูกพันต่อองค์กรของตนเองย่อมช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า พุทธทางจิตวิทยาประกอบด้วย ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง การมองโลกในแง่ดี ความมุ่งมั่น และความยึดหยุ่นทางอารมณ์ (Luthans, F., & Youssef-Morgan, C. M., 2017) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กร (Davis, E. et al., 2024) ในขณะเดียวกันแรงจูงใจในการทำงานก็ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร (Firdaus, R. & Iqbal, M., 2025) อันจะส่งผลให้เกิดการดำเนินงานที่ยั่งยืนและองค์กรสามารถเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยในบริบทของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งเป็นศูนย์รวมของโรงงานผลิตและอุตสาหกรรมยังคงมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานภาคอุตสาหกรรมด้วยเหตุนี้ การศึกษาค้นคว้าจึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาและแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานในบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบนโยบายเพื่อส่งเสริมความผูกพันของพนักงานที่มีต่อองค์กร ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนขององค์กรได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยจำแนกตามอายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงาน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
4. เพื่อศึกษาปัจจัยทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงาน ที่สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบและหาความสัมพันธ์ของปัจจัยเหล่านี้ พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่สามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 514 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 200 คน จากการคำนวณด้วยโปรแกรม G*Power 3.1.9.7 โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05 อำนาจการทดสอบ (Power of Test) ที่ .95 และขนาดอิทธิพลของตัวแปร .15 (Faul, F. et al., 2009) เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 2 ข้อ ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับ อายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) 2) แบบสอบถามทุนทางจิตวิทยา แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ 3) แบบสอบถามแรงจูงใจในการทำงาน แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 27 ข้อ 4) แบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กร แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จำนวน 3 ท่าน คำนวณค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามเป็นรายข้อกับวัตถุประสงค์ในการวัด (Index of Item - Objective Congruence : IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .50 ขึ้นไป โดยค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ .93 2) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถาม

ไปทดสอบก่อนการใช้อ้างอิง (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นกลุ่มพนักงานในบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 30 คน โดยหาความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha's coefficient) (Cronbach, L. J., 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 แบบสอบถามทุนทางจิตวิทยา แบบสอบถามแรงจูงใจในการทำงาน และแบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96, 0.98, และ .90 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย HU 094/2567 หมายเลขใบรับรองที่ IRB2-037/2568 (Amendment ครั้งที่ 1) เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2568 และทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ถึงหัวหน้าส่วนงานบริษัท เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามออนไลน์ ผ่านระบบ Google Forms ในบริษัท
2. ภายหลังได้รับอนุญาตจากหัวหน้าส่วนงานแล้ว ผู้วิจัยส่งลิงก์แบบสอบถาม Google Forms ให้ผู้ประสานงานบริษัทส่งต่อถึงผู้เข้าร่วมวิจัย โดยยึดหลักสำคัญของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นแนวทางปฏิบัติ
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้แบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 200 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ในข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยจำแนกตามอายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงาน
4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)
5. การวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ (Enter)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรในบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พนักงานจำนวนทั้งสิ้น 200 คน โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 และมีระยะเวลาการปฏิบัติงานระหว่าง 11 - 20 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาด้านทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แสดงผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ทุนทางจิตวิทยา	4.20	.65	มาก
แรงจูงใจในการทำงาน	3.94	.66	มาก
ความผูกพันต่อองค์กร	3.60	.61	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร พบว่า ตัวแปรทั้ง 3 ตัว มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทุนทางจิตวิทยามีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 4.02 รองลงมา คือ แรงจูงใจในการทำงาน มีคะแนนเฉลี่ย 3.94 และความผูกพันต่อองค์กร มีคะแนนเฉลี่ย 3.60 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยจำแนกตามอายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงาน สามารถแสดงผลได้ตามตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร โดยจำแนกตามอายุ

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ทุนทางจิตวิทยา	ระหว่างกลุ่ม	3.59	3	1.2	2.96	.03*
	ภายในกลุ่ม	79.24	196	.40		
	รวม	82.83	199			
2. แรงจูงใจในการทำงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.89	3	.63	1.43	.23
	ภายในกลุ่ม	86.08	196	.44		
	รวม	87.96	199			
3. ความผูกพันต่อองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	4.16	3	1.39	3.88	.01**
	ภายในกลุ่ม	69.99	196	.36		
	รวม	74.15	199			

*p < .05, **p < .01

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร โดยจำแนกตามอายุ พบว่า พนักงานบริษัทที่มีอายุแตกต่างกัน มีทุนทางจิตวิทยา และความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพนักงานบริษัทที่มีอายุแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการทำงานไม่แตกต่างกัน

เมื่อจำแนกตามระยะเวลาการปฏิบัติงาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กรสามารถแสดงผลตามตารางที่ 3 ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร โดยจำแนกตามระยะเวลาการปฏิบัติงาน

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ทุนทางจิตวิทยา	ระหว่างกลุ่ม	3.07	3	1.02	2.52	.06
	ภายในกลุ่ม	79.76	196	.41		
	รวม	82.83	199			

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร โดยจำแนกตามระยะเวลาการปฏิบัติงาน (ต่อ)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
2. แรงจูงใจในการทำงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.25	3	.42	.94	.42
	ภายในกลุ่ม	86.71	196	.44		
	รวม	87.96	199			
3. ความผูกพันต่อองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	4.94	3	1.65	4.67	.00**
	ภายในกลุ่ม	69.2	196	.35		
	รวม	74.15	199			

**p < .01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร โดยจำแนกตามระยะเวลาปฏิบัติงาน พบว่า พนักงานบริษัทที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนพนักงานบริษัทที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงานไม่แตกต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กร ทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงาน โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร

ตัวแปร	ทุนทางจิตวิทยา	แรงจูงใจในการทำงาน	ความผูกพันต่อองค์กร
ทุนทางจิตวิทยา	-		
แรงจูงใจในการทำงาน	.83**	-	
ความผูกพันต่อองค์กร	.61**	.62**	-

**p < .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กร มีความสัมพันธ์ทิศทางบวก โดยทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และขนาดของความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.83 (ขนาดของความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง) รองลงมา แรงจูงใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และขนาดของความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.62 (ขนาดของความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง) และทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และขนาดของความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.61 (ขนาดของความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง)

4. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ (Enter) สามารถอธิบายผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ (Enter)

ตัวแปร	B	Std. Error	β	t	P
ค่าคงที่	1.11	.21		5.16	.00***
ทุนทางจิตวิทยา	.28	.09	.30	3.05	.00**
แรงจูงใจในการทำงาน	.35	.09	.38	3.93	.00***

R = .65 R² = .42 R²_{adj} = .41 F = 70.50 P = .00***

p < .01, *p < .001

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณทำนายปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กร พบว่า ทักษะจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงาน มีอิทธิพลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กร และสามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ ทั้ง 2 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กร ได้ร้อยละ 41.70 โดยที่ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรมากกว่าปัจจัยทักษะจิตวิทยา

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ได้ดังต่อไปนี้

$$Y' = 1.11 + .28 (\text{ทักษะจิตวิทยา}) + .35 (\text{แรงจูงใจในการทำงาน})$$

เขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังต่อไปนี้

$$Zy' = .30 (\text{ทักษะจิตวิทยา}) + .38 (\text{แรงจูงใจในการทำงาน})$$

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องปัจจัยด้านทักษะจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรในบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาทักษะจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทักษะจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร อยู่ในระดับมาก ซึ่งให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานในหน่วยงานแห่งนี้มีทัศนคติเชิงบวกต่อองค์กรส่งผลให้เกิดคุณลักษณะภายในองค์กรที่เข้มแข็ง อันนำไปสู่ความรู้สึกรู้สึกผูกพันต่อองค์กรและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาค้นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรพร วงศ์สกุล และคณะ ที่ชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจและทักษะจิตวิทยาส่งผลต่อความผูกพันในระดับสูงเช่นกัน (ฉัตรพร วงศ์สกุล และคณะ, 2566)

2. เมื่อเปรียบเทียบทักษะจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีทักษะจิตวิทยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคคลมีประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ในการทำงานที่มากขึ้นย่อมก่อให้เกิดทักษะจิตวิทยาที่มากขึ้นไปด้วย ผลการศึกษาค้นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธะกานต์ ยืนยง และคณะ ที่กล่าวว่าอายุมีความสัมพันธ์กับทักษะจิตวิทยา ยิ่งบุคคลมีอายุที่มากขึ้นก็จะส่งผลต่อระดับทักษะจิตวิทยาที่สูงขึ้น (พันธะกานต์ ยืนยง และคณะ, 2568) นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยจากผลการศึกษาทำให้สามารถกล่าวได้ว่า เมื่อพนักงานมีอายุมากขึ้นย่อมเกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ เข้าใจในเป้าหมายขององค์กร และก่อให้เกิดความผูกพันกับองค์กรที่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญพัทธ์ ไชยาพรพรรณ และอรไท ชั่วเจริญ ที่เสนอว่าพนักงานบริษัทที่มีอายุแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน (ธัญญพัทธ์ ไชยาพรพรรณ และอรไท ชั่วเจริญ, 2568) และกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อพนักงานปฏิบัติงานกับองค์กรเป็นเวลายาวนานย่อมซึมซับวัฒนธรรมขององค์กร มีการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สร้างความเข้าใจต่อพันธกิจหรือนโยบายขององค์กรและที่สำคัญได้รับสิทธิประโยชน์จากองค์กรอย่างต่อเนื่องยาวนาน ย่อมอาจทำให้เกิดความผูกพันกับองค์กรมากขึ้นและอยากอยู่ในองค์กรแห่งนี้ต่อไป ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนผลการศึกษาของ ธัญญพัทธ์ ไชยาพรพรรณ และอรไท ชั่วเจริญ ที่พบว่า ระยะเวลาการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร (ธัญญพัทธ์ ไชยาพรพรรณ และอรไท ชั่วเจริญ, 2568)

3. ในด้านของการศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร พบว่า ทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีทุนทางจิตวิทยาและแรงจูงใจในการทำงานสูงจะมีความผูกพันต่อองค์กรสูง โดยกลุ่มตัวอย่างจะมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมุ่งมั่นปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Geremias, R. L. et al ที่พบว่าทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กร (Geremias, R. L. et al., 2024) และงานวิจัยของ สีชวัช จันทรพล และ ชำนาญ ทองเย็น ที่พบว่า แรงจูงใจในการทำงานโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนรถยนต์จังหวัดปราจีนบุรี (สีชวัช จันทรพล และชำนาญ ทองเย็น, 2565)

4. เมื่อพิจารณาประเด็นด้านปัจจัยทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงาน ที่สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กร การศึกษาครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยทุนทางจิตวิทยา และแรงจูงใจในการทำงาน สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์แห่งหนึ่งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ ทั้ง 2 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรได้ร้อยละ 41.70 โดยพนักงานบริษัทที่มีทุนทางจิตวิทยาจะมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีแรงจูงใจผลักดันให้ตนเองเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จของงาน ถึงแม้จะพบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ก็พร้อมปรับสภาวะอารมณ์ให้กลับคืนสู่สภาวะปกติได้ พร้อมทั้งมองปัญหาต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ และจะพยายามแก้ไขเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทำให้มั่นใจได้ว่าพนักงานบริษัทจะมีความผูกพันต่อองค์กร นอกจากนี้ Rachman, M. M. ได้เสนอไว้ว่าแรงจูงใจในการทำงานส่งผลให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กรและการเสริมสร้างแรงจูงใจด้วยปัจจัยคำจูงใจจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกพึงพอใจกับการทำงาน ความรู้สึกของการได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานนำไปสู่ความผูกพันต่อองค์กร ทำให้พนักงานเกิดความจงรักภักดี และมีผลการปฏิบัติงานที่ดี (Rachman, M. M., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

พนักงานบริษัทที่มีทุนทางจิตวิทยา แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ การมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความภักดีต่อองค์กรในระดับสูง ทั้งนี้ อายุที่ต่างกันมีทุนทางจิตวิทยาและความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน และระยะเวลาการปฏิบัติงานที่ต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน นอกจากนี้ ทุนทางจิตวิทยาและแรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กร และสามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรได้ในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางจิตวิทยาและเสริมสร้างแรงจูงใจในกลุ่มพนักงานบริษัทอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมที่ให้พนักงานได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแสดงความสามารถของตนเอง หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมทางปัญญา ให้พนักงาน บริษัทเกิดความคิดเชิงบวกทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางบวกในการก้าวไปสู่ความสำเร็จ พร้อมทั้งเรียนรู้ที่จะปรับตัวและปรับสภาวะอารมณ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานได้อย่างเป็นสุข ส่วนการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับพนักงานบริษัท องค์กรสามารถเสริมสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงานบริษัททุกช่วงอายุและระยะเวลาการปฏิบัติงานด้วยการส่งเสริมให้พนักงานบริษัทได้รับความก้าวหน้าในการทำงาน มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น ได้รับการยกย่องให้พนักงานท่านอื่น ๆ ได้ทราบเมื่อประสบความสำเร็จในการทำงาน มีสวัสดิการค่าตอบแทนที่ดีให้กับพนักงานอย่างต่อเนื่อง มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน มีการส่งเสริมบรรยากาศในการทำงาน มีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา และ

เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างจากหลากหลายธุรกิจอุตสาหกรรม เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาความผูกพันในบริบทที่แตกต่างกัน 2) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในตัวอย่างต่าง ๆ เพื่อให้เห็นทิศทางการพัฒนาความผูกพันที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรพร วงศ์สกุล และคณะ. (2566). ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของ พนักงาน กรณีศึกษา: บริษัท โฟโมโตโร กรุ๊ป จำกัด. วารสารพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม, 3(3), 83-94.
- ธัญญพัทธ์ ไชยาพรพรรณ และอรไท ชั่วเจริญ. (2568). ความพึงพอใจในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของ พนักงานบริษัทเอกชนใน เขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 7(1), 323-337.
- บงกช ตั้งจิระศิลป์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กร ความจงรักภักดีต่อองค์กร และ ผลการปฏิบัติงานของนักบัญชีในจังหวัดระยอง. วารสารบริหารธุรกิจอุตสาหกรรม, 3(2), 55-70.
- พันธะกานต์ ยืนยง และคณะ. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล ความรอบรู้ดิจิทัล กับทุนทาง จิตวิทยาเชิงบวกในการใช้งานแอปพลิเคชัน “สมาร์ท อสม.” ของประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดนครนายก. วารสารสหวิชาการเพื่อสุขภาพ, 7(1), 23-35.
- ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออก. (2568). สถานการณ์ตลาดแรงงานภาคตะวันออก. เรียกใช้เมื่อ 8 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/i4FeV>
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2568). ภาวะเศรษฐกิจออีอีซี ไตรมาส 1 ปี 2568 (มกราคม-มีนาคม 2568) และแนวโน้มปี 2568. เรียกใช้เมื่อ 8 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/wHlg4>
- ลิขธวัช จันทร์พล และชำนาญ ทองเย็น. (2565). แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน โรงงานอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนรถยนต์จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, 5(1), 91-102.
- Cronbach, L. J. (1970). Essential of psychological testing. (3rd ed.). New York: Haper & Row.
- Davis, E. et al. (2024). Human capital strategies to foster employee engagement within post pandemic layoffs. Compensation & Benefits Review, 56(3), 177-189.
- Faul, F. et al. (2009). Statistical power analyses Using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. Behavior Research Methods, 41(4), 1149-1160.
- Firdaus, R. & Iqbal, M. (2025). The effect of organizational commitment, transformational leadership and work motivation as intervening variables on job satisfaction of the secretariat general of the ministry of industry. International Journal of Education. Information Technology, and Others, 8(2), 43-56.
- Geremias, R. L. et al. (2024). Improving organizational commitment among healthcare employees in Angola: The role of psychological capital and perceived transformational leadership. Healthcare (Switzerland), 12(3), 326. <https://doi.org/10.3390/healthcare12030326>
- Luthans, F. & Youssef-Morgan, C. M. (2017). Psychological capital: An evidence-based positive approach. The Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior, 4, 339-366. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-032516-113324>

- Rachman, M. M. (2022). The Impact of Motivation on Performance: The Role of Organizational Commitment. *Jurnal Manajemen Teori Dan Terapan*, 15(3), 376-393.
- VandenBos, G. R. (2007). *APA dictionary of psychology*. (2nd ed.). Washington, DC: American Psychological Association.

การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์
เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*
A DISCOVERY LEARNING APPROACH TO PROMOTE UNDERSTANDING OF
MATHEMATICAL CONCEPTS ON GEOMETRIC TRANSFORMATIONS OF
GRADE 8 STUDENTS

กัญญาณัฐ จันทร์ขำ*, วันดี เกษมสุขพิพัฒน์, ทรงชัย อักษรคิด

Kunyanut Junkhum*, Wandee Kasemsukpipat, Songchai Ugsonkid

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: feduwdk@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 2) เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวชิรธรรมโสภิต ปีการศึกษา 2567 จำนวน 37 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจงจากนักเรียนทั้งหมดของระดับชั้นนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ และแบบทดสอบวัดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้รูปแบบความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย 1.1) การใช้สถานการณ์ใกล้ตัว เพื่อให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้กับสิ่งที่เคยเจอในชีวิตประจำวัน 1.2) การให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สำรวจ สังเกต สร้างข้อความคาดการณ์ และข้อสรุปจากตัวอย่างหรืองานที่ครูกำหนด และ 1.3) การฝึกใช้ความรู้ โดยให้นักเรียนนำความคิดรวบยอดที่ได้จากการสำรวจมาใช้ในงานที่ครูกำหนด 2) ผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.65 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.24 ของคะแนนเต็ม โดยนักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ภาพรวมอยู่ในระดับสูง ในด้านการให้ความหมายนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก และด้านการนำไปใช้ นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ, ความเข้าใจ, มโนทัศน์, คณิตศาสตร์, การแปลงทางเรขาคณิต

Abstract

This research aimed to: 1) Study the instructional strategies for implementing a discovery learning approach that promotes students' understanding of mathematical concepts on geometric transformations, and 2) Investigate the outcomes of implementing discovery learning. This research

is action research. The participants were 37 Grade 8 students from Wachirathamsophit School during the 2024 academic year. Use a specific selection from all students in this grade. The research instruments included mathematics lesson plans and a test of mathematical concepts. Quantitative data were analyzed using frequency and percentage, while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings revealed that 1) The discovery learning approach that supports students' mathematical conceptual development consisted of three key components: 1.1) Using relatable situations to help students connect new knowledge with their everyday lives, 1.2) Allowing students to actively engage in hands-on activities, exploration, observation, making conjectures, and drawing conclusions from teacher-guided tasks, and 1.3) Allowing students to apply the concepts they have constructed through prior exploration to new problems or tasks. 2) The results further showed that the average score was 14.65 points, which is equivalent to 73.24 percent of the full score, indicating that the students' understanding of mathematical concepts was at a high level, in terms of conceptual understanding, the majority of students demonstrated very high levels of understanding in defining and explaining geometric transformations, and high levels in applying those concepts to solve problems.

Keywords: Discovery Learning Approach, Understanding, Mathematics, Conceptual, Geometric Transformations

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเข้าสู่ยุคของข้อมูลข่าวสารและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างพยายามแข่งขันเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ และพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ก้าวไกลยิ่งขึ้น คณิตศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือพื้นฐานในการเรียนรู้และวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเป็นรากฐานของศาสตร์แขนงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2554) จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั่นคือการเตรียมนักเรียนให้มีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยี การสื่อสารและการร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม สามารถแข่งขันและอยู่ร่วมกับประชาคมได้ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ โดยคำนึงถึงศักยภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) จากสมาคมครูคณิตศาสตร์แห่งชาติอเมริกา ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ว่ามุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยความเข้าใจ และสร้างความรู้ด้วยตนเองบนพื้นฐานประสบการณ์และความรู้เดิมนักเรียน โดยนักเรียนจะเรียนรู้ได้ดี ถ้านักเรียนสามารถควบคุม กำกับ และตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ ทั้งนี้ การสอนจะมีประสิทธิภาพครูจะต้องสอนด้วยความเข้าใจ (National Council of Teacher of Mathematics [NCTM], 2000) ซึ่งการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเข้าใจทางคณิตศาสตร์อย่างลึกซึ้ง จะช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับสถานการณ์ในชีวิตจริง และนำเสนอความรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ การพิสูจน์ การค้นพบ และการพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ (Usiskin, Z., 2018) โดยความเข้าใจในคณิตศาสตร์ทางคณิตศาสตร์ เป็นความสามารถทางปัญญาในการรับรู้และเข้าถึงความคิดรวบยอดในองค์ความรู้เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้มีผลต่อความเข้าใจคณิตศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งความรู้ทางคณิตศาสตร์แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้เชิงมโนทัศน์ (conceptual knowledge) และความรู้เชิงเชิงกระบวนการ

หรือขั้นตอน (procedural knowledge) (อัมพร ม้าคนอง, 2554) ครูผู้สอนจึงควรปรับบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนสร้างมโนทัศน์ขึ้นด้วยตนเองโดยไม่สรุปมโนทัศน์ให้แก่ นักเรียน ระดับขั้นของพฤติกรรมพุทธิสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดของ Bloom, B. S. มีความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เป็นพฤติกรรมที่อยู่ในระดับความเข้าใจ หากนักเรียนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จะส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ ครูจึงต้องจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ นั่นคือ การพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อย่างแท้จริง (Bloom, B. S., 1956)

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า การวัดและประเมินผลจากแบบทดสอบแบบปรนัยและอัตนัย มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม และจากการวิเคราะห์คำตอบของนักเรียน พบว่า นักเรียนบางส่วนยังหลงผิดจุด หรือตำแหน่งของภาพที่ได้จากการแปลงไม่ถูกต้อง ประกอบกับเมื่อครูผู้สอนตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนภายในห้องเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่สามารถตอบคำถามได้แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลหรือที่มาของคำตอบได้ สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนยังไม่เข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง อีกทั้งนักเรียนจะมุ่งหาคำตอบตามตัวอย่างที่ครูให้เท่านั้น โดยไม่ได้ฝึกการคิด ไม่ได้ลงมือปฏิบัติ และขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทำให้เริ่มต้นคิดไม่ถูกต้อง ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำ จะรอฟังการอธิบายจากครูเท่านั้น นอกจากนี้ นักเรียนยังไม่สามารถจดจำเนื้อหาที่ผ่านมาได้ ซึ่งความรู้เดิมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์มาก หากไม่ได้รับการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ปัญหาจะมากยิ่งขึ้น และจะเป็นปัญหาซ้ำซ้อนไปทุกระดับ จึงส่งผลให้นักเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ อีกทั้งเนื้อหาการแปลงทางเรขาคณิต จะศึกษาเกี่ยวกับสมบัติของรูปและตำแหน่งในปริภูมิ ซึ่งเป็นพื้นฐานของหลายสาขาวิชา ทั้งด้านวิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรม และการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมการคิดเชิงปริภูมิ (Spatial Thinking) การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในโลกปัจจุบัน นอกจากนี้ในห้องเรียนประกอบด้วยนักเรียนที่มีความหลากหลาย และความหลากหลายดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคลทางเขาว์ปัญญา ลีลาการเรียนรู้ ส่งผลให้แต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป ขณะการจัดการเรียนการสอนนักเรียนกลุ่มเก่งจะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่นักเรียนกลุ่มอ่อนจะตามไม่ทัน หากครูผู้สอนเอาใจใส่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จะทำให้นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งถูกทอดทิ้ง ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ให้มีความท้าทาย และเหมาะสมกับความแตกต่างของแต่ละคน โดยคำนึงถึงความพร้อม ความสนใจ วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูผู้สอนควรออกแบบจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความสนใจของนักเรียนแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกัน ปรับการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองความแตกต่างของนักเรียน และช่วยให้นักเรียนบรรลุผลสูงสุดตามศักยภาพของตนเอง (วลิตา อุ่นเรือน, 2563) ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องได้รับการเรียนรู้ และการเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยการเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนเรียนได้ฝึกปฏิบัติ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนต้องสร้างหรือเลือกสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการคิด และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม การสำรวจ และการค้นพบความรู้

การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Method) จะช่วยเพิ่มพูนสติปัญญาของนักเรียน เพราะนักเรียนต้องคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถเชื่อมโยงความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ หรือใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคาดการณ์และหาคำตอบอย่างมีเหตุผล โดยใช้คำถามและตัวอย่างที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคาดการณ์ได้อย่างเป็นระบบ (ชนาธิป พรกุล, 2554) ซึ่ง Bruner, J. เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้แบบค้นพบ โดยเชื่อว่ากระบวนการ

ค้นพบมีความสำคัญต่อการพัฒนาเขาวนปัญญา และเสนอให้ใช้การชี้แนะและช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ปัญหา (Bruner, J., 1960) ส่งผลให้นักเรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อกระบวนการค้นพบ เช่น การสังเกต การเปรียบเทียบ การรวบรวมข้อมูล และการสรุปผล โดยครูเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้ออกแบบและ จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ให้ข้อมูลที่จำเป็น กำหนดวัตถุประสงค์ของบทเรียน และตั้งคำถามที่กระตุ้นความคิด เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง สรุปแนวคิดที่ค้นพบ และสามารถนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างมีความหมาย (สมจิต จันทรฉาย, 2557) สอดคล้องกับ จอห์น ดิวอี้ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยที่ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือระหว่าง การดำเนิน กิจกรรม (สมลักษณ์ พัฒนะเวช, 2555) นอกจากนี้ สุรางค์ ไคว์ตระกูล ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า การจัดการเรียนรู้แบบ ค้นพบช่วยให้นักเรียนจดจำสิ่งที่เรียน และยังสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนเกิดความอยากเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งเป็นแรงเสริมภายในของนักเรียนเอง และช่วยให้นักเรียนเกิด ความภาคภูมิใจว่าตนเองสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2554) สอดคล้องกับ วรรณพร ทะสะสังคินทร์ ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบสามารถพัฒนาความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ในเรื่อง แคลคูลัสเบื้องต้นได้ โดยนักเรียนได้ฝึกทักษะและใช้ความคิดในการทำกิจกรรม อีกทั้งสามารถสรุปความคิดรวบ ยอดทางคณิตศาสตร์ได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้เนื้อหาและอธิบายเหตุผลของคำตอบในรูปแบบฝึกหัดและ แบบทดสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรรณพร ทะสะสังคินทร์, 2556) อีกทั้ง Jetti, H. S. ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบมีผลคะแนนโน้ตสันทศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียน ด้วยวิธีการสอนแบบปกติ จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบเป็นการจัดการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่มี ความน่าสนใจที่จะส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสรุปสิ่งที่ค้นพบเป็นความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเองที่นำไปสู่การพัฒนา โน้ตสันทศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง (Jetti, H. S., 2018)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริม โน้ตสันทศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน วชิรธรรมโศภิต ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัวนักเรียนเป็นสำคัญ ผ่านการลงมือปฏิบัติ เกิดการเชื่อมโยงความรู้อย่างมีเหตุผล จนค้นพบสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในโน้ตสันทศาสตร์ ทำให้นักเรียนสามารถจดจำ สิ่งที่ค้นพบได้นานและเข้าใจอย่างถ่องแท้ อีกทั้งยังตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล อันเป็นแนวทางใน การจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในโน้ตสันทศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในโน้ตสันทศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิด Kemmis, S & McTaggart, R. (Kemmis, S & McTaggart, R., 1988) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวชิรธรรมโศภิต ที่ผู้วิจัย รับผิดชอบในการสอนจำนวน 37 คน ซึ่งเป็นนักเรียนทั้งหมดของระดับชั้นนี้ โดยแบ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 2/1 จำนวน 18 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 19 คน ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์พื้นฐาน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง รายงานการวิจัย และบทความวิจัย เพื่อสร้าง เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และแบบทดสอบวัดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อ โดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 แผน แผนการจัดการเรียนรู้ละ 1 คาบเรียน (1 ชั่วโมง) โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นเตรียมความพร้อมของนักเรียน โดยการทบทวนความรู้พื้นฐาน ครูพยายามกระตุ้นให้นักเรียนระลึกถึงประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาใหม่ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้สถานการณ์ใกล้ตัว เช่น การเลื่อนเก้าอี้ การส่องกระจก หรือการหมุนของชิงช้าสวรรค์ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการแปลงทางเรขาคณิตที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การยกตัวอย่าง ใช้คำถาม ฯลฯ เพื่อดึงดูดความสนใจในการเรียนเนื้อหาใหม่

1.2 ขั้นสอน เป็นขั้นที่นักเรียนจะเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ การสาธิต การใช้เทคโนโลยีสนับสนุน การแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาใกล้ตัว ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่เป็นรายบุคคล และกิจกรรมกลุ่มตามความเหมาะสม โดยนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สังเกต และสร้างข้อความคาดการณ์จากตัวอย่างหรืองานที่ครูกำหนด มีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเตรียมสื่อการเรียนรู้ คอยให้คำแนะนำขณะปฏิบัติกิจกรรม และใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนสำรวจ สังเกต และสร้างข้อความคาดการณ์ได้ด้วยตนเอง ก่อนที่ครูจะสรุปอีกครั้ง และนำความรู้ที่ได้จากประสบการณ์เดิมมาใช้ในการงานที่ครูกำหนด หรือนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้

1.3 ขั้นสรุป เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันสรุปแนวคิด หลักการ ความคิดรวบยอด หรือมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับการแปลงทางเรขาคณิต และครูช่วยสรุปเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนได้มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่ถูกต้องและครบถ้วน และนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ แล้วนำไปใช้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

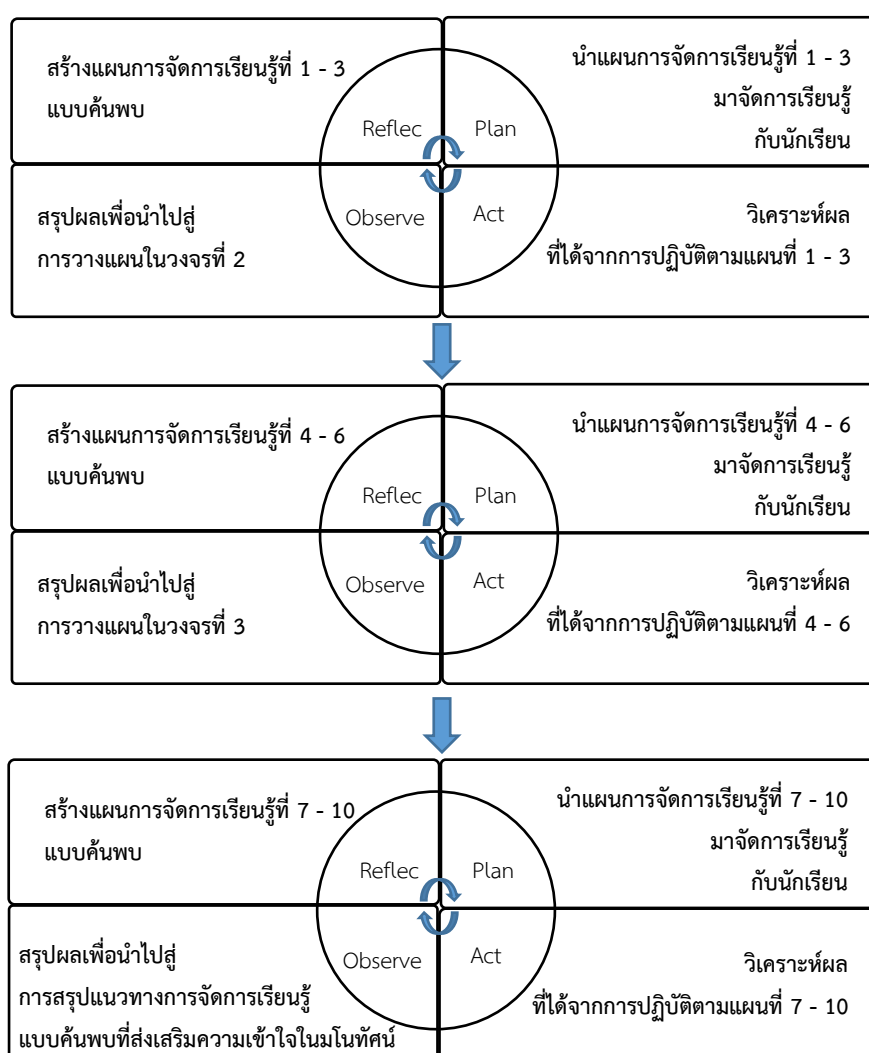
2. แบบทดสอบวัดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใช้สำหรับทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อ โดยให้คะแนนในแต่ละข้อตั้งแต่ 0 คะแนน ถึง 4 คะแนน รวมทั้งสิ้น 20 คะแนน โดยแบ่งเป็นมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการให้ความหมาย จำนวน 2 ข้อ คะแนนเต็ม 8 คะแนน มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการนำไปใช้ จำนวน 3 ข้อ คะแนนเต็ม 12 คะแนน โดยครอบคลุมกับสาระการเรียนรู้ เรื่อง การเลื่อนขนาน การสะท้อน การหมุน และการนำความรู้เกี่ยวกับการแปลงทางเรขาคณิตไปใช้ในการแก้ปัญหา และพฤติกรรมที่ต้องการวัดในขั้นความเข้าใจ และการนำไปใช้ โดยมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้ ผู้วิจัยสร้างข้อสอบ จำนวน 8 ข้อ ที่ครอบคลุมเนื้อหาที่กำหนด จากนั้นนำแบบทดสอบและเกณฑ์การให้คะแนนที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญการสอนคณิตศาสตร์ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Validity) โดยการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในแต่ละข้อกับสาระการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Objective Congruence) ผลการประเมิน พบว่า ข้อสอบทุกข้อมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป คัดเลือกข้อสอบจำนวน 5 ข้อมาจัดชุดเป็นแบบทดสอบและนำแบบทดสอบนั้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนวชิรธรรมโศภิต ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบรายข้อ ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.33 - 0.56 และการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.55 และความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.90

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนวชิรธรรมโศภิต เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 10 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 วงจรปฏิบัติการ แต่ละวงจรปฏิบัติการประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นสังเกต และขั้นสะท้อนผล ซึ่งเมื่อจบแต่ละวงจรปฏิบัติการจะมีการนำผลที่ได้มาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในวงจรถัดไป

ภาพที่ 1 ภาพแสดงระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 วงปฏิบัติการ

3. หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในแผนที่ 10 ให้นักเรียนทดสอบวัดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต โดยใช้เวลาในการทดสอบ 1 ชั่วโมง

4. นำผลการทดสอบความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ตลอดจนผลที่ได้จากแบบบันทึกหลังการสอน ใบกิจกรรม ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดการเรียนรู้ มาวิเคราะห์เพื่อสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จากแบบบันทึกหลังการสอน ร่องรอยจากการทำใบกิจกรรม ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงจร โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสรุปเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์

2. วิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต จากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดซึ่งมีคะแนนตั้งแต่ 0 คะแนน ถึง 4 คะแนน รวมทั้งสิ้น 20 คะแนน โดยแบ่งเป็นความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการให้ความหมาย คะแนนเต็ม 8 คะแนน และความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการนำไปใช้ คะแนนเต็ม 12 คะแนน แล้วนำคะแนนของนักเรียนมาเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น เพื่อสรุประดับความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ดังนี้

ความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในภาพรวม (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ร้อยละ 80 ขึ้นไป หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับสูงมาก

ร้อยละ 70 - 79.99 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับสูง

ร้อยละ 50 - 69.99 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับปานกลาง

ต่ำกว่าร้อยละ 50 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับน้อย

ความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการให้ความหมาย (คะแนนเต็ม 8 คะแนน)

คะแนน 7 - 8 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับสูงมาก

คะแนน 5 - 6.99 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับสูง

คะแนน 3 - 4.99 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับปานกลาง

คะแนนต่ำกว่า 3 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับน้อย

ความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการนำไปใช้ (คะแนนเต็ม 12 คะแนน)

คะแนน 10 - 12 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับสูงมาก

คะแนน 7 - 9.99 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับสูง

คะแนน 4 - 6.99 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับปานกลาง

คะแนนต่ำกว่า 4 หมายถึง นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ในระดับน้อย

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

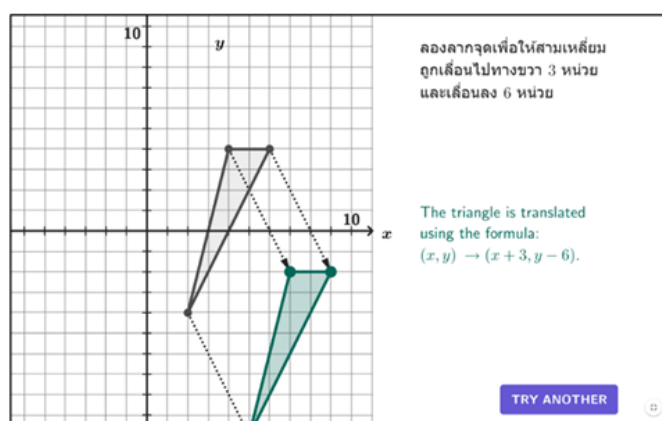
ตอนที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้วิจัยสรุปผลการดำเนินการที่ละขั้นตอนตามวงจร P-A-O-R โดยในแต่ละวงจรผู้วิจัยสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้โดยพิจารณาจากแผนการจัดการเรียนรู้ บันทึกหลังการสอน ตลอดจนผลจากการทำใบกิจกรรม และอนุทิน ในขั้น Reflect (R) เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ แล้วนำไปทดลองใช้ในวงจรถัดไป โดยดำเนินการจนครบ 3 วงจร แล้วผู้วิจัยจึงย้อนกลับไปเพื่อสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องการแปลงทางเรขาคณิต ได้ดังนี้

1. การใช้สถานการณ์หรือประสบการณ์ใกล้ตัว การให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้กับสิ่งที่เคยพบเจอในชีวิตประจำวัน เช่น การเลื่อนเก้าอี้ การส่องกระจก หรือการหมุนของชิงช้าสวรรค์ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการแปลงทางเรขาคณิตที่เกิดขึ้นรอบตัว รวมทั้งการยกตัวอย่างสิ่งของหรืออุปกรณ์ใกล้ตัว พร้อมอธิบายการทำงานของสิ่งนั้นว่ามีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับการแปลงทางเรขาคณิต ทำให้นักเรียนเข้าใจหลักการของการแปลงทางเรขาคณิตแต่ละประเภทได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างข้อความคาดการณ์ และข้อสรุปเกี่ยวกับความหมายของการแปลงทางเรขาคณิตแต่ละประเภท

2. การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สำรวจ สังเกต และสร้างข้อความคาดการณ์ และข้อสรุปจากตัวอย่างหรืองานที่ครูกำหนด เช่น การให้นักเรียนสำรวจสมบัติการเลื่อนขนาน การสะท้อน และการหมุนผ่านโปรแกรมทางคณิตศาสตร์ GeoGebra ตลอดจนใช้โปรแกรมทางคณิตศาสตร์ GeoGebra จำลองสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนค้นพบว่าการหาเส้นทางที่สั้นที่สุดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งผ่านเส้นตรง สามารถทำได้ด้วยการเลื่อนขนานจุด ตลอดจนการประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับการหมุนไปใช้ในการแก้ปัญหาการหาพื้นที่ส่วนที่แรเงา ซึ่งนักเรียนได้ทดลองจริงโดยใช้รูปเรขาคณิตที่สามารถจับต้อง เคลื่อนย้าย และหมุนได้ ซึ่งช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดของการหมุนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ การเรียนรู้จะเริ่มจากการทบทวนความรู้เดิม เพื่อให้นักเรียนระลึกถึงสิ่งที่เคยเรียนมา ซึ่งจะช่วยให้เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้สิ่งใหม่ กิจกรรมการเรียนรู้จะเริ่มจากตัวอย่างที่ง่ายแล้วเพิ่มระดับความซับซ้อนขึ้น เช่น เริ่มจากการเลื่อนขนานของจุด แล้วไปยังการเลื่อนขนานของรูปเรขาคณิตเพื่อให้นักเรียนสร้างความเข้าใจอย่างเป็นลำดับขั้น และสามารถมองเห็นแนวทางในการหาคำตอบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ครูใช้คำถามที่มีการลำดับความคิดอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงกัน และเป็นคำถามที่ไต่ระดับความเข้าใจจากพื้นฐานไปจนถึงการสังเคราะห์ และสร้างข้อความคาดการณ์ได้ด้วยตนเอง ก่อนที่ครูจะให้ข้อสรุปอีกครั้งเพื่อยืนยันความเข้าใจของนักเรียน โดยจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ การสาธิต การใช้เทคโนโลยีสนับสนุน การแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาใกล้ตัว ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่เป็นรายบุคคล และกิจกรรมกลุ่มตามความเหมาะสม

3. การฝึกใช้ความรู้ การเปิดโอกาสให้นักเรียนจะนำความคิดรวบยอดที่ได้จากการสำรวจ หรือประสบการณ์จากกิจกรรมก่อนหน้ามาใช้งานที่ครูกำหนด เช่น การใช้ประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับสมบัติของการเลื่อนขนานที่ได้จากการสำรวจ มาช่วยในการสร้างภาพที่ได้จากการเลื่อนขนานบนกริด และการใช้ประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการสร้างภาพที่ได้จากการเลื่อนขนานบนระบบพิกัดฉาก มาใช้ในกิจกรรม Translating Points to Translate Figures ผ่านโปรแกรมทางคณิตศาสตร์ GeoGebra ดังภาพที่ 2 เพื่อฝึกฝนการเลื่อนขนานบนระบบพิกัดฉาก รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ตลอดจนนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกันในระดับชั้นเรียน จนนำไปสู่การสร้างข้อความคาดการณ์ และข้อสรุปได้ด้วยตนเอง

ภาพที่ 2 ภาพแสดงตัวอย่างกิจกรรม Translating Points to Translate Figure

ตอนที่ 2 ผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ในการศึกษาความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบค้นพบ ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ซึ่งผลการประเมินความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลการประเมินความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ในภาพรวม

ตัวแปรที่ศึกษา	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์	18.5	9.5	20	14.65	2.45

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบค้นพบ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.65 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.24 ของคะแนนเต็ม มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.45 มีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 18.5 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 9.5 คะแนน โดยนักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ภาพรวมอยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการจำแนกจำนวนนักเรียนตามระดับของความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต

ระดับ	ช่วงคะแนน	ร้อยละ
ด้านการให้ความหมาย		
สูงมาก	19	51.35
สูง	14	37.84
ปานกลาง	4	10.81
น้อย	-	-
ด้านการนำไปใช้		
สูงมาก	8	21.62
สูง	23	62.16
ปานกลาง	6	16.22
น้อย	-	-

จากตารางที่ 2 การจำแนกจำนวนนักเรียนตามระดับของความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการให้ความหมาย พบว่า จำนวนนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 51.35 รองลงมา คือ ระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 37.84 และระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 10.81 ตามลำดับ และด้านการนำไปใช้ พบว่า จำนวนนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 62.16 รองลงมา คือ ระดับสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 21.62 และระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 16.22 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.65 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.24 ของคะแนนเต็ม โดยนักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ภาพรวมอยู่ในระดับสูง และผลการจำแนก

จำนวนนักเรียนตามระดับของความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ด้านการให้ความหมาย พบว่า จำนวนนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก และด้านการนำไปใช้ พบว่า จำนวนนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูง ผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นเพราะสาเหตุ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกำหนดแนวทางเพื่อมุ่งสู่การแก้ปัญหา ผ่านการลงมือปฏิบัติ ทดลอง ตรวจสอบ และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ประกอบการใช้คำถามที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้นักเรียนสังเคราะห์ข้อมูลจนนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจ และสรุปความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งพาคำอธิบายล่วงหน้าจากครู ทั้งนี้ ครูจะไม่บอกหลักการหรือวิธีการแก้ปัญหาก่อน เพื่อให้นักเรียนได้คิดและค้นพบมโนทัศน์นั้นด้วยตนเอง สอดคล้องกับอัมพร ม้าคนอง ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สังเกต สำรวจ คิดวิเคราะห์ และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับข้อมูลที่มี จนนักเรียนสามารถสรุปมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ได้ด้วยตนเอง เกิดเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้ง (อัมพร ม้าคนอง, 2554)

2. การใช้ตัวอย่างให้นักเรียนได้สังเกตและหาความสัมพันธ์ด้วยตนเอง ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคาดการณ์อย่างมีเหตุผล และหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ซึ่งการใช้คำถามและตัวอย่างที่เหมาะสมจะช่วยให้นักเรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดกับคำถาม ทำให้สามารถคาดการณ์คำตอบได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การใช้คำถามก็ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสังเกต วิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาคณิตศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น (สิริพร ทิพย์คง, 2543)

3. นักเรียนในห้องเรียนมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น ครูจึงควรทบทวนความรู้พื้นฐานของนักเรียนก่อนเริ่มบทเรียน และจัดการเรียนรู้โดยมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ การสาธิต การใช้เทคโนโลยีสนับสนุน การแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาใกล้ตัว ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่เป็นรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่มตามความเหมาะสม โดยไล่ระดับเนื้อหาของกิจกรรมจากง่ายไปยาก เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอย่างเป็นลำดับขั้น และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาความรู้ต่อยอดได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ ปาฮามี อาแว ได้กล่าวว่า การที่นักเรียนจะสามารถสรุปมโนทัศน์ได้ด้วยตนเองได้นั้น แต่ละคนอาจมีวิธีคิดหรือกระบวนการที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของนักเรียน (ปาฮามี อาแว, 2559) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ควรลำดับเนื้อหาโดยเริ่มจากการยกตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้สามารถสรุปมโนทัศน์ได้ด้วยตนเอง หากนักเรียนไม่สามารถสรุปมโนทัศน์ได้ หรือสรุปมโนทัศน์ยังไม่ครอบคลุม ครูควรแนะนำนักเรียนโดยการใช้คำถาม เพื่อให้นักเรียนสามารถหาข้อสรุปของมโนทัศน์ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ สิรีศรีมี ผลขวัญโชติกา ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ถ้านักเรียนมีพื้นฐานมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่ดี ก็จะสามารถนำความรู้นั้นไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น (สิรีศรีมี ผลขวัญโชติกา, 2554)

4. การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบจะให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้นาน และมีความเข้าใจความคิดรวบยอดอย่างถ่องแท้ เนื่องจากนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ตลอดจนนักเรียนได้ฝึกฝนการใช้ความรู้ผ่านการทำแบบฝึกหัด ยังส่งผลให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม ให้ความร่วมมือ และกล้าแสดงออกทางความคิด ซึ่งสะท้อนถึงการเรียนรู้ที่เกิดจากความพร้อมและความต้องการภายในของผู้เรียนเอง ซึ่งสอดคล้อง Bruner, J. ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบค้นพบมีประสิทธิภาพกว่าการเรียนรู้แบบอื่น (Bruner, J., 1960) เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่เน้นแรงจูงใจที่เกิดจากตัวนักเรียนเอง เป็นการเพิ่มพลังสติปัญญาและจดจำ สิ่งที่เราเรียนรู้ได้ดี (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2554) สอดคล้องกับบุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำบทเรียน กฎเกณฑ์ และสูตรต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำและยาวนาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) เนื่องจาก

เป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เพราะต้องอาศัยการสังเกต รวบรวมข้อมูล และเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เพื่อหาคำตอบที่เหมาะสม ส่งผลให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้ 1) การใช้สถานการณ์หรือประสบการณ์ใกล้ตัว การให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้กับสิ่งที่เคยพบเจอในชีวิตประจำวัน 2) การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สำรวจ สังเกต และสร้างข้อความคาดการณ์ และข้อสรุปจากตัวอย่างหรืองานที่ครูกำหนด และ 3) การฝึกใช้ความรู้ การเปิดโอกาสให้นักเรียนนำความคิดรวบยอดที่ได้จากการสำรวจ หรือประสบการณ์จากกิจกรรมก่อนหน้านี้มาใช้ในงานที่ครูกำหนด และผลการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ที่ส่งเสริมความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.65 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.24 ของคะแนนเต็ม โดยนักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ภาพรวมอยู่ในระดับสูง ในด้านการให้ความหมายนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก และด้านการนำไปใช้ นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูง โดยข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย มีดังนี้ 1) ครูควรให้ความสำคัญกับการทบทวนความรู้เดิมก่อนเริ่มเนื้อหาใหม่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญในการสร้างข้อความคาดการณ์ และข้อสรุปได้ด้วยตนเอง 2) ลักษณะของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สำรวจ สังเกต นำไปสู่การสร้างข้อความคาดการณ์ และข้อสรุปได้ด้วยตนเอง 3) ควรออกแบบคำถามให้มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงกัน มีการลำดับความคิดอย่างเป็นระบบ โดยไ้ระดับความเข้าใจ ตั้งแต่พื้นฐานไปจนถึงขั้นการสังเคราะห์ เพื่อให้นักเรียนสามารถสร้างข้อความคาดการณ์ได้ด้วยตนเอง และ 4) ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ นักเรียนแต่ละคนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง และพัฒนาความเข้าใจในมโนทัศน์ได้อย่างเหมาะสม ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายที่สอดคล้องกับความสามารถและประสบการณ์เดิมของนักเรียน และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 1) ควรวัดประเมินผลเพื่อดูพัฒนาการของนักเรียนในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อศึกษาความคงทนของมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ และ 2) ควรมีการพัฒนามโนทัศน์ควบคู่กับการคิดในลักษณะต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดไตร่ตรอง หรือกับวิธีการสอน อื่น ๆ เช่น วิธีการสอนแบบอุปนัย วิธีสอนแบบนิรนัย เนื่องจากการคิดและวิธีการสอนที่กล่าวมาเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำความเข้าใจ และการพัฒนาความรู้ทางคณิตศาสตร์ ตลอดไปจนการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). การสอนกระบวนการคิดทฤษฎีและการนำไปใช้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.
- ปาสาหมี่ อาแว. (2559). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสร้างความคิดรวบยอดที่มีต่อความเข้าใจแนวคิดและผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

- ปัตตานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วรรณพร ทะสังคินทร์. (2556). การพัฒนาความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ เรื่อง แคลคูลัสเบื้องต้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โرمเรียนชาณุวิทยา จังหวัดกำแพงเพชร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วลิดา อุ่นเรือน. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2554). ครูคณิตศาสตร์มีอาชีพเส้นทางสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สมจิต จันทรฉาย. (2557). การออกแบบพัฒนาการเรียนการสอน. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้ง.
- สมลักษณ์ พัฒนะเวช. (2555). ผลของการสอนแบบค้นพบในวิชาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สิริพร ทิพย์คง. (2543). การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กุศลลาดพร้าว.
- สิริรัศมี ผลขวัญโชติกา. (2554). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 4Ex2 ที่มีต่อมโนทัศน์และความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2554). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร ม้าคนอง. (2554). ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์: การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives. New York: David Mckay.
- Bruner, J. (1960). The process of education. Cambridge: Harvard University Press.
- Jetti, H. S. (2018). The Effect of Discovery Learning Model on Students Mathematical Understanding Concepts Ability of Junior High School. American Journal of Educational Research, 6(12), 1673-1677.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988). The Action Research Planer. (3ed.). Victoria: Deakin University.
- National Council of Teacher of Mathematics [NCTM]. (2000). Principles and stards for school mathematics. Reston, Va: NCTM.
- Usiskin, Z. (2018). Electronic vs paper textbook presentations of the various aspects of mathematics. ZDM - International Journal on Mathematics Education, 50(6), 849-861.

การพัฒนาแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับ
การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย
โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร*

THE DEVELOPMENT OF A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL
INTEGRATED WITH PEER COACHING TO PROMOTE FUTURE SKILLS FOR
EARLY CHILDHOOD AT NASAN MUNICIPAL KINDERGARTEN SCHOOL

ศรินันท์ สถาพร

Sirinan Sathaporn

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร เทศบาลตำบลนาสาร นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Nasan Municipal Kindergarten School, Nasan Municipality, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: sirinan.por@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และ 3) เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบกลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร จำนวน 8 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประเด็นสนทนากลุ่ม และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กัน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร มีชื่อว่า “2O3K Model” ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ และกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่1 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Organizational Learning: O) ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย(Objectivity: O) ขั้นที่ 3 เสริมสร้างความรู้(Knowledge enhancement: K) ขั้นที่ 4 ศึกษาชั้นเรียน (Knowledge-based supervision: K) และขั้นที่ 5 ประเมินผล (Knowledge Evaluation: K) 2) ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้รูปแบบ อยู่ในระดับมาก ความสามารถในการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตระหว่างการใช้รูปแบบ อยู่ในระดับมาก ความสามารถในการนิเทศของผู้นิเทศหลังการใช้รูปแบบ อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบ อยู่ในระดับมาก 5 ความคิดเห็นของผู้นิเทศที่มีต่อรูปแบบ อยู่ในระดับมาก และ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ “2O3K” โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แต่ละประเด็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน, ทักษะแห่งอนาคต, เด็กปฐมวัย

Abstract

This research aimed to: 1) Develop and examine the quality of a model for building a professional learning community, 2) Study the effectiveness of the professional learning community model, and 3) Evaluate and validate the model. The target group was 8 early childhood teachers from Anuban Tessaban Na San School, selected through purposive sampling. The research instruments included document analysis forms, structured interview forms, group discussion topics, and a model appropriateness evaluation form. Data were analyzed using descriptive statistics-mean and standard deviation-and inferential statistics, specifically the paired t-test. The results showed that: 1) The developed model, titled "2O3K Model," aimed at building a professional learning community through peer coaching to enhance future skills for early childhood education at Anuban Tessaban Na San School. The model consisted of principles, objectives, essential implementation conditions, and a five-step process: Step 1-Organizational Learning (O), Step 2-Objectivity (O), Step 3-Knowledge Enhancement (K), Step 4-Knowledge-based Supervision (K), and Step 5-Knowledge Evaluation (K); 2) The effectiveness of the model was found to be high in all aspects, including pre- and post-implementation understanding, ability to promote future skills during implementation, supervisors' coaching abilities after implementation, and both teachers' and supervisors' opinions toward the model; and 3) The evaluation of the "2O3K Model" by experts indicated that all components of the model were rated at the highest level of appropriateness.

Keywords: Professional Learning Community, Peer Coaching, Future Skills, Early Childhood Learners

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการวางรากฐานชีวิตที่มั่นคง การส่งเสริม ทักษะแห่งอนาคต (Future Skills) อันประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ถือเป็นแนวทางสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้เด็กสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ซึ่งมุ่งเน้นให้คนไทยทุกช่วงวัยได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความต้องการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) รวมถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) อย่างไรก็ตาม จากสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตให้แก่เด็กปฐมวัย แม้ว่าทักษะเหล่านี้จะได้รับการกล่าวถึงในนโยบายการศึกษาระดับชาติและเอกสารสำคัญระดับนานาชาติ เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 และกรอบมาตรฐานการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) แต่ครูปฐมวัยจำนวนมากยังประสบปัญหาในการแปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ นิชชยาวรรณ พันธุ์สุกะ และกิตติชัย สุชาติโนบล กล่าวว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะแห่งอนาคต โดยเฉพาะด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น และยังไม่มีแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (นิชชยาวรรณ พันธุ์สุกะ และกิตติชัย สุชาติโนบล, 2566) ทั้งนี้ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer Coaching) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ครู

สามารถพัฒนาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาในยุคปัจจุบัน (DuFour, R. et al., 2006); (Stoll, L. et al., 2006)

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในด้านการพัฒนาครูเพื่อจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะอย่างมีคุณภาพ คือ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พัฒนาแนวปฏิบัติ และสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน (DuFour, R. & Eaker, R., 1998) PLC มีบทบาทในการสร้างวัฒนธรรมวิชาชีพที่ยั่งยืนภายในสถานศึกษา และในบริบทของประเทศไทย แนวคิด PLC ได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างหลากหลาย (Stoll, L. et al., 2006) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปันस्या รัตนพันธุ์ ซึ่งได้พัฒนารูปแบบ PLC สำหรับครูปฐมวัยในโรงเรียนสังกัด สพฐ. พบว่า องค์ประกอบสำคัญของ PLC ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสื่อสารร่วม การสะท้อนการสอน การสร้างเป้าหมายร่วมกัน และการสนับสนุนทางวิชาชีพ (ปันस्या รัตนพันธุ์, 2560) นอกจากนี้ ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์ ยังพบว่า การสร้าง PLC ในโรงเรียนสาธิตละอออุทิศช่วยให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยได้อย่างต่อเนื่อง (ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์, 2561) และการพัฒนาครูในรูปแบบการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) ซึ่งเป็นกระบวนการนิเทศแบบไม่เป็นทางการที่เน้นความไว้วางใจ การเรียนรู้ร่วมกัน และความเสมอภาคระหว่างครู (Showers, B. & Joyce, B., 1996) การ Peer Coaching ช่วยลดแรงต้าน สร้างความผูกพัน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเชิงวิชาชีพในเชิงบวก (Sparks, D. & Bruder, S., 1987) จากการศึกษาแนวคิดในเรื่องการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน โดยผู้วิจัยมีเป้าหมายเฉพาะ คือ การส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของครูในยุคศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนา รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในโลกยุคใหม่อย่างแท้จริง

ดังนั้น การพัฒนาแนวทางที่สามารถยกระดับศักยภาพของครูและคุณภาพของผู้เรียน การส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย ผ่านการพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน 1 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร มาเป็นวิธีการพัฒนาครูให้มีทักษะในการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตให้กับเด็กปฐมวัย ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจเรื่องส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร

2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการความสามารถในการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัยระหว่างการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร

2.3 เพื่อศึกษาความสามารถในการนิเทศ ของผู้ทำหน้าที่นิเทศหลังการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร

2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร

2.5 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นิเทศที่มีต่อรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร

3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ตรวจสอบคุณภาพ ศึกษาประสิทธิผล และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบ และระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย จำนวน 2 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อใช้ในการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

2. ครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้ในการศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบ โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยเกณฑ์ที่ยอมรับได้ต้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.50

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การนิเทศ การศึกษาปฐมวัย และการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบ

3. ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จัดทำในรูปแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended Form) ครอบคลุมประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน ตอนที่ 2 การประเมินความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีและความเป็นไปได้ของรูปแบบ และตอนที่ 3 การประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมขององค์ประกอบในรูปแบบ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ

ผู้วิจัยทำการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบ แล้วได้นำเสนอร่างรูปแบบเบื้องต้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะก่อนปรับปรุงให้สมบูรณ์

ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบ

ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนกับกลุ่มครูปฐมวัย จำนวน 8 คน โดยดำเนินการกิจกรรมตามขั้นตอนของรูปแบบอย่างเป็นระบบ เช่น การประชุม PLC การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การศึกษาชั้นเรียน และการประเมินผล

ระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

นำรูปแบบที่ผ่านการปรับปรุงไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ของรูปแบบในแต่ละองค์ประกอบ รวมทั้งรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับใช้ในบริบทจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ข้อมูลเชิงปริมาณ: วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นและความเหมาะสมของรูปแบบ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ: วิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวคิด และความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาคสาธิต สรุปลผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาคสาธิต (203K Model) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพเป็นกระบวนการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบโดยแก้ปัญหาหรือพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุเป้าหมาย จากการร่วมมือร่วมพลังของสมาชิก ทั้งนี้จะมีการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนเพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัยโดยมีพื้นฐานแนวคิด ดังนี้ 1.1) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 1.2) การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน และ 1.3) การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อศึกษาความสามารถในการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน และเพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย 3) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ ได้แก่ 3.1) การวิเคราะห์ระดับความรู้ความสามารถด้านการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตของผู้นิเทศและครูปฐมวัย เพื่อสามารถเลือกวิธีการนิเทศได้อย่างเหมาะสม 3.2) ความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้นิเทศและครูปฐมวัย เพื่อดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ 4) ขั้นตอนการดำเนินการตามรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาคสาธิต (203K Model) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Organizational Learning) ดำเนินการจัดตั้ง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ภายในสถานศึกษา ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย (Objectivity) เป็นการร่วมกันกำหนดเป้าหมายของสมาชิก ขั้นที่ 3 เสริมสร้างความรู้ (Knowledge Enhancement) จัดการเรียนรู้ โดยใช้การนิเทศ แบบเพื่อนนิเทศเพื่อน ขั้นที่ 4 ศึกษาชั้นเรียนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Knowledge-Based Supervision)

ดำเนินการโดยครูร่วมกับเพื่อนร่วมวิชาชีพในโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 4.1) วิเคราะห์ และเตรียมการ ครูร่วมกันวิเคราะห์บริบทของผู้เรียน 4.2) ออกแบบการสอน ครูร่วมกันออกแบบการสอนที่เน้นการส่งเสริมทักษะ แห่งอนาคต 4.3) การนำไปใช้และการสังเกตการสอน ครูนำไปใช้จริงในห้องเรียนเพื่อนครูจะเป็นผู้สังเกต 4.4) สะท้อนคิด สะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ และ 4.5) ปรับปรุงพัฒนา นำผลสะท้อนคิดที่ได้ไปปรับปรุงในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนครั้งต่อไป และขั้นที่ 5 ประเมินผล (Knowledge Evaluation) ประเมินผลการจัดการ เรียนรู้ โดยผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูทุกคน มาประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนิเทศซึ่งกันและกัน เพื่อถ่ายทอด ประสบการณ์การนิเทศ วิธีการให้คำปรึกษาแนะนำกับผู้รับการนิเทศ การร่วมมือกันแก้ไขปัญหา การเสริมแรง การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศ แบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร มีผลสรุป ดังนี้ 2.1) ความเข้าใจเรื่องการสอนส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสร้าง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก 2.2) ความสามารถในการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็ก ปฐมวัยระหว่างการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก 2.3) ความสามารถในการ นิเทศ ของผู้ทำหน้าที่นิเทศหลังการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก 2.4) ความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก และ 2.5) ความคิดเห็นของผู้นิเทศที่มีต่อรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาล นาสาร โดยใช้แบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณภาพของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียน อนุบาลเทศบาลนาสาร

ที่	รายการประเมิน	ความเหมาะสมของรูปแบบ		
		χ ²	S.D.	ระดับคุณภาพ
1	หลักการของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสอดคล้องเหมาะสม	4.14	0.58	มาก
2	วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสอดคล้อง เหมาะสม	4.00	0.96	มาก
3	กระบวนการของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสอดคล้อง เหมาะสม	3.86	0.96	มาก
	ขั้นที่ 1 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Organizational Learning)	3.57	0.50	มาก
	ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย (Objectivity)	4.00	0.58	มาก
	ขั้นที่ 3 เสริมสร้างความรู้ (Knowledge enhancement)	4.14	0.58	มาก
	ขั้นที่ 4 ศึกษาชั้นเรียนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Knowledge –based supervision)	3.71	0.50	มาก
	4.1 วิเคราะห์ และเตรียมการ	3.86	0.58	มาก
	4.2 ออกแบบการสอน	4.00	0.96	มาก
	4.3 การนำไปใช้และการสังเกตการสอน	3.71	0.58	มาก
	4.4 สะท้อนคิด	3.86	0.58	มาก
	4.5 ปรับปรุงพัฒนา	3.86	0.96	มาก
	ขั้นที่ 5 ประเมินผล (Knowledge Evaluation)	4.00	0.96	มาก
4	การวัดและประเมินผลของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความ สอดคล้องเหมาะสม	3.71	0.50	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณภาพของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความเหมาะสมของรูปแบบ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
5	เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสอดคล้องเหมาะสม	3.86	0.58	มาก
6	แผนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสอดคล้องเหมาะสม	4.00	0.96	มาก
7	เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสอดคล้องเหมาะสม	3.71	0.50	มาก
	แบบทดสอบความรู้เรื่องการประเมินการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัย	3.86	0.96	มาก
	แบบประเมินความสามารถในการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย	3.71	0.50	มาก
8	ความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบ	4.00	0.58	มาก
9	ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบ	3.86	0.96	มาก
ภาพรวม		3.88	0.70	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของรูปแบบโดยใช้แบบประเมิน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (rating scale) มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.50 - 4.14 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.50 - 0.96 เป็นไปตามเกณฑ์ ผลการประเมินคุณภาพโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 มีค่าความสอดคล้องที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 เป็นไปตามเกณฑ์

3. ผลการรับรองรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร มีผลสรุป ดังนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง วิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและการสนทนากลุ่ม ตามประเด็นสนทนากลุ่ม ด้วยตนเอง ดังนี้

ตารางที่ 2 ความเหมาะสมขององค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบ

ประเด็นที่ประเมิน	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ
ความชัดเจนขององค์ประกอบหลักในรูปแบบ	4.86	0.14	มากที่สุด
ความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต	4.71	0.19	มากที่สุด
ความเหมาะสมกับบริบทการศึกษาปฐมวัย	4.85	0.17	มากที่สุด
ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง	4.68	0.21	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.78	0.18	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ 203K โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แต่ละประเด็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ทุกประเด็น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบที่ชัดเจน ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.14) และสอดคล้องกับหลักการในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.19) ทั้งยังมีความเหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษาปฐมวัย ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.17) และสามารถนำไปใช้จริงได้ในทางปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.21) โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบ 203K มีคุณภาพเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต

สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบ 2O3K Model ได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญว่า มีความเหมาะสม ชัดเจน เป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของโรงเรียนปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตของเด็กและการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน

การพัฒนาแบบรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาคา ผู้วิจัยใช้ชื่อรูปแบบว่า 2O3K Model ซึ่งประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ มีรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาคา “2O3K Model”

จากภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาคา มีองค์ประกอบและรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกระบวนการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยแก้ปัญหาหรือพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุเป้าหมาย จากการร่วมมือร่วมพลังของสมาชิก ทั้งนี้ จะมีการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนเพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัยโดยมีพื้นฐานแนวคิด ดังนี้ 1) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 2) การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน และ 3) การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัย

2. วัตถุประสงค์ มีดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) เพื่อศึกษาความสามารถในการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน และ 3) เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย

3. ขั้นตอนของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบซึ่งจะนำไปสู่การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ใน การส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย ขั้นที่ 3 เสริมสร้างความรู้ ขั้นที่ 4 ศึกษาชั้นเรียนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน โดยดำเนินการศึกษาชั้นเรียน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 5.1) วิเคราะห์และเตรียมการ 5.2) ออกแบบการสอน 5.3) การนำไปใช้และการสังเกตการสอน 5.4) สะท้อนคิด และ 5.5) ปรับปรุงพัฒนา และขั้นที่ 5 ประเมินผล

4. เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

4.1 การวิเคราะห์ระดับความรู้ความสามารถด้านการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตของผู้นิเทศและครูปฐมวัย เพื่อสามารถเลือกวิธีการนิเทศได้อย่างเหมาะสม

4.2 ความตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้นิเทศและครูปฐมวัย เพื่อการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาล นาสาร

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (203K Model) ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เงื่อนไขสำคัญ และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งครอบคลุมทั้งการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การกำหนดเป้าหมาย การเสริมสร้างความรู้ การนิเทศในชั้นเรียน และการประเมินผล รูปแบบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour, R. & Eaker, R. ที่กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) คือ กระบวนการที่สมาชิกในองค์กรร่วมมือกันเพื่อพัฒนางานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (DuFour, R. & Eaker, R., 1998) นอกจากนี้ แนวคิด Peer Coaching ที่ Showers, B. & Joyce, B. นำเสนอ ยังช่วยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการนิเทศโดยเพื่อนร่วมวิชาชีพที่สร้างความไว้วางใจและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Showers, B. & Joyce, B., 1996)

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาล นาสาร

ผลการวิจัยพบว่า ครูปฐมวัยมีความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตในระดับมากขึ้นหลังจากใช้รูปแบบดังกล่าว ความสามารถในการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตในระหว่างการใช้รูปแบบ และความสามารถในการนิเทศของผู้ทำหน้าที่นิเทศอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ความคิดเห็นของครูและผู้นิเทศต่อรูปแบบยังอยู่ในระดับมากเช่นกัน ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ DuFour, R. et al. ที่ชี้ให้เห็นว่า การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสามารถส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และยกระดับการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง (DuFour, R. et al., 2006); (Stoll, L. et al., 2006) ที่เน้นว่าการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนช่วยเพิ่มพูนความสามารถของครูในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Showers, B. & Joyce, B., 1996)

3. ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร

ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความสมเหตุสมผลในเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และความสอดคล้องในทุกประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความมั่นคงและความครอบคลุมของรูปแบบตามแนวคิดที่วางไว้ในบทนำ การประเมินนี้สอดคล้องกับแนวทางที่ผู้วิจัยอ้างอิงไว้ว่า รูปแบบ PLC และ Peer Coaching เมื่อพัฒนาภายใต้กรอบที่ชัดเจนและเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน จะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาทักษะและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (DuFour, R. & Eaker, R., 1998); (Showers, B. & Joyce, B., 1996) ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบ 203K พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพในระดับ “ดีมาก” โดยได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญทั้งในด้านความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ และประสิทธิผล ซึ่งยืนยันถึงประสิทธิภาพของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ควบคู่กับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer Coaching) ที่สามารถส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีระบบและต่อเนื่อง (DuFour, R. & Eaker, R., 1998) การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญสะท้อนว่ารูปแบบมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลนาสาร มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตสำหรับเด็กปฐมวัย ในรูปแบบการนิเทศแบบอื่น ๆ เช่น การพัฒนารูปแบบเพื่อการส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต โดยการนิเทศที่ผสมผสานเทคโนโลยี การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตร่วมกับการนิเทศโดยผู้เชี่ยวชาญ การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต โดยการนิเทศที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดการเรียนรู้แบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของผู้รับการนิเทศ มีทักษะในการสอนสูงขึ้น ดังนั้น ในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียน การสอนของครูจึงจำเป็นต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะสามารถช่วยให้ครูมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนของครูดีขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต สำหรับเด็กปฐมวัย คือ การจัดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือ การลงมือทำซึ่ง “ความรู้” ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ กระบวนการในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือกระทำร่วมกัน และเกิดทักษะแห่งอนาคต ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การรู้เท่าทันดิจิทัล ความฉลาดทางอารมณ์ การจัดการตนเอง และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ควรให้เด็กปฐมวัยได้เกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง จะทำให้ผู้เรียนมีผลการเรียน สูงขึ้น โดยเลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดทักษะ เทคนิค วิธีการสอนที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยในครั้งต่อไป ควรพัฒนาแนวทางการนิเทศที่ส่งเสริมความเท่าเทียมและร่วมเรียนรู้ระหว่างครูใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือ (Co-Coaching) ในสถานศึกษาระดับปฐมวัย นำไปปรับใช้กับการพัฒนาทักษะครูในระดับอื่น เช่น ประถมศึกษา หรือการศึกษาพิเศษ ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมรูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางที่ผสมผสานเทคโนโลยี การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งอนาคตในยุคดิจิทัลให้กับครูและผู้เรียนในระดับปฐมวัย อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชาวรรณ พันธุ์สุระ และกิตติชัย สุธาสีโนบล. (2566). “Future Skill” ทักษะแห่งอนาคต: พัฒนาคุณภาพผู้เรียนหลังยุคโควิด. วารสารคหเศรษฐศาสตร์, 66(2), 24-30.
- ปณัสยา รัตนพันธุ์. (2560). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูปฐมวัย. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 12(1), 45-59.
- ปริญญ์ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2561). การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ. วารสารครุศาสตร์, 46(3), 33-48.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 5 - 8 (19 สิงหาคม 2542).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก <https://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2017-EdPlan60-79.pdf>
- _____. (2564). รายงานการศึกษา แนวทางการยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนาครูปฐมวัย ในสถาบันอุดมศึกษาของไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- DuFour, R. & Eaker, R. (1998). Professional Learning Communities at Work: Best Practices for Enhancing Student Achievement. Bloomington, Indiana: National Educational Service.
- DuFour, R. et al. (2006). Learning by Doing: A Handbook for Professional Learning Communities at Work. Bloomington, Indiana: Solution Tree.
- Showers, B. & Joyce, B. (1996). The evolution of peer coaching. Educational Leadership, 53(6), 12-16.
- Sparks, D. & Bruder, S. (1987). Thinking about school improvement. Journal of Staff Development, 8(1), 42-47.
- Stoll, L. et al. (2006). Professional learning communities: A review of the literature. Journal of Educational Change, 7(4), 221-258.

การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน*
THE DEVELOPMENT OF A STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM STRATEGY
THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION TO ENHANCE LEARNER QUALITY OF
THANG PHOON SUBDISTRICT MUNICIPALITY KINDERGARTEN SCHOOL

วิภารัตน์ สิริโรส¹, ฉัตรชัย แก้วดี^{2*}Wiparat Sirorasa¹, Chatchai Kaewdee^{2*}¹โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน นครศรีธรรมราช ประเทศไทย¹Thang Phoon Subdistrict Municipality Kindergarten School, Nakhon Si Thammarat, Thailand²คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย²Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: chatchai_kae@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) พัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน 3) ศึกษาผลการพัฒนากลยุทธ์ดังกล่าวต่อคุณภาพผู้เรียน และ 4) ประเมินความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ตัวอย่างรวม 344 คน ประกอบด้วย ครู 22 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 13 คน ผู้ปกครอง 309 คน และชุมชน/หน่วยงาน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ และแบบประเมินในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิค SWOT Analysis ซึ่งเป็นการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน รวมถึงโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42) 2) การพัฒนากลยุทธ์ มีกลยุทธ์การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 2.1) การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ 2.2) การบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ 2.3) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และ 2.4) การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน 3) กลยุทธ์มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด จากผู้เชี่ยวชาญ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47) และคุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) และ 4) ความพึงพอใจต่อกลยุทธ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60) ผลการวิจัยสะท้อนว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, การมีส่วนร่วมของชุมชน, โรงเรียนอนุบาลเทศบาลทางพูน

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the current and desired conditions of the student care and support system with community participation; 2) To develop a student care and support system strategy with community participation to enhance learner quality at Thang Phoon Subdistrict Municipality Kindergarten School; 3) To study the impact of the developed strategies on learner quality; and 4) To evaluate satisfaction with the operational outcomes. A mixed-methods research design was used. The total sample consisted of 344 participants, including 22 teachers, 13 school board members, 309 parents, and 5 community/agency representatives, selected using purposive sampling. Questionnaires, interviews, and evaluation forms were used for data collection. Data were analyzed using the mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.). Qualitative data were analyzed using SWOT Analysis, which is an assessment of internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats. The study found that: 1) The current level of community participation was at a moderate level ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42). 2) The strategy development involved four dimensions for managing the student care system with community participation: 2.1) Network Cooperation Management, 2.2) Integrated Caring and Helping Process, 2.3) Student Potential Development, and 2.4) Promoting Community Relations. 3) The strategies were rated by experts as having a very high level of appropriateness ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47), and the overall learner quality was at a high level ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52). 4) Overall satisfaction with the strategies was at a high level ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60). The research findings reflect that community participation is a key factor that helps effectively strengthen the student care and support system and clearly contributes to learner quality.

Keywords: Management Strategy, Student Care and Support System, Community Participation, Thang Phoon Subdistrict Municipality Kindergarten School

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยระบบการดูแล ช่วยเหลือ นักเรียนที่มีประสิทธิภาพที่มุ่งเน้นการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (สมศักดิ์ ธรรมวิภาค, 2564) ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้ การศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยยึดหลักว่า “ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546) ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการระบบนี้อย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้เรียนทุกคน ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ระบบดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือ ระหว่างกรมสุขภาพจิตและกระทรวงศึกษาธิการในโครงการ “สานสายใยครูและศิษย์” (กรมสุขภาพจิต, 2547) และมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การริเริ่ม การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และ การรับผลประโยชน์ ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การดำเนินการตามระบบ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากปัญหาในกลุ่มเยาวชนมีความซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

หรือการออกกลางคัน ซึ่งอาจมีสาเหตุจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสื่อต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการศึกษา (วนิดา เหล่าเสถียรกิจ และภรณี กุลชนะชัย, 2563) และเป็นรากฐานในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (พัชรินทร์ วัฒนพงศ์, 2566) โดยการจัดการศึกษาทั่วโลกมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ซึ่งแม้จะมีนโยบายชัดเจน การดำเนินงานในโรงเรียนประถมศึกษายังคงประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ (เทศบาลตำบลทางพูน, 2566)

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลทางพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้นำนโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มาสู่การปฏิบัติ (ศูนย์วิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้กรอบแนวคิด R&D (Research & Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผลและปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ยืนยันถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน (ธนากร สังคะสุวรรณ, 2564); (วิจิตร เจนการ, 2563) รวมถึงแนวคิดสากลที่ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นและการประเมินที่นำโดยชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการได้ (Christine, W., 2020); (Patel, A. & Singh, R., 2023) อย่างไรก็ตาม การดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษายังคงประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ เนื่องจากครูแนะแนวไม่เพียงพอและส่วนใหญ่ขาดความรู้เฉพาะทาง อีกทั้งครูมีภาระงานมาก ทำให้การดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึงและไม่เป็นระบบ ทำให้การดูแลนักเรียนยังไม่เป็นระบบและไม่ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ที่พบว่า สภาพดำเนินการปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการประเมินผลและการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ต่ำที่สุด จากรายงานแผนปฏิบัติการประจำปี 2566 ของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูนยังคงพบปัญหาหลายด้าน โรงเรียนจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลผ่านการเยี่ยมบ้าน การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มตามสภาพปัญหา การป้องกันและแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน และการส่งต่อเมื่อต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้กรอบแนวคิด R&D (Research & Development) ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผลและปรับปรุง และการดำเนินการพัฒนา กลยุทธ์จะครอบคลุมการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหา การร่วมมือวางแผน การขับเคลื่อนงานด้วยเครือข่ายเข้มแข็ง การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ โดยจะนำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ครูประจำชั้น ตัวแทนชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคาดว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นจะมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลและส่งเสริมนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ เพื่อนำไปสู่การสร้างนักเรียนที่รู้จักตนเอง พึ่งพาตนเองได้ มีทักษะชีวิต และเป็นคนดีของสังคม นอกจากนี้ การวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายฉบับที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังที่ ธนากร สังคะสุวรรณ ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษา (ธนากร สังคะสุวรรณ, 2564) และวิจิตร เจนการ ได้เน้นย้ำถึงกลไกและประโยชน์ของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (วิจิตร เจนการ, 2563) การวิจัย

ยังสอดคล้องกับแนวคิดในระดับสากล เช่น งานวิจัยของ Christine, W. ที่ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จ ของการมีส่วนร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (Christine, W., 2020) นอกจากนี้ การเน้นการให้ชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Patel, A. & Singh, R. ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การประเมินที่นำโดยชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการได้ (Patel, A. & Singh, R., 2023)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แต่ละข้อ โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 8 คน ครูประจำชั้น 14 คน และตัวแทนชุมชน 5 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ การส่งเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิค SWOT Analysis เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนี้ดำเนินการในปีการศึกษา 2567

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน หลังจากได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ในขั้นตอนแรกแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนากลยุทธ์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 5 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้คือการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการสร้างกลยุทธ์ โดยข้อมูลจาก SWOT Analysis จะถูกนำมาจัดทำ SWOT Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ขั้นตอนนี้ดำเนินการในปีการศึกษา 2567

3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบ (ร่าง) กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ จำนวน 7 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้คือการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินผลในประเด็นเกี่ยวกับความสอดคล้องและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ ขั้นตอนนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลในปีการศึกษา 2567

4. เพื่อประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ในขั้นตอนสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจในกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยมีประชากรผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 344 คน ประกอบด้วย ครูประจำชั้นและครูผู้รับผิดชอบโครงการ 22 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 13 คน ผู้ปกครองนักเรียน 309 คน และชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความพึงพอใจในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และการส่งผลต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการเก็บข้อมูลดำเนินการในปีการศึกษา 2567

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน มีผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

รายการประเมิน	สภาพดำเนินการปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหารับรู้ชุมชน	3.45	0.60	ปานกลาง	4.39	0.52	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมมือวางแผน	3.20	0.65	ปานกลาง	4.30	0.58	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนดำเนินงานด้วยเครือข่ายเข้มแข็ง	3.20	0.59	ปานกลาง	4.28	0.55	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลอย่างมีคุณภาพ	3.05	0.58	ปานกลาง	4.19	0.56	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์และขยายต่อความสำเร็จร่วมกัน	3.05	0.57	ปานกลาง	4.29	0.57	มาก
รวม	3.22	0.42	ปานกลาง	4.29	0.55	มาก

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สภาพดำเนินการปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหารับรู้ชุมชน สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.55) ผลการวิจัยชี้ว่าระบบดูแลนักเรียนยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านการประเมินผลและผลประโยชน์ ทำให้การดำเนินงานไม่น่าพอใจนัก อย่างไรก็ตาม ผู้เกี่ยวข้องมีความต้องการพัฒนาอย่างสูง และพบว่าชุมชนชอบการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มากกว่าการทำงานแบบเป็นทางการ

2. กลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และมีการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผลการพัฒนาเป็น ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านความเหมาะสม	4.69	0.48	มากที่สุด
ด้านความเป็นไปได้	4.67	0.47	มากที่สุด
ด้านความเป็นประโยชน์	4.65	0.48	มากที่สุด
รวม	4.67	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ เน้นการสร้างและบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 2) กลยุทธ์การบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ เน้นการบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้ากับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ 3) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างเต็มที่ผ่านการสนับสนุนจากชุมชน และ 4) กลยุทธ์การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อการสนับสนุนที่ยั่งยืน โดยผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุดในภาพรวม ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47) ผลการวิจัยชี้ว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในระดับสูงสุด เนื่องจากถูกสร้างขึ้นจากเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้วย SWOT Analysis ซึ่งคำนึงถึงปัจจัยภายในและภายนอกของโรงเรียน ทำให้กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับบริบทจริงและเหมาะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

3. การพัฒนากลยุทธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน

จากการนำกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน พบว่ามีผลต่อคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสรุปผลได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการดำเนินงานด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	4.62	0.54	มากที่สุด
ด้านความสามารถในการคิด	4.51	0.55	มาก
ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา	4.50	0.54	มาก
ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.47	0.58	มาก
ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.61	0.51	มากที่สุด
รวม	4.54	0.52	มาก

จากตารางที่ 3 การนำกลยุทธ์ไปใช้ พบว่า คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดในด้านความสามารถในการสื่อสาร และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และอยู่ในระดับมากในด้านความสามารถในการคิด ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา และด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ผลการวิจัยชี้ว่า กลยุทธ์นี้ส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น มีความสุขในการเรียนรู้มากขึ้น และยังได้รับการศึกษาและรางวัล จากการแข่งขันต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

4. ความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การวิจัยได้ประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยผลการประเมินแสดงดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจต่อการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นเปิดโอกาสให้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	4.49	0.64	มาก
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนานักเรียนมีสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา	4.46	0.55	มาก
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนอยู่รอดปลอดภัยในชีวิตประจำวันและเรียนจบหลักสูตร	4.38	0.59	มาก
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยแก้ไขและพัฒนาตามศักยภาพจากชุมชน	4.41	0.59	มาก
รวม	4.42	0.60	มาก

จากตารางที่ 4 ความพึงพอใจของครูประจำชั้น ครูผู้รับผิดชอบโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน ต่อการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60) ผลการวิจัยชี้ว่าความพึงพอใจในระดับสูงต่อกลยุทธ์นี้มีที่มาจากหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบ Safe School โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีเครือข่ายคุ้มครองเด็ก และครูทำหน้าที่เสมือน “ครูพ่อและครูแม่” ที่ดูแลนักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการศึกษาในบริบทไทยยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดกลไกที่ชัดเจนและแรงจูงใจ (ธนากร สังคะสุวรรณ, 2564); (ชื่นชม มุสิก, 2566) โดยผลวิจัยชี้ว่าการมีส่วนร่วมยังขาดความเข้มแข็งโดยเฉพาะด้านการประเมินผลอย่างมีคุณภาพและการรับผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ผลวิจัยยังสะท้อนความต้องการสูงที่จะยกระดับการมีส่วนร่วมในด้านเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการประเมินช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืน (Patel, A. & Singh, R., 2023) นอกจากนี้ ยังพบว่า ชุมชนมีความคุ้นเคยและชอบการมีส่วนร่วมในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากกว่าการทำงานแบบเป็นทางการ

2. การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การพัฒนากลยุทธ์นี้เน้นความสำคัญของการใช้การวิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นแนวทางบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ กลยุทธ์ถูกสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้วยเทคนิค SWOT Analysis โดยพิจารณาจากจุดแข็ง เช่น การมีนโยบายที่ชัดเจนและความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน รวมถึงจุดอ่อน เช่น ภาระงานครูที่มากและการขาดการประชาสัมพันธ์งานในชุมชน ทำให้กลยุทธ์มีความรอบด้านและตรงกับบริบทจริง ซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ (ศิริวรรณ สิริกุล, 2563)

3. ผลการพัฒนากลยุทธ์ด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านความสามารถในการสื่อสารและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การนำไปใช้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น และนักเรียนมีความสนใจใฝ่รู้และมีความสุขในการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ

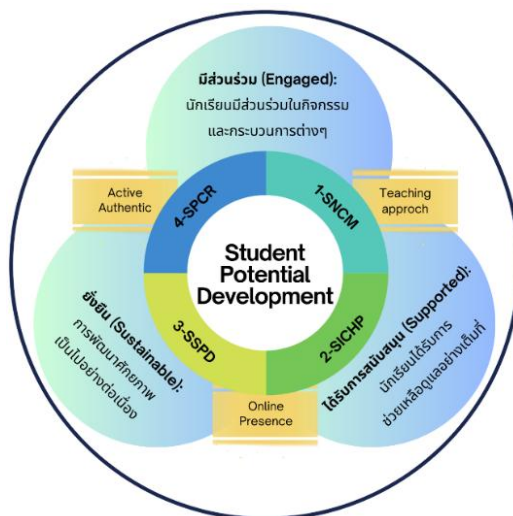
และความซื่อสัตย์ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้รับทุนการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการทำงานร่วมกันระยะยาว (วิจิตร เจนการ, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยในระดับสากลที่ได้ชี้ว่าความเชื่อมั่นระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ (Christine, W., 2020)

4. ความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ในระดับมากแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์สามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย ความพึงพอใจในระดับสูงนี้มีที่มาจากการที่กลยุทธ์ยึดหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาที่อบอุ่นและปลอดภัย (Safe School) โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีเครือข่ายคุ้มครองเด็กและให้ครูทำหน้าที่เสมือน “ครูพ่อและครูแม่” ที่ดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับ การสร้างความรู้สึกร่วมกัน (Patel, A. & Singh, R., 2023) ทำให้กลไกความร่วมมือที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ได้มีการออกแบบโมเดลกรอบแนวคิดการวิจัยขึ้น โดยโมเดลนี้มีแกนหลักอยู่ที่การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน (Student Potential Development) ซึ่งขับเคลื่อนผ่านการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ โดยโมเดลดังกล่าว ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ (Strategy for Network Cooperation Management) ซึ่งเน้นการสร้างรากฐานของการทำงานร่วมกัน กลยุทธ์การบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ (Strategy for Integrated Caring and Helping Process) ที่เน้นระบบดูแลนักเรียนแบบองค์รวม กลยุทธ์การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน (Strategy for Promoting Community Relations) ที่เน้นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน (Strategy for Student Potential Development) ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และความสามารถพิเศษ ทั้งนี้ โมเดลยังแสดงให้เห็นถึง ประสบการณ์การเรียนรู้และเติบโตของนักเรียน (Student Experience) ที่มีคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ คือ มีส่วนร่วม (Engaged) ได้รับการสนับสนุน (Supported) และยั่งยืน (Sustainable) โดยกรอบภายนอกของโมเดลจะแสดงถึงปัจจัยสนับสนุนและผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์งานวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า สภาพดำเนินการปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในการค้นหาและรับรู้ชุมชน และต่ำสุดในการประเมินผลและการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงถึงความต้องการที่จำเป็นในการยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างมาก กลยุทธ์สำคัญที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านการสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม กลยุทธ์ด้านการพัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาศักยภาพและความรู้ และกลยุทธ์ด้านการติดตามและประเมินผล กลยุทธ์เหล่านี้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงการออกแบบที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะในการนำกลยุทธ์ไปใช้ คือ ควรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียนและชุมชนอย่างรอบด้าน สร้างความร่วมมือและเครือข่ายที่เข้มแข็ง จัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วม จัดอบรมพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2547). แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- ชื่นชม มุสิก. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 24(2), 112-125.
- เทศบาลตำบลทางพูน. (2566). รายงานแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2566. นครศรีธรรมราช: เทศบาลตำบลทางพูน.
- ธนากร สังคะสุวรรณ. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 49(1), 160-175.
- พัชรินทร์ วัฒนพงศ์. (2566). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 20(2), 112-125.
- วนิดา เหล่าเสถียรกิจ และภรณี กุลชนะชัย. (2563). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 19(3), 101-115.
- วิจิตร เจนการ. (2563). การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 15(2), 130-145.
- ศิริวรรณ สิริกุล. (2563). ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อความเป็นไปได้ในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566). สถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2568 จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2012/7/2013_5051.pdf
- สมศักดิ์ ธรรมวิภาค. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชน, 8(2), 55-68.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปี 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- _____. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2560). คู่มือการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- Christine, W. (2020). Educating rural migrant children in interior China: The promise and pitfall of low-fee private schools. *International Journal of Educational Development*, 79(2020), 102276. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2020.102276>
- Patel, A. & Singh, R. (2023). The role of community-led evaluation in improving educational programs: Evidence from India. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 45(1), 87-105.

กลยุทธ์การตลาดออนไลน์เครื่องดื่มประเภทเบียร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้ของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551*

ONLINE MARKETING STRATEGIES OF BEER PRODUCTS AFFECTING PERCEPTIONS OF
RAJABHAT UNIVERSITY STUDENTS IN BANGKOK UNDER
THE ALCOHOLIC BEVERAGE CONTROL ACT B.E. 2008

จุฑามาศ ศรีรัตน*, บำรุง ศรีนวลปาน, ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน, กรกฎ จำเนียร

Jutamas Sriratan*, Bamrung Srinuanpan, Chawanrat Srinuanpan, Korrakot Jumnian

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Management Sciences Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: jutamas.s@dru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารการตลาดของเครื่องดื่มประเภทเบียร์ 2) เพื่อศึกษาการรับรู้ ความหมายของนักศึกษาจากการโฆษณาเครื่องดื่มประเภทเบียร์ 3) ประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อการรับรู้ความหมาย เครื่องดื่มประเภทเบียร์ของนักศึกษา โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ ด้านกลยุทธ์การสื่อสาร โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านสื่อสาร กลุ่มเจ้าของร้าน ที่จำหน่ายเครื่องดื่ม และกลุ่มนักกฎหมาย ซึ่งรวมผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 10 ท่าน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับ กลยุทธ์การสื่อสารเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญสายงานการสื่อสารหรือสื่อทางการตลาดออนไลน์ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นคัดเลือกเฉพาะคำถามข้อที่มีค่า IOC = 0.50 ขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การสื่อสาร การตลาดของผู้ประกอบการและแบรนด์เบียร์ชั้นนำในปัจจุบัน มีแนวโน้มในการใช้ช่องทางโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะ เพจบุ๊กเพจ ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มสาธารณะที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ในวงกว้าง รวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่ม นักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมการรับสื่อรวดเร็ว และมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมตาม แบบอย่างในสื่อ ส่งผลต่อการจูงใจและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับแบรนด์อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การตัดสินใจ บริโภคในที่สุด โดยผู้ประกอบการได้ประยุกต์ใช้กลยุทธ์การตลาดแบบผสมผสานตามแนวคิด 7Ps ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารทางการตลาดที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย ซึ่งผู้ประกอบการ นำมาใช้สร้างแรงจูงใจในการบริโภค ภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด, เครื่องดื่มแอลกอฮอล์, พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์, นักศึกษา, สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This research aims to: 1) Investigate the marketing communication strategies of beer beverages; 2) Examine university students' perception of the meaning conveyed through beer advertising under the same Act; and 3) Evaluate the effectiveness of the Act in influencing students' understanding of beer advertisements. This is a qualitative study employing in-depth interviews with communication strategy experts. The sample was selected through purposive sampling and comprised three groups: 1) Communication scholars, 2) Alcohol beverage retailers, and 3) Legal experts. In total, ten communication strategy experts were interviewed. The research instrument was an in-depth interview protocol designed to explore experts' perspectives on the marketing communication strategies of beer alcoholic beverages under the aforementioned Act. The research instrument was validated by three experts in communication and online marketing, who evaluated its content validity. The Index of Item Objective Congruence (IOC) was calculated, and only items with an IOC score of 0.50 or higher were retained for use in the study. The findings revealed that the marketing communication strategies of leading beer brands and entrepreneurs today tend to utilize social media platforms-particularly Facebook Pages-which serve as public channels that can rapidly reach a wide target audience. This is especially true among university students, who are characterized by fast media consumption behaviors and a tendency to imitate behaviors presented in the media. Such communication strategies effectively stimulate brand awareness and influence consumer decision-making. Entrepreneurs have adapted integrated marketing communication (IMC) strategies based on the 7Ps framework. The study highlights the complex and multifaceted nature of marketing communication processes that entrepreneurs skillfully employ to motivate consumption within the constraints of the law.

Keywords: Marketing Communication Strategy, Alcoholic Beverages, Alcoholic Beverage Control Act, Student, Social Media

บทนำ

การดื่มสุราและพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพอื่น ๆ เป็นปัญหาทางสังคมและสาธารณสุขที่สำคัญที่พบมากขึ้นในวัยรุ่นทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ไทยมีพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มีการตราขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมบริโภคและลดผลกระทบจากแอลกอฮอล์ต่อสุขภาพและสังคม โดยกฎหมายฉบับนี้มีข้อห้ามที่ชัดเจนเกี่ยวกับการขาย การบริโภค และการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหลายรูปแบบ (กนิษฐา ไทยกล้า, 2565) ปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ทำให้พฤติกรรมผู้บริโภคทำให้คนเปลี่ยนไป การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เผยแพร่สู่สาธารณะทำได้โดยง่ายขึ้น และยังสามารถผลิตสื่อเองทำให้มีการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการโฆษณาแฝงของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการขยายตัวอย่างแพร่หลาย สุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสารเสพติด สำหรับประเทศไทย พฤติกรรมการดื่มสุรายังมีอยู่จำนวนมาก จากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชาชนไทย ระบุว่าประชากรไทยในระยะเวลาประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากชุดโครงการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพและการดื่มสุราของประชาชนไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2554 พ.ศ. 2557 พ.ศ. 2560 และ พ.ศ. 2564 พบว่า ตัวชี้วัดของผลการดำเนินงานควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ระดับประเทศ ได้แก่ จำนวนประชากร อัตราความชุก (prevalence) ของประชากรที่ดื่มสุราลักษณะต่าง ๆ เช่น

นักดื่มปัจจุบัน นักดื่มประจำ นักดื่มหนัก โดยค่าอัตราการความชุกมักคิดเป็นร้อยละของประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป (เผ่าไทย สีนอาพล และนฤภัค จันทิมา, 2561) โดยแยกตามเพศ กลุ่มอายุ หรือปัจจัยอื่นที่น่าสนใจ (กุลธิดา สายพรหม, 2563) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาการดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น คือ การโฆษณาของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อโฆษณาออนไลน์ ประเภทเฟซบุ๊ก แอปพลิเคชันไลน์ อินสตาแกรม ที่มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยวิธีการโพสต์ภาพสินค้า หรือโพสต์ภาพตนเอง ในขณะที่ดื่ม เพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายหน้าใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยยังคงน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อโฆษณาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมักแฝงไปด้วยกลยุทธ์เชิงสัญญาที่โน้มน้าวให้เกิดความสนใจอยากรู้ อยากลอง และนำไปสู่พฤติกรรมการดื่มในที่สุด ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังชี้ให้เห็นถึงอัตราการเริ่มดื่มในวัยที่น้อยลง และแนวโน้มของผู้หญิงที่หันมาบริโภคเพิ่มขึ้น (ชินจิตต์ เจนการกิจ, 2544)

จากการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปประมาณ 5.73 ล้านคนเคยดื่มหนักใน 12 เดือนที่ผ่านมา หรือคิดเป็นร้อยละ 10.05 โดยแบ่งเป็นนักดื่มหนักเพศชาย 5.05 ล้านคน (ความชุกร้อยละ 18.38 ในประชากรเพศชายอายุ 15 ปีขึ้นไป) และเพศหญิง 0.68 ล้านคน (ความชุกร้อยละ 2.29) นักดื่มหนักส่วนใหญ่ (4.36 ล้านคน) ดื่มหนักเป็นครั้งคราว เท่านั้น (ความถี่ของการดื่มน้อยกว่าหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์) ความชุกของนักดื่มหนักประจำในประชากรไทยอายุ 15 ปี ขึ้นไปจึงเท่ากับร้อยละ 2.4 เท่านั้น มีนักดื่มปัจจุบันเพศชายถึงร้อยละ 2.81 และเพศหญิงร้อยละ 0.92 ที่ดื่มหนักทุกวันหรือเกือบทุกวัน (5 - 7 วันต่อสัปดาห์) เมื่อพิจารณาตามกลุ่มวัย ประชากรวัยทำงานตอนต้น (อายุ 25 - 44 ปี) มีการดื่มหนักสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.77 ประชากรที่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ดื่ม (อายุ 15 - 19 ปี) มีความชุกของการดื่มอย่างหนักต่ำที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.88 เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจที่ผ่านมา พบว่า ความชุกของนักดื่มหนักโดยรวมจากการสำรวจปี พ.ศ. 2564 ลดลงจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2560 เพียงเล็กน้อย (ภาพที่ 2) แต่ความชุกดังกล่าวลดลงค่อนข้างชัดเจน ในประชากรเพศชาย (จากร้อยละ 25.6 และร้อยละ 22.1 ในปี พ.ศ. 2557 และ พ.ศ. 2560 เป็นร้อยละ 18.4 ในปี พ.ศ. 2564) (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2564)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมการสื่อสารการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานครเพียงใด และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการควบคุมหรือกำกับดูแลสื่อโฆษณาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นภายใต้กรอบของกฎหมายที่มีอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารการตลาด ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ ความหมายของนักศึกษาจากการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551
3. ประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อการรับรู้ความหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมการสื่อสารจากมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 กลุ่ม โดยมีคุณสมบัติมีประสบการณ์เกี่ยวกับ

การใช้กลยุทธ์การสื่อสารเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ต่ำกว่า 1 ปี ได้แก่ นักวิชาการด้านสื่อสาร จำนวน 5 ท่าน กลุ่มเจ้าของร้านที่จำหน่ายเครื่องดื่ม จำนวน 3 ท่าน และกลุ่มนักกฎหมาย จำนวน 2 ท่าน รวมผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์การสื่อสารทั้งสิ้น จำนวน 10 ท่าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารการตลาดเกี่ยวกับ กลยุทธ์การสื่อสารเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ที่ส่งต่อการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ถูกร่างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อการตรวจทานความถูกต้องเบื้องต้น
2. ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำแบบสอบถามที่ถูกร่างขึ้นนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการสื่อสาร เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อออนไลน์กับการรับรู้ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครศึกษาเฉพาะกรณีเครื่องดื่มเบียร์ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาให้เห็น

3. นำแบบสอบถาม “กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ที่ส่งต่อการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551” ที่ถูกร่างขึ้นนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการสื่อสาร และผู้เชี่ยวชาญในสายงานการสื่อสารหรือสื่อทางการตลาดออนไลน์ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาให้เห็นและตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) จากนั้นคัดเลือกเฉพาะคำถามข้อที่มีค่า IOC = 0.50 ขึ้นไป (พัชนี เจริญรยา, 2558)

4. ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

5. ทดสอบความเที่ยง (Reliability) โดยทดลองเก็บข้อมูล (Pilot Test) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง (Try out) จำนวน 30 ชุด โดยไม่นำข้อมูลที่ได้มารวมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลจริง นำข้อมูลที่ได้มา Try out วัดความสม่ำเสมอภายใน (Internal Consistency Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ไม่ต่ำกว่า 0.70 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 1.21

6. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง พร้อมทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาดูตรวจทานอีกครั้งจากแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของคำถาม ทั้งฉบับมีค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 0.92 แสดงให้เห็นว่าผู้ประเมินแบบสอบถามมีความเห็นสอดคล้องกันสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จำแนก 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนวิเคราะห์ และ 2) ขั้นตอนในการลงพื้นที่ รายละเอียดในการรวบรวม ดังนี้

1. ขั้นตอนวิเคราะห์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ด้วยตนเอง แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาดูตรวจความถูกต้องเบื้องต้น จึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญใช้ในขั้นตอนการสัมภาษณ์อีกครั้ง

2. ขั้นตอนในการลงพื้นที่ แบ่งตามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสัมภาษณ์ รายละเอียด ดังนี้

- 2.1 ผู้วิจัยทำเอกสารจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่ในการทำวิจัย

- 2.2 ติดต่อเบื้องต้นกับผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสื่อสารการตลาด กลุ่มนักวิชาการกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ พร้อมทำนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ ในการลงพื้นที่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำการกำหนดวัน เวลา ในการลงพื้นที่เบื้องต้นเพื่อสะดวกในการเจรจา (สถานที่ และวันเวลาตามผู้เชี่ยวชาญสะดวก)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเน้นการวิเคราะห์ตัวบทการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประเภทเบียร์ ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นการโฆษณาผ่านทางสื่อออนไลน์ คือ เฟสบุ๊ก (Facebook page) ธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประเภทเบียร์ โดยอาศัยเกณฑ์ในการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ โดยกำหนดเกณฑ์จากฐานข้อมูลการจัดอันดับมูลค่าตลาดเบียร์ ปี 2565 จาก [www. Thansettakij.com](http://www.Thansettakij.com) โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์การศึกษา ได้ดังนี้

ประเด็นเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของเบียร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ยังคงมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย โดยแบ่งออกเป็น 7 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ การนำเสนอเรื่องคุณภาพ กระบวนการผลิต และการเชื่อมโยงกับไลฟ์สไตล์ ผ่านช่องทางที่เข้าถึงนักศึกษา เช่น TikTok, Instagram มีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและความภักดีต่อแบรนด์ ด้านราคา แม้จะหลีกเลี่ยงการระบุราคาตรง ๆ แต่การใช้โปรโมชั่นหรือจับคู่กับอาหารช่วยกระตุ้นการรับรู้ถึงความคุ้มค่า ซึ่งอาจแฝงความเสี่ยงต่อการตีความว่า ชักจูงให้บริโภค ด้านสถานที่ การสื่อสารถึงความสะดวกในการซื้อ หรือการจัดกิจกรรมในสถานที่จำหน่าย มุ่งเน้นสร้างประสบการณ์และความมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ด้านการส่งเสริมการขาย การใช้ Social Media เพื่อแจกของรางวัล ไลฟ์สด หรือใช้ Influencer ช่วยสร้าง Brand Awareness ในกลุ่มนักศึกษา แต่มีความเสี่ยงในการเข้าข่ายโฆษณาแฝง ด้านบุคลากร การใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือพนักงานที่มีทักษะเป็นตัวกลางสื่อสาร ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้แบรนด์ แต่หากเนื้อหาชักจูงหรือบรรยายคุณสมบัติ อาจละเมิดกฎหมาย ด้านกระบวนการให้บริการ การเน้นความสะดวก ทันสมัย เช่น ใช้ AI หรือแชทบอท ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี แต่ยังคงต้องระวังในประเด็นการชักจูงผู้บริโภค ด้านลักษณะทางกายภาพ การออกแบบบรรจุภัณฑ์และการถ่ายภาพสินค้าที่มีองค์ประกอบทางศิลปะ สร้างการจดจำแบรนด์ได้ดี แต่การสื่อถึงโลโก้หรือแบรนด์อย่างชัดเจนอาจเข้าข่ายโฆษณา

ประเด็นเรื่อง การรับรู้ความหมายของนักศึกษาจากการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 นักศึกษามีการรับรู้ต่อเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่าน Social Media ในหลากหลายมิติ ทั้งด้านอารมณ์ ความคุ้มค่า และภาพลักษณ์แบรนด์ โดยพบว่า ช่องทางออนไลน์ที่ใช้งานบ่อย เช่น TikTok และ Instagram ส่งผลให้เนื้อหาการตลาดเข้าถึงและจดจำง่าย การใช้ Influencer ที่ใกล้เคียงกับตัวตนของนักศึกษา ทำให้เกิดความรู้สึก “เชื่อมโยง” และ “อยากทดลอง” กิจกรรม เช่น แจกของรางวัล ไลฟ์สด หรือการรีวิวแบบไม่เปิดเผย ส่งผลให้เกิดการรับรู้ในลักษณะของ “ความบันเทิง” มากกว่า “การโฆษณา”

ประเด็นเรื่อง ประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดภายใต้ พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อการรับรู้ความหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ของนักศึกษา แม้จะมีกฎหมายควบคุม แต่กลยุทธ์การตลาดของผู้ประกอบการสามารถสื่อสารถึงนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อใช้ “เนื้อหาแฝง” และ “ความบันเทิง” เป็นเครื่องมือ ในการการตีความของนักศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ที่เนื้อหาโฆษณาโดยตรง แต่รวมถึงบรรยากาศโดยรอบ เช่น การตกแต่งร้าน โปรโมชั่น หรือเนื้อหาที่ปรากฏใน Social Media และประสิทธิผลของ พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเชิงปฏิบัติ และขึ้นอยู่กับความเข้มงวดในการตีความและบังคับใช้ของภาครัฐ

อภิปรายผล

1. ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารการตลาด ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการและแบรนด์เบียร์ชั้นนำมีแนวโน้มใช้ช่องทาง Social Media โดยเฉพาะ Facebook Page เป็นกลยุทธ์หลักในการสื่อสารการตลาด เนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ในวงกว้างและมีความยืดหยุ่นในการใส่เนื้อหาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งส่งผลให้เกิดการรับรู้ในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยอย่างรวดเร็ว (นิศาชล รัตนมณี, 2561) โดยเฉพาะกลุ่มที่มีพฤติกรรมเลียนแบบและสนใจไลฟ์สไตล์ตามสื่อออนไลน์ การวิเคราะห์ในรอบแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ตาม Kotler, P. & Keller, K. กลยุทธ์ดังกล่าว ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) เน้นการสร้างประสบการณ์ร่วมกับการบริโภคเบียร์ เช่น การจับคู่กับอาหารและใช้ Influencer ราคา (Price) มุ่งสื่อสารความสะดวกในการสั่งซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) ใช้เทคนิคตอบคำถามเพื่อสร้างความผูกพันกับลูกค้าการส่งเสริมการตลาด (Promotion) จัดกิจกรรมให้ความรู้เพื่อแลกรับสิทธิพิเศษบุคลากร (People) ดึงดูดลูกค้าผ่านกิจกรรม live สด และการแจกของรางวัลกระบวนการบริการ (Process) ถ่ายทอดบรรยากาศร้านและกิจกรรมนั่งชิมเบียร์ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ใช้บรรจุภัณฑ์สวยงาม สื่อถึงคุณภาพและความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Kotler, P. & Keller, K., 2003)

ทั้งนี้ แม้จะประสบความสำเร็จทางการตลาด แต่แนวทางจากหน่วยงานกฎหมาย โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ชี้ให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวอาจเข้าข่าย การโฆษณาชักจูง ซึ่งขัดต่อ พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะในประเด็นการสื่อสารที่มีลักษณะส่งเสริมการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ (ชนัฐ เกิดประดับ และกนิษฐา ไทยกล้า, 2565)

2. ศึกษาการรับรู้ ความหมายของนักศึกษาจากการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายของโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มนักศึกษาภายใต้ พ.ร.บ. ผลการศึกษาชี้ว่า นักศึกษามีแนวโน้ม เปิดรับและตีความ สื่อโฆษณาผ่านกระบวนการคัดกรองข้อมูล (selective processes) ซึ่งประกอบด้วย การเลือกเปิดรับ การตีความ และการจดจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษามักถูกจูงใจด้วยเนื้อหาที่แสดงถึงภาพลักษณ์ทางสังคม เช่น ความสำเร็จ การเข้าสังคม และไลฟ์สไตล์ที่ทันสมัย ซึ่งสะท้อนรูปแบบ “การสร้างมายาคติ” ตามที่ นักกฎหมายจาก สคบ. ได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับการใช้ สัญลักษณ์ (Symbol) ในการโฆษณา ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อม ว่าอาจเข้าข่าย การสื่อสารที่ชักจูงให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย จึงควรมีการทบทวนแนวทางการสื่อสาร โดยเฉพาะในประเด็นการตีความ “ความหมายแฝง” ที่อาจนำไปสู่การรับรู้เชิงบวกต่อการดื่ม

3. ประเมินประสิทธิผลการสื่อสารการตลาดของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ส่งผลต่อการรับรู้ความหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ของนักศึกษา จากผลการศึกษา พบว่า ความตระหนักรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับโทษของแอลกอฮอล์ยังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และอุบัติเหตุจากการดื่ม แม้จะมีกฎหมายรองรับ เช่น พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือรับรู้ข้อมูลไม่ครบถ้วน แนวทางจากนักกฎหมายเสนอให้มีการปรับปรุงการสื่อสารใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ การรู้กฎหมาย สร้างความชัดเจนเกี่ยวกับข้อห้ามในด้านการขายและโฆษณา (ดารา ทิปะปาล, 2544) ประสิทธิภาพอุบัติเหตุ บูรณาการกฎหมายจราจรกับกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อป้องกันเมาแล้วขับ ความเข้าใจสุขภาพ เรงรณรงค์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษา กล่าวโดยสรุป การสื่อสารความหมายเกี่ยวกับโทษของแอลกอฮอล์ควรมีความเข้มข้น และตรงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิด “ความตระหนักรู้” ที่แท้จริงในสังคม สอดคล้องกับ สุภารัตน์ ไขว้วัฒน์ และคณะ ที่พบว่า แนวทางการนำ พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ควรมีการปรับปรุง พ.ร.บ. ให้เป็นปัจจุบัน พัฒนาบุคลากร เพิ่มจำนวนอัตรากำลังให้มีเพียงพอ สร้างการรับรู้ และความตระหนักถึงโทษภัยจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่ประชาชน และเยาวชน (สุภารัตน์ ไขวี่วัฒน์ และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ ซึ่งช่วยยกระดับความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างการตลาดออนไลน์ การรับรู้ของเยาวชน และกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในยุคดิจิทัล โดยได้ระบุและอธิบายข้อค้นพบใหม่ ๆ ในสามมิติหลัก ซึ่งก้าวข้ามเพียงแค่การนำเสนอผลเชิงพรรณนา ไปสู่การเปิดเผยกลไกและนัยยะที่ซ่อนอยู่

ประการแรก การศึกษาได้เปิดเผยถึง การผสมผสานกลยุทธ์การตลาดสมัยใหม่กับการละเมิดข้อห้ามตามกฎหมาย งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเบียร์ในปัจจุบันมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ทางการตลาดอย่างสูง ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์จากช่องโหว่ทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ได้เผยให้เห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การสร้างประสบการณ์ร่วมกับสินค้า การใช้ Influencer การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สื่อถึงคุณภาพ และกิจกรรมเชิงโต้ตอบกับผู้บริโภค ถูกนำมาปรับใช้บนแพลตฟอร์มสาธารณะอย่าง Facebook Page อย่างแยบยลเพื่อจูงใจกลุ่มเป้าหมาย การนำเสนอเนื้อหาเหล่านี้ แม้จะดูไม่ผิดกฎหมายโดยตรง แต่มีเจตนาแฝงในการกระตุ้นการบริโภค ซึ่งเป็นกรหลีกเลียงกฎหมายอย่างชาญฉลาด และถือเป็นการละเมิดเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นถึงพลวัตของ “การหลีกเลียงกฎหมายอย่างปรับตัว” ระหว่างนักการตลาดและหน่วยงานกำกับดูแลในโลกดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แม้จะมีกฎหมายควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเข้มงวด แต่ผู้ประกอบการก็ยังสามารถปรับกลยุทธ์โดยใช้วิธีการสื่อสารแบบแฝง (implicit/indirect marketing) ที่ไม่เข้าข่ายผิดกฎหมายโดยตรง เช่น การใช้คอนเทนต์เชิงบันเทิง การตกแต่งร้าน หรือการนำเสนอประสบการณ์เชิงไลฟ์สไตล์ผ่าน Social Media

ประการที่สอง งานวิจัยได้ระบุถึง การรับรู้เชิงมายาคติของนักศึกษาต่อโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นข้อค้นพบใหม่ที่มีนัยสำคัญ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโฆษณาเบียร์ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ แต่กลับสร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์เชิงอุดมคติของการดื่มว่าเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จ สไตล์ที่ทันสมัย และการเข้าถึงคม ปรากฏการณ์ “การสร้างมายาคติ” นี้มีอิทธิพลอย่างมาก โดยเฉพาะในหมู่นักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่กำลังสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมตามแบบอย่างในสื่อ การตีความเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวทำให้การรับรู้ของนักศึกษาเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ด้านสาธารณสุขของกฎหมาย และสร้างความเชื่อมโยงเชิงบวกกับแอลกอฮอล์ที่เหนือกว่าคุณสมบัติที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์ องค์ความรู้นี้เน้นย้ำถึงผลกระทบทางจิตวิทยาเชิงลึกของการตลาดแฝงที่นอกเหนือจากการโน้มน้าวใจโดยตรง และเผยให้เห็นถึงความเปราะบางที่สำคัญในกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ประการสุดท้าย การวิจัยได้ให้ข้อมูลเชิงลึกใหม่เกี่ยวกับ ข้อจำกัดเชิงปฏิบัติและช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย ของพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 แม้จะมีกฎหมายอยู่ แต่ประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับโทษของแอลกอฮอล์ในหมู่นักศึกษายังอยู่ในระดับต่ำอย่างเห็นได้ชัด การศึกษาได้ระบุสามมิติสำคัญของความไม่มีประสิทธิภาพนี้: การบังคับใช้ พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปัจจุบันยังคงเผชิญข้อจำกัดเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว กฎหมายจึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น หรือมีการตีความที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภครุ่นใหม่ รวมถึงต้องมีมาตรการเสริมที่ไม่ใช่เพียงการบังคับใช้ แต่เน้นการสื่อสารเชิงป้องกัน (Preventive Communication) แต่ยังคงขาดการเผยแพร่ข้อกฎหมายที่ชัดเจนและ

เข้าถึงได้ การบูรณาการกฎหมายควบคุมแอลกอฮอล์เข้ากับกฎหมายจราจรเพื่อป้องกันการเมาแล้วขับที่ยังไม่เป็นรูปธรรม และการสื่อสารข้อมูลผลกระทบต่อสุขภาพจากแอลกอฮอล์ที่ยังไม่ตรงประเด็นและน่าสนใจสำหรับกลุ่มนักศึกษา สิ่งนี้เผยให้เห็นถึง “ภาวะขาดดุลในการนำนโยบายไปปฏิบัติ” ซึ่งปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความสามารถ ทรัพยากร และความคล่องตัวของหน่วยงานกำกับดูแลในการตีความและบังคับใช้กฎหมายในภูมิทัศน์ดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์ความรู้ที่เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการมีแนวทางที่ครอบคลุมและปรับเปลี่ยนได้มากขึ้นในการกำกับดูแลและการให้ความรู้แก่สาธารณะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารการตลาด ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ทำให้ได้ทราบถึงกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่มีวิธีการใช้เทคนิคการนำเสนอเนื้อหาในปัจจุบันเป็นอย่างไร ซึ่งในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวทางจากนักกฎหมาย ในฐานะกองกฎหมายและคดี สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ได้ให้แนวทาง ของการสื่อสารการตลาดว่า “ผิดกฎหมาย” “ทำไม่ได้” ด้วยการโฆษณาไม่ว่าจะเป็นสรรพคุณ คุณภาพ หรือ ทุกอย่าง โดยตรงหรือโดยอ้อมเป็น “การชักจูง” ให้ทุกคนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภายใต้ พรบ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ว่าด้วยห้ามไม่ให้ขายทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้สำคัญใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์มีลักษณะผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์ทางการตลาดกับช่องโหว่ของกฎหมาย โดยเฉพาะการใช้สื่อ Facebook Page ในการสื่อสารแบบแฝงผ่าน เทคนิคการตลาด 7Ps อาทิ การสร้างประสบการณ์ร่วมกับสินค้า การใช้ Influencer การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีภาพลักษณ์สื่อถึงคุณภาพ รวมถึงกิจกรรมแบบโต้ตอบกับผู้บริโภค ส่งผลต่อการจูงใจกลุ่มเป้าหมาย (นักศึกษา) ให้เกิดการเปิดรับสารอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างกลยุทธ์การตลาดสมัยใหม่กับการละเมิดข้อห้ามตาม พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 2) งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ของนักศึกษาต่อโฆษณาเบียร์มีลักษณะ “เชิงมายาคติ” กล่าวคือ โฆษณาไม่ได้เน้นเฉพาะตัวผลิตภัณฑ์ หากแต่ สร้างภาพลักษณ์ของการดื่มว่าเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จ ความมีสไตล์ และการเข้าถึงสังคม ซึ่งนำไปสู่การตีความที่คลาดเคลื่อนจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่อยู่ในช่วงวัยที่มีพฤติกรรมเลียนแบบและกำลังสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล 3) การประเมินประสิทธิผลของ พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 พบว่า ยังไม่สามารถสื่อสารหรือสร้างความตระหนักรู้ต่อกลุ่มนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะใน 3 มิติ ได้แก่ การเข้าใจกฎหมาย ยังมีช่องว่างในการเผยแพร่ข้อกฎหมายที่ชัดเจนประสบการณ์ด้านอุบัติเหตุ ยังไม่มีการบูรณาการกับกฎหมายจราจรอย่างเป็นรูปธรรม ความเข้าใจด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านผลกระทบต่อสุขภาพจากแอลกอฮอล์ยังไม่เข้าถึงกลุ่มนักศึกษาโดยตรงประเด็นและน่าสนใจ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาแนวทางการออกแบบนโยบายการสื่อสารสาธารณะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารด้านโทษของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนและนักศึกษาโดยเฉพาะ ควรวิจัยรูปแบบและเนื้อหาของสื่อที่มีประสิทธิภาพในการสร้าง “ความตระหนักรู้” ในกลุ่มเยาวชน เช่น การใช้สื่อ TikTok / YouTube Shorts / Instagram Reels ที่มีเนื้อหาสั้น กระชับ และใช้ภาษาที่เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย หรือการดึง Influencer ที่นักศึกษาเชื่อถือหรือเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตปลอดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือการทดสอบเนื้อหาสื่อผ่านกลุ่มโฟกัสย่อย เพื่อวัดผลกระทบก่อนเผยแพร่ในวงกว้าง 2) ขยายกรอบการวิจัยให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ประกอบการในท้องถิ่น ร้านอาหาร ผับบาร์ และ Influencer ในระดับจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการสื่อสารการตลาดกับกลุ่มแบรนด์ระดับชาติ 3) งานวิจัยในอนาคตควรศึกษาตัวอย่างกรณีการสื่อสารเชิงแฝงจากเพจแบรนด์เบียร์ หรือเพจร้านอาหารที่ขายเบียร์ เพื่อกำหนดเกณฑ์ชัดเจนว่า “เนื้อหาใดเข้าข่ายโฆษณาแฝง” เสนอแนวทางให้ สคบ. หรือสำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

เอกสารอ้างอิง

- เผ่าไทย สีนอาพล และณฤกษ์ จันทิมา. (2561). ผลกระทบและแนวทางแก้ไขปัญหามาจากการเข้าถึงเครื่องตีแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่. Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ, 11(1), 679-697.
- กนิษฐา ไทยกล้า. (2565). การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ในการเฝ้าระวังรูปแบบแนวโน้มการตลาดเครื่องตีแอลกอฮอล์บนอินเทอร์เน็ต. เอกสารวิชาการในชุดรายงานสถานการณ์การดำเนินการนโยบายควบคุมเครื่องตีแอลกอฮอล์ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.).
- กุลธิดา สายพรหม. (2563). คุณค่าข่าวที่มีผลต่อการคัดเลือกประเด็นข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(2), 29-54.
- ชนัฐ เกิดประดับ และกนิษฐา ไทยกล้า. (2565). กลยุทธ์และรูปแบบการตลาดธุรกิจแอลกอฮอล์บนโลกออนไลน์เผยแพร่ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาแอลกอฮอล์ในประเทศไทย. เอกสารวิชาการในชุดรายงานสถานการณ์การดำเนินการนโยบายควบคุมเครื่องตีแอลกอฮอล์ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.).
- ชื่นจิตต์ เจนการกิจ. (2544). ไอเอ็มซี: การสื่อสารการตลาดแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: เอ.อาร์.บีซิเนส.
- ดารา ทีปะปาล. (2544). การสื่อสารการตลาด. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- นิศาชล รัตนมณี. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ของข้าราชการกองทัพเรือ อำเภอสัตหีบ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(28), 197-211.
- พัชนี เขยจรรยา. (2558). แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: อิมการพิมพ์.
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. (2564). รายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องตีแอลกอฮอล์รายจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/TdB8t>
- สุภารัตน์ ไขวิวัฒน์ และคณะ. (2567). ประสิทธิภาพของการนำ พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องตีแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ไปปฏิบัติในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 9(2), 267-278.
- Kotler, P. & Keller, K. (2003). Marketing management. Technology and Investment, 5(1), 1-12.

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐาน
ทุนทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ
ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*

THE CUILDLINES OF CONSERVATION AND REVITALIZATION THE POHAMODBANG
WAY TO ENHANCE THE COMMUNITY ECONOMY BASED ON CULTURAL CAPITAL
WITH THE PARTICIPATION OF THE MON ETHNIC GROUP IN BAN WANG KA,
NONGLU SUBDISTRICT, SANGKHLABURI DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

มะร่อแซะ เล้าะและ¹, วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์^{1*}, นพรัตน์ ไชยชนะ¹, สุพงษ์ สุขชานา¹,
พจนีย์ สุขชานา², วีระ ยุคุณธร², วียดา พลชัย³

Marosaeh Lohlaeh¹, Weerawat Udomsap^{1*}, Nobparat Chaichana¹, Suapong Sukchaona¹,
Photjane Sukchaona², Weera Yukunthorn², Wiyada Pollachai³

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Science, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand

³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย

³Faculty of Management Science, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: weerawat@kru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย และองค์ประกอบพิธีกรรมของวิถีโปะมอดบ้างของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ 2) สังเคราะห์กระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ และ 3) ค้นหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนวัฒนธรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น กรรมการวัด โรงเรียน กลุ่มสตรี เยาวชน ผู้ประกอบการ และตัวแทนหน่วยงานทั้งภายในและนอกชุมชน รวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารผลการวิจัยพบว่า 1) วิถีโปะมอดบ้างมีรากฐานจากตำนานพระเจ้าธรรมเจดีย์แห่งหงสาวดี พิธีลอยเรือมีความหมายเป็นการสะเดาะเคราะห์และสืบทอดพุทธศาสนา องค์ประกอบพิธีกรรม ประกอบด้วย การสวดมนต์ บอกรุญ ทำบุญถวายอาหาร ตักบาตรน้ำผึ้งน้ำมันงา เผารูปเทียน และลอยเรือไม้ไผ่ลงแม่น้ำสามประสบ 2) กระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน วัด โรงเรียน ภาครัฐเครือข่าย และมหาวิทยาลัย มีกิจกรรมบูรณาการ เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมมอญ สร้างพื้นที่เรียนรู้ข้ามรุ่นก่อเกิดพลังทางสังคม 3) แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูควรเชื่อมโยงการจัดการความรู้ การศึกษา และการใช้เทคโนโลยี ต่อยอดทุนวัฒนธรรมสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ และการจัดตั้ง

พิพิธภัณฑ์มีชีวิต โดยเสนอแนะควรส่งเสริมศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมมอญ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา เชื่อมโยงการศึกษาและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการท่องเที่ยวชาติพันธุ์

คำสำคัญ: การอนุรักษ์และฟื้นฟู, วิถีปอฮะมอดบัง, การยกระดับเศรษฐกิจชุมชน, ทูทางวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์มอญ

Abstract

This research aims to: 1) Study the history, meaning, and ritual components of the Pohamodbang tradition of the Mon ethnic group in Ban Wangka; 2) Synthesize the conservation and revitalization processes of Pohamodbang through the participation of the Mon ethnic group in Ban Wangka; and 3) Explore approaches to conserve and revitalize Pohamodbang to enhance community economic development based on cultural capital. The study employed qualitative research combined with participatory action research. Informants included community leaders, local sages, temple committee members, schools, women's groups, youth, entrepreneurs, and Representatives of government agencies both inside and outside the community, totaling 30 participants. Data were collected through interviews, focus group discussions, participatory observation, and document study. The findings revealed that 1) The Pohamodbang tradition originates from the legend of King Thammajeddi of Hanthawaddy. The boat-floating ceremony symbolizes dispelling misfortune and perpetuating Buddhism. Ritual components include chanting, merit announcements, food offerings, almsgiving with honey and sesame oil, incense and candle burning, and floating bamboo boats on the Three Confluences River; 2) The conservation and revitalization process involved collaboration among the community, temple, schools, network partners, and university, integrating activities such as Mon cultural performances and intergenerational learning spaces that foster social empowerment; and 3) Approaches to conservation and revitalization should link knowledge management, education, and technology use, leveraging cultural capital to enhance the community economy through ethnic tourism and the establishment of a living museum. It is recommended to promote Mon cultural learning centers to transmit wisdom, connect with education, and develop the community economy through ethnic tourism.

Keywords: Conservation and Revitalization, The Pohamodbang Way, Enhance the Community Economy, Cultural Capital, Mon Ethnic Group

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดกาญจนบุรีมีที่มาแบ่งเป็นสองกลุ่ม โดยกลุ่มแรกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และบางส่วนโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในอำเภอทองผาภูมิ อำเภอท่ามะกา และอำเภอไทรโยค ของจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มที่สองอพยพเข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากสถานการณ์สงครามและนโยบายกีดกันชาติในประเทศพม่า ชาวมอญกลุ่มหลังนี้ได้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านวังกะเก่า อำเภอสังขละบุรี ซึ่งต่อมาถูกน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนเขาแหลม ทำให้ต้องย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในพื้นที่บ้านวังกะปัจจุบัน ภายใต้การนำของหลวงพ่อดุตตะ ผู้เฒ่าทางจิตวิญญาณของชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม แม้ท่านจะละสังขารไปแล้ว แต่ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของ

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพื้นที่สังขละบุรีจนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี เป็นชุมชนที่มีรากเหง้ามาจากบรรพบุรุษชาวมอญอพยพ ซึ่งสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง ผู้นำจิตวิญญาณที่ได้รับการเคารพอย่างสูง คือ หลวงพ่ออุตตมะ (พระราชอุดมมงคล) ผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมศาสนา การศึกษา และการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยเฉพาะการฟื้นฟูงานประเพณีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นการดำรงวิถีชีวิตดั้งเดิมและสืบทอดอัตลักษณ์มอญไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ทุนทางวัฒนธรรมที่ทันท่วงทีได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในเวลาต่อมา ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การชิมอาหาร การเข้าร่วมพิธีกรรม และการล่องเรือชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดสมเด็จ วัดวังแก้วเวการาม วัดศรีสุวรรณ ประตูเมืองเก่าสังขละบุรีได้นำ และสะพานไม้อุตตมานุสรณ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญ แต่ยังสร้างรายได้และความภาคภูมิใจให้กับชุมชนมอญบ้านวังกะและประชาชนในอำเภอสังขละบุรีอีกด้วย

ในปัจจุบันชุมชนมอญบ้านวังกะ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ซึ่งแสวงหาประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม ก่อให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจระดับชุมชน อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวส่งผลให้รายละเอียดดั้งเดิมของประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือ “วิถีโปะมอดบ้าง” ค่อย ๆ เลือนหายไป โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีบทบาทลดลงในกิจกรรมดังกล่าว สถานการณ์นี้สะท้อนถึงความท้าทายของการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท่ามกลางบริบทของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว การสืบค้นทุนทางวัฒนธรรมของประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์หรือวิถีโปะมอดบ้างจึงมีความสำคัญต่อการนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การจัดเทศกาลฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม “ปล่อยโคม (เกม) วิถีโปะมอดบ้าง” เพื่อดึงดูดผู้สนใจเข้าร่วมประเพณี พิธีกรรม เรียนรู้วัฒนธรรม ชิมอาหารชาติพันธุ์ อันเป็นการช่วยสร้างรายได้และยกระดับเศรษฐกิจชุมชน แต่ควรดำเนินควบคู่กับกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างเหมาะสม เพื่อปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

ดังนั้น การค้นหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีคำถามวิจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ คือ 1) วิถีโปะมอดบ้างมีประวัติความเป็นมา ความหมาย และองค์ประกอบพิธีกรรมอย่างไรในฐานะทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ 2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะมีกระบวนการอย่างไร 3) แนวทางใดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างที่สามารถยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน โดยการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน องค์กรศาสนา เยาวชน หน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม และเอกชน เพื่อให้การดำรงอัตลักษณ์มอญมิใช่เพียงแค่การอนุรักษ์เชิงสัญลักษณ์ แต่เป็นการฟื้นคืนพลังของชุมชนให้สามารถดำรงอยู่และเติบโตอย่างมั่นคงในสังคมพหุวัฒนธรรมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย และองค์ประกอบพิธีกรรมของวิถีโปะมอดบ้างของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ
2. เพื่อสังเคราะห์กระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ
3. เพื่อค้นหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ในการวิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยวิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ข้อมูลได้เพียงพอ (Information-rich cases) จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็น 1) ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลด้านนโยบายภาครัฐ ได้แก่ นักพัฒนาชุมชนจากอำเภอสังขละบุรี เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลวังกะบุงบุคลากรทางการศึกษา และตัวแทนฝ่ายวัฒนธรรมอำเภอสังขละบุรี 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านการพัฒนาและจัดการทุนวัฒนธรรม รวมถึงการตรวจสอบและคืนข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชนทั้งทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ปราชญ์ชุมชน คณะกรรมการวัด ผู้นำคุ้มบ้าน ผู้ประกอบการชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน จิตอาสาวัด นักดนตรี ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และสมาชิกชุมชนบ้านวังกะ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่หลากหลาย เพื่อเข้าใจบริบทวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ได้แก่ 1) แบบสังเกต โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับพิธีลอยเรือและงานบุญ เพื่อเข้าถึงพฤติกรรมและความเชื่อ 2) แบบสัมภาษณ์ ใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและยังตรวจสอบสามเส้าโดยผู้เก็บข้อมูลหรือนักวิจัยอย่างน้อย 3 คน ว่ามีความเข้าใจเครื่องมือตรงกันหรือไม่ 3) แบบบันทึกสภาพทั่วไปและอาชีพ เพื่อเก็บข้อมูลกายภาพและเศรษฐกิจ 4) บันทึกภาคสนาม จดบันทึกเหตุการณ์และวิเคราะห์เชิงทฤษฎี 5) เครื่องบันทึกเสียงและภาพ บันทึกสัมภาษณ์และเหตุการณ์สำคัญ 6) เครื่องมือการศึกษาชุมชน เช่น แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ ปฏิทินชุมชน ประวัติชีวิต และประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านการศึกษาเอกสารและการเล่าเรื่อง เพื่อเข้าใจมิติต่าง ๆ ในอดีต มีพัฒนาการอย่างไรสู่ปัจจุบัน และ 7) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทำความเข้าใจความหมายของทุนวัฒนธรรมชุมชนบ้านวังกะ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางทฤษฎีผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดระเบียบข้อมูล แยกประเภทและจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ 2) การให้รหัสข้อมูล เพื่อระบุข้อความที่สื่อความหมายตามหัวข้อวิเคราะห์ 3) การแสดงข้อมูล โดยนำหน่วยข้อมูลที่ให้รหัสแล้วมาจัดกลุ่มใหม่ตามประเด็นวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจภาพรวม 4) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและผลการศึกษา เพื่อให้ข้อค้นพบมีความน่าเชื่อถือและสามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา ความหมาย และองค์ประกอบพิธีกรรมของวิถีโปะมอดบางของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

1.1 ประวัติความเป็นมาของวิถีโปะมอดบางของชาวมอญบ้านวังกะ วิถีโปะมอดบางของชาวมอญบ้านวังกะมีรากเหง้ามาจากตำนานโบราณที่เล่าขานสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน โดยมีจุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์ในสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์มอญแห่งเมืองหงสาวดี ผู้ทรงมีพระราชประสงค์จะปฏิรูปพระพุทธศาสนาเนื่องจาก พบว่า พระภิกษุสามเณรในอาณาจักรมีพฤติกรรมย่อหย่อนต่อพระธรรมวินัย พระองค์จึงมีพระราชโองการให้พระภิกษุและสามเณรลาสิกขา แล้วแต่งกายเป็นชีปะขาว พร้อมส่งชีปะขาว 8 คน ลงเรือ 2 ลำ ไปยังศรีลังกาเพื่อรับแบบแผนการบรรพชา การสร้างโบสถ์ และพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างเดินทางกลับ เรือหนึ่งลำหลงทางไป

กลางทะเล พระเจ้าธรรมเจดีย์จึงจัดพิธีบวงสรวงบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และเทวดา ด้วยไม้ผลและดอกไม้ 1,000 ชนิด ผลจากพิธีนั้นทำให้เรือที่หลงทางกลับมามีโดยปลอดภัย นับแต่นั้นขวามอญจึงจัดพิธีลอยเรือ สะเดาะเคราะห์จำลองเหตุการณ์นั้นขึ้นเป็นประจำสำคัญ โดยใช้เรือจริงตกแต่งอย่างวิจิตร ใส่เครื่องบวงสรวง และลอยในแม่น้ำ เพื่อเป็นการถวายสักการะและปิดเป่าภัยพิบัติ กลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะยังคงรักษาพิธีนี้ไว้ด้วยความเคารพ โดยจัดพิธี “ถวายข้าวลงเรือ” หรือ “ทำบุญลงเรือ” ด้วยอาหาร 9 อย่าง จำนวน 1,000 ชุด ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แห่งศรัทธา ความสามัคคี และการสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของขวามอญจนถึงปัจจุบัน (นางไอ นามสมมุติ, 2567); (นายเจ นามสมมุติ, 2567)

1.2 ความหมายของวิถีโปะมอดบ้างหรือประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ คำว่า “โปะมอดบ้าง” มาจากภาษามอญ โดย “โป” หมายถึง “ถวาย” “อะมอด” หมายถึง “เครื่องเซ่นไหว้” และ “บ้าง” หมายถึง “เรือ” รวมกันจึงหมายถึงการถวายเครื่องบูชาด้วยเรือ ซึ่งสื่อถึงพิธีกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อถวายเครื่องบูชาแด่พระรัตนตรัย และเทพเทวดา เป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเพื่อสะเดาะเคราะห์ ปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจากชีวิตของบุคคลและชุมชน โดยมีเรือเป็นสื่อกลางเชิงสัญลักษณ์ในการนำเคราะห์ภัยลอยหายไปกับสายน้ำ พิธีกรรมนี้มีจุดประสงค์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา สะเดาะเคราะห์ และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญ รักษาศีล ฟังธรรม และประกอบพิธีกรรมด้วยความศรัทธา โดยการใส่ข้าว อาหาร และของบูชาลงในเรือ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้สรรพสัตว์ทั้งสามโลก ได้แก่ โลกมนุษย์ โลกธาตุ และโลกสังขาร ส่วนการปักตุง (ธง) บนเรือก็เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญ “ตุง” หรือ “หะนุ” ในภาษามอญ ซึ่งความหมายของการปักตุง คือ ชัยชนะ เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะทางใจจากการทำบุญและทาน ซึ่งสะท้อนค่านิยมเรื่องบุญ คุณธรรม และจิตสำนึกในพระรัตนตรัย ถือเป็นเชื่อมโยงมิติจิตวิญญาณ ชุมชน และธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง (นายเอ นามสมมุติ, 2567); (นายซี นามสมมุติ, 2567); (นายเอฟ นามสมมุติ, 2567)

1.3 กิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบพิธีกรรมของวิถีโปะมอดบ้างหรือประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ของขวามอญบ้านวังกะ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนสำคัญ เริ่มจาก 1) การบอกบุญ ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 เวลา 09.00 - 10.00 น. เพื่อแจ้งข่าวและเชิญชวนชาวบ้านร่วมกิจกรรม ผ่านประกาศด้วยภาษามอญ ถือเป็น การเริ่มต้นความพร้อมของชุมชนทั้งด้านกายและใจ ต่อมา 2) พิธีสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ จัดในช่วงค่ำของวันเดียวกัน (เวลา 19.00 น.) ณ หน้าเจดีย์พุทธคยา โดยผู้ร่วมงานจะนำของมาถวาย รับการสวดมนต์ และชมการแสดง ศิลปวัฒนธรรมมอญ เช่น ดนตรี รำ และปล่อยโคมไฟ 3) พิธีถวายข้าวลงเรือ จัดขึ้นในเวลา 03.00 - 6.30 น. ของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านแต่ละคุ้มเตรียมอาหาร 9 อย่าง จำนวนรวม 1,000 ชุด เพื่อถวายบูชาเทพเทวดา และทำพิธีสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ร่วมกัน ต่อด้วย 4) พิธีทำบุญใส่บาตร เวลา 9.30 น. โดยพระสงฆ์สวดมนต์ ภาษบาลีสำเนียงมอญ และแสดงธรรมภาษามอญ เพื่อสร้างบุญกุศลแก่ผู้ร่วมพิธี 5) พิธีตักบาตรน้ำผึ้งและดอกไม้ เวลา 14.00 น. แสดงความศรัทธาต่อพระพุทธเจ้า เป็นพุทธบูชา และ 6) พิธีสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ในช่วงค่ำอีกครั้ง พร้อมการเผาธูปเทียนและปล่อยโคม เป็นการส่งเคราะห์ออกจากตน และปิดท้ายด้วย 7) พิธีลอยเรือ สะเดาะเคราะห์ ขึ้นในวันแรก 1 ค่ำ เดือน 10 เวลาประมาณ 9.00 - 10.00 น. โดยชาวบ้านร่วมกันลากเรือไปลอยยังแม่น้ำสามประสบ เพื่อปล่อยเคราะห์ภัยให้พ้นไปจากชุมชนและชีวิต (นายบี นามสมมุติ, 2567); (นายเอฟ นามสมมุติ, 2567); (นางไอ นามสมมุติ, 2567)

2. กระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรม “ลอยเรือสะเดาะเคราะห์” หรือ “วิถีโปะมอด บ้าง” ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 16 - 18 กันยายน พ.ศ. 2567 ตามปฏิทินจันทรคติ (ขึ้น 14 - 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 10) ถือเป็นประเพณีสำคัญประจำปี que แสดงถึง อัตลักษณ์ ความเชื่อ และความสามัคคีของชุมชนมอญได้อย่างชัดเจน การจัดงานอาศัยกลไกความร่วมมือระหว่าง

วัดวังแก้วเวการาม ผู้นำชุมชน และประชาชนจาก 29 คุ่ม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ พระมหาสุชาติ สิริปัญโญ (เจ้าอาวาสวัดวังแก้วเวการามคนปัจจุบัน) ผู้ริเริ่มและประสานงานร่วมกับคณะกรรมการวัด และผู้นำคุ้ม ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันสร้างเรือไม้ไผ่ จัดซุ้มพิธี ตกแต่งสถานที่ จัดเตรียมเครื่องสักการะ อาหาร และเครื่องบูชาสำหรับใช้ในพิธีกรรม การมีส่วนร่วมผ่านระบบ “คุ้มบ้าน” ยังสะท้อนการจัดการชุมชนที่เข้มแข็ง โดยหัวหน้าคุ้มจะประสานกับลูกบ้านในการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ในปี 2567 การฟื้นฟูวิถีโปะมอดบั้งได้ขยายบทบาทความร่วมมือไปยังภาคีภายนอก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ที่ร่วมกับ วัดวังแก้วเวการามและชุมชนบ้านวังกะ เพื่อฟื้นฟูประเพณีอย่างยั่งยืน พร้อมบูรณาการเครือข่ายอีกอย่างน้อย 7 หน่วยงาน และกลุ่มองค์กรในชุมชนกว่า 10 กลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี ประชาชนชุมชน และกลุ่มจิตอาสา วัดวังแก้วเวการาม กลุ่มผู้ประกอบการชุมชน กลุ่มนักดนตรี เป็นต้น การดำเนินงานดังกล่าวมุ่งเน้นการอนุรักษ์วิถี วัฒนธรรมให้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

กิจกรรมวันแรก วันที่ 16 กันยายน 2567 (ซึ่งตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10) สถานที่บริเวณเจดีย์พุทธคยา โดยกิจกรรมมีการบูรณาการกิจกรรมการฟื้นฟูที่จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีให้สอดคล้องกับกิจกรรม ของชุมชนที่จัดขึ้นพร้อมกัน โดยช่วงเช้ามีกิจกรรมแข่งขันและประกวดประดิษฐ์โคม (เกม) ของเยาวชน พร้อม สาธิตการทำโคม ขณะเดียวกันชาวบ้านนำเรือมาประกอบพิธี ณ ลานหน้าเจดีย์พุทธคยา และตกแต่งเรืออย่างวิจิตร ผู้นำคุ้มจาก 29 คุ่มส่งมอบธง “ตุง” ให้วัดวังแก้วเวการาม ส่วนกลุ่มสตรีช่วยเตรียมอาหารถวายพระ ช่วงเวลา 18.00 น. มีพิธีสวดพระพุทธรูป ตกลงเรือด้วยธง ตุง ร่ม พร้อมถวายรูปเทียนสะเดาะเคราะห์ตามวันเกิด และจุดเทียนอธิษฐานขอสิ่งไม่ดี สำหรับผู้ไม่มีเครื่องบูชา วัดได้จัดเตรียมไว้และเปิดรับบริจาคตามศรัทธา ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ภาคีเครือข่าย วัด และชุมชนจัดบูธนิทรรศการประเพณีวัฒนธรรมมอญบ้านวังกะ พร้อมจำหน่ายของที่ระลึกจากงานวิจัย เช่น พวงกุญแจลูกสะบ้า ถุงผ้ามอญ ตุง สมุดลายผ้ามอญ รวมทั้งอาหารพื้นถิ่น ขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย ขนมถั่วแถมมอญ และน้ำกระเจียบ นอกจากนี้ ยังฟื้นฟูการแสดงดนตรีศิลปวัฒนธรรม ไทยรามัญ 4 ชุด ได้แก่ ระบำเทียน ระบำเทินหม้อ ลิเกมอญ และระบำสุวรรณภูมิ และปิดท้ายด้วยพิธีปล่อยโคม (เกม) โปะมอดอย่างศักดิ์สิทธิ์ (นายเอ นามสมมุติ, 2567); (นายดี นามสมมุติ, 2567); (นางไอ นามสมมุติ, 2567)

ในวันต่อมา คือ วันที่ 17 กันยายน 2567 (ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10) ถือเป็นวันที่สองของวิถีโปะมอดบั้งของชาวมอญบ้านวังกะเริ่มตั้งแต่ช่วงตีสี่โดยชาวบ้านและนักท่องเที่ยวจะนำเครื่องบูชา ประกอบด้วย อาหาร 9 อย่าง เช่น กล้วย อ้อย ข้าวตอก ข้าวต้มมัด มะพร้าว หมากรุก พลุ ธง และของหวาน พร้อมเขียนชื่อและรูป เทียนตามวันเกิดเพื่อนำไปถวายลงเรือ จากนั้นพระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์เป็นการเสร็จพิธีในช่วงเช้า ช่วงบ่าย ประมาณ 14.00 น. มีพิธีตักบาตรน้ำผึ้ง น้ำมังงา ณ วิหารพระหยกขาว วัดวังแก้วเวการาม ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิม ที่มีมาอย่างยาวนาน สมัยก่อนใช้ของหายาก เช่น น้ำผึ้ง น้ำมังงา และยาสมุนไพร ปัจจุบันปรับเป็นน้ำตาลทราย น้ำมันพืช หรือยาสามัญเพื่อความสะดวก พิธีมีลักษณะเรียบง่าย เสมอภาค และเปิดให้ทุกคนเข้าร่วมโดยไม่มีลำดับ ชนชั้น หลังพิธีตักบาตร ชาวบ้านที่ถือศีล 8 จะนั่งที่ศาลาไม้ในวัด ช่วงเย็นประมาณ 19.00 น. พระสงฆ์และ ชาวบ้านร่วมพิธีสวดสะเดาะเคราะห์ ณ ลานหน้าเจดีย์พุทธคยา จากนั้นมีการเผาเทียนเขียนชื่อเจ้าของเพื่อเผา เคราะห์ ปิดพิธีวันที่สองด้วยความศรัทธาและความหมายลึกซึ้งต่อชุมชน

ส่วนกิจกรรม วันที่ 18 กันยายน 2567 (ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10) เป็นวันสุดท้ายของวิถีโปะมอดบั้งของชาวมอญบ้านวังกะ โดยกิจกรรมสำคัญในวันนี้ คือ พิธีลอยเรือจริงช่วงเวลาประมาณ 09.00 น. ชาวบ้าน ทั้งชายหญิง แต่งกายชุดสวยงามมาร่วมช่วยกันลากเรือไม้ไผ่ที่ตกแต่งอย่างประณีตลงสู่แม่น้ำของกาเลีย ขณะรอพิธี มีโรงทานจัดอาหารและเครื่องดื่มฟรี พร้อมเสียงดนตรีและการแสดงแบบมอญ สร้างบรรยากาศความรื่นเริงและ ความสามัคคีในชุมชนที่ยังรักษาขนบธรรมเนียมอย่างเหนียวแน่น เมื่อถึงเวลาลากเรือ เชือกเส้นยาวถูกคล้องกับเรือ ชาวบ้านนับพันร่วมแรงร่วมใจลากเรือตามเส้นทางที่แคบและลาดชัน ต้องอาศัยแรงและความร่วมมือสูง เพื่อประคอง

เรือให้น้ำอย่างปลอดภัย บรรยายภาพเต็มไปด้วยรอยยิ้มและความสุขของผู้ร่วมพิธีที่เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระพุทธศาสนาและประเพณี เมื่อเรือถึงท่าหน้า น้ำที่จะส่งต่อให้เรือยนต์ลากเรือไม้ไผ่บรรทุกเครื่องเช่นไปลอยกลางแม่น้ำสามประสบ ซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำของกาเลีย แม่น้ำปี้คลี และแม่น้ำรันตี ไหลมาบรรจบกัน กิจกรรมสิ้นสุดเป็นสัญลักษณ์ของการปล่อยเคราะห์และจะได้รับสิ่งดีเข้าชีวิต (นายซี นามสมมุติ, 2567); (นายดี นามสมมุติ, 2567); (นายเอฟ นามสมมุติ, 2567)

3. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบั้งสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ สามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 การถอดองค์ความรู้และคุณค่าทุนวัฒนธรรมวิถีโปะมอดบั้ง ผลการวิจัยพบว่า วิถีโปะมอดบั้งเป็นวิถีปฏิบัติทางประเพณีวัฒนธรรมที่มีรากฐานจากความเชื่อ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล การรักษาทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมและฟื้นฟูวิถีดังกล่าว จึงไม่ได้เป็นเพียงการอนุรักษ์พิธีกรรมหรือกิจกรรม แต่เป็นการฟื้นคืนคุณค่าทางสังคม จิตวิญญาณ และทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญให้กลับมามีบทบาทต่อวิถีชีวิตร่วมสมัย ทั้งด้านสังคม การเรียนรู้และถ่ายทอด ศาสนาและจิตวิญญาณ และด้านเศรษฐกิจชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยปัจจัยที่เป็นแกนกลางสำคัญต่อการรักษาคุณค่า อนุรักษ์ และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่ให้สูญหาย คือ ปัจจัยทุนมนุษย์ในฐานะผู้นำทางวัฒนธรรม ประชาชนชุมชนที่มีบทบาทหน้าที่ผู้สืบทอด เผยแพร่ การปฏิบัติ การแสดงออกภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภาษาท้องถิ่น ศิลปะการแสดง อาหารพื้นถิ่น ประวัติศาสตร์ชุมชน (นายบี นามสมมุติ, 2567); (นายซี นามสมมุติ, 2567); (นางไอ นามสมมุติ, 2567)

3.2 แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการฟื้นฟูวิถีโปะมอดบั้งควรดำเนินการควบคู่กับการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเงื่อนไขสำคัญ คือ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ พร้อมนำผลวิจัยไปใช้จริง เช่น การอนุรักษ์วิถีโปะมอดบั้งเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนมอญบ้านวังกะ ผ่านการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น สถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยสอดแทรกกิจกรรมฟื้นฟูไว้ในกิจกรรมเยาวชนและการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ เช่น เทศกาล “ปล่อยโคมเกี้ยววิถีโปะมอดบั้ง” ที่จัดประกวด สาธิต และเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมมอญ พัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรม เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ อาหาร เครื่องจักสาน ให้มีเอกลักษณ์และตอบโจทย์ตลาดควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ นอกจากนี้ยังเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในประเพณีและพิธีกรรมจริงเพื่อสร้างประสบการณ์และเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน พร้อมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การจัดทำคลังข้อมูลดิจิทัล สารคดี และแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อขยายองค์ความรู้สู่สาธารณะ ส่งเสริมตลาดออนไลน์และสร้างภาพลักษณ์วัฒนธรรมสู่ระดับสากล อีกทั้งควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานการผลิตและยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด (นายอี นามสมมุติ, 2567); (นายอี นามสมมุติ, 2567); (นายเอฟ นามสมมุติ, 2567)

3.3 แนวทางการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบั้งควรเชื่อมโยงกับการสร้างพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เข้าถึงง่ายและมีชีวิตชีวา เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมในระยะยาว แนวทางสำคัญประกอบด้วย การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนหรือ “พิพิธภัณฑ์โปะมอดบั้ง” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางกิจกรรมวัฒนธรรม การจัดทำฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมที่ครอบคลุมขั้นตอนพิธีกรรม ความเชื่อ จุดประสงค์ และองค์ประกอบของวิถีโปะมอดบั้ง พร้อมพัฒนาเป็นระบบออนไลน์ที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย การบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกวัฒนธรรมท้องถิ่นในเยาวชน การรณรงค์สร้างค่านิยมผ่านการฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมของมอญให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ และการใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อออนไลน์ เช่น วิดีโอ YouTube แอปพลิเคชัน และสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อจะสร้างการรับรู้และความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมมอญอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่นและวงกว้าง (นายปี นามสมมุติ, 2567); (นายเอฟ นามสมมุติ, 2567); (นางไอ นามสมมุติ, 2567)

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยประเด็นประวัติความเป็นมา ความหมาย และองค์ประกอบพิธีกรรมของวิถีโปะมอดบั้งของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ สามารถอภิปรายได้ใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และด้านบทบาทในฐานะทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. ประเด็นด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า วิถีโปะมอดบั้ง หรือประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ของชาวมอญบ้านวังกะ มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และตำนานที่ลึกซึ้ง โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์มอญแห่งเมืองหงสาวดี ที่ส่งพระพุทโศกษาไปคัดลอกพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิทย์ ชัยเกียรติยศ ศึกษาจากแหล่งทางประวัติศาสตร์ของพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ โดยเชื่อมโยงกับตำนานพระเจ้าธรรมเจดีย์แห่งเมืองหงสาวดี และภารกิจของพระพุทโศกษาในการคัดลอกพระไตรปิฎกจากศรีลังกา เมื่อเรือเดินทางกลับโดยพลอดภัยจึงเกิดพิธิบวงสรวงที่ต่อมาเป็นพิธีลอยเรือ ซึ่งชุมชนมอญบ้านวังกะน้อมรับตำนานนี้และจัดพิธีในช่วงบุญเดือนสิบของทุกปี (ขึ้น 14 - 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 10) นอกจากนี้ กิจกรรมหนึ่งที่สำคัญในบุญเดือนสิบนี้ของชาวมอญบ้านวังกะ คือ พิธีตักบาตรน้ำผึ้ง (สุวิทย์ ชัยเกียรติยศ, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรนภา วรวงษ์ และข้อมูลจากกระทรวงวัฒนธรรม ต่างชี้ให้เห็นว่าประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญ ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ สะท้อนความเชื่อในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการถวายคิลานเภสัช เช่น น้ำผึ้งและน้ำมันงา เพื่อใช้เป็นยารักษาโรค (เนตรนภา วรวงษ์, 2565); (กระทรวงวัฒนธรรม, 2560)

2. ประเด็นบทบาทของวิถีโปะมอดบั้งในฐานะทุนทางวัฒนธรรม วิถีโปะมอดบั้งมิใช่เพียงพิธีกรรมแต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่หล่อเลี้ยงชุมชนในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านสังคม ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของความสามัคคีและความร่วมมือภายในชุมชน การจัดพิธีต้องอาศัยแรงงานและการประสานจากทั้ง 29 คุ้มบ้านที่มักเป็นเครือญาติ มีการร่วมแรงสร้างเรือ เตรียมสถานที่ และประกอบพิธี สะท้อนทุนทางสังคมที่แข็งแกร่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญทัน ดอกไธสง ที่ชี้ว่าความร่วมมือภายในเครือญาติเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนประเด็นการเรียนรู้ข้ามรุ่น เยาวชนได้เรียนรู้ทั้งความเชื่อและทักษะหัตถกรรมดั้งเดิม เช่น การทำโคลอมอย ตุ้งคิลปะมอญ และร่มกระดาศ ผ่านการถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมโดยปราชญ์ชุมชนในท้องถิ่น (บุญทัน ดอกไธสง, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรณี บุรณพงศ์ ที่ยืนยันว่ากิจกรรมข้ามรุ่นช่วยคงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ส่วนประเด็นศาสนาและจิตวิญญาณ พิธีสวดมนต์ เฝ้าเทียนสะเดาะเคราะห์ และการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องมือสร้างศรัทธาและความหวังใหม่แก่ชุมชน เนื่องจากศาสนาในพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างพลังทางสังคม ในขณะที่ด้านเศรษฐกิจ ประเพณีนี้เปิดพื้นที่ให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในพิธีกรรมและซื้อผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สร้างรายได้หมุนเวียนในพื้นที่ (พรณี บุรณพงศ์, 2558)

การอภิปรายผลการวิจัยประเด็นกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบั้งผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ สรุปความได้ ดังนี้

1. ประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนประเพณี ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าชุมชนมอญบ้านวังกะมีโครงสร้างสถาบันภายในที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะบทบาทของวัดวังแก้วการามในฐานะศูนย์กลางด้านจิตวิญญาณและกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพิธีกรรมทางวัฒนธรรม เช่น “วิถีโปะมอดบั้ง” โดยมีการทำงานร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำคุ้ม คณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนในทั้ง 29 คุ้ม ซึ่งส่งผลให้เกิดการบริหาร

จัดการประเพณีครอบคุ่มทุกส่วนของชุมชน ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรนภา วรวงษ์ ศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญกับประเพณีพิธีกรรมของชาวมอญที่บ้านวังกะ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผลวิจัยชี้ชัดว่าสถาบันทางสังคม-ศาสนาในชุมชน เช่น วัด และโครงสร้างคัม-หมู่บ้านวังกะ มีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมและรักษาวิถีประเพณีอย่างยั่งยืน (เนตรนภา วรวงษ์, 2565)

2. ประเด็นกลไกเครือข่ายความร่วมมือ หนึ่งในจุดเด่นของกระบวนการฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้านของชุมชนมอญบ้านวังกะ คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีภายนอกอย่างเป็นระบบ โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรท้องถิ่น รวม 7 เครือข่าย ร่วมลงนาม MOU และกลุ่ม/องค์กรในชุมชนอีก 10 กลุ่ม ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายการทำงานเพื่อร่วมกันค้นหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้าน โดยดำเนินการจัดเทศกาลฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม “ปล่อยโคม (เกม) วิถีโปะมอดบ้าน” ที่ประกอบด้วยกิจกรรมการประกวด การแสดง และการสาธิตเรียนรู้ประดิษฐ์โคม ตอบโจทย์ความสนใจของคนรุ่นใหม่ และเชื่อมโยงกับภาคการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตยา โชคสมศิลป์ ศึกษาประเด็นความร่วมมือในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาบ้านวังนกไผ่ อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ลักษณะหรือรูปแบบความร่วมมือเป็นแบบเครือข่ายที่ก่อรูปขึ้นจากการประสานบทบาทระหว่างภาคีเครือข่ายภาคประชาชนและภาครัฐ เป็นปัจจัยต่อการเกิดความร่วมมือเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทักษะของผู้วิจัยเห็นว่า ความสำคัญของการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรภาคีเครือข่ายภายนอก การมีส่วนร่วมจากภายนอกและความเข้มแข็งภายในเป็นพลังร่วมที่ทำให้การพัฒนาวัฒนธรรมของชุมชนดำเนินไปอย่างยั่งยืน (กฤตยา โชคสมศิลป์, 2562)

การอภิปรายผลการวิจัยประเด็นแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้านสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ สรุปความได้ ดังนี้

1. การถอดองค์ความรู้และคุณค่าทุนวัฒนธรรมวิถีโปะมอดบ้าน ซึ่งมีรากฐานจากความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล การฟื้นฟูวิถีดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นเพียงการอนุรักษ์พิธีกรรมหรือกิจกรรม แต่เป็นการฟื้นคืนคุณค่าทางสังคม และฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญให้กลับมา มีบทบาทต่อวิถีชีวิตร่วมสมัยด้านต่าง ๆ อีกทั้งมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องงานวิจัยของ อัญธิชา มั่นคง ศึกษาบทบาททุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในตำบลบ้านต๋น จังหวัดพะเยา พบว่า ชุมชนจะสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนหากนำทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยส่งเสริมทุนบุคคล ถ่ายทอดความรู้ผ่านศูนย์เรียนรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกหมู่บ้าน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและพลังขับเคลื่อนชุมชนอย่างยั่งยืน (อัญธิชา มั่นคง, 2560) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญชัย ปรีชาพิสิฐ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน จัดพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัยของประเพณี ในประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัย ปัจจัยสำคัญต่อการรักษาคุณค่า อนุรักษ์ และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่ให้สูญหาย คือ ปัจจัยทุนมนุษย์หรือทุนบุคคลในฐานะผู้นำทางวัฒนธรรม ปราชญ์ชุมชนที่มีบทบาทหน้าที่ผู้สืบทอดเผยแพร่ การปฏิบัติ ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาบทบาทผู้นำทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพให้มีความสามารถบริหารจัดการและสอดคล้องกับยุคสมัย (บุญชัย ปรีชาพิสิฐ, 2556)

2. แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้าน ควรดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ และการพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีปัจจัยเงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ 1) การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการวิจัยและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติที่หลากหลาย และนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ เช่น ในกรณีการวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้านสู่การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่ม

ชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ได้สอดแทรกในกิจกรรมการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เยาวชน ผ่านการจัดงานเทศกาลฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม “ปล่อยโคมหรือเกมวิถีโปะมอดบ้าง” ภายในงานมีเวทีการแสดงรำมอญ กิจกรรมสาธิตการประดิษฐ์โคมแขวนแบบดั้งเดิมให้แก่เยาวชนและการแข่งขันประดิษฐ์โคมลอยศิลปะมอญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองคำ ดวงจันทร์ เพ็ชร และพระเดชขจร ขนติโร (ภูทิพย์) ศึกษาการจัดการทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขง พบว่า การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนลุ่มน้ำโขง มีการสร้างกิจกรรมที่สำคัญ คือ การประกวดบทความการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษาวัฒนธรรมประเพณี 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรม โดยการออกแบบของที่ระลึก สินค้า OTOP ต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมอญ เช่น สมุดบันทึกลายผ้ามอญ พวงกุญแจลูกสะบ้า และโคมลอย เสื้อผ้าเครื่องประดับ เครื่องจักสาน หรืออาหารพื้นถิ่นที่เชื่อมโยงกับวิถีโปะมอดบ้าง พัฒนาให้ตอบโจทย์ตลาดควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ (ทองคำ ดวงจันทร์ เพ็ชร พระเดชขจร ขนติโร (ภูทิพย์), 2563) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุธาสนี วิทยาภรณ์ และคณะ ที่ชี้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถยกระดับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องช่วยเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ที่อิงจากวิถีโปะมอดบ้าง การเข้าร่วมประเพณี พิธีกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม ผ่านการจัดเทศกาลฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม “ปล่อยโคมหรือเกมวิถีโปะมอดบ้าง” ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน (สุธาสนี วิทยาภรณ์ และคณะ, 2566) สอดคล้องกับการศึกษาของ สุธาสนี วิทยาภรณ์ และคณะ ชี้ให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น เทศกาลและการแสดงศิลปะพื้นบ้าน ช่วยให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน (สุธาสนี วิทยาภรณ์ และคณะ, 2566)

3. แนวทางการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับการสร้างพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เข้าถึงง่ายและมีชีวิตชีวา ซึ่งนำมาซึ่งการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่สมาชิกชุมชนในระยะยาว โดยมีแนวทางสำคัญ เช่น การสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ควรจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่บอกเล่าเรื่องราวประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์หรือวิถีโปะมอดบ้างอย่างมีชีวิต เช่น “พิพิธภัณฑ์โปะมอดบ้าง” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ชาวบ้าน ปราชญ์ชุมชน ผู้นำทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความเชื่อ ความศรัทธา และประเพณี ให้คนรุ่นใหม่และผู้มาเยือนได้เรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา สอดคล้องงานวิจัยของ ผ่องศรี วีระวิวัฒน์ ศึกษาบทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในฐานะเครื่องมือในการสื่อสารวัฒนธรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการรวบรวม จัดแสดง และถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น (ผ่องศรี วีระวิวัฒน์, 2554) ในทำนองเดียวกัน จารุวรรณ พงษ์ภิรมย์ ศึกษากระบวนการที่ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของและผู้จัดการพิพิธภัณฑ์เอง โดยเน้นการใช้ความรู้จากปราชญ์ชุมชนและการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้พิพิธภัณฑ์มีชีวิตและตอบโต้การเรียนรู้จริง ตามทัศนะของผู้วิจัย สิ่งสำคัญที่จะทำให้พิพิธภัณฑ์มีชีวิต คือ มีความจำเป็นต้องจัดทำฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมให้ครบถ้วนองค์ประกอบ และสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและฟื้นฟูได้จริงในทางปฏิบัติ (จารุวรรณ พงษ์ภิรมย์, 2558)

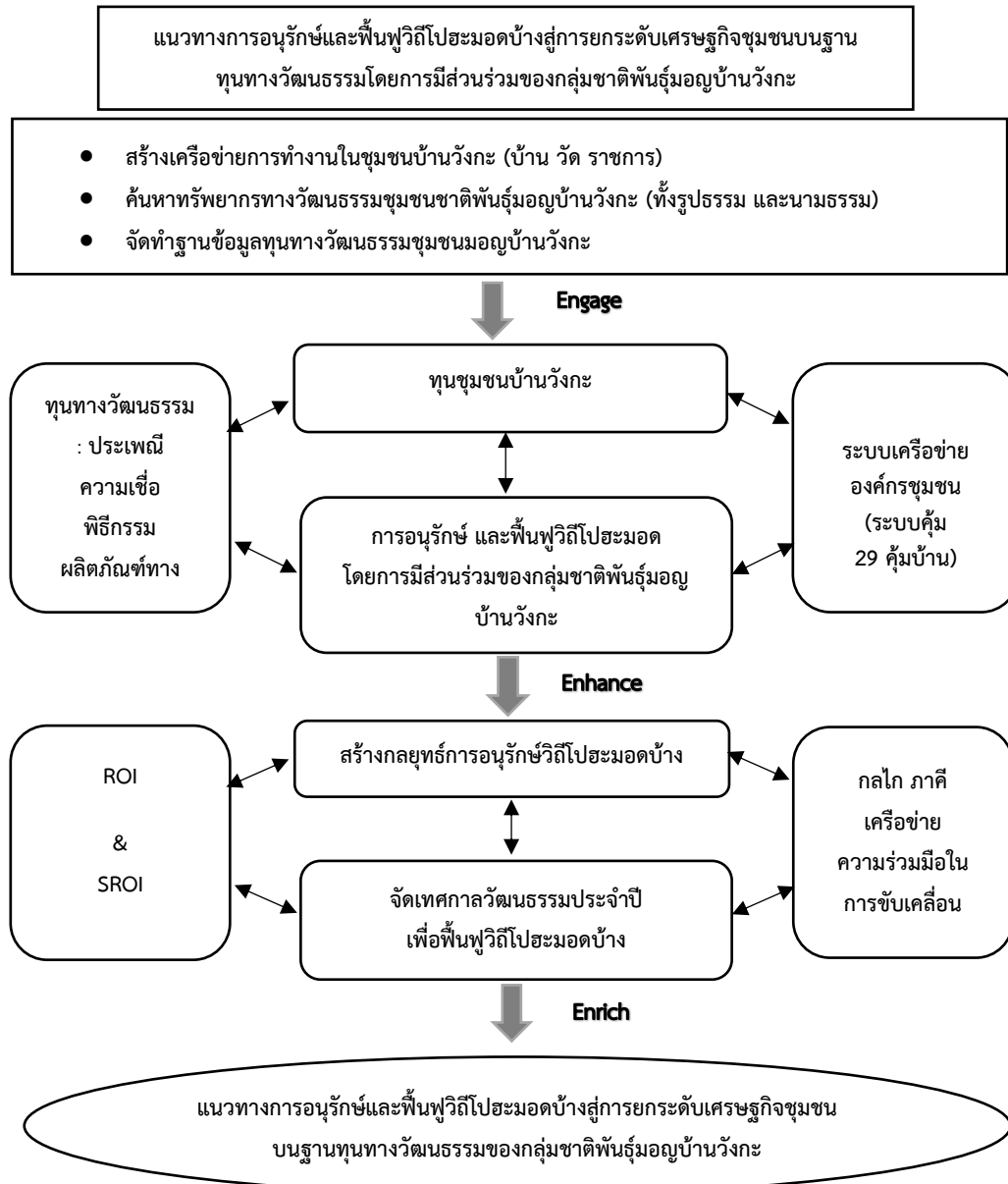
แนวทางสำคัญอีกแนวทางหนึ่ง คือ การบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาในพื้นที่ โดยสถานศึกษาในชุมชนควรบรรจุหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมมอญและวิถีโปะมอดบ้างโดยมีการเรียนรู้ผ่านบริบทประเพณีวัฒนธรรมจริงของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่า อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจากการศึกษา พบว่า โรงเรียนวัดวังแก้วการามในชุมชนบ้านวังกะ ใช้ประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์หรือวิถีโปะมอดบ้าง เป็นฐานของการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีดังกล่าว สอดคล้องงานวิจัยของ ณัฐชา ชัยพงษ์ ศึกษาวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่า

ในวัฒนธรรมของตนเอง เช่น การสอดแทรกประเพณี การเล่าเรื่องจากผู้รู้ในท้องถิ่น และการทำกิจกรรมภาคสนาม ร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ งานวิจัยในครั้งนี้ ยังได้จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ การประดิษฐ์โคมและตุ๊กตาส้มโอเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้าง โดยเชิญวิทยากรซึ่งเป็นปราชญ์ ชุมชนในท้องถิ่นมาช่วยอบรม (ณัฐชยา ชัยพงษ์, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญชัย ปรีชาพิสิฐ ยืนยัน แนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมของตน (บุญชัย ปรีชาพิสิฐ, 2556) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ปราณี บุญหล้า ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Local-Based Learning โดยใช้ วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ความภาคภูมิใจ และจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ เช่น การจัดกิจกรรมเรียนรู้จากประเพณีท้องถิ่นจริง การเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ หรือปราชญ์ชุมชนมาเป็น วิทยากร (ปราณี บุญหล้า, 2561) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพฑูรย์ โดดลิบ ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งถึงรูปแบบ หรือแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชนชาวมอญ คือ การจัดโครงการเพื่อฝึกอบรมเยาวชน โดยมีปราชญ์ ชุมชนถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญ (พระไพฑูรย์ โดดลิบ, 2566) ในขณะที่ งานศึกษาของ กาญจน รัตน์ ดีเลิศ พบว่า แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีมอญ ควรมีโครงการอนุรักษ์อาหารมอญ ภาษา มอญ และกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมประเพณี (กาญจนรัตน์ ดีเลิศ, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ได้นำไปสู่การพัฒนาโมเดลแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้าง เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ภายใต้แนวคิด “การวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” และ “การบูรณาการข้ามศาสตร์” มีเป้าหมายเพื่อสืบสานประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ในฐานทุนวัฒนธรรมที่สามารถแปรเป็นทุนเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน กระบวนการดำเนินงานแบ่ง ออกเป็น 3 ระยะ (3E) ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วม โดยมีข้อตกลงร่วมกัน (Engage) ผ่านการรวบรวมทุนชุมชน และทุนวัฒนธรรมโดยการพูดคุย สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม และจัดเวทีชุมชน เพื่อสำรวจองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรม 2) การเสริมสร้าง (Enhance) กลยุทธ์การอนุรักษ์ “วิถีโปะมอดบ้าง” ผ่านการสังเคราะห์ ข้อมูลและจัดกิจกรรมฟื้นฟู เช่น จัดเทศกาลลอยโคมลอย “เกม” นิทรรศการให้ความรู้ด้านประเพณีพิธีกรรม การอบรมการเรียนรู้การประดิษฐ์โคมและตุ๊กตาส้มโอ การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมมอญ ออกบูชางานจำหน่าย ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมและอาหารชาติพันธุ์ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวชาติพันธุ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้ วัฒนธรรมอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจชุมชน 3) การพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน (Enrich) ผ่านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการฝึกอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์แบรนด์ “โปะมอดบ้าง” การประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อดิจิทัล และจัดเทศกาลวัฒนธรรมเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีทำหน้าที่เป็น “กลไกสนับสนุนวิชาการ” โดยบูรณาการการจัดการองค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนผ่าน “การสร้างประชาคมวัฒนธรรม” ที่ใช้พลังจากฐานรากในการขับเคลื่อนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมโดยยึดโยงกับ ความไว้วางใจ ความสัมพันธ์เครือญาติในชุมชน และองค์รภาคีเครือข่ายทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เชื่อมกับ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบสู่ชุมชนอื่นสำหรับเป็นแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู วิถีโปะมอดบ้างสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังรูปแบบภูมิดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างสู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบนฐาน
ทุนทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

วิถีโปะมอดบ้างของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะมีต้นกำเนิดจากตำนานในยุคพระเจ้าธรรมเจดีย์ แห่งเมืองหงสาวดี ส่งพระพุทโธษาไปคัดลอกพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกา ระหว่างเดินทางกลับ หนึ่งในเรือ เกิดหลงทางกลางทะเล จึงมีการจัดพิธีบวงสรวงด้วยไม้ผลและดอกไม้ 1,000 ชนิด จนสามารถกลับมาได้อย่าง ปลอดภัย เหตุการณ์นี้กลายเป็นต้นแบบของพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ที่สืบทอดในชุมชน จนกลายเป็นพิธี “ถวายเป็นเรือ” ด้วยอาหาร 9 อย่าง จำนวน 1,000 ชุด ที่จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 แสดงถึงศรัทธา ความสามัคคี และอัตลักษณ์ของชาวมอญบ้านวังกะ สำหรับกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ้างผ่าน การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ โดยกิจกรรมวันแรกของวิถีโปะมอดบ้างจัดขึ้นบริเวณเจดีย์พุทธคยา โดยมีการบูรณาการระหว่างกิจกรรมฟื้นฟูของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีและกิจกรรมดั้งเดิมของชุมชน ช่วงเช้า

เยาวชนเข้าร่วมแข่งขันประดิษฐ์โคม “เกม” พร้อมสาธิตการทำโคม ส่วนชาวบ้านร่วมกันประกอบเรือพิธีบริเวณลานเจดีย์ ตกแต่งเรืออย่างงดงาม และผู้นำคุ้มจาก 29 คุ้มบ้านส่งมอบตุ๊กตหรือธงแด่วัดวังแก้ววิเวการาม ขณะที่กลุ่มสตรีช่วยเตรียมอาหารถวายพระ ช่วงค่ำเริ่มพิธีสวดพระพุทธรูปและพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยมีการถวายธูปเทียนตามวันเกิด จุดเทียนอธิษฐานขอจัดเคราะห์กรรม พร้อมประดับเรือด้วยธง ร่ม และเครื่องบูชาอย่างสวยงาม วัดได้จัดเตรียมชุดบูชาไว้เพื่อรองรับผู้ร่วมพิธีที่ไม่มีของมาเอง พร้อมรับบริจาคตามศรัทธา ภายในงานมีนิทรรศการประเพณีวัฒนธรรมมอญของบ้านวังกะ จำหน่ายของที่ระลึกจากงานวิจัย เช่น ตุ๊กตาสลวยผ้ามอญ หมวกมอญ ขนมพื้นถิ่น อาหารชาติพันธุ์ และน้ำสมุนไพร และปิดท้ายวันด้วยการฟื้นฟูการแสดงดนตรีและระบำวัฒนธรรมไทย รามัญ และพิธีปล่อยโคม “เกม” อย่างศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์แห่งการปล่อยเคราะห์ต้อนรับสิริมงคล จึงกล่าวได้ว่าแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวิถีโประหมอดบ้างจำเป็นต้องเน้นการถอดองค์ความรู้ที่มีรากฐานจากพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการถ่ายทอดโดยผู้นำวัฒนธรรมหรือปราชญ์ชุมชน ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ส่วนการใช้เทคโนโลยีสร้างฐานข้อมูลดิจิทัลและมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการบูรณาการในระบบการศึกษา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาวมอญอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้คือ ควรส่งเสริมการบูรณาการระหว่างชุมชนกับภาคีเครือข่าย เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโประหมอดบ้างผ่านกิจกรรมวัฒนธรรมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่สร้างรายได้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ และบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาเพื่อปลูกฝังภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป ควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการฟื้นฟูวัฒนธรรม และการพัฒนาแนวทางใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมมอญอย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยการสนับสนุนทุนการวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ตามกรอบการวิจัย “การขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่โดยเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ” ภายใต้วิทยาลัยสถาน “ธัญมิ” เพื่อการพัฒนาพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). ประเพณีตักบาตรดอกไม้อาไทยเชื้อสายรามัญ (มอญ). เรียกใช้เมื่อ 11 กรกฎาคม 2567 จาก <https://calendar.m-culture.go.th/events/103254>
- กฤตยา โชคสมศิลป์. (2562). การศึกษาประเด็นความร่วมมือในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาบ้านวังนกไข อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนาภรณ์ ดีเลิศ. (2554). บทบาทของผู้นำชุมชนที่มีต่อการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมอญในตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จรรุวรรณ พลฤกษ์รัมย์. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐชา ชัยพงษ์. (2562). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

- ทองคำ ดวงจันทร์เพชร พระเดชขจร ขนดิโร (ภูทิพย์). (2563). ศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ โดยความร่วมมือของชุมชนลุ่มน้ำโขง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.
- นางไอ นามสมมุติ. (15 ก.ย. 2567). องค์ประกอบของพิธีกรรมประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- นายเจ นามสมมุติ. (16 ก.ย. 2567). ประวัติความเป็นมาของประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- นายซี นามสมมุติ. (15 พ.ค. 2567). ความหมายของประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- นายดี นามสมมุติ. (16 พ.ค. 2567). กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- นายบี นามสมมุติ. (12 มิ.ย. 2567). องค์ประกอบของพิธีกรรมประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- นายอี นามสมมุติ. (18 ก.ย. 2567). ความหมายของประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- นายเอ นามสมมุติ. (22 มี.ค. 2567). ความหมายของประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ หรือวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- นายเอฟ นามสมมุติ. (3 เม.ย. 2567). กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีโปะมอดบ่าง. (มะร่อแซะ เล้าและ, ผู้สัมภาษณ์)
- เนตรนภา วรวงษ์. (2565). อัตลักษณ์ความเป็นมอญกับประเพณีพิธีกรรมของชาวมอญที่บ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชัย ปรีชาพิสิฐ. (2556). การอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2560). การพัฒนาชุมชน: แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี บุญหล้า. (2561). รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ผ่องศรี วีระวิวัฒน์. (2554). การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรรณี บุรณพงศ์. (2558). การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมข้ามรุ่นในชุมชนชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระไพฑูริย์ โดดลิล. (2566). แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(6), 1403-1416.
- สุธาสนี วียาภรณ์ และคณะ. (2566). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนชาวมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 9(2), 61-73.
- สุวิทย์ ชัยเกียรติยศ. (2557). การศึกษาประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ของชาวมอญในจังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัญธิชา มั่นคง. (2560). บทบาททุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 12(39), 90-100.

การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน
(Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้
โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรม
ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน)*

DEVELOPMENT OF A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL INTEGRATED
WITH LESSON STUDY TO ENHANCE TEACHERS' COMPETENCIES IN
PROJECT-BASED LEARNING (PjBL) AND TO FOSTER STUDENTS' INNOVATIVENESS
AND INNOVATION CREATION TESSABAN 4 (WAT KHLONG RIAN) SCHOOL

มนิต นิลโมจน์

Manit Ninlamost

โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) สำนักการศึกษา เทศบาลนครหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Tessban 4 (Wat Khlong Rian) School, Education Bureau, Hat Yai City Municipality, Songkhla, Thailand

Corresponding author E-mail: manit.nin@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) 2) พัฒนารูปแบบฯ 3) ทดลองใช้รูปแบบฯ 4) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบฯ โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 29 คน และนักเรียน 326 คน ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ CREATIV Model แบบประเมินความสามารถครู และแบบประเมินนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนารูปแบบ สภาพปัจจุบัน ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของ PjBL ครูใช้กระบวนการนี้ผ่านรูปแบบ PLC แต่มีข้อจำกัดด้านประสบการณ์ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนจากระบบนิเทศ และทรัพยากรประกอบการสอน ความต้องการจำเป็น ได้แก่ การมีระบบพี่เลี้ยง การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดเวที PLC การส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง และการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นชื่อว่า “CREATIV Model” มีองค์ประกอบ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) กระบวนการ 7 ขั้นตอน 2.4) การวัดและประเมินผล และ 2.5) เงื่อนไขความสำเร็จ 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า 3.1) ครูมีความสามารถในการออกแบบและจัดการเรียนรู้แบบ PjBL ในระดับมาก และ 3.2) นักเรียนมีความเป็นนวัตกรรมและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมในระดับมาก 4) ผลการศึกษาประสิทธิผลรูปแบบ พบว่า 4.1) ครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบในระดับมาก และ 4.2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) ของครูในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน, การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน, ความเป็นนวัตกรรม, นวัตกรรมของนักเรียน

Abstract

This research aimed to: 1) Study the needs and directions for developing a model of a Professional Learning Community (PLC) integrated with Lesson Study (LS) to enhance teachers' competence in project-based learning (PjBL) and to foster students' innovativeness and innovation creation; 2) Develop such a model; 3) Implement the model; and 4) evaluate the effectiveness of the model. The target group comprised 29 primary school teachers of Grades 4 - 6 and 326 students at Tessaban 4 (Wat Khlong Rian) School in the academic year 2024. The research instruments included the CREATIV Model and its implementation manual, a teacher competence assessment form, and a student innovation assessment form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The findings were as follows: 1) For the needs assessment, the current situation revealed that school administrators recognized the importance of PjBL and teachers had implemented it through the PLC approach; however, limitations remained in teaching experience, instructional techniques, supervision support, and teaching resources. The needs included: establishing mentoring systems, intensive training workshops, regular PLC forums, promoting hands-on learning experiences for students, and improving the learning environment. 2) The developed model, named the CREATIV Model, comprised five components: 2.1) Principles, 2.2) Objectives, 2.3) A seven-step process, 2.4) Measurement and evaluation, and 2.5) Conditions for success. 3) The implementation results showed that 3.1) Teachers demonstrated a high level of competence in designing and implementing PjBL, and 3.2) Students exhibited a high level of innovativeness and innovation creation. 4) The effectiveness evaluation revealed that 4.1) Both teachers and students expressed a high level of satisfaction and 4.2) Positive opinions toward the model and its instructional approach.

Keywords: Professional Learning Community, Lesson Study, Project-based Learning, Innovativeness, Student Innovation

บทนำ

การศึกษา คือ รากฐานสำคัญในการพัฒนาคนและประเทศ ตามพระบรมราโชบาย ด้านการศึกษาในรัชกาลที่ 10 โดยได้มุ่งสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อในศตวรรษที่ 21 โดย “ให้สถานศึกษาทุกระดับจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานที่สำคัญ ทั้งทักษะการคิด การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาเชิงระบบ กลายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเผชิญกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการส่งเสริมความสามารถในการคิดนวัตกรรม และ การเป็นนวัตกรรม (Innovator) ซึ่งเป็นคุณลักษณะจำเป็นในโลกปัจจุบัน ในรายงานของโรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) พบว่า แม้ครูมีความตั้งใจในการพัฒนาการเรียนรู้ แต่ยังใช้การสอนแบบเดิมและขาดพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะชุมชนวิชาชีพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์

และวิทยาศาสตร์ ยังต่ำกว่าระดับประเทศ (โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน), 2564) แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา คือ การพัฒนารูปแบบที่บูรณาการ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning: PjBL) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ และลงมือสร้างผลงาน (DuFour, R. et al., 2010); (Fernandez, C., 2005); (Thomas, J. W., 2000)

นอกจากนี้ โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) ยังได้รับคัดเลือกให้เป็นสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมด้านการศึกษา ตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ซึ่งเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถปรับใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียนอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาร่วมสมัย (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566); (วิจารณ์ พานิช, 2564) จึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับสมรรถนะครูและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของนักเรียนอย่างยั่งยืน และสามารถขยายผลสู่บริบทอื่นได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน)
2. เพื่อพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน)
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน)
4. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R₁) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis) โดยศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่คาดหวังและสภาพปัจจุบัน ความต้องการจำเป็น หลักการแนวคิงานวิจัยทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง และนำมาสังเคราะห์ร่างรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) โดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร 3 คน ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา 12 คน และนักเรียน ป.4 - 6 จำนวน 18 คน ได้มาโดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามความต้องการจำเป็น ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80 - 1.00 การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร สอบถามครูผู้สอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย $PNI_{modified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D_1) ออกแบบและพัฒนา (Design and Development) พัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประเมินร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นและให้ข้อเสนอแนะ เครื่องมือในการวิจัย แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ซึ่งได้รับการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80 - 1.00 การรวบรวมข้อมูล โดยการส่งร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R_2) การทดลองใช้ (Implementation) การทดลองใช้รูปแบบฯ ดำเนินการในกลุ่มตัวอย่างเดียว โดยใช้แบบแผน One Group Pretest-Posttest Design ผสมกับ Equivalent Time-Sample Design กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสอน ป.4 - 6 จำนวน 29 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และนักเรียน ป. 4 - 6 จำนวน 326 คน คัดเลือกโดยการสุ่มอย่างมีระบบ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสามารถของครู (ความเชื่อมั่น = 0.89) แบบสอบถามนักเรียน (ความเชื่อมั่น = 0.91) แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80 - 1.00 การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการก่อนและหลังใช้รูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อศึกษา 1) ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และ 2) ผลการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D_2) ประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ โดยศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) โดยกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูสอน ป. 4 - 6 จำนวน 29 คนและนักเรียน ป.4 - 6 จำนวน 36 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80 - 1.00 การรวบรวมข้อมูลดำเนินการหลังการใช้รูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการตามแนวทางของ Miles, M. B. & Huberman, A. M. ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ Data Reduction, Data Display และ Conclusion Drawing and Verification (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) โดยได้ปรับใช้เทคนิคตามแนวทางของ สุกงศ์ จันทวานิช และชาย โพธิ์สิตา สำหรับการจัดหมวดหมู่ การทำ coding และการสะท้อนผล (member checking) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความลึกของการตีความข้อมูล (สุกงศ์ จันทวานิช, 2559); (ชาย โพธิ์สิตา, 2556)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนารูปแบบ การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) ผลการศึกษา พบว่า ในด้านสภาพปัจจุบัน ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของ PjBL ในการพัฒนาผู้เรียน ครูหลายท่านสามารถใช้กระบวนการนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบ PLC แต่ยังมีข้อจำกัดด้านประสบการณ์ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนจากระบบนิเทศ และทรัพยากรประกอบการสอน ในด้านความต้องการจำเป็น ทั้งผู้บริหารและครูมีความคาดหวังร่วมกันในประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การมีระบบพี่เลี้ยงหรือนิเทศภายในที่มีความเชี่ยวชาญด้าน PjBL 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้มที่มุ่งเน้นการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และการประเมินผลตามสภาพจริง 3) การจัดเวที PLC อย่างสม่ำเสมอเพื่อสะท้อนผลและต่อยอดแนวปฏิบัติ 4) การส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าต่อบริบทชีวิตและชุมชน 5) การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และทรัพยากรที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์และสร้างนวัตกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบที่ผสมผสาน PLC, Lesson Study และ PjBL อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างกลไกสนับสนุนครูในทุกมิติ และยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในทิศทางที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ การลงมือทำ และการสร้างนวัตกรรมที่แท้จริง ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

ประเด็นความต้องการ	ค่าเฉลี่ย สภาพปัจจุบัน	ค่าเฉลี่ย ความต้องการ	PNI _{Modified}
1. การมีระบบพี่เลี้ยงหรือนิเทศภายในที่มีความเชี่ยวชาญด้าน PjBL	2.80	4.60	.64
2. การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้มที่มุ่งเน้นการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และการประเมินผลตามสภาพจริง	2.95	4.50	.53
3. การจัดเวที PLC อย่างสม่ำเสมอเพื่อสะท้อนผลและต่อยอดแนวปฏิบัติ	3.00	4.55	.52
4. การส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าต่อบริบทชีวิตและชุมชน	2.85	4.70	.65
5. การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และทรัพยากรที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์และสร้างนวัตกรรม	2.90	4.65	.60

จากตารางที่ 1 พบว่า ทุกประเด็นมีค่า PNI_{Modified} อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ โดยเฉพาะในประเด็นการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง (PNI = .65) และการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (PNI = .60)

2. ผลการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบ CREATIV Model

รูปแบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ (Principles) โดยรูปแบบนี้พัฒนาขึ้นโดยมีพื้นฐานจากแนวคิด 1) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 2) การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) และ 3) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) เป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) โดยมีเป้าหมายที่มุ่งส่งเสริมและสร้างความเป็นนวัตกรรมและการสร้างนวัตกรรมของนักเรียน 2) วัตถุประสงค์

(Objectives) คือ เพื่อส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูผ่านกระบวนการ Lesson Study เพื่อพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและการสร้างนวัตกรรมของนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน 3) กระบวนการ (Process) กำหนดชื่อกระบวนการว่า CREATIV Model มี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) Contextual Goal Setting - วิเคราะห์บริบทและตั้งเป้าหมายร่วม วัตถุประสงค์ กิจกรรม วิธีดำเนินการ กำหนดบทบาทแต่ละคน และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ โดยไม่จำเป็นต้องมีทุกคนในแต่ละกิจกรรม/ขั้น 2) Reflective Lesson Design - ออกแบบบทเรียนร่วมกันด้วยการสะท้อนแนวคิดและเป้าหมาย 3) Empowering Collaboration - สร้างการทำงานร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ในทีม PLC 4) Action-Based Tryout - ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้จริงในห้องเรียน 5) Teacher Dialogue - สะท้อนผลร่วมกันในทีมครูเพื่อปรับแผนและแนวทาง 6) Innovation Learning - นวัตกรรมจากโครงงาน และ 7) Value Sharing - นำเสนอ แลกเปลี่ยน และขยายผลการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล (Evaluation) ให้การวัดผลครอบคลุมทั้งครูและนักเรียน โดยใช้เครื่องมือ 1) ประเมินสมรรถนะของครูด้านการออกแบบบทเรียนและการจัดการเรียนรู้แบบ PjBL 2) แบบประเมินแผน PjBL 3) เครื่องมือนิเทศ เพื่อนำไปประเมินการนิเทศ โดยใช้แผนการนิเทศ 4) ประเมินความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของนักเรียน ให้ครูประเมินการสร้างผลงานของนักเรียนในการสร้างโครงงาน สะท้อนผลหลังการทดลองสอน (Teacher Reflection Form) และศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้และผลลัพธ์ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ (Critical Success Conditions) ได้แก่ 1) ผู้บริหารสนับสนุนทรัพยากร เวลา และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน 2) ครูมีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานเป็นทีมและการปรับปรุงตนเอง และมีประสิทธิภาพในการออกแบบบทเรียนและการจัดการเรียนรู้แบบ PjBL และ 3) มีการสร้างบรรยากาศไว้วางใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างเปิดเผยในทีม PLC

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) โดยการศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า

3.1 ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) ประกอบด้วย

1) ความสามารถของครูในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) อยู่ในระดับมาก โดยผลการสังเกต 3 ครั้ง พบว่า ครูมีพัฒนาการด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ PjBL เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในการสังเกตครั้งที่ 2 และ 3 ครูส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ในภาพรวม ขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ขั้นเตรียมการสอน ตามด้วย ขั้นสอน และขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ส่วนขั้นที่มีพัฒนาน้อยที่สุด คือ ขั้นวิเคราะห์ตรวจสอบผลงานและทดสอบ ในแต่ละขั้นตอน พบว่า ครูสามารถวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และออกแบบแผนการสอนที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ใช้คำถามปลายเปิด ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ครูสามารถบูรณาการเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทและออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนได้มากขึ้น ในส่วนของการประเมิน ครูมีแนวโน้มใช้เกณฑ์ที่หลากหลาย ทั้งการประเมินรายบุคคลและรายกลุ่ม ครอบคลุมตั้งแต่ก่อน ระหว่าง และหลังการเรียน แม้ว่าขั้นตอนการวิเคราะห์และตรวจสอบผลงานยังคงเป็นจุดที่พัฒนาได้อีก แต่พบว่า ครูมีความพยายามในการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้ผ่านการสร้างชิ้นงานและการสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ภาพรวมสะท้อนว่า ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานได้อย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงเป้าหมายการเรียนรู้กับบริบทของผู้เรียน และมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 2) ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) อยู่ในระดับมาก โดยผลการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของ

ครู 3 ครั้ง พบว่า ครูมีพัฒนาการด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในการสังเกตครั้งที่ 2 และ 3 ครูมีระดับความสามารถอยู่ในระดับมาก โดยขั้นที่มีพัฒนาสูงสุด คือ ขั้นเตรียมการสอน รองลงมา คือ ขั้นสอน และขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ส่วนขั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ขั้นวิเคราะห์ตรวจสอบผลงาน และทดสอบ ครูสามารถวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักสูตร แจ้งวัตถุประสงค์ชัดเจน จัดกลุ่มผู้เรียนและเตรียมสื่อการสอนอย่างเหมาะสม ส่งผลให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นกันเองและเอื้อต่อการเรียนรู้ ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งใช้คำถามกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสูงสุดในชั้นกิจกรรมกลุ่ม ครูแบ่งกลุ่มละความสามารถ ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือกันระดมความคิด และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงสื่อการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง ส่วนการประเมินผล ครูใช้เกณฑ์ที่หลากหลาย โดยเน้นการวัดผลตามสภาพจริง และสนับสนุนให้นักเรียนสร้างชิ้นงานจากความรู้ที่ได้ด้วยความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ครูยังแสดงออกถึงคุณลักษณะของ บุคคลแห่งการเรียนรู้ อย่างชัดเจน ได้แก่ ความใฝ่รู้ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ การสะท้อนผล และการมีเป้าหมายในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะจากการเข้าร่วมเวที PLC ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

3.2 ผลการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน ประกอบด้วย ความเป็นนวัตกรรมและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของนักเรียน ผลการประเมินโดยครูและการประเมินตนเองของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความเป็นนวัตกรรมและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการทำงานร่วมกันและการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ สะท้อนว่านักเรียนสามารถรวมกลุ่ม สื่อสาร และสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาความเป็นนวัตกรรมและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของนักเรียนเกิดขึ้นจากการที่ครูได้นำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (PjBL) ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และสร้างผลงานของตนเองภายใต้บริบทที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ภายใต้การวางแผนร่วมกันของครูผ่านกระบวนการ Lesson Study ทำให้การออกแบบกิจกรรมสามารถส่งเสริมทักษะสำคัญ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการสะท้อนผลการเรียนรู้ นอกจากนี้ นักเรียนยังได้เข้าร่วมกิจกรรมโครงงานที่มีลักษณะการเรียนรู้แบบลงมือทำจริง (learning by doing) ตั้งแต่การตั้งคำถาม การออกแบบแนวทางแก้ปัญหา การทดลอง การพัฒนา และการนำเสนอผลงาน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะการสร้างนวัตกรรม

4. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) พบว่า 1) ความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) ผลการศึกษา พบว่า ครูมีความคิดเห็นในระดับมากต่อรูปแบบ โดยเฉพาะในด้านความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ที่สะท้อนให้เห็นว่าครูตระหนักถึงความสอดคล้องของรูปแบบกับแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นสมรรถนะและนวัตกรรม เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ครูมีความคิดเห็นในระดับสูงสุดต่อด้านประโยชน์ของรูปแบบ ทั้งในแง่การพัฒนาวิชาชีพครู การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียน รองลงมา คือ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบต่อบริบทของโรงเรียนในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจและการยอมรับในกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ด้านที่ได้คะแนนรองสุดท้าย คือ ด้านการนำรูปแบบไปใช้ แม้จะอยู่อันดับท้ายแต่ยังคงอยู่ในระดับมาก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความมั่นใจของครูว่ารูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดผลลัพธ์ที่ดี

ในทางปฏิบัติ 2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) ของครู ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการใช้ความคิดและการทำงานเป็นทีม ซึ่งได้คะแนนสูงสุด สะท้อนว่านักเรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ รู้สึกมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำงานร่วมกับเพื่อน และแลกเปลี่ยนแนวคิดที่หลากหลาย ด้านความสนุกและแรงจูงใจในการเรียนรู้ ได้คะแนนรองลงมา แสดงให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน ตื่นเต้น และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมโครงงานมากกว่าการเรียนแบบเดิม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) ผลการศึกษาสะท้อนว่า การพัฒนารูปแบบที่ผสมผสานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกับการพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) มีประสิทธิภาพอย่างชัดเจนในการส่งเสริมความสามารถของครูและพัฒนานักเรียนให้เป็นนวัตกรรม ครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจใน PjBL และเริ่มนำไปใช้ในห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ สมพงษ์ จิตระดับ ที่เห็นว่าการเรียนรู้ของครูจะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดผ่านการทำงานร่วมกันในชุมชนวิชาชีพ ความต้องการจำเป็นที่พบ ได้แก่ ความต้องการครูที่เลี้ยงและระบบนิเทศภายในที่มีความเชี่ยวชาญใน PjBL เพื่อส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน (สมพงษ์ จิตระดับ, 2564) ดังที่ ประภาภัทร นิยม เสนอว่า การนิเทศแบบมีส่วนร่วมและการสะท้อนผลร่วมกัน เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาวิธีการสอนที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การใช้ PLC ควบคู่กับ Lesson Study ช่วยให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ถอดบทเรียน (ประภาภัทร นิยม, 2563) และแลกเปลี่ยนแนวทางกันอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ ตามที่ สุธีระ ประเสริฐสรรพ อธิบายว่าเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาชีพสำหรับครูในการเติบโต โดยรวมรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการสร้างนวัตกรรมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการปฏิรูปการศึกษาไทยที่เน้นสมรรถนะและนวัตกรรมเป็นฐาน (สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2565)

2. รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็น นวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยบูรณาการแนวคิดหลัก 3 ด้าน ได้แก่ PLC, LS และ PjBL ซึ่งมีฐานคิดจากทั้งทฤษฎีและงานวิจัยในระดับนานาชาติและในประเทศ แนวคิด PLC ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันของครู ได้รับการสนับสนุนโดย (DuFour, R. et al., 2010); (Hord, S. M., 2009) ว่าเป็นแนวทางพัฒนาครูอย่างยั่งยืนผ่านการเรียนรู้ร่วมและการสะท้อนผลต่อเนื่อง ในบริบทไทย (วัฒนาพร ระจิบทุกษ์, 2563) ยืนยันว่าการจัดตั้ง PLC อย่างเป็นระบบช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมมือและตอบสนองผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้าน Lesson Study งานของ Yoshida, M. และ Fernandez, C. ระบุว่า การพัฒนาบทเรียนร่วมกันช่วยเพิ่มทักษะสะท้อนคิดของครู และส่งเสริมให้การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Yoshida, M., 2002); (Fernandez, C., 2005) ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างแท้จริง ส่วน PjBL ที่เป็นเครื่องมือจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดย Thomas, J. W. ชี้ว่า PjBL พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการสื่อสาร (Thomas, J. W., 2000) ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถิ จันทรสาขา ที่ระบุว่า PjBL

มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา รูปแบบนี้ยังมีการออกแบบกระบวนการในลักษณะของ CREATIV Model (อรจรี จันทรสาขา, 2563) ที่ครอบคลุมตั้งแต่การตั้งเป้าหมาย (Contextual Goal Setting) ไปจนถึงการแบ่งปันคุณค่า (Value Sharing) โดยมีโครงสร้างที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, B. et al. ว่าการพัฒนาครูควร ประกอบด้วย การวางแผน ทดลองใช้ และการสะท้อนผลอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ รูปแบบยังเน้นเงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญ เช่น การสนับสนุนจากผู้บริหาร ทักษะคิดเชิงบวกของครู (Joyce, B. et al., 2015) และวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วม ซึ่ง Stoll, L. et al. ยืนยันว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของ PLC ที่ประสบผลสำเร็จ (Stoll, L. et al., 2006)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของนักเรียน เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อดำเนินการผ่านรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) ที่มีโครงสร้างเป็นระบบ 1) ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ PjBL แสดงให้เห็นว่าครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการกระตุ้นความคิดวิเคราะห์ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Thomas, J. W. และ Krajcik, J. S. & Blumenfeld, P. C. ที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตาม PjBL เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน 2) การเข้าร่วม PLC และ Lesson Study ส่งผลให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วางแผนร่วมกัน (Thomas, J. W., 2000); (Krajcik, J. S. & Blumenfeld, P. C., 2006) สะท้อนผลต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ DuFour, R. et al. ที่ระบุว่า การเรียนรู้ของครูจะยั่งยืนเมื่ออยู่ในบริบทการแลกเปลี่ยนวิชาชีพร่วมกัน 3) ความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก (DuFour, R. et al., 2010) โดยเฉพาะด้านประโยชน์และความเหมาะสม สะท้อนความตระหนักต่อคุณค่าและการนำไปใช้จริงในบริบทโรงเรียน ที่เน้น Lesson Study เป็นกลไกขับเคลื่อนคุณภาพวิชาชีพครู 4) นักเรียนมีความเป็นนวัตกรรมและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกันและการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนคุณลักษณะตามกรอบ ที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านนวัตกรรม (Innovation Competency) และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง 5) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อ PjBL อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการทำงานเป็นทีมและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนถึงความร่วมมือร่วมที่แท้จริงของผู้เรียน และสนับสนุน ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (learning by doing) และการสร้างความรู้ด้วยตนเองในสังคมแห่งการเรียนรู้ การทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ช่วยส่งเสริมทั้งความสามารถของครู และเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

4. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน สามารถส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (PjBL) และการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน ดังนี้ 1) ด้านครู พบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ PjBL เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการออกแบบกิจกรรม การวางแผนหน่วย และการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Stoll, L. et al. ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะ PLC และ Lesson Study เป็นกลไกพัฒนาครูอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครูยังพัฒนาเจตคติในฐานะบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Stoll, L. et al., 2006) ซึ่งได้สนับสนุนการเรียนรู้แบบมีออาชีพ (DuFour, R. et al., 2010) 2) ด้านนักเรียน การจัดกิจกรรมโครงงานที่ครูออกแบบร่วมกันทำให้นักเรียนมีทักษะด้านนวัตกรรมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการทำงานเป็นทีม การคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับกรอบทักษะของศตวรรษที่ 21

(P21 Framework) และ OECD Learning Compass 2030 ที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะด้านนวัตกรรม และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง (Bell, S., 2010); (Thomas, J. W., 2000) 3) ความคิดเห็นของครูและนักเรียน ต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงความยอมรับ ความเหมาะสม และศักยภาพของรูปแบบนี้ในบริบท โรงเรียนจริง โดยเฉพาะความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่เน้นสมรรถนะและผลลัพธ์ที่จับต้องได้ (Hord, S. M., 2009) รูปแบบนี้มีความเหมาะสมทั้งเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติ สามารถพัฒนาครู นักเรียน และระบบการเรียนรู้ ให้ตอบโจทย์การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างครบถ้วน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อส่งเสริมความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PjBL) และ เสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) เป็นแนวทางที่มี ประสิทธิภาพในการส่งเสริมความสามารถของครู และเสริมสร้างคุณลักษณะนวัตกรรมของนักเรียน โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน) โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และผู้บริหาร ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ ที่ยั่งยืนในบริบทจริง ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและขยายผล โรงเรียนควรจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้แบบ PjBL ที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองอย่างต่อเนื่อง รายงานผลให้ต้น สังกัดทราบและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและพัฒนาเครือข่ายครูพี่เลี้ยงภายในสังกัดและควรวางระบบนิเทศติดตาม ผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมการปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละบริบทไปยังโรงเรียนภายในสังกัดเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน). (2564). รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน. เรียกใช้ เมื่อ 2568 มีนาคม 20 จาก <https://www.t4wkr.ac.th/event.php>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประภาภัทร นิยม. (2563). การนิเทศแบบมีส่วนร่วม: แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนรู้อรุณ.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). การพัฒนาครูด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 32(2), 15-30.
- วิจารณ์ พานิช. (2564). ครูเพื่อศิษย์: การพัฒนาวิชาชีพครูบนฐาน PLC และการวิจัยในชั้นเรียน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่ออนาคต.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2564). PLC: การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษา เพื่อชีวิตและสังคม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในรัชกาลปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2566). รายงานการขับเคลื่อนคุณภาพครูและสถานศึกษาสู่ความเป็นมืออาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 16 มีนาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/VRb4G>
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2565). PLC กับการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21. วารสารการศึกษาปฐมวัย, 8(1), 55-63.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

- อรจรี จันทสาขา. (2563). การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน. วารสารศึกษาศาสตร์ปฐมวัย, 14(1), 75-88.
- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the future. The Clearing House, 83(2), 39-43.
- DuFour, R. et al. (2010). Learning by doing: A handbook for professional learning communities at work. (2nd ed.). Mahwah, New Jersey: Solution Tree Press.
- Fernandez, C. (2005). Lesson study: A Japanese approach to improving mathematics teaching and learning. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hord, S. M. (2009). Professional learning communities. Journal of Staff Development, 30(1), 40-43.
- Joyce, B. et al. (2015). Models of teaching. (9th ed.). New York: Pearson Education.
- Krajcik, J. S. & Blumenfeld, P. C. (2006). Project-based learning. In R. K. Sawyer (Ed.), The Cambridge handbook of the learning sciences. Cambridge: Cambridge University Press.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Stoll, L. et al. (2006). Professional learning communities: A review of the literature. Journal of Educational Change, 7(4), 221-258.
- Thomas, J. W. (2000). A review of research on project-based learning. San Rafael: Autodesk Foundation.
- Yoshida, M. (2002). Lesson study: A case study of a Japanese approach to improving instruction through school-based teacher development. in Dissertation. University of Chicago.

การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน
ในด้านการออมและสินเชื่อ ของสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง*

DEVELOPMENT OF GUIDELINES TO STRENGTHEN THE OPERATIONS OF
COMMUNITY FINANCIAL ORGANIZATIONS IN TERMS OF SAVINGS AND CREDIT OF
BAN NHONG-ANG COMMUNITY FINANCIAL INSTITUTION

วิชิต จรุงสุจริตกุล*, พัชรีย์ สุ่มโธกุล, กรวรรณ สืบสม

Wichit Charungsutjaritkul*, Patcharee Sumethokul, Korawan Seubsom

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

The Graduate School, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: wijittonr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน 2) เพื่อพัฒนาแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในด้านการออมและสินเชื่อ 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการออมและสินเชื่อ โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากตัวอย่างสมาชิก จำนวน 263 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า องค์กรการเงินชุมชน มีความเข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน ทั้ง 5 ด้าน โดยด้านที่มีความเข้มแข็งมากที่สุด คือ ด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 อยู่ในระดับมาก มีการแผนการระดมเงินฝากและสินเชื่อที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งใช้ในการออกแบบนวัตกรรมแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในด้านการออมและการให้สินเชื่อ โดยได้นวัตกรรมกระบวนการที่เป็นปัญญาในการขับเคลื่อน 4 ด้าน ที่เป็นเสาหลักของการขับเคลื่อน องค์กรการเงินชุมชน จากนั้นได้มีการทดลองใช้แนวทางดังกล่าวแล้ว ได้มีผลการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรม 3 ด้าน คือ ด้านกระบวนการพัฒนา ด้านคุณค่าและประโยชน์ และประสิทธิภาพของนวัตกรรม ผลการประเมินพบว่า ค่าเฉลี่ยได้เท่ากับ 4.67 (ระดับมากที่สุด) ซึ่งถือว่า นวัตกรรมกระบวนการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนนี้อยู่ในระดับดีมาก และนอกจากนั้นตัวชี้วัดทางการเงินการขององค์กรการเงินชุมชน มีอัตราการเพิ่มขึ้นทุกตัวชี้วัด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานสำคัญที่สร้างความไว้วางใจและความมั่นคงให้กับสถาบันการเงินชุมชน

คำสำคัญ: แนวทาง, ความเข้มแข็ง, องค์กรการเงินชุมชน, การออม, สินเชื่อ

Abstract

This research aims to 1) Study the current status and strength of community financial organizations, 2) Develop guidelines to strengthen the operations of community financial organizations in terms of savings and credit, and 3) Evaluate the effectiveness of guidelines to strengthen savings

and credit using a research and development model. Quantitative data were collected using a questionnaire using a simple random sampling method from a sample of 263 members. Data were analyzed using statistics such as numbers, percentages, and means. Qualitative data were collected using focus group discussions and expert seminars. Data were analyzed using content analysis. The research results found that community financial organizations were strong in all 5 aspects. The strongest aspect was planning, with an average score of 4.31, which was at a high level. There was a plan for mobilizing deposits and credit that could be put into practice, which was used to design an innovative approach to strengthen the operations of community financial organizations in terms of savings and credit. The innovation process was a declaration to drive 4 aspects that are the main pillars of driving community financial organizations. After that, the approach was tested and the efficiency of the innovation was evaluated in 3 aspects: development process, value and benefits, and innovation efficiency. The evaluation results found that: The mean score was 4.67 (highest level), which means that the innovation process for strengthening community financial organizations is at a very good level. In addition, the financial indicators of community financial organizations have increased in every indicator. These factors are all important foundations that create trust and stability for community financial institutions.

Keywords: Guidelines, Strength, Community Financial Organization, Savings, Credit

บทนำ

ความเหลื่อมล้ำเป็นหนึ่งในปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญของไทยและหลายประเทศทั่วโลก สะท้อนจากรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงที่สุดและกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำที่สุดของประเทศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในงานศึกษาหลายชิ้น โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank) ชี้ให้เห็นว่า หนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาความเหลื่อมล้ำ คือ การไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) ขั้นพื้นฐานทำให้บุคคลหรือครัวเรือนจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงิน ซึ่งเป็นบริการที่จำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต อันจะนำไปสู่การลดช่องว่างความยากจน (Poverty Gap) และความเหลื่อมล้ำได้ (ธนาคารพัฒนาเอเชีย, 2563)

รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหานี้โดยมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานที่มั่นคงให้แก่ประเทศ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของเศรษฐกิจระดับชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 อย่างไรก็ตาม สถานการณ์เศรษฐกิจที่ถดถอยในปัจจุบัน (พ.ศ. 2566 - 2567) ได้ซ้ำเติมปัญหาให้รุนแรงขึ้น ประชาชนกลุ่มฐานรากมีรายได้ลดลง แต่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบธนาคารได้เนื่องจากขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน องค์กรการเงินชุมชนจึงกลายเป็นที่พึ่งสำคัญในยามวิกฤติ จึงมีนโยบายเร่งด่วน คือ การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุน สนับสนุนสินเชื่อรายย่อย โดยเฉพาะสินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย และได้กำหนดนโยบายระยะการบริหารราชการ 4 ปี ของรัฐบาล โดยได้ระบุความสำคัญถึงการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พัฒนาการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวถึงองค์กรการเงินชุมชน จากสถานการณ์เศรษฐกิจที่ถดถอยในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2566 - 2567 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) น้อยกว่าร้อยละ 2 ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มฐานรากตามชุมชนยังมีรายได้ไม่สูงมาก แต่ถูกซ้ำเติมด้วยเศรษฐกิจถดถอย

ในระยะต่อมาหลังจากวิกฤติโควิด ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และยังไม่อาจเข้าถึงระบบธนาคารและสถาบันการเงินได้ ด้วยมีรายได้ไม่แน่นอน รวมถึงขาดหลักทรัพย์ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการการออม และสินเชื่อได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

สำหรับในจังหวัดนครศรีธรรมราชจากข้อมูลรายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2562 (สำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2563) ครัวเรือนประมาณ 478,749 ครัวเรือน โดยครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 21,464 บาท มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 30,904 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 60,000 บาทต่อครัวเรือน โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจในประเด็นหนี้สิน คือ ส่วนใหญ่ครัวเรือนเป็นหนี้ในระบบ โดยครัวเรือนที่มีหนี้ในระบบอย่างเดียวถึงร้อยละ 93.1 โดยส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อใช้ทำการเกษตร ร้อยละ 15 รองลงมา คือ ใช้ทำธุรกิจ ร้อยละ 14.4 และหนี้อื่น ๆ ทั้งนี้ เป็นหนี้สินจากสินเชื่อขององค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่ส่วนหนึ่ง โดยองค์กรการเงินชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งสินเชื่อในพื้นที่ โดยพื้นที่การศึกษาของ “สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง” ซึ่งดำเนินการมากกว่า 30 ปี สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายอย่างชัดเจน ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน สมาชิกมีความต้องการสินเชื่อเพิ่มสูงขึ้น ถึงร้อยละ 12 เพื่อใช้จ่ายและประกอบชีพตามเศรษฐกิจที่ราคาสินค้าแพงขึ้น ซึ่งได้รับผลกระทบเหมือนกันกับพื้นที่อื่น ๆ แต่หนี้เสียก็มากตามไปด้วยถึงร้อยละ 5 แต่ในทางกลับกันความสามารถในการออมเงินเท่าเดิม ซึ่งการออมถือเป็นฐานทุนที่สำคัญของสถาบันฯ โดยสถานะที่ไม่สมดุลระหว่างความต้องการสินเชื่อที่สูงขึ้นและการออมที่ลดน้อยลงนี้ ถือเป็นช่องว่างของปัญหาที่สำคัญได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพทางการเงินของสถาบันการเงินโดยทั่ว ๆ ไป แต่สถาบันการเงินบ้านหนองอ่างได้เล็งเห็นช่องว่างของปัญหาดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้น จึงได้ริเริ่มที่จะปรับสมดุลของฐานเงินจากการออมและการให้สินเชื่อ ที่จะร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเงินได้ (สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง, 2565)

จากปัญหาดังกล่าว จึงนำมาสู่ความจำเป็นในการศึกษาเพื่อ “พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการออมและให้สินเชื่อขององค์กรการเงินชุมชน” โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการออมและการให้สินเชื่อให้กลับมามีความเหมาะสมและยั่งยืน การศึกษานี้มุ่งหวังที่จะวางแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพบนหลักธรรมาภิบาลและความโปร่งใส ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อให้้องค์กรการเงินชุมชนมีสภาพคล่องและสถานะทางการเงินที่มั่นคง ซึ่งอาจจะมีผลต่อศักยภาพในการเป็นที่พึ่งให้กับสมาชิกในระยะยาวได้ และหากมีแนวทางการเสริมสร้างที่จะมาสร้างความเข้มแข็งให้กับการดำเนินงานได้มากยิ่งขึ้นหรือสามารถขยายผลไปยังองค์กรการเงินอื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในด้านการออมและสินเชื่อ
3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการออมและสินเชื่อ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อทำความเข้าใจสภาพปัจจุบันของสถาบันฯ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิก จำนวน 263 คน (Yamane, T., 1973) ซึ่งคำนวณจากประชากร คือ สมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งหมด 820 คน และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีค่า IOC

มากกว่า 0.50 ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นสูงถึง 0.95 จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และแปรผลตามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ระยะที่ 2 มุ่งเน้นการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านการออมและการให้สินเชื่อ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามแนวคิดของ ชาย โพธิ์สิตา เริ่มจากการจัดทำร่างแนวทางฯ แล้วนำไปผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 16 คน เพื่อยกร่างและปรับปรุงแนวทางฯ นอกจากนี้ ยังมีการจัดสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านองค์กรการเงินชุมชน นวัตกรรม และการเงิน เพื่อออกแบบและตรวจสอบแนวทางฯ ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้แนวทางที่น่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพ (ชาย โพธิ์สิตา, 2566)

ระยะที่ 3 เป็นขั้นตอนการทดลองใช้และประเมินประสิทธิภาพของแนวทางหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ณ สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง โดยมีการใช้แบบประเมินผลตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ เพื่อวัดผลความสำเร็จของการดำเนินงาน สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ได้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากกลุ่มบุคคลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 3 คน ได้แก่ นักวิชาการ ผู้บริหาร กรรมการ ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและตรงประเด็นสำหรับการพัฒนาแนวทางฯ ให้ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 3 นี้ ใช้เครื่องมือเป็นแบบประเมินนวัตกรรมแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการออมและการให้สินเชื่อขององค์กรการเงินชุมชน ที่ได้มีการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัดเป็นรายข้อรวมจำนวนข้อ 19 ข้อ โดยข้อคำถามทั้ง 19 ข้อ ได้ค่า IOC มากกว่า 0.80 ทุกข้อ จึงใช้ในการประเมินนวัตกรรมต่อไปได้นำไปประเมินนวัตกรรม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินนั้นใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

1.ผลการการศึกษาในระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน

จากผลการศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่างมีประวัติความเป็นมาที่สะท้อนถึงความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างแท้จริง โดยเริ่มต้นจากการเป็นกลุ่มออมทรัพย์เล็ก ๆ ในปี พ.ศ. 2538 และได้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านการสนับสนุนจากชุมชน จนกระทั่งได้จดทะเบียนเป็นสถาบันการเงินประชาชนตามกฎหมายในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นการยืนยันได้ถึงความน่าเชื่อถือและความมั่นคง วัตถุประสงค์หลักของสถาบันฯ คือ การส่งเสริมการออม เป็นแหล่งเงินทุนประกอบอาชีพ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยให้บริการที่หลากหลายทั้งการรับฝากเงิน บริการเงินกู้ และการจัดสวัสดิการต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีจุดเด่น คือ การส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้การทำงาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการสืบทอดงานของสถาบันฯ ในอนาคต และสำหรับการสำรวจข้อมูลทั่วไป มีดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่ (n = 263)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	47	17.87
หญิง	216	82.13
รวม	263	100.00

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่ (n = 263)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	217	82.51
ปริญญาตรี	27	10.27
สูงกว่าปริญญาตรี	19	7.22
รวม	263	100.00
อาชีพ		
ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง	35	13.31
ข้าราชการ	6	2.28
เกษตรกร	145	55.13
ค้าขาย/นักธุรกิจ	28	10.65
นักเรียน/นักศึกษา	1	0.38
พนักงานบริษัท	4	1.52
ว่างงาน	20	7.60
อื่น ๆ	24	9.13
รวม	263	100.00
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 10,000 บาท	105	39.92
10,001 - 20,000 บาท	81	30.80
20,001 - 30,000 บาท	42	15.97
30,001 - 40,000 บาท	20	7.60
40,001 - 50,000 บาท	6	2.28
50,000 บาทขึ้นไป	9	3.42
รวม	263	100.00
มีการออมเงินกับองค์การการเงินชุมชน		
ไม่มี	44	16.73
มี	219	83.27
รวม	263	100.00
ลักษณะการออมเงิน		
รายเดือน	251	95.44
รายปี	12	4.56
รวม	263	100.00
มีการกู้เงินกับองค์การการเงินชุมชน		
ไม่มี	101	38.40
มี	162	61.60
รวม	263	100.00
วัตถุประสงค์การกู้เงิน		
ประกอบอาชีพ	103	61.31
ที่อยู่อาศัย	37	22.02
การอุปโภคบริโภค	14	8.33
ยานพาหนะ	2	1.19
ค่ารักษาพยาบาล	6	3.57
อื่น ๆ	6	3.57
รวม	168	100.00

จากตารางที่ 1 สำหรับผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป จากการสำรวจสมาชิก จำนวน 263 คน พบว่า ลักษณะทางประชากรและบทบาทที่สำคัญของสถาบันฯ ได้อย่างชัดเจน โดยพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 82.13) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 82.51) และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก (ร้อยละ 55.13) ข้อมูลจากการสำรวจชี้ให้เห็นว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท แต่ถึงกระนั้นสมาชิก ถึงร้อยละ 83.27 มีการออมเงินกับสถาบันฯ อย่างต่อเนื่อง และร้อยละ 61.60 ใช้บริการสินเชื่อโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 61.31) ข้อมูลเหล่านี้ยืนยันได้ว่าสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญและเป็นที่พึ่งทางการเงินหลักของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจ่ายเงินที่ตรงเวลา และความน่าเชื่อถือของสถาบันฯ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงและความไว้วางใจให้กับสมาชิก

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
ด้านการวางแผน	4.31		
1. สถาบันการเงินชุมชนมีการจัดทำแผนการดำเนินงานทั้งระยะสั้น ระยะยาว เช่น การวางแผนการระดมเงินฝากหรือการติดตามหนี้	4.32	0.635	มาก
2. มีแผนการระดมเงินฝากและสินเชื่อที่วางไว้สามารถดำเนินงานได้ตามแผนและหากมีปัญหาเกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้	4.37	0.596	มาก
3. การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านเงินฝาก ด้านสินเชื่อได้ยึดถือระเบียบ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ เป็นหลักในการปฏิบัติ	4.35	0.605	มาก
4. คณะกรรมการและสมาชิกมีส่วนร่วมช่วยในการวางแผน การออม สินเชื่อ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมาย การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน	4.19	0.667	มาก
ด้านการจัดองค์กร	4.27		
5. สถาบันการเงินชุมชนมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานด้านการออม สินเชื่อ ของคณะกรรมการมีความชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและเหมาะสม	4.36	0.631	มาก
6. สถาบันการเงินชุมชนมีวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนให้ทำหน้าที่ด้านเงินฝากหรือด้านสินเชื่อเหมาะสม	4.32	0.603	มาก
7. สถาบันการเงินชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิก/ชุมชนในพื้นที่ทราบและเข้าใจถึง กิจกรรมด้านเงินออม ด้านสินเชื่อ ที่จะดำเนินการอย่างทั่วถึง	4.29	0.681	มาก
8. คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิก เข้าใจวัตถุประสงค์ในการระดมเงินออม และการเร่งชำระหนี้ให้ตรงตามเงื่อนไขของสถาบันการเงินชุมชน	4.27	0.664	มาก
9. คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิก เข้าใจในระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการออม และด้านสินเชื่อ	4.14	0.680	มาก
ด้านการควบคุมและตรวจสอบ	4.28		
10. สถาบันการเงินชุมชนมีการควบคุม ตรวจสอบ การฝากเงินและการใช้สินเชื่อ ของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ	4.24	0.611	มาก
11. คณะกรรมการได้จัดทำบัญชีและรายงานผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนให้สมาชิก ทราบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งด้านยอดเงินฝากและยอดสินเชื่อคงเหลือ	4.37	0.609	มาก
12. ผู้ตรวจสอบทั้งภายในและภายนอก ได้ดำเนินการตรวจสอบ ควบคุม การดำเนินงาน ทั้งด้านเงินฝาก และด้านสินเชื่อ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.21	0.701	มาก

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน (ต่อ)

ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.19		
13. สมาชิกมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนของสถาบันฯ เช่น มีการฝากเงินออม อย่างสม่ำเสมอ	4.29	0.681	มาก
14. สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน ด้านเงินออม ด้านสินเชื่อ อย่างสม่ำเสมอ	4.15	0.618	มาก
15. สถาบันการเงินชุมชนได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมจัดทำระเบียบข้อบังคับสถาบันการเงินชุมชน	4.17	0.719	มาก
16. สมาชิกได้เข้าร่วมการประชุมอย่างสม่ำเสมอและรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับด้านรายงานการเงิน	4.17	0.758	มาก

ผลการศึกษาความเข้มแข็งจากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นในระดับมากต่อความเข้มแข็งในทุกด้าน โดยด้านที่มีความเข้มแข็งสูงสุด คือ ด้านการวางแผน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31) ซึ่งสะท้อนจากการมีแผนระดมเงินฝากและสินเชื่อที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและแก้ไขตามสถานการณ์ได้ รองลงมา คือ ด้านการควบคุมและตรวจสอบ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28) ที่มีความโปร่งใสในการจัดทำบัญชีและรายงานผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ด้านการจัดองค์กร (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27) ที่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการอย่างชัดเจน และสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วมก็มีความเข้มแข็งในระดับสูงเช่นกัน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20) โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานสำคัญที่สร้างความไว้วางใจและความมั่นคงให้กับสถาบันฯ ตลอดมา

2. ผลการการศึกษาในระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในด้านการออมและสินเชื่อ

ผลการวิจัยจากการสนทนากลุ่ม: การบริหารจัดการและรูปแบบการดำเนินงานนั้นสถาบันฯ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาระบบบริหารจัดการโดยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบการดำเนินงานของสถาบันฯ ได้แบ่งออกเป็นคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการบริหารทำหน้าที่กำหนดนโยบายและกำกับดูแล ส่วนคณะกรรมการดำเนินงานแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายสินเชื่อ ฝ่ายสะสมทรัพย์ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายการเงินและบัญชี ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายตรวจสอบ และฝ่ายรักษาความสะอาด ซึ่งแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยมีโครงการเยาวชนต้นกล้าสถาบันฯ เพื่อฝึกฝนและเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนในการสืบทอดงานของสถาบันฯ ในอนาคต การดำเนินงานของสถาบันฯ เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ: การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจัดขึ้นเพื่อระดมความคิดเห็น และออกแบบแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันฯ โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านองค์กรการเงินชุมชน นวัตกรรม และการเงินและบัญชี จำนวน 5 คน ผลจากการสัมภาษณ์ ได้แนวทางในการพัฒนานวัตกรรม โดยเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งใน 4 ด้านหลัก คือ 1) การสร้างฐานเงินจากการออม 2) การส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง 3) การบริหารจัดการเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และ 4) การเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งแนวทางเหล่านี้นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมที่เรียกว่า “ปฏิญญา The White House สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง องค์กรสีขาว” นวัตกรรมนี้เป็นนวัตกรรม กระบวนการที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันฯ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การออมเป็นฐานเงิน 2) สินเชื่อที่มีคุณภาพ 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 4) การกำกับดูแลอย่างมีธรรมาภิบาล

ภาพที่ 1 นวัตกรรม The White House สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง องค์กรสีขา

จากภาพที่ 1 มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การสร้างฐานเงินออม โดยเน้นการออมในครัวเรือน ขยายสมาชิกออมให้ทั่วถึง 2) การปล่อยสินเชื่ออย่างมีเป้าหมาย ให้อยู่มีเพื่ออาชีพ มีรายได้และความสามารถชำระคืนได้ 3) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการ มีค่าตอบแทน 4) เครือข่ายและการตรวจสอบ โดยมีการทำงานร่วมกับภายนอก เชื่อมโยงสู่ชุมชนอื่น และสร้างภาพลักษณ์โปร่งใส ซึ่งแนวทางนี้สรุปเป็นแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งจากภายใน โดยส่งเสริมการออม การให้สินเชื่ออย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการที่ดี และการสร้างเครือข่าย นวัตกรรมที่ได้เป็นนวัตกรรมกระบวนการ คือ “ปฏิกูญา The White House สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง องค์กรสีขา” เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อให้สถาบันฯ สามารถเติบโตอย่างยั่งยืน และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

3. ผลการศึกษาในระยะที่ 3 ประเมินประสิทธิภาพของแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการออมและสินเชื่อ

ในระยะที่ 3 นี้ เป็นการนำนวัตกรรมที่ได้จากระยะที่ 2 ไปทดลองใช้จริงกับสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง เป็นระยะเวลา 1 ปี (30 กันยายน 2566 - 30 ตุลาคม 2567) และมีการประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรม โดยผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 (ระดับมากที่สุด) ส่วนผลการประเมินตัวชี้วัดที่ส่งผลเชิงบวกต่อผลประกอบการ โดยตัวชี้วัดของการประกอบการ ดังนี้ 1) จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.06 2) ยอดเงินสมาชิกสะสมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 10.80 3) ยอดเงินสมาชิกฝากพิเศษเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.16 4) ยอดเงินกู้สมาชิก เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.17 5) รายได้ จากดอกเบี้ยรับ เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.89 6) รายรับรวม เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.02 และ 7) หนี้เสีย (NPL) ลดลงร้อยละ 20

สรุปผลการประเมินดังกล่าว พบว่า นวัตกรรมส่งผลเชิงบวกต่อผลประกอบการการใช้ตัวชี้วัด ที่ได้จากผลการวิจัยในระยะที่ 2 ได้แก่ 1) การออมเป็นฐานเงิน 2) สินเชื่อที่มีคุณภาพ 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 4) การกำกับดูแลอย่างมีธรรมาภิบาล ตามหลักการ 4 ด้าน ของนวัตกรรมในข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของนวัตกรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการออมและการให้สินเชื่อ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นกลุ่มองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมโดยมีเครื่องมือด้านการเงินเป็นหลัก เพื่อให้บริการแก่ประชาชนในบริเวณชุมชนเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน โดยเน้นให้ความสำคัญกับประชาชนฐานรากให้สามารถเข้าถึงบริการทางการเงิน ทั้งด้านการออม ด้านสินเชื่อ ด้านสวัสดิการ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามหลักการของการเงินชุมชนของงานวิจัยนี้ที่องค์กรการเงินมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกให้บริการทางการเงินแก่ประชาชนในระดับฐานราก ทั้งในด้านการออม สินเชื่อ และสวัสดิการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการเงินชุมชนตามนิยามของ (วารณี วิชัยศิริ และคณะ, 2561) ที่เน้นการบริหารจัดการเงินอย่างมีประสิทธิภาพในระดับครัวเรือน และการเป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญ 7 ประการ เช่น การวางแผน การสื่อสาร และภาวะผู้นำ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และนำไปสู่แนวปฏิบัติที่เน้นความซื่อสัตย์ สุจริตของคณะกรรมการ และการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันในหมู่สมาชิก (พระปัญญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี และกฤตวรรณ สาหร่าย, 2565) ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งขององค์กรจากทุนทางสังคมของชุมชนเอง และสำหรับบทบาทขององค์กรการเงินชุมชนในงานวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศ ที่พบว่า องค์กรการเงินชุมชนมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต บรรเทาความยากจน และส่งเสริมความรู้ทางการเงินให้แก่คนในชุมชน (Putri, S. R. et al. , 2025) โดยช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกิจกรรมการออมและสินเชื่อได้ ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้และการออมอย่างมีนัยสำคัญ

2. นวัตกรรมแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในด้านการออมและสินเชื่อ จากการวิจัยนี้นวัตกรรมมีองค์ประกอบสำคัญ ที่พบว่า ความน่าเชื่อถือของประธานและของคณะกรรมการ ต้องมีความโปร่งใสซื่อสัตย์ของคณะกรรมการ รวมถึงการกำกับดูแลอย่างมีธรรมาภิบาลระบบการตรวจสอบที่โปร่งใส สอดคล้องกับการศึกษาของสุรัช กังวล และพหล ศักดิ์กะทัศน์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรทางการเงินชุมชนในด้านการออมและการเข้าถึงแหล่งทุนที่เป็นธรรม (สุรัช กังวล และพหล ศักดิ์กะทัศน์, 2560) โดยงานวิจัยพบว่า การบริหารจัดการที่ดี คณะกรรมการได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนอย่างยั่งยืนได้ ส่วนความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการออมและการให้สินเชื่อ

3. ในการประเมินประสิทธิภาพของแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการออมและสินเชื่อและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลของงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับหลักการของธนาคารออมสิน (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน, 2561) ที่ได้รับบุถึงดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ เช่น การประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ และความโปร่งใสในการตรวจสอบบัญชี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก รวมถึงมีตัวชี้วัดระบบการส่งเสริมการออมในกลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงการจัดสรรทุนการศึกษา และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดขององค์กรการเงินในต่างประเทศ แต่ยังไม่ค่อยพบเห็นในบริบทของประเทศไทยมากนัก

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้มีข้อแตกต่างที่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ในข้างต้น คือ การศึกษาวิจัยนี้ไม่ได้เน้นการจัดสรรสวัสดิการคืนสู่สมาชิก ด้วยเหตุผลผู้วิจัยมุ่งเน้นความเข้มแข็งและประสิทธิภาพด้านการเงินจากทุนของฐานเงินออม นำไปสร้างรายได้จากการปล่อยสินเชื่อ เกิดเป็นผลกำไรแล้วจัดสรรเป็นเงินปันผลก่อนจัดสรรเป็นสวัสดิการ ซึ่งงานวิจัยองค์การการเงินชุมชนอื่น ๆ นั้นมักมีมุ่งเน้นการศึกษาการจัดสรรสวัสดิการให้แก่สมาชิกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลจากการวิจัยนี้ พบว่า องค์ประกอบสำคัญของแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์การการเงินชุมชน ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของประธานและของคณะกรรมการ ต้องมีความโปร่งใสซื่อสัตย์ของคณะกรรมการ รวมถึงการกำกับดูแลอย่างมีธรรมาภิบาลระบบการตรวจสอบที่โปร่งใส จากงานวิจัยนี้ใช้ในการยกระดับการบริหารจัดการด้านการออมและการให้สินเชื่อขององค์การการเงินชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับองค์การการเงินชุมชนอื่น ๆ ได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจฐานราก โดยมีหัวใจสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์การการเงินชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือในการบริหารงาน ซึ่งผู้ที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อน คือ ประธาน และคณะกรรมการ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรกลุ่มนี้ โดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างความรู้ความเข้าใจในประเด็นสำคัญต่าง ๆ เช่น หลักการทางการเงิน การออม การสร้างภูมิคุ้มกันด้านสินเชื่อ และแนวทางการแก้ไขหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสจะทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นและเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรมากยิ่งขึ้นจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนในที่สุด สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระดับครัวเรือนทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ทางการเงินส่วนบุคคลที่ลึกซึ้งกว่าแค่การทำบัญชีรายรับรายจ่าย แต่ต้องครอบคลุมถึงการวางแผนการเงิน การออมเพื่อต่อยอด และการลงทุนสร้างอาชีพ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและนักวิชาการควรเข้ามาช่วยหนุนเสริมองค์ความรู้เหล่านี้ผ่านองค์การการเงินชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการออม การลงทุน และการบริหารความเสี่ยงทางการเงินอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจจะส่งผลดีต่อการช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนต่อไปได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพธิ์สิตา. (2566). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธนาคารพัฒนาเอเชีย. (2563). สถาบันการเงินรายย่อยช่วยให้ครัวเรือนและธุรกิจที่ยากจนอยู่รอดและเติบโตได้อย่างไร: 6. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/sxm4Z>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พระปยุตฺถาพัฒน์ แสงวงศ์ดี และกฤตวรรณ สาหร่าย. (2565). ปัจจัยสู่ความสำเร็จสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ ตำบลเวียง อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 7(1), 177-193.
- วารณี วิชัยศิริ และคณะ. (2561). แนวทางการบริหารจัดการการเงินชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านสันป่าส้าน หมู่ที่ 12 ตำบลห้วยแก้ว อำเภอกุกามยาว จังหวัดพะเยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน. (2561). ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งขององค์การการเงินชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/IJhec>

- สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองอ่าง. (2565). รายงานกิจการประจำปี 2565. อำเภอกันสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 18 มกราคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/bl7kC>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). ปฏิรูปสังคมเน้นส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง สร้างฐานประเทศมั่นคงยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://shorturl.asia/4ZP6l>
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2563). รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2562. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://shorturl.asia/rYU2v>
- สุรัชย์ กังวล และพหล ศักดิ์กะทัศน์. (2560). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานขององค์กรทางการเงินชุมชนในด้านการออมและการเข้าถึงแหล่งทุนที่เป็นธรรม. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/Gl094>
- Putri, S. R. et al. (2025). The Role of Microfinance Institutions in Community Economic Empowerment: Perspectives of Actors and Customers. *International Journal of Education, Social Studies, and Management*, 4(3), 1310-1317.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. (7th ed.). New York: Harper & Row.

การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานราก
ของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยใต้เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม
จังหวัดนครศรีธรรมราช*

PROMOTING TRADITION AND ORDINATION RITUALS TO
WORSHIP PHRA BOROMMATHAT CHEDI ON THE FOUNDATION OF
SOUTHERN SIAMESE LOCOAL BELIEFS TO SUPPORT THE CULTURAL ECONOMY
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระครูโสภณพัฒนบัณฑิต (สมปอง นุ่นนุ่น)*, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปริดา บัวเมือง), พระครูโสภณรัตนบัณฑิต (เทพรัตน์ เรืองศรี)
Phrakru Sophonpattanabundit (Sompong Noonnum)*, Phra Vajraputthibandit (Preeda Buamuang), Phrakru Sophonrattanabundit
(Theprat Rueangsri)

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Doctor of Philosophy Program in Buddhism (Social Development), Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: sompong_09@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยใต้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) สร้างภาคีเครือข่ายการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยใต้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูล โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มย่อย จากนั้นเรียบเรียงข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยใต้ เป็นการทดแทนคุณบิดามารดาพัฒนาอุปนิสัย สืบทอดพระพุทธศาสนา สืบสานประเพณี และสร้างกุศลแก่กรรม ช่วยหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การถ่ายทอดความรู้ และการวางแผนพัฒนา โดยใช้วิธีการจัดประเพณีเป็นหลักสูตรระยะสั้น การจัดในวันสำคัญ และการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และ 2) การสร้างภาคีเครือข่ายการส่งเสริมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์และเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยใช้ “SOMPONG MODEL” ผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์สถานการณ์ (S : SWOT), การบริหารจัดการ (O : Organization and Obvious), การทำ MOU (MOU : Memorandum of Understanding), การมีส่วนร่วมของชุมชน (P : Participation and Perfect Point), พิธีการบวช (O : Ordination ceremony), การประสานเครือข่าย (N : Network), และการอบรมผู้บวชใหม่ตามหลักสูตรระยะสั้น (G : Graduated)

คำสำคัญ: ประเพณีและพิธีกรรมการบวช, การบูชา, พระบรมธาตุเจดีย์, เศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม, ความเชื่อท้องถิ่น สยามไทยใต้

Abstract

This research article aims to 1) Promote the tradition and ceremonies of ordination and homage to the Phra Borommathat Chedi based on the beliefs of Southern Thai local faiths, in order to support and strengthen the cultural economy of Nakhon Si Thammarat Province, and 2) Establish a network of alliances to promote these traditions and ceremonies, also aimed at bolstering the cultural economy of Nakhon Si Thammarat Province. This is qualitative research involving participant observation, in-depth interviews with key informants, and focus group discussions. The collected data were then organized according to content analysis principles. The findings reveal that: 1) Promoting the tradition and ceremonies of ordination and homage to the Phra Borommathat Chedi, rooted in Southern Thai local beliefs, serves as a way to repay parents, develop personal character, perpetuate Buddhism, preserve traditions, and generate merit to resolve karma. This aids in boosting the cultural economy of Nakhon Si Thammarat Province through awareness creation, community participation, knowledge transfer, and development planning. These are achieved through short-term course-based festivals, celebrations on significant days, and collaboration between government and private entities. 2) Establishing a network to promote the ordination rituals of Phra Borommathat Chedi and the cultural economy of Nakhon Si Thammarat Province is driven by the "SOMPONG MODEL." This model proceeds through the following steps: Situation analysis (S: SWOT), Organization and Obvious management (O: Organization and Obvious), Memorandum of Understanding (MOU: Memorandum of Understanding), Community Participation and Perfect Point (P: Participation and Perfect Point), Ordination ceremony (O: Ordination ceremony), Network coordination (N: Network), and Graduated training for new ordinands through a short course (G: Graduated).

Keywords: Tradition and Ceremonies of Ordination, Worship, Phra Borommathat Chedi, The Cultural Based on Economy, Southern Thai Local Faiths

บทนำ

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นนครแห่งอารยธรรม เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของภาคใต้ โดยมีพระบรมธาตุเจดีย์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นปูชนียสถานคู่บ้านเมืองที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย และเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย (อรุณ รอดประดิษฐ์, 2561) ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ไม่ได้มีเพียงความศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนา เท่านั้น แต่ยังผสมผสานกับความเชื่อท้องถิ่นด้านไสยศาสตร์ ผีวิญญาณ การบวช และโชคลาง ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิต ของคนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน (อิทธิราชย์ นันชนัตติ, 2558) ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบวชและการแก้บน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของพระบรมธาตุเจดีย์ (พระมหาประทีป ทองน้ำแก้ว และคณะ, 2561) ชาวบ้าน และพุทธศาสนิกชนมักมาบวชหรือแก้บนเพื่อขอพรให้ชีวิตปลอดภัยและสมหวัง ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่าง ความเชื่อท้องถิ่นกับหลักพระพุทธศาสนา (พระมหาทวี บุญทะมาตร์ และคณะ, 2562)

การบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน โดยเฉพาะในกลุ่มชาวไทยพุทธ ภาคใต้และชาวไทยเชื้อสายในมาเลเซีย ที่มีความเชื่อว่า การบวชหรือการมาแก้บนด้วยการนำบุตรหลานมาบวช ที่พระบรมธาตุเจดีย์จะช่วยให้สมปรารถนาในสิ่งที่ขอไว้ (ปรีชา นุ่นสุข และวิรัตน์ ธีระกุล, 2531) ความเชื่อนี้ส่งผลให้มีผู้เดินทางมาสักการะและประกอบพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเทศกาลสำคัญและนอกฤดูกาล สร้างรายได้ให้กับชุมชนรอบวัดและเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์การนำสิ่งของไปบูชาองค์พระบรมธาตุเจดีย์ จะเกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวและยังเชื่ออีกว่าผลบุญอันนี้จะเป็นปัจจัยดลบันดาล ให้ได้เกิดในยุศของ พระศรีอริยเมตไตรยหรืออาจเป็นปัจจัยนำไปสู่นิพพาน (สันติ อุณจะนา, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการกว้าง ๆ ของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ซึ่งจะเน้นย้ำที่เรื่องการทำบุญและการสักการะพระธาตุและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ แม้การบวชเป็นแก่นของการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา ยังมีลักษณะที่ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนาในบางประการ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้น กฎแห่งกรรม และเหตุผล ไม่ใช่การอ้อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดลบันดาล (อเทวนิยม) แต่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับความเชื่อเดิมที่ผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนา และไสยศาสตร์ (พระมหาพชร กิตติวรเมธี, 2564) ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่าควรส่งเสริมประเพณีนี้ในรูปแบบใด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้อง แต่การเชื่อมโยงกับการบูชาเจดีย์ก็ถือเป็นการแสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธาและเป็นหนทางในการสะสมบุญ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อและประเพณีทางพระพุทธศาสนา ที่นิยมปฏิบัติกัน โดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทย การปฏิบัติเช่นนี้มีผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนศรัทธาอันลึกซึ้งในชุมชน การบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ยังมีบทบาทสำคัญ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำหน้าที่เป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดแรง กระเพื่อมทางเศรษฐกิจ พิธีกรรมที่ละเอียดอ่อนและยิ่งใหญ่ดึงดูดผู้เข้าร่วมจำนวนมาก ทั้งผู้บวช ครอบครัว และ นักท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในท้องถิ่น ความต้องการนี้ส่งผลโดยตรงต่อธุรกิจ ในพื้นที่ เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร และบริการขนส่ง ยิ่งไปกว่านั้น พิธีกรรมยังสร้างตลาดสำหรับงานฝีมือ พื้นบ้าน อุปกรณ์ทางศาสนา และเครื่องแต่งกายสำหรับพิธี ซึ่งสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับช่างฝีมือและ ผู้ค้าท้องถิ่น มีรายได้มั่นคงจากการขายเครื่องสักการะและบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานความเชื่อท้องถิ่น โดยไม่ละทิ้งหลักพระพุทธศาสนา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสนับสนุน เศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยจะช่วยพัฒนารูปแบบการสักการะที่สอดคล้องกับ หลักพุทธธรรม พร้อมทั้งสร้างศูนย์การเรียนรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่น สยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมและความสำคัญของการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์การจัดการแหล่งเรียนรู้ฐานวัฒนธรรมและศึกษาเส้นทางและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวฐานวัฒนธรรม ได้ศึกษาใน 3 ลักษณะ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

(Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussions) ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์ วัดหน้าพระบรมธาตุ ซึ่งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมการบวชบูชาพระธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการบวชตั้งแต่ต้นจนจบ ทำให้สามารถมีส่วนร่วมและสังเกตได้ในทุกกระบวนการ เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพและปัญหา

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 35 คน ซึ่งประกอบด้วย 6 กลุ่ม ได้แก่

- 2.1 พระอุปัชฌาย์ จำนวน 5 รูป
- 2.2 นักวิชาการ จำนวน 5 รูป/คน
- 2.3 ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 รูป/คน
- 2.4 ผู้บวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ จำนวน 5 รูป
- 2.5 พ่อแม่ผู้บวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ จำนวน 10 คน
- 2.6 พ่อค้าแม่ค้า ผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน

เพื่อศึกษาข้อมูลส่งเสริม และสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อให้หนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussions) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 รูป/คน เพื่อการพัฒนาและการยืนยันรูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตีความข้อมูลจากเอกสาร แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เอกสารผ่านการกำหนดประเด็น การตีความข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้อง และการนำเสนอแบบพรรณนา 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ สร้างข้อสรุป และเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสกัดองค์ความรู้ ยืนยันรูปแบบการส่งเสริมประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ และเชื่อมโยงกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ช่วยให้ได้ข้อสรุปที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

1. การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอน ดังนี้ 1) การสร้างความตระหนักให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) การถ่ายทอดความรู้ประเพณีทุกอย่าง และ 4) การวางแผนและพัฒนา

1.2 การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยวิธีการ 1) การจัดประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เป็นหลักสูตรระยะสั้น 2) การจัดประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 สถาบัน ควรมีการจัดทำหลักสูตรการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์

เป็นหลักสูตรระยะสั้น ร่วมกับคณะสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย 4) ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ควรร่วมมือกันในการจัดประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ให้เป็นประเพณีหลักของพระพุทธศาสนา เป็นประเพณีสำคัญประจำจังหวัดหรือภูมิภาค และ 5) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ร่วมกันสนับสนุนให้ประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เป็นเครื่องหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของจังหวัด

1.3 เศรษฐกิจและฐานวัฒนธรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ ที่กระจายรายได้เข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ 1) กลุ่มสินค้าประเภทกลุ่มของกิน ได้แก่ ขนมพอง ขนมลา ขนมจีนเมืองคอน ส้มโอทับทิมสยาม มังคุดคัด และเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ 2) สินค้าประเภทเครื่องใช้ เครื่องถม สร้อยสามกษัตริย์ เครื่องทองเหลือง และหัวนะโม 3) ตัวหนังตะลุง และของที่ระลึกจากตัวหนังตะลุง และ 4) กลุ่มยา ได้แก่ ยาหม่อง ยาหอม ยาลม

การส่งเสริมประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ที่ผสมผสานพระพุทธศาสนา ความเชื่อท้องถิ่น และศิลปะพื้นบ้าน ควรดำเนินการผ่าน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การระบุดัศยภาพ โดยเน้นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นทั้งด้านความศักดิ์สิทธิ์ของพระบรมธาตุและความเชื่อสามประการ รวมถึงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การใช้กลยุทธ์ส่งเสริมแบบบูรณาการ ทั้งการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม การออกแบบประสบการณ์เชิงลึก และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงชุมชน วัด และผู้ประกอบการผ่านนวัตกรรมดิจิทัล กิจกรรมมีส่วนร่วม และโครงสร้างพื้นฐานรองรับ และ 3) การประเมินผลกระทบในมิติเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัด

2. การสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำเอา “SOMPONG MODEL” มาใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการ ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) หลักการและการวิเคราะห์สถานการณ์โครงการ (S : SWOT) ที่พบว่า จุดแข็ง: พระบรมธาตุเจดีย์ มรดกแห่งศรัทธา จุดอ่อน: การจัดการบวชเป็นแบบต่างคนต่างบวช โอกาส: ทุกภาคส่วนอยากมีส่วนร่วมกับการบวช อุปสรรค: ความไม่เข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม 2) การบริหารจัดการ (O : Organization and Obvious) เน้นการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีความชัดเจน ภายใต้กรอบ วงจรคุณภาพ ได้แก่ การวางแผน (Plan) การดำเนินการ (Do) การตรวจสอบควบคุม (Check) การปรับปรุง (Act) 3) การจัดทำบันทึกความตกลงร่วมกัน (MOU : Memorandum of Understanding) โดยมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ประสานหน่วยงานคู่จัดทำ MOU ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ จัดทำร่าง MOU พิจารณามีความเห็น ร่าง MOU และจัดพิธีลงนาม MOU 4) การมีส่วนร่วม และการหาจุดลงตัว (P : Participation and Perfect Point) ประกอบด้วย ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ ด้านร่วมดำเนินการ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ และด้านร่วมติดตามประเมินผล 5) พิธีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ (O : Ordination ceremony) แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 ก่อนพิธีอุปสมบท แก่บวชพระบรมธาตุเจดีย์ ช่วงที่ 2 พิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบท และช่วงที่ 3 หลังพิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบทเสร็จแล้วมีการศึกษาอบรมตามหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้บวชใหม่ 6) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ (N : Network) ประกอบด้วย คณะสงฆ์ วัดหน้าพระบรมธาตุ วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช พุทธสมาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช เทศบาลนครนครศรีธรรมราช และองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช และ 7) จบการศึกษาอบรมหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้บวชใหม่ (G : Graduated) ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย หลักธรรม 15 ชั่วโมง หลักวินัย 5 ชั่วโมง พุทธประวัติ 10 ชั่วโมง ศาสนพิธี 5 ชั่วโมง และ

การภาวนา 10 ชั่วโมง และมีการวัดและประเมินผล 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวัดผลก่อนการฝึกอบรม การวัดผล การเรียนรู้ระหว่างการฝึกอบรม การวัดผลหลังการฝึกอบรม และการวัดผลสัมฤทธิ์ จากนั้นผู้ที่ผ่านเกณฑ์การฝึกอบรม จะได้รับวุฒิบัตรจากโครงการ การใช้ SOMPONG MODEL ช่วยเปลี่ยนการบวชบูชาพระบรมธาตุจากกิจกรรม ศาสนาทั่วไป ให้กลายเป็นกลไกขับเคลื่อนทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ที่มีความยั่งยืน มีส่วนร่วม และสามารถต่อยอดสู่การพัฒนาภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชด้วย “SOMPONG MODEL” เป็นการบูรณาการ ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและพัฒนาเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม โดยเน้น การมีส่วนร่วมของเครือข่ายทั้งคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน ผ่านแผนปฏิบัติการเชิงรุกที่ออกแบบ เฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เช่น การฟื้นฟูพิธีกรรมดั้งเดิม การพัฒนาสินค้า OTOP เชื่อมโยงความเชื่อ และการท่องเที่ยว เชิงประสบการณ์ ซึ่งไม่เพียงสืบสานประเพณีอย่างยั่งยืน แต่ยังสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจผ่านห่วงโซ่การผลิต และบริการที่เกี่ยวข้อง ทั้งเครื่องบวช อาหารพื้นเมือง และการท่องเที่ยวเส้นทางบุญ โดยมีกลไกขับเคลื่อนสำคัญ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาองค์ความรู้ และระบบติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดสมดุล ระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมกับการสร้างรายได้ชุมชนอย่างเป็นระบบ

ผลจากการนำ "SOMPONG MODEL" มาใช้ในการสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการบวช บูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในหลายมิติ โดยด้านการจัดการ พิธีกรรม จากเดิมที่ขาดเอกภาพและดำเนินการแบบต่างคนต่างทำ ได้พัฒนาระบบมาตรฐาน 3 ช่วง คือ ก่อนบวช ระหว่างบวช และหลังบวช พร้อมหลักสูตรอบรมระยะสั้น 45 ชั่วโมง ที่ช่วยสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาและประเพณีท้องถิ่นให้กับผู้บวชใหม่ ด้านเศรษฐกิจ เกิดการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าจากกิจกรรม บวชบูชา ทั้งการผลิตเครื่องบวช อาหารพื้นถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เส้นทางบุญ ซึ่งสร้างรายได้ให้ ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม เกิดการฟื้นฟูพิธีกรรมดั้งเดิมที่ใกล้สูญหาย ผสมผสานกับบริบท สมัยใหม่อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายผู้บวชที่ผ่านการอบรมเป็นกำลังสำคัญในการสืบสานประเพณี ทั้งนี้ ความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการร่วมมือของเครือข่ายภาคี 10 หน่วยงาน ทั้งคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ และชุมชน ที่ทำงานร่วมกันภายใต้กรอบ MOU และระบบ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ทำให้การขับเคลื่อนกิจกรรมเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ไม่เพียงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อ ท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประเด็นที่สามารถนำมา อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่น สยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 การสร้างความตระหนักให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 1.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 1.3 การถ่ายทอดความรู้ประเพณีทุกอย่าง
- 1.4 การวางแผนและพัฒนา

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมานาน) และคณะ ที่ได้วิจัยรูปแบบ การส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า รูปแบบในการส่งเสริมประเพณีทาง

พระพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้อ ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนักให้สมาชิกในชุมชนรู้จักคุณค่าของประเพณี 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการเปิดโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ 3) การถ่ายทอดความรู้ โดยอาศัยพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณี เป็นผู้ถ่ายทอด และ 4) การวางแผนและพัฒนา โดยทุกภาคส่วนร่วมกันพัฒนารูปแบบของประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัย (พระครูวิจิตรพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมาน) และคณะ, 2565) และคงอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมของประเพณีไว้ ซึ่งมีวิธีการในการส่งเสริมประเพณีและ พิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐาน วัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ 1) การจัดประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เป็นหลักสูตรระยะสั้น 2) การจัดประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 สถาบัน ควรมีการจัดทำหลักสูตรการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เป็นหลักสูตรระยะสั้น ร่วมกับคณะสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย 4) ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ควรร่วมมือกันในการจัดประเพณี การบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ให้เป็นประเพณีหลักของพระพุทธศาสนา เป็นประเพณีสำคัญประจำจังหวัด หรือภูมิภาค และ 5) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ร่วมกันสนับสนุนให้ประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เป็น เครื่องหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของจังหวัด และเศรษฐกิจและฐานวัฒนธรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ ที่กระจายรายได้เข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ 1) กลุ่มสินค้าประเภทกลุ่มของกิน ได้แก่ ขนมพอง ขนมลา ขนมจีนเมืองคอน ส้มโอทับทิมสยาม มังคุดคัด และเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ 2) สินค้าประเภทเครื่องใช้ เครื่องถม สร้อยสามกษัตริย์ เครื่องทองเหลือง และหัวนะโม 3) ตัวหนังตะลุง และของที่ระลึกจากตัวหนังตะลุง และ 4) กลุ่มยา ได้แก่ ยาหม่อง ยาหอม ยาลม

2. การสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำเอา “SOMPONG MODEL” มาใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการ ซึ่งสามารถสร้างกลไกความร่วมมือ ระหว่างภาคีเครือข่ายได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับการจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ในการวิจัยของ นิธิภัทร บาลศิริ ที่ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” ในบางมิติ ได้แก่ รูปแบบ การอนุรักษ์และสืบทอดวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ชุมชนมอญบางกระดี่ โดยใช้ “ALTPSSVLMCSC Model” โดย A: SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์ SWOT (นิธิภัทร บาลศิริ, 2559) ของอัตลักษณ์ชุมชนมอญ บางกระดี่ และ P : Community Participation การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน เช่นเดียวกับส่งเสริมการบวชบูชา พระบรมธาตุเจดีย์และเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่จะต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์ โครงการ (S : SWOT) เพื่อหา จุดแข็ง: พระบรมธาตุเจดีย์ มรดกแห่งศรัทธา จุดอ่อน: การจัดการบวชเป็นแบบต่าง คนต่างบวช โอกาส: ทุกภาคส่วนอยากมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมการบวช อุปสรรค: ความไม่เข้มแข็งของเศรษฐกิจ ฐานวัฒนธรรม และการสร้างการมีส่วนร่วม และการหาจุดลงตัว (P : Participation and Perfect Point) ประกอบด้วย ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ ด้านร่วมดำเนินการ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ และด้านร่วมติดตามประเมินผลด้วย กระบวนการบริหารจัดการ (O : Organization and Obvious) ที่เน้นการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนและการมี ส่วนร่วมเป็นฐานสำคัญ ด้านการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ภายใต้กรอบ วงจรคุณภาพ ได้แก่ การวางแผน (Plan) การดำเนินการ (Do) การตรวจสอบควบคุม (Check) และการปรับปรุง (Act) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนิ เลิศชาญฤทธิ์ ในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ที่ให้ความสำคัญกับ การประเมินความสำคัญ การวางแผน การจัดการ เป็นการกำหนดแผนการปฏิบัติงานหรือแผนการจัดการที่เหมาะสม ในแผนการปฏิบัติงานควรมียุทธวิธี ในการจัดการทรัพยากรที่กำหนด เป็นระยะยาว (ธนิ เลิศชาญฤทธิ์, 2552) และผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจาก

การจัดการ มีการจัดทำบันทึกความตกลงร่วมกัน (MOU : Memorandum of Understanding) โดยกลไกการสร้างพันธมิตรผ่าน MOU และเครือข่ายความร่วมมือ (N : Network) เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่ได้ผลในทางปฏิบัติ ตามแนวทางของ Starkey, P. ที่ชี้ว่าความสำเร็จของโครงการพัฒนาต้องอาศัยการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายกลุ่ม ในกรณีนี้ การรวมพลังระหว่างสถาบันศาสนา หน่วยงานรัฐ และชุมชนท้องถิ่นช่วยให้สามารถระดมทรัพยากรและความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันมาสนับสนุนโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Starkey, P., 1997)

ในพิธีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ (O : Ordination ceremony) แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 ก่อนพิธีอุปสมบท แก่บ้นพระบรมธาตุเจดีย์

ช่วงที่ 2 พิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบท

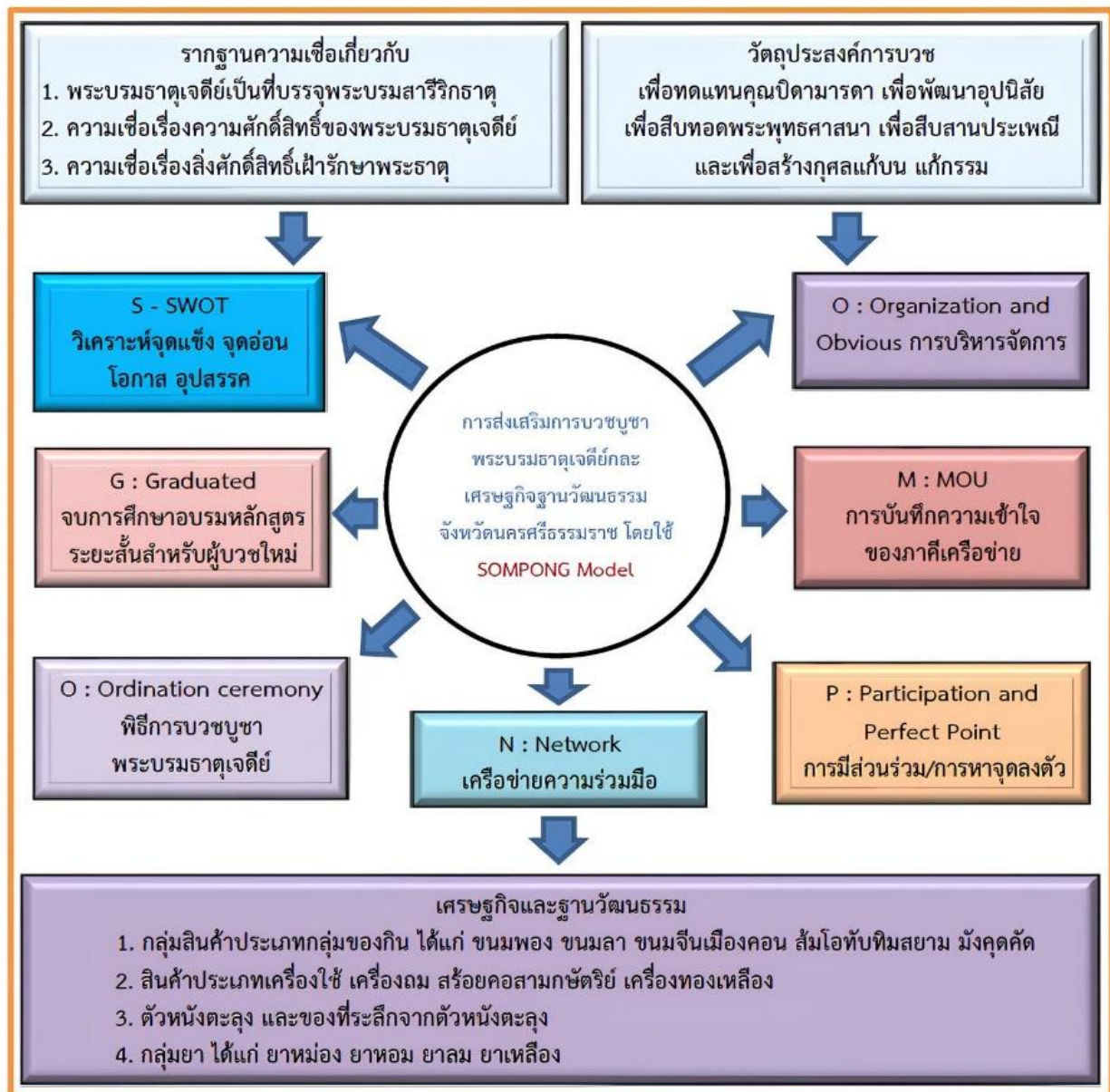
ช่วงที่ 3 หลังพิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบทเสร็จแล้วมีการศึกษาอบรมตามหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้บวชใหม่

ที่เน้นทั้งรูปแบบพิธีกรรมที่ถูกต้องและสาระความรู้ที่ควรได้รับ การจัดหลักสูตร 45 ชั่วโมง ครอบคลุมทั้งหลักธรรม พุทธประวัติ และการปฏิบัติภาวนา ช่วยแก้ปัญหาพื้นฐานเรื่องความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของผู้บวช ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของความเสื่อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการบวชที่ถูกต้อง ตั้งแต่การฝากตัวเป็นศิษย์ ก่อนพิธีการบวช การโกนผม การทำขวัญนาค การมอบผ้าไตรจีวร การกราบบิดามารดา ขั้นตอนพิธีกรรมการบวช ตั้งแต่การขอบวชจนถึงการ บอกตจปญจกรรมฐาน และหลังบวช ในการทำหน้าที่ของศิษย์กับครู หน้าที่ของพระนวกะในการศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัย (พระธรรมโกศาจารย์, (ปัญญานันทภิกขุ), 2555)

เพื่อให้การส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์บนฐานรากของความเชื่อท้องถิ่นสยามไทยได้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องมีการจัดการศึกษาอบรมหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้บวชใหม่ (G : Graduated) เพื่อให้ผู้บวชใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมขั้นพื้นฐาน และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวปฏิบัติขณะอยู่ในสมณเพศ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในโอกาสต่อไป ทั้งนี้ เพราะการบวชตามประเพณี หรือการรักษาประเพณี ควรหาวิธีการที่จะทำให้พระภิกษุที่บวชระยะสั้น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพระธรรมวินัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บวชโดยตรง และจากกระแสแนวความคิดต่อการบวชที่กำลังเปลี่ยนไป ได้ส่งผลให้การบวชในสังคมไทยประสบกับภาวะวิกฤติต่าง ๆ เพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิกฤติการณ์ดังกล่าวได้บั่นทอนความเชื่อมั่นเรื่องการบวชในประเทศไทยว่าการบวชนั้นยังเป็นการทำให้ชีวิตเจริญด้วยคุณธรรม หรือเป็นเพียงผู้ฝึกฝนพัฒนาตนเองมาน้อยเพียงใด ในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาจึงเข้าสู่ยุคเสื่อม ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ พระครูปลัดเอกพันธ์ สิริวัฒนเมธี (อินจันทิก) ที่วิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโมเดลนี้จึงมีลักษณะบูรณาการทั้งในแง่การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงพิธีกรรมเข้ากับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งช่วยสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม (พระครูปลัดเอกพันธ์ สิริวัฒนเมธี (อินจันทิก), 2564)

ความสำเร็จของ SOMPONG MODEL ในกรณีศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจะเกิดผลอย่างยั่งยืนต้องอาศัยแนวทางบูรณาการที่คำนึงถึงทั้งมิติทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ พร้อม ๆ กับการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมอื่น ๆ ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยภายใต้ SOMPONG Model

จังหวัดนครศรีธรรมราชได้นำ “SOMPONG MODEL” มาใช้ในการส่งเสริมประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม โดยโมเดลนี้ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ด้วย SWOT เพื่อระบุจุดแข็ง (มรดกศรัทธาพระบรมธาตุ) จุดอ่อน (การจัดการบวชแบบต่างคนต่างทำ) โอกาสและอุปสรรค 2) การบริหารจัดการแบบมีระบบด้วยวงจร PDCA 3) การจัดทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 5) การจัดพิธีบวช 3 ช่วง (แก่น-บรรพชา-อภิม) 6) การประสานเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันศาสนา การศึกษา และหน่วยงานรัฐ และ 7) การจัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น 45 ชั่วโมง ครอบคลุมหลักธรรม วินัย พุทธประวัติ และการปฏิบัติธรรม ซึ่งโมเดลนี้ช่วยยกระดับการจัดการประเพณีการบวชให้เป็นระบบและส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเกี่ยวกับประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจุบันยังขาดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ แม้ในแต่ละปีจะมีผู้มาบวชเป็นจำนวนมาก แต่ต่างคนต่างมาด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยขาดการประสานงานที่เป็นระบบ ส่งผลให้ผู้บวชขาดโอกาสในการเรียนรู้หลักธรรมอย่างลึกซึ้ง วัดเสียโอกาสในการให้การศึกษาอบรมที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นไม่ได้รับการส่งเสริมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว งานวิจัยเสนอให้ใช้ "SOMPONG MODEL" ซึ่งเป็นโมเดลการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ที่จะช่วยจัดระบบการบวชให้เป็นระเบียบมากขึ้น โดยเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องควบคู่ไปกับการปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรการบวชระยะสั้นที่เน้นทั้งด้านปริยัติ (ความรู้ทางพระพุทธศาสนา) และปฏิบัติ (การนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตจริง) แทนการบวชเพียงเพื่อแก้บนหรือทดแทนคุณบิดามารดาแบบเดิม ซึ่งการขับเคลื่อนนโยบายนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์ และพุทธสมาคม โดยควรมีการประชาสัมพันธ์และสื่อสารอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประเพณีนี้ให้เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัด ที่สามารถเผยแพร่ไปยังระดับนานาชาติ สำหรับแนวทางการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษารูปแบบการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมโดยใช้พระบรมธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและวัฒนธรรม พัฒนาหลักสูตรการบวชระยะสั้นที่เป็นมาตรฐาน ศึกษาวัฒนธรรมการบูชาของชาวไทยในมาเลเซียที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน รวมถึงวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจในมิติต่าง ๆ ทั้งรายได้จากการท่องเที่ยว การจ้างงานในชุมชน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยยกระดับประเพณีการบวชบูชาพระบรมธาตุเจดีย์จากพิธีกรรมท้องถิ่นให้กลายเป็นประเพณีระดับชาติที่ส่งเสริมทั้งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยผู้บวชจะได้รับความรู้ที่ถูกต้อง วัดสามารถทำหน้าที่เผยแผ่พระศาสนาได้อย่างเต็มที่ และชุมชนท้องถิ่นมีรายได้ที่มั่นคงจากกิจกรรมทางวัฒนธรรมนี้

เอกสารอ้างอิง

- ชนิก เลิศชาญฤทธิ. (2552). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิธิภัทร บาลศิริ. (2559). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ชุมชนมอญบางกระบือ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ปรีชา นุ่นสุข และวิรัตน์ ชีระกุล. (2531). พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชกับศิลปวัฒนธรรมและสังคมนครศรีธรรมราช. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 ศิลปวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- พระครูปลัดเอกพันธ์ สิริวัฒนเมธี (อินจันทิก). (2564). เหตุปัจจัยแห่งความเสื่อมในปาสาทิกสูตร. วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์, 1(2), 53- 64.
- พระครูวิจิตรพิพัฒน์โกศล (สุเวศน์ หอมนาน) และคณะ. (2565). รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้อ. วารสารบัณฑิตแสงโคกคำ, 7(2), 366-372.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2555). เมื่อเราบวช. ชลบุรี: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด.
- พระมหาทวี บุญทะมาตร์ และคณะ. (2562). แนวทางการแก้ไขปัญหาการบวช: การปะทะกันระหว่างคุณค่าเชิงวัฒนธรรมไทยกับคุณค่าใหม่ในสังคมปัจจุบัน. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 4(1), 120-134.

- พระมหาประทีป ทองน้ำแ้ว และคณะ. (2561). คติความเชื่อของประชาชนในการสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 9(2), 11-23.
- พระมหาพชร กิตติวรเมธี. (2564). การพัฒนาสังคมโดยใช้หลักความเชื่อด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(7), 40-49.
- สันติ อุณจะนำ. (2561). ปรีศนาธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 5(3), 973-994.
- อิธิราชย์ นันขันตีด. (2558). การนับถือผีของชาวไทยย้อ: ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและนิเวศวิทยาวัฒนธรรม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรุณ รอดประดิษฐ์. (2561). คติความเชื่อของประชาชนในการสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 9(2), 21-31.
- Starkey, P. (1997). Networking for Development. London: The International Forum for Rural Transport and Development.

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3*

A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF FACTORS INFLUENCING

THE EFFECTIVE MANAGEMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION ACCORDING TO
THE LITTLE SCIENTIST PROJECT APPROACH UNDER SISAKET PRIMARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE 3

ประภาณิข เพียรไพฑูรย์^{1*}, ขจิตา สมเนตร²

Prapanit Phienphaithoon^{1*}, Kajita Somnate²

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อุบลราชธานี ประเทศไทย

¹Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อุบลราชธานี ประเทศไทย

²Faculty of Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani, Thailand

*Corresponding author E-mail: pienphaithoon2567@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย 2) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัยในโรงเรียน จำนวน 320 คน และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรมสำเร็จรูป Mplus ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 71.310 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 55 ค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.0687 ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.29 มีค่าน้อยกว่า 2.00 ค่า CFI เท่ากับ 0.997 ค่า TLI เท่ากับ 0.993 ค่า SRMR เท่ากับ 0.021, ค่า RMSEA เท่ากับ 0.049 3) จากการสัมภาษณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล พบว่า ควรส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้กล้าแสดงออกและคิดเป็นระบบ ครูมีความพึงพอใจในบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษา แม้มีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ โรงเรียนพัฒนาเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญ คือ กิจกรรมทดลองปฏิบัติจริง สมรรถนะองค์การ ภาวะผู้นำผู้บริหาร และสภาพแวดล้อมโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อความยั่งยืนของโครงการ

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, ประสิทธิภาพตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

Abstract

This research aimed to 1) Study the of factors influencing the effective early childhood education management according to the guidelines of the little scientist project approach, Thailand, 2) Study the causal relationship of the factors. The research method used was a mixed methods research using quantitative research and qualitative research. The samples used in the research were 320 school administrators and teachers, and 10 experts were interviewed. The research instruments were questionnaires and interview forms. The statistics used for data analysis were mean and standard deviation, using structural equation modeling and Mplus data analysis. The research results found that 1) The level of factors influencing the effective early childhood education management according to the little scientist project approach, Thailand, was at a high mean level. 2) The causal relationship of the factors influencing the effective management of early childhood education is consistent with the empirical data, namely, the Chi-square value equal to 71.310 at the degrees of freedom (df) equal to 55, the probability value (p-value) equal to 0.0687, the Chi-square correlation value (χ^2/df) equal to 1.29, which is less than 2.00, the CFI value equal to 0.997, the TLI value equal to 0.993, the SRMR value equal to 0.021, and the RMSEA value equal to 0.049. 3) From the interview on factors influencing effective early childhood education, it was found that early childhood development should be promoted to dare to express themselves and think systematically. Teachers are satisfied with their role as facilitators of ideas despite equipment limitations. Schools develop into learning organizations and continuously monitor and evaluate. Important factors are practical experimentation activities, organizational competence, executive leadership, and a school environment conducive to learning, along with cooperation with parents for the sustainability of the project.

Keywords: Causal Relationship, Effectiveness According to the Guidelines of the Little Scientist House Project of Thailand, Under Sisaket Primary Educational Service Area 3

บทนำ

การศึกษานับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ เพราะเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ช่วยเสริมสร้างทักษะ ความรู้ และความสามารถที่จำเป็นต่อการแข่งขันในระดับโลก (Hanushek, E. A. & Woessmann, L., 2008) ประเทศที่ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ ล้วนลงทุนในระบบการศึกษาคุณภาพสูงอย่างต่อเนื่อง การศึกษายังมีบทบาทในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสที่เท่าเทียม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนสถานศึกษาทุกระดับจึงมีหน้าที่ในการเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจยุคใหม่ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (OECD, 2019) นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยส่งเสริมความเข้าใจด้านสิทธิ หน้าที่ และกระบวนการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย ส่งผลให้ประชาชนมีบทบาทในการสร้างสังคมที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ (UNESCO, 2015) ขณะเดียวกัน การบูรณาการวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีในหลักสูตรการศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการทำงานในภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการนวัตกรรมขั้นสูง (World Economic Forum, 2020) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ผ่านการสร้างคุณภาพผู้สังคมที่มั่นคงและยั่งยืน

เด็กปฐมวัยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและข้อมูลเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ช่วงวัยนี้เป็นเวลาที่เด็กมีความสามารถสูงสุดในการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรม (Shonkoff, J. P. & Phillips, D. A., 2000) การวางรากฐานการเรียนรู้ที่ถูกต้องช่วยเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตในอนาคต โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย เป็นตัวอย่างที่ดีในการส่งเสริมทักษะวิทยาศาสตร์ผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Srikosamatara, S., 2019) และยังสนับสนุนการทำงานร่วมกันและการคิดเชิงระบบ (Johnson, D. W. & Johnson, R. T., 2009) อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการยังเผชิญอุปสรรค เช่น การฝึกอบรมครูที่ต้องมีทักษะเฉพาะและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนที่ยังไม่เต็มที่ (Bodrova, E. & Leong, D. J., 2007); (Epstein, J. L., 2001) รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากร ซึ่งการเข้าใจบริบทและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนตามทฤษฎีระบบนิเวศน์ช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จและยั่งยืนมากขึ้น (Bronfenbrenner, U., 1979)

การเตรียมเด็กให้พร้อมสู่กับโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีและข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย ช่วยปลูกฝังทักษะวิทยาศาสตร์และการคิดวิเคราะห์ผ่านการลงมือทำจริง (Srikosamatara, S., 2019) ครูต้องมีทักษะพร้อมทั้งผ่านการอบรมที่ดีเพื่อออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมและกระตุ้นการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ (Hattie, J., 2009) การสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนเป็นตัวช่วยสำคัญในการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน (Epstein, J. L., 2001); (Glickman, C. D., 2002) นโยบายและระบบการศึกษาที่สนับสนุนช่วยสร้างโครงสร้างและทรัพยากรที่จำเป็น (OECD, 2006) การประเมินผลที่เน้นพฤติกรรมและการสังเกตช่วยสะท้อนพัฒนาการของเด็กอย่างแท้จริง (Borman, G. D. & Dowling, N. M., 2010) และการวิเคราะห์พหุระดับทำให้เข้าใจปัจจัยระดับบุคคลและระบบอย่างลึกซึ้ง เพื่อปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Raudenbush, S. W. & Bryk, A. S., 2002) ด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ การศึกษาปฐมวัยภายใต้โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย จึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอนาคตที่ท้าทาย

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีประสิทธิผลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยมุ่งหวังที่จะวิเคราะห์และทำความเข้าใจถึงปัจจัยทั้งในระดับบุคคลและระดับระบบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังคาดหวังว่า ผลการศึกษาจะช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริหารจัดการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์และทักษะศตวรรษที่ 21 ในเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3
2. เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่เกี่ยวข้องผ่านการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ด้วยโปรแกรม Mplus และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัยโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 196 คน และครูปฐมวัย จำนวน 207 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 403 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ที่จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 157 คน ครูปฐมวัยสอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 163 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 320 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การวิเคราะห์หาค่าประจักษ์เชิงยืนยันและการวิเคราะห์เชิงสถิติอื่น ๆ มีความแม่นยำและน่าเชื่อถือ Hair, J. F. et al. แนะนำว่า กลุ่มตัวอย่างควรมีจำนวนอย่างน้อย 5 - 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตหรือตัวแปรพารามิเตอร์ เพื่อช่วยลดความเอนเอียง (bias) และเพิ่มความเสถียรของค่าประมาณในโมเดล (Hair, J. F. et al, 2019) นอกจากนี้ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 200 คนยังช่วยเพิ่มพลังทางสถิติ (statistical power) ในการทดสอบสมมติฐานและประเมินความเหมาะสมของโมเดล (model fit) อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลของการวิจัยสามารถสรุปได้อย่างมั่นใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้น การเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 320 คน ในงานวิจัยครั้งนี้ ถือว่าเพียงพอและเหมาะสมตามหลักเกณฑ์ของ (Hair, J. F. et al, 2019) และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คัดเลือกผู้บริหารระดับสูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาในเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการยอมรับด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย จำนวน 10 ท่าน โดยเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ระดับการรับรู้ที่เกี่ยวกับประสิทธิผลของการจัดการศึกษาปฐมวัย ตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย เป็นแบบมาตรประมาณค่า (rating scale) โดยจำแนกเนื้อหาในการสอบถามออกเป็นสามประเด็นหลัก คือ พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ความพึงพอใจของครู และความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล ตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทยเป็นแบบมาตรประมาณค่า (rating scale) โดยจัดเรียงเนื้อหา ข้อคำถามจำนวน 4 หลัก ได้แก่ สมรรถนะขององค์กร ภาวะผู้นำ บรรยากาศของโรงเรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์ นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) แล้วได้คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป นำแบบสอบถามปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน นำแบบสอบถาม ที่ทดลองใช้แล้วมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.863 แบบสัมภาษณ์มี 2 ตอน คือ 1) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ

เขต 3 ใน 3 ประเด็น ประกอบด้วย พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ความพึงพอใจของครู และความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และ 2) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลฯ จำนวน 4 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสมรรถนะองค์การ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียน และกระบวนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เป็นต้น และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ แบบสอบถามและสัมภาษณ์

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรมสำเร็จรูป Mplus การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการ บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

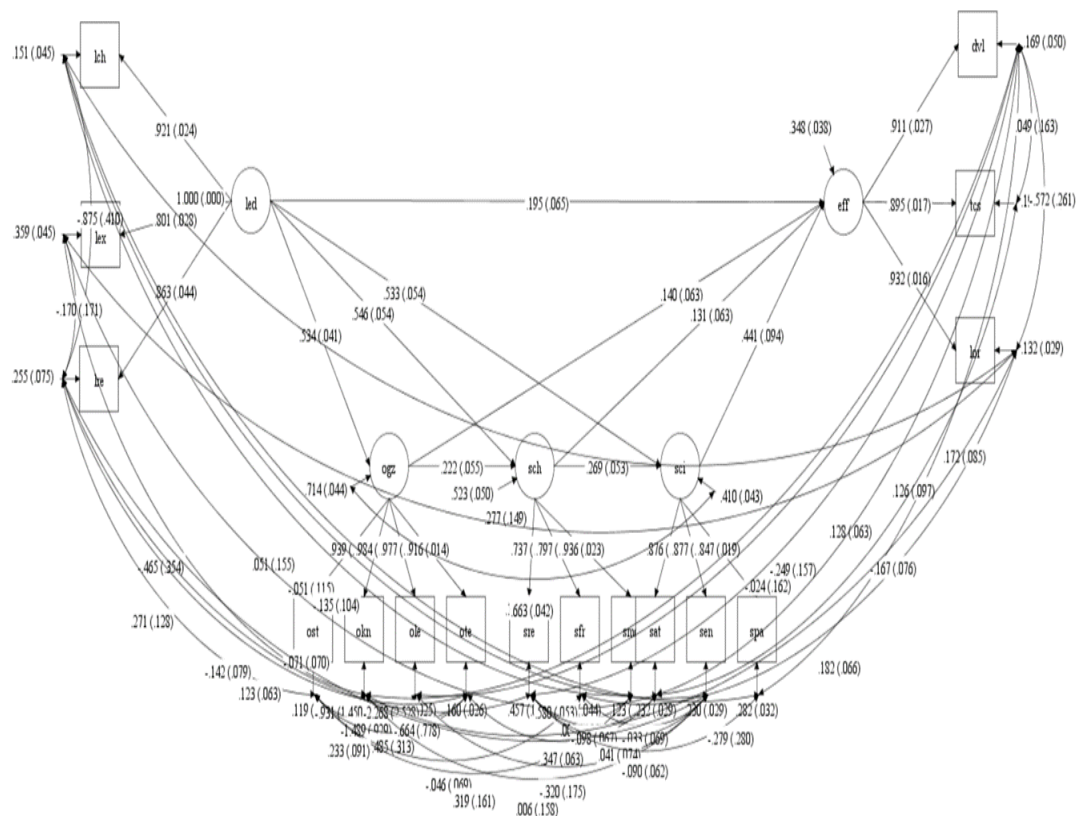
ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยภาพรวม

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย				
1	พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย	4.40	0.34	มาก
2	ความพึงพอใจของครู	4.39	0.36	มาก
3	ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้	4.42	0.33	มาก
	เฉลี่ย	4.41	0.34	มาก
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล				
1	สมรรถนะขององค์การ	4.42	0.41	มาก
2	ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	4.44	0.34	มาก
3	บรรยากาศของโรงเรียน	4.45	0.37	มาก
4	กระบวนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์	4.41	0.39	มาก
	เฉลี่ย	4.43	0.38	มาก

จากตารางที่ 1 ประสิทธิภาพตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ซึ่งโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.33) รองลงมา คือ พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.34) และความพึงพอใจของครู ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.36) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ที่มีประสิทธิภาพตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บรรยากาศของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.37) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.34) สมรรถนะขององค์การ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.41) และกระบวนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.39)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

พบว่า โมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่าแบบจำลององค์ประกอบของตัวแปรแฝงที่ทำการศึกษาในแบบจำลองสมการโครงสร้างทั้งหมด (Convergent Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติทดสอบได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 71.310 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 55 ค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.0687 ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.29 มีค่าน้อยกว่า 2.00 ค่า CFI เท่ากับ 0.997 ค่า TLI เท่ากับ 0.993 ค่า SRMR เท่ากับ 0.021, ค่า RMSEA เท่ากับ 0.049 ที่ถือว่าเป็นระดับที่ดี ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โมเดลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีนัยสำคัญระหว่างตัวแปรแฝง ภาวะผู้นำผู้บริหาร (led) มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ (eff) เท่ากับ 0.195 (S.E. = 0.065) สมรรถนะขององค์การ (ogr) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ (eff) เท่ากับ 0.348 (S.E. = 0.053) บรรยากาศของโรงเรียน (sch) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ (eff) เท่ากับ 0.131 (S.E. = 0.063) และกระบวนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์ (sci) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ (eff) เท่ากับ 0.441 (S.E. = 0.094) รวมถึงตัวแปรสังเกตต่าง ๆ ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) อยู่ในระดับดี อธิบายโดย ภาวะผู้นำผู้บริหารมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.801 ถึง 0.921 สมรรถนะขององค์การมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.934 ถึง 0.984 มีค่าน้ำหนักอยู่ระหว่าง 0.737 ถึง 0.936 กระบวนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมวิทยาศาสตร์ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.737 ถึง 0.877 แสดงถึงความเที่ยงตรงของการวัดตัวแปรแฝง และความเหมาะสมของโมเดลที่พัฒนาขึ้นในการอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงดังภาพที่ 1

$$\chi^2 = 71.310, df = 55, p\text{-value} = 0.0687, \chi^2/df = 1.29, CFI = 0.997, TLI = 0.993, SRMR = 0.021, RMSEA = 0.049$$

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 นำเสนอ ดังนี้

3.1 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ดังนี้ 1) พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างชัดเจน เด็กกล้าแสดงออก คิดเป็นระบบ และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีสมาธิและความสนใจที่เพิ่มขึ้นในการสำรวจโลก (เน้นทักษะศตวรรษที่ 21) 2) ความพึงพอใจของครูผู้สอน ครูมีความภูมิใจและพึงพอใจที่ได้บทบาทเป็น “ผู้อำนวยการความคิด” มากกว่าการถ่ายทอดความรู้แบบเดิม ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการอบรมและแลกเปลี่ยน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดเรื่องอุปกรณ์และภาระงานเอกสารบางส่วน 3) ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนโรงเรียนที่เข้าร่วมเริ่มพัฒนาเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ มีการสร้าง PLC แลกเปลี่ยนเรียนรู้และใช้ผลโครงการบูรณาการกับรายวิชาอื่น พร้อมทั้งแผนพัฒนาคุณภาพและข้อเสนอแนะให้มีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน

3.2 สรุปผลการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ตามแนวทางโครงการ
บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลฯ การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์แบบเน้น
การทดลองและปฏิบัติจริงช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย
อย่างเป็นระบบ โดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงมีผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนาการด้านการคิดเชิงวิทยาศาสตร์
นอกจากนี้ สมรรถนะขององค์กรก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ หากองค์กรมีการวางแผน
และบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี ก็จะสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านภาวะผู้นำของ
ผู้บริหารนั้นถือเป็นหัวใจในการสร้างแรงจูงใจและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ชัดเจนจะสามารถ

สร้างทีมที่เข้มแข็งและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สุดท้าย คือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนซึ่งมีบทบาทหนุนเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี หากมีการจัดพื้นที่เรียนรู้ที่เหมาะสม สนับสนุนทรัพยากร และสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ก็จะทำให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องในระยะยาว

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

1.1 ผลการศึกษาประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ รองลงมา คือ ความพึงพอใจของครู และพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย อาจเป็นเพราะโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สามารถสร้างความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะของเด็ก ๆ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ผ่านกิจกรรมที่เน้นการทดลองและการสำรวจแบบ hands-on ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและการคิดวิเคราะห์ของเด็ก ๆ ได้ดี การที่ด้านความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ บ่งชี้ว่าโครงการสามารถสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือและความต่อเนื่องในกระบวนการศึกษาได้ดี โดยอาจมีการพัฒนาแผนการสอนที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนได้อย่างดีเยี่ยม ส่วนความพึงพอใจของครู ก็สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากครูในการดำเนินโครงการ ซึ่งทำให้ครูรู้สึกว่าการสอนในโครงการนี้ให้ผลลัพธ์ที่มีคุณค่าและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพส่วนพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ก็แสดงถึงการเติบโตและการพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์ที่เด็ก ๆ ได้รับจากกิจกรรมในโครงการที่สอดคล้องกับหลักสูตรและวิธีการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงช่วยเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นชีวิต สอดคล้องกับ พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์ ศึกษานิเทศก์แห่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 (พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับอนุชา เงินแพทย์ กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียน เพราะผลจากการประเมินเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความอยู่รอดของโรงเรียนซึ่งสามารถทำได้ด้วยการเปรียบเทียบระหว่างวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ของโรงเรียนและผลที่ได้จากการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง หรือเพื่อศึกษาความสอดคล้องกันของผลผลิตกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ (อนุชา เงินแพทย์, 2560)

1.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า 1) บรรยากาศของโรงเรียนเป็นปัจจัยที่มีผลมากที่สุด โดยโรงเรียนสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดพื้นที่กิจกรรมวิทยาศาสตร์ และใช้สื่อการเรียนการสอนที่กระตุ้นความสนใจของเด็ก ซึ่งได้สอดคล้องกับของวรชัยธำริ ประกิจ และสุรัสวดี บุญติด ที่เห็นว่าโรงเรียนควรเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปรับตัวและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (วรชัยธำริ ประกิจ, 2561); (สุรัสวดี บุญติด, 2562) 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และสามารถสนับสนุนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ช่วยผลักดันให้โครงการดำเนินไปได้ราบรื่น ภาวะผู้นำยังส่งผลต่อแรงจูงใจของครูและบุคลากร สอดคล้องกับแนวคิดของ ภารดี อนันต์นาวี; อุมพร ธรรมสมบัติ ที่เห็นว่าภาวะผู้นำเป็นกลไกหลักในการกำหนดทิศทางขององค์กรและสร้างความเชื่อมั่น

(การดี อนันต์นาวิ, 2561); (อุมาพร ธรรมสมบัติ, 2563) 3) สมรรถนะขององค์กรที่มีการบริหารจัดการอย่างมีระบบ การวางแผนและติดตามผลที่ชัดเจน จะช่วยให้โครงการบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ จิราวรรณ เสงี่ยม่อง ที่เสนอว่าโรงเรียนต้องพัฒนารูปแบบการทำงานให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อก้าวสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง (จิราวรรณ เสงี่ยม่อง, 2561) 4) กระบวนการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์การจัดกิจกรรม ที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น การทดลอง การสังเกต และการวาดภาพ ช่วยส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบและการเข้าใจ วิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับ Fox, J. E. ที่ระบุว่า การวาดภาพในช่วงสังเกตการณ์ช่วยพัฒนาทักษะ พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Fox, J. E., 2010)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 แสดงให้เห็นว่าแบบจำลององค์ประกอบของตัวแปรแฝง ที่ทำการศึกษาในแบบจำลองสมการโครงสร้างทั้งหมด (Convergent Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เพราะ ดัชนีความสอดคล้องของโมเดล เช่น ค่า χ^2/df , CFI, TLI, SRMR และ RMSEA อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ตามข้อเสนอของ Byrne, B. M.; Hair, J. F. et al ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลได้อย่างเหมาะสม (Byrne, B. M., 2010); (Hair, J. F. et al, 2019) สอดคล้องกับ พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์ ที่ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 62.99 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 47 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .05946 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.34 ผลการวิเคราะห์ ค่าดัชนีความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .99 ค่าดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .97 ค่าดัชนี รากกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ .00 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .94 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโมเดลมีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ และค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลอยู่ในเกณฑ์ดีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีค่า $\chi^2/df = 1.29$, CFI = 0.997, TLI = 0.993, RMSEA = 0.049 และ SRMR = 0.021 ก็พบว่า ทั้งสองโมเดลมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ในระดับที่ดีใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการใช้โมเดลเชิงสาเหตุเพื่ออธิบายปัจจัยที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์, 2566)

3. ข้อเสนอแนะแนวทางประสิทธิผลตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย ประกอบด้วย หลายมิติที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์แบบเน้นการทดลองและปฏิบัติจริงช่วยเสริมสร้าง ทักษะการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ซึ่งมีผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนาการด้านการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ (Fox, J. E., 2010) นอกจากนี้ สมรรถนะขององค์กร ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ หากองค์กรมีการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี การสนับสนุนระบบภายในที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ก็จะสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จิราวรรณ เสงี่ยม่อง, 2561); (สุรัสวดี บุญติด, 2562) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้นถือเป็นหัวใจในการสร้างแรงจูงใจและ วิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ชัดเจนและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน จะสามารถสร้างทีม ที่เข้มแข็งและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทาง (อุมาพร ธรรมสมบัติ, 2563) สุดท้าย คือ สภาพแวดล้อม ในโรงเรียน ซึ่งมีบทบาทหนุนเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี หากมีการจัดพื้นที่เรียนรู้ที่เหมาะสม สนับสนุนทรัพยากร และสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ก็จะทำให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องในระยะยาว (วรชัญญ์ ปรัง, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยตามโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย พบว่า ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ความพึงพอใจของครู และบรรยากาศโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมทดลองปฏิบัติจริงช่วยเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ สมรรถนะองค์กร การบริหารจัดการทรัพยากร ภาวะผู้นำผู้บริหาร รวมถึงความร่วมมือกับผู้ปกครอง มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างความยั่งยืนของโครงการ ผลสำเร็จขึ้นอยู่กับพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้อย่างครบถ้วนและสอดคล้องกัน ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ ส่งเสริมโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดและการทดลอง โดยเฉพาะในวิชาวิทยาศาสตร์ เพิ่มความพึงพอใจของครูผ่านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จัดอบรมครูให้มีทักษะการสอนเชิงปฏิบัติ (hands-on) เพื่อให้การเรียนรู้การสอนมีประสิทธิภาพและน่าสนใจ เน้นการพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมทดลองที่สนุกสนานและเหมาะสมกับวัย และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยปรับบรรยากาศในโรงเรียนให้กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์จัดพื้นที่เรียนรู้ที่มีสีสัน สนุก และมีสื่อการสอนหลากหลาย เหมาะกับเด็กปฐมวัย พัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ยกระดับสมรรถนะขององค์กรพัฒนาโครงสร้างบริหารให้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ พร้อมปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลง จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบลงมือปฏิบัติจริง เน้นกิจกรรมที่ได้ทดลองจริง เพื่อเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผลและข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป โรงเรียนควรสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และทักษะวิทยาศาสตร์ผ่านกิจกรรมที่เน้นปฏิบัติจริง รวมถึงพัฒนาทักษะและความรู้ของครูและผู้บริหารให้พร้อมรองรับการสอนแบบนวัตกรรมและมีภาวะผู้นำที่ชัดเจน สนับสนุนการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ และควรขยายการวิจัยไปยังพื้นที่และบริบทหลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และติดตามผลระยะยาวของโครงการ รวมถึงศึกษาปัจจัยภายนอกทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่อาจส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อให้การพัฒนาโครงการและการจัดการศึกษามีความเหมาะสมและยั่งยืนในทุกพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพตามแนวทางโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ของประธานฯ เพียรไพฑูรย์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ภายใต้การให้คำปรึกษาทางวิชาการ โดย ผศ.ดร.ขจิตา สมเนตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- จิราวรรณ เช่งยอง. (2561). แนวทางการพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์พิพัฒน์ นารินทร์. (2566). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ภารดี อนันต์นารี. (2561). องค์กรณวัตรกรรมทางการศึกษา: การบริหารจัดการ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 10(2), 10-21.
- วรัชญ์ธรี ประกิจ. (2561). การสร้างบรรยากาศโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืน. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 41(2), 1-10.
- สุรัสวดี บุญติด. (2562). องค์การแห่งการเรียนรู้: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโรงเรียน. วารสารการบริหารการศึกษา, 15(3), 152-160.
- อนุชา เงินแพทย์. (2560). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและบรรยากาศโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนมาตรฐานสากล. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 9(1), 91-109.
- อุมาพร ธรรมสมบัติ. (2563). ภาวะผู้นำกับการบริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- Bodrova, E. & Leong, D. J. (2007). Tools of the mind: The Vygotskian approach to early childhood education. Upper Saddle River: Pearson Education.
- Borman, G. D. & Dowling, N. M. (2010). Interventions to improve elementary students' academic achievement: A meta-analysis. Review of Educational Research, 80(3), 286-316.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Byrne, B. M. (2010). Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming. (2nd ed.). New York: Routledge.
- Epstein, J. L. (2001). School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools. Boulder: Westview Press.
- Fox, J. E. (2010). The role of drawing in kindergarteners' science learning. International Research Journal for Art in Early Childhood Education, 2(1), 1-9.
- Glickman, C. D. (2002). Leadership for learning: How to help teachers succeed. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Hair, J. F. et al. (2019). When to Use and How to Report the Results of PLS-SEM. European Business Review, 31(2019), 2-24.
- Hanushek, E. A. & Woessmann, L. (2008). The role of cognitive skills in economic development. Journal of Economic Literature, 46(3), 607-668.
- Hattie, J. (2009). Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. New York: Routledge.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (2009). An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. Educational Researcher, 38(5), 365-379.
- OECD. (2006). Thematic review of early childhood education and care policy in Thailand. Paris, France: Organization for Economic Co-operation and Development.
- _____. (2019). Education at a glance 2019: OECD indicators. Paris, France: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Publishing.

- Raudenbush, S. W. & Bryk, A. S. (2002). Hierarchical linear models: Applications and data analysis methods. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Shonkoff, J. P. & Phillips, D. A. (2000). From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development. Washington: National Academy Press.
- Srikosamatara, S. (2019). The science classroom and 21st century skills development: A perspective from early childhood education. *Journal of Education and Learning*, 8(3), 158-165.
- UNESCO. (2015). Education for all 2000 - 2015: Achievements and challenges. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- World Economic Forum. (2020). Schools of the future: Defining new models of education for the fourth industrial revolution. Geneva. Switzerland: World Economic Forum.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการ บริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล*

MARKETING MIX FACTORS IN THE DECISION-MAKING PROCESS FOR USING IMPORT AND EXPORT SERVICES IN THE BANGKOK AND METROPOLITAN AREA

เจนิสรา จันทรวิมาน*, วัชรระ ยี่สุนเทศ

Janisara Chantarawimarn*, Watchara Yisunthes

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

The Graduate School, Kasem Bundit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: opor9581@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล 2) การตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลจำแนกตามประเภทสถานประกอบการและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฯ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออก โดยใช้การคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ จำนวน 400 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถาม เก็บกลับคืนด้วยตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานแบบ t-test, F-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สรุปได้ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดการใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับสำคัญมาก 2) ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออก พบว่า ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ การประเมินทางเลือก การค้นหาข้อมูลสินค้าหรือบริการ การตัดสินใจ และด้านพฤติกรรมภายหลังการใช้บริการ ภาพรวมของกระบวนการการตัดสินใจอยู่ระดับเห็นด้วยมาก ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้งหมด 7 ด้าน มีอิทธิพลตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจ, การใช้บริการ, การนำเข้าและส่งออก

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the marketing mix factors in import and export services within Bangkok and its metropolitan areas. 2) To examine the decision-making in using the services of import and export companies in Bangkok and its metropolitan areas, classified

by type of establishment and by marketing mix factors influencing the decision to use such services. Methodology: This research employed a quantitative approach. The sample group consisted of 400 service users of import and export companies, determined using Taro Yamane's formula. The research instrument was a questionnaire. Data were collected by distributing the questionnaires and collecting them back in person. The statistics used in the research and data analysis included percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing using t-test and F-test. Descriptive statistics were also employed to analyze the data research Findings. The results can be summarized into two main parts: 1) Information on the Level of Importance of Marketing Mix Factors. It was found that product, price, place (distribution channel), promotion, people, process, and physical evidence were all perceived as highly important. Overall, the marketing mix factors were rated at a high level of importance. 2) Information on the Level of Opinions Regarding Decision-Making in Using Services was found that need recognition, evaluation of alternatives, information search on products or services, decision-making, and post-purchase behavior were all rated at a high level of agreement. Overall, the decision-making process was at a high level of agreement. The marketing mix factors had a statistically significant influence on the decision to use the services of import and export companies in Bangkok and its metropolitan areas. All seven marketing mix factors had a statistically significant effect on the decision to use such services at the 0.05 level.

Keywords: Marketing Mix Factors, Decision-Making, Service Usage, Import and Export

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ระบบเศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด การนำเข้าและส่งออกสินค้าได้กลายเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างประเทศ มีบริษัทนำเข้าและส่งออกจำนวนมากที่ดำเนินธุรกิจหลากหลายรูปแบบ เพื่อรองรับความต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้แนวคิดเชิงทฤษฎีของศาสตราจารย์ฟิลลิป คอตเลอร์ (Philip Kotler) ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดระดับโลก ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่องค์กรต่าง ๆ อีกทั้งคอตเลอร์ ยังให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลหลายประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจ และการนำศักยภาพขององค์กรไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ สำหรับประเทศไทยเอง ก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดดังกล่าวเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่า คอตเลอร์ถือเป็นนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและมีชื่อเสียงอย่างยิ่งในสาขาเศรษฐศาสตร์ทั้งในเชิงเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2565)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเข้าและส่งออกที่ดำเนินกิจการอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งถือเป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ มีการติดต่อธุรกิจระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง และมีความต้องการใช้บริการจากบริษัทที่ให้บริการด้านโลจิสติกส์นำเข้าและส่งออกอยู่เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้กำลังเผชิญกับปัญหาและความท้าทาย ในการเลือกใช้บริการจากผู้ให้บริการนำเข้าและส่งออกที่มีอยู่จำนวนมากในตลาด เช่น ความหลากหลายของผู้ให้บริการ ความไม่แน่นอนของต้นทุนและเวลา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ใช้บริการ และการแข่งขันในตลาดโลก และการขาดข้อมูลในการตัดสินใจ

ปัจจุบันสภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้น บริษัทนำเข้าและส่งออกจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ทางการตลาด โดยเฉพาะปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix: 7Ps) ซึ่งได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย

การส่งเสริมการตลาด บุคคล กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ ผู้ประกอบการโลจิสติกส์หลายรายจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในโลกยุคปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้น ดังนั้น หากที่จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ในโลกยุคปัจจุบันที่กำลังจะเกิดขึ้นได้นั้น ที่ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันส่วนแบ่งทางการตลาด ปริมาณของพัสดุที่เพิ่มขึ้น ต้นทุนดำเนินการที่มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น ความต้องการในการขนส่งสินค้าที่รวดเร็วขึ้น เทคโนโลยีการขนส่งรูปแบบใหม่ หรือแม้กระทั่งเหตุการณ์ร้ายแรงที่อาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ และส่งผลกระทบต่อระบบโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพในการทำงานทางด้านโลจิสติกส์ จึงมีความสำคัญอย่างมาก ในการตัดสินใจใช้บริการ (กรกฎ สรวลใจชื่น และกนกพร ชัยประสิทธิ์, 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการใช้บริการนำเข้าและส่งออก เพื่อที่จะนำผลของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการให้บริการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการเพื่อเพิ่มจำนวนลูกค้า และสร้างความพึงพอใจให้ใช้บริการนำเข้าและส่งออก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล
3. เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลจำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ
4. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ที่ใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล เลือกตัวอย่าง จำนวน 400 ราย การศึกษาในครั้งนี้ ใช้การคำนวณหากลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน เพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลได้อย่างถูกต้อง และเชื่อถือได้ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนไว้ ดังนี้

ขอบเขตการศึกษา

1. ด้านเนื้อหา ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล โดยอาศัยทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านบุคคล (People) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และทฤษฎีการตัดสินใจ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การรับรู้ถึงความต้องการ (Need Recognition) การค้นหาข้อมูล (Information Search) การประเมินทางเลือก (Evaluation of Alternatives) การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post Purchase Behavior)
2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทที่ใช้บริการนำเข้าและส่งออก เลือกตัวอย่างจำนวน 400 ราย เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและทดสอบสมมติฐานแบบ t-test, F-test
3. ด้านระยะเวลาในการศึกษา เริ่มต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568 - เดือนกันยายน พ.ศ. 2568

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นทำการทดสอบ หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) การหาค่าความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน หลังจากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 มาใช้เป็นข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้ว เห็นว่าแบบสอบถามทุกข้อ ของผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา ครอบคลุมในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่า Validity โดยใช้ IOC ซึ่งจะต้องไม่ต่ำกว่า 0.5 ในแต่ละข้อผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบ และนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผลการวัดค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ของคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.944

การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปทดสอบ (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษาจำนวน 40 คน โดยการนำไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นเป็นรายข้อ (Item Analysis) หาความเชื่อมั่นรวมโดยใช้วิธีของครอนบาค (กลียา วานิชย์บัญชา, 2548) เพื่อให้เกิดความชัดเจนของข้อคำถาม โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.70 เพื่อแสดงว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือเพียงพอ โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการคำนวณหาค่า Reliability ใช้คำสั่ง Analyze Scale Reliability Analysis ซึ่งผลการทดสอบได้ค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 8.48

การเก็บข้อมูล คือ ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2567 และการรับกลับคืนมาด้วยตนเอง ดำเนินการตรวจสอบความเรียบร้อย เพื่อให้แน่ใจว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน และสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อได้

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบแบบ t-test, F-test (One - Way ANOVA) และ Multiple Regression Analysis กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลประเภทสถานประกอบการ จำแนกตามประเภทสถานประกอบการ แสดงได้ดังตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปจำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปจำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ

ข้อมูลทั่วไป	จำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ประเภทสถานประกอบการ	บริษัทจำกัด	198	49
	บริษัทมหาชนจำกัด	202	51
	รวม	400	100
อายุสถานประกอบการ	ต่ำกว่า 10 ปี	3	1
	11 - 20 ปี	157	39
	21 - 30 ปี	113	28
	30 ปีขึ้นไป	127	32
	รวม	400	100

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปจำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ	แผนกนำเข้า/ส่งออก	201	50
	กรรมการผู้จัดการ	199	50
	รวม	400	100
จำนวนการจ้างงาน	ต่ำกว่า 10 คน	1	0.2
	11 - 20 คน	126	31.5
	21 - 30 คน	136	34
	31 - 40 คน	137	34.3
	รวม	400	100
ทุนจดทะเบียน	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000,000 บาท	1	0.2
	2,000,001 - 3,000,000 บาท	102	25.5
	3,000,001 - 4,000,000 บาท	102	25.5
	4,000,001 - 5,000,000 บาท	99	24.8
	มากกว่า 5,000,000 ขึ้นไป	96	24
	รวม	400	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลทั่วไป จำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ เป็นบริษัทจำกัด จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49 และบริษัทมหาชนจำกัดจำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 51 จำแนกได้เป็นอายุสถานประกอบการอายุ 11 - 20 ปีมากที่สุด จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39 รองลงมามีอายุ 30 ปีขึ้นไป จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 32 อายุระหว่าง 21 - 30 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28 และอายุต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1 จำแนกตามผู้มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด แผนกนำเข้า/ส่งออก จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และกรรมการผู้จัดการ จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 50 จำแนกได้เป็นจำนวนการจ้างงาน 31 - 40 คน มากที่สุด จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3 รองลงมาเป็น 21 - 30 คน จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34 จำนวนการจ้างงาน 11 - 20 คน จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 และการจ้างงานต่ำกว่า 10 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2 จำแนกทุนจดทะเบียน 2,000,001 - 3,000,000 บาท จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 และทุนจดทะเบียน 3,000,001 - 4,000,000 บาท จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 จำนวนเท่ากัน รองลงมา 4,000,001 - 5,000,000 บาท จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 มากกว่า 5,000,000 ขึ้นไป จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000,000 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความสำคัญ
ด้านผลิตภัณฑ์	3.68	.712	มาก
ด้านราคา	3.60	.708	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	3.55	.596	มาก
ด้านการส่งเสริมทางการตลาด	3.61	.553	มาก
ด้านบุคคล	3.97	.556	มาก
ด้านกระบวนการ	3.54	.374	มาก
ด้านลักษณะทางกายภาพ	3.25	.627	ปานกลาง
รวม	3.60	.645	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า แสดงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความสำคัญมาก เมื่อพิจารณารายด้านมีระดับความสำคัญมาก 6 ด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพปานกลาง 1 ด้าน ตามลำดับ

3. ตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล

การตัดสินใจใช้บริการนำเข้าส่งออก	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความสำคัญ
การรับรู้ถึงความต้องการ	3.62	.906	มาก
การค้นหาข้อมูล	2.91	.723	ปานกลาง
การประเมินทางเลือก	3.03	.524	ปานกลาง
การตัดสินใจ	3.42	.601	ปานกลาง
พฤติกรรมหลังการซื้อ	3.24	.701	ปานกลาง
รวม	3.22	.528	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นได้ว่า การตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลจากการศึกษา ข้อมูล มีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออก ประกอบด้วย ด้านการรับรู้ถึงความต้องการค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมากและ ด้านการค้นหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจ และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง

4. ผลเปรียบเทียบการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลจำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลเปรียบเทียบการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลจำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ

ข้อมูลสถานประกอบการ	การตัดสินใจ	Sig	ผลการทดสอบ
	t F		
ประเภทสถานประกอบการ	0.200	0.655	ไม่แตกต่าง
อายุสถานประกอบการ	2.093	0.101	ไม่แตกต่าง
ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ	.738	.391	ไม่แตกต่าง
จำนวนการจ้างงาน	.351	.788	ไม่แตกต่าง
ทุนจดทะเบียน	.818	.514	ไม่แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า การเปรียบเทียบการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลจำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ ข้อมูลส่วนบุคคลด้านประเภทสถานประกอบการ อายุสถานประกอบการ ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ จำนวนการจ้างงาน และทุนจดทะเบียนที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการฯ ที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	B	Std. Error	Beta	t	Sig	ผลการทดสอบ
(Constants)	.232	.195		1.192	.234	ไม่มี
ด้านผลิตภัณฑ์	.121	.030	.163	4.023	.000*	มี
ด้านราคา	.032	.031	.043	1.037	.301	ไม่มี
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	.036	.035	.043	1.042	.298	ไม่มี
ด้านการส่งเสริมการตลาด	.053	.036	.060	1.473	.141	ไม่มี
บุคคล	.000	.035	.000	-.010	.992	ไม่มี
กระบวนการ	.354	0.32	.433	10.943	.000*	มี
ลักษณะทางกายภาพ	.270	.037	.285	10.943	.000*	มี

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้ศึกษามีประเด็นที่จะอภิปราย ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ เกษร และชินโสณ วิสิฐนิจิกิจา ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการตัวแทนนำเข้าและส่งออก พบว่า ความคิดเห็นของผู้ที่มาใช้บริการตัวแทนนำเข้าส่งออกที่มีผลต่อปัจจัยส่วนประสมการตลาด โดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมาก (มณีรัตน์ เกษร และชินโสณ วิสิฐนิจิกิจา, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของปัญญวัฒน์ จุฑามาศ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการระบบขนส่งสินค้าของบริษัทขนส่งสินค้า ในเขตพื้นที่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7PS) อยู่ในระดับมาก (ปัญญวัฒน์ จุฑามาศ, 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรารุท ตะวันวงศ์ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการขนส่งสินค้าของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับความคิดเห็นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยภาพรวมนั้นมีความคิดเห็นมาก (ภัทรารุท ตะวันวงศ์, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรยุทธ ไทยโพธิ์ศรี และทัศนีย์ ช้องงาม ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งของที่ทำการไปรษณีย์หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับมาก (วีรยุทธ ไทยโพธิ์ศรี และทัศนีย์ ช้องงาม, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนิรุทธิ์ ผ่องแผ้ว และคณะ ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้ากับความไว้วางใจ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้บริโภคในธุรกิจขนส่งพัสดุ พบว่า ระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (อนิรุทธิ์ ผ่องแผ้ว และคณะ, 2566)

2. การตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล พบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ รจน์พรรณ สวนิตจำเรียง และวนิชย์ ไชยแสง การตัดสินใจเลือกใช้บริการส่งออกสินค้าของ ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกในเขตเศรษฐกิจพิเศษกลุ่มแม่น้ำโขง ผลการตัดสินใจเลือกใช้บริการส่งออกสินค้าของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกในเขตเศรษฐกิจพิเศษกลุ่มแม่น้ำโขง กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก (รจน์พรรณ สวนิตจำเรียง และวนิชย์ ไชยแสง, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรยุทธ ไทยโพธิ์ศรี และน้ำทิพย์ การพิมพ์ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งของลูกค้าไปรษณีย์ไทยในจังหวัดสุพรรณบุรีจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านส่งเสริมทางการตลาดโดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านบุคคลมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก (วีรยุทธ ไทยโพธิ์ศรี และน้ำทิพย์ การพิมพ์, 2565) ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุคนธ์ทิพย์ สุภจันท์ ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการขนส่งภาคเอกชนและไปรษณีย์ไทยในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาพบว่า ด้านบุคคลโดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านกระบวนการมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก (สุคนธ์ทิพย์ สุภจันท์, 2565)

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล จำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออก ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐดนัย บัวชัย ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทตัวแทนขนส่งสินค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออก ในกรุงเทพมหานครจากการวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านลักษณะทางกายภาพมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทตัวแทนขนส่งสินค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกในกรุงเทพมหานคร อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ญัฐดนัย บัวชัย, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รจน์พรรณ สวนิตจำเรียง และวนิชย์ ไชยแสง ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการส่งออกสินค้าของ ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกในเขตเศรษฐกิจพิเศษกลุ่มแม่น้ำโขง กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจ พิเศษ จังหวัดหนองคายพบว่าปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายอยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านส่งเสริมทางการตลาดมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก (รจน์พรรณ สวนิตจำเรียง และวนิชย์ ไชยแสง, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับสำคัญมาก การตัดสินใจตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออก มีระดับความคิดเห็น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายด้าน มีระดับความสำคัญมากและมีระดับความสำคัญปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านบุคคล ผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ตามลำดับ การตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกสินค้า มีระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้ถึงความต้องการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ด้านการค้นหาข้อมูล ด้านการตัดสินใจ และด้านการประเมินทางเลือก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ข้อมูลสถานประกอบการที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล จำแนกตามข้อมูลสถานประกอบการ จากการศึกษาพบว่า ประเภทสถานประกอบการอายุสถานประกอบการ ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ จำนวนการจ้างงาน และทุนจดทะเบียน มีผลต่อการตัดสินใจ

ใช้บริการ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาสำหรับผู้ที่ใช้บริการบริษัทนำเข้าและส่งออกในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ ดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ผู้ประกอบการควร จัดหาตู้คอนเทนเนอร์ไม่มีกลิ่น สะอาด ไม่มีรอยร้าว และสภาพดีพร้อมให้บริการ ขนาดรถที่ไปบรรทุกสินค้าต้องตรงความต้องการ เพื่อบรรจุสินค้าได้ถูกต้องเหมาะสมกับการบรรจุสินค้า และตู้คอนเทนเนอร์ควมคุมอุณหภูมิต้องสาถูกต้อง เป็นไปตามกำหนดของโรงงานเพื่อป้องกันสินค้าไม่เสียหาย 2) ด้านราคาผู้ประกอบการควร มีระบบเงื่อนไขการชำระค่าบริการ (credit) มีช่องทางชำระเงินที่หลากหลาย และสามารถติดต่อพนักงานบัญชีได้โดยตรง และความชัดเจนในการกำหนดราคาด้านโลจิสติกส์ เช่น ค่าบริการ ค่ารถ ค่าพิธีการดำเนินการต่าง ๆ 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผู้ประกอบการควร มีความสะดวกในการติดต่อผ่านทางออนไลน์ Line, Email, Website และการบริการผ่านพนักงานนำเข้าและส่งออก และมีทีมซัพพอร์ตให้คำแนะนำ สามารถติดต่อสื่อสารกับพนักงานได้ตลอดเวลา สามารถสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและการขนส่งได้ถูกต้อง ข้อมูลครบถ้วนเพื่อเตรียมพร้อมการส่งออกและนำเข้าได้เสมอ 4) ด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ประกอบการควร มีการจัดโปรโมชั่นตามประเทศต่าง ๆ เช่น ช่วงค่า Freight ขนส่งสินค้าราคาถูกลง เพื่อดึงดูดลูกค้ามาใช้บริการนำเข้าและส่งออกสินค้าและสามารถยืดหยุ่นในเรื่องราคา 5) ด้านบุคคลผู้ประกอบการ ควรอธิบายความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีการศุลกากรที่หน้าเชื่อถือ ตรงตามระเบียบของข้อมูลนำเข้าและส่งออกสินค้า เพื่อให้พนักงานมีความเข้าใจในการให้บริการให้คำปรึกษาการบริการ ถูกต้อง ครบถ้วน 6) ด้านกระบวนการผู้ประกอบการควร มีมาตรฐานและความปลอดภัยของระบบการชำระเงิน ความรวดเร็วของการบรรจุสินค้าเข้าตู้คอนเทนเนอร์ ความตรงต่อเวลาในการบริการโลจิสติกส์ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายการบรรจุสินค้า ตามวัน เวลาที่กำหนด และ 7) ด้านลักษณะทางกายภาพผู้ประกอบการควร มีการจัดมหาวิทยาลัยรามคำแหงสภาพแวดล้อมเหมาะกับการมาใช้บริการ มีพื้นที่รองรับบริษัทนำเข้าและส่งออกมาติดต่อประสานงาน สะดวก สภาพแวดล้อมปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ สรวลใจชื่น และกนกพร ชัยประสิทธิ์. (2565). อิทธิพลของประสิทธิภาพและคุณภาพในการทำงานด้านโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการขนส่ง บริษัท DHL ในจังหวัดปทุมธานี. วารสารดิจิทัล ธุรกิจ และสังคมศาสตร์, 8(2), 3-16.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐดนัย บัวชัย. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทตัวแทนขนส่งสินค้าระหว่างประเทศของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกในกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปัญญาวัฒน์ จุฑามาศ. (2568). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการระบบขนส่งสินค้าของบริษัทขนส่งสินค้าในเขตพื้นที่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 14(1), 67-79.
- ภัทรารุจ ตะวันวงศ์. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการขนส่งสินค้าของบริษัทไปรษณีย์ไทยจำกัด ในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มนิรัตน์ เกษร และชินโสณ วิสฐนิธิกิจ. (2565). ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการตัวแทนนำเข้าส่งออก. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 6(2), 159-164.

- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ . (2565). แนวคิดทางการตลาดของฟิลลิป คอตเลอร์. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รจนพรรณ สอนิตจำเรียง และวนิชย์ ไชยแสง. (2565). ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการส่งออกสินค้าของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกในเขตเศรษฐกิจพิเศษกลุ่มแม่น้ำโขง: กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดหนองคาย. ใน การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- วิรัชยุทธ ไทยโพธิ์ศรี และทัศนีย์ ฆ้องงาม. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งของที่ทำการไปรษณีย์หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์. วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้ และสหวิทยาการ, 5(6), 31-44.
- วิรัชยุทธ ไทยโพธิ์ศรี และน้ำทิพย์ การพิมพ์. (2565). ปัจจัยส่วนประกอบทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกผู้ให้บริการขนส่งด่วน ของผู้ประกอบการกลุ่มอีคอมเมิร์ซในจังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 17(2), 313-326.
- สุคนธ์ทิพย์ สุภาจันทร์. (2565). ปัจจัยส่วนประกอบทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการขนส่งภาคเอกชน และไปรษณีย์ไทยในจังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11(3), 92-108.
- อนิรุทธิ์ ผ่องแผ้ว และคณะ. (2566). ส่วนประกอบทางการตลาดในมุมมองของลูกค้ากับความไว้วางใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้บริโภคในธุรกิจขนส่งพัสดุ. วารสารรัชต์ภาคย์, 17(50), 218-231.

พลวัตผ้าทอมือของไทย*

THE DYNAMICS OF THAI HANDWOVEN TEXTILES

อุมพร จรูญโรจน์*, พรพนธ์ เขมคุณาศัย

Umaporn Jaroonroj*, Pornpan Khemakhuasai

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: umapornjaroonroj34@gmail.com

บทคัดย่อ

ผ้าเป็นสิ่งจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องนุ่งห่มหรือของใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมมายาวนานในแต่ละท้องถิ่น ลวดลาย เทคนิคการทอ และความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อผ่านผ้า ล้วนเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ข้ามรุ่น แสดงให้เห็นถึงระบบคุณค่า ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละยุคสมัย กระบวนการทอผ้ายังเป็นเวทีของการขัดเกลาทางสังคม ผ่านการฝึกฝน ฝึกคุณค่า และส่งเสริมบทบาทของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตและถ่ายทอดองค์ความรู้ดั้งเดิม การทอผ้าจึงมิใช่เพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งหล่อหลอมขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและประสบการณ์ทางสังคม พัฒนาการของผ้าทอมือไทยในเชิงประวัติศาสตร์และพลวัตทางสังคมเกิดจากหลายปัจจัยร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้ามาของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่มีความร่วมสมัย ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับแนวคิดร่วมสมัย เพื่อประยุกต์ลวดลาย เทคนิคการทอ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับตลาดยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าแฟชั่น เครื่องใช้ หรือของที่ระลึก การสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่กำหนดทิศทางความยั่งยืนของผ้าทอมือในอนาคต ผ้าทอมือแสดงถึงรากเหง้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน

คำสำคัญ: พลวัตทางสังคม, ผ้าทอมือไทย, อัตลักษณ์ชุมชน, การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

Abstract

Textiles are an essential element intricately linked to human life from birth to death. They serve not only as garments or daily necessities but also as powerful cultural artifacts that embody long-standing local heritage and indigenous wisdom. The patterns, weaving techniques, and symbolic meanings embedded in fabrics are products of intergenerational knowledge transmission, reflecting the values, beliefs, and ways of life of communities across different historical periods. The process of weaving also functions as a mechanism of socialization-instilling values, fostering discipline, and affirming roles within the community, especially among women,

*Received June 27, 2025; Revised July 26, 2025; Accepted July 29, 2025

who have traditionally played a central role in textile production and the preservation of traditional knowledge. Thus, weaving is not merely an economic activity but a socio-cultural process that shapes identity and instills pride within regional and local communities, rooted in cultural experience and collective memory. The historical development and sociocultural dynamics of Thai handwoven fabrics have been influenced by multiple factors, including government policies promoting the conservation and revitalization of local wisdom, the rise of the creative economy, and shifting consumer preferences toward culturally embedded yet contemporary products. These forces have driven an integration of traditional knowledge with modern design principles—manifested in the adaptation of patterns, techniques, and product forms to meet the demands of new markets, such as fashion, homeware, and souvenirs. Balancing cultural preservation with economic development has become a crucial issue in ensuring the long-term sustainability of handwoven textiles. These fabrics are not only tangible representations of local heritage but also serve as instruments for grassroots economic empowerment, community identity reinforcement, and the enhancement of Thailand's cultural image on the international stage.

Keywords: Social Dynamics, Thai Handwoven Textile, Community Identity, Grassroots Economic Development

บทนำ

ผ้าทอมือไทยเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนไทยมาอย่างยาวนาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ้าทอไม่ได้มีสถานะเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม หากแต่เป็นสื่อกลางที่สะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาของผ้าทอมือไทยจึงไม่ใช่เรื่องของรูปแบบทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของยุคสมัย

ในยุคดั้งเดิม ก่อนพุทธศตวรรษที่ 20 ผ้าทอถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันและพิธีกรรมในชุมชน โดยมีการใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ฝ้าย และการย้อมสีจากพืช ภูมิปัญญาการทอผ้าถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะในกลุ่มสตรี ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลิตและเก็บรักษาความรู้พื้นบ้านเหล่านี้ไว้ในครัวเรือน ต่อมาในยุกอณาจักร (ราวพุทธศตวรรษที่ 20 - 24) ผ้าทอเริ่มมีบทบาททางสังคมมากขึ้น โดยถูกใช้เพื่อแสดงฐานะทางชนชั้นและยศศักดิ์ มีการพัฒนาเทคนิคการทอที่ซับซ้อน เช่น ลายจก และฝ้ายกดอก ในขณะเดียวกัน ผ้าทอก็กลายเป็นสินค้าที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนภายในชุมชนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงสำคัญเกิดขึ้นในช่วงการเปิดประเทศปลายรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 เมื่ออิทธิพลตะวันตกและอุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทมากขึ้น วัตถุดิบจากภายนอกเริ่มแทนที่วัสดุพื้นบ้าน และผ้าทอมือถูกลดความสำคัญลง อย่างไรก็ตาม ยังมีการจัดเก็บผ้าพื้นเมืองในพิพิธภัณฑ์และบันทึกไว้ในฐานมรดกของชาติ กระแสการฟื้นฟูผ้าทอเกิดขึ้นอย่างเด่นชัดหลังปี พ.ศ. 2500 โดยเฉพาะผ่านโครงการพระราชดำริที่ส่งเสริมศิลปาชีพและวัฒนธรรมท้องถิ่น ศูนย์ศิลปาชีพในหลายพื้นที่เริ่มฟื้นฟูการทอผ้าให้กลับมาเป็นอาชีพเสริมของชุมชน พร้อมทั้งมีการรวบรวมองค์ความรู้เชิงระบบเกี่ยวกับลวดลาย เทคนิค และความหมายของผ้าไทย ในช่วงปลายทศวรรษ 2530 - 2540 กระแสโลกาภิวัตน์และการส่งเสริมวัฒนธรรมระดับประเทศเริ่มเข้ามามีบทบาท เช่น การรณรงค์ “ผ้าไทยใส่ให้สนุก” ทำให้ผ้าทอมือกลับมาอยู่ในกระแสอีกครั้ง พร้อมกับการพัฒนาการออกแบบให้ตอบโจทย์แฟชั่นร่วมสมัย และขยายตลาดสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจวัฒนธรรม เมื่อเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ราวปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ผ้าทอมือได้รับการยกระดับให้เป็นผลิตภัณฑ์ทาง

วัฒนธรรมที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการออกแบบสมัยใหม่ สร้างแบรนด์ สร้างเรื่องราว และแสดงถึง Soft Power ของไทยในเวทีโลก ผ่านแฟชั่น การประกวด และการส่งออก ในปัจจุบัน ผ้าทอมือเข้าสู่ยุคดิจิทัลร่วมสมัย ด้วยการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอัตลักษณ์ สร้างตลาด และถ่ายทอดความรู้ เช่น การเล่าเรื่องลวดลายผ่าน Facebook, การขายผ่านแพลตฟอร์ม E-commerce หรือการจัดเวิร์กช็อปออนไลน์ ผ้าทอมือจึงไม่เพียงแต่เป็นศิลปะพื้นบ้านอีกต่อไป แต่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของนวัตกรรม วัฒนธรรมที่ตอบโจทย์การพัฒนาอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ผ้าทอมือของไทยเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีความลึกซึ้งในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งสั่งสมมาตั้งแต่โบราณและสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน โดยเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ วิถีชีวิต และระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง (สมหมาย หงษ์ทอง, 2562) ผ้าทอมือไม่ได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์ด้านวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้และเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อความภาคภูมิใจและความเข้มแข็งของชุมชนในระดับต่าง ๆ อย่างไรก็ดีตาม สถานการณ์ในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากการพัฒนาเทคโนโลยีและการเชื่อมโยงของเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อบทบาทและสถานะของผ้าทอมือในสังคมไทยอย่างมาก ในบางพื้นที่ผ้าทอมือประสบกับภาวะเสื่อมถอยและความล้าหลัง เนื่องจากแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็มีบางชุมชนที่สามารถปรับตัวและพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ระดับนานาชาติ ทำให้ผ้าทอมือกลายเป็นสินค้าหรูหราและมีมูลค่าสูงในตลาดโลก (จันทร์เพ็ญ วรณารักษ์ และคณะ, 2564)

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เน้นความเร็วและประสิทธิภาพสูงสุดในกระบวนการผลิต อุตสาหกรรมสิ่งทอได้รับการปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตแบบมวลชนด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง อย่างไรก็ดี ผ้าทอมือไทยยังคงยึดมั่นในกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมที่อาศัยแรงงานมนุษย์และการถ่ายทอดความรู้ระหว่างรุ่นสู่รุ่น การดำรงอยู่ของงานหัตถกรรมดังกล่าว แม้จะถูกมองว่า “ล้าหลัง” ในทัศนะของภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่ แต่กลับมีบทบาทสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ้าทอมือไทยถือเป็นตัวแทนของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชนบทและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค การผลิตผ้าทอมือไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่บรรจุคุณค่าทางศิลปะ ประเพณี และความเชื่อของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่การผลิตขนาดใหญ่ด้วยเครื่องจักรไม่สามารถถ่ายทอดได้อย่างแท้จริง ผ้าทอไทยไม่ได้หยุดนิ่งอยู่เพียงในฐานะมรดก หากแต่มี “พลวัต” หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การศึกษา เทคโนโลยี หรือแรงกดดันจากโลกาภิวัตน์ (UNESCO, 2021) ซึ่งสิ่งนี้ทำให้ผ้าทอมือกลายเป็นหัวใจสำคัญของแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งพยายามสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มผ่านการผสมผสานวัฒนธรรมและนวัตกรรมใหม่ ๆ (Napier, C. & Hansen, S. L., 2017) ดังนั้น พลวัตผ้าทอมือของไทยจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่ผ่านการขัดเกลาทางสังคม ผ่านกระบวนการทอผ้าโดยเชื่อมโยงบูรณาการให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ โดยผู้เขียนได้รวบรวมคิดสรรเรื่อง อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ผ้าทอสู้ พลวัตผ้าทอมือ การขัดเกลาทางสังคมผ่านกระบวนการทอผ้า และผ้าทอมือสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีรายละเอียด ดังนี้

ประวัติศาสตร์มีชีวิตผ้าทอของไทย

รากฐานของการทอผ้าในสุวรรณภูมิ ก่อน พ.ศ. 1000 - พ.ศ. 1000 พบหลักฐานการใช้เส้นใยธรรมชาติที่ถักทออย่างง่ายในแหล่งโบราณคดีในลุ่มแม่น้ำโขงและลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยมีการใช้เปลือกไม้หรือเส้นใยฝ้ายพื้นบ้านมาทำเป็นเสื้อผ้า (Chantrisorn, R. et al., 2018) การใช้ก๊ทอแบบดั้งเดิมและการย้อมสีธรรมชาติด้วยเปลือกไม้ ใบไม้และดิน เริ่มปรากฏอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมโบราณ ต่อมาในสมัยสุโขทัย ช่วงเวลาราว พ.ศ. 1781 - 1981

และสมัยอยุธยา พ.ศ. 1893 - 2310 การทอผ้าได้รับการพัฒนาทั้งในแง่เทคนิคและสุนทรียะ โดยมีการผลิตผ้าไหม ผ้าฝ้าย และผ้าทอลายซิด ซึ่งใช้ทั้งในราชสำนักและในพิธีกรรมทางศาสนา หลักฐานจากศิลาจารึก พงศาวดาร และวรรณคดีแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผ้าในฐานะเครื่องบ่งบอกสถานะทางสังคม เช่น “ผ้ายกทอง” ที่ใช้ในราชพิธี และ “ผ้าแพร” สำหรับบุคคลชั้นสูง (กรมศิลปากร, 2550) ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2325 เป็นต้นมา ผ้าทอเริ่มผสมผสานกับอิทธิพลจากจีนและอินเดีย โดยเฉพาะในเขตเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร นครศรีธรรมราช และเชียงใหม่ ผ้าลวดลายแบบจีนและลายกนกแบบไทยโบราณจึงถูกนำมาปรับใช้ร่วมกัน ในชนบท ช่างทอยังคงใช้กี่ทอแบบดั้งเดิม และพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละถิ่น เช่น ผ้าไหมแพรวา ผ้าซิด ผ้าฝ้าย ผ้าขึ้นตีนจก ฯลฯ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม การผลิตผ้าโรงงานเข้ามาแทนที่ผ้าทอมือในชีวิตประจำวัน ทำให้จำนวนผู้ทอผ้าลดลงอย่างรวดเร็ว ในช่วงทศวรรษ 2500 - 2520 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงมีพระราชดำริในการฟื้นฟูศิลปาชีพ โดยเฉพาะการทอผ้า ส่งผลให้เกิด “มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ” และศูนย์การเรียนรู้หลายแห่งทั่วประเทศ (สำนักงานเลขาธิการ, 2561) ในศตวรรษที่ 21 ผ้าทอมือไทย ได้กลับมาได้รับความสนใจอีกครั้งในฐานะผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” (Creative Economy) ผ้าทอถูกนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย ทั้งแฟชั่น เสื้อผ้า กระเป๋า ของตกแต่งบ้าน โดยมีการผสมผสานเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดสมัยใหม่ (UNESCO, 2021) การส่งเสริมจากภาครัฐ เช่น โครงการ OTOP, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI), งานเทศกาลผ้าไทย และการจัดแฟชันโชว์ ในระดับประเทศ ทำให้ผ้าทอไทยกลายเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ (TCDC, 2020)

วัฒนธรรมมิใช่สิ่งหยุดนิ่ง หากเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ขับเคลื่อนผ่านผู้คน สภาพแวดล้อม ความเชื่อ และการปรับตัวต่อเงื่อนไขของสังคมในแต่ละยุคสมัย แนวคิดเรื่อง “พลวัตของวัฒนธรรม” (Cultural Dynamics) จึงเกิดขึ้นเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องของวัฒนธรรม ไม่ว่าจะในแง่ของความหมายบริบทการใช้ หรือบทบาทในสังคม (Hall, S., 1997) ผ้าทอมือของไทยในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตก็อยู่ภายใต้พลวัตนี้ เช่นกัน เดิมทีผ้าทอมือไม่ได้มีสถานะเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม หากแต่เป็นสื่อกลางของพิธีกรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชน ลวดลาย สี และเทคนิคการทอทราไม่เพียงสะท้อนถึงความงาม แต่ยังบ่งบอกภูมิหลังทางสังคมของผู้สวมใส่ เช่น การใช้ผ้าแพรวาในพิธีแต่งงานของชาวภูไท (ผู้ไท) หรือผ้ายกในพิธีสำคัญของราชสำนัก (สมหมาย หงส์ทอง, 2562)

เมื่อสังคมไทยเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นสมัยใหม่ ระบบอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจตลาด บทบาทของผ้าทอมือ จึงค่อย ๆ ขยับจากการผลิตเพื่อใช้ภายในครัวเรือนไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ลวดลายที่เคยเป็นมรดกของท้องถิ่น กลายเป็นเครื่องมือสร้างรายได้ การสืบทอดจากแม่สู่ลูกในครัวเรือนถูกแทนที่ด้วยการฝึกอบรมในศูนย์เรียนรู้ หรือโครงการฝึกอาชีพ บางชุมชนใช้ไฟฟ้าแทนที่กระตักดั้งเดิม บางชุมชนผลิตเพื่อขายในตลาดนักท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้ลวดลายดั้งเดิมถูกปรับให้ “ตลาดนิยม” มากขึ้น (สุจิตรา จงรักษ์, 2561) อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ มิได้หมายถึง การสูญเสียวัฒนธรรม แต่คือ การต่อรอง การดัดแปลง และการปรับใช้วัฒนธรรมเดิมให้มีชีวิตอยู่ในสภาพสังคมใหม่ ซึ่งเป็นหัวใจของพลวัตทางวัฒนธรรม (Smith, L., 2006) ช่างทอผ้าในหลายชุมชนยังคงพยายามรักษาแก่นแท้ของลวดลายดั้งเดิม โดยผสมผสานเข้ากับดีไซน์สมัยใหม่ เช่น การสร้างแบรนด์ผ้าทอที่ระบุแหล่งกำเนิดที่ชัดเจน การรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) หรือการออกแบบร่วมกับนักออกแบบแฟชั่น ทำให้ผ้าทอมือไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้ทั้งในตลาดท้องถิ่นและตลาดโลก

ผ้าทอมือจึงไม่ใช่วัตถุโบราณแต่นับว่าเป็นมรดกที่มีชีวิต (Living Heritage) ที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ผู้คน และบริบทของสังคม แต่ยังคงรักษาแก่นทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างยืดหยุ่นและสง่างาม การเข้าใจพลวัตของวัฒนธรรม ผ้าทอมือ จึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับการอนุรักษ์ที่ไม่จำกัดอยู่ในพิพิธภัณฑ์ หากเป็นการสืบสานที่มีการใช้งานจริง ในชีวิตร่วมสมัย โดยที่ชุมชนยังคงเป็นเจ้าของความรู้และความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนสร้าง

การขัดเกลาทางสังคมผ่านกระบวนการทอผ้าของไทย

อัตลักษณ์ของท้องถิ่น ถือเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางวัฒนธรรม (Smith, L., 2006) โดยการมีวัฒนธรรมร่วมที่ชัดเจนและสามารถถ่ายทอดผ่าน “ผ้าทอมือ” ทำให้ชุมชนสามารถยืนยันตัวตนของตนเองท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ผ้าทอมือไทยในแต่ละภูมิภาคก็มีลวดลายเฉพาะถิ่นที่แตกต่างกัน แต่ละลวดลายไม่เพียงแต่สะท้อนรสนิยมทางศิลปะ แต่ยังสะท้อนรากทางชาติพันธุ์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของกลุ่มชนในพื้นที่นั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง

ภาคอีสาน ผ้าแพรวาเป็นผ้าทอที่โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท (ผู้ไท) โดยเฉพาะในจังหวัดกาฬสินธุ์ ลวดลายที่ซับซ้อน เช่น ลายนาถ ลายดอกพิกุล ลายหงส์ มักมีความหมายเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและจักรวาล ผ้าแพรวามีสถานะเป็น “ผ้าอารยะ” ที่ใช้เฉพาะในงานพิธี เช่น การแต่งงาน การถวายพระ หรือการฟ้อนรำเฉลิมฉลองในงานบุญ (สุจิตรา จงรักษ์, 2561) ในภาคเหนือ ผ้าตีนจกของชาวไทยวน เช่น อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ หรือจังหวัดลำพูน มีเอกลักษณ์อยู่ที่ลายจกมือซับซ้อน เช่น ลายน้ำไหล ลายดาวล้อมเดือน และลายขอ ซึ่งเป็นลายพระราชนิยมของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงในการอนุรักษ์ผ้าไทยส่งผลให้ผ้าตีนจกกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง ผ้าตีนจกนิยมใช้ในงานมงคล และเป็นผ้าสำหรับ “แต่งองค์ทรงศีล” ของสตรีในพิธีกรรมล้านนา ส่วนภาคใต้ มีผ้ายกทองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นผ้าทอที่ละเอียดประณีตโดยใช้ด้ายเงินด้นทอง ลวดลายได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียและศาสนาฮินดู เช่น ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายเทพพนม นิยมใช้เฉพาะในงานมงคลระดับสูง ผ้ายกทองจึงถูกมองว่าเป็นเครื่องหมายแห่งเกียรติยศของผู้สวมใส่ (กรมศิลปากร, 2559)

ในหลายพื้นที่ ผ้าทอมือยังผูกพันกับพิธีกรรมทางวิญญาณ เช่น พิธีกรรมของชาวบ้านในเขตขุนไพร จังหวัดนครพนม จะมีการใช้ผ้าแพรวาเป็นผ้าพระผูกหรือผ้าคาดหน้าผีเพื่อสื่อถึงการเชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์กับผิบรรพบุรุษและธรรมชาติ (สุจิตรา จงรักษ์, 2561) ผ้าทอจึงกลายเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่เพียงเครื่องนุ่งห่ม หากแต่เป็น “ภาษา” ทางวัฒนธรรมที่ยืนยันรากเหง้าและความศรัทธาของชุมชน การปรากฏตัวของผ้าทอในพิธีต่าง ๆ มิได้เป็นเพียงการใช้สอย หากยังเป็นการยืนยันสถานะทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ และเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (Communal Ownership) ต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมของตนเอง ความสามารถของผ้าทอมือในการรักษาและแสดงอัตลักษณ์จึงเป็นเครื่องยืนยันว่าผ้าทอไม่เพียงเป็นวัตถุทางวัฒนธรรม แต่คือ พลังทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต

พลวัตของผ้าทอมือไทยในยุคปัจจุบัน สะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากหัตถกรรมพื้นบ้านสู่สินค้าวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ ผ้าทอจึงไม่เพียงเป็นเครื่องนุ่งห่ม หากแต่เป็นสื่อกลางของภูมิปัญญา การสร้างสรรค์ และความยั่งยืนของชุมชนในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยจะเห็นได้ ดังนี้

การสร้างคุณค่าใหม่ (Value Reconfiguration)

“การสร้างคุณค่าใหม่” หรือ Value Reconfiguration ซึ่งหมายถึงกระบวนการปรับเปลี่ยนคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม หรือเศรษฐกิจของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยที่ยังคงรักษาแก่นสารดั้งเดิมไว้ในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลง (Hartley, J. et al., 2013) สำหรับผ้าทอมือไทย การสร้างคุณค่าใหม่มิใช่การละทิ้งอดีต แต่คือการตีความและนำอดีตกลับมาใช้ใหม่อย่างมีความหมาย ในอดีต ผ้าทอมือมีสถานะเป็นเครื่องใช้ภายในครัวเรือน และประกอบพิธีกรรม เช่น ผ้าแพรวาในงานมงคล ผ้าตีนจกในพิธีแต่งงาน หรือผ้ายกในราชพิธี ปัจจุบัน ผ้าทอมือได้เคลื่อนตัวเข้าสู่พื้นที่ของตลาด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และวัฒนธรรมร่วมสมัย กลายเป็นส่วนหนึ่งของแฟชั่นงานออกแบบ งานตกแต่งภายใน และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ้าทอจึงเปลี่ยนสถานะจาก “ของใช้” เป็น “ผลิตภัณฑ์มีเรื่องราว” หรือ Cultural Product with Identity ซึ่งเชื่อมโยงผู้บริโภคกับบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนผู้ผลิต (UNESCO, 2021)

พลวัตสำคัญอีกประการ คือ “การบูรณาการองค์ความรู้ใหม่เข้ากับองค์ความรู้ดั้งเดิม” เช่น การฝึกอบรมช่างทอรุ่นใหม่ในด้านการตลาด การบริหารจัดการแบรนด์ การถ่ายภาพสินค้า หรือแม้กระทั่งการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการขายสินค้า ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าช่างฝีมือจะละทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง แต่เป็นการสร้างระบบความรู้ใหม่ที่ “เชื่อมอดีตกับอนาคต” (Throsby, D., 2001) ทำให้ผ้าทอมือกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจในฐานะสินค้าที่มีทั้งมูลค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าทางเศรษฐกิจในตัวเอง

กระบวนการสร้างคุณค่าใหม่ของผ้าทอมือที่เกิดจากการผสมผสานอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ผ่านการตีความใหม่ การออกแบบ การพัฒนาตลาด และการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม การสร้างคุณค่าใหม่จึงไม่เพียงเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ยังเสริมสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และศักดิ์ศรีของผู้ผลิตผ้าทอมือไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง

เทคโนโลยีและการตลาดดิจิทัล

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางของเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม “ผ้าทอมือไทย” ซึ่งเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาชุมชนและมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน ก็กำลังเผชิญกับพลวัตสำคัญ นั่นคือ การปรับตัวเข้ากับโลกดิจิทัลทั้งในแง่ของกระบวนการผลิต การสื่อสารคุณค่า และการจัดจำหน่าย ซึ่งส่งผลต่อทั้งโครงสร้างของชุมชนผู้ผลิต และการรับรู้ของผู้บริโภคในระดับสังคม (UNESCO, 2021); (Hartley, J. et al., 2013)

เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่คุณค่าของผ้าทอมือไทยในหลายระดับ โดยเฉพาะในด้าน “การตลาด” และ “การเชื่อมโยงกับผู้บริโภค” ในอดีต ผ้าทอมือส่วนใหญ่มักจำหน่ายในงานเทศกาลท้องถิ่น หรือผ่านพ่อค้าคนกลาง แต่ปัจจุบันช่างทอมือจำนวนมากได้เรียนรู้การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram, LINE OA และ TikTok เพื่อสื่อสารเรื่องราวของผ้าทอ เผยแพร่กระบวนการผลิต และสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าโดยตรง (TCDC, 2020); (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564) แนวโน้มนี้ทำให้เกิด “ตลาดแบบไร้พรมแดน” ที่เปิดโอกาสให้ช่างฝีมือในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศได้โดยไม่ต้องพึ่งพาโครงสร้างการค้าแบบดั้งเดิม

ด้านการผลิตนั้น เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น การใช้ซอฟต์แวร์ออกแบบลายผ้า การพิมพ์ดิจิทัลบนเส้นใยธรรมชาติ และการทดลองวัสดุใหม่ผสมผสานระหว่างเส้นใยพื้นบ้านกับเส้นใยรีไซเคิล (WIPO, 2022) แม้เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มศักยภาพให้ช่างทอผ้า แต่ก็มีความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีของช่างทอสูงวัย การลอกเลียนแบบในโลกออนไลน์ โดยไม่ให้เครดิตต่อแหล่งที่มา และความเสี่ยงที่รากเหง้าทางวัฒนธรรมจะค่อย ๆ ถูกกลืนจนเหลือเพียง “ลวดลายเพื่อการค้า” ซึ่งอาจกลายเป็นการทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรมในระยะยาว (Smith, L., 2006); (Throsby, D., 2001) กรมทรัพย์สินทางปัญญามีการจัดทำฐานข้อมูลผ้าทอเพื่อเก็บรักษาลวดลายประจำถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบโดยไม่ได้รับอนุญาตและใช้ประกอบการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาในระดับชุมชน (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2565)

การมีกลไกสนับสนุนตนเองของผ้าทอมือของไทย

ภายใต้บริบทเศรษฐกิจโลกที่เน้นการแข่งขัน เสรีนิยมทางการค้า และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค ผ้าทอมือไทยต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งแรงกดดันด้านราคา การลอกเลียนแบบลวดลาย การเข้าถึงตลาด และการสืบทอดทักษะที่ลดลง แต่ในขณะเดียวกัน ชุมชนผู้ผลิตผ้าทอก็แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้าง “กลไกการสนับสนุนตนเอง” (Self-sustaining Mechanisms) ที่มีทั้งโครงสร้างทางสังคม เครือข่ายวัฒนธรรม

และระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกันอย่างเหนียวแน่น (UNESCO, 2021); (Porter, M. E., 1998)

หนึ่งในกลไกพื้นฐานของการอยู่รอดของผ้าทอมือ คือ การรวมกลุ่มกันของช่างฝีมือในรูปแบบกลุ่มแม่บ้าน วิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มอาชีพที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งสร้างความยืดหยุ่นสูงในการผลิตและแบ่งปันทรัพยากร (ภาวิณี บุญลือ, 2563) กลไกนี้อาศัยเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น และการสื่อสารภายในหมู่บ้านเพื่อรักษาทักษะ และมาตรฐานคุณภาพ โดยเฉพาะการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านแม่สู่ลูกในครอบครัว ซึ่งเป็นรูปแบบที่ยังคงพบได้ อย่างชัดเจนในภาคอีสานและภาคเหนือของไทย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564) กลไกการเรียนรู้และการจัดการวัตถุดิบ เช่น คราม เปลือกไม้ และฝ้ายพื้นบ้าน เป็นอีกกลไกหนึ่งที่ช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงในด้านวัตถุดิบและควบคุม ต้นทุนการผลิตได้ ตัวอย่างเช่น กลุ่มผ้าทอย้อมครามบ้านนาขาม จังหวัดสกลนคร ได้ใช้วิธีการปลูกครามและฝ้าย ในระบบเกษตรอินทรีย์ และพัฒนาระบบการหมักครามที่สอดคล้องกับฤดูกาล เพื่อรักษาคุณภาพและความปลอดภัย ในการผลิต (สุนทรี แก้วปัญญา, 2561)

ชุมชนผ้าทอจำนวนมากพัฒนาเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน เช่น “เครือข่ายผ้าทอพื้นเมืองล้านนา” ที่รวมกลุ่ม ช่างทอจากหลายจังหวัดภาคเหนือ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ร่วมพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ และร่วมจัดกิจกรรมเผยแพร่ เช่น งานมหกรรมผ้าทอ หรือเวิร์กช็อปการย้อมสีธรรมชาติ (Gibson, C. & Kong, L., 2005); (สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่, 2563) กลไกใหม่ที่ชุมชนพัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ คือ การสร้างแบรนด์ผ้าทอท้องถิ่น เพื่อแข่งขัน ในตลาดที่หลากหลาย เช่น แรนด์ “ลายขิดบัวแดง” จากอำเภอพรรณานิคม ที่ผสมผสานลวดลายประเพณีกับ ดีไซน์ร่วมสมัย และเผยแพร่ผ่าน Instagram และ TikTok ไม่เพียงเพิ่มรายได้ แต่ยังสร้างการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ ในการออกแบบและทำคอนเทนต์ (Hartley, J. et al., 2013); (สุนิสา โพธิ์พรม, 2565)

กลไกการสนับสนุนตนเองของผ้าทอมือของไทยเกิดจากการผสมผสานระหว่างทุนทางวัฒนธรรม ความรู้ ท้องถิ่น เครือข่ายความสัมพันธ์ และการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ของชุมชนต่อโลกสมัยใหม่ สิ่งเหล่านี้มิได้เกิดจากภายนอก หรือการพึ่งพิงนโยบายรัฐเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นพลังจากภายในที่สามารถสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมให้กับผ้าทอมือไทยในระยะยาว

ผ้าทอมือสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

พลวัตของผ้าทอมือในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีลักษณะเด่น คือ “เป็นการต่อรอยระหว่างอดีตกับปัจจุบัน” อันหมายถึง การที่ช่างทอผ้าในชุมชนยังคงสืบทอดลวดลายโบราณ เช่น ลายแพรวาในภาคอีสาน ลายตีนจกใน ภาคเหนือ หรือลายพุ่มข้าวบิณฑ์ในภาคใต้ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์และท้องถิ่น ขณะเดียวกัน ก็มีการปรับลวดลาย สีส้น และเนื้อผ้าให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคในยุคใหม่ เช่น การออกแบบร่วมกับ นักออกแบบแฟชั่น การใช้เส้นใยธรรมชาติที่ย้อมสีจากพืชท้องถิ่น หรือการพัฒนาแบรนด์ผ้าทอของแต่ละหมู่บ้าน (สมหมาย หงส์ทอง, 2562) เมื่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้ชุมชนผู้ผลิตต้องปรับตัว เพื่อความอยู่รอดในตลาด มีการออกแบบลายผ้าใหม่ร่วมกับนักออกแบบแฟชั่น การเลือกใช้เส้นใยธรรมชาติที่ย้อม ด้วยสีจากพืชท้องถิ่นเพื่อรองรับกระแสรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาแบรนด์ผ้าทอในระดับหมู่บ้าน เช่น “ย้อมครามนาขาม” จังหวัดสกลนคร หรือ “ผ้าฝ้ายดอยฮิว” จังหวัดลำปาง ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนบทบาทของ ช่างทอจาก “ผู้ผลิตเพื่อใช้” ไปสู่ “ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม” (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2564)

การตลาดสมัยใหม่ยังเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อพลวัตผ้าทอมือ เช่น การใช้โซเชียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ การสร้างเรื่องเล่าของผืนผ้าผ่านกลยุทธ์ Storytelling หรือแม้แต่การใช้ระบบ E-commerce เพื่อขยาย ตลาดจากท้องถิ่นสู่ระดับประเทศและต่างประเทศ ส่งผลให้ผ้าทอมือกลายเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้าง มูลค่าได้อย่างยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม พลวัตนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทาย เช่น การผลิต ที่เน้นปริมาณอาจลดทอนคุณค่าทางจิตวิญญาณของลวดลายดั้งเดิม หรือการที่ผ้าทอถูกแปรรูปเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์

โดยปราศจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งอาจนำไปสู่การลอกเลียนและการแปรเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยปราศจากความเคารพ ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมผ้าทอมือในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงต้องดำเนินควบคู่กับการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม และส่งเสริมสิทธิความเป็นเจ้าของของชุมชนอย่างแท้จริง (UNESCO, 2021); (Smith, L., 2006)

พลวัตของผ้าทอมือในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่เพียงแต่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ แต่ยังสะท้อนการเปลี่ยนผ่านเชิงวัฒนธรรมระหว่าง “การอนุรักษ์” และ “การปรับตัว” ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและโครงสร้างทางสังคม เพื่อให้การพัฒนานั้นไม่เพียงยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังมีคามยั่งยืนในมิติทางวัฒนธรรมด้วย

สรุป

ผ้าทอมือของไทยเป็นศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา วิถีชีวิต และความเชื่อของชุมชนในแต่ละภูมิภาค โดยมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จากการเป็นของใช้ในครัวเรือนและพิธีกรรม สู่ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดเรื่อง “พลวัตทางวัฒนธรรม” อธิบายการเปลี่ยนแปลงที่ผ้าทอมือต้องเผชิญ ทั้งด้านเทคนิค รูปแบบ และบทบาททางเศรษฐกิจและสังคม อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของผ้าทอ เช่น ผ้าแพรวา ผ้าตีนจก และผ้ายกทอง แสดงให้เห็นรากเหง้าและความศรัทธาของชุมชน การเข้าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ทำให้ผ้าทอมือปรับตัวด้วยการผสมผสานลวดลายดั้งเดิมกับดีไซน์ร่วมสมัย รวมถึงการสร้างแบรนด์และเรื่องเล่าเชิงวัฒนธรรม การสร้างคุณค่าใหม่ที่ธำรงรักษาแก่นทางวัฒนธรรมไว้ในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับโลกปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการผลิต การสื่อสาร และการตลาด โดยเฉพาะการใช้โซเชียลมีเดียและ E-commerce ในการเข้าถึงผู้บริโภค การสนับสนุนตนเองของชุมชนผ่านการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายผ้าทอ ทำให้เกิดความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ผ้าทอมือไทย จึงไม่เพียงเป็นมรดกทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นพลังทางเศรษฐกิจ สังคม และอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีชีวิต พลวัตของผ้าทอมือของไทยจึงมิได้ หมายถึง การรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้อย่างหยุดนิ่ง แต่เป็นการเคลื่อนไหวและปรับตัวของงานหัตถกรรมพื้นบ้านให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยที่ยังคงสะท้อนภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการทำให้ผ้าทอมือไทยไม่เพียงดำรงอยู่ในพิพิธภัณฑ์หรือเทศกาลวัฒนธรรม แต่สามารถมีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในชีวิตจริงของคนไทยและประชาคมโลกได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2565). แนวทางการคุ้มครองลวดลายผ้าทอมือในระบบทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงพาณิชย์.
- กรมศิลปากร. (2550). การแต่งกายและผ้าในประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรมศิลปากร.
- _____. (2559). ภูมิปัญญาการทอผ้าไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2564). ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- จันทร์เพ็ญ วรรณารักษ์ และคณะ. (2564). การรับรู้คุณค่าการผลิตผ้าทอมือแบบมีจิตสำนึกที่มีผลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อผ้าทอมือของลูกค้าใน จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ, 4(1), 1-11.
- ภาวิณี บุญลือ. (2563). การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิจัยสังคมศาสตร์, 7(1), 55-70.

- สมหมาย หงษ์ทอง. (2562). ผ้าทอมือไทย: มรดกแห่งวิถีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. (2563). รายงานการขับเคลื่อนเครือข่ายผ้าทอล้านนา. เชียงใหม่: กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2564). รายงานอุตสาหกรรมสร้างสรรค์: ผ้าไทยสู่สากล. กรุงเทพมหานคร: สศร.
- สำนักราชเลขาธิการ. (2561). มุลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ: 40 ปีแห่งการสืบสานงานหัตถกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพระราชวัง.
- สุจิตรา จงรักษ์. (2561). ภูมิปัญญาผ้าทอมือกับการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์, 20(2), 45-62.
- สุนทรี แก้วปัญญา. (2561). การจัดการวัตถุดิบของกลุ่มผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านนาขาม. วารสารศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน, 13(2), 89-105.
- สุนิสา โพธิ์พรม. (2565). การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการตลาดผ้าทอพื้นเมือง. วารสารนวัตกรรมสื่อและการสื่อสาร, 9(1), 34-49.
- Chantrisorn, R. et al. (2018). Archaeological evidence of prehistoric weaving in Thailand. *Journal of Southeast Asian Archaeology*, 26(3), 215-232.
- Gibson, C. & Kong, L. (2005). Cultural economy: A critical review. *Progress in Human Geography*, 29(5), 541-561. <https://doi.org/10.1191/0309132505ph567oa>.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage Publications.
- Hartley, J. et al. (2013). *Key concepts in creative industries*. London: SAGE Publications.
- Napier, C. & Hansen, S. L. (2017). Understanding cultural enterprise: practices for sustainable development. *Journal of Arts Management, Law, and Society*, 47(2), 68-81.
- Porter, M. E. (1998). *Clusters and the new economics of competition*. Retrieved March 25, 2024, from <https://shorturl.asia/QycOB>
- Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. London: Routledge.
- TCDC. (2020). *Creative Thailand: Annual Report 2020*. Bangkok: Thailand Creative & Design Center.
- Throsby, D. (2001). *Economics and culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- UNESCO. (2021). *Creative economy report: Cultural and creative industries*. Paris: United Nations.
- WIPO. (2022). *IP and textiles: Traditional designs and protection mechanisms*. Geneva: World Intellectual Property Organization.

การศึกษาพัฒนาการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน
และบทเรียนจากต่างประเทศ*

THE STUDY ON THE DEVELOPMENT OF LIQUID DEMOCRACY
AND LESSONS FROM ABROAD

นิตี มณีกาญจน์

Niti Maneeakarn

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts and Management, Science Prince of Songkla University Surattthani Campus, Surattthani, Thailand

Corresponding author E-mail: niti.m@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมา ความหมาย และพัฒนาการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน และ 2) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลจากประสบการณ์ในต่างประเทศ โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กรอบการวิเคราะห์แก่นสาร อาศัยบทความและหนังสือทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยยุคคลาสสิก ระบอบประชาธิปไตยในยุคสมัยใหม่ และแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน ในส่วนของข้อค้นพบเชิงแนวคิดทฤษฎี พบว่า ประชาธิปไตยแบบไหลผ่านมีจุดกำเนิดจากแนวคิดของผู้ที่ใช้ชื่อในโลกออนไลน์ว่า Sayke ซึ่งได้เสนอแนวทางในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการลงคะแนนและการประมวลผลการตัดสินใจของคนจำนวนมาก ต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้ถูกขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองและพรรคโจรสลัดนำไปใช้ โดยมีการพัฒนาแพลตฟอร์มที่มุ่งหมายให้สมาชิกพรรคสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองออนไลน์ในทุกด้าน สมาชิกของพรรคสามารถใช้อำนาจทางการเมืองได้ด้วยตนเอง มีการออกเสียงที่ซับซ้อน มีการส่งต่อคะแนนให้ “ตัวแทน” และสามารถตั้งคะแนนเสียงกลับ ส่วนข้อค้นพบในเชิงปฏิบัติ พบว่า พรรคการเมืองไทยต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างใหม่ ลดความเป็นระบบราชการ พัฒนาแพลตฟอร์มที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมได้มากที่สุด ไม่ควบคุมหรือแทรกแซงการแสดงความเห็นของสมาชิก มีกลไกป้องกันไม่ให้คนส่วนน้อยหรือคนกลุ่มเดิม มีอำนาจตัดสินใจในนามคนส่วนใหญ่ ต้องเสนอประเด็นที่มีความร่วมสมัยแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น และการขับเคลื่อนทางการเมืองต้องไม่จำกัดอยู่เพียงแค่อินเทอร์เน็ต ผู้นำและสมาชิกของพรรคการเมืองจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิตของประชาชนในโลกของความเป็นจริงด้วย

คำสำคัญ: ประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน, การมีส่วนร่วม, พรรคการเมืองดิจิทัล, แพลตฟอร์มดิจิทัล

Abstract

This research aimed to 1) Study the origins, meaning, and development of Liquid Democracy and 2) Propose guidelines for developing political participation through digital technology from international experiences. Employing documentary research methodology with a thematic analysis framework by using academic articles and books related to classical democracy, modern democracy,

*Received July 9, 2025; Revised July 25, 2025; Accepted July 29, 2025

and the concept of liquid democracy. The theoretical findings indicate that Liquid Democracy originated from an idea proposed by an online user named Sayke, who suggested utilizing digital technology for voting and decision-making processes. Subsequently, this concept was adopted by various political movements and the Pirate Parties. They developed platforms to enable party members to participate in all aspects of online politics. Party members could exercise political power directly, featuring a sophisticated voting system that allowed for "Proxy" and recall of votes. The practical findings indicate that Thai political parties should restructuring organization to reduce bureaucratic characteristics; developing platforms that maximize member participation opportunities; refraining from controlling or interfering with members' expressions of opinion; establishing mechanisms to prevent some factions from making decisions on behalf of majority; proposing contemporary and distinct issues from other political parties; and, most importantly, ensuring political engagement is not confined solely to the online world. Party leaders and members must also interact with citizens in the real world.

Keywords: Liquid Democracy, Participation, Digital Party, Digital Platform

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ระบอบประชาธิปไตยมีพัฒนาการและการปรับเปลี่ยนรูปแบบมาโดยตลอด และดูเหมือนว่าการพัฒนานั้นจะมาถึงจุดสูงสุดในยุคสมัยใหม่ที่รูปแบบประชาธิปไตยเป็นแบบตัวแทน อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยที่อาศัยตัวแทนกลับไปลดทอนคุณค่าบางอย่างของประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ถึงแม้จะมีความพยายามในการนำเอาตัวแบบใหม่ ๆ มาปรับใช้กับประชาธิปไตยในแบบตัวแทน เช่น การเสนอตัวแบบประชาธิปไตยแบบไครครวญ (Deliberative Democracy) (Gooding, Robert, E., 2008) แต่ก็ยังเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ประชาชนสามารถมีอำนาจทางการเมืองได้อย่างแท้จริง จนกระทั่งเมื่อโลกได้เข้าสู่ยุคดิจิทัล เริ่มมีการกล่าวถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเมืองรวมถึงการรื้อฟื้นคุณค่าของประชาธิปไตยให้กลับคืนมา แนวคิดที่โดดเด่นอย่างมากและได้ถูกนำมาปฏิบัติจริง ก็คือ แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน (Liquid Democracy) โดยในสาขาวิชาการตะวันตก มีงานที่ศึกษาประชาธิปไตยแบบไหลผ่านทั้งในเชิงแนวคิดหรือปรัชญา (Hofmann, J., 2018) และงานที่ศึกษาในเชิงการนำไปปฏิบัติ (Blum, C. & Zuber C., 2016) แต่ในประเทศไทยยังไม่ปรากฏการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาทั้งในประเด็นเรื่องของแนวคิด ที่มา ความหมาย พัฒนาการของประชาธิปไตยแบบไหลผ่านและศึกษาไปถึงแนวทางการนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทย

หากย้อนกลับไปหาความหมายของประชาธิปไตย จะพบว่าแก่นแกนสำคัญที่สุดของระบอบประชาธิปไตยก็คือ ประชาชนหรือคนจำนวนมากเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดและมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเอง (Heywood, A., 2013) อย่างไรก็ตาม ในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยกลับไม่สามารถเข้าไปมีส่วนในการปกครองได้โดยตรง แต่ใช้วิธีการเลือกตัวแทนให้เข้าไปทำหน้าที่ต่าง ๆ แทนตน ซึ่งแตกต่างจากรบอบประชาธิปไตยยุคคลาสสิกในนครรัฐเอเธนส์ สมัยกรีกโบราณ ที่พลเมืองทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองได้ด้วยตนเอง โดยสาเหตุที่ประชาธิปไตยสมัยใหม่ต้องอาศัยการเลือกตัวแทนนั้นก็เนื่องมาจากสภาพของสังคมสมัยใหม่มีความสลับซับซ้อน มีจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ประชาชนมีความต้องการที่แตกต่างกันและอาจมีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน อีกทั้งในยุคสมัยใหม่ได้เกิดสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อตอบสนองและแก้ปัญหาของประชาชนอยู่แล้ว ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการปกครองโดยตรง

นอกจากนี้แล้ว ประชาชนที่ยังต้องประกอบอาชีพของตนเองอาจไม่ได้มีความรู้ความสามารถในการบริหารกิจการบ้านเมือง ฉะนั้น การเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชนย่อมจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและเวลาอย่างคุ้มค่ามากกว่า (Kean, J., 2022)

แม้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนจะได้รับการสรรเสริญอย่างมากในการทำให้การปกครองของประชาชนเป็นไปได้จริงในโลกยุคใหม่ (โดยอาศัยตัวแทน) (Held, D., 2006) แต่กลับต้องเผชิญกับข้อวิจารณ์อย่างหนักตั้งแต่ช่วงต้นของศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่ไว้วางใจต่อตัวแทนที่ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว (Sumption, J., 2025) เริ่มตั้งแต่คำถามที่ว่าตัวแทนนั้นแท้จริงแล้วเป็นตัวแทนของใคร ในเมื่อประชาชนไม่ได้เป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ได้มีเอกภาพมากเพียงพอ และหากตัวแทนที่ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนในเขตเลือกตั้งต้องไปทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาในระดับประเทศแล้ว เขาคงยังคงเป็นตัวแทนให้กับประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นอยู่หรือไม่ หรือการที่ตัวแทนได้รับมอบอำนาจมาจากประชาชนแต่กลับใช้อำนาจในการตัดสินใจไปตามความต้องการของตนเอง การกระทำดังกล่าวนี้เป็นการตัดขาดความเชื่อมโยงกับประชาชนหรือไม่ และเขายังมีสถานะเป็นตัวแทนของประชาชนอยู่หรือไม่ เป็นต้น (Urbanati, N., 2008) นอกจากนี้ ในฝั่งของประชาชนเองก็พบว่า มีการให้ความสนใจกับการเมืองและการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยลงไปทุกที ดังที่พบว่า ในรอบสามสิบปีที่ผ่านมา มีจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วโลกมีเพียง 67% และหากพิจารณาเฉพาะในสหภาพยุโรป ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาของสหภาพยุโรปมีผู้ออกมาใช้สิทธิเพียง 42% เท่านั้น (Felice, M., 2022) และในช่วงของการเลือกตั้ง ประชาชนก็อาจจะไม่ได้หาข้อมูลของผู้สมัครมากเพียงพอ ไม่ได้เปรียบเทียบตัวเลือกต่าง ๆ ไม่ได้ศึกษานโยบายที่พรรคการเมืองนำเสนออย่างถี่ถ้วน และไม่ได้ประเมินความเป็นไปได้จริงในการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Urbanati, N., 2008)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาแห่งความเสื่อมถอยของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนก็เป็นช่วงเวลาของโลกได้เข้าสู่ยุคที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและดูเหมือนกับว่าความก้าวหน้าดังกล่าว โดยเฉพาะดิจิทัลแพลตฟอร์มและสื่อสังคมออนไลน์ กำลังเข้ามาเปลี่ยนแปลงแนวคิดประชาธิปไตยไปอย่างลึกซึ้ง ไม่เพียงแต่เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเปลี่ยนแปลงไปถึงรากฐานทางปรัชญาการเมืองและพื้นฐานแนวคิดของสังคมด้วยซ้ำ ความหวังในการทำให้ประชาธิปไตยกลับมาเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจกลับมาอยู่ที่ประชาชนอีกครั้ง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้เกิดการใคร่ครวญในประเด็นสาธารณะร่วมกัน การแสวงหาเจตจำนงทั่วไปของประชาชนผ่านโลกออนไลน์ ไปจนกระทั่งการรื้อฟื้นประชาธิปไตยทางตรงแบบยุคกรีกโบราณ อาจเกิดขึ้นจริงได้ โดยอาศัยแนวคิดแบบใหม่ที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน จึงมีความน่าสนใจว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่ประชาธิปไตยแบบใหม่นี้จะสามารถเพิ่มศักยภาพและบทบาทของประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง พร้อมกับลดบทบาทและความสำคัญของการเมืองที่เป็นตัวแทนลงไป เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา ความหมาย และพัฒนาการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน
2. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลจากประสบการณ์ในต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ภายใต้กรอบการวิเคราะห์แก่นสาร (Thematic Analysis) โดยผู้วิจัยจะคัดเลือกเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของระบอบประชาธิปไตยยุคคลาสสิก ระบอบประชาธิปไตยในยุคสมัยใหม่ ระบอบประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน โดยเน้นไปที่เอกสารที่กล่าวถึงประเด็นเรื่องความเป็นตัวแทน การมีส่วนร่วมทางการเมือง อำนาจในการปกครอง รวมไปถึงที่มา ความหมาย และพัฒนาการของประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน ข้อถกเถียงในเชิงทฤษฎี จากนั้น ผู้วิจัย

ได้ทำการจัดระเบียบของข้อมูล กำหนดคำสำคัญ กำหนดรหัส ตีความเพื่อค้นหาแก่นสาร และสร้างมโนทัศน์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ (จำเนียร จวงตระกูล และคณะ, 2567) ตลอดจนถึงการสังเคราะห์ข้อมูลและข้อค้นพบจากเอกสารต่าง ๆ (สุภางค์ จันทวานิช, 2563) เกี่ยวกับประสบการณ์การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านไปสู่การปฏิบัติจริงในต่างประเทศ

ผลการวิจัย

1. ข้อค้นพบในเชิงทฤษฎี Heywood, A. อธิบายว่า ความหมายของ “ประชาธิปไตย” บ่งบอกถึงระบอบการปกครองที่อำนาจอยู่ที่ประชาชนหรือคนจำนวนมาก มันจึงเป็นระบอบที่ตรงกันข้ามกับระบอบที่อำนาจกระจุกอยู่กับคนเพียงไม่กี่คน ทว่าในสายตาของนักปรัชญาการเมืองยุคกรีกโบราณกลับมองว่าการยกอำนาจทางการเมืองการปกครองให้กับประชาชนนั้นดูจะเป็นอันตรายมากกว่าจะเป็นผลดี นักปรัชญาการเมืองอย่าง Plato แสดงทัศนะว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการให้เสรีภาพแก่ปัจเจกชนในการที่จะทำตามใจปรารถนาและเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ด้วยสิทธิที่เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้น ๆ จะมีความสามารถหรือมีคุณสมบัติอันควรแก่เรื่องใดหรือสามารถจะสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมได้มากน้อยเพียงใด เขากล่าวว่า ในระยะยาว มันกลายเป็นการทำตามอำเภอใจปล่อยปละละเลยต่อเรื่องที่ควรใส่ใจ ซึ่งจะไปทำลายบ่อนเซาะอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางศีลธรรมให้เสื่อมโทรมลงในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในสุนทรพจน์ของ Pericles แม่ทัพและรัฐบุรุษชาวเอเธนส์ กลับมองประชาธิปไตยเอเธนส์ในอีกแง่มุมหนึ่ง เขาเห็นว่าประชาธิปไตยได้มอบอำนาจแก่พลเมืองทุกคน ไม่ได้จำกัดอำนาจไว้เฉพาะคนส่วนน้อย ไม่มีใครถูกกีดกันออกจากการเมืองเพียงเพราะสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ประชาชนสามารถใช้ชีวิตส่วนตัวและดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างอิสระเสรี แต่หากเป็นเรื่องของส่วนรวมแล้วประชาชนจะให้ความเคารพและยึดถือในกฎหมาย เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแข็งขัน แม้แต่การออกกฎหมายหรือการกำหนดนโยบายก็ต้องผ่านการอภิปรายใคร่ครวญโดยใช้เหตุผลภายในสภาพเมือง ดังจะเห็นว่าพลเมืองเอเธนส์จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในสภาพเมืองที่มีสมาชิกราว 6,000 คน ซึ่งผู้ที่จะได้สถานะเป็นพลเมืองนั้นจะต้องเป็นเพศชาย มีบิดาเป็นพลเมืองเอเธนส์ และอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยพลเมืองเหล่านี้จะเข้าไปร่วมประชุมและออกเสียงในสภาพเมืองด้วยตนเอง และจะใช้การหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันด้วยวิธีการจับฉลาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้พลเมืองของเอเธนส์จะมีสิทธิ เสรีภาพ ในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ไม่ยากนัก แต่ระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ก็มีกลไกป้องกันการผูกขาดอำนาจและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นโดยใช้วิธีการจัดประชุมเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ อย่างเช่น การเนรเทศบุคคลที่ถูกมองว่าเป็นภัยของระบอบประชาธิปไตย โดยพลเมืองแต่ละคนจะสลักชื่อบุคคลนั้นลงในเศษกระเบื้อง (Ostraca) แล้วนำไปหย่อนในหม้อหรือไหที่เตรียมไว้ หากชื่อของใครมีคนเขียนในจำนวนที่มากพอ บุคคลผู้นั้นก็จะถูกเนรเทศออกจากนครรัฐเอเธนส์เป็นเวลา 10 ปี เป็นต้น

หลังการเสื่อมสลายของนครรัฐเอเธนส์ ระบอบประชาธิปไตยได้รับการรื้อฟื้นอีกครั้งในช่วงรอยต่อของปลายยุคกลางและต้นยุคใหม่ แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างมาก ก็คือ ในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่นั้น พลเมืองไม่ได้มีอำนาจ หน้าที่ หรือมีส่วนร่วมในการปกครองรัฐด้วยตัวเอง แต่กลับถูกแทนที่ด้วยการที่พลเมืองจะต้องไปทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนให้เข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองแทนตนหรือที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ซึ่งกลไกที่สำคัญที่สุด ก็คือ ระบบการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม เป็นการเลือกตั้งตามกำหนดวาระ และประชาชนทุกคนที่มีคุณสมบัติจะได้รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน ทว่าระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่กลับต้องเผชิญกับวิกฤติในหลายด้าน นับตั้งแต่สถานะของ “ตัวแทน” ที่ถูกตั้งคำถามมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าเขาเป็นตัวแทนของใคร ในเมื่อประชาชนที่เลือกเขามีความหลากหลายเป็นอย่างมาก (และประชาชนที่เลือกเขานั้นอาจจะมีความขัดแย้งกันเองในเรื่องผลประโยชน์หรือทัศนคติด้วยซ้ำ) หรือ ในระบบ

เลือกตั้งที่ผู้ชนะได้ทั้งหมด (Winner Takes All) ตัวแทนก็อาจจะไม่ได้เป็นตัวแทนของคนที่ไม่ได้เลือกเขา แต่เมื่อระบบเป็นแบบผู้ชนะได้ทั้งหมดก็เท่ากับว่าเสียงส่วนน้อยและคนที่ไม่ได้เลือกผู้สมัครคนนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความเห็นชอบในคนที่ได้รับเสียงมากที่สุดไปโดยปริยาย ปัญหาประการต่อมา ก็คือ ประชาชนที่ลงคะแนนให้ตัวแทนนั้นต้องการให้ตัวแทนแสดงออกอย่างไรกันแน่ เป็นไปได้หรือไม่ที่ความเห็นของตัวแทนจะมองว่าร่างกฎหมายฉบับนี้เป็นเรื่องที่ดี แต่ว่าในความเห็นของคนที่ไม่ได้เลือกเขาเข้ามา มันอาจจะไม่ใช่ ปัญหาประการต่อมา ก็คือ เรื่องความเท่าเทียมของการออกเสียง ในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ทุกคนมีอำนาจออกเสียงที่เท่าเทียมกัน (ตามหลักการหนึ่งคน หนึ่งเสียง) แต่ในทางทฤษฎี อาจมองได้ว่าหลักการดังกล่าวไม่เป็นธรรม ตัวอย่างเช่น John Stuart Mill นักปรัชญาการเมืองและนักการเมืองสายเสรีนิยมชาวอังกฤษ ที่สนับสนุนระบบการออกเสียงที่ไม่เท่ากัน (Plural Voting นั่นคือ คนแต่ละคนอาจออกเสียงได้ไม่เท่ากัน จำนวนคะแนนเสียงจะแตกต่างกันไปตามคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคลนั้น) หรือ Ashira Ostrow ที่ได้มองว่าในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งจะมีสิทธิในการลงคะแนนเท่ากันเมื่ออยู่ในสภานิติบัญญัติ นั่นคือ หนึ่งคน หนึ่งเสียง ทั้งที่ความจริงแล้วดูเหมือนจะเป็นหนึ่งเสียงที่ไม่เท่ากันจริง ๆ ดังนั้น เขาจึงเสนอว่าควรจะให้น้ำหนักในการลงคะแนนเสียงโดยคิดจากจำนวนผู้ที่ลงคะแนนเสียงให้กับเขา เป็นต้น

นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่ง ก็คือ ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนภายใต้ระบบการเลือกตั้งได้ทำลายคุณค่าของประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง การเลือกตั้งถูกทำให้กลายเป็นเกมการแข่งขันกันระหว่างพรรคการเมืองในการช่วงชิงคะแนนเสียงจากประชาชนและประชาชนเองก็ปล่อยให้ผู้ชนะการเลือกตั้งทำหน้าที่ตัดสินใจในเรื่องสาธารณะโดยไม่ได้สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมราวกับตนเองได้สูญเสียอำนาจไปทั้งหมดแล้ว (เพราะถือว่ามอบให้กับตัวแทนไปแล้ว) ในอีกด้านหนึ่ง การพึ่งพาตัวแทนมากเกินไปก็ทำให้ประชาชนมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจประเด็นของส่วนรมน้อยลงไปในทุกที ซึ่งส่งผลให้นักการเมืองหรือพรรคการเมืองหรือตระกูลการเมืองสามารถสร้างฐานอำนาจในสถาบันทางการเมืองมากจนเกินไป

2. ข้อค้นพบในเรื่องแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน (Liquid Democracy) พบว่า มีจุดเริ่มต้นในช่วงเวลาที่โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัล แนวคิดดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองได้มากกว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยแนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านปรากฏขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2000 ผู้ที่ใช้ชื่อในโลกออนไลน์ว่า Sayke ได้โพสต์ข้อความในสารานุกรมออนไลน์วิกิพีเดีย (Wikipedia) ถึงแนวคิดดังกล่าวนี้ เขาได้อธิบายว่าประชาธิปไตยแบบไหลผ่านเป็นเหมือนอัลกอริทึม (Algorithm) ที่สามารถนำเอาโจทย์ต่าง ๆ มาเป็นข้อถกเถียง ประมวลผลและแสดงผลกลับมาเป็นรายการคำตอบที่จัดเรียงไปตามลำดับความชอบของคนส่วนมาก พูดอีกอย่างว่า ในช่วงเริ่มต้น แนวคิดของประชาธิปไตยแบบไหลผ่านเป็นเสมือนกระบวนการในการช่วยให้กลุ่มของผู้ใช้งานสามารถแสวงหาคำตอบของส่วนรวมต่อคำถามเฉพาะได้และสามารถนำระบบดังกล่าวไปใช้ในการร่างข้อเสนอเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในเวลาต่อมา แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านได้ถูกนำมาใช้ในทางการเมืองโดยพรรคการเมืองที่มีชื่อว่าพรรคโจรสลัด (Pirate Party) พรรคโจรสลัดก่อตั้งครั้งแรกขึ้นครั้งแรกในประเทศสวีเดนเมื่อปี ค.ศ. 2006 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้กำเนิดพรรค ก็คือ นักธุรกิจและนักการเมืองสายเสรีนิยมที่ชื่อว่า Rick Falkving เขาก่อตั้งพรรคโจรสลัดขึ้นในช่วงเวลาที่รัฐบาลสวีเดนมีการสั่งปิดเว็บไซต์ที่ชื่อว่า Pirate Bay ซึ่งเว็บไซต์ดังกล่าวเป็นการให้บริการแชร์ไฟล์อย่างเสรี ผู้ที่เข้ามาในเว็บไซต์สามารถทำการฝากไฟล์และแลกเปลี่ยนไฟล์ รวมถึงข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน โดยเหตุผลของการปิดเว็บไซต์ ก็คือ รัฐบาลมองว่าการกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดเรื่องความเป็นส่วนตัวและกระทบต่อลิขสิทธิ์ของผู้ผลิต และเมื่อ Pirate Bay ถูกปิดตัวลง สมาชิกและผู้ใช้งานเว็บไซต์ก็ได้มีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการและมีการเคลื่อนไหวตอบโต้ บรรดาสมาชิกต่างเห็นตรงกันว่ามีความจำเป็นที่

จะต้องเข้าไปแก้กฎหมายหรือพยายามเข้าไปครองอำนาจรัฐเสียเองเพื่อจะได้จัดการกับเรื่องนี้ได้ เหตุการณ์ดังกล่าวจึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นในการระดมสมาชิกให้มาลงทะเบียนเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา โดยได้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการภายในพรรคและใช้วิธีการลงคะแนนเสียงหรือตัดสินใจรูปแบบใหม่ผ่านแพลตฟอร์มที่ชื่อว่า Liquid Feedback ส่วนนโยบายของพรรคจะเน้นไปที่ประเด็นในเรื่องของลิขสิทธิ์ การแชร์ไฟล์ และการปฏิรูปเรื่องสิทธิต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ ซึ่งในการรวมตัวครั้งนั้นสมาชิกได้มีการใช้สัญลักษณ์เป็นรูปเรือโจรสลัดสีดำ ซึ่งมีลักษณะภายนอกดูเหมือนกับตัวอักษร P และพวกเขาเรียกการทำงานทางการเมืองในรูปแบบใหม่ของพวกเขาว່ว่าประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน

ตัวอย่างของระบบการทำงานของแพลตฟอร์ม Liquid Feedback ที่สมาชิกของพรรคโจรสลัดนำมาใช้และสามารถทำให้เกิดการเข้าร่วมตัดสินใจออนไลน์ได้ทุกคน มีหลักการดังนี้ สมมติว่าสมาชิกพรรคคนหนึ่งชื่อนาย A กำลังพิจารณาที่จะทำการตัดสินใจในสามเรื่อง เรื่องแรก การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับร่างกฎหมายที่จะเพิ่มมาตรการการลงโทษที่เข้มงวดต่อผู้ที่หลบเลี่ยงภาษี โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลดพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงภาษีในอนาคต ในประเด็นดังกล่าวนี้ นาย A อาจจะเลือกที่จะลงคะแนนเสียงด้วยตนเอง เนื่องจากเขาเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านภาษีหรือกฎหมายการเงิน การกระทำของนาย A จึงนับว่ามีเหตุผล ส่วนการตัดสินใจเรื่องที่สอง เป็นเรื่องของกฎหมายในการอนุญาตให้ปลูกข้าวโพดที่มีการตัดต่อพันธุกรรม สมมติว่านาย A มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายทางด้านนี้น้อยมาก นาย A อาจจะตัดสินใจเรื่องนี้ได้ลำบาก แต่ว่าเขามีความคุ้นเคยกับนาย B ซึ่งเป็นนักชีววิทยาที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้ที่มีจริยธรรม นาย A อาจไว้วางใจการตัดสินใจของนาย B ในเรื่องนี้ทำให้ในกรณีที่สองนี้ นาย A ตัดสินใจมอบคะแนนเสียงของตัวเองให้กับนาย B เพื่อให้ นาย B เป็นผู้ลงคะแนนเสียงในนามของนาย A ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสิ่งแวดล้อม ผลที่ตามมา ก็คือ นาย B จึงมีสิทธิออกเสียงสองเสียงที่จะนำมาลงคะแนนในประเด็นนี้ ได้แก่ เสียงของนาย A แล้วก็เสียงของตนเอง ในกรณีที่สาม สมมติเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงการค้ากับประเทศอื่น นาย A อาจจะไม่มีความรู้ด้านเศรษฐกิจ แต่เขารู้จักนาย C ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐศาสตร์อีกหลายคน นาย A จึงตัดสินใจในการมอบคะแนนเสียงสำหรับประเด็นนี้ให้กับนาย C ก่อนแล้วก็ให้นาย C ส่งต่อคะแนนเสียงของนาย A ไปให้กับสมาชิกคนอื่นที่นาย C พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความรู้ในเรื่องนี้ ซึ่งการส่งต่อคะแนนเสียงนั้นให้กับผู้เชี่ยวชาญที่เขาเลือกซึ่งเมื่อตัดสินใจไปแล้ว นาย A สามารถจะตรวจสอบผลลัพธ์ได้ตลอดเวลา เขาอาจจะค้นพบข้อมูลที่ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าตัวแทนของเขามีการใช้คะแนนเสียงของเขาเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองหรือไม่ ซึ่งบางทีนาย B อาจจะถูกล้อมลอบบี้น้ำมันในการลงคะแนนเสียงก็เป็นไปได้ และหากมีการรับรู้เช่นนี้ นาย A สามารถที่จะเรียกคะแนนเสียงของตนกลับมาจากนาย B ซึ่งแม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะไม่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจก่อนหน้านี้ แต่ก็ทำให้นาย B นั้นสูญเสียสิทธิของนาย A ในอำนาจการลงคะแนนเสียงเกี่ยวกับการตัดสินใจในอนาคต

คำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะของประชาธิปไตยแบบไหลผ่านของระบบการออกเสียง นั่นคือในตอนเริ่มต้นสมาชิกพรรคทุกคนจะมีคะแนนเสียงเท่ากัน และเมื่อจะตัดสินใจในเรื่องใดแล้ว สมาชิกพรรคจะมีทางเลือกสองทาง คือ ทางเลือกที่หนึ่ง ตัดสินใจเรื่องนั้นด้วยตนเอง หรือถ้าคิดว่าเราไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นดีพอหรือรู้ว่ามีความรู้หรือประสบการณ์มากกว่าเรา เราอาจจะเลือกทางเลือกที่สอง คือ มอบอำนาจให้คนที่เขารู้เรื่องนั้นดีกว่าเราเป็นคนตัดสินใจแทนเรา ดังนั้น คนที่ได้รับมอบคะแนนเสียงมา (Proxy) ก็จะมีคะแนนเสียงในมือตัวเองมากกว่าหนึ่งคะแนน ยิ่งเขาได้รับมอบคะแนนมามากเท่าไร คะแนนเสียงในมือเขาก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นมากขึ้นเท่านั้น ผู้ที่ได้รับมอบคะแนนเสียงมานี้ อาจจะส่งต่อคะแนนเสียงทั้งหมดไปให้กับคนอื่นที่เขาเห็นว่ามีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นดังกล่าวมากกว่าเขาก็ได้ อย่างไรก็ตาม เราสามารถจะดึงเสียงของเรากลับมาจากคนที่เราได้ให้คะแนนเสียงไปได้ตลอดเวลา หากเราเห็นว่า การตัดสินใจของเขาผิดพลาดหรือไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของเราหรือของพรรคอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ กระบวนการของประชาธิปไตยแบบไหลผ่านจะมีลำดับขั้นตอน ดังนี้ เริ่มต้นจากสมาชิกพรรคทุกคนสามารถสร้างข้อเสนอได้อย่างอิสระในแพลตฟอร์มและสามารถที่จะโน้มน้าวสมาชิกคนอื่นด้วยการอธิบายถึงที่มา เหตุผล ความสำคัญ หรือความจำเป็นที่จะต้องมีการเสนอดังกล่าว และเมื่อสมาชิกของพรรคได้สร้างข้อเสนอในเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นมาแล้ว แพลตฟอร์ม Liquid Feedback จะทำการเผยแพร่ข้อเสนอดังกล่าวไปให้สมาชิกทุกคนรับทราบ และมีระบบในการกลั่นกรองข้อเสนอเหล่านั้นตามกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การรับรองสถานะของข้อเสนอ (Admission) เมื่อสมาชิกได้สร้างข้อเสนอขึ้นมา ระบบจะพิจารณาว่าข้อเสนอดังกล่าวนั้นมีคนสนใจหรือสนับสนุนมากเพียงพอหรือไม่ (โดยเราสามารถกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำในแพลตฟอร์ม Liquid Feedback ได้ว่าข้อเสนอจะต้องมีผู้สนใจอย่างน้อยกี่คนหรือกี่เปอร์เซ็นต์) ซึ่งหากมีจำนวนผู้สนใจในข้อเสนอดังกล่าวผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำก็จะนำพาข้อเสนอเหล่านั้นไปสู่กระบวนการต่อไป

2. การอภิปราย (Discussion) ระบบจะเปิดพื้นที่ให้สมาชิกทุกคนสามารถอภิปรายในข้อเสนอนั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ สมาชิกที่ไม่เห็นด้วยรวมไปถึงสมาชิกที่เหลืทั้งหมดยังสามารถจะเสนอทางเลือกหรือข้อเสนออื่นเพิ่มเติมได้อีกด้วย (นอกเหนือจากข้อเสนอที่มีการเสนอไว้แต่แรก แต่ข้อเสนอใหม่นั้นต้องผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้เช่นกัน หรือในบางพรรคการเมืองอาจจะมีการตั้งค่าในระบบว่าข้อเสนอใหม่จะต้องมีผู้สนับสนุนเท่ากับหรือไม่น้อยกว่าข้อเสนอเก่าก็ได้) ผลจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นกันนั้นจะนำไปสู่การปรับปรุงข้อเสนอให้ดียิ่งขึ้นหรือรัดกุมขึ้นกว่าเดิม หรือในบางกรณีอาจเป็นการสร้างข้อเสนอใหม่ที่ดีกว่าเดิม ซึ่งในขั้นตอนนี้ ข้อเสนอทั้งหมดจะถูกนำเสนอแก่สมาชิกทุกคนอย่างกว้างขวาง

3. การยืนยัน (Verification) ขั้นตอนนี้จะเป็นการสรุปว่าตกลงแล้วระบบตัดข้อเสนอไหนทิ้งไปบ้าง มีข้อเสนอที่เหลืออยู่ที่ข้อเสนอ ประกอบด้วย ข้อเสนออะไรบ้าง เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับรู้ตรงกัน ซึ่งหากสมาชิกทั้งหมดยืนยันในระบบแล้วทางเลือกหรือข้อเสนอเหล่านั้นก็จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกต่อไป

4. การลงคะแนนเลือกทางเลือก (Voting) ที่สมาชิกทุกคนสามารถจะลงคะแนนด้วยตนเองในการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งหรืออาจจะมอบอำนาจให้ตัวแทน (Proxy) ลงคะแนนแทนเราก็ได้ รวมถึงอาจจะมีการส่งต่อคะแนนเสียงก็ได้ แต่จะมีการกำหนดระยะเวลาในการตัดสินใจ ระบบก็จะประมวลผลว่าข้อเสนอไหนที่ได้รับการเลือกมากที่สุด

แม้ในขณะนี้จะยังไม่ได้มีการนำรูปแบบประชาธิปไตยแบบไหลผ่านไปใช้งานในระดับประเทศหรือในสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการมากนัก แต่ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้แนวคิดดังกล่าวในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น กลุ่ม Occupy Wall Street และที่สำคัญ คือ มีพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งได้นำไปใช้ในการดำเนินงานของพรรค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการบริหารจัดการภายในพรรค การตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกพรรค การเสนอนโยบายของพรรค การลงโทษสมาชิกพรรค การสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกพรรค โดยจะมีการพัฒนาแพลตฟอร์มหรือซอฟต์แวร์อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแพลตฟอร์ม Participa ของพรรค Podemos ในประเทศสเปน, Rousseau ของพรรค M5S ในอิตาลี หรือ Liquid Feedback ของพรรคโจรสลัดในสวีเดนหรือในเยอรมัน เป็นต้น ทำให้พรรคการเมืองแบบใหม่มีแนวทางที่แตกต่างไปจากพรรคแบบจารีตอย่างมาก นั่นคือ เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจร่วมกันอย่างแท้จริง พรรคมีการขับเคลื่อนโดยอาศัยข้อมูลเป็นหลัก (โดยการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากผู้ใช้งานแพลตฟอร์ม) การสมัครเป็นสมาชิกพรรคทำได้ง่ายและไม่มีการเก็บค่าลงทะเบียน (ในกรณีของพรรค France Insoumise การเข้าเป็นสมาชิกพรรคสามารถทำได้เพียงแค่เขียนชื่อและที่อยู่ทางอีเมลและกดปุ่มว่า “ฉันสนับสนุนคุณ”) นอกจากนี้ สมาชิกของพรรคจะสมัครใจเข้าร่วมรณรงค์ในแคมเปญทางสื่อดิจิทัลต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทุกคนมีอิสระในการร่วมการวางแผน สร้างข้อเสนอ ผลักดันนโยบายต่าง ๆ ในแพลตฟอร์มได้อย่างอิสระ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านก็ได้รับการวิจารณ์เช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากการนำไปใช้งานจริง ตัวอย่างเช่น แพลตฟอร์มหรือซอฟต์แวร์ไม่ได้เป็นเครื่องมือที่มีความเป็นกลางแบบวัตถุนิยม เนื่องจากมันสามารถถูกตั้งโปรแกรมว่าสิ่งใดให้ถือสิ่งที่เป็น “เรื่องปกติ” สิ่งใดที่ผิดไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น จึงเป็นไปได้ที่เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิยาม วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของเครื่องมือดิจิทัลเหล่านี้ย่อมมีเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์เจือปนอยู่ ตัวอย่างเช่น การสร้างโค้ดขึ้นมาเพื่อนิยามพฤติกรรมต่าง ๆ และอนุญาตให้เฉพาะพฤติกรรมที่กำหนดไว้เท่านั้นที่สามารถปรากฏขึ้นได้ในแพลตฟอร์ม ทำให้เครื่องมือดิจิทัลจะให้สิทธิพิเศษและให้การอนุญาตแก่คนบางคน ซึ่งอาจจะนำไปสู่การทำให้เกิดลำดับชั้นสูงต่ำหรือความไม่เสมอภาคกันของผู้เข้าร่วม นอกจากนี้ อาจจะมีอคติที่เกิดจากการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของผู้นำพรรค กล่าวคือ ผู้ที่ดูแลและควบคุมแพลตฟอร์มมีความสำคัญค่อนข้างมากเพราะจะต้องทำหน้าที่ใช้ดุลพินิจและตัดสินใจในระหว่างการดำเนินการในการคัดกรองความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งผู้ดูแลระบบมักจะเป็นเจ้าหน้าที่ส่วนกลางและมีความใกล้ชิดกับผู้นำพรรค จึงเป็นไปได้ที่ผู้ดูแลระบบจะใช้ดุลพินิจโดยใช้วิจารณญาณของตนเอง (รวมถึงรับฟังผู้นำพรรค) แล้วก็ตัดสินใจข้อเสนอต่าง ๆ ของสมาชิกมีข้อเสนอใดที่สอดคล้องกับค่านิยมหรือกลยุทธ์ของพรรคบ้างหรือไม่ ถ้าไม่ก็จะนำข้อนั้นออกไปจากการพิจารณาร่วมกันของสมาชิกทั้งหมด หรือบางครั้งอาจมีการแทรกแซงของผู้ดูแลระบบโดยการสร้างกฎเกณฑ์บางอย่าง เช่น การไปตั้งเกณฑ์ขึ้นต่ำเอาไว้ค่อนข้างสูงนั้นเพื่อให้ข้อเสนอของสมาชิกตกไปตั้งแต่แรก เป็นต้น ข้อกังวลประการต่อมา ก็คือ ระบบประชาธิปไตยไหลผ่านเปิดโอกาสให้คน ๆ หนึ่งสามารถเป็นตัวแทน (Proxy) ได้โดยตัวแทนอาจมีความสามารถสร้างจำนวนของผู้สนับสนุนหรือผู้ที่มอบคะแนนให้ตนเองได้เป็นจำนวนมาก (ระบบไม่ได้จำกัดจำนวนผู้ที่มอบคะแนน) ซึ่งหากไม่ระมัดระวังสิ่งเหล่านี้แล้ว อาจจะไปสู่เหตุการณ์ที่คนเพียงไม่กี่คนสามารถกำหนดทิศทางหรือเปลี่ยนแปลงผลการตัดสินใจในภาพรวมได้ หรือในอีกกรณีหนึ่ง ก็คือ การที่สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยเกินไป จนทำให้คนจำนวนน้อยนั้นกลายเป็นผู้กำหนดผลการตัดสินใจของสมาชิกทั้งหมด ซึ่งหากระบบปล่อยให้คนจำนวนน้อยสามารถผลักดันข้อเสนอได้โดยที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ต้องการข้อเสนอนั้นจริง ๆ ก็ย่อมจะเป็นอันตรายต่อประชาธิปไตย ส่วนอีกประเด็นที่เป็นภัยคุกคามโลกออนไลน์มาโดยตลอด ก็คือ เรื่องความปลอดภัยของระบบปฏิบัติการ ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์การโจมตีซอฟต์แวร์ Rousseau ของพรรค M5S ในอิตาลีในเดือนสิงหาคม ปีค.ศ. 2017 มีกลุ่มแฮกเกอร์ที่ชื่อว่า White hat เข้ามาในระบบ แจ้งเตือนสมาชิกพรรคทุกคนเกี่ยวกับความเปราะบางของระบบ อีกไม่กี่วันต่อมามีแฮกเกอร์ที่ใช้ชื่อว่า Black hat ทำการแฮกข้อมูลทั้งหมดและนำข้อมูลเหล่านั้นไปขาย หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นพรรค M5S ก็ได้ทำการปิดปรับปรุงระบบครั้งใหญ่ เป็นต้น

3. ข้อค้นพบในเรื่องของประสบการณ์การใช้แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านในต่างประเทศที่สามารถจะนำมาเป็นบทเรียนเพื่อปรับใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้พิจารณาไปที่แนวทางการใช้ประชาธิปไตยแบบไหลผ่านในกรณีของพรรคการเมืองดิจิทัล โดยสามารถถอดบทเรียนได้ ดังนี้ 1) พรรคการเมืองของไทยมีลักษณะเป็นพรรคแบบมวลชนที่มีระบบและโครงสร้างแบบระบบราชการและผูกติดอยู่กับตัวผู้นำพรรคค่อนข้างมาก ดังนั้นพรรคการเมืองไทยต้องพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างใหม่ บทบาทของผู้นำพรรคที่คอยกำหนดทิศทางและสั่งการในเรื่องต่าง ๆ จะต้องลดลง และเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคเข้ามามีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มมากขึ้น ตั้งแต่การเลือกหัวหน้าพรรค การริเริ่มข้อเสนอหรือนโยบายที่ใช้ในการหาเสียง การปรึกษาหารือ การลงมติในประเด็นต่าง ๆ เป็นต้น 2) พรรคต้องขับเคลื่อนโดยนำเสนอประเด็นที่เป็นเอกลักษณ์ของพรรค เช่น ในช่วงเริ่มต้นของพรรคโจรสลัดในยุโรปได้มีการเสนอประเด็นเรื่องเสรีภาพในการดาวน์โหลดข้อมูล การแก้ไขกฎหมายที่ว่าด้วยลิขสิทธิ์ เป็นต้น และต้องนำเสนอประเด็นใหม่ ๆ ที่สำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนเข้ามาเพื่อขยายฐานผู้สนับสนุนด้วย ตัวอย่างเช่น เรื่องธรรมาภิบาลภาครัฐ ภาวะโลกร้อน พลังงาน การว่างงาน สังคมสูงวัย เป็นต้น 3) สมาชิกพรรคและสังคมจะต้องพร้อมกับการใช้เทคโนโลยี มีโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี มีระบบยืนยันตัวตนที่เชื่อถือได้ และพยายามดึงกลุ่มคนที่มีการศึกษา กลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มคนที่ถูกกีดกัน กลุ่มคนที่ไร้พื้นที่ในการแสดงออก เข้ามา

เนื่องจากคนเหล่านี้มีความต้องการเข้าร่วมในโลกออนไลน์ค่อนข้างสูง 4) พรรคการเมืองต้องลดอคติ เปิดกว้างต่อความคิดเห็นต่าง ๆ ผู้ที่ควบคุมแพลตฟอร์มต้องไม่แทรกแซงหรือบิดเบือนเจตนารมณ์ของพรรค การดำเนินการต่าง ๆ ต้องมีมาตรฐานในการทำงานอย่างชัดเจน ไม่ใช่ดุลพินิจของตนเองในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตในข้อเสนอหรือข้อคิดเห็นของบรรดาสมาชิกพรรค พรรคต้องมีการวางกรอบหรือคุณค่าของพรรคให้ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางกำกับการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบ 5) พรรคจะต้องมีจุดยืนและรักษาจุดยืนไว้ให้มั่นคง ต้องระมัดระวังอย่างมากในการร่วมรัฐบาลหรือการสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายของพรรคการเมืองอื่น 6) ในส่วนของวิธีการลงคะแนนการใช้ตัวแทน (Proxy) ต้องป้องกันไม่ให้เกิดการรวบรวมเสียงไว้ที่กลุ่มคนส่วนน้อยหรือคนกลุ่มเดิม ๆ มากเกินไป การจัดลำดับหรือการแสดงสถิติการลงคะแนนของตัวแทนในเรื่องต่าง ๆ จะต้องชัดเจนและสามารถย้อนกลับไปได้เพื่อให้เกิดการตรวจสอบได้อย่างถี่ถ้วน และ 7) การขับเคลื่อนในทางการเมืองต้องไม่จำกัดอยู่เพียงแค่ในแพลตฟอร์ม หมายความว่า พรรคการเมืองหรือสมาชิกของพรรคการเมืองจะต้องมีปฏิสัมพันธ์จริงกับชีวิตของผู้คนในโลกของความเป็นจริง เพื่อให้สมาชิกพรรคเกิดการรับรู้ข้อมูล สภาพปัญหา ความเปลี่ยนแปลง รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์อื่นจะนำไปสู่การเห็นอกเห็นใจหรือความเข้าใจกันมากขึ้น

อภิปรายผล

ในประเด็นเรื่องศักยภาพของประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน จากการศึกษาพบว่า แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านสามารถที่จะนำอำนาจในการปกครองกลับมาอยู่กับประชาชนได้จริง เพิ่มบทบาทประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ด้วยตนเองและลดบทบาทของตัวแทนในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนลงไป ซึ่งทำให้ประชาธิปไตยแบบไหลผ่านมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับประชาธิปไตยยุคคลาสสิกที่ประชาชนสามารถเข้ามาใช้อำนาจในการปกครองได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Revel, M. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Liquid Democracy: An Empirical analysis of its epistemic performance ซึ่งพบว่า ประชาธิปไตยแบบไหลผ่านมีศักยภาพทำให้เกิดรูปแบบประชาธิปไตยแบบทางตรงได้และเปิดโอกาสให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมสามารถมอบอำนาจให้กับตัวแทนของพวกเขาได้ในเรื่องที่พวกเขาไม่ได้มีความรู้ความชำนาญ (Revel, M. et al., 2022) นอกจากนี้ ในงานของ Hagberg, L. & Kazen, S. เรื่อง Predictive Liquid Democracy ก็พบว่า การใช้แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านทำให้ประชาธิปไตยทางตรงนั้นเป็นไปได้จริง ไม่ว่าจะเป็นจำนวนผู้เข้าร่วมมากหรือน้อยก็ตาม (Hagberg, L. & Kazen, S., 2024) ขณะที่ Valsangiacomo, C. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Clarifying and Defining the Concept of Liquid Democracy มองว่าประชาธิปไตยแบบไหลผ่านทำให้ความเป็นประชาธิปไตยยกระดับสูงขึ้นผ่านการมีส่วนร่วมออนไลน์ที่ได้ผล เป็นการเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมได้ง่ายและตลอดเวลา มีความเหนือกว่าการมีส่วนร่วมเพียงแค่การเลือกตั้งตามปกติ (Valsangiacomo, C., 2021)

นอกจากนี้ พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองสูงมากและทำให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ คนมีการศึกษา คนชายขอบ คนที่ถูกปฏิเสธจากระบบการเมืองเดิม คนที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจแบบใหม่ คนที่ไม่ได้มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงนัก สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงความคิดเห็น ลงคะแนนเสียง รวมถึงการพิจารณาใคร่ครวญในประเด็นสาธารณะร่วมกันผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างได้ผล สอดคล้องกับงานของ Congge, U. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Digital Democracy: A systematic Literature review Frontier in Political Science มองว่าประชาธิปไตยแบบไหลผ่านที่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นระบบปฏิบัติการนั้นสามารถทำให้เกิดพื้นที่ใหม่สำหรับชุมชนในการเข้าไปใช้ชีวิตประชาธิปไตยได้ไม่ยาก (New Avenues for Community Involvement in Democracy Life) สามารถจะทำให้เกิดการค้นหาข้อมูลหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้สะดวกและทำให้การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้น (Congge, U. et al., 2023)

กระนั้น การวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบไหลผ่านอยู่หลายประการ แต่จุดอ่อนที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นไปได้ และอาจจะนำไปขัดแย้งกับวัตถุประสงค์หลักของแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก ก็คือ ระบบประชาธิปไตยแบบไหลผ่านเปิดโอกาสให้คน ๆ หนึ่งสามารถเป็นตัวแทน (Proxy) ได้โดยตัวแทนอาจไปหาผู้สนับสนุนหรือผู้ที่มอบคะแนนให้ตนเองได้เป็นจำนวนมาก (ระบบไม่ได้จำกัดจำนวนผู้ที่มอบคะแนน) ซึ่งหากไม่ระมัดระวังแล้ว อาจจะนำไปสู่เหตุการณ์ที่คนเพียงไม่กี่คนสามารถกำหนดทิศทางหรือเปลี่ยนแปลงผลการตัดสินใจในภาพรวมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Berinsky, Adam, J. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Tracking Truth with Liquid Democracy Management Science ซึ่งมองว่าระบบอาจจะเปิดให้มีการรวมอำนาจไว้ที่คนบางกลุ่มได้ แม้จะมีการใช้ระบบการมอบอำนาจให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีเหตุผลก็ตาม แต่กลไกดังกล่าวก็อาจนำไปสู่การรวมศูนย์อำนาจและไปลดความแม่นยำในการตัดสินใจ (Berinsky, Adam, J. et al., 2021) นอกจากนี้แล้ว ตัวแทน (Proxy) ยังมีศักยภาพที่จำกัด การอนุญาตให้ประชาชนสามารถมอบคะแนนให้กับตัวแทนมากเกินไปและในหลายประเด็นนั้นจะทำให้การตัดสินใจของตัวแทนไม่มีคุณภาพได้ (Wright, S., 2012)

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่านเป็นการนำประชาธิปไตยแบบทางตรงกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนผสมเข้าด้วยกัน โดยใช้เทคโนโลยีผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ด้วยตนเองและปิดช่องโหว่ในกรณีที่ประชาชนไม่มีความรู้ความชำนาญโดยการให้ประชาชนมอบอำนาจแก่ตัวแทนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ (Proxy) แต่ก็ได้สร้างระบบการป้องกันไว้โดยการให้ประชาชนสามารถดึงอำนาจกลับมาได้ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้อาจมีข้อจำกัดเนื่องจากการวิจัยเชิงเอกสาร ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรจะศึกษาถึงการนำแนวคิดไปใช้ในเชิงปฏิบัติให้มากขึ้น เป็นต้นว่าการออกแบบระบบตัวแทน (Proxy) ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลดโอกาสในการเกิดการผูกขาดอำนาจโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การนำเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) มาช่วยในการดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนการลงทะเบียนไปจนถึงการลงคะแนนเสียงเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับระบบและสามารถทำให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้สะดวก รวมถึงควรจะทำศึกษาโดยการนำแพลตฟอร์มไปทดลองใช้จริงกับพรรคการเมืองหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทย ว่าได้ผลเป็นอย่างไร ควรพัฒนาปรับปรุงในส่วนไหนเพิ่มเติม

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้มีที่มาจากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตยแบบไหลผ่าน: ข้อถกเถียงในเชิงทฤษฎีและแนวทางการนำไปปฏิบัติ ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณทางมหาวิทยาลัยมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร จวงตระกูล และคณะ. (2567). การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิเคราะห์แก่นสาร: แนวทางปฏิบัติสำหรับนักวิจัยใหม่. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 6(2), 15-29.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2563). การวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Berinsky, Adam, J. et al. (2021). Tracking Truth with Liquid Democracy. Management Science, 36-78. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2023.02470>

- Blum, C. & Zuber, C. (2016). Liquid Democracy: Potentials, Problems, and Perspectives. *The Journal of Political Philosophy*, 24(2), 162-182.
- Congge, U. et al. (2023). Digital Democracy: A systematic Literature review. Retrieved April 15, 2025, from <https://shorturl.asia/GgNxo>
- Felice, M. (2022). *Digital Citizenship: The Crisis of the Western Idea of Democracy and Participation on Digital Network*. Italy: Mimesis International.
- Gooding, Robert, E. (2008). *Innovating Democracy: Democratic Theory and Practice After the Deliberative Turn*. New York: Oxford University Press.
- Hagberg, L. & Kazen, S. (2024). Predictive Liquid Democracy. Retrieved April 25, 2025, from https://www.researchgate.net/publication/377557844_Predictive_Liquid_Democracy
- Held, D. (2006). *Models of Democracy*. (3rd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Heywood, A. (2013). *Politics*. (4th ed.). New York: Palgrave Macmillan.
- Hofmann, J. (2018). The Promise and Pitfalls of Liquid Democracy. *The Journal of Political Philosophy*, 26(1), 3-23.
- Kean, J. (2022). *The Shortest History of Democracy*. United Kingdom: Paragraph Publishing House.
- Revel, M. et al. (2022). Liquid Democracy: An Empirical analysis of its epistemic performance. Retrieved May 30, 2025, from <https://daniel-halpern.com/files/liquid-in-practice.pdf>
- Sumption, J. (2025). *The Challenges of Democracy and The Rule of Law*. United Kingdom: Profile Books.
- Urbanati, N. (2008). *Representative Democracy: Principles & Genealogy*. United States of America: University of Chicago Press.
- Valsangiacomo, C. (2021). Clarifying and Defining the Concept of Liquid Democracy. *Swiss Political Science Review (SPSR)*, 28(1), 61-80.
- Wright, S. (2012). *The future of political participation: E-democracy and beyond*. United Kingdom: Routledge.

การใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์*

UTILIZATION OF BATIK SCRAPS WITH QUALITATIVE FUNCTIONAL TRANSFORMATION TECHNIQUES ACCORDING TO THE CREATIVE ECONOMY APPROACH

รวิภาส วงษ์นาคเพ็ชร¹, ทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา^{1*}, ศิริยศ กิจมงคลวานิช², ธีรภัต เลิศชำของกุล¹

Rawipas Wongnakpetch¹, Songwut Egwutvongsa^{1*}, Sirisyos Kijmongkolvanich², Theerathat Lertchamchongkul¹

¹คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Industrial Education and Technology, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok, Thailand

²คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ ประเทศไทย

²Faculty of Fine Arts and Architecture, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: momojojo108@Gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาขนาดของเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งเพื่อออกแบบเคหะภัณฑ์สิ่งทอด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (QFD) และประเมินความพึงพอใจและพยากรณ์อนาคตภาพของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ผลิตผ้าบาติก ผู้ประกอบการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคที่ร่วมงาน เวิร์คช็อป (Workshop) ผ้าบาติกโบราณ “ครูช่างแผ่นดิน” ปี 2568 จำนวน 56 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกในการพัฒนาแนวทางการผลิตใหม่ด้วยเทคนิค QFD และแบบประเมินความพึงพอใจ ผู้ร่วมงาน Crafts Bangkok 2025 จากแนวคิด “Weaving Past to the Future” จำนวน 225 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย ใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ขนาดของเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งจำนวนมากภายในท้องถิ่นสามารถนำมาออกแบบเคหะภัณฑ์สิ่งทอด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ จะเป็นการช่วยลดต้นทุนของวัตถุดิบในการผลิตและช่วยสร้างโอกาสทางการตลาดใหม่ในกลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม โดยผู้ประกอบการสามารถแก้ไขปัญหาเศษผ้าเหลือทิ้งจำนวนมากจากการตัดเย็บผ้าบาติกให้กลับมาสร้างรายได้เสริม และความพึงพอใจของผู้บริโภคฯ ปรากฏตัวแปรอิสระ 3 ตัว ได้แก่ การสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลิตภัณ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย และการรับผิดชอบต่อสังคม โดยปัจจัยทั้งหมดอธิบายความพึงพอใจผู้บริโภคได้ 75.7% ซึ่งจะช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของตลาด ตลอดจนอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าบาติกให้คงอยู่และสร้างให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจฐานรากในอุตสาหกรรมสิ่งทอได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ประโยชน์เศษผ้าบาติก, เทคนิค, การแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, ความรับผิดชอบต่อสังคม

Abstract

The purpose of this research paper is to study the size of waste batik fabric to design textile housing by converting qualitative product functions into practice (QFD) and to evaluate the satisfaction and forecast of consumers' future image of textile products from new batik scraps. The sample group includes entrepreneurs who produce batik. Distributors and Consumers who participated in the workshop on ancient batik. "Craftsman Teacher" in 2025 56 Collect data through in-depth interviews on developing new production methods using QFD techniques and satisfaction assessments. 225 participants of Crafts Bangkok 2025 from the concept of "Weaving Past to the Future" using a simple random method. The results of the research show that the size of a large amount of waste batik fabric in the local area can be used to design textile housing by converting qualitative product functions into practices, which will reduce the cost of raw materials in production and help create new market opportunities among environmentally conscious consumers. Entrepreneurs can solve the problem of a large amount of waste fabric from batik sewing to generate additional income, and consumer satisfaction appears in three independent variables: added value, contemporary textile products, and social responsibility. 75.7%, which will help create a competitive advantage in the market. It also preserves the wisdom of batik to survive and create a sustainable foundation for economic growth in the textile industry.

Keywords: Benefits of Batik Waste, Techniques, Quality Function Deployment, Creative Economy, Social Responsibility

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมสิ่งทอนั้นปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ 6 - 8% ของการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ทั่วโลก โดยมีปริมาณสูงกว่าอุตสาหกรรมการบินและขนส่งรวมกันระดับ 3% ในแต่ละปี ซึ่งทั่วโลกมีการผลิตเสื้อผ้า 1 แสนล้านชิ้นทุกปี และมีขยะจากเศษผ้าเหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมแฟชั่น 92 ล้านตัน เนื่องจากการผลิตเสื้อผ้าราคาถูก คุณภาพพอใช้งาน และออกแบบให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่ผู้บริโภคมีการซื้อจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียของทรัพยากรจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดขยะจากอุตสาหกรรมสิ่งทอที่เพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการเจริญเติบโตของธุรกิจตามกระแสแฟชั่น (Fast Fashion) โดยคาดว่าเมื่ออัตราการขยายตัวต่อเนื่องกว่า 134 ล้านตันต่อปี ซึ่งศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดการณ์ว่าภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่มไทยจะมีการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ 4 - 8% ทั้งประเทศ (กชวรรณ ศรีมณฑา, 2567) ซึ่งรัฐบาลได้สนับสนุนเอกชนให้ใช้มาตรการส่งเสริม 3Rs (Reduce Reuse Recycle) และเศรษฐกิจแบบ “BCG Model” โดยสนับสนุนให้ผลิตเสื้อผ้าที่เป็นของแฟชั่นตามกระแส เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงโลกอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระตุ้นการสร้างนวัตกรรมให้ภาคเอกชน และผู้บริโภคได้ตระหนักถึงการเตรียมรับมือกับผลกระทบ ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เน้นการแปลงของเสียให้เป็นแหล่งรายได้ ที่สามารถสร้างมูลค่าจากเศษเหลือทิ้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอให้กับผู้ประกอบการ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

อุตสาหกรรมแฟชั่นสิ่งทอมีความสำคัญกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (ดุลเดช แสนวิเศษ และคณะ, 2566) และการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกอย่างสร้างสรรค์ได้กลายเป็นวิธีแก้ปัญหาที่ลดขยะสิ่งทอไปพร้อมกับรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ ซึ่งผ้าบาติกถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากวัฒนธรรมสิ่งทอของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีเทคนิคการเขียนผ้าแบบใช้เทียนเพื่อสร้างลวดลายที่ซับซ้อน อีกทั้งยังสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากอดีต กระทั่งเกิดรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์และมีสีสันสดใส (Banlengloi, W. et al., 2022) ด้วยกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนมักทำให้เกิดเศษผ้าเหลือทิ้งจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเศษผ้าจากกระบวนการผลิตสิ่งทอที่เพิ่มสูงขึ้น โดยแทนที่จะปล่อยให้เศษผ้าเหล่านี้สูญเปล่า การพัฒนาแนวทางการนำเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งให้กลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ด้วยการสร้างเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ถือเป็นกระบวนการที่สามารถแสดงออกถึงความรักโลกได้ (เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์, 2561); (รุจิราภา งามสระคู และคณะ, 2567)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการประยุกต์ใช้เศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งจำนวนมากในพื้นที่อำเภอเมืองกระบี่อย่างสร้างสรรค์ที่ถือเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบแบบแผนด้วยการเชื่อมโยง 3 องค์ประกอบ คือ ความยั่งยืน นวัตกรรม และการอนุรักษ์ เป็นต้น โดยทั้งหมดมีจุดร่วมเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เหลือทิ้งจำนวนมากให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนเอกลักษณ์ และนำไปต่อยอดทางเศรษฐกิจได้ ด้วยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ (Quality Function Deployment: QFD) ทั้งที่เป็นวิธีวิทยาการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (ทรงวุฒิ เอกอุฒวิศา, 2566) เพื่อสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสร้างให้เกิดความตระหนักของบริโภคผลิตภัณฑ์ที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกมาพัฒนาเป็นสัญลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมของผู้ประกอบการขนาดเล็กในพื้นที่อำเภอเมืองกระบี่ ได้ถือเป็นการสร้างความสมดุลของเศรษฐกิจท้องถิ่น อาทิ 1) ด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-based Economy) 2) ด้านการเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (Inclusive Growth) และ 3) ด้านการสร้างสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Circular Society) ซึ่งถือเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาขนาดของเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งเพื่อออกแบบเคหะภัณฑ์สิ่งทอจากด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (QFD)
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจและพยากรณ์อนาคตภาพของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ที่รวบรวมข้อมูลจากผู้ร่วมงาน Crafts Bangkok 2025 ในแนวคิด “Weaving Past to the Future” ได้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาขนาดของเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งเพื่อออกแบบเคหะภัณฑ์สิ่งทอจากด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (QFD)

ประชากร คือ 1) ผู้ประกอบการที่ผลิตผ้าบาติก จำนวน 15 คน 2) ผู้ประกอบการจัดจำหน่าย จำนวน 10 คน และ 3) ผู้บริโภคที่ร่วมงาน เวิร์คช็อป (Workshop) ผ้าบาติกโบราณ “ครูช่างแผ่นดิน” ปี 2568 จำนวน 40 คน ในพื้นที่อำเภอเมืองกระบี่ รวมประชากร จำนวน 65 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ผู้ประกอบการที่ผลิตผ้าบาติก 2) ผู้ประกอบการจัดจำหน่าย และ 3) ผู้บริโภคที่ร่วมงานเวิร์คชอป (Workshop) งานผ้าบาติกโบราณ ณ ร้านดาหลาบาติก โดย “ครูช่างแผ่นดิน” ปี 2568 พื้นที่อำเภอเมืองกระบี่ จำนวน 56 คน กลุ่มตัวอย่างปรากฏความคลาดเคลื่อน 0.05 และประยุกต์ใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scales) เรื่องแนวทางการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้ง จำนวน 9 ข้อ โดยแบ่งความคิดเห็น 5 ระดับ คือ 5 = เหมาะสมสูงสุด, 4 = เหมาะสมสูง, 3 = เหมาะสมปานกลาง, 2 = เหมาะสมน้อย, 1 = เหมาะสมน้อยที่สุด เป็นต้น โดยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้ 1) การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ปรากฏข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนี .815 ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด > 0.05 (Turner, R. C. & Carlson, L., 2003) 2) การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ทดสอบจากบุคคลในอำเภอเมืองกระบี่ 30 คน และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค ปรากฏค่า Cronbach's alpha ระดับ 0.842 ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด > 0.80 ที่ความเชื่อมั่น 95% สรุปว่าเครื่องมือวิจัยเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ คือ เทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (Quality Function Deployment: QFD) โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าอิทธิพลปกติ (ทรงวุฒิ เอกวุฒิจวงศา, 2566) ด้วยสูตรค่าอิทธิพลปกติของเทคนิค QFD. คือ $Mas = G[a-h..]/Q[a-h..]$ ดังรายละเอียด Mas = ค่าคะแนนอิทธิพลปกติ (ไม่เกิน 1.000), $G[a-h..]$ = ความสำคัญต่อลูกค้าหรือผู้บริโภค, $Q[a-h..]$ = ($G[a] + \dots + G[h..]$) เป็นผลรวมค่านัยยะสำคัญในเมทริกซ์การแก้ไขปัญหา, $[a-h..]$ = การแก้ไขปัญหที่พบในผลิตภัณฑ์สิ่งทอดังข้อแรกถึงข้อสุดท้าย โดยนำผลลัพธ์ไปจัดเรียงลำดับค่าอิทธิพลปกติจากมากไปน้อย และนำวิธีการแก้ไขปัญห 9 ข้อที่จัดเรียงลำดับไปประยุกต์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอด โดยประเมิน 3 ด้าน คือ 1) สร้างมูลค่าเพิ่ม 2) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอดมีความร่วมสมัย และ 3) รับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความพึงพอใจและพยากรณ์อนาคตภาพของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอดจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากร คือ นักท่องเที่ยวที่เลือกซื้อสินค้าภายในงาน Crafts Bangkok 2025 ภายใต้แนวคิด “Weaving Past to the Future” จัดขึ้นระหว่างวันที่ 18 - 22 มิถุนายน 2568 ณ ฮอลล์ 5 ชั้น LG ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 515 คน เป็นปริมาณเฉลี่ยผู้เยี่ยมชมต่อวัน (สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์การมหาชน), 2568)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เลือกซื้อสินค้าภายในงาน Crafts Bangkok 2025 ภายใต้แนวคิด “Weaving Past to the Future” จำนวน 225 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์นำเข้าข้อมูลที่น่าเชื่อถือเชิงสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Yamane, T, 1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scales) เรื่องความรู้สึกรู้สึกพอใจต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอดจากเศษผ้าบาติก จำนวน 9 ข้อ ที่แบ่งความคิดเห็น 5 ระดับ คือ 5 = เหมาะสมสูงสุด, 4 = เหมาะสมสูง, 3 = เหมาะสมปานกลาง, 2 = เหมาะสมน้อย, 1 = เหมาะสมน้อยที่สุด โดยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้ 1) การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ปรากฏข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนี .889 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด > .05 (Turner, R. C. & Carlson, L., 2003) 2) การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ทดสอบจากผู้บริโภคที่ร่วมงานเวิร์คชอป (Workshop) ผ้าบาติกโบราณ โดยครูช่างของแผ่นดิน ณ ร้าน ดาหลาบาติก 30 คน และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค ปรากฏค่า Cronbach's alpha ระดับ 0.905 ซึ่งมีค่า > .80 จึงถือว่า

เครื่องมือวิจัยนี้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานความเชื่อมั่นเมื่อทดสอบผลลัพธ์การแจกแจงข้อมูล (Normality Testing) จำนวน 224 ชุด ปรากฏค่าการประเมินค่าความร่วมกันของข้อมูลนั้นผ่านตามเกณฑ์พิจารณา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 200 คนขึ้นไปในการประเมินผล โดยปรากฏค่า Skewness < 3 และ Kurtosis < 10 ซึ่งถือว่าข้อมูลไม่เบ้และโด่งจนเกินจะรับได้ (Kline, R. B., 2011)

การวิเคราะห์ คือ 1) ค่าเฉลี่ย (Mean) 2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 3) Multiple Regression เป็นต้น โดยจัดกระทำข้อมูลทั้งหมดด้วยโปรแกรม SPSS

ผลการวิจัย

1. การศึกษาขนาดสัดส่วนเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งเพื่อออกแบบเคหะภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (QFD) ปรากฏผลการศึกษาลักษณะทางกายภาพของเศษผ้าบาติกเหลือทิ้ง พบว่า เศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งจากการตัดเย็บของ ร้าน ดาหลาบาติก มีขนาดสัดส่วนที่แตกต่างกัน โดยเศษผ้าบาติกจะมีขนาดค่อนข้างเล็ก โดยแสดงรายละเอียด ดังนี้ 1) เศษผ้าบาติกเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยการผลิตเป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอของวิสาหกิจชุมชน ดาหลาบาติก ซึ่งมีกระบวนการตัดเย็บผลิตภัณฑ์สิ่งทอนั้นต้องอาศัยช่างฝีมือในการตัดเย็บและใช้ผ้าบาติกจำนวนมากเนื่องจากการผลิตผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีหลากหลายรูปแบบ อาทิ เสื้อเชิ้ตแขนยาวและแขนสั้น กางเกงขายาวและกางเกงขาสั้น ผ้านุ่ง และผ้าพันคอ เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคปัจจุบัน 2) ลักษณะของเศษผ้าจากการตัดเย็บของผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ได้แก่ เสื้อเชิ้ตแขนยาวและแขนสั้น กางเกงขายาวและกางเกงขาสั้น ผ้านุ่ง และผ้าพันคอ เป็นต้น ซึ่งมีขนาดสัดส่วนของเศษผ้าด้านกว้าง x ด้านยาว ดังนี้ 1) 20 x 60 2) 18 x 28 3) 13 x 21 4) 13 x 20 5) 12 x 32 6) 7 x 80 7) 7 x 25 8) 25 x 7 9) 12 x 106 10) 8 x 106 11) 7 x 106 12) 5 x 106 และ 13) 4 x 106 เป็นต้น และ 3) เศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บในแต่ละวันของการผลิตเสื้อเชิ้ตแขนยาวและแขนสั้น กางเกงขายาวและกางเกงขาสั้น ผ้านุ่ง และผ้าพันคอ เป็นต้น ก็จะบรรจุไว้ในถุงกระสอบหรือถุงพลาสติกใสที่มีขนาด 35 x 56 cm ของแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 3 ถุง ถือว่าวิสาหกิจชุมชนดาหลาบาติกสามารถผลิตผลิตภัณฑ์สิ่งทอได้ค่อนข้างสูง และคงเหลือเศษผ้าบาติกในแต่ละวันค่อนข้างสูงเช่นกัน ซึ่งจำนวนเศษผ้าทั้งหมด ดังนั้น สามารถนำเศษผ้าทั้งหมดประยุกต์สร้างสรรค์ด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุที่เหลือทิ้งถือเป็นการบริหารจัดการ โดยใช้วัสดุของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง

ดังนั้น การวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเศษผ้าบาติกเพื่อค้นหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกที่ถือเป็นงานหัตถกรรมท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ดาหลาบาติก ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตและจำหน่ายผ้าบาติกจะมีข้อได้เปรียบด้วยทุนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยอาศัยต้นทุนจากเศษผ้าบาติกจำนวนมากที่ไม่ได้รับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่มีจำนวนมาก เพื่อแก้ไขปัญหาด้วยการบูรณาการในลักษณะของเทคนิควิธีการ ขั้นตอนการบริหารจัดการเพื่อสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งจะปรากฏผลลัพธ์ในลักษณะส่งเสริมการใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนด้วยวัสดุท้องถิ่นในระดับชุมชน และการให้ความรู้แก่ช่างท้องถิ่นที่ผลิตสิ่งทอ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างความสมดุลระหว่างประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นร่วมกับการสร้างความรับผิดชอบต่อ ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการใช้วัสดุที่เหลือทิ้งจำนวนมากให้กลับมาเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้เพิ่มให้กับวิสาหกิจชุมชนดาหลาบาติกได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการวิจัยนี้จึงมุ่งนำเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการขึ้นต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเครื่องแต่งกายของช่างท้องถิ่นในแต่ละปีที่มีจำนวนมาก เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชนด้วยการบริหารจัดการเศษผ้าเหลือทิ้งจำนวนมากของผู้ประกอบการให้สร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการขนาดย่อม ($NIV = 0.13$) 4) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอแสดงถึงความรักโลก ($NIV = 0.09$) 5) ออกแบบให้มีความเหมาะสมกับผู้บริโภคทุกช่วงวัย ($NIV = 0.09$) 6) บ่งบอกถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ($NIV = 0.09$) 7) ลดการฝังกลบ ($NIV = 0.08$) 8) บ่งบอกถึงการประยุกต์ใช้เศษผ้าบาติกอย่างยั่งยืน ($NIV = 0.08$) และ 9) ออกแบบให้แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ($NIV = 0.07$) เป็นต้น

ภาพที่ 3 (ก) เศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้ง (ข) เทคนิคการต่อผ้า (ค) ภาพร่างก่อนการผลิตจริง

ดังนั้น จึงนำแนวทางทั้ง 9 ลำดับ ที่เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยมาออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้ตอบสนองความต้องการผู้บริโภคได้ จากนั้นผู้วิจัยสร้างสตอรี่บอร์ด (Storyboard) เพื่อออกแบบเป็นภาพร่างแนวความคิด (Sketch designs) ก่อนผลิตสิ่งทอที่ใช้วัสดุจากเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งมาผลิตเป็นต้นแบบ และประยุกต์ใช้เทคนิคการต่อผ้า (Patchwork) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 4 ต้นแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากเศษผ้าบาติก และการร่วมแลกเปลี่ยนแนวความคิดการพัฒนากับช่างผลิต

โดยขั้นตอนการตัดเย็บจะอิงกับศักยภาพทักษะฝีมือของช่างท้องถิ่นที่สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการต่อผ้า (Patchwork) ร่วมกับการตัดเย็บกระเป๋าที่มีการบูรณาการความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้ผลิตผ้า ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ผลิตกระเป๋าภายในท้องถิ่นของจังหวัดกระบี่ ดังภาพที่ 4

2. ผลการประเมินความพึงพอใจ และพยากรณ์อนาคตภาพของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลประเมินความพึงพอใจกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยประเมินเจตคติ (Attitude) ต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ จากการประเมินด้วยปัจจัย 3 ด้าน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความพึงพอใจผู้บริโภคต่อด้านแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกเหลือทิ้ง

ปัจจัยด้านการออกแบบ	Mean	S.D.	Skewness	Kurtosis	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม	4.07	0.52	.351	- 1.964	พึงพอใจระดับมาก
1.1 เศษผ้าบาติกสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย	4.08	0.67	- 2.284	.749	พึงพอใจระดับมาก
1.2 เศษผ้าบาติกสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้หลากหลาย	3.99	0.75	- 2.598	- .189	พึงพอใจระดับมาก
1.3 การใช้เศษผ้าเหลือทิ้งช่วยลดการฝังกลบ	4.15	0.75	- 1.525	- 3.674	พึงพอใจระดับมาก
2. ด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย	4.09	0.52	- 2.266	- .695	พึงพอใจระดับมาก
2.1 เทคนิคต่อผ้าสอดคล้องกับผู้ประกอบการขนาดย่อม	4.22	0.67	- 2.363	- 1.265	พึงพอใจระดับมาก
2.2 ผลิตภัณฑ์สิ่งทอแสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น	4.00	0.69	- 2.559	1.010	พึงพอใจระดับมาก
2.3 ผลิตภัณฑ์สิ่งทอผู้บริโภคสามารถเข้าถึงทุกช่วงวัย	4.05	0.79	- 2.622	- 1.362	พึงพอใจระดับมาก
3. ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม	3.95	0.59	- .919	- 1.113	พึงพอใจระดับมาก
3.1 ผลิตภัณฑ์สิ่งทอส่งเสริมการจัดการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น	4.01	0.80	- 1.749	- 2.410	พึงพอใจระดับมาก
3.2 ผลิตภัณฑ์แสดงถึงความรักโลก	4.18	0.73	- 2.649	- 1.277	พึงพอใจระดับมาก
3.3 ผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการประยุกต์ใช้เศษผ้าอย่างยั่งยืน	3.65	0.72	.442	- 1.077	พึงพอใจระดับมาก
ผลรวมความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอด้านแบบ	4.04	0.43	- 1.909	- .073	พึงพอใจระดับมาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคพึงพอใจต่อด้านแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติก ที่ระดับความพึงพอใจมาก (Mean = 4.04, S.D. = 0.43, Skewness = - 1.909, Kurtosis = - .073) แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความพึงพอใจผู้บริโภคต่อด้านแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติก (n = 225)

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
1. การสร้างมูลค่าเพิ่ม	ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้อสินค้าภายใน Crafts Bangkok 2025 ภายใต้แนวคิด “Weaving Past to the Future”
2. ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย	
3. การรับผิดชอบต่อสังคม	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของด้านแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่พัฒนาใหม่จาก 3 ปัจจัย ถือเป็นขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่สร้างขึ้นจากเศษผ้าเหลือทิ้งจากการตัดเย็บ โดยผู้วิจัยนำปัจจัยทั้ง 3 มาประยุกต์ในการออกแบบและผลิตของกลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม ดังตารางที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าความร่วมกันข้อมูล (Normality Testing) จำนวน 225 ชุด โดยทั้ง 3 ปัจจัย ผ่านตามเกณฑ์ และผลการตรวจสอบค่าเชิงพรรณนาของความพึงพอใจที่เกิดขึ้นของผู้บริโภค ได้ปรากฏค่าความน่าเชื่อถือของสมการทำนายในระดับสูง โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นพบความสัมพันธ์กับโอกาสประสบความสำเร็จในการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกในอนาคต ดังนั้น การวิเคราะห์จึงมีความเหมาะสมในการนำมาค้นหาข้อเท็จจริง (Fact) ที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยกำหนดตัวแปรอิสระ 3 ตัว ได้แก่ 1) การสร้างมูลค่าเพิ่ม 2) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย และ 3) การรับผิดชอบต่อสังคม และตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยทำนายตัวแปรตามได้ 75.7% (R Square = .757; R = .870; Adjusted R Square = .753) ซึ่งผ่านตามเกณฑ์ที่ระดับ 60% ดังแสดงตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดง ANOVA

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P-value
1 Regression	34.944	3	11.648	228.893	.000
Residual	11.246	221	.051		
Total	46.191	224			

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. = .000) โดยแสดงให้เห็นว่าสมการถดถอยเชิงพหุคูณที่ได้นั้นปรากฏข้อเท็จจริงอันเป็นปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาอยู่จริง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 4 แสดงผลการถดถอยเชิงพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value	Zero-order	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta				Tolerance	VIF
1 (Constant)	.386	.144	-	2.685	.008	-	-	-
การสร้างมูลค่าเพิ่ม	.344	.036	.395	9.611	.000*	.734	.653	1.531
ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย	.277	.033	.317	8.384	.000*	.633	.773	1.294
การรับผิดชอบต่อสังคม	.292	.030	.380	9.668	.000*	.700	.711	1.406
R = 0.870, R ² = 0.757, Adj R ² = 0.753, SEE = 0.22559, Durbin-Watson = 2.028								

* p < .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4 ปรากฏว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคจากตัวแปรทั้ง 3 ปัจจัย ที่ประกอบด้วย 1) การสร้างมูลค่าเพิ่ม 2) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย และ 3) การรับผิดชอบต่อสังคม ทั้ง 3 ปัจจัยได้ร่วมกันส่งผลทางบวกต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยทั้งหมดได้ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของค่าเจตคติผู้บริโภคที่มีต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งอธิบายได้ร้อยละ 75.7 โดยปรากฏค่าระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่สนใจผลิตภัณฑ์สิ่งทอรูปแบบใหม่ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับคือ ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม ($\beta = .344$, $t = 9.611$, $P\text{-value} = .000$), ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม ($\beta = .292$, $t = 9.668$, $P\text{-value} = .000$), ด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย ($\beta = .277$, $t = 8.384$, $P\text{-value} = .000$) เป็นต้น โดยทั้ง 3 ปัจจัยมีผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจที่มีต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยเขียนสมการถดถอย คือ สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = 386 + .344(X_1) + .277(X_2) + .292(X_3)$ และสมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z = .395(X_1) + .317(X_2) + .380(X_3)$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาขนาดสัดส่วนเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งเพื่อออกแบบเคหะภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (QFD) ซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งจากการตัดเย็บที่ได้จากการประยุกต์ใช้เทคนิคบ้านแห่งคุณภาพ (QFD) ปรากฏแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค 9 อันดับ คือ 1) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีความหลากหลายขนาด 2) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีความหลากหลาย 3) เทคนิคการต่อผ้าที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการขนาดย่อม 4) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอแสดงถึงความรักโลก 5) ออกแบบให้มีความเหมาะสมกับผู้บริโภคทุกช่วงวัย 6) บ่งบอกถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น 7) ลดการฝังกลบ 8) บ่งบอกถึงการประยุกต์ใช้เศษผ้าบาติกอย่างยั่งยืน และ 9) ออกแบบให้แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้น โดยทั้งหมดส่งผลต่อการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง (Li, W. et al., 2022); (ศิริยศ กิจมงคลวานิชย์ และทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา, 2566). สอดคล้องกับงานวิจัยของ Karasan, A. et al. ที่ออกแบบด้วยหลักการออกแบบจากปัญหาของผู้บริโภค (Karasan, A. et al., 2022) และทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา ได้ให้แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบจะช่วยตอบสนองความต้องการผู้บริโภคในการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกได้อย่างเหมาะสม (ทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา, 2566)

2. ผลการประเมินความพึงพอใจ และพยากรณ์อนาคตภาพของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ผลประเมินความพึงพอใจกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยประเมินเจตคติ (Attitude) ต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ จากการประเมินด้วยปัจจัย 3 ด้าน ผู้บริโภคพึงพอใจต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติก ที่ระดับความพึงพอใจมาก (Mean = 4.04, S.D. = 0.43, Skewness = - 1.909, Kurtosis = - .073) ผลการประเมินความพึงพอใจของต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่พัฒนาใหม่จาก 3 ปัจจัย ถือเป็นขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่สร้างขึ้นจากเศษผ้าเหลือทิ้งจากการตัดเย็บ โดยผู้วิจัยนำปัจจัยทั้ง 3 มาประยุกต์ในขั้นตอนการออกแบบและผลิตร่วมผู้ประกอบการขนาดย่อม ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าความร่วมกันข้อมูล (Normality Testing) โดยทั้ง 3 ปัจจัยผ่านตามเกณฑ์ และผลการตรวจสอบค่าเชิงพรรณนาของความพึงพอใจที่เกิดขึ้นของผู้บริโภค ได้ปรากฏค่าความน่าเชื่อถือของสมการทำนายในระดับสูง โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นพบความสัมพันธ์กับโอกาสประสบความสำเร็จในการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกในอนาคต ดังนั้น การวิเคราะห์จึงมีความเหมาะสมในการนำมาค้นหาข้อเท็จจริง (Fact) ที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา

ผลลัพธ์เจตคติที่อยู่ในลักษณะความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคที่มีต่อ ต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติก โดยสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค คือ 1) การสร้างมูลค่าเพิ่ม 2) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย และ 3) การรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น โดยมี 9 ตัวแปรสังเกตได้ที่ร่วมกันอธิบายปัจจัยที่มีความสำคัญต่อผู้บริโภค และมีโอกาสประสบความสำเร็จในอนาคต โดยเรียงลำดับความสำคัญมากไปน้อยตามอิทธิพลของทั้ง 3 ปัจจัย ที่ได้ร่วมกันส่งอิทธิพลต่อระดับเจตคติในลักษณะความพึงพอใจของผู้บริโภค ดังนี้

การสร้างมูลค่าเพิ่ม: โดยเป็นการใช้เศษผ้าบาติกช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอด้วยการเปลี่ยนเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งจากกระบวนการตัดเย็บของที่ระลึกในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าคุณภาพสูงและแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ในท้องตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบันด้วยวิธีการอัพไซเคิล (Upcycle) ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และช่วยส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนด้วยการออกแบบให้สอดคล้องกับเทรนด์แฟชั่นที่มีความเป็นมิตรต่อโลก พร้อมทั้งลดต้นทุนด้านวัตถุดิบ และช่วยสร้างเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น (Rahaman, M. T. et al., 2024); (Dissanayake, D. G. K. & Weerasinghe, D., 2022) ซึ่งนำหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) มาประยุกต์ใช้เพิ่มประสิทธิภาพการใช้วัสดุเหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมสิ่งทอผ้าบาติกในท้องถิ่นให้เกิดการนำกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ (Firdaus, F. et al., 2025) อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทักษะฝีมือของช่างท้องถิ่นด้านหัตถกรรมผ้าบาติก และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับตลาดในยุคปัจจุบันได้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจฐานราก (Local Economy) (Dana, L. P. et al., 2021) โดยผู้บริโภคยินดีเลือกซื้อสินค้าในราคาสูงหากสินค้านั้นสร้างความรู้สึกเชิงบวกให้เกิดขึ้นจากการรับรู้คุณค่าของสินค้า ซึ่งแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะสร้างให้เกิดประโยชน์ต่อช่างผู้ผลิตในท้องถิ่น และผู้ประกอบการขนาดย่อมให้สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความร่วมสมัย: การนำเศษผ้าบาติกที่มีชิ้นขนาดเล็กมาผสมผสานลักษณะการตัดเย็บด้วยเทคนิคการต่อผ้า (Patchwork) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอนั้นจะช่วยสร้างให้เกิดการหลอมรวมระหว่างศิลปะและหัตถกรรมที่สะท้อนทักษะและความประณีตของช่างในการตัดเย็บที่สามารถเชื่อมโยงศิลปหัตถกรรมร่วมกับเศรษฐกิจแฟชั่นร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแฟชั่นที่ยั่งยืน (Prados-Peña, M. B. et al., 2024) ที่ให้ความสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมร่วมกับความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม โดยเป็นผลงานสิ่งทอที่ผสมผสานความรับผิดชอบต่อโลกภายใต้ 3 บริบท คือ 1) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่มีความเป็นมิตรต่อโลก 2) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่รับแรงบันดาลใจจากมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 3) การตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ เป็นต้น โดยถือเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในอนาคต เพื่อสื่อสารไปยังผู้บริโภคในปัจจุบันและอนาคตที่มีความตระหนักถึงความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

การรับผิดชอบต่อสังคม: การใช้เศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งจากการตัดเย็บของผู้ประกอบการขนาดย่อมนั้น จะถือเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยช่วยลดปริมาณขยะเศษผ้าบาติกในการฝังกลบและกำจัดด้วยการเผา ซึ่งการนำกลับมาใช้ใหม่ครั้งนี้จะแสดงความรับผิดชอบต่อลดปริมาณการนำทรัพยากรใหม่ ออกมาใช้งาน เพื่อให้บุคคลในยุคสมัยถัดไปยังสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นการช่วยอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมผ้าบาติกที่มีคุณค่าให้ยังคงอยู่ และมีความคุ้มค่าที่เยาวชนรุ่นใหม่ในอนาคตจะสามารถนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างรายได้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของท้องถิ่นในอนาคต (Mishra, S. et al., 2021) ซึ่งการวิจัย ครั้งนี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กในพื้นที่นั้นสามารถแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการบริหารจัดการ วัสดุที่เหลือทิ้งให้สามารถนำกลับมาเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนโดยยึดหลักการ ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค

โดยผลลัพธ์จากการวิจัยนั้นปรากฏเจตคติที่เป็นความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อด้านแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจาก เศษผ้าบาติกใหม่นั้นสามารถคาดการณ์อนาคตภาพจาก 3 ปัจจัย ปรากฏตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความพึงพอใจ ของผู้บริโภคได้ในระดับสูง (75.7%) ดังนั้น ผู้ประกอบการในชุมชน หรือนักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความสนใจ จึงสามารถนำปัจจัยทั้ง 3 ด้าน มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าบาติกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งการคาดการณ์ความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อด้านแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกที่เหลือ ทิ้งมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ประกอบการขนาดย่อม และขนาดกลางในอำเภอเมือง กระบี่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aliah, M. R. et al. ที่สนับสนุนการนำเศษผ้าบาติกมาแปรรูปผ่านการอัปไซเคิล (Upcycle) เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น อาทิ กระเป๋า เครื่องประดับ หรือของตกแต่ง ถือเป็นการสร้าง นวัตกรรมใหม่ที่สามารถลดปริมาณขยะและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน (Aliah, M. R. et al., 2024) ซึ่งเทคนิคนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ให้กับผู้ประกอบการ รายย่อย ด้วยการนำวัสดุที่เคยถูกมองว่าไร้ค่ามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนจากวัสดุที่มีจำนวนมาก ในท้องถิ่น และงานวิจัยของ Phang, F. A. et al. ได้ให้ความสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ด้วยและกฎระเบียบ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าบาติกสีเขียว ไม่เพียงแต่กับผู้ประกอบการที่ผลิตผ้าบาติกเท่านั้น แต่ยักรวมถึงคนในครอบครัวและชุมชนบริเวณรอบข้างโรงงาน/วิสาหกิจชุมชน (Phang, F. A. et al., 2022) ซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการเศษผ้าบาติกจำนวนมากภายในท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของระบบนิเวศ อย่างแท้จริง อีกทั้งการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งนั้นอันจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านรายได้เสริม ให้แก่ ผู้ประกอบการขนาดย่อม ขนาด SMEs และช่างเย็บผ้าภายในท้องถิ่น ได้แก่ 1) ช่วยให้ช่างเย็บผ้ามีรายได้ ที่เพิ่มสูงขึ้น 2) เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับเศษผ้าบาติกของชุมชน 3) ลดก๊าซเรือนกระจกในการฝังกลบ (Landfilling) โดยใช้ประโยชน์จากวัสดุที่เหลือทิ้งจำนวนมากให้คุ้มค่าสูงสุด 4) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่มีความหลากหลาย และ 5) สร้างกระบวนการเรียนรู้จากการใช้ประโยชน์เศษผ้าบาติกเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการ ขนาดย่อม เป็นต้น อีกทั้งยังส่งผลให้กลุ่มชุมชนภายในท้องถิ่นนั้นสามารถผลิตผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีมูลค่าสูงได้ด้วย การอาศัยต้นทุนระดับต่ำ อีกทั้งยังเปิดโอกาสทางการตลาดในกลุ่มอุตสาหกรรมแฟชั่นที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้ง ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ แนวทางการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกเหลือทิ้ง จากการตัดเย็บของกลุ่มชุมชนในท้องถิ่น โดยแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่ จะกระตุ้นให้เกิดโอกาสตัดสินใจเลือกซื้อ หรือเลือกใช้งานของผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเกิดขึ้นจากเทคนิคการวิเคราะห์การกระจายหน้าที่เชิงคุณภาพ ที่อาศัยการแก้ไขเชิงประดิษฐ์กรรมด้วย ปัจจัย

3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านที่ 1 การสร้างมูลค่าเพิ่ม ปัจจัยด้านที่ 2 ผลผลิตสิ่งทอมีความร่วมสมัย และ ปัจจัยด้านที่ 3 การรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

ภาพที่ 5 แนวทางการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งจากการตัดเย็บ

จากภาพที่ 5 ได้นำเสนอ “แนวทางการนำเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งมาใช้ประโยชน์” โดยอาศัยหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนทรัพยากรที่ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่เศษผ้าบาติกให้กลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม ขนาดกลาง และช่างหัตถกรรมภายในท้องถิ่นได้สามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามได้โดยง่าย โดยแสดงวิธีการบริหารจัดการเศษผ้าบาติกที่มีจำนวนมากด้วยการตัดเย็บที่ไม่มีความซับซ้อน กลุ่มชุมชนนั้นสามารถดำเนินการได้เอง โดยถือเป็นการกระตุ้นการสร้างให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการนำสิ่งไร้ค่ากลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ด้วยการผลิตสิ่งทอประเภทกระเป๋าและจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และผู้ประกอบการขนาดย่อมอีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าบาติก และสอดคล้องกับแนวคิด “Zero Waste” ที่ช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลาง ให้เป็นอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อโลกภายใต้วิถีชีวิตใหม่ ที่ถือส่วนสำคัญในการสนับสนุนการลดการเกิดมลภาวะทางอากาศและสิ่งแวดล้อม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาขนาดสัดส่วนเศษผ้าบาติกที่เหลือทิ้งเพื่อออกแบบเคหะภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่ผลิตภัณฑ์เชิงคุณภาพให้เป็นแนวทางปฏิบัติ (QFD) ซึ่งเป็นวิธีการบ่งชี้แนวทางการแก้ไขปัญหาเศษผ้าบาติกเหลือทิ้งจำนวนมาก ด้วยการอาศัยข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหามาร่วมแสดงทรรศนะเพื่อแก้ไขด้วยการสร้างนวัตกรรมใหม่ จากการอาศัยศักยภาพด้านทรัพยากรที่มีจำนวนมากในท้องถิ่น โดยแนวทางการนำกลับมาใช้ใหม่ (Upcycle) นั้นจะสามารถตอบสนองความต้องการผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการผลิตที่ถูกพัฒนาใหม่จะอาศัยทักษะฝีมือและภูมิปัญญาของช่างในท้องถิ่นเข้าร่วมบูรณาการในขั้นตอนการผลิตทั้งหมดและการประยุกต์ใช้เทคนิคบ้านแห่งคุณภาพ (QFD) ปรากฏแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค 9 อันดับ ที่เรียงจากมากไปน้อย คือ 1) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีความหลากหลายขนาด 2) สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สิ่งทอให้มีความหลากหลาย 3) เทคนิคการต่อผ้าที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการขนาดย่อม 4) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอแสดงถึงความรักโลก 5) ออกแบบให้มีความเหมาะสมกับผู้บริโภคทุกช่วงวัย 6) บ่งบอกถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น 7) ลดการฝังกลบ 8) บ่งบอกถึงการประยุกต์ใช้เศษผ้าบาติกอย่างยั่งยืน และ 9) ออกแบบให้แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้น ผลการประเมินความพึงพอใจ และพยากรณ์อนาคตภาพของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกรูปแบบใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ผลประเมินความพึงพอใจกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยประเมินเจตคติ

(Attitude) ต่อด้านแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ จากการประเมินด้วยปัจจัย 3 ด้าน ผู้บริโภคพึงพอใจต่อด้านแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกที่ระดับความพึงพอใจมาก และผลการประเมินความพึงพอใจของต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่พัฒนาใหม่จาก 3 ปัจจัย ถือเป็นขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่สร้างขึ้นจากเศษผ้าเหลือทิ้งจากการตัดเย็บ โดยผู้วิจัยนำปัจจัยทั้ง 3 มาประยุกต์ในขั้นตอนการออกแบบและผลิตของกลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าความร่วมกันข้อมูล (Normality Testing) โดยทั้ง 3 ปัจจัยผ่านตามเกณฑ์ และผลการตรวจสอบค่าเชิงพรรณนาของความพึงพอใจที่เกิดขึ้นของผู้บริโภค ได้ปรากฏค่าความน่าเชื่อถือของสมการทำนายในระดับสูง โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นพบความสัมพันธ์กับโอกาสประสบความสำเร็จในการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเศษผ้าบาติกในอนาคตและจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางตรงต่อผู้ประกอบการขนาดย่อม และขนาดกลาง ในอำเภอเมืองกระบี่ โดยกระบวนการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าบาติกที่พัฒนาใหม่นั้นจะใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางด้านการแข่งขันให้เกิดกับผู้ประกอบการรายย่อย จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยการกระจายหน้าที่เชิงคุณภาพ (QFD.) ซึ่งวิธีการนี้บ่งชี้ความเป็นไปได้ในการนำข้อมูลมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าสานจากเศษผ้าบาติกของผู้ประกอบการขนาดย่อม ณ ร้าน ดาหลาบาติกของวิสาหกิจชุมชนที่อาศัยศักยภาพด้านทรัพยากรเหลือทิ้งที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยสามารถนำมาแปรสภาพเพื่อตอบสนองความต้องการผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวได้ด้วยกระบวนการผลิตใหม่นั้นถือเป็นการแก้ไขปัญหาเชิงระบบที่อ้างอิงตามหลักการทางทฤษฎีการสร้างนวัตกรรมใหม่จากการแก้ไขปัญหาที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นเครื่องมือแก้ไขที่สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดในการสร้างนวัตกรรมจากปัญหาในปัจจุบัน อันจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลในเชิงปริมาณและวิธีการวิเคราะห์ตามหลักการคำนวณที่ถูกกำหนดไว้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาทางการออกแบบในการวิจัยนี้จึงเป็นไปตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณเท่านั้น การแปรความสัณฐาน หรือแรงบันดาลใจทางการออกแบบอาจยังขาดความครบถ้วนในการตอบสนองสุนทรียภาพ 2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบ “zero waste” ต้องบูรณาการร่วมกันของบุคคลหลายฝ่าย อาทิ บุคคลในชุมชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว นักออกแบบ และช่างผู้ผลิต ดังนั้น การผสมผสานความต้องการของบุคคลหลายฝ่ายอาจประสบปัญหาการตอบสนองความต้องการให้ครบถ้วนในกลุ่มบุคคลแต่ละฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

- กชวรรณ ศรีมณฑา. (2567). Fast Fashion เรื่องใกล้ตัว มหันตภัยต่อสิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2568 จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/environment-39>
- เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์. (2561). การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทเศษผ้ากลุ่มสตรีแม่บ้านต้นโจ๊ก (คำขาว) ตำบลสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ดุลเดช แสนพิเศษ และคณะ. (2566). การส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการในประเทศไทย. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(3), 63-74.
- ทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา. (2566). หลักการคิดเชิงอนาคต: การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร: หจก. มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์การมหาชน). (2568). Crafts Bangkok 2025. เรียกใช้เมื่อ 18 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.qsncc.com/th/whats-on/event-calendar/crafts-bangkok-2025/>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2568 จาก <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/bcg/BCG-Action-Plan-2564-2570-256502-02.pdf>

- รุจิราภา งามสระคู และคณะ. (2567). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์พรมจากเศษผ้าเหลือใช้สู่กระบวนการถ่ายทอดเพื่อสร้าง อาชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนการเคหะแห่งชาติเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(10), 112-123.
- ศิริยศ กิจมงคลวานิชย์ และทรงวุฒิ เอกภูมิวงศา. (2566). การพัฒนาเฟอร์นิเจอร์จากเศษไม้สักตัดสาขาย ระยะแถวปลูกด้วยเทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(10), 300-315.
- Aliah, M. R. et al. (2024). Utilization of Textile Waste for Sustainable Product Development With Modular Concept: a Case Study in Gang Tamim Bandung. *International Journal Paper Public Review*, 5(4), 93-108.
- Banlengloi, W. et al. (2022). The Development of Muslim Family Outfits from Batik Fabric. *Journal of Home Economics Technology and Innovation*, 1(1), 1-7.
- Dana, L. P. et al. (2021). Success factors and challenges of grassroots innovations: Learning from failure. *Technological Forecasting and Social Change*, 164, 119600. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.03.009>
- Dissanayake, D. G. K. & Weerasinghe, D. (2022). Towards circular economy in fashion: Review of strategies, barriers and enablers. *Circular Economy and Sustainability*, 2(1), 25-45.
- Firdaus, F. et al. (2025). Key Drivers and Barriers to Circular Economy Practices in the Global Textile and Fashion Industries: Sustainable Strategies for the Indonesian Batik Industry. *International Journal of Sustainable Development & Planning*, 20(1), <https://doi.org/10.18280/ijdsdp.200130>
- Karasan, A. et al. (2022). Customer-oriented product design using an integrated neutrosophic AHP&DEMATEL&QFD methodology. *Applied Soft Computing*, 118, 108445. <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2022.108445>
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. United States of America: Guilford publications.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Li, W. et al. (2022). Understanding the financial innovation priorities for renewable energy investors via QFD-based picture fuzzy and rough numbers. *Financial Innovation*, 8(1), 1-30.
- Mishra, S. et al. (2021). The anatomy of circular economy transition in the fashion industry. *Social Responsibility Journal*, 17(4), 524-542.
- Phang, F. A. et al. (2022). Environmental Awareness in Batik Making Process. *Sustainability*, 14(10), 6094. <https://doi.org/10.3390/su14106094>
- Prados-Peña, M. B. et al. (2024). Intention to purchase sustainable craft products: a moderated mediation analysis of the adoption of sustainability in the craft sector. *Environment, Development and Sustainability*, 26(1), 775-797.

- Rahaman, M. T. et al. (2024). Green production and consumption of textiles and apparel: Importance, fabrication, challenges and future prospects. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 100280. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2024.100280>
- Turner, R. C. & Carlson, L. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International journal of testing*, 3(2), 163-171. https://doi.org/10.1207/S15327574IJT0302_5
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

DEVELOPMENT OF MODERN FARMERS TO RAISE THE LEVEL OF BEING AN AGRICULTURAL BUSINESS ENTREPRENEUR IN THE AREA OF SURAT THANI PROVINCE

โกศล สุขเกษม*, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกล้า,
ทิพย์วรรณ จันทรา, พระณัฐพงษ์ จันทรโร

Kosool Sukkasem*, Phra Vajraphutthibundit (Preeda Buamuang), Pairat Chimhad, Direk Nunklam,
Tippawan Chantra, Phra Natthaphong Janro

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: kosoolsukkasem@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์เกษตรกรยุคใหม่ 2) เพื่อพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอแกน จำนวน 351 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ราย กำหนดแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร กลุ่มเกษตรกรยุคใหม่ และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร จำนวน 30 ราย วิเคราะห์แบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรยุคใหม่มีการผสมภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีล้ำสมัย เปลี่ยนจากผู้ผลิตแบบดั้งเดิมเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรที่มีวิสัยทัศน์ใช้เทคโนโลยีตามแนวคิดเกษตรแม่นยำสูงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน 2) การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ และด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร อยู่ในระดับมาก 3) การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับเกษตรกรไทยสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรที่มีศักยภาพและยั่งยืน เครือข่ายเหล่านี้ทำหน้าที่เสมือนระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตและพัฒนา โดยเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชนเข้าด้วยกัน จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการทำธุรกิจการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา, เกษตรกรยุคใหม่, ยกระดับ, ผู้ประกอบการ, ธุรกิจการเกษตร

Abstract

This research article aims to: 1) Analyze modern farmers, 2) Develop modern farmers, and 3) establish networks for developing modern farmers to elevate them to agricultural business entrepreneurs in Surat Thani Province. This study employed a mixed-methods research approach. The quantitative research utilized questionnaires with a sample group of farmers in Surat Thani Province, totaling 351 respondents according to Krejcie and Morgan's sample size table. Data analysis involved calculating percentages, means, and standard deviations. The qualitative research employed in-depth interviews with 22 key informants selected through purposive sampling, with data analyzed using inductive analysis. The action research component involved purposive selection of target groups, including agricultural business entrepreneurs, modern farmers, and relevant agricultural agencies, totaling 30 participants, with triangulation analysis employed. The research findings revealed that: 1) Modern farmers integrate traditional wisdom with advanced technology, transforming from conventional producers to visionary agricultural business entrepreneurs who utilize precision agriculture technology to enhance efficiency and reduce costs. 2) The development of modern farmers to elevate them to agricultural business entrepreneurs in Surat Thani Province, encompassing all four dimensions-sustainability of agricultural business entrepreneurs, knowledge, skills and methods, skill development for farmers to become entrepreneurs, and agricultural technology and innovation skills-was rated at a high level. 3) Network creation serves as a crucial mechanism for elevating Thai farmers to become capable and sustainable agricultural business entrepreneurs. These networks function as ecosystems conducive to growth and development by connecting stakeholders from government, private sector, educational institutions, and communities. This integration helps strengthen capabilities for conducting agricultural business efficiently and sustainably.

Keywords: Development, Modern Farmers, Raise the Level, Entrepreneur, Agricultural Business

บทนำ

องค์การสหประชาชาติได้จัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) ในปี ค.ศ. 2015 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ครอบคลุมทั้งมิติ เศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม มิติความมั่นคงและยุติธรรม และมิติความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศและระหว่างประเทศในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา โดยมี 3 เป้าหมายที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนา เกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร คือ เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุ ความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เพิ่มผลิตภาพทางการเกษตรและ รายได้ของผู้ผลิตอาหาร สร้างหลักประกันว่าจะมีระบบการผลิตอาหารที่ยั่งยืนและดำเนินการตามแนวปฏิบัติ ทางเกษตรที่มีภูมิคุ้มกันที่จะเพิ่มผลิตภาพและการผลิต ซึ่งจะช่วยรักษาระบบนิเวศ เสริมขีดความสามารถ ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะอากาศรุนแรง ภัยแล้ง อุทกภัย และภัยพิบัติอื่น ๆ แก้ไข และป้องกันการกีดกันและการบิดเบือนทางการค้าในตลาดเกษตรโลก การเลือกใช้มาตรการที่สร้างหลักประกันได้ ว่าตลาดโลกมีอาหารและตลาดอนุพันธ์สามารถทำงานได้อย่างเหมาะสม และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ข้อมูลของตลาดและข้อมูลสำรองอาหารได้อย่างทันการณ์ และคงความหลากหลายทางพันธุกรรมของเมล็ดพันธุ์

พืชที่ใช้เพาะปลูก สัตว์ในไร่นาและที่เลี้ยงตามบ้านเรือน และชนิดพันธุ์ตามธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพืชและสัตว์เหล่านั้น รวมถึงให้มีธนาคารพืชและเมล็ดพันธุ์ที่มีการจัดการที่ดีและมีความหลากหลาย ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และ มีผลิตภาพ และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน และเป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน การจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน (SDG MOVE, 2559) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคมนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ได้กล่าวถึง การเกษตรสร้างมูลค่า ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้เล่นสำคัญด้านการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรในเวทีโลกด้วยพื้นฐานทางพืชเกษตรเขตร้อน และมีข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถพัฒนาต่อยอดโครงสร้างธุรกิจการเกษตรด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นเกษตรคุณภาพสูงและขับเคลื่อนการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่าและความหลากหลายของสินค้าเกษตร เพื่อรักษารายได้เดิมและสร้างฐานอนาคตใหม่ที่ สร้างรายได้สูงทั้งเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป และเกษตรอัจฉริยะ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580, 2561)

การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น YOUNG SMART FARMER การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยใช้เครือข่ายเป็นเป้าหมายและกลไกในการพัฒนาให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ใช้หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีส่วนร่วม และการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เกษตรกรเป็น “ศูนย์กลางและออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง” และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” (กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) การพัฒนาเกษตรกรสมัยใหม่มุ่งหวังที่จะเสริมศักยภาพเกษตรกรด้วยความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตและความยั่งยืน และเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพ เกษตรกรได้รับการสนับสนุนให้นำแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ และได้รับการสนับสนุนผ่านการฝึกอบรม ความช่วยเหลือทางการเงิน และการเข้าถึงตลาด เป้าหมายคือการเพิ่มผลผลิต รายได้ และเผชิญกับความท้าทายทางการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะด้วยการพึ่งพาตนเอง ความรู้ ความตระหนักรู้ของตลาด ทักษะการแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการรวมกลุ่ม เพื่อการพัฒนาครัวเรือนเข้มแข็งสู่การรวมกลุ่มที่มีความมั่นคงยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสรุปเป็นแนวปฏิบัติสำหรับกลุ่มและหน่วยงานสนับสนุนได้เป็นบันได 7 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทำไมต้องรวมกลุ่ม เพราะสารพันปัญหาหามาขาย ผลผลิตไม่ได้ราคา เกิดภัยพิบัติ โรคภัยคุกคาม สุขภาพเสื่อมโทรม ฯลฯ ขั้นที่ 2 สิทธิกับหน้าที่ต้องมาด้วยกันทำความเข้าใจให้ดี แล้วตกลงกันให้ชัดเจนว่า สิทธิและหน้าที่ต้องมาด้วยกัน ขั้นที่ 3 ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำในทุกเรื่อง ตั้งแต่กำหนดข้อบังคับของกลุ่ม ไปจนถึงการผลิตสินค้า คิดต้นทุน ทำบัญชี ดูแลจัดเก็บสินค้าหรือผลผลิต ขั้นที่ 4 แข่งขันให้ได้ในตลาดช่วยกันหาทางเพิ่มมูลค่าผลผลิตช่องทางการขาย และวิธีการลดต้นทุน ขั้นที่ 5 มีสิทธิมีเสียง กระตุ้นให้สมาชิกทุกคน มาร่วมใช้สิทธิออกเสียงในการประชุมทุกครั้งและทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นหนทางแก้ปัญหาหรือให้ความรู้ใหม่ ๆ กับสมาชิก ขั้นที่ 6 ข้อมูลดีมีความรู้เก็บรวบรวมข้อมูลทุกด้านไม่ว่าการผลิตการขาย และความรู้จากคนเก่ง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแผนการผลิต แผนการขาย การใช้จ่าย และการทำงานของกลุ่ม ขั้นที่ 7 แสวงหาพันธมิตรรอบตัวร่วมมือกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยราชการ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและกลุ่มอื่น ๆ เพื่อนำความรู้และเทคโนโลยี

ใหม่ ๆ รวมทั้งเงินทุนมาพัฒนาสินค้าและขยายตลาด (มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ, 2566) การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ จำเป็นต้องดำเนินการเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ และสร้างความยั่งยืน และการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรที่มีคุณภาพในอนาคต

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 19 อำเภอ 131 ตำบล 1,075 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมด 8.17 ล้านไร่ (8,179,003.48) เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 5.08 ล้านไร่ (5,085,704) คิดเป็นร้อยละ 62.18 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ไม่ย่นต้น 4,583,106 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 91.12) รองลงมาเป็น พื้นที่ไม้ผล 306,148 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 6.08) โดยมีพื้นที่ปลูกพืชในเขตชลประทาน 61,665 ไร่ พื้นที่เป้าหมายส่งเสริมการปลูกข้าว ปีการผลิต 2566/67 รอบที่ 1 รายชนิดข้าว รวมทั้งหมด 16,560 ไร่ โดยแบ่งเป็น ข้าวหอมไทย 1,100 ไร่ ข้าวเจ้า 14,600 ไร่ ข้าวสี 660 ไร่ มีที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน 1.9 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.26 ของพื้นที่จังหวัด มีการจัดที่ดินมอบหนังสืออนุญาตแล้ว 1.28 ล้านไร่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2566) ทั้งนี้ กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจัดอบรมหลักสูตร “พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer” เเวทีที่ 2 ภายใต้โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ประจำปีงบประมาณ 2565 ณ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ สวนสละอาทิตย์ ซึ่งในการ อบรมครั้งนี้ มีการบรรยายในหัวข้อ มาตรฐานการผลิตพืช GAP มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 กรมวิชาการเกษตร หัวข้อระบบน้ำอัจฉริยะ (Smart Farm) โดยศูนย์วิจัยวิศวกรรมเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี กรมวิชาการเกษตร รวมถึง ประสบการณ์และแนวทางสู่ความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร “สละอาทิตย์” โดย นายอาทิตย์ มดีธรรม ปราษณ์เกษตรแห่งชาติ ประจำปี 2562 ทั้งนี้ นายชัยพร นุรักษ์ดี เกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เป็นประธานในพิธี มอบประกาศนียบัตรผ่านหลักสูตรให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 40 ราย และพบปะพูดคุยกับ Young Smart Farmer ประจำปี 2565 (สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2566) เห็นได้ว่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการสนับสนุน ส่งเสริม และตระหนักถึงการพัฒนากษตรกรยุคใหม่เป็นอย่างมาก แต่การเกษตรถือเป็นกำลังสำคัญ ในการพัฒนาเกษตรกรจังหวัด และเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาเกษตรกร ยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อวิเคราะห์เกษตรกร ยุคใหม่ พัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ และสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี การพัฒนาและยกระดับเกษตรกรยุคใหม่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ การเกษตร โดยต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์ สร้างแรงจูงใจในการทำอาชีพ พัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตร เต็มตัวเป็นการพัฒนา Young Smart Farmer ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ที่มีการบริหารจัดการการเกษตร ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการรับประกันความยั่งยืนทางการเกษตรของภูมิภาคพื้นที่ แต่อาจจะมี ข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะ ด้านทุนและการเงิน ด้านภูมิศาสตร์และสภาพภูมิอากาศ และด้านตลาดและ การแข่งขัน ต้องมีการรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจเกษตร และความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรในท้องถิ่น การปฏิบัติ ตามหลักการและมาตรฐานสากลรวมถึงการยกระดับสินค้าเกษตรออกสู่ตลาดโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร
2. เพื่อพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัด สุราษฎร์ธานี
3. เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี เป็นการผสมกันระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นตัวนำและใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นตัวสนับสนุน โดยร่วมกับรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีดังนี้ 1.1) ประชากร คือ เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 4,272 ราย (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2566) 1.2) กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความสามารถในการสื่อสาร เข้าใจภาษาไทยได้ดีและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 ราย และ 1.3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ราย โดยใช้วิธีการกำหนดแบบเจาะจง จำแนก 5 กลุ่ม คือ กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร จำนวน 4 ราย กลุ่มแปลงใหญ่ จำนวน 3 ราย กลุ่มเกษตรอำเภอ/จังหวัด จำนวน 2 ราย กลุ่มร้านจำหน่ายอุปกรณ์การเกษตร จำนวน 3 ราย กลุ่มเกษตรกรยุคใหม่ยกระดับเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 10 ราย 1.4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร กลุ่มเกษตรกรยุคใหม่ และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร จำนวน 30 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้ 2.1) แบบสอบถาม โดยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกำหนดกรอบแนวคิดและขอบข่ายในการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามคำนิยามศัพท์เฉพาะ จำแนกแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำเกษตร กลุ่มของเกษตรกร รายได้ต่อเดือน ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ ทักษะและวิธีการ 2) ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ 3) ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร และ 4) ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การตรวจสอบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ราย แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามคำนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC) โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ดังนี้ +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้อง แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่าหรือ เท่ากับ 0.80 ผลการวิเคราะห์ทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 0.80 - 1.00 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (Cronbach, L. J., 1974) ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งชุดเท่ากับ 0.912 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามนี้นำไปใช้ได้ ปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป 2.2) แบบสัมภาษณ์ การสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีขอบเขต 4 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ ทักษะและวิธีการ 2) ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ 3) ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร และ 4) ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจ

การเกษตร จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม เพื่อการวิจัยในเรื่องนี้ และศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามขอบเขต ด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ จำแนกแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพพื้นฐานของผู้ตอบ แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ตำแหน่ง ภูมิลำเนา ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5 ข้อ และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อหาความเที่ยงตรง (Validity) และความถูกต้องของเนื้อหา โดยเฉพาะประเด็นแนวคำถามที่สอดคล้องกับขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ราย นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว มาตรวจสอบปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก 2.3) แบบสังเกตการณ์ สร้างแบบสังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยจัดทำเป็นแบบบันทึกการสังเกตการเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ จำแนกใน 2 ระดับ ได้แก่ระดับที่ 1 ระดับที่เห็นได้โดยตรง โดยจดบันทึกกลุ่มเป้าหมายปฏิบัติการวิจัยทำ (พัฒนา/ส่งเสริม) อะไรบ้าง แสดงอาการอย่างไร มีการอภิปรายร่วมกันหรือไม่ มีผลงานการนำเสนอ อภิปรายกลุ่มหรือไม่ และระดับที่ 2 ระดับที่เป็นผลจากการพัฒนา/ส่งเสริม โดยจดบันทึกความคิดรวบยอด กระบวนการ แนวปฏิบัติที่ดี ข้อเสนอแนะจากการอบรม และ 2.4) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 3.1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1.1) ขอบหนังสือขอความอนุเคราะห์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 3.1.2) ลงพื้นที่แจกแบบสอบถาม จำนวน 351 ชุด โดยใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ และสัปดาห์ที่ 5 - 7 ลงเก็บแบบสอบถามกลับคืนมาด้วยตนเอง และแบบสอบถามบางส่วนให้ส่งกลับคืนมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ มีการติดต่อทางโทรศัพท์เป็นระยะ ๆ จนได้แบบสอบถามครบ จำนวน 351 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 3.2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ราย และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะ 3.3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามแบบแผนการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้ 1) เข้าพบปะแกนนำกลุ่มเป้าหมายเพื่อจัดประชุมวางแผน ในการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2) ผู้วิจัยประชุมวางแผนกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) จัดทำแผนปฏิบัติการวิจัย 4) ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ 5) ถอดบทเรียนหรือสะท้อนผลการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไข และ 6) สรุปผลการปฏิบัติการ ดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 ราย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ 4.1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคำนวณผลด้วยคอมพิวเตอร์ ดังนี้ 4.1.1) วิเคราะห์ข้อมูล

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตอนที่ 2 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและรายรวม 4.2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 4.2.1) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยยึดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นตัวตั้ง และนำข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ไปสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การประกอบการธุรกิจการเกษตร เป็นต้น โดยที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์มาจัดเก็บอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำมาถอดเสียงบันทึกอย่างละเอียด แบบคำต่อคำ (Transcription of Data) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทำการศึกษาข้อมูลเหล่านั้นอย่างละเอียด จับใจความหลัก จัดกลุ่มข้อมูลแต่ละประเภท พิจารณาเชื่อมโยงความเหมือนความต่างแล้ว

นำเสนอข้อค้นพบทั้งหมดในรูปแบบเชิงพรรณนา ตามบริบทวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา 4.2.2) ข้อมูลจากแบบสังเกตการณ์ โดยใช้แบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มีการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูล รวมถึงการตีความจากการสังเกตการณ์เข้าอบรมการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาประกอบบริบทของวัตถุประสงค์การวิจัยและขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา 4.2.3) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะแบบอุปนัย (Inductive Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัยและขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา รวมถึงข้อสรุปในประเด็นทฤษฎีจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการสังเกตการณ์ ซึ่งถือเป็นการยืนยันข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและให้การรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์และหนักแน่นยิ่งขึ้น และผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์เกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และสภาพบริบทพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรยุคใหม่ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 แนวคิดเกษตรกรยุคใหม่ การปรับตัวของเกษตรกรให้เข้ากับเทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวทางการบริหารจัดการที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดต้นทุน และสร้างความยั่งยืนในอาชีพ โดยเน้นที่ “ตัวเกษตรกรยุคใหม่” เกษตรกรยุคใหม่เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และแนวทางการทำเกษตรที่ยั่งยืน การนำองค์ความรู้ของคนรุ่นเก่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวคิดสำคัญดังต่อไปนี้ 1) เกษตรแม่นยำสูง เป็นแนวคิดที่ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดการใช้ทรัพยากรเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การทำเกษตรแบบผสมผสาน 3) การทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 4) แนวคิดเกษตรพอเพียง 5) เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการ และ 6) การตลาดเกษตรยุคใหม่

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับ YOUNG SMART FARMER หรือ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ชาญฉลาด เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพสูง มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และมีทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพมีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมให้เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจด้านการเกษตร หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนโดยไม่เพียงแต่ทำการเกษตรในรูปแบบดั้งเดิม แต่ยังสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 แนวคิดผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรกร ประกอบด้วย 3.1) ธุรกิจการเกษตร การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาด และการกระจายสินค้า 3.2) ผู้ประกอบการ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจ และมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ 3.3) ผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร บุคคลที่มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การแปรรูป หรือการตลาดสินค้าเกษตร และ 3.4) คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ได้แก่ มีวิสัยทัศน์และความคิดสร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจและรับความเสี่ยง มีความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการ มีความมุ่งมั่นและอดทน เข้าใจเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีความสามารถในการสร้างเครือข่าย และคำนึงถึงความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคม

1.4 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดที่มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำให้ความสามารถในการตอบสนองความต้องการในอนาคตของคนรุ่นต่อไปลดลง โดยคำนึงถึงมิติหลัก 3 ประการ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี (แบบสอบถาม)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน

การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ระดับการพัฒนา		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ	3.86	0.72	มาก
2. ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ	3.84	0.87	มาก
3. ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร	3.79	0.73	มาก
4. ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร	3.95	1.39	มาก
รวม	3.86	0.93	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การพัฒนาด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) รองลงมา ได้แก่ ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ ($\bar{X} = 3.86$) ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ ($\bar{X} = 3.84$) ส่วนด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 3.79$)

2.2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี (สัมภาษณ์)

2.2.1 ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ การพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และวิธีการของเกษตรกรยุคใหม่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร การนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวคิดที่ทันสมัยมาปรับใช้ในการผลิตและการจัดการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของตลาดและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในอนาคต

2.2.2 ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ การยกระดับเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการที่มีความรู้รอบด้านนั้น ต้องอาศัยการพัฒนาทักษะที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี การตลาด การบริหารจัดการธุรกิจ และการสร้างเครือข่ายการสนับสนุน ทั้งหมดนี้ คือ ปัจจัยที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ผลิตเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเป็นผู้ประกอบการที่สามารถสร้างคุณค่าและตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างยั่งยืนในอนาคต

2.2.3 ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนในการผลิตเท่านั้น แต่ยังเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงจากแนวทางดั้งเดิมสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการปรับตัวและแข่งขันในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของสังคมเกษตรยุคใหม่อีกด้วย

2.2.4 ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร การพัฒนาความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรนั้น ต้องอาศัยการปรับตัวในทุกด้าน ทั้งในแง่ของเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหาพื้นฐาน และการมีองค์ประกอบสนับสนุนที่ครอบคลุม เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถเผชิญกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในทุกมิติของชีวิตและธุรกิจ

2.3 สรุปผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี (การวิจัยเชิงปฏิบัติการ)

2.3.1 ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ พบว่า จุดแข็ง คือ องค์ความรู้ท้องถิ่นและเครือข่ายเกษตรกรที่เข้มแข็ง และจุดอ่อน คือ ข้อจำกัดด้านความรู้ดิจิทัลและการบริหารธุรกิจ

2.3.2 ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ พบว่า จุดแข็ง คือ ด้านทักษะพื้นฐานทางการเกษตรและเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เป็นฐานสำคัญที่สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการ และจุดอ่อน คือ ด้านทักษะการบริหารจัดการธุรกิจ และการตลาด

2.3.3 ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร พบว่า จุดแข็ง คือ การมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เปิดรับเทคโนโลยี ความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นฐานในการพัฒนานวัตกรรม และการมีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัยในพื้นที่ และจุดอ่อน คือ ข้อจำกัดด้านเงินทุน และความไม่ต่อเนื่องในการพัฒนาทักษะ

2.3.4 ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร พบว่า จุดแข็ง คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ และเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง และจุดอ่อน คือ ข้อจำกัดด้านเงินทุน การขาดการวางแผนระยะยาว และการพึ่งพาตลาดแบบดั้งเดิมมากเกินไป

3. การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับเกษตรกรไทยสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ที่มีศักยภาพและยั่งยืน เครือข่ายเหล่านี้ทำหน้าที่เสมือนระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตและพัฒนา โดยเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชนเข้าด้วยกันการสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพและวิสัยทัศน์คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในรูปแบบกายภาพและดิจิทัลช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่องขณะที่การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผ่านหลักสูตรอบรมและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการ การเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่าผ่านกิจกรรมจับคู่ธุรกิจและการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าเกษตรช่วยสร้างความมั่นคงทางการตลาดและเพิ่มอำนาจต่อรอง ในขณะที่ระบบสนับสนุนที่ครอบคลุม ทั้งด้านการเงิน ภาษี ระเบียบ และมาตรฐานต่าง ๆ ช่วยลดอุปสรรคและเพิ่มโอกาสในการดำเนินธุรกิจ ความยั่งยืนของเครือข่ายเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องอาศัยระบบการติดตาม ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาผู้นำเครือข่าย และการสร้างกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม เพื่อให้เครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองและเติบโตได้อย่างยั่งยืนแม้ในยามที่การสนับสนุนจากภายนอกลดน้อยลง การสร้างเครือข่ายจึงไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่เป็นการออกแบบและพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตของผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ การบูรณาการทรัพยากร และการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับเกษตรกรไทยสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

1. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์เกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร พบว่า เกษตรกรยุคใหม่ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีล้ำสมัย เปลี่ยนจากผู้ผลิตแบบดั้งเดิมเป็นผู้ประกอบการที่มีวิสัยทัศน์ ใช้เทคโนโลยีเกษตรแม่นยำสูงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน แนวคิด Young Smart Farmer มุ่งสร้างนักธุรกิจการเกษตรที่มีทักษะรอบด้านทั้งการผลิต แปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ ผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ มีวิสัยทัศน์ กล้าเสี่ยง มีทักษะการบริหาร มีความมุ่งมั่น เข้าใจเทคโนโลยี สร้างเครือข่าย และคำนึงถึงความยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องสร้างสมดุลระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่กล่าวว่า การพัฒนาเกษตรรุ่นใหม่ให้เป็น YOUNG SMART FARMER แนวคิดการพัฒนา การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยใช้เครือข่ายเป็นเป้าหมายและกลไกในการพัฒนาให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ใช้หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีส่วนร่วมและการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เกษตรกรเป็น “ศูนย์กลางและออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง” และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็น “ผู้จัดการเรียนรู้” (กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน) พบว่า เกษตรแนวพุทธ หรือพุทธเกษตร หมายถึง การทำเกษตรกรรม โดยยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักศีล ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีเมตตากรุณา แบ่งปันกัน และเป็นสมาธิอาชีวะ เป็นพื้นฐานการประพฤติธรรม ส่วนเกษตรแนวใหม่มีทั้งเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรพอเพียง ล้วนมุ่งเพิ่มผลผลิตลดรายจ่ายเพิ่มรายได้พึ่งพาตนเอง และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม มุ่งไปในเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก การบูรณาการหลักพุทธเกษตรกรรมเข้าไปในวิถีชีวิตเพื่อให้เกิดการพัฒนาการทางด้านศีลธรรมควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ เป็นการสอนธรรมะในรูปแบบของการปฏิบัติได้ผลคือ กลุ่มชาวเกษตรกร ชาวนา ชาวสวน และชาวไร่ ที่รับเอาแนวคำสอนหลักธรรมะที่ผสมอยู่กับการประกอบอาชีพ ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดีทั้งในแง่ปัจเจกที่ก่อให้เกิดศีลธรรม การตระหนักรู้ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นที่จุดแข็งทำให้ชุมชนหรือสังคมเกิดการพัฒนายอย่างเป็นระบบ เกิดกลยุธยมิตรพึ่งพาอาศัยกัน (พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน), 2560)

2. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2.1) แบบสอบถาม การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า การพัฒนาด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ ส่วนด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ค่าเฉลี่ยน้อยสุด สอดคล้องกับการวิจัยของ เอกพงษ์ หริ่มเจริญ และสรณ โภชนจันทร์ พบว่า สมรรถนะของผู้ประกอบการภาคธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรของไทย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักได้แก่ 1) ด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบย่อย 2) ด้านทักษะ (Skill) ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบย่อยและ 3) ด้านเจตคติการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Attitude) ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบย่อย (เอกพงษ์ หริ่มเจริญ และสรณ โภชนจันทร์, 2565) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ พระปลัดวีระศักดิ์ ธีรกุลโร (ปุกคำ) ที่พบว่า รูปแบบการจัดการเกษตรบนพื้นที่สูงของชุมชนจังหวัดเชียงราย มีรูปแบบการจัดการเกษตรรูปแบบการแบบผสมผสาน และปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้ชุมชน หลักการนำธุรกิจการเกษตรเพื่อนำผลผลิตจากการแปรรูปนำไปขายและการส่งออกให้กับผู้บริโภค การพัฒนารูปแบบการเกษตรบนพื้นที่สูง เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรชุมชนพื้นที่สูง โดยยังถือการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการพัฒนานำเทคนิคภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบอุตสาหกรรมเกษตรของชุมชน การเกษตรอัจฉริยะต่อการจัดการเกษตรบนพื้นที่สูงของชุมชนจังหวัดเชียงราย

คือ เป็นปรากฏการณ์ที่ให้เกษตรกรได้ปรับตัว เพื่อเข้าสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่น่าเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการเกษตรในพื้นที่ชุมชน คือ การลดต้นทุน พัฒนาเป็นเกษตรอินทรีย์ เพิ่มปริมาณของผลผลิตการเกษตร และผลผลิตด้านการเกษตรมีคุณภาพต่อการแปรรูปสินค้าให้มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค และให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่มั่นคง มีรายได้ และความยั่งยืนของอาชีพเกษตรกร (พระปลัดวิระศักดิ์ อีร์งกูโร (ปุจฉา), 2564) 2.2) สัมภาษณ์ โดยอภิปรายผลทั้ง 5 ด้านดังนี้ 2.2.1) ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ การพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และวิธีการของเกษตรกรยุคใหม่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร การนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวคิดที่ทันสมัยมาปรับใช้ในการผลิตและการจัดการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของตลาดและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในอนาคต 2.2.2) ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ การยกระดับเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการที่มีความรู้รอบด้านนั้น ต้องอาศัยการพัฒนาทักษะที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี การตลาด การบริหารจัดการ ธุรกิจ และการสร้างเครือข่ายการสนับสนุน ทั้งหมดนี้ คือปัจจัยที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ผลิตเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเป็นผู้ประกอบการที่สามารถสร้างคุณค่าและตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างยั่งยืนในอนาคต 2.2.3) ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตรไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนในการผลิตเท่านั้น แต่ยังเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงจากแนวทางดั้งเดิมสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการปรับตัวและแข่งขันในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของสังคมเกษตรยุคใหม่อีกด้วย และ 2.2.4) ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร การพัฒนาความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรนั้น ต้องอาศัยการปรับตัวในทุกด้าน ทั้งในแง่ของเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหาพื้นฐาน และการมีองค์ประกอบสนับสนุนที่ครอบคลุม เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถเผชิญกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในทุกมิติของชีวิตและธุรกิจ สอดคล้องกับการวิจัยของ อมรพิมล พัทธ์ชัย พบว่า ปัจจัยและวิธีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ประกอบด้วย ทักษะและความสามารถ ได้แก่ ทักษะการคิดที่เป็นระบบ ทักษะในการวางแผน ความสามารถในการจัดการฟาร์มของตนเอง ความสามารถในการบริหารธุรกิจของตนเอง และความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย (อมรพิมล พัทธ์ชัย, 2563) 2.3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยอภิปรายผลทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ 2.3.1) ด้านความรู้ ทักษะ และวิธีการ พบว่า มีจุดแข็ง คือ องค์ความรู้ท้องถิ่นและเครือข่ายเกษตรกรที่เข้มแข็ง และจุดอ่อน คือ ขาดจำกัดด้านความรู้ดิจิทัลและการบริหารธุรกิจ 2.3.2) ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ พบว่า มีจุดแข็ง คือ ด้านทักษะพื้นฐานทางการเกษตรและเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เป็นฐานสำคัญที่สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการ และจุดอ่อน คือ ด้านทักษะการบริหารจัดการธุรกิจ และการตลาด 2.3.3) ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร พบว่า มีจุดแข็ง คือ การมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เปิดรับเทคโนโลยี ความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นฐานในการพัฒนานวัตกรรม และการมีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัยในพื้นที่ และจุดอ่อน คือ ขาดจำกัดด้านเงินทุน และความไม่ต่อเนื่องในการพัฒนาทักษะ และ 2.3.4) ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร พบว่า มีจุดแข็ง คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการ และเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง และจุดอ่อน คือ ขาดจำกัดด้านเงินทุน การขาดการวางแผนระยะยาว และการพึ่งพาตลาดแบบดั้งเดิมมากเกินไป สอดคล้องกับการวิจัยของ พรทิพย์ เตชะสมบูรณ์กิจ พบว่า การยกระดับคุณค่าในอาชีพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ด้านความรู้ เกษตรกรรุ่นใหม่นำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับงานที่ทำอยู่และสามารถประยุกต์องค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าไปในกระบวนการทำงานจนสามารถผลิตสินค้าให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐาน และตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ด้านทักษะ เกิดจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร

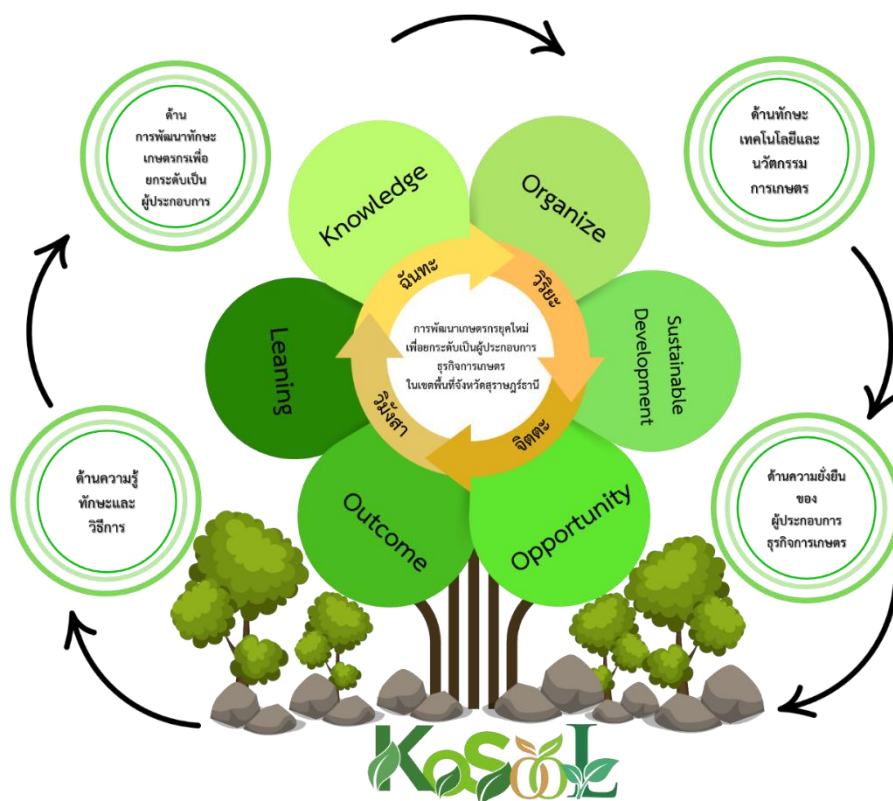

ศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในเชิงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิดและกล้าลงมือทำ นำมาปฏิบัติใช้กับอุตสาหกรรมเกษตรกรรมและการทำเกษตรกรรมยุคใหม่ ด้านแรงบันดาลใจในการทำงาน การขยายผลการจัดการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ต่อยอดให้เกษตรกรเกิดการพึ่งพาเพื่อให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนและการตลาด โดยการเชื่อมโยงตลาดออนไลน์ ในการสื่อสารและการทำตลาด (พรทิพย์ เตชะสมบุณากิจ, 2564)

3. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ ต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับเกษตรกรไทยสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรที่มีศักยภาพและยั่งยืน เครือข่ายเหล่านี้ทำหน้าที่เสมือนระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตและพัฒนา โดยเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชนเข้าด้วยกันการสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพและวิสัยทัศน์คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในรูปแบบกายภาพและดิจิทัลช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่องขณะที่การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผ่านหลักสูตรอบรมและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการ การเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่าผ่านกิจกรรมจับคู่ธุรกิจและการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าเกษตรช่วยสร้างความมั่นคงทางการตลาดและเพิ่มอำนาจต่อรอง ในขณะที่ระบบสนับสนุนที่ครอบคลุม ทั้งด้านการเงิน ภาษี เบี้ย และมาตรฐานต่าง ๆ ช่วยลดอุปสรรคและเพิ่มโอกาสในการดำเนินธุรกิจ ความยั่งยืนของเครือข่ายเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องอาศัยระบบการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาผู้นำเครือข่าย และการสร้างกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม เพื่อให้เครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองและเติบโตได้อย่างยั่งยืนแม้ในยามที่การสนับสนุนจากภายนอกลดน้อยลง การสร้างเครือข่ายจึงไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่เป็นการออกแบบและพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตของผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือการบูรณาการทรัพยากร และการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับเกษตรกรไทยสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ ฐานมั่น และนิรินธนา บุษปฤกษ์ พบว่า สถานการณ์การตลาด เกษตรกรมีการสร้างเครือข่าย ภายในและภายนอกตำบล เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการเผยแพร่ความรู้ด้านการทำเกษตรและชักชวนกันออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากตลาดนัดหลักภายในตำบลคลองห้า (ศิริพงษ์ ฐานมั่น และนิรินธนา บุษปฤกษ์, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถแสดงเป็นโมเดลองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย KOSOOL Model

การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นำเสนอองค์ความรู้ผ่าน KOSOOL Model ประกอบด้วย K = Knowledge (ความรู้) การให้ความรู้และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในยุคใหม่ รวมถึงเทคนิคและวิธีการที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเกษตรกร O = Organize (การจัดการ) การจัดการที่ดี มีทางเลือกที่ดีในการพัฒนาทางธุรกิจการเกษตร S = Sustainable Development (เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน) การพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน โดยครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม O = Opportunity (โอกาส) การค้นหาและสร้างโอกาสทางธุรกิจในการเกษตร O = Outcome (ผลลัพธ์) ผลลัพธ์จากการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร และ L = Learning (การเรียนรู้) กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและพัฒนาธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการทั้ง 4 ด้าน

- 1) ด้านความรู้ ทักษะและวิธีการ การฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินธุรกิจการเกษตร
- 2) ด้านการพัฒนาทักษะเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ การพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการธุรกิจการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) ด้านทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร การนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการกระบวนการเกษตร และ
- 4) ด้านความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร การพัฒนาเกษตรกรให้สามารถดำเนินธุรกิจการเกษตรที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและสามารถรักษาสังแวดล้อมได้ โดยมีหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาเกษตรกรให้สามารถปรับตัวเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรที่มีศักยภาพ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ (ความพอใจในอาชีพ) เกษตรกรต้องมีความพอใจและความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อพัฒนาอาชีพ 2) วิริยะ (ความเพียรในการพัฒนาอาชีพ) การมีความพยายามที่จะพัฒนาทักษะและปรับปรุงกระบวนการทำงาน 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่ในการทำเกษตร) ความใส่ใจในการทำเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี และ 4) วิมังสา (การวิเคราะห์ทบทวนในการดำเนินธุรกิจการเกษตร) การวิเคราะห์และวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารธุรกิจการเกษตรให้ประสบความสำเร็จ จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการทำธุรกิจการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรจากรูปแบบดั้งเดิมสู่เกษตรกรยุคใหม่ที่บูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นแนวคิด Young Smart Farmer และการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตรที่มี คุณลักษณะครบถ้วนในการบริหารจัดการตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งคำนึงถึง มิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ระดับการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจการเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และการสร้างเครือข่าย เป็นระบบนิเวศที่เชื่อมโยงภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชนเพื่อยกระดับเกษตรกรสู่ผู้ประกอบการธุรกิจ การเกษตร ผ่านการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพ การพัฒนาทักษะผ่านการอบรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่าและระบบสนับสนุนด้านการเงินและกฎระเบียบ ความสำเร็จของเครือข่ายต้องอาศัย การติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาผู้นำ และกลไกแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมเพื่อความยั่งยืน ระยะยาว การศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายให้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางด้านการเกษตรที่เชื่อมโยงข้อมูลจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐควร ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและภาคเอกชนในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความต้องการของเกษตรกร ยุคใหม่ ครอบคลุมทั้งทักษะด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด การบริหารจัดการธุรกิจ และการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล โดยออกแบบให้มีความยืดหยุ่นทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Learning) และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง ลดต้นทุนการผลิต และสามารถแบ่งปันองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน และมีการติดตามผลการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง พร้อมจัดทำรายงานวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค เพื่อจะนำไปสู่การปรับปรุงแนวทางการพัฒนาในระยะยาว 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการทบทวนวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับตัวชี้วัดความยั่งยืนที่เหมาะสม สำหรับธุรกิจการเกษตร ครอบคลุมทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และพัฒนาโมเดลธุรกิจการเกษตร หมุนเวียน ที่สามารถลดของเสียและเพิ่มมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิต เพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจและ สิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น YOUNG SMART FARMER. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี.
- พรทิพย์ เตชะสมบุญนากิจ. (2564). นวัตกรรมของเกษตรอัจฉริยะเพื่อสร้างและยกระดับคุณค่าในอาชีพสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืนของเกษตรกรรุ่นใหม่. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดวีระศักดิ์ อึ้งกุโร (ปุ๊กคำ). (2564). เกษตรอัจฉริยะ: รูปแบบการจัดการเกษตรบนพื้นที่สูงของชุมชน จังหวัดเชียงราย. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน). (2560). รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธ บูรณาการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

- มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. (2566). เกษตรกรยุคใหม่ สู่การรวมกลุ่มอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2567 จาก <https://www.pidthong.org/th/7steps.php>
- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 21 - 22 (13 ตุลาคม 2561).
- ศิริพงษ์ ฐานมั่น และนิรินธนา บุษปฤกษ์. (2562). การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและพฤติกรรมผู้บริโภคโดยกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน. วารสารวิจัยและพัฒนา วลัยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 14(1), 111-124.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2566). ข่าวกรมส่งเสริมการเกษตร. เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2567 จาก https://suratthani.doae.go.th/province/?page_id=390
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2566). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี.
- อมรพิมล พัทธ์. (2563). การพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกพงษ์ หริมเจริญ และสรณ โกชนจันทร์. (2565). สมรรถนะของผู้ประกอบการภาคธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรของไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 8(1), 33-49.
- Cronbach, L. J. (1974). Essentials of Psychological Testing. (3rd ed.). New York: Harper & Row Publisher.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- SDG MOVE. (2559). ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs). เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2567 จาก <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

- 1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระดับลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ
- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้ค่าย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียน และปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีระ และอัจฉริมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่อ).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณจุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนโธ (เจ้าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม, // (เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:// สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
นายมนัส ภาควณิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อุตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsomoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). //ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นา.

ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Ver. 2019 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล .PDF .JPG .GIF หรือ .bmp บทความที่มีโมเดล รูปร่าง แผนภูมิ ต้องทำการจัดกลุ่มวัตถุให้เป็นกลุ่มเดียวกันให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนของเนื้อหา ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งถึงวารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

โครงร่าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือ แนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

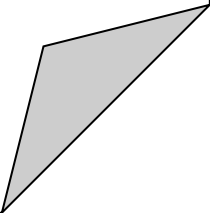
ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....
.....
.....
.....
.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับ
ผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

.....

.....

.....

.....

.....

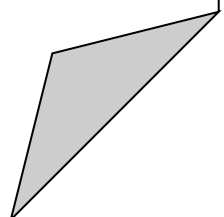
.....

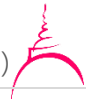
.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สั้นกระชับออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

โครงสร้าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

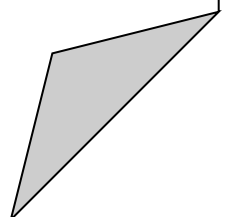
คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

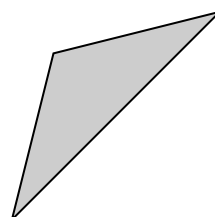
Keywords: 3-5 words

____(16 pt)_____

.....(16 pt).....

(16 pt).

.....(16 pt).....

